ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1
VENDREDI
1er FEVRIER
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·885 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 83e ANNEE — N° 21·885

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՍԻԷԹԷ ԺԵՆԵՐԱԼԻ վարչական խորհուրդը միաձայնութեամբ իր վստահութիւնը յայտնեց իր նախագահին՝ Տանիէլ Պուտոնի, որ Յունուար 30ի այս որոշումով գլուխը կը մնայ դրամատան: Պիտի սահղծուի սակայն յատուկ մարմին մը, որու պաշտօնն է յայտնաբերել զեղծարարութեան ծալքերը, որոնք հինգ միլիառ եւրոյի կորուստ մը պատճառեցին Սոսիէթէ Ժեներալին: Միւս կողմէ, մինչ կը խօսուի դրամատան գնումին մասին, հակառակ նախագահին տուած ապահովութեան եւ այդ առընչութեամբ առաջին գիծի վրայ է Պի. Էն. Փի. – Փարիպան, որ նաեւ պատմական շահ մը ըրած է 2007ին, 7,8 միլիառ եւրոյի:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ գործազրկութիւնը նոր նահանջ մը արձանագրած է Դեկտեմբերին, 0,5% համեմատութեամբ: Ներկայիս գործազուրկներու թիւը մէկ միլիոն 900 հազարի չի հասնիր:

ՍԱՐՔՈԶԻԻ ժողովրդականութիւնն ալ կը շարունակէ նահանջել ըստ հարցախոյզերու: Կրկին 8 կէտ կորսնցուցած է եւ Ֆիկառօ–Մակազինի համար եղած հարցախոյզի մը արդիւնքներուն համաձայն գոհ եղողներուն համեմատութիւնը իջած է 41%ի:

ՓԱՐԻԶԻ Միւթիւալիթէի սրահը, ուր Յունուար 30ին տեղի կ'ունենար Իւ. Էմ. Փէ.ի հանդիպումը Եւրոպայի նուիրուած, Սարքոզի անակնկալ հիւր մը ունէր, յանձին Անկելա Մերքէլի: Հակառակ իրենց խոր տարակարծութեանց, գլխաւորաբար Միջերկրականեան միութեան մը նկատմամբ, որու դէմ է Գերմանիոյ վարչապետը: Սարքոզի փորձեց հանդըրտացնել, բայց Մերքէլի դիրքը յըստակ է: Կ'ընդունի որ Գերմանիա «Հիւսիսային ծովու եւ պալթեան ծովափին է, բայց ոչ Միջերկրականի, եւ չուզեր որ իր երկիրը դուրս մնայ "սարքոզեան այդ ծրագրէն"»: Բուռն կերպով կը մերժէ գոյութիւնը «սահմանագլուխի մը որ կ'անցնի Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի մէջտեղէն եւ կը բաժնէ դէպի Արեւելք եւ դէպի Հարաւ նայող երկիրները»: Սարքոզի կը փորձէ հանդարտեցնել, առարկելով որ «նոյնիսկ եթէ Գերմանիա Միջերկրականի ափին չէ, ինչ որ իմ ուշադրութենէն չէր վրիպած, երբ կարելի չէ այդ գօտիին մէջ գաղթերուն տիրապետել, ուրեմն հարցը Գերմանիոյ ալ կը վերաբերի, ինչպէս միւս դեմոկրատ երկիրներուն»:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահական դեմոկրատ թեկնածուներու շարքէն քաշուեցաւ Ճոն Էտուարտս եւ այլեւս Գլինթըն – Օպամա դէմ դիմաց կը մնան առանց մրցակցութեան: Հանրապետական ճակատի վրայ ալ, Ֆլորիտայի իր յաղթանակէն ետք Մըքքէյն առաջին կարգի վրայ է: Իրեն կը հետեւին Ռոմնէ, Ճուլիանի եւ Հըքէպի: Պարզուած այս պատկերը պատճառ եղաւ որ Ճուլիանի ալ քաշուի:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը չդատապարտուեցաւ Լիբանան մղած իր պատերազմին համար 2006ին, Հեզպոլլայի դէմ: Արդարեւ, իսրայէլեան քննիչ յանձնախումբի վերջնական եզրակացութիւնը խիստ ըլլալով հանդերձ կը խնայէ Օլմերթին, ընդունելով սակայն որ «սխալներ եւ լուրջ թերիներ գործուած են որոշումներու գործընթացին մէջ զինուորական եւ քաղաքական մակարդակի վրայ»: Բայց եւ այնպէս «օրինաւոր» կը նկատէ ցամաքային յարձակումը:

ԻՐԱՆԻ Նախագահը Ահմատինեժատ բերանացի նոր յարձակում մը գործած է Իսրայէլի դէմ Յունուար 30ին, գտնելով որ «սիոնական աղտոտ ինքնութիւնը ուշ թէ կանուխ պիտի կորսուի»: Խօսքն ուղղելով մեծ պետութիւններուն, աւելցուցած է.– «անոնք որոնք զօրավիգ են ոճրագործ սիոնականներուն, պէտք է գիտնան թէ գրաւողին օրերը հաշուուած են»: Իրանի Նախագահը վճռած է խօսք մը իսկ չհրաժարիլ հիւլէական իր ծրագրէն:

ՔՈՍՈՎՈՅԻ վարչապետը Հաշիմ Թասի յայտարարած է Յունուար 30ին, որ Քոսովօ ի մօտոյ պիտի հռչակէ իր անկախութիւնը, ինչ որ ալ ըլլայ Սերպիոյ նախագահական ընտրութեան արդիւնքը, Փետրուար 3ին: Դէմ դիմաց մնացած են Բորիս Թատիչ, կողմնակից Եւրոպական Միութեան եւ ռուսամէտ ազգայնամոլ Տոմիսլաւ Նիկոլիչ:

ԻՏԱԼԻՈՅ նախագահը խուսափելու համար Խորհրդարանի անմիջական լուծումէ մը, Ծերակոյտին նախագահը՝ Ֆրանքօ Մարինին (կեդրոն ձախ) նշանակած է որպէս փոխանցման շրջանի վարչապետ:

ՔԱՏԱՖԻ կրկին հրապարակ հանած է «Ափրիկէի միացեալ նահանգներ»ու իր գաղափարը, յայտարարելով որ ափրիկեցի ղեկավարները, որոնք վեհաժողով ունին Ատտիս–Ապապա Յունուար 31ին, պէտք է միացեալ կառավարութիւն մը կազմեն արգելք ըլլալու համար որ օտար ուժեր իշխանութեան գլուխ անցնին Ափրիկէ:

ՎԻԼԷՕՐՊԱՆ

ԹՈՒՐՔ ԹԵԿՆԱԾՈՒԻՆ ՄԻՋԱԴԷՊԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

Վիլէօրպանի մէջ Ցեղասպանութեան ճանաչումի պատճառով ընկերվարական–բնապահ միացեալ ցանկէն Թուրք թեկնածուի մը, Սըրմա Օրանի քաշուելուն արձագանգները կը շարունակուին: Թուրք մամուլը կ'անդրադառնայ միջադէպին, անընդունելի նկատելով եղածը. կ'ըսուի թէ խնդրոյ առարկայ թեկնածուին դէմ ազդակ մը եղած է անոր մասնակցութիւնը Լիոնի հայկական յուշարձանին դէմ թրքական թողոքի ցոյցին:

Բնապահներու ցանկէն ուրիշ Թուրք մը պահանջած է որ Ս. Օրանի դէմ կատարուածը դատապարտուի: Ան «ամօթալի» կոչած է այս վերջինին 1915ի ճանաչումը զոր կատարած է «Դաշնակներու եւ Ընկերվարական կուսակցութեան կողմէ կազմուած հաստատքննիչներու ժողովին առջեւ»: Աւելցուցած է թէ ինք ալ կողմնակից է հայեւթուրք երկխօսութեան, բայց հայկական կողմին ժամացոյցը 1915ին վրայ կանգ առած է եւ Օսմանցիներէ սերածները այսօր եւս դահիճ կը նկատեն:

Այս բոլորին մէջ հետաքրքրական է այն երեւոյթը որ կը պարզուի Հայկական հարցին նկատմամբ հօր ու զաւկի կեցուածքին մէջ. Սըրմա Օրան, ինչպէս գրեցինք, զաւակն է Պասքըն Օրանի. այս վերջինը ծանօթ է որպէս Թրքական պաշտօնական թեզին հակադրուող մը. մաս կը կազմէ «Ակօս»ի խմբագրութեան. կը ստորագրէ Թուրքիոյ իշխանութիւններու ընթացքը քննադատող էջեր: Ինչ կը վերաբերի Ցեղասպանութեան խնդրին, տարբերելով հանդերձ Թուրք կաղապարեալ կեցուածքներէն, գոնէ դուրսէն դիտողին աւելի այն տպաւորութիւնը կը ձգէ թէ առաջնային մտահոգութիւնը Թուրքիոյ արեւմտամէտ պատկերն ու ցուցափեղկն է եւ ոչ Ցեղասպանութեան նման ահաւոր անցեալի մը սրբագրութեան ձգտումը: Իսկ իր զաւակը ուղղակի մասնակցած է հակահայ ցոյցին, ան ալ յուշարձանի մը դէմ, Ֆրանսայի մէջ, որուն ղեկավար շարքերուն մաս կազմելու նկրտումներ ունի...

***

Ժ.–Փ. ՊՐԷԹԻ ՑԱՆԿԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Խնդրին առընչութեամբ Վիլէօրպանի քաղաքապետ Ժ.–Փ. Պրէթի գլխաւորած ընկերվար – բնապահ – համայնավար – ձախ արմատական ցանկին թեկնածուները յայտարարութիւն մը հրապարակած էին Յունուար 31ին: Հոն կը շեշտուէր թէ Ցեղասպանութեան ճանաչումը մաս կը կազմէր խումբին միասնական յանձնառութիւններուն: Ուստի անընդունելի էր որ բնապահ թեկնածու մը որ ֆըրանքեւթրքական ընկերակցութիւններու պատասխանատուներէն է եւ մասնակցած՝ 2006 Մարտ 18ին Լիոնի հայկական յուշարձանին դէմ կազմակերպուած ժըխտողներու ցոյցին, տեղ գրաւէ հոն:

Յայտարարութիւնը կ'աւարտէր շեշտելով թէ ցեղասպանութիւնը մարդկութեան դէմ գործուած ամէնէն բացարձակ եւ անժամանցելի ոճիրն է. անոր կանխումը գործն է ամբողջ մարդկութեան: Այսօր այս իրողութիւնը աւելի քան երբեք օրինաւոր է, մինչ Թրքական իշխանութիւնները կը շարունակեն ժխտումի իրենց քաղաքականութիւնը, Հայկական Ցեղասպանութեան հանդէպ:

ԲՐԻՏԱՆԱՑԻ ԴԱՍԱԽՕՍԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ԺԽՏԵԼ

Բրիտանացի Ն. Սթոն որ դասախօս է Թրքական համալսարանի մը, վերջերս յայտնուած էր որպէս նոր ժխտող մը Հայկական Ցեղասպանութեան: Այդ պատճառով ալ Զուիցերիոյ մէջ դատական հետապնդումի ձեռնարկուած էր «Վէլթվոխէ» թերթին դէմ ուր տեղ գըտած էր 1915ի իրողութիւնը հերքող անոր մէկ յօդուածը:

Ն. Սթոն օգնականներէն եղած է Բրիտանիոյ նախկին վարչապետ Մ. Թաչըրի, Բաքուի մէջ ալ կրկնած է ժխտող արտայայտութիւնները, ազրպէջանական մամուլին տրուած հարցազրոյցի մը: Ըսած է թէ Հայկական Ցեղասպանութիւն ըսուածը հայ Սփիւռքին յօրինածն է եւ ոչ մէկ տեղ անոր փաստացի ապացոյցը կարելի է գտնել:

«Հայ Սփիւռքը կը ստէ, խօսելով ցեղասպանութեան մասին: Ամէն մարդ գիտէ թէ այդ շրջանին մեծ թիւով հայ զոհեր տրուած է. ըստ տարբեր աղբիւրներու, թիւերը կը տարբերին: Սակայն ես գիտեմ թէ 1,5 միլիոն չէ ան: Ոչ ոք այսօր կրնայ հաստատել թէ այդ պատահարները արդիւնքը եղած են օսմանեան ծրագրուած, մտածուած քաղաքականութեան մը, քանի որ ոչ մէկ փաստաթուղթ կայ այդ պնդումը հաստատող»:

Սթոն ակնարկած է նաեւ 1919ի Պոլսոյ պատերազմական ատեանի դատավարութեան, որ տեղի ունեցած է դատելու համար 1915ի յանցաւորները. ապա աւելցուցած. «Բոլոր ամբաստանեալները ազատ արձակուեցան, քանի որ հայկական պնդումները փաստող ապացոյցեր չկային»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՁՄԵՌԸ ԱՄԲՈՂՋ ՍԱՍՏԿՈՒԹԵԱՄԲ

Ինչպէս ամբողջ շրջանը, Հայաստան եւս սաստիկ ձմեռ մը կ'անցընէ: Ձիւնն ու բուքը պատճառ եղած են յատկապէս երկրին հիւսիսային շրջանին մէջ ճամբաներու փակուելուն: Այդպէս է պարագան Գիւմրի – Բաւրա, Գիւմրի – Աշոցք, Գիւմրի – Վանաձոր, նաեւ Մարտունի – Եղէգնաձոր ճամբաներուն: Նոյն պատճառով դժուար է անցքը Երեւան – Գիւմրի, Մաստարա – Լանջիկ – Մարալիկ, Հոռոմ – Արթիկ – Ալագեազ նաեւ Բերդ – Ճամբարակ ճամբաներուն:

***

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ԹՈՒՐՔԻԱ ՄՐՑՈՒՄԸ

Ֆութպոլի միջազգային դաշնակցութիւնը Զաղրէպի մէջ կատարուած վիճակահանութեամբ որոշած է ազգային խումբերու խաղերուն ցանկը: Հայաստանի խումբը առաջին մրցումը կը կատարէ Թուրքիոյ հետ, Սեպտեմբեր 6ին, Երեւանի մէջ:

ԱՄՆ

ՀԱՅ ԴԱՏԸ ԶՕՐԱՎԻԳ Է ԹԵԿՆԱԾՈՒ Պ. ՕՊԱՄԱՅԻՆ

Հայ Դատի ԱՄՆ–ու յանձնախումբը յայտարարած է թէ որոշած է զօրակցիլ նախագահական ընտրութեան թեկնածուներէն Իլլինոյզի ծերակուտական Պարաք Օպամայի: Որոշումը բացատրուած է անով որ Օպամա լաւագոյն դիրքի վրայ կը նկատուի արմատական փոփոխութիւններ բերելու, յատկապէս ամերիկահայ քուէարկողին համար կարեւոր հարցերուն:

Պ. Օպամա վերջերս խոստացած էր ընտրուելու պարագային ճանչնալ Հայկական Ցեղասպանութեան իրողութիւնը, Հայաստանի հետ յարաբերութիւնները աւելի սերտացնել, վերջ տալ Ազրպէջանի կիրարկած շրջափակումին եւ համաձայնութեան եզր գտնել Ղարաբաղի հակամարտութեան:

ԱԶՐՊԷՋԱՆԷՆ ԴԻՄՈՒՄՆԵՐ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԻՆ

Ազրպէջանցի գաղթականներ հազարէ աւելի դիմում յղած են Մարդկային իրաւունքներու եւրոպական ատեանին: Կը պահանջեն իրենց բռնագրաւուած իրաւունքներուն վերադարձը եւ Հայաստանին որպէս յարձակող երկիր ճանաչումը: Ներկայիս դիմումներէն մէկը քննութեան առնուած է, միւսներուն ճակատագիրը պիտի վճռուի այդ մէկուն օրինակով:

Ազրպէջանի ներկայացուցիչը ըսած է թէ հաւանական է որ այս առաջին փուլէն ետք դիմումի տէրերը նիւթական հատուցում պահանջեն:

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ՀԱՏՈՐ ՄԸ Գ. ՆԺԴԵՀԻ 1921Ի ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Գարեգին Նժդեհը Ի. դարու մեր պատմութեան խնդրայարոյց դէմքերէն մէկն է: Իր երբեմնի կուսակցութիւնը կը շարունակէ ոգեկոչել յիշատակը, փառաբանել Սիւնիքի ազատագրութեան գործը, յիշել Ամերիկայի Հայ Երիտասարդաց Դաշնակցութեան (մինչեւ 1940՝ Ցեղակրօն Ուխտ) հիմնադրութեան մէջ իր դերը, չմոռնալ 14 տարի բոլշեւիկեան բանտը ճաշակած ու հոն մահացած ըլլալու փաստը: Այդ բոլորին կողքին, իր գաղափարական հետեւորդները կը շարունակեն վառ պահել ու քարոզել ցեղակրօնութիւնը Հայաստանի մէջ: Իր կուսակցա – գաղափարական ընդդիմադիրները կը շարունակեն քննադատել Սիւնիքի խորհրդայնացումին դէմ կենալու վարքագիծը, Բ. Աշխարհամարտին նացիական շրջանակներու հետ գործակցութիւնը եւ մասամբ նորին: Դեռ հեռու ենք այն ժամանակէն, երբ անձին կեանքն ու գործը պիտի արժանանան հաւասարակշիռ ու առարկայական վերաբերումի, հեռու՝ կուսակցական ու գաղափարախօսական հաշիներէ:

Իր հայաստանեան նշմարներէն մէկուն մէջ, Հ. Յարութիւն Վրդ. Պզտիկեան դիտել կու տար, թէ «(…)Գարեգին Նժդեհի անձին ու գործին հանդէպ յարգանքի և պաշտամունքի նոր հոսանք մը սկիզբ առած է որոշ ազգայնական դասակարգի մը մէջ, որ յաճախ ազգայնամոլ եւ ցեղապաշտ երանգաւորում կը ստանայ վտանգաւոր կերպով, այդ հայրենասէր մեծ Հային բերանը դնելով այնպիսի ծայրայեղ արտայայտութիւններ զորս վստահաբար, այսօր ինք պիտի չըվաւերացնէր»[1]: Այս վերաբերմունքին պաշտօնական դրսեւորումներէն մէկը տուած էր Հայաստանի հանգուցեալ վարչապետ Անդրանիկ Մարգարեան, որ իր մահէն քանի մը ամիս առաջ շնորհուած հարցազրոյցի մը ընթացքին կը յայտնէր. –

«Հանրապետական կուսակցութիւնը ասում է, որ ազգային գաղափարախօսութեան հիմնադրոյթներից մէկը Ցեղակրօն ուսմունքն է: Մենք այս վեց տարիների ընթացքում կարողացանք Նժդեհի և Հայկ Ասատրեանի գաղափարախօսութիւնը՝ ցեղակրօնութիւնը, տարօնականութիւնը ժողովրդին մատուցել այնպէս, որ մինչեւ այդ՝ խորհրդային տարիներին, արգելուած էր, կամ անկախութեան առաջին տարիներին ձեռքներս չէր էլ հասնում: Ոչ թէ նրա համար որ մեր ընկերները չէին ցանկանում, այլ ուղղակի շատ այլ օպերատիւ խնդիրներ կային ու բազմաթիւ խոչընդոտներ: Այսօր էլ օպերատիւ խնդիրներ կան, բայց մենք կարողացանք դրան զուգահեռ հասարակութեանը ներկայացնել այդ գաղափարախօսութիւնը: 2001ին մենք նշեցինք Նժդեհի 115ամեակը, եւ դա՝ պետական-կառավարական մակարդակով, ամբողջ տարին յայտարարուեց Նժդեհի տարի, ակադեմիական հրատարակութիւններ արեցինք, ասպիրանտուրայում տեղեր բացեցինք, երիտասարդութեան շրջանում լայն հետաքրքրութիւն առաջացրինք այդ գաղափարախօսութեան նկատմամբ, որ մինչ այդ չկար»[2]:

Նժդեհի մասին, իրօք, վերջին տասնամեակին մեծածաւալ գրականութիւն հրատարակուած է Հայաստանի մէջ: Յատկապէս շահեկան են արխիւային հիմքով կատարուած հրատարակութիւնները: Պատմաբան Ասատ Յարութիւնեան կազմած է այդպիսի գործ մը, որուն վերնագիրն իսկ արդէն ուշադրութիւն կը գրաւէ՝ «Գարեգին Նժդեհի 1921 Թուականի Թաւրիզի դատավարութիւնը»[3]:

Այս դատավարութեան պարագան, ի դէպ, Աւօ Թումայեանի հրատարակած «Նժդեհ» մեծածաւալ հատորին թէ՛ կենսագրական եւ թէ յուշագրական բաժիններէն բացակայ է, կարծէք թէ խմբագրին եւ յուշագիրներուն յիշողութենէն սրբուած ըլլար: Անդրէ Ամուրեանի անոր նուիրած 13 ժլատ տողերը՝ իր Թաւրիզեան յուշագրութեան մէջ, արդէն կը մատնանշեն, թէ լուսաբանութեան կարօտ կէտ մըն է[4]: Հետեւաբար, ներկայ հատորը առաջին անկախութեան շրջանին եւ անոր անմիջաբար յաջորդող ժամանակաշրջանին ամբողջովին անծանօթ մէկ էջը կը բանայ ընթերցողին առեւ:

Իր «Երկու խօսք»ին մէջ, Ա. Յարութիւնեան կը զգուշացնէ, թէ «այս գիրքի հրատարակութիւնն ամենեւին միտուած չէ Հ. Յ. Դ. անցեալ կամ ներկայ հաւաքական գործունէութեան քննադատմանը»: *Սակայն, յաջորդ նախադասութեան մէջ կը շեշտէ, թէ* «գրքի հրատարակութեան նպատակն է բացայայտել եւ պարզաբանել Լեռնահայաստանի հերոսամարտի և յատկապէս նրան յաջորդած շրջանի քաղաքական եւ կուսակցական վերիվայրումների տարաբնոյթ զարգացումները…» (էջ 3): *Երբ քննադատութիւն չկայ, գնահատում է, բայց երբ ժխտական գնահատում տեղի կ'ունենայ, կամայ թէ ակամայ, քննադատութիւն կը դառնայ: Եւ քանի որ խնդրոյ առարկայ անձերը աննշան մարդիկ չէին, այլ օրուան Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի (նաեւ՝ Հայաստանի կառավարութեան) կարգ մը անդամներ, տեղ մը անոնք կը ներկայացնէին կուսակցական հաւաքական կամքը, նաեւ՝ գործունէութեան գոնէ մէ՛կ ուղղութիւնը:*

Ի՞նչ էր 1921ի Թաւրիզի դատավարութիւնը: Ամփոփ գիծերով՝ հետեւեալը. – Երեւանի անկումէն ետք (Ապրիլ 1921), հանրապետական կառավարութիւնը (Հայրենիքի Փրկութեան Կոմիտէն), մտաւորականութիւնը, զօրքը եւ հազարաւոր պարզ մարդիկ նահանջած են դէպի Զանգեզուր, ուր հռչակուած է Լեռնահայաստանի Հանրապետութիւնը: Հոն երկու հանրապետութիւններու վարչակազմերով խառն կառավարութիւն մը կազմուած է, զօրքերը միացած են եւ շարունակուած է խորհրդային զօրքերուն դէմ կռիւը մինչեւ 1921 Յուլիս, երբ գաղթականները արդէն անցած ըլլալով Արաքսը, Նժդեհը Զանգեզուրը զիջած է խորհրդահայ կառավարութեան՝ Հայաստանի կցելու պայմանով, եւ իր հերթին լքած է ծննդավայրը, հեռանալով Պարսկաստան: Շաբաթ մը ետք, Հ. Յ. Դ. Դատական Ատեանը իր դէմ դատ բացած է, որ երկարաձգուած է մինչեւ 1921 Սեպտեմբեր: Եզրակացութիւնը տանք Յարութիւնեանի խօսքերով. –

«Ատեանի որոշմամբ Նժդեհը հեռացուեց Հ. Յ. Դ.–ից եւ նրա դատը ներկայացուեց Հ. Յ. Դ. 10րդ Ընդհանուր ժողովի վճռին: Դէ ինչ, Նժդեհն իր գործն արել էր, Լեռնահայաստանով փրկել էր Հայաստանը, մտաւորականութիւնը եւ Հ. Յ. Դ.–ն: Կարեւորն արդէն կատարուած էր, այնպէս որ՝ կարելի էր նոյնիսկ դատել: Դատական ատեանի այս որոշումը չեղեալ համարուեց Հ. Յ. Դ. 10րդ Ընդհանուր ժողովում» (էջ 33):

Յարութիւնեան իր բոլոր ծալքերով, Հայաստանի Ազգային Արխիւներէն եւ Հ. Յ. Դ. արխիւներէն քաղուած մօտ 200 էջնոց փաստաթուղթերով (էջ 37-236) ներկայացուցած է 1920-1921ի Նժդեհի գործունէութիւնը, Հայաստանի կառավարութեան ու կուսակցութեան հետ իր յարաբերութիւնը՝ հանրապետութեան անկումէն առաջ եւ ետք, եւ Նժդեհի դատավարութեան թղթածրարը: Արխիւային այս հսկայ նիւթը, որ հակառակ իր բընոյթին կը կարդացուի գրեթէ մէկ շունչով (ցաւօք՝ հրատարակուած է «բարեփոխուած» ուղղագրութեամբ, ինչ որ թոյլ չի տար վերականգնել օրուան ուղղագրութեան իւրայատկութիւնները), մօտ 30 էջնոց ներածութիւն մը ունի, ուր հրատարակիչը փաստերու ուժով մանրամասնօրէն կը գծէ ժամանակաշրջանի պատմական պատկերը եւ, հակառակ վերը տուած իր հաւաստումին, իր եզրակացութիւնը քննադատութեան մը ուժը ունի. –

«ՀՀ կոռի հարկաւոր ոգի չցուցաբերելով, ցաւալիօրէն, տեղի տուեց: Եւ, այդ պարագայում, տեղատուութեան գլխաւոր մեղքաբաժինն ընկնում է նրանց ղեկավարելու կոչուածների ուսերին: Հայն ամէնուրեք նոյնն է, սակայն ցեղահաւորդ ղեկավարման դէպքում նա անճանաչելիօրէն ոգեփոխւում է, քանզի շարժւում է իր ցեղի անյաղթելիութեան հրամայականով: (…) Եւ օրինաչափ է, որ միմիայն Գ. Նժդեհի՝ *կատարեալ ղեկավարի*, սուրն էր ի զօրու Սիւնիքի հայութեանն առաջնորդել հրաշքի, քանզի առարկայաբար եւ հրամայաբար այդ էր վտանգալից ժամանակի պահանջն ու կարիքը: Փրկելով Սիւնիքը՝ դրանով նաեւ ՀՀ–ը ու Հ. Յ. Դ.–ն, Նժդեհը այն բացառիկն էր, որ ի զօրու եղաւ ընկալել Հայ Ցեղի անսահմանափակ կարելիութիւնների ներուժը» (էջ 36. *ընդգծումը բնագրային է*):

Այստեղ պիտի չմտնենք «ցեղ» հասկացողութեան գաղափարական ոլորուն ծալքերուն մէջ, քանի որ ան բազմապիսի մեկնաբանութիւններու ենթակայ է, յատկապէս՝ Հայաստանի այսօրուան գաղափարա–քաղաքական մթնոլորտին մէջ: Միայն կ'ուզենք դիտել տալ, որ Նժդեհի 70 տարուան վաղեմութիւն ունեցող գաղափարները բառացիօրէն ներկայ քաղաքական հորիզոնին վրայ փոխադրելու տեղ, մերօրեայ մեկնաբանները կրնան շահեկանօրէն օգտուիլ «ցեղ» գաղափարի եւ անոր յարակից խնդիրներուն շուրջ տարբեր երկիրներու մէջ կուտակուած պատմագիտական ծաւալուն գրականութենէն, բաղդատական նժարի վրայ դնելու համար իրենց բանը:

Այսուհանդերձ, հետաքրքրական է նշել, որ Նժդեհի 1920-1930ական թուականներուն գաղափարական մտածելակերպին սաղմերը արդէն կարելի է տեսնել հրատարակուած վաւերաթուղթերուն մէջ, ինչ որ նոյնպէս համեմատութեան դաներ կրնայ բանալ եւրոպական նման փորձառութիւններու հետ:

Ի վերջոյ, Նժդեհի պայքարը ադրբեջանական եւ ապա խորհրդային ներխուժումներուն դէմ դնելու, իր ընթացքով ու վախճանով նմանութիւն մը ունի 1722 – 1730ի Սիւնիքի ապստամբութեան հետ: Թէ՛ Դաւիթ Բէկի ու թէ Նժդեհի շարժումները կրնան բացատրութիւն մը գտնել շրջանի պետական – ռազմունակ աւանդութեան շնորհիւ (Սիւնեաց թագաւորութիւնը գոյատեւած է մինչեւ 1170՝ Անիի անկումէն դար մը ետք), որուն պէտք է աւելցնել շրջանի աշխարհագրութեան բնոյթը եւ, ամէն բանէ վեր, զոյգ առաջնորդներուն անձնական հմայքը: Թէ «ցեղահաւորդ» էին կամ ոչ, ատիկա հարց մըն է, որ աւելի կը պատշաճի գաղտնագիտական եւ ո՛չ թէ պատմագիտական կալուածին:

Թաւրիզի դատավարութիւնը տեղի ունեցած էր Սիմոն Վրացեանի դիմումով, որ, Նժդեհի դէմ յարուցուած ինչ-ինչ մեղադրանքներու լոյսին տակ, կուսակցական մարմինէն խնդրած էր «նշանակել լայն քննութիւն *Հայաստանի կառավարութեան, սպարապետ Նժդեհի, կուսակցական գործիչների, հրամանատարական կազմի վրայ եւ Լեռնահայաստանի վերջին դէպքերի պատասխանատուներին ենթարկել* պատժի» (էջ 226. *ընդգծումները բնագրային են): Կ'անդրադառնանք թէ ինչո՞ւ միայն Նժդեհը դատի տրուած է: Արդեօք այդ խնդրանքը զուտ ձեւակերպութի՞ւն էր, ինչպէս Ա. Յարութիւնեան կը միտի կարծելու, թէ եղած են այլ պատճառներ: Հ. Յ. Դ. 1919ի Ընդհ. Ժողովին ստեղծած Դատական Ատեանը որքանո՞վ անկախ գոյութեան իրաւունք ունէր, այսինքն, կուսակցական ճնշումներէ հեռու էր: Ինչո՞ւ տեղի ունեցած է Նժդեհի դէմ այդ հետապնդումը, երբ Սիւնիքի «արագ անկումը» անխուսափելի եղելութիւն էր, զոր Նժդեհներու բանակ մը իսկ պիտի չկարենար կանխել (1921ի Սիւնիքը ռազմագիտականօրէն 1991 – 1994ի Արցախը չէր): Ի վերջոյ, ինչո՞ւ այդ որոշումը բեկանուած է 1924ին:*

Ասոնք հարցումներ են, որոնց հակիրճ պատասխանը կարելի է որոնել նախանձի, պարտուողականութեան եւ այլ նմանօրինակ ազդակներու ներգործութեան մէջ: Մանրամասն պատասխանը թերեւս կը գտնուի քաղաքական կամ կուսակցական հնարաւոր հակամարտութիւններու մէջ, որոնց բնոյթը անհասանելի ու անծանօթ է մեզի:

Պրպտումի մը ընթացքին, պատահաբար գտած էինք Վրացեանի մէկ նամակը Նժդեհին, որ 1922ին, առանց որեւէ բացատրութեան կամ ներածականի, որպէս հում նիւթ լոյս տեսած էր Թիֆլիսի «Նոր Աշխարհ» պարբերականին մէջ[5]: Այդ նամակը հեղինակին ուշադրութենէն վրիպած է: Կ'ենթադրենք, որ 1921 Մարտ 18ին գրուած նամակը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ ԿԻՐԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ԴՐՈՒԻՆ

Բնապահպանութեան նախարարութեան, Բնութեան համաշխարհային հիմնադրամին եւ Գերմանիոյ Զարգացման դրամատան աջակցութեամբ, Յունուար 25ին սկսած է Հայաստան – Ջաւախք – Աչոցք գօտիին մէջ յատուկ պահպանելի տարածքներու ստեղծման ծրագիրը գործադրուիլ։ Ծրագիրը կ'արժէ 2 միլիոն 600 հազար եւրօ։ Նպատակն է պահպանել Հայաստան – Վրաստան սահմանին վրայ Ջաւախք – Շիրակ բարձրաւանդակի բնիկ յատուկ կենսաբազմազանութիւնը։ Հոն կը հիմնադրուի նաեւ Արփի լիճի հանգիստի գօտին։

⁂

«Հայաստան» համահայկական հիմնադրամին Գիւղական զարգացման ծրագիրն ալ յայտարարած է Տաւուշի մարզի սահմանամերձ վեց գիւղերուն մէջ անասնաբուժութեան բարելաւման ծառայութեան մը սկիզբը։ Վերապատրաստութեան դասընթացքներու զուգահեռ բժշկական սարքաւորումներ, դեղեր կը տրամադրուին անասնաբուժարաններուն։

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Հայկական երեք կուսակցութեան –Հ. Յ. Դ., Ռ. Ա. Կ. եւ Ս. Դ. Հ. Կ.– Լիբանանի պատասխանատու մարմինները արտակարգ հանդիպում մը ունեցած են Յունուար 28ին։ Օրակարգի նիւթ եղած է երկրին ընդհանուր քաղաքական եւ ապահովական վիճակը։ Մասնակիցները վճռած են ջանք չխնայել Հայ համայնքին կայունութիւնն ու անդորրը պահպանելու։ Որոշած են շարունակել նոյն ձեւի հանդիպումներ, առօրեայ կացութիւնը միասնաբար քննելու եւ դիմակայելու համար։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՅԻՇԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Շաբաթ, Յունուար 26, ժամը ճիշդ 15ին տեղի ունեցաւ Վարդանանց յիշատակութիւնը, ընտիր բազմութեան մը առջեւ, հիւրերու, ծնողներու եւ բարձրագոյն կարգի աշակերտներու ներկայութեան։

Օրուան հանդիսավար Տիկ. Արմինէ Գէորգեան, ուսուցչուհիներու աջակցութեամբ պատրաստուած գեղարուեստական կոկիկ յայտագիր մը առաջարկեց. անակնկալ մը բոլորիս համար եւ մեծ հաճոյքով ընդունուեցաւ խմբերգը, դասական զոյգ երգերու մեկնաբանութեամբ. «Լռեց: Ամպերը» եւ «Հիմի՞ էլ լըռենք եղբարք» Թէքէեանի «Խորհուրդ Վարդանանց»ի խմբական արտասանութեամբ եւ հուսկ՝ բեմական յաջող տեսարանով. երկխօսութիւն Յազկերտի, Վարդանի եւ Ղեւոնդ Երէցի միջեւ։

Բեմին վրայ յանկարծ յայտնուեցան քառեակ մը մանկապարտէզի մանուկներ, եւ անմեղունակ եռանդով Թնդացուցին «Հայ եմ ես... Քաջ Վարդանի թոռն եմ ես», ներկաներուն ոգեւորուած ժըպիտներ բաշխելով եւ ջերմ ծափահարութիւններու արժանանալով։

Մթնոլորտը տաքցած, պատրաստ էր ընդունելու օրուան բանախօս, վարժարանին տնօրէն Հ. Յարութ. Վրդ.ի խորհրդածութիւնները։ Ան նախ ֆրանսերէնով ապա հայերէն, Վարդանանց Դիւցազնամարտին համամարդկային նշանակութիւնը բացատրեց։ Հոն, Աւարայրի դաշտին վրայ, մարդկութեան պատմութեան առաջին օրինակը կը տըրուէր խղճի ազատութեան պայքարին։

Անկատար պիտի ըլլար միայն կրօնական հանդերձանք տալ այդ պատմական բացառիկ եղելութեան, կամ անոր մէջ քաղաքական ապըստամբութեան նշաններ տեսնել։ Այդ տարիներուն Հայաստան ուրիշ բան չէր եթէ ոչ Պարսկական կայսրութեան հիւսիսային նահանգը ուր պարսիկ մարզպան մը դրուած էր արքունիքէն, որպէս կառավարիչ։ 301 Թուականէն քրիստոնեայ Հայերու բանակը ծառայութեան դըրուած էր կայսրութեան կարիքներուն։ Վարդան Մամիկոնեան այդ Թուականներուն կը գտնուէր Քուշանաց երկիրը աղուան ապստամըներու դէմ ճակատելու պարսիկ հրամանատարութեան տակ։ Հոն ուր Հայերը մէկ սիրտ մէկ հոգիի նման ոտքի ելան Յազկերտի դէմ երբ ան սպառնաց ոչնչացնել զիրենք եթէ դաւանափոխ չդառնան...: Ամէնուս ծանօթ է Հայերուն պատասխանը. – «Մեր հայրերու հաւատքէն ոչ ոք կրնայ խախտել մեզ, տէր արքայ. ո՛չ քու սուրդ, ո՛չ բանակներդ, ո՛չ ալ երկնքի հրեշտակները»... Հոն, այդ քանի մը տողնոց պատասխանին մէջ հիմը կը դրուէր խղճի ազատութեան գաղափարին որուն արեւմտեան ազգերը մեծ եւ արիւնալի յեղափոխութիւններով պիտի հասնէին 1150 տարիներ յետոյ...:

Բանախօս վարդապետը սրտի մեծ ցաւով եւ գայթակղած ըսաւ որ մեր անկախ հայրենիքին մէջ, երբ պէտք էր Հայ բանակի օր հռչակել Վարդանանց օրը, աշխատանքի պարզ օր մըն է ան, առանց որեւէ պետական յիշատակութեան...մինչ պէտք էր Միացեալ Ազգերու բեմէն Վարդանանց օրը յայտարարուէր Համամարդկային խղճի ազատութեան օր, որուն այնքան կարիքը կը զգացուի մեր ԻԱ. դարուն որ ըսկիզբ առաւ պետական եւ խմբական կազմակերպուած ահաբեկչութիւններով եւ ձրի արիւնահեղութիւններով։

ԹՂԹԱԿԻՑ

Նժդեհին չէր հասած՝ բոլշեւիկներու ձեռքը ինկած ըլլալով, քանի որ հատորին մէջ Սիւնիքի սպարապետէն որեւէ անդրադարձ կամ պատասխան չկայ։

Աւագ Յարութիւնեանի հրատարակած այս հատորը, անկախաբար հեղինակին ցոյց տուած որոշ «նըժդեհական» միտումներէ, ուշագրաւ գործ մըն է, որ Հայոց պատմութեան նոր ժամանակաշրջանով հետաքրքրուող ընթերցողին համար չահեկան մտորումներու առիթ կ'ընծայէ։

Վ. Մ.

Նիւ Ճըրզի

---

(1) Յիշէ, «Երեւանեան պատկերներ. Թիւ 38», Յառաջ, 2005 Դեկտեմբեր 28։

(2) Նիկոլ Փաշինեան, «Հարցազրոյց ՀՀ վարչապետ Անդրանիկ Մարգարեանի հետ», Հայկական ժամանակ, 2006 Օգոստոս 30։

(3) Աւագ Յարութիւնեան, Գարեգին Նժդեհի 1921 թուականի Թաւրիզի դատավարութիւնը, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտութիւն» հրատարակչութիւն, Երեւան, 2004, 239 էջ (երկրորդ լրացած ու բարեփոխուած հրատարակութիւն)։

(4) Աւօ, Նժդեհ, Լոս Անճըլըս, 1989, էջ 444–445 (Պէյրութի 1968ի հրատարակութեան լուսանկարչական վերատպում)։

(5) «Վրացեանի Նամակը Նժդեհին», Նոր Աշխարհ, Թիւ 2, 1922 Սեպտեմբեր, էջ 159։

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ԱԼԻՔԸ

... Մոլեգնող ովկէանոսի վրայ բարձրանում է արեւը։ Նրա ճառագայթները լայնօրէն բացել են ելնող օրուայ վառ կարմիր դռները։ Նոր միայն տեսանելի է դարձել այն ամէնն, ինչ դեռ քիչ առաջ Թաքնուած էր գիշերային խաւարի թանձր քօղի տակ։ Տակաւին լափին են տալիս կատաղած ալիքների փրփրադէզ բաշերը։ Նրանցից մէկը Թռչում է ամենաբարձրից։ Նրան անուանում են իններորդ ալիք։ Ահեղ Թափով առաջ նետուելով, ալիքն ահա փլուելու է նաւաբեկեալների վրայ։ Ցրդնած ու տանջահար, նրանք վերջին յոյսով կառչել են կայմի բեկորներից...

Ովքե՞ր են այդ դժբախտ մարդիկ, ինչպէ՞ս են ընկել այստեղ։ Դեռ երէկ առաւօտեան նրանց նաւը, դուրս գալով նաւահանգստից, խաղաղ լողում էր բաց ովկէանոսում։ Պարզ, արեւոտ օր էր, վերեւում փայլում էր երկնքի ջինջ լազուրը։ Ովկէանոսի անդորրը գերում էր դէպի հեռուոր, անյայտ ափեր։ Բայց պիրկնադէմին քամի ելաւ, եւ ամպրոպաբեր ամպերն արագօրէն պատեցին երկինքը։ Ովկէանոսը փոթորկուեց։ Երկնի պատառը Թրատուեց կուրացուցիչ կայծակներից։ Ամպերի որոտ ցնցեց օդը։ Ալիքները բարձրացան, բարձրացան, եւ աւելի ու աւելի մօտենալով նաւին, սեղմ օղակ կազմած կատաղի մռնչիւնով յարձակուեցին վրան։ Կայծակի փայլատակումներն էին միայն ստէպ-ստէպ լուսաւորում այս օրհասական մարտը ահեղ տարերքի հետ։ Ամպերի որոտն ու ալիքների մռնչիւնը խլացնում էին կոտրատուող նաւի ճարճատիւնն, խորտակուող մարդկանց աղիողորմ աղաղակները։ Իսկ նրանք, ում սիրտը լի էր արիութեամբ, որոշել էին չյանձնուել։ Մի քանիսը, ամբողջ ժամանակ միմեանցից կառչած, չէին պոկւում իրարից, նոյնիսկ այն ժամանակ, երբ նաւը սուզւում էր։ Նաւակայմի բեկորներից ամուր կառչած, այդ որոտալից քաոսի մէջ նրանք սիրտ էին տալիս մէկ-մէկու, երդւում էին լարել բոլոր ուժերը եւ դիմանալ մինչեւ փրկարար առաւօտ...

Եւ դիմացան նրանք. դիմաւորեցին առաւօտը, արեւին։ Վերջացաւ ահեղ գիշերը։ Արեւի ճառագայթները լուսաւորեցին կապարէ ալիքները, փոթորիկը փորձեց վերջին անգամ լարել գիշերս չարչարուած իր մկանները, բայց դրանք արդէն Թուլացել էին, եւս մի քանի րոպէ, եւ անուժ կը կախէին Թեւերը...

Լոյսն ու արեւը օգնութեան ձեռք մեկնեցին մարդու կամքին։ Կեանքը, մարդիկ յաղթահարեցին քաոսային տարերքը, յաղթահարեցին ովկէանոսի գիշերային ահեղ փոթորիկը։

Այվազովսկին նկարն անուանեց՝ «Իններորդ ալիք»։

1850 Թուականի աշնանը նա այն ցուցադրեց Մոսկուայում՝ Գեղանկարչութեան, արձանագործութեան եւ ճարտարապետութեան ուսումնարանում։

Մարդիկ «Իններորդ ալիքը» տեսնելու էին գալիս կրկին ու կրկին, ինչպէս մի ժամանակ «Պոմպէյի վերջին օրը»։

«Իններորդ ալիքը» տեսաւ նաեւ տասնինամեայ Իվան Շիշկինը, որն այն ժամանակ նոր էր Ելաբուգիից Մոսկուա եկել։ Նկարով հմայուած, երիտասարդը երկար կանգնեց վառ կանաչ ալիքների, մշուշի միջից ելնող արեւի ոսկեայ եւ կապտավարդագոյն շողերի առջեւ։

Նա չէր կարողանում հայեացքը պոկել այդ հրաշք-կտաւից։ Նա կենդանի լսում էր ծովի մռնչիւնը, որ Թւում էր, Թէ ինչ-որ տեղ միախառնւում էր հարազատ Ելաբուգիի անտառների դարաւոր եղեւնիների շառաչին։

Եւ գուցէ հէնց այդ րոպէներին էր, որ հոգեպէս ծնունդ էր առնում եւս մի խոշոր ռուս նկարիչ, այս անգամ անտառի երգիչ Շիշկինը։

ԱՐԵՒԻ ԽԱՒԱՐՈՒՄԸ

Պետերբուրգի գիտական աշխարհում շատ էին խօսում արեւի առաջիկայ խաւարման մասին։ Ֆիոդոր Պետրովիչ Լիտկէն, հանդիպելով Այվազովսկուն նոյնպէս դրա մասին խօսեց.

– Խաւարման առթիւ, Իվան Կոնստանտինովիչ, յիշեցի ձեր «Քաոս» նկարը։ Ինչքան յիշում եմ, արտասահմանում ձեր փառքը տիեզերական սիւժէով արուած այդ նկարով էլ սկիզբ առաւ։ Ես առիթ չեմ ունեցել լինելու Վատիկանում, ոչ էլ ձեր այդ ստեղծագործութեան կըրկնօրինակն եմ տեսել։ Ի՞նչ էիք դուք այնտեղ պատկերել։

– Տարերքների ահեղ միախառնումը դեռեւս ամայի, անջուր ու անկեանք երկրի վրայ։ Եւ այդ բոլորը շռայլօրէն լուսաւորուած մեծ գիսաստղի կողմից։ Երբ Գրիգորիոս ԺԶ. պապը որոշեց իր Վատիկանի հաւաքածուի համար գնել իմ «Քաոսը», նախապէս ինձ մօտ՝ արուեստանոց եկաւ կարդինալների, պրելատների մի ամբողջ յանձնախումբ, որոշելու Թէ արդեօք նկարում կաթոլիկական եկեղեցու կանոնների դէմ մեղանչող որեւէ բան չկա՞յ։ Բայց ես, Ֆիոդոր Պետրովիչ, գտնում եմ, որ իմ նկարներից միայն «Քաոս»ը չէ, որ նուիրուած է տիեզերական երեւոյթների պատկերմանը։ Ծովային փոթորիկներ ու ալեկոծութիւններ նոյնպէս խօսում են տիեզերական ուժերի զօրութեան եւ նախնադարեան քաոսի մասին։

– Դրա համար էլ կ'ուզենայի, որ դուք արձանագրէիք արեւի այս խաւարմանը։ Ո՞վ, եթէ ոչ դուք, պէտք է անի այդ բանը։ Իսկ մեր Աշխարհագրական ընկերութեան համար այդպիսի մի նկարը իսկական գանձ կը լինի։

– Ես դա մեծ պատիւ կը համարեմ ինձ համար, Ֆիոդոր Պետրովիչ։

(Շար. 155)

Տիկին Շաքէ Գործունեան, կինը,

Տիկին Աշխէն Գործունեան,
Պարոն Աշոտ Գործունեան,
Պարոն Հայկ Գործունեան,
զաւակները,

Սեւակ, Վահագն, Նիքոլա, Ալեքսանդր, Ֆրանչեսքա, Էլիոթ, Ուիլիըմ, Քլէմանս, Շառլ, Ամոռի, Պոտուէն,
թոռնիկները,

Տէր եւ Տիկին Սուրէն Գործունեան,
եղբայրը,

Տիկին Նատիա Գործունեան,
եւ զաւակները, եղբօր աղջիկը,

Տէր եւ Տիկին Կարպիս Չրքաշեան եւ զաւակները,
Տիկին Ալիս Մոմճեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Շառլ Կուրտիկեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Մելքոնեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Չրքաշեան եւ զաւակները,
ինչպէս նաեւ Եագուպեան, Ճեպիկիւզէլեան եւ Մուրատեան (Արժանթին) ընտանիքները
խոր ցաւով կը ծանուցանեն

ԳՈՒՐԳԷՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵԱՆ-Ի

Distinctions :
Consul honoraire de France au Cameroun

Officier de l'Ordre National du Mérite Français

Ordre de Saint Grégoire l'Illuminateur de Saint Etchmiadzine (Arménie)

Chevalier de l'Ordre de la Valeur Camerounaise

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 29ին, 85 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Փետրուար 5, ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցին
15 rue Jean-Goujon, 75008 Paris

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Madame Gortzounian
64 Boulevard de Courcelles
75017 Paris

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Շաքէ Գործունեանին, ինչպէս նաեւ Գործունեան, Չրքաշեան եւ Մոմճեան ընտանիքներուն:

Madame Chaké Gortzounian,
son épouse,

Madame Valérie Gortzounian,
Monsieur Eric Gortzounian,
Monsieur Thierry Gortzounian,
ses enfants,

Sévag, Vahag, Nicolas, Alexandre, Fransesca, Elliott, William Clémence, Charles, Amaury, Baudoin,
ses petits-enfants,

Monsieur et Madame Souren Gortzounian,
son frère et sa belle-sœur,

Madame Nadia Gortzounian,
sa nièce et ses enfants

ont la grande tristesse de vous faire part du rappel à Dieu de

Mr. Kourken GORTZOUNIAN

Distinctions :
Consul honoraire de France au Cameroun

Officier de l'Ordre National du Mérite Français

Ordre de Saint Grégoire l'Illuminateur de Saint Etchmiadzine (Arménie)

Chevalier de l'Ordre de la Valeur Camerounaise

survenu le 29 janvier 2008, dans sa 85ème année.

La cérémonie religieuse aura lieu le Mardi 5 février à 11 heures en l'église apostolique arménienne Saint Jean - Baptiste

15 rue Jean-Goujon, 75008 Paris

Cet avis tient lieu de faire-part.

Madame Gortzounian
64 Boulevard de Courcelles
75017 Paris

l'Association MACHTOTZ
pour la défense de la langue arménienne
organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 16 février — 28 juin 2008

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves francophones seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.

L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa METHODE AUDIOVISUELLE

Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio : 97 euros (frais d'expédition inclus)

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS : 01 47 50 97 51

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի «Արշալոյս Թադէոսեան» մասնաճիւղի ժողովը Շաբաթ, Փետրուար 2, ժամը 16.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

□

Լ Ո Թ Օ

Մարսէյլ - Պուլվար Օտտոյի «Լէօլա Սաատնի» մասնաճիւղի ԼՈԹՕՆ տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Փետրուար 10, ժամը 15ին, 8 ռիւ Տընի Փափէն, Թաղամասի սովորական սրահը (Մարսէյլ 15րդ Թաղամաս): Ուրախ մթնոլորտ:

OFFRE D'EMPLOI

La Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture de Marseille recherche POUR UN POSTE D'ACCUEIL

une personne —homme ou femme— âgée de 50 ans ou plus RMI-ste, si possible bilingue français-arménien. Contrat de 2 à 5 ans dans le cadre des emplois accompagnés, 26h par semaine. Adresser candidature écrite à la : **MAJC**

12-14, rue Saint-Bazile —
13001 Marseille

Renseignements au : **04.91.66.45.33**
04.91.66.43.05
04.91.50.15.09

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՍԻԱՄԱՆԹՕ» ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՏԱՍԱԼԻԿԸ

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ

- 9 ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ (որոնց մէջ մօտ կէս ժամուան «Խմբապետ Շաւարշ»ը): Ընդամէնը 78 վայրկեան:

- Արտասանող՝ ԱԶԱՏ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ, Հայաստանի Թատրոնի եւ շարժանըկարի Հանրածանօթ դերասան:

Խտասալիկը ստանալու համար դիմել՝
Manoug Atamian
94 rue Béranger — 92320 Châtillon

Գինը՝ 20 եւրօ (ներառեալ առաքումի ծախքերը):

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN,**
réalisateur
Samedi 2 février à 20 heures
SOIREE SIMON ABKARIAN
UNE BETE SUR LA LUNE
Pièce de théâtre filmée
de **Richard Kalinovski**
Réalisation et mise en scène
d'**Irina Brook**
avec SIMON ABKARIAN
et CORINNE JABER
En présence de Simon Abkarian,
sous réserve
Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN
P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro: République

Հ.Մ.Ը.Մ. ՖՐԱՆՍ

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանսի սկաուտութիւնը Նոր Տարուան եւ Ս. Ծնունդի արձակուրդէն ետք իր այս տարեշրջանի աշխատանքները վերսկսած է «Սամուէլ Մուրատ Մխիթարեան» վարժարանէն ներս:

Վեց տարեկանէն սկսեալ փոքրերն ու պատանիները կրնան մաս կազմել Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանսի սկաուտութեան:

Գործունէութիւնը տեղի կ'ունենայ ամէն Կիրակի ժամը 11էն սկսեալ:

Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանսի վարչութիւնը ամէն Կիրակի կ'ապահովէ փոխադրական միջոցը Ալֆորվիլէն եւ Փորթ տ'Օրլէանէն:

Յաւելեալ մանրամասնութեանց համար կը խնդրուի հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝
- Մահպուպեան Փօղոս 06. 25. 93. 28. 90
- Մարգարեան Անտրէ 06. 12. 72. 15. 26

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Candidatures à adresser à

CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13

Date limite des candidatures : **31 mars**

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՇԱԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 2
SAMEDI
2 FEVRIER
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.886

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

83e ANNEE — N° 21.886

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻԱ դատապարտուած է Յունուար 31ին Մարդկային Իրաւանց Եւրոպական Ատեանին կողմէ «անմարդկային վարուելակերպի» համար 3 հոգիի հանդէպ, որոնք դիպաշ կը մնային: Ենթակաները այդ շրջանին ելեկտրական զանազան ցնցումներու ենթարկուած են ոտքերուն եւ մարմնի այլ մասերու վրայ:

ՆԱԽԿԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏ՝ Միշէլ Ռոքար յայտարարեց թէ կը հրաժարի Փոշար յանձնախումբէն, որու պաշտօնն էր վերարժեւորել ուսուցչական արհեստը: Ռոքարի պատճառաբանութիւնն այն է որ Ֆիկառօ օրաթերթ քաղաքական շահագործում մը ըրած է տարուած աշխատանքին (Յունուար 31ի թիւ, ուր հարցազրոյց մը տուած էր): Ռոքարի այս յայտարարութենէն, որ կը վերաբերէր նիւթական գնահատումի մը ըստ արժանիքին, Ֆիկառօ եզրակացուցած էր որ, նոյնիսկ եթէ բացէ ի բաց չըսուէր, Մ. Ռոքար անձնապէս կողմնակից է որ արժանիքը վարձատրուի եւ այդ իմաստով ալ խորագրած էր հարցազրոյցը: Փետրուար 1ի Լիպէրասիօնի մէջ, Ռոքար նոր հարցազրոյցով մը ճշդումներ կ'ընէ:

ՍՈՍԻԷԹԷ ԺԵՆԵՐԱԼԻ 4000 աշխատաւորներ ցոյց մը ըրած են Յունուար 31ին դրամատան Տէֆանսի կեդրոնական շէնքին առջեւ, ի լուր Պէ.Էն.Փէ.-ի յայտարարութեան, ուր ան տրամադրութիւն կը յայտնէր որ կը մտածէ մերձեցման մը մասին: Կառավարութիւնը կը խորհի թէ առ այժմ նման մերձեցման մը կարիքը չկայ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ համալսարաններուն մէջ լաչակի գործածութիւնը արտօնելու առաջարկը որ կատարուած է վարչապետին իշխանութեան գլուխ գտնուող կրօնամէտ կուսակցութեան կողմէ, հակազդեցութեան մղած է համալսարաններ: Աշխարհավար կարգերու պաշտպան տեսչութիւններ, ուսումնական խորհուրդներ բողոքներ յայտնած են. կը նշեն թէ կատարուածը միտում ունի Թուրքիոյ մէջ վարչակարգի ծրագրուած փոփոխութեան, եւ բնաւ ազատութեան յարգանքի անմեղ ձգտումով եղած բան չէ: Հարցը ընկերային լուրջ հակամարտութեան առաջնորդելու ներուժ ունի:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ հրախաղերու պայթուցիկ պատրաստող աշխատանոցի մը մէջ տեղի ունեցած պայթումը 19 հոգիի մահուան եւ աւելի քան հարիւր վիրաւորի պատճառ եղած է: Աշխատանոցը կը գործէր առանց արտօնութեան, ծագած հրդեհը ծաւալած է դէպի նոյն շէնքին մէջ գտնուած այլ աշխատանոցներ ալ, անոնց կաթսաներն ալ պայթեցնելով:

ՊԱՂՏԱՏԻ հիւսիս-արեւմտեան շիի թաղամասի մը մէջ, թակարդ կառքի մը պայթումէն 5 հոգի մեռած է եւ ութ հոգի ալ վիրաւորուած են Յունուար 31ին:

ՔԵՆԻԱՅԻ մէջ քաոսը կը մնայ եւ նախագահին ու ընդդիմադիր պարագլուխին երկխօսութիւնը կէս ճամբան մնացած է, մինչ ընդդիմադիր երկրորդ երեսփոխան մըն ալ կը սպաննուէր:

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ԵՏ ՏԱԼ»ՈՒ ԱՐԱՐՔԸ ԵՒ «ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆՈՒՄԻ ՎԿԱՅԱԳԻՐ»Ը

Վագըֆներու նոր օրէնքը որ պէտք է վերջնական վաւերացում ստանայ խորհրդարանէն, փոքրոկայի վէճերու պատճառ եղած է Յունուար 30ի նիստին: Ընդդիմադիր գրեթէ բոլոր կուսակցութիւնները խստիւ դէմ եկած են վաւերացումին, իրենց ըրածը «հայրենասիրական պարտականութիւն» որակելով:

Ընդդիմադիր ճակատի զանազան երեսփոխաններ պնդած են թէ օրէնքը արդիւնք է Եւրոպական միութեան եւ Ա.Մ. Նահանգներու ճնշումներուն, թէ անիկա զարկ կուտայ Անատոլուի մէջ միսիոնարական գործունէութեան, կը վտանգէ Թուրքիոյ գերիշխանութիւնը, անկախութիւնը, միատարրութիւնը, Լօզանով ձեռք ձգուած առաւելութիւնները:

«Հիմա մենք մեր իսկ ձեռքով կը փճացնենք մեր պետութեան հիմնումի վկայագիրը» ըսած է անոնցմէ մէկը, վախ ալ յայտնելով որ Թուրքիա ապագային մինչեւ իսկ պատերազմելու կը հարկադրուի, կորսնցուցածները ետ առնելու համար:

***

Ճիշդ է որ նոյնիսկ փոքրամասնութիւններէն ապօրինաբար գրաւուած կալուածներ «ետ տալ»ու արարքին զոր «կորուստ» կ'անուանէ Թուրք երեսփոխանը, եւ «պետութեան հիմնումի վկայագիր»ին միջեւ հակասութիւն մը կը գտնուի: Եւ հասկնալի է որ այդ հակասութիւնը խուճապի մատնէ երեսփոխաններու խումբ մը: Արդարեւ, ի՞նչպէս կարելի է հաշտեցնել «ետ տալ»ու արարք մը «պետութեան հիմնումի վկայագիր»ին, երբ այդ վերջինը ի'նք հիմնուած է բնաջնջումի, թալանի, իւրացումի համատարած իրողութեան մը վրայ...

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ-ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (342) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. –

Որոշ հարցեր
գունաւոր շարժարուեստի
ղեկավարութեան շուրջ

Ռ. ՄԱՄՈՒԼԵԱՆ

Les dessins de Roupen

Ch. MATOSSIAN

1937, apogée de la terreur stalinienne en Arménie

A. TER MINASSIAN

ՄԱԿ-ի քարտուղարը՝ Պան Քի-Մուն Նայրոպի կը հասնէր Փետրուար 1ին ելք մը գտնելու համար տագնապին:

ՊԵՐԼԻՆԻ ապահովութեան պատասխանատուները չեն արտօնած Թուրքիոյ վար-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ՁՕՐԱՎԻԳ Է Ժ.-Փ. ՊՐԷԹԻ

Ֆրանսահայ խորհուրդը (ՍԷ.ՍԷ.Ա.ԷՖ.) Յունուար 31 թուակիր հաղորդագրութեամբ մը իր զօրակցութիւնը յայտնած է Վիլէօրպանի քաղաքապետ Ժ.-Փ. Պրէթի որ Հայկական ցեղասպանութեան ժխտումը մերժած ըլլալով թիրախ է Թրքական ընկերակցութիւններու, կազմակերպութիւններու վարկաբեկող արշաւին: Արշաւ, որուն ընթացքին մինչեւ իսկ զինք ամբաստանած են ցեղապաշտութեամբ:

Զօրակցութեան հետ Խորհուրդը մտահոգութիւն կը յայտնէ Ֆրանսայի թըրքական կազմակերպութիւններէ ոմանց ժխտողական ընթացքին որ հետեւանք է Անգարայի դրդումին: Կ'ողջունէ բոլոր այն անձերը, քաղաքական ուժերը որոնք յարգեցին Ի. դարու առաջին ցեղասպանութեան յիշատակը, խորտակելով լռութեան պատը որ տասնամեակներ ամբողջ անոնց վիճակած բաժինը եղաւ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՇԽԱՐՀԻԿ ՆՇՈՒՄՆԵՐԸ

Յունուար 31ին Վարդանանց տօնին առթիւ Ս. Էջմիածնի մէջ Գարեգին Բ.ի նախագահութեամբ պատարագ մատուցուած է: Պատարագէն ետք, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին անուանակոչութեան տօնին առթիւ Հայրապետական մաղթանք կատարուած է Իջման Ս. Սեղանին առջեւ: Իսկ Գէորգեան հոգեւոր ճեմարանին մէջ հանդիսութեամբ մը յարգուած է Վարդանանց հերոսներու յիշատակը:

Նոյն օրը Արարատեան թեմին Երիտասարդաց միութեան կազմակերպած «խաչերթ»ին մասնակիցները Երեւանի Ս. Զօրաւոր եկեղեցիէն քալած են մինչեւ Վարդան Մամիկոնեանի արձանը, ընկերակցութեամբ ոստիկանութեան փողերախումբին, զինուորականներու եւ ձիաւորներու: Երթին մասնակցութիւն բերած են վարչապետ Ս. Սարգսեան, Երեւանի քաղաքապետը, եկեղեցականներ, ուսանողներ, զինուորականներ:

Ս. Սարգսեանի ներկայութիւնը առիթ եղած է որ երթին աւարտին մօտ խաչերթը վերածուի իրեն ի նպաստ ընտրական քարոզչութեան:

***

ԱՄԵՐԻԿԱ՛, ԱՄԵՐԻԿԱ

Հիւպատոսական ծառայողներու օրուան առթիւ, Յունուար 31ին Երեւանի ամերիկեան դեսպանատունը Բաց դուռներու օր կազմակերպած է: Հիւպատոսը լրագրողներուն բացատրած է ԱՄՆ մուտքի այցագիր ստանալու կարգը: Դիմողին հետ տեսակցութիւն մը 2-5 վայրկեան կը տեւէ եւ որոշումը անմիջապէս կը հաղորդուի:

Հիւպատոսը ըսած է թէ 2007ին Հայաստանէն 10.400 հոգի դիմած է զբօսաշրջական այցագիր ուզելով, 1800 հոգի ալ ներգաղթի: Այս վերջիններէն 691ը արժանացած է «Կրին քարտ»ի: Վերջին տարիներուն մերժուած է զբօսաշրջային այցագիրի դիմումներուն 60%ը: Շատ կ'ըլլան պարագաներ երբ դիմողները կեղծ փաստաթուղթերով կը ներկայանան:

ՊՈԼԻՍ

ՏԻՆՔ ԸՆՏԱՆԻՔԻՆ ԿԱՍԿԱԾՆԵՐԸ

Գրած էինք թէ Հ. Տինքի սպանութեան առընչութեամբ խորհրդարանական յանձնախումբ մը կազմուած է Թուրքիոյ մէջ: Տինք ընտանիքը անոր յղած է «կասկածներու ցանկ» մը ուր տեղ գտած են անորոշ կէտեր, թերացումներ, անտեսումներ, մոռացումներ, որոնք ըստ ընտանիքին, ոճիրին լուսաբանումը ձախողեցնող ազդակներ կ'ըլլան:

Տինք ընտանիքը համոզուած չէ Պոլսոյ դատախազութեան ամբաստանագրով ըսածին թէ Հ. Տինքի սպանութեամբ աւարտած է 2002ին Տրապիզոնի խոալացի քահանային ոճիրով սկիզբ առած արարքներու շարքը. կը հաւատայ որ ամբաստանեալները նշուածներէն այլ արարքներ ալ գործած են: Կ'ըսէ թէ ապահովութեան որոշ դէմքերու յանցաւորներ հովանաւորելու, պաշտպանելու, նոյնիսկ գովաբանելու արարքները հարկաւոր ձեւով քննութեան առարկայ չեն եղած. ամբաստանեալները մեծ մասով պատկանած ըլլալով հանդերձ ազգայնական կազմակերպութիւններու, այս վերջիններուն Հ. Տինքի ոճիրին հետ առընչութիւնները ստուգուած չեն: Չէ բացայայտուած նաեւ ինքնութիւնը եւ հանգամանքը այն այր ու կնոջ, որոնք ներկայ գտնուած էին Պոլսոյ կուսակալի օգնականին ու Հ. Տինքի տեսակցութեան: Այդ տեսակցութիւնը տեղի ունեցած էր կուսակալի օգնականին հրաւէրով, Աթաթիւրքի որդեգիր Սապիհա Կէօքչէնի հայկական ծագումին մասին «Ակօս»ի հրապարակումին վրայ, եւ որ Հ. Տինքի արժած էր հազիւ քօղարկուած սպառնալիք մը:

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑՈՎ ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ԴԻՄԷ՞ ԼԱ ՀԷԻ ԱՏԵԱՆԻՆ

Ցեղասպանութեան մասին Ֆրանսայի օրէնքը շարժման մղած է թրքական շրջանակներ որոնք կ'ուզեն հարցը տանիլ Լա Հէի միջազգային ատեանին. յատկապէս կ'ուզեն գիտնալ թէ Ֆրանսա իրաւունք ունի՞ Ցեղասպանութեան ժխտումը քրէական արարք նկատող օրէնք հռչակելու, եւ թէ իրապէս գործուա՞ծ է ցեղասպանութիւն մը:

Այս ձգտումին տէր Թուրքերու խումբ մը, որուն մէջ նախկին դեսպան Շ. Էլէքտաղ, Ֆրանսայի մէջ շփումներ ունեցած է Յունուարի վերջին շաբաթը: Խումբը Եւրոպական միութեան պատշաճելու Թուրքիոյ խորհրդարանի յանձնախումբին անդամներէն կազմուած է: Շ. Էլէքտաղ ըսած է թէ Լա Հէի ատեանին Թուրքիա եւ Ֆրանսա միասին պէտք է դիմեն, հարց տալու համար թէ 1915ին պատահածը ցեղասպանութի՞ւն էր թէ ոչ:

«Մարմարա» լուրը տալով կը գրէր թէ Շ. Էլէքտաղի ինքնավստահութիւնը ամբողջութեամբ չի բաժներ թրքական նոյն յանձնախումբին նախագահը Ե. Եաքըշ. ան ըսած է թէ արտաքին գործերու նախարարութիւնը Լա Հէի ատեանին դիմումի մը խնդիրը կ'ուսումնասիրէ, բայց տակաւին պաշտօնական տեսակէտ մը մարմին առած չէ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

ՅԻՊԷ-Ի ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ ԵՒՍԵԲԻՈՍԻ ՀԵՏ

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

ՅԻՊԷ.-Եկեղեցիներու նկարագրութենէ առաջ կրնա՞ս Երեւանի համառօտ պատմականը ընել: Ո՞վ է հիմնեց ե՞րբ, գլխաւոր անցուդարձերը Հայոց մայրաքաղաքին որ երկար ատեն կռուախնձոր եղած է Օսմանցիներու, Թուրքերու եւ Ռուսերու միջեւ, Հայաստանի մայրաքաղաք դառնալէ առաջ:

ԵՒՍԵԲԻՈՍ.- Հ. Ղ. Ալիշան, իր «Այրարատ» կոթողային աշխատութեան մէջ 25 էջ նուիրած է Երեւանի ուր կու տայ բազմաթիւ պատմական եւ տեղեկագրական տեղեկութիւններ, ուսկից կը քաղեմ հիմնական մասերը:

Նախ եւ առաջ, սխալ է, կ՚ըսէ Յակոբ Նալեանի եւ Չամչեանի առասպելները թէ Երուանդաշատ կամ Երուանդուան անուններէն ծագած ըլլայ Երեւան անունը: Ալիշան չէր կրնար ուրարտական Էրեբունի ամրոցի մասին խօսիլ որ սովետական շրջանին յայտնաբերուած է, եւ տուած իր անունը ապագայ Հայոց մայրաքաղաքին:

Հայկական Երեւանը կը յիշատակուի Դուինի եկեղեցական ժողովին (Է. դար) Աբրահամ Կաթողիկոսի օրով: 642–643ին Սեբէոս պատմիչն ալ կը յիշատակէ որ Արաբները «եկան հաւաքուեցան Երեւանի դիմաց եւ չկարողացան գրաւել անոր բերդը»: Դարձեալ 658-ին ալ պատերազմ մը կը յիշատակուի Երեւանի շուրջ:

ԺԵ. դարուն, Թովմաս Մեծոփեցին գիւղաքաղաք կը կոչէ եւ իր ժամանակակից Գրիգոր Ծերենց 1388ին կը գրէ որ Լէնկթիմուրի հրոսակները «եւ յԵրեւան մեծ աւանին արս հինգ հարիւր կոտորեցին»:

1440ին Երեւան կը դառնայ համանուն կուսակալութեան կեդրոն: Ժամանակները յաճախակի են արիւնալի բախումներով Թիւրքական զանազան ցեղերու միջեւ Հայ հողին վրայ, աւելի ուշ օսմանեան եւ պարսկական անվերջանալի ընդհարումները որ ունեցան ողբերգական վերջաւորութիւն մը Հայ ժողովուրդի առաջին զանգուածային տեղահանութեան, որ ցեղասպանութեան երեւոյթ առաւ երբ ժողովուրդը պարսիկ զինուորներու խժդժութիւններուն դիմաց Արաքսի հոսանքին մէջ նետեց ինքզինքը, տասնորդուելով կէս հարիւրամեակին:

Ալիշան կը մէջբերէ ոմն Յովհաննէսի չափածոյ քերթուածը որ ժամանակակից եւ ականատես կը թուի.

Թիւրն հազար քսան եւ ութին – (1579) –
Յաւուր աշնան մուտ ձմեռին → Հրոտից ամսուն տասներկուսին
Սեւ լուսացաւ երկուշաբթի → Շուրջ ու բոլոր զքաղաք պատեալ
Մեծ եւ պզտիկ զամէն կալեալ → Լալօք աչօք գերի տարան...
Վայ տանք երկրին Արարատեան → Մայրաքաղաքն ի յԵրեւան
Եւ գեղանուն ամենեքեան → Ձեռն այլազգեաց գերի անկան:
Երեւանայ քաղքէն տարան → Շատ սարկաւագ սաղմոսաձայն
Ոմանք պաշտեն գշարական → Եւ քահանայք զԱւետարան...

եւայլն:

Երեւանի պատմութիւնը իր ելեւէջներով, սուգի եւ փառքի օրերով ընդհանուր գիծ մը ունի հայ ժողովուրդի պատմութեան հետ: Արարատեան դաշտի կողքին իր ռազմավարական դիրքը չէր կրնար չըգրգռել հիւսիսի (Ցարական Ռուսաստան), հարաւի (Պարսկական) եւ արեւմուտքի (Օսմանեան) կայսրութիւններու ախորժակը, որուն հետեւանքով, գերեվարութիւններ ու կոտորածներ անպակաս եղան եւ երկար ատեն Արարատեան դաշտին մէջ Հայերը փոքրամասնութիւն մնացին:

Բացի Առաքել Դաւրիժեցիէն, որ այդ տարիներու գլխաւոր պատմիչն է, զանազան յիշատակարաններու մէջ կը գտնուին տաղաչափեալ ժողովրդական բանաստեղծութիւններ որոնք ցոյց կու տան թէ ինչպիսի դաժան տարիներու մէջ գտնուած է հայ ժողովուրդը: Ոմն Յովհաննէս Մակուեցի այսպէս կ՚ողբայ.

Եկայք Ադամայ որդիք
Ժողովեալ ի մի տեղ նստինք
Ես ձեզ պատմեմ լալագին
Զողբն եւ զկոծ Հայ Ազգին: ...

Ի Հայոց հազար թւին –1551–
Յիսուն երեք աւելին
Ելք Աւելեաց պատկերին
Մուտ ամսեանն Նաւասարդին,

Խաւար տիրեաց մեր ազգին
Բարկացաւ մեզ Տէր երկնային
Որպէս կարկուտ գայ գետին
Նոյնպէս Պարսից զօրքն եկին:

Գլուխ զօրաց էր նոցին
Շահ Աբաս խուտաբանտ որդին
Հազարապետք ընդ նման
ՅԵրեւան քաղաք եկին:

Զօրս կողմն վրան դրին,
Զբերդավանքն պաշարեցին
Երկիր եւ աշխարհ եւ փռան
Քրիստոնեայքն ժողովեցին...

Իսկ նոքա բերդէն ի վայր
Զքրիստոնեայք հարկանէին
Որպէս զանմեղուկ գառինս
Զբազումսըն կոտորեցին:

Երկնից եւ երկրի Աստուած
Յէ՞ր թողեր զմեզ ի ձեռաց
Որ ողորմագին դիմօք
Մեք անկաք ի ձեռն այլազգեաց:

Եկին յետ հարցուկս ելան
Նա էարբ զարիւն ամենայն
Ասաց այրեցէք զերկիրն
Տարէք զմարդն ի Սպահան

Ասաց ժողովեա՛ ըզզօրն
Կատարեա զինչ տամ հրաման
Ի յԱնի քաղքէն ի վայր
Դու այրեա՛ մինչ Նախջեւան...

Սարերն ամէն սուգ մտան
Ծովք եւ գետք ի յաց շարժեցան
Շաբաթ էր լուս կիրակի
Որ կրակ տըւին յԵրեւան:

Շատ հարք յորդւոց բաժանեցան
Ի Պարսից ազգէն գերեցան
Շատ հարսն եւ աղջկունք տարան
Ի Սպահան եւ Խորասան...

Շատ գեղեցկազուն մանկունք
Ոտնայատակ թալալմամբ
միւսան

Շատոնք ի յԵրասխն ի նկան
Ջրախեղդ առ Աստուած
փոխան...
(Այրարատ, էջ 301-302):

(Շար. 3)

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 75-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՅԿ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Վարդգէս Պետրոսեանի հետ առաջին հանդիպումս տեղի ունեցաւ 60ական թուականի կէսերուն: Երբ Սփիւռքի հետ մշակութային կապի կոմիտէի նախագահ Լիբանան այցելութեան ընթացքին մեզի ծանօթացուց նորայայտ գրողը՝ Թէքէեան Մշակ. Միութեան «Շիրակ» ամսագրին տուած ճաշին ընթացքին: Բայց զինք աւելի մօտէն ու հանգամանօրէն ճանչցայ 1978ին տեղի ունեցած Հայաստանի գրողներու 8րդ համագումարին, որուն հրաւիրուեր էինք Օ. Սարգսեանը, Ա. Սէփէթճեանը եւ ես «Շիրակ»ի կողմէ, մինչ արդէն ան նախագահն էր համանուն միութեան: Իր աշխատասենեակը կատարած մեր առաջին այցելութեան ընթացքին ջերմօրէն ընդունեցաւ մեզ, իր կողքին ունենալով Սաղաթէլ Յարութիւնեանը, Նորայր Ադալեանն ու Պերճ Զէյթունցեանը՝ իբրեւ Ա., Բ. եւ Գ. քարտուղարներ եւ կրկնուող մեր այցելութիւններու ընթացքին առաջարկեցինք որ Պէյրութ այցելէ՝ նախագահելու համար «Շիրակ»ի հիմնադրութեան 25ամեակի հանդիսութեանց:

– Եթէ դուք հրաւիրում էք ինձ, իմ պարտքն է անպայման ընդունել այդ պատիւը, ըսաւ ան, արագ ու ինքնավստահ, հաստատելով մեր մէջ այն համոզումը, թէ առանձնաշնորհեալ մըն էր, վայելելով Հայաստանի թիւ մէկ ղեկավար Կարէն Դեմիրճեանի բարեկամութիւնն ու վստահութիւնը: Այլապէս, սովետական վարչակարգին տակ ոչ ոք պիտի կարենար կանխաւ հաստատել իր արտասահման ուղեւորութիւնը:

1982 Ապրիլին, մշակութային ձեռնարկներու շարքով կը նշուէր «Շիրակ»ի 25ամեակը, որուն կը նախագահէր եւ գլխաւոր բանախօսն էր Վ. Պետրոսեան: Երեք շաբթուան իր կեցութեան ընթացքին ան այցելեց մշակութային ու ընկերային բոլոր կեդրոնները, առանց խտիր դնելու հնչակին, դաշնակին, ռամկավարին ու համայնավարին միջեւ, բանախօսելով ու կատարելով ասուլիսներ՝ գրողի կողքին ցուցաբերելով նաեւ քաղաքական հասունութիւն, տեսակէտներու յստակութիւն եւ հակադիր կարծիքներ իսկ արտայայտելու պատշաճ խիզախութիւն եւ դիւանագիտական ճկունութիւն: Հակառակ եկեղեցական մարզի մէջ այդ օրերուն շատ սուր բնոյթ ունեցող Անթիլիաս – Էջմիածին հակամարտութեան, եւ հակառակ այդ մասին իրեն եղած թելադրանքներուն, ան այցելեց Անթիլիասի կաթողիկոսարանը՝ լսելու համար Խորէն Կաթողիկոսին ու Գարեգին Աթոռակիցին տեսակէտները հայ եկեղեցին պառակտող վէճին շուրջ, բայց մանաւանդ անոնց ըսել տալու համար որ Հայ Եկեղեցին մէ՛կ գերագոյն գլուխ ունի յանձին Ս. Էջմիածնայ Մայր Աթոռի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին:

Ծածկող չէր խորհրդային վարչակարգի տակ ուռճացած թերիները, սակայն այդ բոլորին դէմ պայքարելով հանդերձ հաստատողն էր որ Սփիւռքահայութիւնը պէտք է բոլորուի Հայաստանի շուրջ, զայն պահպանելու համար իբրեւ միակ հայրենիք: Համայնավար վարչակարգին դէմ հակառակութեան պատճառով ան ճիշդ չէր գտներ Հ.Յ. Դաշնակցութեան Խորհ. Հայաստանի դէմ մղած պայքարը, որուն առընչութեամբ իր տեսակէտները հրապարակաւ արտայայտելու չվարանեցաւ: Սակայն, հակառակ այդ բոլորին, «Շիրակ»ի 25ամեակի եզրափակիչ ճաշին Մուշեղ Իշխան առաջարկեց Հայաստանի գրողներու միութեան նախագահը հռչակել նաեւ Սփիւռքահայ գրողներու նախագահ:

Վ. Պետրոսեանի նախագահութեան օրով Գրողներու միութիւնը բարձր վարկ եւ հեղինակութիւն վայելող հաստատութիւն էր, որուն աւելի քան 350 անդամները ոչ միայն ապրուստի բաւարար ամսաթոշակ կը ստանային, այլեւ կը վճարուէին իրենց գրած գիրքերուն, կամ առանձին յօդուածներուն իւրաքանչիւր բառին հաշուով: Գրողները նիւթապէս ու բարոյապէս վարձատրուած դասակարգ մըն էին: Այս էր գլխաւոր պատճառը որ այդ ժամանակաշրջանին գիրքի սպառումն և ընթերցասիրութիւնը դարձան ընդհանուր երեւոյթ: Կրկնելու գնով կ՚արժէ ըսել որ այդ օրերուն գիրքի սեւ շուկայ կար, որմէ օգտուիլ ուզողները շատ աժան գիներով հրապարակ ելած գիրքերը գնելով կը պահէին, աւելի ուշ բազմապատիկ գիներով ծախելու համար:

Այս գեղեցիկ եւ յուսադրիչ պատկերի ուրուագծումէն յետոյ, շատ տխուր է անդրադառնալ այն հակապատկերին, որ ստեղծուած է ներկայիս անկախ Հայաստանի մէջ, ուր գրողները վերածուած են նիւթական կարօտ եւ հեղինակութենէ զուրկ դասակարգի մը: Գրողը լքուած է իր ճակատագրին՝ այնպէս, ինչպէս եղեր էր սփիւռքահայ գրողին վիճակը: Առօրեայ ապրուստը ապահովելէ յետոյ եթէ աւելորդ դրամ ունի, ի միջի այլոց, կրնայ նաեւ գիրք մը հրատարակել, որպէսզի, լաւագոյն պարագային, մի քանի հարիւր օրինակ ծախուի, նոյնքան մըն ալ նուէր բաշխելով, եւ ծախուած գիրքերուն եկամուտը անոնց առաքման յատկացնելով:

Խորհրդային Հայաստանի մէջ Վ. Պետրոսեանի Գրողներու միութեան նախագահութեան շրջանին իրենց գագաթնակէտին հասան նաեւ Հայրենիք – Սփիւռք մշակութային յարաբերութիւնները եւ ընդարձակուեցան փոխադարձ այցելութիւններով:

Բայց, ափսո՜ս, անկախ Հայաստանի Լ. Տէր Պետրոսեանի իշխանութեան շրջանին, 1994ին սպաննուեցաւ նաեւ Վ. Պետրոսեան, որ կեանքի հասունութեան տարիներուն տակաւին շատ բան կրնար տալ հայ գրականութեան, միաժամանակ առաջնորդողի դեր կատարելով հայրենիքի ընկերային ու քաղաքական կեանքին մէջ:

Իր մեծ ծառայութիւններուն ի գնահատանք, անոր կիսանդրիին բացումը կատարուեցաւ ծննդեան 75ամեակին առթիւ, այդ փողոցն ու յարակից դպրոցը կոչելով հայրենիքի տաղանդաշատ այս զաւկին անունով:

Յարգանքով, երախտագիտութեամբ եւ մտերմաբար կը խոնարհիմ իր վաստակին ու յիշատակին առջեւ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ 80 ԱՄԵԱԿ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Համազգայինի Հայ Կրթական եւ Մշակութային Միութիւնը այս տարի՝ 2008ին կը թեւակոխէ իր հիմնադրութեան 80ամեակը: Այս առիթով Սփիւռքի տարածքին եւ Հայաստանի մէջ տեղի պիտի ունենան տարբեր բնոյթի ձեռնարկներ եւ նախաձեռնութիւններ, ինչպէս նաեւ գնահատումը պիտի կատարուի միութեան 80ամեայ գործունէութեան տարբեր մարզերուն եւ պիտի ուրուագծուին միութեան յառաջիկայ տարիներու կեանքի պարտադրանքներէն բխած նոր պարտաւորութիւններն ու անոր առջեւ ծառացած մարտահրաւէրները:

Միութիւններու եւ հաստատութիւններու յոբելենական տարիներու նշումը ինքնանպատակ չէ, այլ՝ միութեան կամ տուեալ կազմակերպութեան նպատակներու եւ առաջադրանքներու վերարժեւորման առիթ: Առիթ մը, որ պիտի ծառայէ անցեալը եւ ներկան քննելով նոր մարտահրաւէրներու պահանջած նոր լուծումներու որդեգրումին, ընթացիկ գործունէութեան կողքին՝ յատուկ աշխատանքներ իրագործելու, ժամանակավրէպը թօթափելու եւ նոր արժէքներ որդեգրելու՝ հին, անժամանցելի արժէքները պահպանելով հանդերձ:

Համազգայինի Կեդր. վարչութիւնը այս առիթով նախատեսած է ծրագիր մը, որ պիտի գործադրուի 2008 թուականի ընթացքին: Յառաջիկայ ամիսներուն 80ամեակի առիթով տեղի պիտի ունենան կարգ մը ձեռնարկներ, որոնք պիտի ընդգրկեն գեղարուեստական երեկոներ, հանդիսութիւններ, մշակութային վաւերական դէմքերու նուիրուած գիտաժողովներ, հրատարակութիւններ եւ փառատօններ:

Անկախ Կեդրոնական վարչութեան վերոնշեալ ձեռնարկներէն, որոնք պիտի գործադրուին Հայաստանի եւ Կեդրոնական վարչութեան նստավայր՝ Լիբանանի մէջ, արդէն իւրաքանչիւր շրջան սկսած է կազմել 80ամեակի նշման իրեն յատուկ ծրագիրը:

Վստահ ենք, որ 80ամեակի առիթով կազմակերպուելիք ձեռնարկները առիթ մը պիտի ըլլան միութեան 80ամեայ գործունէութեան յաւելեալ ամրապնդման և նոր մթնոլորտի մը ստեղծման, ինչպէս նաեւ մեր ժողովուրդին առջեւ մեր յանձնառութեան վերահաստատման:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

2008 Յունուար 23

ՓԱՐԻԶԻ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻՆԵՐԸ

ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ

Քանի մը ամսուան ընդմիջումէ ետք, Սուրբ Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի Հինգշաբթիները վերսկսան: Յունուար 24ի երեկոն նուիրուած էր Սայաթ Նովային: Նախ իբրեւ ԺԸ. դարու ազգային մշակոյթի կարեւոր երեւոյթ, զայն ներկայացուց Կարէն Սիմոնեան: Մեծ աշուղին կեանքը որքան հետաքրքրական, այնքան ալ անյայտ դրուագներով հարուստ եղած է: Ան, այդ մասին պատմած է իր բանաստեղծութիւններուն մէջ «աշուղական խաղերու» եւ ծածկագիրներու միջոցով, զորս բացայայտած ու մեկնաբանած է Ասլան Ասլանեան:

Հաւաքոյթին ընթացքին դերասան Արտաշէս Ոսկանեան արտասանեց Սայաթ Նովայի եւ Եղիշէ Չարենցի մեծ աշուղին ոճով գրուած բանաստեղծութիւններէն երկու շարք: Ապա, դաշնակահար Նարեկ Քէշիշեան նուագեց Գեղունի Զթչեանի գուսանին մեղեդիներով ստեղծած երաժշտական կտոր: Սիլվա եւ Անթուան Քէշիշեան մեկնաբանեցին Սայաթ Նովայի քանի մը երգեր:

Երեկոն աւարտեցաւ մեծ աշուղին կեանքը ներկայացնող ֆիլմին քանի մը հատուածներուն ցուցադրութեամբ:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԿԱԼԿԱԹԱՅԻ Հայոց մարդասիրական ճեմարանին մէջ Յունուար 26ին նշուած է Հնդկաստանի հանրապետութեան օրը: Աշակերտներուն երգած հնդկական փառերգէն ետք տնօրէն Օշական Վրդ. Գիւլգիւլեան ելոյթով մը ծանրացած է անկախութեան գաղափարին վրայ որ կ'արժեւորուի ամէն անձի աշխատանքով ու երկրին նկատմամբ տածած անկեղծ սիրով: Այդ թուականէն առաջ Օշական Վրդ. մասնակցած է հանրապետութեան օրուան Պենկալի նահանգապետին ընդունելութեան: Հոն ալ ելոյթ մը ունեցած է, անդրադառնալով հայ և հնդկական կապերուն որոնց վկայութիւնն են Հնդկաստանի մէջ մինչեւ այսօր կանգուն հայկական եկեղեցիները, Մարդասիրական ճեմարանը եւ բազմաթիւ այլ շինութիւններ:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Սուրբ Խաչ եկեղեցւոյ «Պետոզլեան» սրահին մէջ, կազմակերպութեամբ հայ կաթողիկէ Գէորգ Հարպոյեան երկրորդական վարժարանի տնօրէնութեան եւ հովանաւորութեամբ Ներսէս - Պետրոս ԺԹ. կաթողիկոս - պատրիարքին, Յունուար 3ին տեղի ունեցած է «Ֆայհա» երգչախումբին համերգը, Վարշաւայի միջազգային փառատօնին առաջին մրցանակին արժանանալուն առթիւ: Բացման խօսքը արտասանած է վարժարանին տնօրէնուհին Ռիթա Պոյաճեան ծանրանալով արուեստին կարեւորութեան վրայ՝ կեանքի մէջ: Իրեն յաջորդած է լիբանանցի բանաստեղծ Հանրի Զղէյպ որ հաստատած է թէ «Ֆայհա» խումբն ու իր ղեկավարը Պարգեւ Թասլաքեան Լիբանանի անունը բարձր պահած են Վարշաւայի մէջ: Երկու բանախօսներէն ետք, բեմ բարձրացած է երգչախումբը, որ երկու բաժիններով ներկայացուցած է հայերէն, արաբերէն և ֆրանսերէն 22 երգեր: Երեք երգերու մասնակցութիւնը բերած է Համազգայինի «Գուսան» երգչախումբը: Պարգեւ Թասլաքեանի յուշանուէր մը յանձնուած է:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ
ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆԸ
ԿԵՐՏՈՂՆԵՐԸ

ՊԱՏՄԻՉՆԵՐԸ

ԹԻՒ 31.
Հ. ՄԻՔԱՅԷԼ ՉԱՄՉԵԱՆ

(ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ)

Չամչեան հեղինակ է բազմաթիւ գիրքերու: «Պատկեր տօնից Ս. Աստուածածնի» (1805), «Սեղան խնկոց» (1816): Տասը հատոր Սաղմոսաց մեկնութիւն (1815-1823): «Նուագարան օրհնութեանց (1801): «Վահան Ուղղափառութեան»՝ չորս մեծադիր հատոր, եւ «Վահան Հաւատոյ»: «Մեկնութիւն Աւետարանին Յովհաննու»:

Չամչեանի մեծագոյն գործը որ զինք անմահացուց իրեն տալով «Պատմահայր Հայոց» տիտղոսը իր եռահատոր «Հայոց Պատմութիւն»ն է որ կը բաղկանայ վեց գիրքերէ, իւրաքանչիւր հատորին մէջ զոյգ բաժիններու բաժնուած. –

Ա. Կը սկսի Հայկազանց իշխանութեան շրջանէն հասնելով մինչեւ 246 Ն.Ք.:

Բ. Ամբողջութեամբ նուիրուած է Արշակունեաց հարստութեան մինչեւ 441 թուականը:

Գ. 441 - 856 թթ. մարզպետներու տիրապետութենէն մինչեւ արաբական շրջան:

Դ. 856 - 1080 կ'ընդգրկէ Բագրատունեաց թագաւորութեան ամբողջ շրջանը:

Ե. 1080 - 1380 Ռուբինեանց իշխանութենէն մինչեւ Լեւոն վերջին:

Զ. Կիլիկիոյ թագաւորութեան անկումէն մինչեւ իր օրերը:

Չամչեան իր եռահատոր՝ 2955 էջերէ բաղկացած վիթխարի աշխատանքով, հայ ժողովուրդին ձեռքը կու տայ իր ազգային լիակատար պատմութիւնը, իր անցեալի հսկայ յիշատակարանը, ուր մինչեւ օրս կը դիմեն պատմագէտներ, բանասէրներ:

«Ան չի պատմեր միայն քաղաքական դէպքերը, պատերազմները, յաջորդութիւնները, կը գրէ Հ. Մ. Ճանաշեան (Պատմ. Արդի Հայ Գրականութեան, էջ 41), այլ կու տայ հայ եկեղեցական կեանքի կանոնաւոր ընթացքը, կաթողիկոսներու պատմութիւնը, անոնց կատարած դերը. կու տայ նաեւ հարեւան ժողովուրդներու մասին կարեւոր տեղեկութիւններ, որոնցմով նպատակ ունի ազգային պատմութեան լիակատար տեսութիւնը ընծայել» (Վենետիկ, Ս. Ղազար. 1953):

Չամչեան հայ ծանօթ բոլոր պատմագիրներու կողքին օգտագործած է Ճառընտիրներ, Յայսմաւուրքներ, Յիշատակարաններ եւ օտար բոլոր պատմիչները, յոյն, լատին, ասորի 70է աւելի:

Կ'ուսումնասիրէ հայ եւ օտար զանազան աղբիւրներու անհամաձայնութիւնները եւ իւրաքանչիւր գիրքի վերջաւորութեան ընդարձակ ծանօթութիւններով կը ջանայ վերլուծել եւ քննութեան ենթարկել վիճելի մնացած կէտերը:

Պարզ, հանդարտ եւ դիւրասահ ոճ ունի պատմելու, առանց ողբերու եւ աւելորդ նկարագրութիւններու: Իր նպատակը եղած է ներշնչել ազգային ինքնագիտակցութիւն, սթափեցնել ստրկութեան տակ ընկճըւած միտքերը, ներշնչել հայրենասիրական ոգի .. եւ յաջողած է:

Պատրաստեց՝ ՅԻՊԷ

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԱՐԵՒԻ ԽԱՒԱՐՈՒՄԸ

Այդ երեկոյ Այվազովսկին տանը մենակ մնաց: Ճուլիա Եակովլեւնան թատրոն էր գնացել: Նկարչին ոչ ոք չէր խանգարում մտորելու անցած տարուայ դէպքերի կամ հէնց նոր Լիտկէի յիշատակած իրադարձութիւնների մասին: Այս տարի կարճ ժամանակով կը խաւարի արեւը՝ կեանքի լուսատու աշխարհիս երեսին, իսկ անցած տարում յաւերժ հանգան երեք լուսատուներ՝ Գոգոլը, Ժուկովսկին, Բրիւլովը... Տարին նման էր դաժան 1837ին, երբ զոհուեց Պուշկինը, մեռան Կիպրենսկին, Լեբեդեւը... Ցիչեց թէ ինչպէս, –անեալ տարի Յունուարի վերջին էր դա,– Ս. Պետերբուրգում լուր ստացուեց, որ Գոգոլի առողջութիւնը բոլորովին վատացել է, եւ գրողն իրեն աւելի ու աւելի տարօրինակ է պահում: Ասում էին, որ նրան անընդհատ տեսնում էին եկեղեցում, սրբապատկերների առջեւ ծնրադիր, կամ ծանօթներին իր ձեռքով արտագրուած աղօթքներ բաժանելիս: Ասում էին, որ եկեղեցու գաւթում, զանազան թափառաշրջիկների ու հասարակ մարդկանց իր շուրջը հաւաքած, նա մեղայական անկապ ճառեր է արտասանում:

Այվազովսկու սիրտը կուչ էր գալիս: Նա լաւ յիշում էր իր պատանեկութեան օրերի Գոգոլին՝ զուարթ ու սիրելի, կատակը միշտ շուրթերին հաճելի զրուցակցին, ինչպիսին էր նա տասներկու տարի առաջ՝ Հռոմում, Ֆլորենցիայում: Լաւ յիշում էր նաեւ այն պայծառամիտ գրողին, որը ոգեւորուած գլուխներ էր կարդում «Մեռած հոգիներից»: Ինչքա՜ն երջանիկ ժամեր էր նրան պարգեւում այն ժամանակ Նիկոլայ Վասիլեւիչն իր ընկերակցութեամբ: Յետոյ, երբ ինքը վերադարձաւ Ռուսաստան, իսկ Գոգոլը մնաց արտասահմանում, նրանց միջեւ նամակագրութիւն սկսուեց, որը սակայն շուտով դադարեց: Ժամանակ առ ժամանակ նրա ականջին լուրեր էին հասնում Գոգոլի հիւանդութեան, նրա օրէցօր սաստկացող միստիցիզմի մասին: Իսկ երբ լոյս տեսաւ նրա «Ընտիր տողեր բարեկամներիս հետ նամակագրութիւնից» աշխատութիւնը, նկարիչն ասես շանթահար եղաւ. միթէ՞ նա՝ Նիկոլայ Վասիլեւիչն էր գրել դրանք: Եւ խոր կարեկցանքով լցուեց գրողի հանդէպ: Երբ Գոգոլը վերադարձաւ արտասահմանից, նրանք երկու անգամ միայն հանդիպեցին. մէկ՝ Կիեւում Դանիլեւսկու տանը, մէկ էլ Ս. Պետերբուրգում՝ Օդոեւսկիների մօտ. Ինչպէ՞ս էր նա փոխուել: Կռացել, մազերը ճերմակել էին, իսկ աչքերը, որ առաջ այնպէս աշխոյժ առկայծում էին խամրել ու մի տեսակ փոս էին ընկել. Բարեկամների միջեւ այլեւս առաջուայ նման սրտալի զրոյցներ տեղի չէին ունենում: Անցեալի յիշողութիւնները՝ Վենետիկում, Ֆլորենցիայում, Հռոմում անցկացրած երջանիկ օրերի մասին, այլեւս չէին յուզում Գոգոլին եւ ակնյայտօրէն ձանձրացնում էին նրան: Եւ ահա նորանոր վատ լուրեր էին ստացւում Գոգոլի մասին, հոգեվարք ապրող, միստիցիզմի ահաւոր ախտից համարեա կիսամեռ տարեց գրողի մասին: Այվազովսկին որոշեց անյապաղ մեկնել Մոսկուա:

...Ստրաստնի վանքում կոչնակներն իրիկնային պատարագի էին կանչում, երբ Այվազովսկին մօտեցաւ Նիկիտսկի բուլվարին, որտեղ Տալիզինի տանը, ընկերոջ՝ կոմս Ալեքսանդր Պետրովիչ Տոլստոյի մօտ, ապրում էր Գոգոլը: Փետրուարեան բուքը հսկայական ձնակոյտեր էր հաւաքել, եւ ձիերը մինչեւ ծնկները խրւում էին ձեան մէջ:

Սպասեակը Այվազովսկուն առաջնորդեց հիւրասենեակ եւ խնդրեց սպասել:

– Նորին պայծառութիւն կոմսը, կոմսուհին եւ պարոն Գոգոլը աղօթարանում են: Այսօր եղանակն անտանելի է, եկեղեցի չգնացին եւ տանն են աղօթում: Դուք... սպասեցէք, նրանք շուտով կը վերջացնեն, արդէն օրհներգութիւնն են կարդում...

(Շար. 156)

(Շար. Ա. էջէն)

չպետին Գերմանիոյ Թուրք ուսանողութեան հետ ծրագրած հանդիպումը։ Էրտողան փետրուարի սկիզբը Գերմանիա կը գտնուի, միջազգային պաշտպանութեան համագումարին մասնակցելու։ Այդ առիթով ալ փափաքած էր հանդիպում մը ունենալ Թուրք համայնքին եւ ուսանողութեան հետ։ Մերժումին որպէս պատճառ տրուած է ապահովութեան մտահոգութիւնը։ Ըսուած է թէ կրնայ հանդիպում մը կազմակերպուիլ վարչապետարանին մէջ։

Մ. ԽՈԴՈՐԿՈՎՍԿԻ Չիտայի (արեւելեան Սիպերիա) բանտի մը խուցէն յայտարարած է Յունուար 30ին, որ կը գտնուի բարոյական անկարելի ընտրութեան մը առջեւ եւ ուրեմն որպէս զօրակցութիւն իր հին ընկերակիցին՝ Վ. Ալեքսանեանի հետ ինք ալ հացադուլի կը դիմէ։ Ծանօթ է որ Ալեքսանեան, որ թոքախտէ եւ սիտայէ կը տառապի, հակառակ բոլոր դիմումներուն, հիւանդանոց չի փոխադրուիր։ Ալեքսանեան կ'ըսէ թէ շանթաժի մը ենթարկուած է։ Իր ազատ արձակման փոխարէն, պարտի ամբաստանութիւններ արձակել Խոդորկովսկիի դէմ։

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Ի գիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփ Շրջանի Հայ Հասարակութեան՝ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 5ին, Հսկումի խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով. –

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 13ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27ին,

ՄԻՋԻՆՔ։

(Շար.)

***

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հսկումի ժամերգութիւններ ժամը 17·30ին

ՈՒՐԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 8
Պօմոնի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցի

Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 13
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցի (Փրատօ)

Քարոզիչ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12–13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան։

Centre Culturel SAINT MESROB à PARIS

Le jeudi 7 février à 20 heures 45
Le Père Haroutioun BEZDIKIAN
Responsable du Collège Arménien Samuel Moorat de Sèvres

donnera une conférence sur
LES MONASTERES MEDIEVAUX EN ARMENIE.
Histoire et architecture
avec projection de photos et de films.

— Cocktail —

Au 10 bis rue Thouin — Paris Vème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

OFFRE D'EMPLOI

La Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture de Marseille
recherche
POUR UN POSTE D'ACCUEIL

une personne —homme ou femme— âgée de 50 ans ou plus RMI-ste, si possible bilingue français-arménien. Contrat de 2 à 5 ans dans le cadre des emplois accompagnés, 26h par semaine. Adresser candidature écrite à la :

MAJC
12-14, rue Saint-Bazile — 13001 Marseille

Renseignements au : 04.91.66.45.33
04.91.66.43.05
04.91.50.15.09

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի «Տէր Դաւթեան» մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պարտաքճեան–Միչօ, Փափազեան եւ Տէմիրճեան ընտանիքներուն, Տիկին Անահիտ Պարտաքճեանի (ծնեալ՝ Տէմիրճեան) մահուան առթիւ։

□

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի «Արշալոյս Թադէոսեան» մասնաճիւղի ժողովը Շաբաթ, Փետրուար 2, ժամը 16·30ին, սովորական հաւաքատեղին։

Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ։

□

ԼՈԹՕ

Մարսէյլ – Պուլվար Օտտոյի «Լէօլա Սասունի» մասնաճիւղի ԼՈԹՕն տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Փետրուար 10, ժամը 15ին, 8 ռիւ Տընի Փափէն, Թաղամասի սովորական սրահը (Մարսէյլ 15րդ Թաղամաս)։ Ուրախ մթնոլորտ։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club «Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage de **Robert GUEDIGUIAN**, réalisateur

Samedi 2 février à 20 heures
SOIREE SIMON ABKARIAN

UNE BETE SUR LA LUNE

Pièce de théâtre filmée de **Richard Kalinovski**
Réalisation et mise en scène **d'Irina Brook**

avec SIMON ABKARIAN et CORINNE JABER
En présence de Simon Abkarian, sous réserve

Directeur des programmes : **ARTO PEHLIVANIAN**

P.A.F. : **5 euros** — **Réduit : 3 euros**

UCFAF
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro: République

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Candidatures à adresser à

CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13

Date limite des candidatures : 31 mars

l'Association MACHTOTZ
pour la défense de la langue arménienne
organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 16 février — 28 juin 2008

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves francophones seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio : 97 euros (frais d'expédition inclus)

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

2 NUITS OFFERTES A L'HOTEL EUROPE****

A CHAQUE ACHAT D'UN BILLET D'AVION

PARIS - EREVAN - PARIS

(sous conditions particulières, offre valable du 1er novembre au 23 mars 2008, sous réserve de disponibilités)

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS

Saberatours	Sevan Voyages	Wasteels
11 rue des Pyramides	48 Cours de la Liberté	67 La Canebière
75001 Paris	69003 Lyon	13001 Marseille
Tél. : 01 42 61 51 13	Tél. : 04 78 60 13 66	Tél. : 04 95 09 30 60

ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 3
DIMANCHE
3 FEVRIER
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ
Թիւ 342

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – Թիւ 21.887 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 83e ANNEE — N° 21.887

ENTRE HISTOIRE ET MÉMOIRE :

1937, APOGÉE DE LA TERREUR STALINIENNE EN ARMÉNIE

par Anahide TER MINASSIAN

Le colloque international **«Paroxysme de la Grande Terreur stalinienne»** qui s'est tenu à Paris, au Sénat et à Sciences Po, du 9 au 11 décembre 2007, a rappelé les historiens à leur «devoir de mémoire». En effet, l'année 2007 est l'année du 70ème anniversaire de l'apogée de la Terreur stalinienne en URSS. Depuis une quinzaine d'années d'historiographie de la Grande Terreur a été renouvelé [1]. Les archives soviétiques de l'Etat, du parti communiste et du NKVD, accessibles depuis 1991, ont révélé l'ampleur des purges et des opérations de masse durant les années 1936-1937. Le nombre des victimes évoqué au cours du colloque est accablant: 750.000 fusillés, 1.500 000 d'individus, condamnés à des peines de 10 ans ou plus, déportés dans les bagnes de Sibérie. Les mécanismes de prise de décision, les institutions et les acteurs de la Terreur, les groupes et les régions ciblés par la Terreur, la mémoire de la Grande Terreur —de la réhabilitation des victimes à l'édification de mémoriaux en Russie— ont été les thèmes du colloque.

Les exposés ont démontré que la Grande Terreur avec ses opérations de masse, a été un phénomène complexe, aboutissement à la fois des mesures économiques du début des années 1930 (collectivisation agraire, «dékoulakisation», famine génocidaire en Ukraine de 1932-1933, destruction de la société rurale) et de la crainte de Staline d'un conflit futur avec l'Allemagne et le Japon qui l'incite à éliminer d'abord les ennemis potentiels de l'intérieur. La prise de décision revient toujours à Staline. Avec Yéjov, son interlocuteur privilégié, il établit pour chaque région un **quota** de fusillés et de condamnés. Il identifie des zones à risque (les républiques fédérées frontalièeres de l'URSS) et des catégories à risque («gens du passé», minorités nationales, clergé, vieux bolchéviks, élites scientifiques etc.). Les exigences de Moscou poussent les dirigeants régionaux à «faire du chiffre» et les **quotas** établis à Moscou sont très souvent doublés ou triplés. Grâce au travail du NKVD appuyé par la police ordinaire, en remontant la chaîne des dénonciations populaires, on procède aux arrestations et on construit des dossiers d'instruction au motif d'espionnage, de sabotage, de nationalisme, de trotskysme etc. Le cas des Ukrainiens, des Polonais, des Allemands de la Volga ou encore de la région des Komis et de celle du Kouban fut examiné par le colloque, mais il ne fut pas question des républiques transcaucasiennes et, donc, de l'Arménie.

***

La Grande Terreur est un sujet presque totalement occulté tant en Arménie qu'en France où l'**Année de l'Arménie** vient de s'achever. Alors que les Arméniens se sont mobilisés pour la reconnaissance du génocide de 1915, alors que depuis des décennies des monuments commémoratifs des victimes du génocide arménien ont été élevés un peu partout dans le monde, il n'existe aucun mémorial des victimes arméniennes de la Terreur stalinienne. Il n'existe pas non plus à Erevan une association mémorielle comparable à **Pamiat** ou à **Mémorial** de Moscou. Pourtant, comme les autres peuples de l'Union soviétique, les Arméniens ont payé un lourd tribut au stalinisme et ont été submergés par un magma de violences et de mensonges. Comme les autres peuples de l'Union soviétique, ils ont subi les purges, les déportations et la loi du **quota,** sans qu'il soit possible de savoir avec certitude quel a été, vingt ans aprèsè le génocide des Arméniens de Turquie dons les rescapés formaient le tiers de la population de l'Arménie soviétique, le nombre de victimes arméniennes du stalinisme ? Une question qui exige une réponse.

Certes, en Arménie, les écrivains Yéghiché Tcharents, Gourgen Mahari ou le cinéaste Frounzé Dovlatian ont témoigné sur le stalinisme [2]. Certes, en France, Krikor Beledian s'est hasardé à comparer ces deux «désastres conjugués» [3], certes, un ouvrage collectif a partiellement levé le voile sur le passé [4], certes, une jeune cinéaste originaire d'Arménie Nora Martirosyan a tourné un film dont le titre «1937» est explicite [5].

Claire Mouradian dénombre 300 000 «absents» des statistiques démographiques officielles de l'Arménie, entre 1926 et 1953, pour une population qui évolue entre ces deux dates de 900 000 à 1 400 000 habitants [6]. Une saignée terrible même si l'on tient compte des pertes de la Deuxième guerre mondiale. Mgr. Norvan Zakarian et Philippe Sukiasyan, avancent quant à eux les chiffres de 15 000 victimes dont 4 500 fusillés entre 1936 et 1937 et placent le paroxysme de la Terreur en 1938, au moment de l'assassinat à Etchmiadzine du Catholicos Khorène Ier **(Nahadag Gathoghigos)** par un commando du NKVD (6 avril) et des persécutions meurtrières qui conduisent à la disparition presque totale du clergé arménien en URSS [7].

***

Pour qui veut explorer la mémoire du peuple arménien et tenter de comprendre les relations entre la diaspora et l'Arménie soviétique au XXème siècle, la lecture du quotidien **Haratch** des années 1936-1937 est un exercice nécessaire et édifiant. Son directeur et rédacteur en chef Schavarch Missakian (1884-1957) est un militant dachnaktsagan dénué d'esprit partisan et un journaliste indépendant soucieux du code moral de sa profession. Son souci premier est d'informer ses lecteurs et de vérifier la fiabilité de ses sources. Ses éditoriaux et ses billets clairs et didactiques révèlent son talent de polémiste et sa volonté de maintenir la mémoire du **Yerkir** [8]. Sous sa houlette, **Haratch** et ses collaborateurs, journalistes politiques, écrivains essayistes, poètes ou romanciers de la nouvelle génération défendent la langue, le bien le plus précieux des Arméniens, contre ses effondrements en Arménie et à l'étranger. Ils continuent aussi à défendre la Cause arménienne dans un monde qui a changé et qui change autour d'eux. Un monde où le temps n'a pas oblitéré le souvenir de la Première guerre mondiale. Un monde où, en 1936, la remilitarisation de l'Allemagne nazie, la débande honteuse de la SDN en Ethiopie devant l'Italie fasciste, la guerre civile en Espagne, le conflit judéo-arabe en Palestine, les prolégomènes de la décolonisation en Syrie, la conquête de la Mandchourie par les Japonais sont les signes annonciateurs d'un nouveau cauchemar. Un monde où les colonies **(kaghout)** nées de la dispersion des Arméniens se transforment en diaspora **(spurk),** où la perspective d'un retour dans la Turquie républicaine est devenue une utopie. Enfin l'avenir des réfugiés arméniens, ces **heimatlos** (S. Vratsian) exilés et inorganisés en dépit du nombre croissant des Unions compatriotiques de Sébastia, de Kharpert, de Malatia, de Van etc. et le **Nerkaght** (rapatriement) en Arménie soviétique constituent des sujets permanents de réflexion de **Haratch.** Le 5 janvier 1936, le jour de Noël, le message de Schavarch est une exhortation et un constat, «Résister, résister et vaincre, voilà l'objectif fondamental de la philosophie non-écrite de ce peuple».

***

Comment à partir de Paris, au milieu des conflits politiques ou culturels, pour un contre l'Arménie soviétique, qui divisent les colonies arméniennes, au milieu des revendications sociales et des acquis du Front populaire [9], le journal **Haratch** a-t-il saisi le sens des événements qui se passent en Arménie ? Un rappel historique est indispendable. En 1921, la républiqu indépendante d'Arménie a été soviétisée. Depuis décembre 1922, l'Arménie soviétique fait partie, avec la Géorgie et l'Azarbaïdjan, de la République Socialiste Fédérative de la Transcaucasie dont la capitale administrative est Tiflis. Celle-ci s'est unie à la Russie, la Biélorussie et l'Ukraine au sein de l'URSS cimentée par la Constitution de 1924 qui assure au Parti Communiste de l'Union soviétique (PCUS) le rôle dirigeant de parti unique. L'histoire de l'Arménie soviétique se confond avec celle de l'URSS : NEP (1921-1928), collectivisation agraire et dékoulakisation (1929-1933), apogée du stalinisme (1936-1938).

Depuis 1930, Aghasi Khandjian est le Premier Secrétaire du PC d'Arménie. Né à Van, réfugié au Caucase en 1915, il appartient à la génération dite des «communistes nationaux», applique strictement les directives de Moscou, réalise la collectivisation agraire et contrôle la modernisation de la société. Comme il charche à renforcer le potentiel économique d'une Arménie pauvre et déshéritée au sein de la Fédération transcaucasienne, il est assez populaire en Arménie. Signe avant-coureur d'un conflit avec L. Béria, le Premier Secrétaire du PC de Géorgie, la publication du premier tome de l'Encyclopédie arménienne est interdite (1936).

A partir du printemps 1936, les collaborateurs de **Haratch** (A. Gulghandanian, S. Vratsian, Achod Ardzrouni, Ichkhanian etc.) multiplient les articles sur les rumeurs venues d'Arménie. Rumeurs que Schavarch cherche à vérifier en croisant les sources, alors que la communauté arménienne de France est gagnée par des émotions. La journée de «deuil national» [10] du 11/24 avril consacrée aux victimes de 1915 a donné lieu aux escarmouches habituelles avec les communistes arméniens, les partisans du HOG [11] et même les ramgavars. Choisis selon des critères idéologiques, 1 800 réfugiés arméniens ont été autorisés à émigrer en Arménie et la petite «caravane» partie de France est accompagnée de la dépouille de Komitas **Vartabed,** mort en 1935 [12]. Au moment où **Haratch** commence à publier le feuilleton de Malkhas, **Zartonk** (Résurrection), «le roman de la Révolution arménienne», on apprend que la nouvelle Constitution de l'URSS (1936) redistribue les compétences entre le centre et la périphérie. La Fédération transcaucasienne disparaît au profit de trois républiques fédérées (Géorgie, Arménie, Azerbaïdjan), le Kazakstan et le Kighizistan se séparent de la Russie. A Paris, on se réjouit. L'Arménie a désormais les mêmes droits que les autres républiques fédérées. «Elle échappe à la souveraineté de Tiflis», elle peut s'adresser directement à Moscou sans passer par Béria et Moussabékov et défendre mieux ses intérêts. Le projet de la voie ferrée Erevan - Aghstafa auquel les Géorgiens se sont opposés et dont le promoteur, Sahak Ter Gabrielian [13] a été «sacrifié», va peut-être se réaliser. En juin, la traduction arménienne de la Constitution est publiée et commentée. L'Arménie est-elle sur la voie de l'indépendance ? Seul l'avenir le dira «mais, du moins un sceau étatique a été apposé aujourd'hui, sur l'Arménie» (19/06/1936). Reste la question de ses frontières au Karabagh, à Akhalkalak, et au Nakhitchevan.

Si **Haratch** a observé attentivement l'immense manifestation du **«14 juillet»** à Paris où les communistes ont défilé ☞

☞

le poing levé, son numéro du 19 juillet, un numéro spécial consacré au Dâron et à la célébration du **Vartavar,** confirme soudain la rumeur du suicide de A. Khandjian. Nous savons aujourd'hui que Khandjian, convoqué par Béria à Tiflis, a été exécuté sur place et sa mort camouflée en suicide à Erevan. Durant l'été, les hypothèses se succèdent dans **Haratch.** Pourquoi Khandjian s'est-il suicidé ? Est-ce réellement un suicide ? Quelles sont les décisions prises par Moscou au sujet de l'Arménie ? Les mesures annoncées (allégement des impôts des kolkhoziens, droit de construire des maisons indiviêuelles) sont-elles la promesse d'amplifier le **nerkaght ?**

Le 8 août, Schavarch, dont les sympathies vont à Léon Blum plutôt qu'à Maurice Thorez et à son bolchévisme rampant, s'inquiète du risque de «guerre civile en France», alors qu'elle s'étend en Espagne. Il annonce que Khandjian «s'est suicidé à Tiflis», et évoque les nombreuses arrestations qui ont eu lieu le même jour. Le 23, Schavarch signe un éditorial, **Un Carnaval Rouge:** l'assassinat de Khandjian ne fait plus de doute et, à Moscou, les procès avec aveux de culpabilité des «vieux» bolchéviks (Tomski, Radek, Rykov, Boukharine, Ouglanov, Sokolovski, Serebriakov etc.), continuent. A partir du 26 août, les nouvelles venues d'Arménie et d'URSS sont chaque jour plus alarmantes. Les arrestations se succèdent à Tiflis, Bakou, Erevan, Leningrad etc. Ce sont les pires purges depuis 1917. Le 1er septembre 1936, un article décrit les méthodes de la Tchéka pour extorquer des aveux «au N° 101 de la Loubianka»: eau salée et température de 110°. Et l'Arménie ? Pourquoi va devenir l'Arménie alors que l'Azerbaïdjan par le biais du Nakhitchevan veut se rapprocher de la Turquie ? Que se passe-t-il en Arménie ? Tel est le titre répétitif de la chronique de **Haratch** de 1936 à 1938.

Tandis que sa Rédaction tente de décrypter avec les éléments dont elle dispose le sens des Procès de Moscou, la politique des nationalités de Staline et la nature du stalinisme, tandis qu'elle rend compte des 600 arrestations intervenues en Arménie durant l'été 1936 et s'étonne que des intellectuels tels Alazan, D. Simonian,, A. Bakoutz, V. Norentz soient désormais des «contre-révolutionnaires», les nuées s'accumulent en Europe. Eu France, le Front Populaire se scinde, en Allemagne l'assaut est donné contre les Juifs et les communistes, en Angleterre les Trade-Unions refusent au gouvernement d'intervenir en Espagne. Toute l'année, **Haratch** a tenu, comme les années précédentes, une rubrique quasi quotidienne sur les questions domestiques de la Turquie, sur sa politique étrangère et l'amitié qui lie Ankara à Moscou. Au moment où la Turquie exige de la France, devant la SDN, la rétrocession du sandjak d'Alexandrette, dernier bastion des Arméniens de Cilicie, la mort à Paris de Gabriel Noradounguian [14] clôt définitivement un chapitre du passé. Les menaces de guerre que font peser les ambitions territoriales de Hitler soulèvent aussi en France la question du service militaire pour les jeunes réfugiés arméniens [15].

**

Un an après, l'été 1937, aux interrogations inquiètes ont succédé les certitudes. S'appuyant sur les informations recueillis dans **Novaia Rossia** et dans la **Pravda, Haratch** publie une série d'articles sous le titre «Les luttes nationales dans le Caucase» (16/17/18 juillet). Le nouveau Premier Secrétaire du PC d'Arménie, Amatouni, a lancé à Erevan de violentes attaques contre les «trotskystes» et a annoncé qu'il fallait «nettoyer» le PCA de ses éléments dangereux, même si en Arménie, où les purges ont été sévères, il n'y a plus «d'opposants». Dans le PC comme dans les rouages de l'Etat on trouve partout des hommes nouveaux, «marionnettes de Béria». Les «vieux bolchéviks» sont tous exilés ou en prison. Ces derniers mois ont été arrêtés des Commissaires du peuple et des «vieux bolchéviks» : Arsène Essayan, A. Yerzinguian, A. Stépanian, Galoyan, D. Simonian, S. Piroumian, D. Chahvertian etc. Des écrivains célèbres : A. Bakountz, G. Mahari, Alazan. V. Totoventz, V. Norentz, K. Vanantétzi etc. D'anciens membres du gouvernement et des ministres : S. Ter Gabrielian, S. Kassian, président de l'Université Communiste de Transcaucasie. Font l'objet d'une enquête le président du Comité Central du PCA, S. Mardikian, le secrétaire du CC., R. Dachtoyan, le dirigeant politique Tchopourian, les poètes Yéghiché Tcharentz et D. Démirdjian.

Ceci n'étant qu'une petite liste de gens connus. En réalité le nombre des arrestaitons est beaucoup plus élevé. L'Union des Ecrivains, la direction du PCA, la rédaction de journaux du Parti ont été détruits de fond en comble. Ainsi, toute la rédaction de l'organe officiel **Hayastan,** a été purgée. La «purge» des écrivains n'est pas finie. Le dernier congrès de l'Union des Ecrivains (avril 1937) s'est déroulé sous le contrôle d'un envoyé de Moscou, Kirbodine, qui a attaqué Tcharentz et les autres, pour outre, le «trotskysme» et le «déviationnisme», leur «sympathie» dachnak. Comment expliquer ces «purges des serviteurs de Staline» ?

Haratch reconnaît qu'il existe des facteurs spécifiques à l'Arménie : le «contre-révolutionnaire» était toujours un dachnak ! Sous Khandjian, il était interdit de parler du Dachnaktsoutioun. Aujourd'hui sous Amatouni, c'est l'inverse. Tous les cadres du Parti et du gouvernement, de Khandjian à Ter Gabrielian auraient «dansé au son de la flûte dachnak». Hier, on annonçait que le Dachnaktsoutioun n'existait plus en Arménie. Auourd'hui, il serait partout. Comment expliquer cette brusque vitalité ? La question qui n'est jamais abordée, c'est l'antagonisme des peuples caucasiens, surtout celui des Arméniens et des Géorgiens, car en Azerbaïdjan l'influence dominante des Russes tempère cette hostilité (!). Le conflit interethnique est surtout sensible à Tiflis qui jouait, il y a peu, le rôle de centre dirigeant. L'argent octroyé par Moscou était inégalement partagé. Les Arméniens étaient les parents pauvres et en 13 ans, le Congrès de la Fédération transcaucasienne ne s'est tenu qu'une seule fois en Arménie. La Constitution de 1936 en séparant les républiques a fixé les frontières à l'avantage de la Géorgie et de l'Azerbaïdjan. Cela provoque l'indignation des bolchéviks arméniens non contre Moscou, mais contre leurs voisins. Cette grille de lecture discutable traduit l'expérience politique des Arméniens du Caucase de 1905 à 1920.

Les décisions du 10ème Congrès du PCA à Erevan (26 mai - 3 juin 1937) ont été analysées par Simon Vratsian [16]. Amatouni a violemment accusé Khandjian d'avoir favorisé les ennemis du peuple, «trotskystes, nationalistes, spécifistes etc.», lesquels, en accord avec les dachnaks et les ramgavars, ont créé un «centre terroriste». Les «traîtres» Axel Bakountz, Danouch Chahvertian ont été dénoncés; S. Lougachine, Achot Hovhannissian, hier encore les «maîtres» en Arménie, sont sous surveillance. Aujourd'hui, le PCA est dirigé par des individus à demi-éduqués de deuxième plan ! Et Vratsian de rappeler que l'objectif du Dachnaksoutioun reste l'indépendance de l'Arménie. Ses refléxions sur le processus de l'industrialisation de l'Arménie sont pertinentes. En l'espace de neuf ans l'Arménie un pays rural est devenu un pays industriel. Mais à quel prix ?

«Il est clair que cette transformation s'est faite au prix de la destruction totale de l'économie populaire. Les années sanglantes de la collectivisation forcée et de la dékoulakisation, les insurrections de masse et des exils sont encore dans toutes les mémoires».

L'allusion à la résistance des paysans du Daralaguiaz et du Zanguézour face aux mesures de la «deuxième Révolution» décidée à Moscou, à la répression violente, à la destruction ou au regroupement des villages de montagne, à l'exil de milliers de paysans arméniens en Sibérie (1932-1933) est historiquement fondée.

Dans des éditoriaux Schavarch manifeste son désarroi et sa tristesse. Que sont devenus les 40 à 50 figures qui dominaient l'Arménie depuis 15 ans ? «...Qu'en est-il de Zabel Essayan... Elle valait de l'or de 1925 à 1933 à l'étranger, puis en Arménie ? Elle a vendu son âme, elle a même truqué sa langue et la voici devenue à l'heure de l'épreuve une horrible contre-révolutionnaire «ennemie du peuple». Nous n'aurions pas souhaité assister à une fin si déshonorante même pour le plus déchu des coupables» (03/08/1937).

Le 18 août, **Haratch** annonce l'extension des «purges» en Arménie, au Turkmenistan et dans les autres républiques de l'URSS, et la nouvelle menace qui pèse sur l'héritage culturel de la minorité arménienne de Turquie : au même titre que dans les écoles des autres minorités, il y aura désormais un vice-directeur turc dans les écoles arméniennes de **Bolis.**

Et Schavarch de revenir obstinément sur ce qui heurte sa raison. S'agissant de Khandjian, de Zinoviev et des autres:

Est-il possible de croire qu'en moins d'un an les uns après les autres aient été proclamés espions, traîtres, ennemis du peuple, «agents» de l'Allemagne et du Japon ou du moins «nationalistes» ou trotskystes, les fondateurs et les premiers dirigeants de l'Arménie soviétique, les acteurs de l'Etat et du Parti, ainsi que les «compagnons de route» S. Kassian, Achot Hovhannissian, Aramaïs Yerzinkian, D. Simonian, Galoyan, Stépanian, Yéghia Tchoubar, S. Khanoyan, Yéghiazaryan, Arissian, Chahvertian, Piroumian, Dachdoyan, A. Bakounz, Alazan, Totoventz, G. Mahari, Zabel Essayan, Yenkiparian, Knouni, Gostanian (suicidé), Achrakian... mais comment les citer tous ? Et qu'en est-il des autres, ceux qui ont été «éloignés», dont on n'entend plus le nom depuis longtemps, Lougachine, Sako, S. Ter Gabrielian (les respectables «dirigeants»), S. Karinian, Yéghiché Tcharentz, Kamsarakan, K. Vartanian, Karakhan etc. K. Hanésoghlian, président du Comité Exécutif Central, vient d'être «mis à nu» et éloigné... Etre mis à nu, c'est passer dans la liste «noire» et c'est la fin ! (20/08/1937).

Haratch défend sa ligne critique, mais ne participe pas à la curée. Au contraire, le journal déplore que les élites intellectuelles arméniennes aient été décimées pour la deuxième fois en vingt ans. Malgré le divorce politique qui les a séparés après des années d'amitié et d'épreuves partagées, Schavarch conserve son estime et son admiration pour la sensibilité, la capacité créatrice et le génie verbal de Zabel Essayan qui vient de publier à Erevan **Les jardins de Silihdar** (1935) et dont le sort est incertain. Jetée en prison, elle mourra en exil en 1943.

En 1936-1937, **Haratch** a perçu les principes d'action du système stalinien mais n'a pas encore décrypté leur fonction. La terreur de masse qui, au-delà des élites, touche toutes les couches de la population en Arménie ne semble pas concevable à Paris, bien que l'on ait parlé le 10 000 arrestations au cours d'une seule nuit de 1937. Le concept de totalitarisme et le débat des historiens autour de ce concept ne sont pas encore nés.

Le 1er décembre 1937, dans son éditorial, **Le souffle meurtrier de la tempête,** Schavarch se demande ce que sont devenus les «ennemis» de l'Arménie. A cette date, Amatouni a déjà été arrêté. Arutiunov, un Arménien géorgianisé proche de Béria, lui a succédé au poste de Premier Secrétaire du PCA, poste qu'il conservera jusqu'en décembre 1953, après la mort de Staline et l'exécution de Béria. Une nouvelle vague de purges a liquidé les «liquidateurs» précédents,elle emportera Yéjov comme elle a emporté les dirigeants du HOG. Du moins au cœur de la tempête, l'Arménie et la Géorgie ont sauvé leur alphabet national, au moment où l'Azerbaïdjan s'est vu imposer la cyrillisation du sien.

A.T.M.

31 décembre 2007

(1) Nicolas Werth, *La Terreur, et le désarroi, Staline et son système.* Paris, Perrin, 2007.

(2) Y. Tcharentz, *La maison de rééducation, Erevan*, 1926.27 (trad. fr.) Editions Parenthèses, 1992. Gourguen Mahari, *Les barbelés en fleur*, (trad. fr.) Messidor, 1990. Frounzé Dovlatian a montré la déchéance des paysans arméniens dans *Miaïnak enkouzéni* (*Le noyer solitaire*), Armenfilm, 1986 et a représenté le génocide et le stalinisme, dans *Garod* (*Nostalgie*), Armenfilm, 1990.

(3) Krikor Beledian, «Désastres conjugués», *Revue des Deux Mondes*, oct.-nov. 2006, pp. 138-149.

(4) Gérard Dédéyan (dir.) *Histoire du peuple arménien*, Toulouse, Privat, 2007.

(5) Le film de Nora Martyrosian a été présenté au Festival international du documentaire à Marseille puis au Jeu de Paume à Paris (été 2007). Il est fondé sur la mémoire et la parole d'une femme, Nora Dabagian, recueillies à Erevan en 2006. Adolescente de 14 ans en 1937, elle a assisté à l'arrestation de son père et à la dispersion de sa famille, Rappelons aussi que *Haratch* a publié un article du journaliste Vahan Ichkhanan *Mores «ourich» badmoutioune* (*L'histoire «différente» de ma mère*) sur ce même thème (16/12/2005).

(6) G. Dédéyan (dir.), *Histoire du peuple arménien*, Toulouse, Privat, 2007, p. 620.

(7) Ibdem, pp. 746.747.

(8) Comme l'atteste le nombre des articles et des numéros spéciaux consacrés au Dâron et au Vaspouragan.

(9) Le 10 juin 1936, *Haratch* titre «Un tournant historique : les 40 heures». Le journal a approuvé la participation des ouvriers arméniens aux «grèves sur le tas» de 1936.

(10) Instaurée par le catholicos Kévork V. (1920), cette journée commémorative est violemment critiquée par les communistes et les progressistes arméniens au motif qu'elle entretient la haine entre Turcs et Arméniens.

(11) Organisation d'aide à l'Arménie, créée en 1921, contrôlée par le Komintern et interdite par l'Etat français en 1935.

(12) *Haratch*, 9/05/1936.

(13) «Vieux bolchévik», membre du gouvernement arméniens, liquidé en 1936.

(14) *Haratch*, 25/11/1936. G. Noradounguian (1852-1936). Issu d'une célèbre famille d'*amiras* de Constantinople,, juriste internationaliste, ministre des Affaires étrangères de l'empire ottoman (1912.1913). A succédé à Boghos Nubar Pacha à la tête de la Délégation Nationale Arménienne.

(15) *Haratch*, 24/12/1936.

(16) «Que se passe-t-il en Arménie?» du 17/07 au 5/08/1937.

ԾՆՆԴԵԱՆ 110 ԵՒ ՄԱՀՈՒԱՆ 20ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ՌՈՒԲԷՆ ՄԱՄՈՒԼԵԱՆ

(Հոկտ. 8, 1897 – Դեկտ. 4, 1987)

ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ՇԱՐԺԱՐՈՒԵՍՏԻ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ[1]

Թարգմանեց՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Տիկնայք եւ պարոնայք,[2]

Այստեղ նստելով, ես ապշեցի այս ժողովի որակից եւ բնոյթից: Ես մասնակցել եմ մի քանի արուեստների՝ թատրոնին, երաժշտութեանը եւ գրականութեանը վերաբերող ժողովների, բայց երբեք չեմ տեսել մի նման գերիշխող գիտական մթնոլորտ, որն էլ մի է եկել այստեղ: Պիտի ասեմ, որ այս ժողովի անսովոր մթնոլորտը յատկանշում է շարժարուեստի եւ նրա ճարտարարուեստի իւրայատկութիւնը:

Որեւէ արուեստ երբեւէ այնքան կախեալ չէ եղել գիտութիւնից, որքան շարժարուեստը: Այդ առումով, նա արուեստներից ամէնաայժմէականն է: Այն սկիզբ է առնում այնտեղ, ուր վերջ է գտնում գիտութիւնը եւ դա հեշտ չէ նրա համար. յաճախ դժուարանում, ճախողում է, պեղարուեստական առումով, համատեղ քայլել գիտական եւ տեխնիկական այն նուաճումների հետ, որոնք անդադար տեղի են ունենում շարժարուեստի մարզում:

Եօթ տարի առաջ հնչիւնի գիւտը յեղաշրջեց շարժարուեստը: Մինչեւ այդ համր նկարը ձեռք բերեց խօսելու շնորհ: Այսօր, որպէս գիտական մի նոր նուաճում, գոյնն է եկել շարժարուեստ եւ դա իմ կարծիքով նոյնքան մի հրաշք է, որքան հնչիւնն էր: Կամենում եմ իմ խորին երախտիքն յայտնել նրանց, որոնց անունները մենք չենք լսում ու որոնք լուռ ու մունջ ճգնում են իրենց փորձառական աշխատանոցներում: Խօսքս ուղղուած է այն գիտնականներին, որոնք ստեղծել են Թեքնիքոլորը[3], որի ճակատագիրը տնօրինում է Դոկտ. Կալմուսը[4]:

Այժմ, մի էական հարց կայ՝ «Գունաւոր ֆիլմը ապագայ ունի՞, թէ ոչ»:

Վստահ եմ, որ գոյնը շարժարուեստ է եկել մնալու համար: Վստահ եմ նաեւ, որ յառաջիկայ մի քանի ամսուայ ընթացքում նոյնքան մտահոգութիւն կը լինի, որքան կար հնչիւնի նկատմամբ:

Ոմանք ասում են, մինչեւ մի բան չունենաս, դրա անհրաժեշտութիւնը չես զգայ: Ոչ ոք չէր զգում ելեկտրականութեան անհրաժեշտութիւնը, մինչեւ որ այն եկաւ ու փոխարինեց քարիւղին եւ գազին: Ոչ ոք չէր զգում խօսքի անհրաժեշտութիւնը, քանի դեռ շարժարուեստը լուռ էր: Այսուհանդերձ, ենթադրենք մի համր մարդ, որ իր կեանքի երեսուներորդ տարում խօսելու շնորհ է ձեռք բերում. կարո՞ղ է նա այդ չուզել ու կրկին յետ վերադառնալ լռութեան: Խօսքը եկաւ շարժարուեստ եւ մնաց յաղթական: Այժմ ենթադրենք մի մարդ որ ոլկար տեսողութիւն ունի և սեւ ակնոց է կրում ու դրա բերումով աշխարհը գորշ է տեսնում, յանկարծ նա գտնի իր տեսողութիւնը, դէն նետի ակնոցը եւ տեսնի երկնքի, երկրի ու ծաղիկների գունային ճոխութիւնը, կարո՞ղ է նա երբեւէ ուզի յետ վերադառնալ իր սեւ ակնոցներին:

Մենք երբեք, գոյնի պակասը պաստառի վրայ չենք զգացել, որովհետեւ շարժարուեստը ծնուեց սեւ ու ճերմակ: Դա պայմանական էր եւ պէտք է ընդունուէր. բայց այժմ, երբ յայտնուել է գոյնը, մենք պէտք է որ դրա բացակայութիւնը զգանք նոյնքան ուժգին, որքան զգում ենք հնչիւնի բացակայութիւնը, երբ դիտում ենք նախորդ տարիների նկարահանուած, անհնչիւն ֆիլմերը:

Ես չեմ կամենում ասել, որ անպայման բոլոր ֆիլմերը գունաւոր կը լինեն, բայց վստահ եմ, որ դրանց մեծ մասը կը լինի: Նկարչական արուեստում, սեւ ու ճերմակ գծանկարը եւ քերծանկարը գնահատելով ու սիրելով հանդերձ, մենք չե՞նք դիմում նաեւ գունաւոր նկարչութեան: Մինչ այժմ շարժարուեստը օգտագործում էր սեւ մատիտը, այժմ նրան է տրուել գոյնն ու գունապնակը:

Չէի կամենայ, որ ինձ սխալ հասկանաք: Ես չեմ ակնարկում, թէ սեւ ու ճերմակ ֆիլմը գեղեցիկ չէ, կամ թէ գունաւոր ֆիլմը ամբողջապէս դուրս կը մղի սեւ ու ճերմակին: Իրաւ է, որ սեւ ու ճերմակն իր ուրոյն գեղեցկութիւնն ունի, որն երբեք չպիտի խամրի: Պաստառի վրայ շարժուող գունատ ըստուերների անիրականութիւնը, եւ դրանց հեռաւոր երազային որակը, ապահովում է սեւ ու ճերմակի գրաւչութիւնն ու կախարդանքը, որն երբեք չի կարող խափանուել: Միշտ էլ կարէք կը զգացուի որ որոշ նիւթեր այդ հմայիչ գորշ ստուերների միջոցով արտայայտուեն: Բայց այժմ գոյնը շարժարուեստ է եկել, ինչպէս գարունն է գալիս երկրին: Այն եկել է, որպէս ներշնչող ու ոգեւորող շնորհ, որն արուեստագէտի համար ստեղծագործական նոր հորիզոններ է բացելու եւ հանդիսատեսին նոր բաւականութիւն է պատճառելու:

Սա նշում եմ ոչ որպէս մի տեսական փաստ, այլ որպէս մի իրական փորձառութիւն, որն ես ապրել եմ վերջերս: Այդ փորձառութիւնը առաջին լիամետրաժ գունաւոր ֆիլմի՝ «Փէկի Շարփ»ի[5] ղեկավարութիւնն էր: Դա մի նոր, հիասքանչ ձեռնարկ էր: Այն ինձ պարգեւեց մի նոր բնագաւառում ռահվիրայ լինելու հաճոյքն ու ոգեւորութիւնը եւ նախապէս անծանօթ մի կախարդիչ աշխարհի յայտնաբերումը:

Գոյնը բնութեան ամենահզօր եւ հմայիչ յատկութիւններից մէկն է: Պատկերացրէք միայն, թէ աշխարհն ինչպիսի տեսք կ'ունենար, եթէ վերացնէինք նրա գոյնը: Ինչպիսին կը լինի կեանքը, եթէ մենք ստիպուենք ապրել այնպիսի մի երկնքի, ծառերի, ծաղիկների եւ այլ բաների հետ, որոնք սեւ են, գորշ ու ճերմակ: Զրկուելով գոյնի կենսական հաճոյքից, մենք հաւանաբար կը մեռնենք թախծից:

Գոյնի նկատմամբ սէրը եւ դիւրազգածութիւնը մարդու մօտ բանող ամէնաուժեղ բնազդներից են: Եթէ յայտնաբերել կ'ուզէք այսօրուայ մարդու մօտ աղաւաղուած ամենահիմնական օրգանական տարբերը, գնացէ՛ք մանուկների, գնացէ՛ք վայրենիների մօտ: Դուք կը տեսնէք, թէ ինչպէս ուտելիքից բացի, նրանք սիրում են վառ գոյնն ու փայլփլունը: Այդ բնազդը կենդանի ու զօրեղ է իւրաքանչիւրիս մէջ:

Գալով շարժարուեստին, գոյնի նկատմամբ մեր պահանջը մինչեւ այժմ չէր գոհացուել: Մենք ընտելացանք այդ վիճակին, այնպէս, ինչպէս ընտելացել էինք ցամաքի վրայ շարժուելուն, մինչեւ որ յաջողեցինք թռչել: Բայց երբ գոյնը մի անգամ շարժարուեստ մտնի, մենք առանց դրա դժգոհ պիտի մնանք: Այն շարժարուեստին ահաւոր ուժ է տալիս: Մեր ամէնաուժեղ տպաւորութիւնները կապուած են տեսողութեան հետ: Մինչ այժմ շարժարուեստում մենք զբաղւում էինք լոյսի եւ ստուերի ու նկարի կազմութեան հետ: Այժմ ունենք մի լրացուցիչ տարր՝ գոյնը: Դա պարզապէս, արտառոց կերպով շարժուող պատկերները գեղեցկացնելու համար չէ, այլ՝ հանդիսատեսին պատմուող նիւթի դրամատիկ եւ յուզական տպաւորութիւնը աւելացնելու:

Գոյնը, բոլոր զօրեղ տարրերի նման, կարող է վնասել եւ աւրել, երբ վատ օգտագործուի. կենսատու ու ստեղծագործ կը լինի երբ լաւ օգտագործուի: Կենդանիները եւ մարդիկ միշտ էլ անգիտակցաբար ազդւում են գոյնի գրաւիչ ներգործութիւնից: Չի՞ պատահել, որ մի անսովոր տուն մտնէք ու թղթապատ պատի գոյնի պատճառով ձեզ սրտնեղուած զգաք: Չէ՞ք մխիթարուել մայրամուտի ժայթքող, հարուստ երանգների համադրութիւնից:

Գոյնի զուտ գեղատեսիլ եւ գրաւիչ արժանիքից զատ կայ նաեւ գոյների եւ նրանց երանգների որոշակի յուզիչ բովանդակութիւնն ու իմաստը: Դրանք մենք չենք նկատում, քանի որ միւս բոլոր կարեւոր եւ անխուսափելի երեւոյթների նման, դրանք մեզ մօտ գործում են ենթագիտակցաբար: Պատահական չէ որ մեր օրերի քաղաքի երթեւեկութեան լոյսերը կանաչ են ապահովութեան, եւ կարմիր՝ վտանգի համար: Գոյները, աննկատ կերպով, մեզ տարբեր տրամադրութիւն, ըզգացմունք եւ մղում են փոխանցում: Պատահական չէ որ անգլերէնում օգտագործում ենք «կարմիր»[6], «կապոյտ»[7], «կանաչ»[8], «սեւ»[9] բառերով կազմուած ասացուածքներ: Զուր չի որ մենք ընդունում ենք թէ ճերմակը անարատութիւն է նշանակում, սեւը՝ վիշտ, կարմիրը՝ կիրք, կանաչը՝ յոյս, դեղինը՝ խենթութիւն եւ այլն:

Արուեստագէտը պէտք է շահարկի գոյնին առընչուող իմացական եւ յուզական յատկութիւնները եւ դրանք ծառայեցնի պաստառի վրայ ցուցադրուող տեսարանի, վիճակի կամ կերպարի տպաւորութեան ուժը աւելացնելուն: Ես աշխատել եմ դա իրականացնել «Փէկի Շարփ»ում այնքան, որքան նիւթն էր ինձ թոյլ տալիս: Որպէս օրինակ, կարող եմ յիշել իրարանցման բաժինը, որն տեղի է ունենում Դքսուհի Ռիչմոնդի ապարանքում, պարահանդէսի ժամանակ, երբ լսւում է Նափոլէոնի թնդանօթների առաջին կրակոցի ձայնը: Դուք կը տեսնէք, թէ ինչպէս աննկատ, բայց խօսուն կերպով, այս բաժինը հասնում է իր գագաթնակէտին, մի շարք յարակցուած, աստիճանաբար զարգացող պատկերների ընթացքով, ուր սառը եւ ժուժկալ գոյները՝ մոխրագոյն, կապոյտ, կանաչ եւ բաց դեղին, տեղիք են տալիս սպառնացող վտանգի սարսափը դրսեւորող մուգ նարինջիին ու բոցավառ կարմիրին:

Տպաւորութիւնը ստացուել է կանանց զգեստների եւ զինուորական համազգեստի ընտրութեամբ՝ համապատասխան կերպարների, պատերի գոյնով եւ լուսաւորութեամբ: Այստեղ ես մի քիչ ինքս ինձ իմ տանն եմ զգացել, քանի որ գոյների եւ գունաւոր լուսաւորութեան օգտագործումը եղել է ինձ յուզող եւ ոգեւորող կարեւոր ազդակներից մէկը թատրոնում: Ի հարկէ թատրոնում բեմադրածս «Փորկի»[10], «Մարքօ Միլերզ»[11] եւ «Գոնկայ»[12] ներկայացումների տպաւորութիւնը մեծապէս պիտի տուժէր,

☞

(1) Some Problems in the Direction of the Color Pictures.
Առաջին անգամ տպագրուել է՝ International Photographer հանդէսի մէջ, Յուլիս 1935:

(2) Ռուբէն Մամուլեանի խօսքը ուղղուած է Շարժարուեստի եւ Գիտութիւնների Ակադեմիայի Տեխնիկական Բաժանմունքի (Technician's Branch of Academy of Motion Picture Arts and Sciences) անդամներին:

(3) Technicolor.

(4) Dr. Herbert T. Kalmus (1881-1963), ամերիկացի, լուսանկարչութեան ռահվիրայ մասնագէտ: Նախագահ՝ «Թեքնիքոլոր» հիմնարկի:

(5) Pegy Sharp (1935), նկարահանուած է «Թեքնիքոլոր» սիստեմով: Դասուած է Հոլիվուտի կարեւոր արտադրութիւնների շարքում: 1935ին ներկայացուել է Վենետիկի փառատօնում եւ արժանացել՝ «Լաւագոյն գունաւոր ֆիլմ» մրցանակին:
«Ամերիկայի Ֆիլմի Հիմնարկ»ը (American Film Institute), ֆիլմի իրագործման 50ամեակի առթիւ, վերանորոգել ու վերահաստատել է բնօրինակի գունային կառոյցը:
Այն ցուցադրուել է Հոլիվուտում, 1985ին, Մամուլեանի ներկայութեամբ:

(6) To see red.

(7) To feel blue.

(8) To be green with envy.

(9) To wear a black frown.

(10) Porgy.

(11) Marco Millons.

(12) Congai.

Atelier d'artiste:

Les dessins de Roupen

par Chakè MATOSSIAN
Docteur en Philosophie et Théorie de la Communication

Situé dans une rue discrète du XVème arrondissement de Paris, un immeuble ancien de quelques étages abrite, au rez-de-chaussée, l'atelier de Roupen. Un espace de travail, devenu aussi, au fil des ans, un lieu de vie, laquelle est priée de se tenir à distance et de ne pas perturber l'art qui seul domine, en vertu de la loi du premier occupant. Premier occupant de l'espace physique de l'atelier, l'art est aussi et surtout le premier occupant de la pensée et de l'activité de Roupen (Najarian).

Un espace lumineux et ordonné, dominé par le blanc des murs et des tables. Sur les premiers, à côté de tableaux, dont un très beau portrait de la mère de l'artiste, ont atterri quelques petits tapis volants, porteurs de lettres arméniennes. Des pierres rangées comme des osselets scandent les surfaces blanches des tables, invitant l'œil au déchiffrement d'un parcours de Petit Poucet. «Dessiner : comme aller loin, dans les pierres», écrivait Yves Bonnefoy [1]. Deux chevalets et, en compagnie de Cézanne, une montagne Ste Victoire punaisée sur le mur, des dessins en gestation.

A terre, rangés avec soin, les dessins achevés, c'est-à-dire ceux pour lesquels l'artiste est parvenu à occuper la surface du support de façon à ne plus pouvoir y intervenir, ceux qui exigent le relais, le transport du geste sur une autre feuille de papier. En ce sens, les dessins de Roupen récusent l'achèvement, ils ont chacun un moment d'une série, une variation sur une hantise maîtrisée. Ayant courageusement choisi de délaisser la peinture pour un medium si modeste, Roupen recourt de surcroît au matériel le plus simple. Tel l'enfant auquel les adultes donnent une feuille de papier et un crayon pour l'occuper un moment, il retrouve ce qu'Yves Bonnefoy appelle, dans ses **Remarques** sur le dessin, «une source» : «Comme si l'aveu d'une insuffisance, pour autant qu'on la reconnaisse au comble d'une maîtrise, était la vérité devant laquelle toute autre se décolore, mais aussi un afflux, quelque chose comme une source» [2]. Ses matériaux d'ascète lui suffisent pour faire advenir la vision d'un paysage mental.

Spécialiste de la mosaïque et de la peinture murale, Roupen aborde la feuille de dessin comme un mur. Son geste ressortit au graffiti qui forme la base du travail. sa première couche, laquelle se développera en épaisseur pour donner lieu à un ensemble ordonné, une harmonisation du chaos originel. Comme sur le mur, au départ, il y a le geste libre, aléatoire et puis, dans l'entrelacement des lignes, l'enchevêtrement des traits, les formes naissent et les contrastes délimitent des champs. On se souviendra de ces taches sur les murs qui pouvaient inspirer Léonard de Vinci : «si tu regardes des murs souillés de beaucoup de taches, ou faits de pierres multicolores, avec l'idée d'imaginer quelque scène, tu y trouveras l'analogie de paysages au décor de montagnes, rivières, rochers, arbres, plaines, larges vallées et collines de toute sorte. Tu pourras y voir aussi des batailles et des figures aux gestes vifs et d'étranges visages et costumes et une infinité de choses, que tu pourras ramener à une forme nette et complétée» [3]. Ce mur souillé, il revient à l'artiste de le créer en maculant le papier déjà fantômatiquement habité, creusé par ses nervures et respirant par son grain. Comme le grain de la voix, le grain du papier donnera peut-être le ton, déclanchera le rythme sur lequel Roupen crée un parcours de lignes, un amoncellement de traits. Sans relâche, il trace nerveusement, énergiquement, mais sans rage toutefois car il ne s'agit pas de décharge mais de recherche, d'un creusement du chemin par son contraire, la superposition. Plusieurs dessins des années 1990 conduisent à une vision géométrique évoquant la vue aérienne d'un paysage de campagne aux champs bien cultivés. On pense aux effets de contraste d'un Matisse, aux plans cézanniens que l'artiste interprète en noir et blanc, en gris.

Peut-être Roupen doit-il à sa formation d'architecte d'intérieur l'usage des guillochis par lesquels il réalise ses œuvres graphiques. Il confère à un procédé ornemental —(les guillochures ou guillochis se composent de lignes et entrelacements de traits symétriques)— une portée essentielle, fondamentale. Il revient ainsi à l'ornement, à ce qui a pu être considéré comme du superflu, du supplément, d'assurer le fondement de l'œuvre, sa fondation même, au sens architectural, pour qu'ait lieu son érection. De même que la frivolité s'avère nécessaire à l'émergence du sens ou le bavardage àcelle de la compréhension, de même revient-il ici au guillochis de faire surgir la forme. Sur la surface de la feuile, Roupen délimite des espaces par les contrastes. Il amoncelle les traits jusqu'à atteindre le noir, alors qu'il laisse d'autres parties du papier presque vides, à peine effleurées par le crayon. Certains espaces naissent de traits plus longs qui forment de vraies lignes, tels des sillons venant se heurter aux traits touffus et herbeux ou même épineux, parfois. Paysages aériens, les dessins offrent encore une vision rapprochée, l'œil pouvant abandonner l'ensemble pour se plonger dans la multitude des traits, se perdre dans leur infinité. On pense au paysage de Pascal, «une ville, une campagne de loin est une ville et une campagne; mais à mesure qu'on s'approche, ce sont des maisons, des arbres, des tuiles, des feuilles, des herbes, des fourmis, des jambes de fourmis, à l'infini. Tout cela s'enveloppe sous le nom de campagne» [4]. Dans les dessins de Roupen, il arrive à l'épaisseur du noir de ressembler de près à un tas d'aiguilles qui viendraient s'amonceler sur le papier comme sur une surface aimantée. L'œil vient s'y piquer.

Alors que, par leur agencement spatial, les dessins aux contrastes géométriques procèdent de la mosaïque, d'autres séries de dessins affirment une prédilection pour les courbes et les lignes sinueuses, se rapprochant ainsi du tressage, de la trame, du tissage où la superposition cède le pas à l'entrelacs. Roupen crée des formes nuageuses ouvrant la voie à l'imagination du spectateur. Plus voluptueuses, ces formes associent le corps et le paysage, selon qu'elles sont vues de près ou de loin. On se souviendra des boucles de cheveux que Léonard représentait comme les tourbillons, ou le contraire. Et, au XXème siècle, l'expérience de Fernand Léger montrant la photo de quelque chose comme une planète qui n'était aubout du compte qu'un ongle très agrandi [5]. Par cette polyvalence du point de vue, Roupen laisse au spectateur le choix de sa vision, il le laisse libre de rêver, de parcourir l'atmosphère céleste ou la volupté des corps, d'aller et venir entre l'Eros sacré et l'amour profane.

Dans ses dernières œuvres, Roupen va plus loin en se rapprochant du support. Il quitte le tracé énergique pour lui préférer le filament, le trait en voie de disparition, dans une ténuité qui frôle la vibration. Le dessin tient sa force de sa fragilité même, il se fait évanescent. Roupen travaille un dessin troublant, un peu hallucinatoire, de l'ordre de la visitation du rêve. Non pas d'un rêve reconnaissable ou assignable mais du terrain même de l'apparition. Il divise une feuille en y traçant, à peine, des carrés élaborant une grille au seuil du visible et sur laquelle un fourmillement de traits, de signes, si éthérés eux aussi, viendront se poser. Degas, nous dit Paul Valéry, aimait à rappeler ces propos d'Ingres : «Il faut poursuivre le modèle comme une mouche qui court sur une feuille de papier» [6].

En passant de la mosaïque à la peinture et de la peinture au dessin, Roupen témoigne d'un parcours animé par une volonté de dépouillement, de retour à la simplicité qui émane nécessairement de la plénitude. Les derniers dessins montrent le cheminement de l'artiste dans cette voie, il élève le dessin en levant le crayon, en allégeant le graphisme jusqu'à toucher l'invisible qui est cela même qu'il incombe à l'artiste de donner à voir. Devant ces travaux subtils aux signes vacillants, le spectateur ne regarde plus un ensemble délimité mais bien le processus même de l'apparition. La feuille de papier détient la puissance d'un mur, non plus celle d'un mur taché ou crevassé, mais celle des parois que traversent les fantômes lorsqu'ils visitent notre monde en y apportant une respiration qui altère étrangement l'air à travers lequel nous voyons les choses. Roupen ne s'adresse plus à notre regard mais bien à nos antennes.

(1) Yves Bonnefoy, *La vie errante* suivi de *Remarques sur le dessin*, Paris, Gallimard (Poésie), 1999, p.206.

(2) Yves Bonnefoy, *Ibid.*, p 167.

(3) Léonard de Vinci, *Traité de la peinture* (350), Textes traduits et présentés par André Chastel, Paris, Berger Levrault, 1987, p. 332.

(4) Pascal, *Pensées, in Œuvres complètes*, éd. J. Chevalier, Paris, Bib. de la Pléiade, 1954, p.1096.

(5) Fernand Léger, *Fonctions de la peinture*, Paris, Gallimard (Folio), 1997, p.191 : «Cet ongle, je le projette grossi cent fois et je dirai à une personne : voyez c'est un fragment de planète en évolution. A un autre : c'est une forme abstraite. Elles seront étonnées et enthousiasmées, me croiront sur parole. Mais finalement je leur dirai : non, ce que vous venez de voir c'est l'ongle du petit doigt de la main gauche de ma femme. Ces gens partiront vexés, mais ne poseront plus désormais la fameuse question : *qu'est-ce que cela représente ?*

(6) Paul Valéry, *Degas, danse, dessin in Œuvres*, Paris, Bib. de la Pléiade, 1960. t.2, p.1185.

☞

եթէ սախպուէի զգեստներում, տեֆորներում գոյն, եւ բեմում՝ յուսասաւորութիւն, չօգտագործել:

Ի հարկէ, իւրաքանչիւր արուեստում նիւթը աւելի արտայայտիչ է դառնում երբ իրեն յարմար, տարբեր ձեւի մէջ է բերւում: Անտարակոյս կան պատումներ, որոնք շարժարուեստում աւելի կարօտ են գոյնին, քան՝ միւսները: Օրինակ՝ հին անցեալից մի պատմական դէպք, երբ կեանքն ու զգեստները շատ աւելի գունեղ էին. կամ նիւթեր, որոնք անցնում են այնպիսի երկրներում, ինչպիսիք են Իտալիան եւ Սպանիան. որոնք նոյնիսկ այսօր, աւելի գունեղ են, քան մեր արդի կեանքի ու քաղաքակրթութեան որոշ պատումները:

Սեւ ու ճերմակ ֆիլմերը շարժարւեստում դեռ պիտի ունենան իրենց տեղը. բայց ամենայն հաւանականութեամբ, աստիճանաբար դրանք կը պակսեն եւ կը շատանան գունաւորները: Չնայած, որ մեր կեանքը գորշ է այսօր (եւ հէնց այդ բերումով), մենք մեծ սէր եւ հակում ունենք դէպի գոյնը: Արդեօ՞ք առաւել գրաւիչ լինելու համար չէ, որ կանայք իրենց մարմինները ծածկում են գունեղ զգեստներով կամ իրենց դէմքը յարդարում են քնքոյշ, կախարդիչ երանգով: Արդեօ՞ք նոյն մղումը չէ, որ յոգնած եւ գորշ կեանք ապրող աշխատաւորի ընտանիքին կիրակնօրեայ փիքնիքի է տանում. մի տեղ ուր կապոյտ երկինք, կանաչ խոտ ու ծառ ու ծաղիկ կայ:

Այն ինչ գեղեցիկ է աչքին, մի մեծ ընծայ է մարդկութեան: Գոյնը շարժարուեստում մի նման ընծայ է:

Միակ վտանգը որ կարող եմ նկատել սկզբնական շրջանում, գոյնը ծայրայեղօրէն ֆիլմերի մէջ օգտագործելն է: Հնչիւնային շարժարուեստը, իր գոյութեան առաջին ամիսներում, չբացառուեց դրանից: Չափազանց խօսք, չափազանց աղմուկ կար ֆիլմերում: Շարժարուեստը մի նոր ծուղակի մէջ չպէտք է ընկնի եւ ցուցամոլ նորահարուստի նըմանուի: Գոյնը չպէտք է դառնայ պճնազարդում: Սահմանումը եւ ընտրութիւնը արուեստի համար էական են:

Թարգմանեց՝ Ա. Յ.

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch» — 83 rue d'Hauteville 75010 Paris — Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 5
MARDI
5 FEVRIER
2008

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.888 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 83e ANNEE — N° 21.888

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԷՆ ԿԷՍ ԴԱՐ ՄԸ ՓՐԿՈՒԵԼՈՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ՆՈՐ ՀՆԱՐՔ

Ցեղասպանութեան հարցը միջազգային ատեանի մը դատին յանձնելու թրքական ծրագրին մասին նոր տուեալներ կը յայտնուին: Դրած էինք թէ նախաձեռնարկ է խումբ մը որուն անդամներէն մաս կը կազմեն [illegible] Արդարութեան [illegible] Միջազգային [illegible] դատարանը: Դիմումը օրակարգի եկած է երբ տեսնուած է թէ Ա. Կիւլ արտաքին գործերու նախարարութեան օրով «Անհիմն ցեղասպանութեան պնդումներուն դէմ պայքարի հիմնարկ»ին [illegible] մէկ արդիւնք տուած է:

Միջազգային ձեռնհաս ատեանի մը դատին դիմելու [illegible] Ցեղասպանութեան մասին Ֆրանսային 2001ի օրէնքին: Անկարա կը պնդէ որ նման օրէնքներ համար [illegible] միջազգային ատեանի մը վճիռը:

Նախկին դեսպան Շ. Էլէքտաղ որ խումբին գլխաւոր դէմքերէն է, ըսած է թէ Փարիզի մէջ իրենց Ֆրանսայի [illegible] Ֆրանսան հրաւիրած որ Թուրքիոյ հետ միասնաբար դիմում կատարէ Լա Հէյ: Բայց Ֆրանսայի անհամաձայնութեան պարագային Թուրքիա վճռակամ է առանձին ներկայանալու:

Շ. Էլէքտաղ բացատրած է դատական հաւանական ընթացքն ալ. Թուրքիա եւ Հայաստան երեքական իրաւարար կ'ընտրեն. իսկ իրաւարարները կը նշանակեն անկախ ու չէզոք նախագահ մը: Կը հաւաքուին Թուրքիոյ ունեցած բոլոր դիւանները, ՀՅԴ-ի Պոսթընի դիւանները, Թուրքիոյ Հայոց պատրիարքարանին եւ այդ տարիներուն Թուրքիոյ մէջ գործած օտար միսիոնարներու դիւանները, մասնագէտները այդ բոլորը քննելով կը վճռեն թէ հարազա՞տ են բոլոր այդ փաստաթուղթերը: Ծրագիրը կը նախատեսէ շրջանի ժողովրդագրական կառոյցին մէջ փոփոխութեան պարագան քննելու փուլ մը, շրջանի հիւանդութիւններուն մասին բժշկական ծաւալուն հետազօտութիւն մը: Բոլոր տուեալներուն վրայ աշխատութեան աւարտէն ետք կողմերը ունկնդրութեան կը կանչուին: Շ. Էլէքտաղի համախոհները վստահ են որ Հայերը իրենց պնդումին ուղղութեամբ ոչ մէկ փաստ ունին. իսկ Թուրքիա դիւրութեամբ կրնայ ապացուցանել որ տեղահանութիւնը ինքնապաշտպանութեան օրինաւոր մտահոգութեամբ կատարուած է: Իրենց ենթադրութիւնը այն է որ Հայերը շատ տրամադիր պիտի չըլլան միջազգային ատեանի մը դիմելու: Թուրքիոյ նախաձեռնութիւնը լրջօրէն նեղ կացութեան պիտի մատնէ յատկապէս Սփիւռքը:

ՊՈԼԻՍ

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ԱՆՓՈՒԹՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՓԱՍՏ

Հ. Տինքի սպանութեան մէջ անփութութեան ազդակը պրպտելու նպատակով Ներքին գործերու նախարարութեան մէջ կազմուած քննիչ մարմինը նոր տուեալ մը յայտնաբերած է. ստուգուած է որ Տրապիզոնի Ապահովութեան տնօրէնութեան լրահաւաք բաժնի այդ շրջանի տնօրէնը Է. Տինչ Հ. Տինքի դէմ մահափորձի մը պատրաստութեան մասին գրաւոր յայտնելէ առաջ Պոլսոյ Ապահովութեան տնօրէնութեան, հեռաձայնելով ալ տեղեակ պահած է տնօրէնը:

Ներկայի պրպտողները ստուգած են որ տրուած տեղեկութիւնը առ ոչինչ համարուած, նոյնիսկ չէ արձանագրուած համակարգիչի թղթածրարին մէջ: Մինչդեռ ան պէտք է ծառայէր անհրաժեշտ միջոցներուն դիմելու, արգելք ըլլալու համար այնքան բացայայտօրէն ծրագրուած ոճիրին:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 19 ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՕՐ ՉԷ

Կառավարութեան որոշումով նախագահական ընտրութեան օրը, Փետր. 19 Երեքշաբթին յայտարարուած է ոչ աշխատանքային օր:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ԸՆԴՈՒՆԱԾ Է ՎԱԳԸՖՆԵՐՈՒ ՕՐԷՆՔԸ

Թուրքիոյ Ազգային ժողովը բուռն վիճարկումներէ ետք, Փետր. 1ին ընդունած է փոքրամասնութիւններու վագըֆներուն բարեփոխուած օրէնքը որ կրկին իրաւունք կու տայ անոնց կալուածներ գնելու եւ ստանալու: Օրէնքը ներկայացուած էր վարչապետ Թ. Էրտողանի գլխաւորած կուսակցութեան կողմէ. ընդդիմութիւնը բուռն կերպով հակառակած էր վաւերացումին:

Նոր օրէնքով կը նախատեսուի նաեւ փոքրամասնութիւններու պատկանած, սակայն պետութեան կողմէ գրաւուած երբեմն նաեւ երրորդ անձերու փոխանցուած կալուածներուն վերադարձը: Ըստ առաջին տեղեկութիւններու, խնդրոյ առարկայ կալուածները,– հող, գերեզմաննոց, շէնք –, 1500ի չափ են: Մեծ մաս մը կը պատկանի Յոյներուն:

Հայապատկան կալուածներու ոչ ամբողջական ցանկի մը մէջ կը գտնուին Գընալըի Ս. Գր. Լուսաւորիչ, Գատըգիւղի Ս. Թագաւոր, եւ Ս. Լեւոն, Սկիւտարի Ս. Խաչ եւ Ս. Կարապետ, Գարթալի Ս. Նշան, Պէյքոզի Ս. Նիկողայոս, Գուզկունճուքի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցիներու վագըֆները:

Օրէնքը պատրաստուած է Եւրոպական միութեան պատշաճելու բարեփոխումներու շրջանակին մէջ:

***

ԱՍՈՐԱԿԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆՆ ԱԼ ԹԱԼԱՆՈՒԱԾ, ՔԱՆԴՈՒԱԾ

Ասորական մշակոյթի միութիւնը ձեռնարկած է Միտյաթի, Մծբինի, Շրնաքի եւ Պաթմանի շրջանի իրենց մշակութային կալուածները ցանկագրելու. հետազօտական աշխատանքներու ընթացքին յայտնուած է որ բոլոր վանքերն ու եկեղեցիները թալանուած են: Ցանկագրելու գործունէութիւնը կը տարուի Եւրոպական միութեան նեցուկով: Ստուգուած է որ թալանուած, ապա յարդանոցի, ախոռի վերածուած են 70 եկեղեցի ու վանքեր:

Նախաձեռնարկ միութեան նախագահը ըսած է թէ շէնքերէն ոմանք անճանաչելի ըլլալու աստիճան աւերուած են եւ եթէ անմիջական միջոցներու չձեռնարկուի, շատ բան անվերադարձ կերպով պիտի կորսուի: Աւերները մեծ մասով գործն են այն արկածախնդիրներուն որոնք գանձ գտնելու յոյսով կը փորփրեն, կը քանդեն կրօնական շէնքերը: Նոյն պատասխանատուն պահանջած է որ Մշակոյթի եւ զբօսաշրջութեան նախարարութիւնը իր պահպանութեան տակ առնէ ասորական աղօթատեղիները, որովհետեւ իրենց ուժերը բաւարար չեն կատարուած քանդումը դարմանելու:

ԼԱՉԱԿԻ ՀԱՐՑԸ ԿԸ ՊԱՌԱԿՏԷ

Թուրքիոյ քաղաքական ճակատէն ետք համալսարանական ոլորտն ալ երկուքի բաժնուած է լաչակ կրելու ազատութեան հարցին պատճառով: Կայ Բարձր ուսման հիմնարկը իր կողմնակից տարրերով որ թեր դիրք ունի այդ ազատութեան. կայ Միջհամալսարանական հիմնարկը որ աշխարհայեացք կարգերու ջերմ պաշտպանի հանգամանքով բուռն կերպով կ'ընդդիմանայ ծրագրուած կարգադրութեան. այս թեւին զօրակից են բազմաթիւ համալսարաններու տեսուչներ, դասախօսական կազմեր. անոնք լաչակի ազատութեան յաջորդ անշեղ քայլը կը նկատեն կրօնական պետութիւն մը որ բոլորովին ներհակ է Թուրքիոյ Հանրապետութեան հիմնադիր Մ. Քէմալի հաստատած սկզբունքներուն:

Փետրուար 1ին Միջհամալսարանական հիմնարկը արտակարգ համագումար մը կազմակերպած է, քննարկելու համար հարցը եւ ընդդիմութիւն յայտնելու: Աւարտին հրապարակուած է Յայտարարութիւն մը ուր կ'ըսուի թէ լաչակի ազատութիւնը համալսարաններու մէջ յստակօրէն պիտի առաջնորդէ լուրջ նեղութիւններու եւ խռովութեան, այդ նպատակով սահմանադրական փոփոխութեան բուն նպատակն է հանրապետութեան աշխարհական սկզբունքը ջնջել, ուստի այդ պարագային անխուսափելիօրէն Թուրքիա կը վերածուի կրօնական պետութեան: Կ'ըսուի տակաւին թէ թիրախը միայն համալսարանը չէ, այլ հանրային բոլոր հիմնարկները եւ սուտ է պնդումը թէ կարգադրութիւնը կը վերաբերի միայն համալսարաններու ուսանողութեան:

Համալսարանական այս ընդդիմութեան զօրավիգ են երիտասարդական շատ մը այլ կազմակերպութիւններ ալ: Իսկ բազմաթիւ տեսուչներու նախատեսումը այն է որ լաչակի ազատութեան պնդումը ի վերջոյ փողոց պիտի իջեցնէ երկրին երիտասարդութիւնը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԱՏԸ քաոսի մէջ է երկու օրերու խռովութիւններէ ետք: Ապստամբները Նճամենա մտած էին, ուր բուռն կռիւներ ծայր տուած էին: Ֆրանսական բանակը սկսած էր Ֆրանսացիներու պարպումը եւ Փետր. 3ին, արդէն օդանաւ մը հասած էր, զոր դիմաւորած էր Պէրնար Քուշնէր Ռուասիի օդակայանը: Նախագահը միշտ կը մնայ իր պալատը, որ խրնայուած կը մնար: Նախագահ Իտրիս Տէպիի զօրքերը փորձած են ետ մղել ապստամբ ուժերը, բայց, չեն յաջողած: Իշխանութիւններուն համար ապստամբներուն ետին Սուտանը կը գտնուի, ինչ որ ապստամբները կը հերքեն, պահանջելով նախագահին հեռացումը: Ֆրանսա, սկզբունքով չէզոք դիրք կը պահէ, բայց, ապստամբները համաձայն չեն եւ կը գտնեն որ նախագահին ի նպաստ դիրք բռնած է: Փետրուար 4ին, ապըստամբները կը քաշուէին մայրաքաղաքէն թոյլ տալու համար որ բնակիչները հանդարտ մթնոլորտի մէջ հեռանան:

ՆԻՔՈԼԱ ՍԱՐՔՈԶԻ եւ Գարլա Պրունի ամուսնացան Շաբաթ Փետր. 2ին, ժամը 11ին Էլիզէի պալատին մէջ, ուր փութացած էր Փարիզի 8րդ թաղամասի քաղաքապետը: Ցետագային ընդունելութիւն մը կատարուած է Լանթերն ապարանքին մէջ, որ սկզբունքով վարչապետին տրամադրուած է, բայց, Սարքոզի շատ սիրած է եւ իւրացուցած: Նոյն ժամանակաշրջանին, Նախագահին ժողովրդականութիւնը կը շարունակէ նուազում արձանագրել եւ Փետր. 4ին գոհերու համեմատութիւնը հազիւ 41% էր: Հակառակ անոր որ անձնական եւ քաղաքական կեանքը պէտք է նոյն չափով հետաքրքրեն մեդիաները, Փետր. 4ին, Լիպէրասիոն նախընտրած էր իր առաջին էջը տրամադրել ամուսնացած զոյգին (թէեւ յաջող ծաղրանկարով մը) քան թէ Չատի խռովութիւններուն: Օտար մամուլն ալ կը զբաղի Սարքոզիի երրորդ ամուսնութեամբ, բայց, բաւական սուր հեգնանքով:

«ՍԱՆԹԻԷ 2»ի դատավարութիւնը բացուած է Փետր. 4ին, ինչ որ դէշ զուգադիպութիւն մըն է Սոսիէթէ Ժէնէրալին համար: Դատավարութիւնը պիտի տեւէ հինգ ամիս: Հետապնդուած են 138 հոգի եւ չորս դրամատուն դրամի կազմակերպուած օրինականացման համար: Դատուողներու մաս կը կազմեն 14 դրամատունի պատասխանատուներ, վեց ոստրանիներ եւ մէկ դատաւոր: Դրամատուներու առաջին գիծի վրայ է Սոսիէթէ Ժէնէրալը, այլ խօսքով Տանիէլ Պութոն: Բոլորը սխեմ մը գտած էին, քանի Իսրայէլ չէ որդեգրած 70ական թուականներու արեւմտեան պետութեանց դրութիւնը, ըստ որուն կարելիութիւն չկայ որ չէքը ուրիշի մը կողմէ գանձուի, երբ ստորագրուած է չէքին ետեւը: Այս կարգադրութեամբ բազմաթիւ չէքեր գանձուած են ոմն Իւրսաֆի մը կողմէ... բայց, ամբաստանութեան կեդրոնը հըրեայ համայնքին ծոցն է եւ հոն կը կատարուի բուն հետապնդումը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ խորհրդարանականները հաւաքուած էին Վերսայլ Փետր. 4ին վաւերացնելու համար Եւրոպայի պարզացուած Սահմանադրութիւնը, մկրտըւած՝ Լիզպոնի Սահմանադրութիւն, որ խորքին մէջ տարբերութիւն չունի նախորդէն: Այս անգամ սակայն, ինչ որ առնուազն հակասական բնոյթ ունի, վաւերացումը կը սահմանափակուի համագումարով մը (երկու ժողովներու միացեալ հաւաքոյթ) փոխանակ հանրաքուէի: Արդարեւ, ծանօթ է որ 2005 Մայիսին Ֆրանսայի ժողովուրդը 55% համեմատութեամբ մերժած էր այդ Սահմանադրութիւնը եւ այսօր ալ ընդդիմադիրները բազմութիւն կը կազմեն, բայց, այլ ճար չկայ քան համակերպիլ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

ՅԻՊԷ-Ի ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ ԵՒՍԵԲԻՈՍԻ ՀԵՏ

ՄԱՍՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

Այս վայրագ տարիներուն երբ 1827ի Հոկտ. 1ին զօրավար Պասկեւիչի բանակները կ'ազատագրեն Երեւանը, վերջապէս հայութիւնը խոր շունչ մը կը քաշէ եւ 1828ին Ռուսաստանի եւ Պարսկաստանի միջեւ կնքուած Թիւրքմէնչայի դաշինքով տասնեակ հազարաւոր Հայերու կարելիութիւն կը տրուի վերադառնալու Երկիր եւ շէնցնելու երկար պատերազմներէն աւերուած հայրենիքը:

1918 Մայիս 28ին Հայաստան կը հռչակէ անկախութիւն եւ Երեւան կը դառնայ Հանրապետութեան մայրաքաղաք մինչեւ այսօր:

Երեւանի պատմութեան մասին լոյս տեսած են բազմաթիւ հրատարակութիւններ. յիշատակութեան արժանի են Թ. Յակոբեանի հրատարակած չորս հատորները Համալսարանի հրատարակութեամբ (1959, 1963, 1969, 1971):

Անցնող տարի որպէս աւարտաճառ, լոյս տեսաւ Թալին Տէր Մինասեանի հիանալի մենագրութիւնը, ֆրանսերէնով՝

EREVAN, La construction d'une capitale à l'époque soviétique

ընդարձակօրէն գրախօսուած «Յառաջ»ի էջերէն (2007 Ապրիլ 25):

Պարսկական տիրապետութեան տարիներուն Երեւանի մէջ կը գործէր վեց մզկիթ: Կանգուն մնացած է միայն Կապոյտ Մզկիթը Մաշտոցի պողոտային վրայ, հրաշալիօրէն վերանորոգուած անկախութեան առաջին տարիներուն:

Վեց էին նաեւ հայկական եկեղեցիները -Ս. Սարգիս, Ս. Պետրոս - Պօղոս, Ս. Կաթողիկէ, Ս. Զօրավար, Ս. Յովհաննէս, Ս. Աստուածածին Նորաշէն-: Որպէս եօթներորդ աւելցնելու է Ռուսերու եկեղեցին որ կանգուն է եւ վերջերս նորոգուեցաւ:

Մինչեւ 1940 Թումանեան Ամիրեան փողոցի վրայ կը գործէր Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչը, հիմնուած 1869ին, Աբովեան փողոցի վրայ Ս. Պօղոս-Պետրոսը, Ե. դարուն հիմը դրուած եւ ԺԸ. դարուն վերանորոգուած, որու տարածքը ներկայիս գրաւած են Ազնաւուրի հրապարակը եւ Կինո Մոսկուան, 1930ին քանդուած է նաեւ Ս. Սիոն Ծերունի եկեղեցին Նորքի Զինարի տարածքին վրայ, եւ Գեթսեմանի մատուռը ԺԱ.-ԺԳ. դարերէն, վերանորոգուած 1679ին, կանգուն մինչեւ 1920 Թուականը, Օփերայի ներկայ շէնքին տեղ:

1679 Թուականը կը նկարագրուի որպէս մեծագոյն բնական աղէտ Երեւանի նահանգին. նոյն տարին տեղի ունեցած երկրաշարժը քանդած է բոլոր կանգուն եկեղեցիները եւ պատճառ դարձած բազմահազար մարդկային զոհերու:

Զաքարիա Քանաքեռցին այսպէս կը նկարագրէ այս աղէտը.

«Ի մեծի սասանութեան Երեւանայ յամի 1679 եւ ի Քանաքեռ գիւղ ոչ մնաց բոյն մի հաւու. եւ էր զարմանք, զի ի նոյն Քանաքեռ տան մի անկան չորեքին որմունք եւ տանիքն ի վերայ չորս սեանց եկաց անշարժ որպէս թէ կախեալ յօդոյն... Ի հայրենի գիւղն իմ ի Քանաքեռ Թուեցին զմեռեալսն 1228, ոչ մնաց շուն, ոչ կատու, ոչ հաւ»:

Քանաքեռ իր տիրապետող բարձր դիրքով եւ մաքուր օդով դարձած էր Երեւանի խաներու ամարանոց. Ունի կանգուն զոյգ եկեղեցիներ, Ս. Յակոբ եւ Ս. Աստուածածին, երկրաշարժէն կործանած եւ վերականգնած՝ կարճ ժամանակի մէջ:

Ս. Յակոբը նուիրուած է Մծբնայ Հայրապետին, 1695 Թիֆլիսաբնակ քանաքեռցի Յակոբեանի ձեռքով վերաշինուած է նոյն դարուն եւ 1868էն եկեղեցիին կից գործած է Ս. Սահակ Պարթեւ Թեմական դպրոցը եւ սովետական տարիներուն ծառայած է որպէս պահեստանոց եւ վերաբացուած եւ կրկին գործել սկսած է 1990ին:

Ս. Աստուածածին եկեղեցին ալ կործանումէն անմիջապէս յետոյ վերականգնած է տեղւոյն բնակիչներուն նուիրատուութիւններով, 1695ին: Երկար տարիներ որպէս պահեստանոց գործածուելէ ետք, այժմ վերադարձած է հաւատացեալներուն:

Արեւմտեան դուռին վրայ չափագրուած արձանագրութիւն մը կ'ըսէ.

Աստուածային շնորհաց հոգւոյն
արքայարան
Որ կոչի Աստուածածին
Կոյս Մարիամ
Գեղեցկաշէն եւ բարձրաբերձ
յոյժ անձման,
Եւ անմարմնոց լուսեղինաց է
բնակարան.
Քրիստոնէից մեղաց սրբիչ եւ
քաւարան.
Վանառականքն ամենեքեան
ժողովեցան
Հալալ ընչից եւ մթերից
յօժար տուան
Կանգնեցուցին պայծառ դիմօք
ազնվական
Գլուխ կանգնեալ վերակացու
խօջայ Աղաջան
Թվին Հայոց որ է Ռ երկ ոքելին
ԽԴ...

ՅԻՊԷ - Մեր բոլոր պատմիչները ձեռագրային եւ որմերու արձանագրութիւնները Հայոց Թիւի մասին (ի թուին Հայոցի թուականութեան Հայոց...) կը գրեն ու կը խօսին. իսկ մեր «Զքնաղ Հայրենիք»ի ներկայ բնակիչները ո՛չ մէկ գաղափար ունենալ կը թուին այդ մասին եւ նորելուկ անուններով կ'ոբակեն Հայոց եւ Քրիստոսի տարիները, Շունի, Կատուի, Փիղի եւ կարծեմ այս տարի Մուկի տարի հռչակած են...:

ԵՒՍԵԲԻՈՍ - Երբ կ'ըսէի որ «նոր ազգ» մը ծնած է այս տարիներուն հայկական հողին վրայ, իրաւունք ունէի: Կը թուի թէ ասոնց ծագումը պէտք է փնտռել ծայրագոյն արեւելք՝ Զինաստանի մէջ, քանի միայն անոնք է որ կենդանիներով զարդարած են իրենց երկնակամարը:

ՅԻՊԷ - Կրնա՞ս գաղափար մը տալ թէ երբ կը սկսի հայկական թուականը:

ԵՒՍԵԲԻՈՍ - Շատ կարեւոր հարց մըն է. կ'արժէ քիչ մը մանրամասնել: Մեր բոլոր արձանագրութիւնները Զ. դարի կէսէն սկսած, մինչեւ Չամչեան, գործածած են Հայոց Թուականը, որու հեղինակը Մովսէս Եղիվարդեցի կաթողիկոսն է: Վերջ դնելու համար Հայոց մէջ գործածուող զանազան տոմարներուն (Նաբոնասարի, Արեգակնային, Յուլեան, Հայոց Լուսաւորութեան, Անդրէաս Բիւզանդացիի...) որ շփոթութիւն կը ստեղծէին Զատիկի տօնը կատարելու, Մովսէս կաթողիկոս, խորհրդակցութեամբ ժամանակակից իմաստուններու եւ հայ տոմարագէտներու, հաստատեց 551 տարին որպէս Հայոց Թուականի Զերօ տարի, այդ պատճառով է որ Հայկական Թուականին վրայ 551 կ'աւելցնենք ունենալու համար Քրիստոսի Թուականը:

ՅԻՊԷ - Ուրեմն երբ ըսենք «Ի թուին Հայոց 760», վրան պիտի աւելցնենք 551 որպէսզի ունենանք 1311 Քրիստոսի թուականը:

ԵՒՍԵԲԻՈՍ - Ճի՛շդ այդպէս: Հիմա շարունակենք Երեւանի եկեղեցիներուն նկարագրութիւնը: Քանաքեռ անցեալին Երեւանի տարածքէն դուրս կը մնար. ես նկարագրեցի, քանի հիմա ամբողջական մաս կը կազմէ մայրաքաղաքին.

ՅԻՊԷ - Է. դարուն յիշատակուած Երեւանը բաւական հին եկեղեցիներ ալ պէտք է ունեցած ըլլայ:

ԵՒՍԵԲԻՈՍ - Մեզի հասած հնագոյն եկեղեցին Ս. Աստուածածին եկեղեցին է ԺԳ. դարէն: Աւելի ծանօթ որպէս Ս. Կաթողիկէ. ան կը գտնուի Երեւանի սրտին Սայաթ Նովա եւ Աբովեան փողոցներուն խաչմերուկին վրայ, «հանգուցեալ» Հայոց լեզուի հիմնարկի ետեւի բակին մէջ:

ՅԻՊԷ - Ինչո՞ւ «հանգուցեալ»: Չէ՞ որ այդ շէնքին մէջ հիմը դրուած է Ակադեմիային:

ԵՒՍԵԲԻՈՍ - Այս այցելութեանս մեծ եղաւ զարմանքս երբ նկատեցի թէ այդ պատմական կառոյցը հիմէն քանդուած է եւ վայրը կաթողիկոսարանի ծրագիրներուն յատկացուած: Ճիշդ անոր մօտը կը գործէր նաեւ Հանրագիտարանի շէնքը որ ներկայիս ամբողջութեամբ «Ինէգօ» դրամատան ծախուած է: Ինչո՞ւ զարմանալ երբ 50 մեթր անդին կար Ակսել Բակունցի պատմական տունը որ վերածուած է «Սթէֆանէլ» հանգստեղէնի պութիքի ... վերջն ալ երես ունինք պահանջելու որ Թուրքերը յարգեն Զարենցի ծնած տունը (Կարս) եւ յատուկ խնամք տանին:

ՅԻՊԷ - Իրա՛ւ. իսկապէս ինքնատիպ ժողովուրդ ենք:

ԵՒՍԵԲԻՈՍ - Դեռ ինչե՜ր, ինչերու հանդիպեցայ որոնց մասին պիտի խօսիմ իր ժամանակին, որպէսզի համոզուիս որ «նոր ազգ» մը ծնած է մեր հողին վրայ: Ս. Կաթողիկէն փոքր աղօթատեղի մըն է 1200 Թուականէն: Այդ «կաթողիկէ» անուանակոչութիւնը մնացած է ԺԹ. դարէն երբ անոր շուրջ տասը անգամ աւելի մեծ եկեղեցի կառուցուած էր որպէս կաթողիկէ գլխաւոր տաճար Երեւանի: Յետոյ ան քանդուած է եւ պահուած միայն այս փոքր մատուռը:

Նորագաւիթի մէջ տասէ աւելի եկեղեցիներէն կանգուն մնացած է միայն Ս. Գէորգը որ իր կարգին վերականգնուած է ԺԷ. դարուն եւ նորոգուած 1981–84 տարիներուն եւ յանձնուած հաւատացեալներու գործածութեան:

Երեւանի այդ մեծ երկրաշարժի տարին, Նորագաւիթն ալ, որ գիւղաքաղաք կը կոչուէր քանի 100է աւելի բազմանդամ ընտանիքներ կ'ապրէին հոն, կը կործանի հիմնովին իր եկեղեցիներով (Ս. Գէորգ, Ս. Գրիգոր, Ս. Սարգիս, Ս. Աստուածածին, Ս. Կարապետ, Ս. Ծիրանաւոր եւ Ս. Նահատակ): (Ալիշան, Այրարատ, էջ 320):

Հին Երեւանի Զօրագիւղ թաղամասի վերեւ, Հրազդան գետի ձախ ափին, որ ներկայիս Պռօշեան փողոցի յառաջդիմած, ճոխացած խորովածանոցներն ու... կան այլ բաներ, Երեւանի բերդին դիմաց, հնագոյն ժամանակներէ գտնուած են Ս. Սարգիս, Ս. Գէորգ եւ Ս. Յակոբ եկեղեցական խումբը որ կը կոչուէր Վանք Անապատ:

Վանքը ունեցած է իր առաջնորդարանն ու դպրոցը: Ս. Սարգիսը եղած է առաջնորդանիստ, իսկ վանքը կաթողիկոսի իջեւանարան: Երեք եկեղեցիներն ալ կործանած են 1679ի երկրաշարժին. միայն Ս. Սարգիսն է որ կառուցուած է 1835-42 տարիներուն: Ներկայիս հիմնականօրէն վերանորոգուած է Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի օրով մեծ ճարտարապետ՝ Ռաֆայէլ Իսրայէլեանի ծրագիրով, որու օծումը նոյն ինքն Վազգէն Ա. կը կատարէ 1976 Նոյեմբեր 3ին:

Ս. Յովհաննէսը կը գտնուի ոչ շատ հեռու, Կոնդի բարձունքին, նոյնպէս հիմնայատակ կործանած 1679ին եւ նորը կառուցուած 1710ին: Հոն ալ Ռաֆայէլ Իսրայէլեանի նախագիծով ներկայ վերանորոգումը իրագործուած է:

Ս. Զօրավարը հնագոյններէն է, կառուցուած անցեալին «Շահար» կոչուած թաղամասին մէջ. կը կոչուի նաեւ Ս. Անանիա անապատ ուր կան հին մատուռ մը Անանիա Առաքեալին մասունքներուն վրայ կառուցուած եւ շուրջը վանական խուցեր:

ԺԸ. դարի սկիզբները, Մովսէս Սիւնեցի վարդապետը կը կենդանացնէ լքուած եկեղեցին, նոր խուցեր կը կառուցանէ, բազմաթիւ վանականներ կը հաւաքէ իր շուրջը: «Կամին ի միասին մեծք եւ փոքերք» կը գրէ պատմիչ Առաքել, «սիրով հանդարտեալք ի խցի, հանապազօր կանխեալ յաղօթս եւ յընթերցումն Ս. Գրոց»:

1632ին Մովսէս վարդապետ կը վախճանի հոն. դամբանաքարին վրայ կը կարդանք.

Այս է տապան դամբարանի
Եդեալ շիրմի ճանապարհի՝
Տեառն Մովսէսի վարդապետի,
Ընտրեալ սուրբ Հայրապետի,
Որ է տեղեաւ Տաթեւացի,
Նորոգող սուրբ էջմիածնի,
Բացող եւ շինող գմբէթի
Թուին ՌՁԲ - (1633):

Ներկայ Ս. Զօրավար եկեղեցին, որ այլեւս կը գտնուի կեդրոնական թաղի մէջ, Թումանեան եւ Պուշկինի փողոցներու միջեւ, հիմնովին կառուցուած է 1691 – 1701 տարիներուն՝ Խօջա Փանոս բարերարին մեկենասութեամբ, որպէս եռանաւ բազիլիկ, եռակամար մուտքով սիրուն գմբէթով մը պսակուած: Արձանագրութիւնը կ'ըսէ.

Ի հայրապետութեան սրբազանի
Տեառն նահապետ Կաթողիկոսի
Արի եւ քաջ հովուապետի
Լուսաւորիչ Հայոց Ազգի...
Խօջա Փանոս վերաձայնի,
Ս. Աստուածածինս շինողի
Զանգակատնօք սա զարդարի
Սուրբ Անապատս Անանիայի...
(Այրարատ, էջ 313):

Գլխաւոր մուտքին ձախ կողմը ԺԸ. դարուն կառուցուած է Ս. Անանիայի նուիրուած դամբարան - մատուռը:

Երեւանի զանազան թաղերուն մէջ վերջին զոյգ կաթողիկոսներու օրով մեծ զարկ տրուած է նոր եկեղեցիներու կառուցումը - Սեբաստիա - Մալաթիա, Երրորդմաս, Աջափնեակ, Զարբախ, Մասիս եւ այլն, դասական ճարտարապետութեան գիծերով:

(Շար. 4)

ՓԱՐԻԶ

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ 10-ՐԴԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

«Նահատակ մը եղաւ ան. ամօթով ու ցաւով կ'ոգեկոչենք իր յիշատակը». այս արտայայտութիւնը յաճախ ունեցան Փարիզի 10րդ քաղաքապետարանին մէջ Հ. Տինքի նուիրուած ձեռնարկի մը մասնակից զանազան Թուրքեր, Յունուար 26 Շաբաթ օր: Շուրջ 300 հոգի ներկայ եղաւ ձեռնարկին. Հայեր, Թուրքեր ու որոշ հետաքրքրութեան տէր Ֆրանսացիներ:

Մասնակից կազմակերպութիւնները մեծ մասով Թրքական էին (Էլ Էլէ, Ագոր, Շիմտի [Հիմա]), կար նաեւ Սփիւռքի հետազօտութեան հայկական կեդրոնը:

Առաջին մասին մէջ Հ. Տինքի հետ կատարուած տեսակցութիւններու տեսագրութիւններ ցուցադրուեցան, երկրորդ մասին մէջ Թուրքիայէն հրաւիրուած երեք անձնաւորութիւններու խօսք տրուեցաւ: Անոնք էին՝ Տինք ընտանիքին փաստաբանուհին եւ բարեկամուհին Ֆէթհիյէ Չէթին, «Ակօս»ի երիտասարդ խմբագիրներէն Արիս Նալճը, քաղաքագէտ մտաւորական Պասքըն Օրան:

Ֆ. Չէթին խօսեցաւ ոճիրին Թըղթածրարին բաւական ծանօթ մանրամասնութիւններուն մասին. ծանրացաւ իրականութիւնները քօղարկելու Թուրք իշխանութիւններու յայտնի ճգտումին վրայ: Ա. Նալճը (Թրքերէն) ըսելէ ետք թէ իրենց համար ծանր բացակայութիւն է Հ. Տինքինը, տարիէ մը ի վեր, անդրադարձաւ «Ակօս»ի դերին, համայնքին տակաւին անլոյծ հարցերուն: Յետոյ նիւթ ըրաւ ձուլումի վտանգը որ ակներեւ էր Պոլսոյ հայ երիտասարդութեան մէջ: Լեզուն կը նահանջէր, խառն ամուսնութիւնները կը բազմանային, եւ այլն:

Պ. Օրան եւս քննադատեց Թուրք իշխանութիւններու հարցեր լուծելու անզօրութիւնն ու դժկամութիւնը. Հայերու վերագրեց «ցեղասպանութեան հոգեբեկում»ի երեւոյթ մը եւ խստիւ դատապարտեց Սփիւռքի այն հատուածները որոնք ճնշում կը բանեցնեն իրեն նման Թուրք դեմոկրատներուն որ ընդունին Ցեղասպանութեան իրողութիւնը: Մինչդեռ, ըստ իր համոզումին, հարկ էր լեզու գտնել եւրոպամէտ Թուրք դեմոկրատներու հետ, չմնալու համար համայնքային նեղ շրջանակին մէջ:

Ձեռնարկին վերջին մասը յատկացուեցաւ կլոր սեղանի մը որուն նիւթն էր Ֆրանսա ապրող Հայերուն եւ Թուրքերուն միասնաբար ընելիքները, խօսուեցաւ «հասարակաց յիշողութեան» մը մշակումին, «Արդար Թուրքեր»ու ցանկի մը պատրաստութեան, Երիտասարդ Թուրքերու յեղափոխութեան հարիւրամեակի նշումին մասին: Վերջին երկու գաղափարները պատկանեցան Միշէլ Մարեանի: Թուրք մասնագէտներէն Ա. Գագանճը հաւաստեց թէ լաւ կը հասկնար Հայերու տառապանքն ու գայրոյթը, ի տես 1915ի նկատմամբ Թրքական ժխտումին: Իսկ Ժ.-Գ. Քէպապճեան հրաւիրեց պայքարելու յատկապէս այն ատելութեան դէմ, զոր կ'արտայայտեն Թրքական ժխտող կայքէջեր:

Միամիտներ կրնան յուսալ որ «եղբայրական» լոզունգները կրնան այս անգամ ճիշդ մեկնակէտի մը ծառայել...

ՏԻԳՐԱՆ ԵԿԱՒԵԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ԳՆԱՀԱՏԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅԹ՝ Ի ՊԱՏԻՒ «ԳՌՈՒԶԵԱՆ – ԶԱՔԱՐԵԱՆ – ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒՆ

Սան Ֆրանսիսքոյի «Խաչատուրեան» Հայ Կեդրոնի «Սարոյեան» սրահին մէջ, Յունուար 13ին, տեղի ունեցած է գնահատանքի երեկոյթ մը, ի պատիւ «Գռուզեան – Զաքարեան – Վասպուրական» ազգային վարժարանի բարերարներուն և նուիրատուներուն: Յայտագիրը վարած է վարժարանի շրջանաւարտներէն Մայքըլ Արմսթրոնկ: Խօսք առնելով Էտիթա Հորոբեան, նշած է թէ վարժարան կը յաճախեն Լիբանանէն, Սուրիայէն, Եգիպտոսէն եւ Հայաստանէն գաղթած հայ ընտանիքներու զաւակներ եւ որ վարժարանը 27 տարիներու ընթացքին տուած է աւելի քան 300 շրջանաւարտներ: Օրուան խօսքը արտասանելով դպրոցին խնամակալ մարմնի փոխ ատենապետը՝ Ժիրայր Սարգիսեան, ներկայացնելով վարժարանին տարեկան հաշուեկշիռը, նշած է. «Ունինք խնայողական հաշիւ մը, որուն մէջ կայ մէկ միլիոն 400 հազար տոլար, որուն տոկոսը կը գործածուի: Դպրոցին ընթացիկ տարեշրջանի ամավարկն է մէկ միլիոն 230 հազար տոլար եւ որպէսզի կարենանք մեր ամավարկը հաւասարակշռել, պէտք է գոյացնենք 240 հազար տոլար այս տարի: Մենք պատրաստ ենք չարունակելու մեր դժուար աշխատանքը եւ կ'ակնկալենք որ ծնողքները իրենց զաւակները յանձնեն մեր դպրոցին, որովհետեւ այդ դպրոցը իր առաքելութիւնը ունի»: Տնօրէնը Եփրեմ Մեհրանեան, իր խօսքին մէջ դիտել տուած է որ հայկական վարժարանի գլխաւոր դաւանանքը հեռաւոր Արեւմուտքի մէջ եղած է հայ ընտանիքներու մէջ ծնած երիտասարդ սերունդներուն մատուցանել անհրաժեշտ միջոցները, որպէսզի անոնք կարենան լաւագոյն ձեւով կիրառել հայերէն լեզուն, ծանօթանալ հայ գրականութեան դէմքերուն եւ անոնց գործերուն: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, մասնակցութեամբ վարժարանի աշակերտներուն:

⁂

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՈՒՂՂԱՓԱՌ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Միացեալ Նահանգներու արեւմըտեան Թեմին մէջ աւանդական դարձած է, միջեկեղեցական յարաբերութեանց շրջագիծէն ներս գործակցական այն մթնոլորտը, որ տարիներէ ի վեր կը տիրէ Միջին Արեւելեան Ուղղափառ քոյր եկեղեցիներու՝ հայ, ղպտի եւ ասորի, եւ անոնց առաջնորդներուն միջեւ: Անոնք միատեղ ժամերգութիւն, աղօթք պատարագ թէ կրօնական, դաստիարակչական, պատանեկան և երիտասարդական մակարդակներու վրայ ծրագիրներ կը մշակեն եւ հաւաքոյթներ կը կազմակերպեն. Նպատակ ունենալով քրիստոնէական ուղղափառ դաւանութիւնը, եկեղեցական հարուստ անցեալն ու ժառանգութիւնը փոխանցել նոր սերունդներուն եւ ամրապնդել առաքելական հաւատքը: Այս շրջագիծին մէջ, Յունուար 17ին, Մոնթեպելլոյի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ մատուցուած է համատեղ պատարագ մը, նախագահութեամբ եւ մասնակցութեամբ Միջին Արեւելեան Ուղղափառ Եկեղեցիներու առաջնորդներուն՝ Յովնան Արք. Տէրտէրեանի, Մուշեղ Արք. Մարտիրոսեանի, Սերաբիոն Եպիսկոպոսի եւ Եուճին Արք. Քափլանի: Ներկայ եղած են չորս առաջնորդութիւններու բոլոր հոգեւորականները: Արարողութեանց աւարտին տեղի ունեցած է ճաշ մը, որուն ընթացքին մայրենի լեզուներով երգուած են Ս. Ծննդեան երգեր եւ շարականներ:

⁂

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԱՄԱՆՈՐԵԱՆ ԽՐԱԽՃԱՆՔԸ

Հ.Օ.Մ.ի Շրջ. Վարչութեան Կըլէնտէյլի կեդրոնին մէջ, Յունուար 11ին, տեղի ունեցած է Համազգայինի Արեւմտ. Ամերիկայի Շրջ. Վարչութեան կազմակերպած ամանորեան խրախճանքը: Բացումը կատարելով հանդիսավարը՝ Գէորգ Պետիկեան, նշած է թէ «իր ծնունդէն ի վեր Համազգայինը իր մասնաճիւղերով, միաւորներով, Թատերախումբերով, պարախումբերով եւ երգչախումբերով ու յատկապէս իր կամաւորներու փաղանգով բոլորի սրտերուն մէջ ոգեկան հայրենիքներ կառուցանած է»: Խօսք առնելով Շրջ. վարչութեան ատենապետ Վիգէն Եազուպեան ներկայացուցած է վարչութեան ցարդ կազմակերպած ձեռնարկները՝ Համաստեղի մահուան 40ամեակ, «Լարք» երաժշտական ընկերակցութեան հետ գործակցաբար իրականացած՝ հայ երաժշտութեան նուիրուած 12 լսարաններ, Վիգէն Պէրպէրեանի եւ Դաւիթ Խերտեանի գիրքերու ներկայացում, դրամահաւաք եւ այլն: Ողջոյնի խօսքով հանդէս եկած է Համազգայինի Կեդր. Վարչութեան անդամ Վահէ Ժամագործեան (Հալէպէն): Համազգայինի 80ամեակի ձեռնարկներու յանձնախումբին կողմէ խօսք առնելով Օհան Օհանեան, ներկայացուցած է առնախմբութիւններու ծրագիրները:

ԼՐԱՏՈՒ

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԱՐԵՒԻ ԽԱՒԱՐՈՒՄԸ

Այվազովսկին նստեց բազմոցին: Հոգում տարտամ ու մշուշոտ էր, ինչպէս պատուհանից դուրս, որտեղ անորոշ պար էին բռնել ձեան փաթիլները: Հեռուից միապաղաղ ընթերցանութեան ձայն էր գալիս: Մերթ ընդ մերթ այն ընդհատւում եւ տեղի էր տալիս մեղմ արձագանգող եռաձայն մի երգի:

Քիչ յետոյ Գոգոլը մտաւ հիւրասենեակ: Անգամ չզարմացաւ եւ Այվազովսկու կանչեց իր սենեակը: «Մի՞թէ սա նա է, նոյնիսկ քայլուածքն է փոխուել», – սարսափած մտածեց երիտասարդը, նայելով ծայր աստիճան հիւծուած, կուչ եկած մարդու յետեւից:

Գոգոլը ի միջի այլոց, սոսկ քաղաքավարութեան համար, հետաքրքրուեց հիւրի վերջին աշխատանքներով: Աչքերը նայում էին կասկածանքով: Սեղանին ոչինչ կար, բացի Աւետարանից եւ այլ սուրբ գրքերից: Անկիւնում, Նիկոլայ Հրաշագործի պատկերի առջեւ, որին Գոգոլը համարում էր իր հովանաւորը, Թոյլ պեծպեծում էր մոմը:

– Իսկ ի՞նչպէս են «Մեռած հոգիները», Նիկոլայ Վասիլեւիչ: Ե՞րբ էք մտադիր մեզ ուրախացնել երկրորդ մասով, – ի վերջոյ համարձակուեց հարցնել Այվազովսկին:

Գոգոլը նայեց աւելի սուր, աւելի կասկածալից: Նա կիտեց յօնքերը:

– Հը՛մ, դուք դեռ այդ մասի՞ն էք...

Վեր ցատքեց տեղից, Թափ տուեց ձեռքը եւ սկսեց տենդագին քայլել սենեակում:

– Ցարութի՛ւն, յարութի՛ւն է պէտք տալ բոլոր մեռած հոգիներին, պէտք է գրել կենդանի հոգիների մասին: Ոչ թէ սրիկաների, հոգով սնանկ կալուածատէրերի ու չինովնիկների մասին, այլ ազնիւ մարդկանց... Այդ Բելինսկին էր կարծում, որ չի կարող բարի կալուածատէր եւ ազնիւ չինովնիկ լինել... Իսկ ես կը գրեմ այնպիսի մի գիրք, ինչպիսին դեռ չի եղել: Եւ ոչ թէ կը մերկացնեմ, այլ կը միաւորեմ բոլոր հոգիները Քրիստոսի մէջ: Կրօնը, եկեղեցին, կը փրկեն Ռուսաստանը: Նոր գըլուխներ պիտի գրեմ եւ պիտի գրեմ եւ պիտի ցոյց տամ մեռած հոգիների յարութիւնը: Աղօթք ու ծոմով հիմա դրան եմ պատրաստւում:

Եւ նա յանկարծ ընկաւ բազկաթոռին, գլուխը յետ գցեց, փակեց աչքերը: Սուր քիթը սպառնագին ցցուեց դեղնած ու անկենդան դէմքի վրայ:

Այվազովսկին նետուեց դէպի Գոգոլը, խլեց նրա բարակ, սառցի նման պաղ ձեռքերը:

– Նիկոլայ Վասիլեւիչ, բոլոր սրբերի անունով՝ խնայեցէք ձեզ: Դուք այդ ի՞նչ էք անում: Ես պիտի վիճեմ ձեզ հետ, դիմելով նոյն այն Աւետարանին, որ դուք այդպէս պաշտում էք: Յիշեցէք՝ «Եւ եղաւ հարսանեաց հանդէս Գալիլիէյում, եւ այնտեղ էր Յիսուս...»: Քրիստոսն ամենեւին էլ չէր պահանջում, որ մարդիկ իրենց տանջամահ անէին պասերով կամ հրաժարուէին կեանքի զուարճութիւններից: Նա սիրում էր պարզ ուրախութիւնները, սիրում երեխաներին, որ անընդհատ շրջապատում էին նրան: Նա հարսանիքի եկաւ աղքատ ընտանիքում եւ ուրախանալով, գինի եւ հարսանեաց ուտելիքներ ճաշակեց բոլորի հետ: Նա պարտադիր չէր համարում պասը, ասելով, որ մեղքը ոչ թէ այն կերակուրն է, որ ընդունում է մեր բերանը, այլ այն մեղսալիցն, ինչ դուրս է գալիս նրանից, այսինքն՝ սուտը, մատնութիւնը, բոլոր մարդատեաց խօսքերը.... Չէ՞ որ դուք ինքներդ նոր ասացիք, որ ուզում էք նոր գիրք գրել: Իսկ դրա համար ֆիզիքական ուժ է հարկաւոր:

Գոգոլը բացեց աչքերը եւ հայեացքը խուզարկու սեւեռեց Այվազովսկուն: Բայց նրանում այլեւս չկար կասկածանք, լարուածութիւն:

– Վանիա, իսկ դու հաւատո՞ւմ ես, որ ես դեռ կարող եմ գիրք գրել:

– Ի հարկէ հաւատում եմ: Միայն թէ վերջ տուէք ձեզ այդպէս տանջամահ անելուն՝ պասերով ու չեղեալ մեղքերի համար զանազան մտքերով: Եթէ անգամ դուք մեղքեր ունեցել էք, ապա վաղուց քաւել էք դրանք ձեր գրքերով: Հաւատացէք ինձ:

(Շար. 157)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մարի–Անահիտ Թօփուզեանի յիշատակին սրն. Գլակ Ղազարեան 100 եւրօ նուիրած է Իսիի Թարգմանչաց վարժարանին։

***

Անահիտ Թօփուզեանի յիշատակին, ընտանիքը 100 եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

Infomations artistiques

CONCERT CHORAL
EN L'EGLISE DE CHASSELAY (69750)

La Chorale Le Prémarlet de Chasselay organise un concert le **9 février à 20 heures**, avant son voyage en Arménie en mai.

Au programme : Folklore français, classique étranger, classique français et en route vers l'Orient.

Renseignements et réservations :
P. Bloch 04 78 43 18 74 et
J. Lathuilière 04 78 43 72 67

Centre Culturel SAINT MESROB à PARIS

Le jeudi 7 février à 20 heures 45
Le Père Haroutioun BEZDIKIAN
Responsable du Collège Arménien
Samuel Moorat de Sèvres

donnera une conférence sur
LES MONASTERES MEDIEVAUX
EN ARMENIE.
Histoire et architecture
avec projection de photos et de films.

— Cocktail —

Au 10 bis rue Thouin — Paris Vème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

OFFRE D'EMPLOI

La Maison Arménienne
de la Jeunesse et de la Culture
de Marseille
recherche
POUR UN POSTE D'ACCUEIL

une personne —homme ou femme— âgée de 50 ans ou plus RMI-ste, si possible bilingue français-arménien. Contrat de 2 à 5 ans dans le cadre des emplois accompagnés, 26h par semaine. Adresser candidature écrite à la :

MAJC
12-14, rue Saint-Bazile —
13001 Marseille

Renseignements au : **04.91.66.45.33**
04.91.66.43.05
04.91.50.15.09

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Ի գիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփ Շրջանի Հայ Հասարակութեան՝ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 5ին, Հսկումի խաղաղական եւ Հանդստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով. –

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 13ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27ին,
ՄԻՋԻՆՔ։

(Տար.)

***

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հսկումի ժամերգութիւններ ժամը 17.30ին

ՈՒՐԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 8
Պօմոնի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցի

Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 13
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցի
(Փրատօ)

Քարոզիչ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

(Տար.)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

CONFERENCE

La section Issahakian de Bagneux-Cachan Banlieue-Sud vous invite à une soirée conférence et projection intitulées

« ARMENIE, LA MAGIE DE L'ECRIT »
présentée par CLAUDE MUTAFIAN
le vendredi 8 février à 20h30
à la Maison de la Culture de Paris
17 rue Bleue — 75009 Paris

Le catalogue de l'exposition sera disponible ce soir-là.

□

ԼՈԹՕ

Մարսէյլ – Պուլվար Օտտոյի «Լէօլա Սասունի» մասնաճիւղի ԼՈԹՕն տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Փետրուար 10, ժամը 15ին, 8 ուէ Տընի Փափէն, Թաղամասի սովորական սրահը (Մարսէյլ 15րդ Թաղամաս)։ Ուրախ մթնոլորտ։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR FAMILIAL A BELLEFONTAINE

organisé par la Section **Archalouis Tathéossian** de Paris
du 2 au 9 mars

Ambiance arménienne et familiale assurée
Venez, avec vos enfants, petits-enfants ou amis
Rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre

Renseignements et inscriptions auprès de
Araxie 01 39 83 71 19 (19h00 à 21h00)
Alice 01 42 93 03 56 (19h00 à 21h00)

Date limite d'inscription 17 février

□

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Candidatures à adresser à

C B A F — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13

Date limite des candidatures : **31 mars**

l'Association MACHTOTZ
pour la défense de la langue arménienne
organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau
pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 16 février — 28 juin 2008

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves francophones seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre
MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL
POUR LES NON-ARMENOPHONES
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio :
97 euros (frais d'expédition inclus)

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

VOYAGE EN ARMENIE ET AU KARABAGH

(VOYAGE OECUMENIQUE, CULTUREL, HUMANITAIRE)

Du 28 avril au 5 mai : Voyage tous âges en Arménie — prix: **1.300 euros**

(avec l'option extension au Karabagh, retour le 9 mai, et supplément de 200 euros)

(Accompagnateur : Pasteur **Samuel SAHAGIAN**).

organisé par Solidarité Protestante France-Arménie (SPFA)

Pour s'inscrire, envoyer acompte de 200 euros à :
SPFA — 1 rue Cabanis, 75014 Paris
(Tél.: 01. 47. 35. 30. 23 ou 06. 83. 09. 08. 19)

(Programme détaillé sur demande)

Հ.Մ.Ը.Մ. ՖՐԱՆՍ

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի սկաուտութիւնը Նոր Տարուան եւ Ս. Ծնունդի արձակուրդէն ետք իր այս տարեշրջանի աշխատանքները վերսկսած է «Սամուէլ Մուրատ Մխիթարեան» վարժարանէն ներս։

Վեց տարեկանէն սկսեալ փոքրերն ու պատանիները կրնան մաս կազմել Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի սկաուտութեան։

Գործունէութիւնը տեղի կ'ունենայ ամէն Կիրակի ժամը 11էն սկսեալ։

Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի վարչութիւնը ամէն Կիրակի կ'ապահովէ փոխադրական միջոցը Ալֆորվիլէն եւ Փորթ տ'Օռլէանէն։

Յաւելեալ մանրամասնութեանց համար կը խնդրուի հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝

– Մահպուպեան Պօղոս 06. 25. 93. 28. 90
– Մարգարեան Անտրէ 06. 12. 72. 15. 26

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՉՈՐԵՔՇԱՐԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6
MERCREDI
6 FEVRIER
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·889 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 83e ANNEE — N° 21·889

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԵՐՍԱՅԼԻ ՄԷՋ, Փետրուար 4ին, խորհրդարանական ճամբով, ընդունուեցաւ Եւրոպայի պարզացուած Սահմանադրութիւնը, ինչպէս կ՚ակնկալուէր: 908 էր երեսփոխաններու եւ ծերակուտականներու թիւը եւ քուէարկութիւնը կատարուած է 560 ձայնով թեր, 181 դէմ եւ 152 ձեռնպահութիւն: Ամէնէն անկանոն քուէարկութիւնը կը պատկանէր ընկերվարականներուն, որոնց 32ը միայն թեր քուէարկած են, 121 դէմ եւ 142 ձեռնպահ մնացած են, ինչ որ կուսակցութեան որոշումն էր: Ընդդիմադիրներու գլխաւոր առարկութիւնը այն էր որ ինչ որ մերժուած էր հանրաքուէով, պէտք է կրկին հանրաքուէի ենթարկուէր: Խորհրդարանին վաւերացումէն ետք, Ֆրանսա 4րդ երկիրը պիտի ըլլայ որ վաւերացուցած է Լիզպոնի ուխտը:

Ն. ՍԱՐՔՈԶԻ, Փետր. 4ին Կանտրաժ (Մոզել) գացած էր իր զօրակցութիւնը ապահովելու համար Արսելոր-Միթալ գործատան աշխատաւորներուն, որոնք գործազրկուելու սպառնալիքին տակ են: Նախագահը, հոս ալ, խոստումներ բաշխեց, դրամական օժանդակութիւն ալ կարելի նկատեց, հակառակ անոր որ հազիւ քանի մը շաբաթ առաջ յայտնած էր թէ «սնտուկը պարապ է»: Իր այցելութիւնը վերջացուց ակնարկութեամբ մը իր նոր ամուսնութեան՝ «Կանտրա՞ժ, լաւ է չէ՞ մեղրալուսինի մը համար»: Եթէ աշխատաւորներէն ոմանք մխիթարուեցան, շատեր կային աշխատաւորներուն մէջ որոնք ոչ մէկ վստահութիւն ունէին եղած ժամ-ժամ խոստումներուն: Ապա, Նախագահը կարճ երթ ու դարձ մը ըրաւ Պուքրէշ, ուր ռազմագիտական ընկերակցութեան համաձայնագիր մը ստորագրած է:

ՍԵՐՊԻՈՅ նախագահ վերընտրուած է Թոմիսլաւ Նիքոլիչ ձայներու 50·5%ի համեմատութեամբ: Ենթական եւրոպամէտ է եւ դեմոկրատ: Քուէարկութեան մասնակցութիւնը 66·5% եղած է:

ՎԱՍԻԼԻ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆԻ առողջական վիճակը օրէ օր աւելի կը վատթարանայ, բայց, Ռուսաստանի իշխանութիւնները միշտ կը մերժեն հիւանդանոց փոխադրութիւնը: Անկախ լրագրողուհի մը Զոյա Սվետեվա դիմած է Գորբաչովին, որպէսզի միջամտէ:

ՍՐԻ ԼԱՆՔԱՅԻ մէջ ոճրափորձերու հետեւանքով 30 հոգի մեռած է: Ոճրափորձերէն մէկը գործուած է Գոլոմպոյի կայարանը եւ 10 մեռեալ ու 100է աւելի վիրաւորներ պատճառած է: Կին քամիքազ մըն է որ կրած ռումբը պայթեցուցած է, երբ կառախումբը կը հասնէր: Աւելի առաջ ալ ձեռնառումն մը նետուած էր կենդանաբանական պարտէզի մը վրայ եւ 6 հոգի վիրաւորած էր:

Ա. Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահական ընտրութեան դեմոկրատ թեկնածուն՝ Օպամա, որ մրցակիցն է Հ. Գլինթընի, «Մաչ»ի տուած հարցազրոյցի մը մէջ, գովքը կը հիւսէ Սարքոզիի, զոր «տաղանդաւոր, կորովի անձ մը» կը նկատէ: Իրեն համար, Սարքոզի օրինակ մըն է բազմաթիւ ղեկավարներու համար: Օպամա շատ տպաւորուած է Սարքոզիի ընթացքէն:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ հարաւը, Տիմոնայի մէջ, անձնասպանական ոճրափորձ մը գործըւած է Փետր. 4ին, որու հետեւանքով կին մը մեռած է եւ 11 հոգի ալ վիրաւորուած է: Մեռած են նաեւ արարքին հեղինակ երկու քամիքազները: Ոճրափորձին տէր եղած են Ալ-Աքսայի նահատակներու զօրագունդերը:

ՊԷՐՆԱՐ ՔՈՒՇՆԷՐ, Ֆրանսայի արտաքին նախարարը Ելիզէին կը վերագրէ Մերձաւոր - արեւելքի (Ֆրանսա - Սուրիա - Լիբանան) փիասքօն: Քուշնէրի դատապարտումներու արձագանգները լոյս տեսած են Նիւ Եորք Թայմզի մէջ, ուր Ճէյմս Թրաուպ, որ ընկերացած է նախարարին Լիբանան ալ, կը պատմէ իրեն հետ ունեցած իր խօսակցութիւնները: Ելիզէի յանցանքներէն գլխաւորն ալ կը նկատէ Սարքոզիի 2 խորհրդականներուն (Կէան եւ Լեւիթ) Դամասկոս այցելութիւնը նախագահին որոշումով:

ԹՈՒՐՔԻԱ, հակառակ Ն. Սարքոզի - Ա. Մէրքէլ զոյգի խոչընդոտներուն, վճռակամ է հետապնդելու Եւրոպական միութեան անդամակցելու հոլովոյթը: Արտաքին գործերու նախարար Ա. Պապաճան հարցազրոյցի մը ընթացքին ըսած է թէ Ֆրանսայի ու Գերմանիոյ ընդդիմութիւնը մեծ բան չի նշանակեր իրենց համար. ան կրկնած է վարչապետ Թ. Էրտողանի Մատրիտի յայտարարութիւնը թէ Ն. Սարքոզի եւ Ա. Մէրքէլ պէտք է գիտնան որ Անգարա ամբողջական անդամակցութեան որեւէ այլընտրանք պիտի չընդունի. նոյնիսկ խնդրոյ առարկայ պիտի չընէ այդ նիւթով վիճարկում մը:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Լուտվիկսհաֆէն քաղաքին մէջ օտարականներու բնակարանի մը մէջ հրդեհ ծագած ու պատճառ եղած է ինը Թուրքի մահուան, 60 հոգիի վիրաւորուելուն: Թրքական լրատուներ

(Շար.ը Դ. էջ)

ԻՐԱՆ

ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ԿԸ ՀԵՏԱՊՆԴԷ ՋՈՒՂԱՅԻ ԽԱՉՔԱՐԵՐՈՒՆ ՔԱՆԴՈՒՄԻ ՀԱՐՑԸ

Իրանի հայ գաղութը Նախիջեւանի հայկական գերեզմանատան հազարաւոր խաչքարերուն, շիրմաքարերուն քանդումի արարքին ուշադրութիւն գրաւելու շարժումի մը ձեռնարկած է: Ատրպէջանական քանդումներուն մասին յատուկ կերպով պատրաստուած թերթիկներ ու տեսերիզներ կը յանձնուին կառավարութեան անդամներու, դիւանագէտներու: Նպատակը տեղեկացնել է կատարուած վայրագութեան որ անպատիժ մնացած է, հակառակ ԻՒՆԷՍՔՕ-ին եւ միջազգային այլ կազմակերպութիւններու կատարուած լրատուութեան:

Հասկնալի է Իրանի հայ գաղութին զգայնութիւնը, քանի որ Ջուլֆայի գերեզմանատան մէջ կը հանգչէին անոնց նախահայրերէն շատեր: Իրանի գաղութին կարեւոր եւ հնագոյն մասը կը կազմեն ԺԷ. դարուն Ջուլֆայէն Շահ Աբբասի կողմէ Պարսկաստան տարագրուած Հայերու շառաւիղները:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ա. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔԸ

«Օրինաց երկիր»ի նախագահ ու Ազգային ժողովի նախկին նախագահ Ա. Պաղտասարեան որ նախագահութեան ինը թեկնածուներէն մէկն է, Փետր. 3ին կազմակերպուած հանրահաւաքին յայտարարած է. «Եթէ ինծ հետ որեւիցէ մի բան պատահի, ապա դրա անմիջական պատասխանատուն այսօրուայ գործող իշխանութիւններն են»: Ապա աւելցուցած է որ նախորդ օրը մահուան սպառնալիք ստացած է: Ազատութեան հրապարակի հանրահաւաքը բազմահազարնոց բազմութիւն մը խմբած է, որոնց դիմելով Ա. Պաղտասարեան յոյս յայտնած է որ վաղը իրենց կը միանան Լ. Տէր Պետրոսեանը, Ր. Յովհաննէսեանը եւ բոլոր անոնք, որոնք կ՚ուզեն արժանապատիւ կեանքով ապրիլ ազատ երկրի մէջ:

Ա. Պաղտասարեան ընտրական յանձնաժողովներու անդամներուն կոչ ուղղած է կեղծիքներէ հեռու մնալու, իսկ ընտրողներուն՝ առաջարկուող կաշառքը մերժելու: Ըստ իր յայտարարութեան այդ կաշառքը որոշ տեղեր հասած է մինչեւ 200 տոլարի:

Գլխաւոր դատախազ Ա. Յովսէփեան գրաւոր յանձնարարական մը տուած է ոստիկանութեան որ նոյն սպառնալիքին առընչութեամբ հետաքննութեան ձեռնարկուի:

***

Ր. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Նախընտրական շրջանի Երեւանի վերջին հանրահաւաքներէն երկուքին Լ. Տէր Պետրոսեանի եւ Ա. Պաղտասարեանի կողմէ ակնարկութիւն եղած էր երրեակ միութեան մը հեռանկարին: Նշուած երկու թեկնածուներուն արտայայտութիւններէն ալ հաւանական կը թուէր Լ. Տէր Պետրոսեան - Ա. Պաղտասարեան - Ր. Յովհաննէսեան միութիւն մը:

Սակայն «Ժառանգութիւն» կուսակցութեան նախագահը «Նոյեան տապան» գործակալութեան տուած հարցազրոյցով անդրադարձած է այդ հաւանականութեան ու ժխտած զայն: Ր. Յովհաննէսեան ըսած է թէ ոչ ոք իրաւունք ունի «Ժառանգութեան» կողմէ յայտարարութիւն ընելու. ապա շեշտած է. «Մեր ցանկութիւնն այն է որ ընդդիմադիր հիմնական թեկնածուները դուրս գան հռետորական ասպարէզից եւ զբաղուեն կոշտ, սառը, լուրջ դատողութիւններով, որոնք վճռական եւ բախտորոշ են լինելու Հայաստանի ապագայի համար»: Ինչ կը վերաբերի «Ժառանգութեան» դիրքին, շատ հաւանաբար չարթուան վերջաւորութեան կը յայտնուի ան, կուսակցութեան վարչութեան կողմէ:

***

ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ԹԻՒԸ՝ 3 229 900

2008 Յունուար 1ի տուեալներով Հայաստանի մնայուն բնակչութեան թիւը 3·229·900 է: Քաղաքաբնակները 2 միլիոն 69·300 հոգի են, գիւղաբնակները՝ 1·160·600: Այս թիւերը ընդհանուրին վրայ եօթը հազարի յաւելում մը կը նշեն 2007ի համեմատութեամբ:

Ծնունդներու թիւը 1·5 անգամ աւելի եղած է մահերէն. սակայն որոշ շրջաններու մէջ, ինչպէս՝ Լոռիի, Գեղարքունիքի եւ Սիւնիքի քանի մը քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ պատկերը հակառակն է: Թումանեանի, Ստեփանաւանի, Կրասնոսելսկի, Կապանի, Մեղրիի գիւղական բնակավայրերուն մէջ մահերը գերազանցած են ծնունդները:

ԱՄՆ

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՈՃԻՐԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՂ ԲԱՆԱՁԵՒ ՄԸ

Հ. Տինքի ոճիրը դատապարտող բանաձեւ մը յղուած է Ա.Մ.Նահանգներու Գոնկրէսին. այդ բանաձեւին վերջերս զօրավիգ հինգ անուններ յայտնուած են. երեքը դեմոկրատ երեսփոխաններ են, երկուքը հանրապետական: Անոնցմով զօրակիցներու թիւը 49ի հասած է:

Հ. Տինքի մահուան առաջին տարելիցը նշելու արարք որպէս, Ներկայացուցիչներու ժողովի խումբ մը անդամներ, որոնց մէջ են Ֆ. Փալոն եւ Ա. Շիֆ, շեշտած են Հայկական ցեղասպանութեան իրողութիւնը ճանչնալու կարեւորութիւնը:

Վերոյիշեալ բանաձեւին (Թիւ 102) հեղինակ Գրոուլի Հ. Տինքը որակած է լայնախոհութեան, խաղաղ երկխօսութեան եւ քաղաքացիական իրաւունքներու յարգանքի հրաւիրակ դէմք մը. մէկը որ ազատութեան պաշտպան մըն էր եւ կը հաւատար օրէնքին առջեւ ժողովուրդներու հաւասարութեան: Ան յոյս յայտնած է որ իր գործակիցները իրեն կը միանան յարգելու համար Հ. Տինքի յիշատակը եւ պահանջելու Թուրքիոյ մէջ 301րդ յօդուածին ջնջումը:

Ա.Մ.Նահանգներու Հայկական Համագումարը զօրավիգ է բանաձեւին վաւերացումին:

***

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ ԵՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ա. Մ. Նահանգներու հանրապետական թեկնածուներէն Արիզոնայի ծերակուտական Ճ. ՄքԳէյն Հայկական Համագումարին ղրկած նամակին մէջ «Ի. դարու մեծագոյն ողբերգութիւններէն մէկը» որակած է Հայկական ցեղասպանութիւնը, շրջանցելու համար ոմանց համար տակաւին վիճելի բառը: ՄքԳէյն ծանօթ է որպէս Թուրքիոյ մօտ անձնաւորութիւն եւ զօրավիգ չէ պարբերաբար ԱՄՆ-ու Գոնկէսին յղուած Հայկական ցեղասպանութեան ճանաչումի բանաձեւերուն:

***

Ա.Մ.Նահանգներու հայկական լրասփիւռները կը տեղեկացնէին թէ Գալիֆորնիոյ խորհրդարանի անդամ Փօլ Գրիգորեան «Հայերը Գլինթընի համար» խմբակին նախագահներէն մէկը դարձած է: Ան յայտարարած է թէ թեկնածու Հ. Գլինթընի իր զօրակցութիւնը հիմ ունեցած է Ցեղասպանութիւնը ճանչնալու, Լեռնային Ղարաբաղին օժանդակութիւն տրամադրելու անոր խոստումները:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

ՅԻՊԷ-Ի ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ ԵԻՍԵԲԻՈՍԻ ՀԵՏ

ՄԱՍՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

ՅԻՊԷ – Իսկ հիմա ո՞ր ուղղութիւնը պիտի բռնես:

ԵԻՍ. — Ուղղութիւն պիտի չբռնեմ. չզարմանաս. ԱՐԱԳԱԾԻ ՇՈՒՐՋՊԱՐԸ պիտի ընեմ:

ՅԻՊԷ – Շուրջպա՞ր... Այդ մէկը 1700ամեակին փորձեցին ընել ներկայ իշխանութիւնները... եւ ձախող բան մը դուրս եկաւ:

ԵԻՍ. — Իմ ՇՈՒՐՋՊԱՐՍ դարերու ընթացքին ՀԱՅ ԻՍԿԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ կառուցած է. ոչ մէկ կապ ունի ներկայի պատեհապաշտներուն հետ. քիչ մը համբերէ ու կ՚իմանաս:

ՅԻՊԷ – Ինչո՞ւ Արագածի եւ ոչ Արարատի:

ԵԻՍ. — Այս հարցումին կը սպասէի. ահաւասիկ անոր բացատրութիւնը:

ԱՐԱՐԱՏԸ

Արարիչին նուէրն է Հայ ժողովուրդին. հոգիացած խորհրդանիշը. երազանքներու Սինայի լեռը, ուսկից հայ ժողովուրդը կը ստանայ իր յաւերժութեան պատուիրաններուն աւիշը. Ան միայն հոն չէ, ամէն տեղ է ուր Հայ կայ. ամպերու մէջ է, մշուշով է պարուրւած, անմատչելի է բայց ներկայ ամէն Հայու սրտին մէջ: Արարատը Հայութիւնն է՝ բայց համամարդկային: Աստուծոյ շունչը կը թեւածէ անոր վրայ. եղաւ փրկութեան լաստը համայն մարդկութեան երբ համատարած ջրհեղեղը ծածկեց անոր անհերելի չարութիւնը եւ Արարատը միայն արժանի եղաւ ընդունելու փրկութեան տապանը: Նոյնիսկ Նոյ չհամարձակեցաւ մընալ հոն, յարգելով անոր կուսութիւնը, իջաւ վար վերընձիւղեցաւ Հայ հողին վրայ, ծնունդ տալու նոր մարդկութեան, աւելի արդար, աւելի հեզ, աւելի խաղաղասէր... Ազգերը պէտք են հոն ուղղել սէպ իրենց հայեացքը որպէսզի յիշեն Նահապետին խոստումը Արարչին: Այս է պատճառը որ մեր պապերը յարգեցին անոր Մենութիւնը, չըհամարձակեցան նոյնիսկ աղօթատեղիներ կառուցանել անոր շուրջ, ինք միայնակ ամենագեղեցիկ ԱՂՕԹՔՆ է Հայութեան կողմէ Աստուծոյ ձօնուած: Արարատի վրայ եւ շուրջը չկան վանքեր, աղօթատեղիներ, այլ միայն աղօթող ժողովուրդ մը զայն վերածած է իր ամենամեծ տաճարին որուն զոյգ գմբէթներէն կը բարձրանայ Հայութեան յաւերժական աղօթքը դէպի երկինք:

ԱՐԱԳԱԾԸ

Հայոց լեռնաշխարհին ԱՄԷՆԷՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆՆ է. Հայութեան ԱԹՈՌ ԼԵՌԸ. անոր կողերն ի վար սփռւած վանքերը, աղօթավայրերը, ուխտատեղիները պսակուած են բնութեան նուիրած չորս ձիւնածածկ գմբէթներով. Հոն ոչ մէկ օտար աստուած չէ համարձակած ոտք կոխել. անոր լեռնային բոլոր արահետները սրբացած են բիւրաւոր ուխտաւորներու աղօթքով, Թադէոս-Բարդուղիմէոս առաքեալներու օրերէն, իր մատաղներով, խունկով եւ մոմերով Հայ ժողովուրդին ՍՐԲԱԶԱՆ ԼԵՌԸ դարձած է. անոր վերեւ մինչեւ այսօր կը սաւառնի ՀՈԳԻ ՄԸ:

«Կէս գիշերին կանթեղը վառ, կախ է ընկած երկնքից
Լուսաւորչի կանթեղն անմար Հայոց մթնած երկնքից.
Կախ է ընկած առանց պարան ԱՐԱԳԱԾԻ կատարին
Ու սեղանից հսկայական, լոյս է տալիս աշխարհին:
Լոյս է տալիս երկար դարեր, ու վառւում են միշտ անշէջ
Սուրբի մաքուր արցունքները, իւղի տեղակ նորա մէջ»:

(Յ. Թումանեան 1902)

«Շուրջպարս» պիտի սկսիմ Արագածի չորս գագաթներէն, աստիճանաւոր եւ օղակաձեւ վար իջնելով՝ պիտի այցելեմ բարձրագոյն գիծը ուր կը հանդիպինք Ամբերդի, Տեղերի վանքի, Բիւրականի, Աղցի, Կոշի, Աւանի, Ագարակի, Իրինդի, Գառնահովիտի, Կաթնաղբիւրի, Սառնաղբիւրի, Լեռնակերտի, Պէմզաշէնի, Հառիճի, Սարալանջի, Հընաբերդի, Գեղաձորի, Մաստարայի, Թալինի, Արուճի, Լանջիկի եւ այլն...:

Երկրորդ օղակին վրայ պիտի գտնենք Քասախի Բազիլիկը, Եղիպատրուշ, Սաղմոսավանք, Աստւածընկալ, Ուշի, Յովհաննավանք, Կարբի, Մուղնի, Աշտարակ, եւն...

Եւ հուսկ Երրորդ օղակը պիտի կազմեն Արագածի ստորոտը փռուած վանական գոհարները՝ Էջմիածին, Հռիփսիմէ, Գայեանէ, Շողակաթ, Մեծամօր, Արմաւիր, Օշական, Այգեշատ, Երերոյք, Անի, Գետափ, Բագրաւան, Շիրակաւան, Մարմաշէն եւ այլն...:

Արագածին վրայ եւ շուրջը հայութիւնը ստեղծեց վանական համալիրներ, աղօթատեղիներ եւ մարդկութեան նուիրեց արուեստի հրաշալիքներ: Ան ամենաընտիր հայկական լեռն է ՀԱՄԱՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԱՐԺԷՔՆԵՐՈՎ: Արագածը իր ողջ գանգուածով պէտք է ԻՒՆԵՍՔՕՅԻ հովանին վայելէ ուշ կամ կանուխ:

ՅԻՊԷ – Ճիշդն ըսած այս քու ներկայացումդ հրաշալի կը գտնեմ. Արագածը այս պահին աչքիս մեծցաւ, ազգայնացաւ: Դէմը կանգնած Արարատի վսեմ ներկայութիւնը զինք երբեք չի նսեմացներ, ընդհակառակը կ'ամբողջացնէ: Այս ի՛նչ բախտաւոր ազգի զաւակ ենք: Երբ շուրջս դիտեմ այն բոլոր նորելուկ ժողովուրդները որ իրենց հրազէններով, հրասայլերով եւ ռումբերու կարողութեամբ կը յոխորտան՝ ժպտիս կու գայ, եւ ինքնաբերաբար Մեծն Իսահակեանի քանդակիչ քերթուածը բարձրաձայն կ'արտասանեմ.

«Արարատի ծեր գմբէթից
Դար է եկել, վայրկեանի պէս.
Ու անցել:
Անհուն թուով կայծակների
Սուրն է բեկուել ադամանդին.
Ու անցել:
Մահախուճապ սերունդների
Աչքն է դիպել լոյս գագաթին
Ու անցել:
Հերթը մի պահ քոնն է հիմա.
Դու էլ նայիր սէգ ճակատին
Ու անցիր...

ԵԻՍ. — Երբ Արարատին նայելով սկսիմ Արագածի գագաթէն վար իջնել, այնպիսի հանդարտ քայլերով որ ամբողջութեամբ ըմբոշխնեմ Արարատեան դաշտի զարթօնքը, որ իր կալգին ծովածաւալ, լուռ, խաղաղ տարածութեամբ կարծես արարչագործութեան առաջին պահերը յիշեցնեն, կը հանդիպիմ ԱՄ-ԲԵՐԴԻՆ: 2300 մեթր բարձր է ծովի մակերեսէն եւ կը գրաւէ Արագածի հիւսիս արեւելեան լանջը, տեղադրուած Ամբերդ եւ Արքաշէն գետակներու ստեղծած եռանկիւնաձեւ հարթավայրի կատարին:

Նման աստուածամերձ վայր մը չէր կրնար վրիպիլ մեր նախաքրիստոնեայ պապերու ուշադրութենէն: Հոն յայտնաբերուած են ԿԻԿԼՈՊԵԱՆ պարիսպներու հետքեր, վիշապաքարեր: Ո՞վ չի խոնարհիր Գերագոյն Էակին առջեւ, Արագածի կողին բազմած, դիտելով Արարատի հզօր վեհութիւնը:

Է. դարուն, առաջին անգամ Կամսարական իշխանները եղած են բերդին հիմը դնողները. ապա անցած է Բագրատունիներու ձեռքը եւ հուսկ Պահլաւունիներու:

ԺԱ. դարուն Սելճուք Թուրքերը, Անիէն վերջ, հոն ալ կը հասնին եւ կը տիրեն մինչեւ 1196 թ.: Զաքարէ եւ Իւանէ հայ զօրավարները վերջնականապէս կը վտարեն սելճուքները եւ Ամբերդը կը յանձնեն Վաչուտեան իշխաններու եւ կը դառնայ անոնց նստավայրը:

1236ին ուրիշ աղէտ մը, այս անգամ մոնղոլական, կը փրթի Ամբերդի գլխուն որ իր վերջնական հարուածը կը ստանայ ԺԴ. դարի վերջերուն Լենկթիմուրի արշաւանքներու հետեւանքով:

Մեր պատմիչներէն Ամբերդը կը յիշեն Վարդանը, Կիրակոս Գանձակեցին, Հաղարծին վանքի արձանագրութիւններէն մին,

«Կամաւն Ամենակալին Աստուծոյ. այս մեր գիր յիշատակի է մըշտընջենաւոր որդեաց մեծին Սարգսի յազգէ Բագրատունեաց Իւանէի եւ Զաքարէի... եւ ետ ի ձեռս մեր յառաջ զանառիկ դղեակն զԱՄԲԵՐԴ...» եւն.:

Փարեզին Յովսէփեան խաչքար մը գտած է Ինաքլու գիւղի եկեղեցիին մէջ ուր կը կարդանք.

«Ի ՈԽԹ —1200— թուականութիւնս ես Զաքարէ սպասալար Հայոց եւ Վրաց... առի զանառիկ զամրոցս ԱՄԲԵՐԴՈՅ յաղախնածին որդւոցն Հագարու...», եւն.: (Հայաստանի բերդերը, Ս. Ղազար, 1970 – էջ 770):

Զաքարիա սարկաւագի համաձայն Զաքարէ իշխանը Վաչուտեանները վարձատրած է իրենց բացառիկ հաւատարմութեան համար:

—«Եւ ետ նմա մեծութիւն եւ իշխանութիւն ամենայն Արագածոտան Շիրակայ, Նիգայ, ԱՄԲԵՐԴՈՒ եւ ամենայն եզերաց նորա՝ մինչեւ ցՆըրասխաձոր», (Զաքարիա Սրկ. Պատմութիւն. Վաղարշապատ, 1870):

Վաչուտեանները մոնղոլական տիրապետութեան շրջանին կը շարունակեն պահել իրենց իշխանութիւնն ու գոյութիւնը:

1335ին գրուած յիշատակարանի մը մէջ (Ալիշան, Հայապատում, էջ 117–8) կը կարդանք. «Յայսմ ժամանակի երեւեալ քաջ եւ արի, յաղթող եւ բարձրաբազուկ իշխանաց իշխանն՝ յազգէ Վաչէի, որդի Տայիրի որդւոյ բարեպաշտ եւ աստուածասէր Քրդին, որ եւ անուն նորա Քուրդ կոչի, որոյ անուամբն եւ քաջութեամբն մնաց գաւառս մեր եւ վանորայքս անշարժ եւ անվնաս»:

ԺԴ. դարու կէսէն վերջ Ամբերդ չի յիշուիր այլեւս մեր մատենագրութեան մէջ: Լենկ Թիմուրի աւերներէն վերջ հաւանաբար բոլորովին լքուած է:

(Շար. 5)

ՀՐԱՒԷՐ՝ ՍՓԻՒՌՔԻ ԲՈԼՈՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ

Ծանօթ է բոլորիդ, որ շուրջ տարի մը առաջ 2007 թուականը Հայ լեզուի տարի հռչակած Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. վեհափառ հայրապետին պատգամը մեծ խանդավառութիւն յառաջացուց Սփիւռքի ողջ տարածքին: Այս առիթով Մեծի Տանն Կիլիկիոյ բոլոր թեմերուն մէջ կազմակերպուեցան հայ լեզուին նուիրուած հրապարակային ձեռնարկներ, կրթական ներքին խորհրդաժողովներ, միջվարժարանային շարադրական եւ արտասանական մրցանքներ եւ լոյսին եկան Մեծասքանչին կարեւորութիւնն ու անփոխարինելի արժէքը ընդգծող հրատարակութիւններ:

Հայ աշակերտը անմասն չմնաց իր առօրեան հայ լեզուին ոգեշունչ խորհուրդով հարստացնելու համազգային խանդավառութենէն: Անսաց վեհափառ հայրապետին հայրական հրաւէրին եւ դպրոցական ու հրապարակային ձեռնարկներով տուաւ փաստը իր հաւատարմութեան, գիտակցութեան եւ հայավայել սիրոյն: Այս իրողութեան պերճախօս վերջին փաստերը հանդիսացան լիբանանահայ վարժարաններու խումբ մը աշակերտներու այն սրտաբուխ գրութիւնները, որոնք վերջերս լոյս տեսան լիբանանահայ մամուլի էջերուն, Մեծ Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանի շրջափակին մէջ տեղի ունեցած Հայ գիրքի 29րդ ցուցահանդէսին առիթով:

Հայ գիրքի 29րդ ցուցահանդէսի բացումը կատարող իր հայրական խօսքին մէջ Արամ Ա. կաթողիկոս յատուկ կարեւորութեամբ ընդգծեց այս երեւոյթը եւ առ ի քաջալերանք՝ յայտարարեց, որ թելադրած է կաթողիկոսարանի Կրթական-հայագիտական բաժանմունքի գրասենեակին՝ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ ՀԱՅ ԳԻՐՔԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԵՐ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՄՓՈՓԵԼ ՀԱՏՈՐԻ ՄԸ ՄԷՋ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԼ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՏՊԱՐԱՆԷՆ:

Ուրախութեամբ կ'ուզենք յայտնել, որ լիբանանահայ վարժարանները ներկայացնելու կոչուած այլ աշակերտներ նաեւ իրենց հաւատարմութիւնը ապացուցող շարադրական փորձերը փութացուցին մեզի՝ զանոնք հրատարակուած տեսնելու արդար ակնկալութեամբ: Եւ որպէսզի Սփիւռքի մնացեալ հայագաղութներու աշակերտները նաեւ անմասն չմնան այս նախաձեռնութենէն, սոյն գիրով կը դիմենք Սփիւռքի բոլոր միջնակարգ եւ երկրորդական վարժարաններու տնօրէններուն, որ անհրաժեշտ բծախնդրութեամբ ընտրութիւն կատարելէ ետք, իրենց տնօրինութեամբ գործող հայկական դպրոցներու ա-

չակերտներուն լաւագոյն գրութիւնները հասցնեն Անթիլիաս Կրթական–Հայագիտական բաժանմունքի գրասենեակ:

Առ ի յստակացում՝ յայտնենք, որ հատորը պիտի բաղկանայ երկու մասէ: Առաջին բաժինին մէջ պիտի ամփոփուին միջնակարգի երրորդ, այսինքն՝ Թ. կարգի աշակերտներու արձակ եւ չափածոյ փորձեր, իսկ երկրորդ մասին մէջ՝ երկրորդականի երեք կարգերու աշակերտներու շարադրական եւ բանաստեղծական փորձերէն քաղուած ընտիր նմուշներ:

Նախընտրելի է, որ գրութիւնները ըլլան մեքենագիր եւ ամփոփուին A4 երկու էջի մէջ: Թեկնածու գրութիւններու թիւին ճշդումը կը թողունք ձեր հայեցողութեան: Գրութեան աւարտին, աշակերտին անուն մականունին կողքին, կը խնդրուի նշել ենթակային տարիքը, դասարանը և, բնականաբար, դպրոցին լրիւ անունը:

Վստահ ենք, որ այս հրաւէրը պիտի արժանանայ Սփիւռքի բոլո՛ր հայկական վարժարաններու (ազգային, համայնքային, միութենական եւ սեփական) տնօրէններուն, կրթական պատասխանատուներուն հայ լեզուի եւ գրականութեան ուսուցիչ–ուսուցչուհիներուն յատուկ ուշադրութեան, եւ մեր բոլոր վարժարանները, իրենց ամբողջական աջակցութեամբ, գործնապէս պիտի նպաստեն սոյն ծրագիրը յաջողութեամբ պսակելու մեր ճիգերուն:

Հասկնալի է լռելեայն, որ այս առիթով կեանքի կոչուած յատուկ յանձնախումբ մը ներկայացուած գրութիւններուն մէջէն պիտի ընտրէ աշակերտական յաջողագոյն փորձերը, որպէսզի սփիւռքահայ բոլոր հայագաղութները հանդէս գան իրենց արժանաւորագոյն ներկայացուցիչներով:

Իբրեւ վերջին ժամկէտ՝ նկատի պիտի առնուի Մարտ ամսուան աւարտը: Շնորհիւ ձեր ամբողջական գործակցութեան՝ կը նախատեսենք հատորը լոյս ընծայել յառաջիկայ տարուան Հոկտեմբերին, Հայ գիրքի 30րդ ցուցահանդէսի նախօրեակին: Այսպիսով, նախընթաց չունեցող նման հատորի մը մէջ համախմբուելով աշխարհի չորս ծագերուն ցրուած հայ աշակերտները պիտի շեշտեն, որ Հայ լեզուի տարին 365 օրերով սահմանափակուող յիշատակելի պարզ թուական մը չէ, այլ՝ «յաւերժի ճամբորդ» հայ ժողովուրդին յարատեւ գոյերթին բացարձակ ժամանակը: Աւելի՛ն. իբրեւ արժանաւոր ժառանգորդները Հայ գիրքին՝ մեր աշակերտները գործնապէս պիտի մասնակցին Հայ գիրքի 30րդ ցուցահանդէսին՝ անոր տօնական մթնոլորտը ջերմացնելով իրենց արձակ ու չափածոյ քաղցրահնչուն համերգով:

Կը խնդրուի ըլլալ ճշդապահ եւ գրութիւնները Անթիլիաս փութացնել՝ ձեռամբ, ել–նամակով կամ թղթատարով: Շնորհակալ պիտի ըլլանք, եթէ իրենց գրութիւնները ձեռամբ փութացնող վարժարանները զիրենք ներկայացնող գրութիւններու պահարանին մէջ նաեւ տեղադրեն անոնց համակարգչային disketը:

Ինչ կը վերաբերի Սփիւռքի հայկական դպրոցներուն, գործնական մտահոգութիւններէ առաջնորդուած՝ կը թելադրենք օգտագործել ել–նամակի կամ թղթատարի դրութիւնը (վերջինին պարագային՝ ներփակ կցել disketը):
Մեր օգտագործելի հասցէներն են.

* Ձեռամբ.– Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսարան
Կրթական–Հայագիտական Բաժանմունքի Գրասենեակ
Անթիլիաս, Լիբանան

* Ել–նամակ.–
edu@armenianorthodoxchurch.org

* Թղթատար.–
Armenian Catholicosate of Cilicia
Armenological Activities Department
P.O.Box 70 317
Antelias - Lebanon

Յաջողութիւն ձեր աշխատանքներուն: Կանխայայտ շնորհակալութեամբ՝

ԿՐԹԱԿԱՆ – ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Անթիլիաս, 2007 Դեկտ. 18

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԱՅՆՃԱՐԻ (Լիբանան) ազգային «Յառաջ – Գալուստ Կիւլպէնկեան» վարժարանին մէջ, կազմակերպութեամբ ՀՅԴ Լիբանանի պատանեկան միութեանց Ընդհանուր Վարիչ մարմնի, Յունուար 3ին, բացումը կատարուած է «Գէորգ Չաւուշ» բանակումին: Ձմեռնային այս առաջին բանակումը նուիրուած էր հայ ազգային–ազատագրական պայքարի եւ ֆետայական շարժումի ռահվիրաներէն՝ Գէորգ Չաւուշի նահատակութեան 100ամեակին: Այս եռօրեայ բանակումին իրենց մասնակցութիւնը բերած են 84 պատանիներ: Պաշտօնական բացման ընթացքին խօսք առած է Համբիկ Թորոյեան, որ լուսարձակի տակ առած է Գէորգ Չաւուշի կեանքը, որպէս ֆետայի եւ յանձնառու դաշնակցական:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ամերիկեան համալսարանի «Ուէսթ հոլ» սրահին մէջ, կազմակերպութեամբ համալսարանին Լիբանանահայ Աւանդներու ակումբին, Յունուար 4ին տեղի ունեցած է դասախօսական երեկոյթ մը: Դասախօսը եղած է տոքթ. Ժան Կէօքճեան նիւթ ունենալով.– «Քաղաքական փոփոխութիւնը եւ ազգային զարթօնքը Հայաստանի եւ Ազրպէջանի մէջ՝ 1987–1994 թուականներուն»: Ձեռնարկին բացման խօսքը արտասանած է յանուն Լիբանանահայ Աւանդներու ակումբին Սարին Ապաճեան: Ան շեշտած է որ Հայոց անկիւնադարձային դէպքերը Հայու ազգային նկարագրին կազմաւորման մէջ մեծ դերակատարութիւն ունեցած են: Ապա, օրուան բանախօսը ներկայացուցած է իր նիւթը: Յայտնած է որ 1988ի համահայկական պոռթկումը՝ ցոյցերն ու հաւաքները հայութեան ճակատագիրը հաւաքաբար կերտելու մարտահրաւէրները անգամ մը եւս վերակենդանացուցած են:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ամերիկեան համալսարանին մէջ, Յունուար 7ին, կազմակերպութեամբ Կիներու Լիկային դասախօսութիւն մը տեղի ունեցած է «Հայաստանը՝ դարերու ընթացքին» նիւթով: Օրուան դասախօսը եղած է Հայկազեան համալսարանի արուեստի եւ գիտութեանց բաժանմունքի տնօրէն տոքթ. Արտա Էքմէքճի: Բարի գալուստի խօսքը արտասանած է կազմակերպութեան նախագահ Քրիսթէլ Պըխաազի, որ յայտնած է թէ այս հանդիպումը 2008ի տարուան առաջինն է, մաղթելով որ Կիներու Լիկան գործունէութիւններով լեցուն տարի մը ունենայ իր անդամներուն ջանքերուն շնորհիւ: Ապա, Արմինէ Զուքասեան ներկայացուցած է օրուան դասախօսին կենսագրականը եւ անոր գործունէութիւնը: Ան պատմական ակնարկ մը նետած է Հայոց աւանդական պատմութեան մեր նահայրին՝ Հայկ Նահապետին, որուն անունով Հայ կոչուած ենք եւ մեր հայրենիքը՝ Հայաստան: Այնուհետեւ ան խօսած է 301 թուականին Հայաստանի մէջ քրիստոնէութեան պետական կրօնք հռչակման մասին ապա թուած՝ գլխաւոր թըւականները մեր պատմութեան 5րդ դարու գտնուած Հայոց գիրերը, 451ին Սասանեան Պարսկաստանի դէմ Հայոց ապստամբութիւնը, Անիի անկումը, Կիլիկեան թագաւորութիւնը հասնելով մինչեւ խաչքարերու ժամանակաշրջանը: Մանրամասնօրէն շարունակած է իր թըւարկումը մինչեւ 1991ի խորհրդային վարչակարգին տապալումը:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՕՐԱԳԻՐ 1943 – 2001
ՀԱՏՈՐ Բ.

ԿԱՐՊԻՍ ՍՈՒՐԷՆԵԱՆ

Սարգիս խաչենց – Փրինթինֆօ
Երեւան 2007

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԵՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԱՐԵՒԻ ԽԱՒԱՐՈՒՄԸ

– Կարծո՞ւմ ես, Վանիա: Ինչ–որ տեղ դու, թերեւս, ճիշդ ես:

Նախկին, նրան լաւ յայտնի զգօլեան ժպիտներից մէկը թոյլ առկայծեց վըհատ, չարչարկուած դէմքին:

Դուռը ճռնչաց, եւ գլուխը ներս մտցրեց փոքրիկ կոզակը:

– Նիկոլայ Վասիլեւիչ, հայր Մատվէյն է ձեզ մօտ եկել: Վաղուց է, ինչ սպասում է: Ուզում է ձեզ մենակ տեսնել:

Այվազովսկին չտապեց հրաժեշտ տալ: Դռների մէջ նրան դէմ առ դէմ դուրս եկաւ մուգ կապոյտ աքեմ հագած մի միջահասակ կրօնաւոր, որ ոտից գլուխ իրեն չափեց խուզարկու, անբարեացակամ հայեացքով:

Ցաջորդ օրը նկարիչը մեկնեց Պետերբուրգ: Իսկ երկու շաբաթ անց լուր ըստացուեց, որ Գոգոլը մահացել է:

Մէկ եւ կէս ամիս յետոյ, Ապրիլին, Թէոդոսիա մեկնելու նախօրեակին իմացաւ նաեւ, որ Բադեն–Բադենում վախճանուել է Ժուկովսկին: Մէկը միւսի յետեւից գերեզման էին իջել երկու մտերիմ դէմքեր:

Բայց նրա համար ամենածանր հարուածը եղաւ անցած տարուայ վերջին Հռոմից ստացուած թուղթը՝ մեռել էր սիրելի ուսուցիչ Կառլ Պավլովիչ Բրիւլովը: Վշտով ու շնորհակալութեան խոր զգացումով էր Այվազովսկին մտածում Բրիւլովի մասին, այն մարդու, որը սովորեցրեց հասկանալ մարդկային բնաւորութիւնները, դէպքերը, նրան մտցրեց ժամանակի ամենակրթուած մարդկանց շրջապատը: Ցաւերժ մարել էր ռուսական գեղանկարչութեան լուսատուն…

Լիտկէի հետ ունեցած զրոյցից յետոյ, յիշողութիւններից յուզուած, Այվազովսկին երկար ժամանակ չէր կարողանում հանդստանալ:

Արեւի խաւարումը Թէոդոսիայում մարդիկ տարբեր կերպ էին պատրաստըւում դիմաւորել: Իւան Կոնստանտինովիչի տանն, օրինակ, փայլատ ապակիներ էին բերել: Խաւարումը դիտելու էին նախապատրաստւում նաեւ ուրիշ կրթուած տներում, թէեւ կային ընտանիքներ՝ յատկապէս քաղաքի արուարձաններում, որոնց համար բնութեան առաջիկայ երեւոյթը ի վերուստ սահմանուած բան էր, որ թաղում աղէտներ էր խորհրդանըշում: Ծերունիներն ու պառաւ կանայք մարգարէանալով պնդում էին, թէ այդ օրը գալու էր աշխարհի վերջը…

Արեւի խաւարման օրը Այվազովսկու տան պատշգամբում շատ ծանօթ ու բարեկամ էին հաւաքուել: Բոլորը խոնուել էին աստղադիտակի շուրջը: Երբ խաւարումը սկսուեց, Իւան Կոնստանտինովիչը միայն մի քանի րոպէ նայեց նրա միջով, ապա թողեց հիւրերին եւ նախօրօք պատուիրուած կառքը նստելով, կառապանին կարգադրեց իրեն շտապ տանել Կարանտին: Արեւն արդէն նկատելի նըւազել էր, երբ Իւան Կոնստանտինովիչը տեղ հասաւ: Անաստասիի տան առաջ ահագին բազմութիւն էր հաւաքուել, բայց այնպէս լուռ էր, ասես մարդ–մարդասան չկար: Բոլորը լարուած նայում էին արեւին, որ այնպէս պարզորոշ ուրւագծւում էր թեթեւ, թափանցիկ ամպերի միջեւ: Ծայրից ասես մի փոքր կտոր պոկուած լինէր:

– Իւան Կոնստանտինովիչն է մեզ մօտ եկել,– բարձր ասաց Անաստասին, երբ կառքը կանգ առաւ:

– Բարեւ ձեզ, լաւ մարդիկ,– ուրախ ողջունեց նկարիչը –, ուզում եմ ձեր մօտից դիտել արեւի խաւարումը: Պետերբուրգում ինձ յանձնարարել են նըկարել դա, այնպէս որ հիմա ես իմ պաշտօնական պարտաւորութիւնների կատարման մէջ եմ: Ո՞վ է փայլատ ապակի ուզում: Դրանց միջով շատ լաւ է երեւում:

Հաճելի, ծանօթ ձայնը ասես ցնցեց բոլորին եւ նրանց դուրս բերեց քարացած վիճակից. մարդիկ շարժուեցին, սկսեցին խօսել իրար հետ եւ սիրտ առած ուղղուեցին դէպի կառքը, ապակիներ վերցնելու: Ապա նորից տիրեց լռութիւն, բայց աւելի հանդիսաւոր ու մի տեսակ գործնական: Ժամանակ առ ժամանակ մարդիկ հրջւում էին կառքի կողմը, որտեղ նկարիչը նստած ուշադիր դիտում էր քաղաքը, ծովն ու երկինքը:

– Ահա այդպէս դիտում, դիտում, յիշում է ամէն ինչ եւ գնում նկար նկարում,– ամբոխին ոգեւորուած բացատրեց Աննան՝ Անաստասիի հարսը:

Իսկ նկարիչն աշխատում էր ոչինչ բաց չթողնել հայեացքից: Ահա արդէն ոչ թէ սկաւառակ է լող տալիս տարօրինակ կերպով մթնող երկնքում, այլ մանգաղ: Իսկ օրը գնալով աւելի է խաւարում: Մարդկանց, ծառերի, ձիերի, կառքի ստուերներն աւելի ու աւելի են աղօտանում: Հեռւում լողացող նաւը նման է ուրուականի: Քաղաքն իր ծանօթ ուրւագծերով ասես տարրալուծւում է այս տարօրինակ, անհասկանալի աղջամուղջում: Ծառերը կորցնում են իրենց վառ կանաչ գոյները եւ մի տեսակ մոխրաւուն դառնում: Լիսայեա Գորան ասես զրկուել է իր ծանրախիտ ընդարձակութիւնից: Ձիերը, տագնապահար, մի ոտքից միւսին անցնելով փնչացնում են, թափահարում ականջներն ու հարցական նայում իրենց տէրերին: Ինչ–որ անիմանալի մի հրէշ կամաց–կամաց կուլ է տալիս արեւը եւ հիւսիսից վրայ է հասնում չարագուշակ մի գիշեր, որ նման չէ սովորական գիշերներին: Մարդիկ ակամայ մօտեցան կառքին, կիպ սեղմուեցին նըրան, ջանացին բռնել նրանից: Երբ արեւը սկսեց յաղթանակել, ամբոխը թեթեւացած շունչ քաշեց: Ստուերների պէս աղօտ՝ իրերը վերստանում էին նիւթեղէն տեսքը: Երկինքը, ծովը, հողն ու ծառերը վերականգնում էին իրենց սովորական գոյնը: Մարդկանց դէմքերին երջանիկ ժպիտներ յայտնուեցին:

(Շար. 158)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր ամուսնոյն Յակոբ Պալեանի տարի եւ ներերուն Սերովբէ – Սրբուհիի եւ Տիգրան – Արշալոյս Պալեանի յիշատակին Սիրվարդ Պալեան 150 եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին :

OFFRE D'EMPLOI

La Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture de Marseille recherche POUR UN POSTE D'ACCUEIL

une personne —homme ou femme— âgée de 50 ans ou plus RMI-ste, si possible bilingue français-arménien. Contrat de 2 à 5 ans dans le cadre des emplois accompagnés, 26h par semaine. Adresser candidature écrite à la :

M A J C

12-14, rue Saint-Bazile — 13001 Marseille

Renseignements au : **04.91.66.45.33**
04.91.66.43.05
04.91.50.15.09

L'UCFAF organise deux voyages en Arménie

1 voyage touristique du 26 juillet au 10 août

soit 16 jours / 15 nuits au prix de 1565 euros par personne, max. 30 personnes, base demi-pension et chambre double, incluant un circuit de 6 jours jusqu'au Karabagh (taxes d'aéroport et visa en sus) renseignements : E. Yazidjian au 01 42 87 95 98 (heures de bureau)

1 voyage randonnée du 14 au 25 juillet

soit 12 jours / 11 nuits au prix de 1390 euros par personne, max. 12 personnes, incluant un circuit de 7 jours randonnée en pension complète et 3 jours à Erevan en demi-pension avec excursions et visites quotidiennes (taxes d'aéroport et visa en sus) renseignements : A. Samikyan au 01 48 03 18 78

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

Ի գիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփ Շրջանի Հայ Հասարակութեան՝ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 5ին, Հսկումի խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով. –

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 13ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27ին,

ՄԻՋԻՆՔ :

(Շար.)

***

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հսկումի ժամերգութիւններ ժամը 17.30ին

ՈՒՐԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 8

Պօմոնի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցի

Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 13

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցի (Փրատօ)

Քարոզիչ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

(Շար.)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

A R N O U V I L L E

A l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France
La section Astrig d'Arnouville vous invite à fêter la **SAINT VALENTIN** le **16 Février** à la salle Aznavour à Arnouville
La soirée sera animée par le chanteur Sahag SISLIAN et son orchestre ambiance assurée
Pour tous renseignements ou réservations, téléphoner à :
Chaké au 01 39 85 12 35 ou Hripsimé au 01 39 87 08 73

□

C O N F E R E N C E

La section Issahakian de Bagneux-Cachan Banlieue-Sud vous invite à une soirée conférence et projection intitulées
« ARMENIE, LA MAGIE DE L'ECRIT »
présentée par CLAUDE MUTAFIAN
le vendredi 8 février à 20h30
à la Maison de la Culture de Paris
17 rue Bleue — 75009 Paris
Le catalogue de l'exposition sera disponible ce soir-là.

□

Լ Ո Թ Օ

Մարսէյլ – Պուլվար Օտոյի «Լէօլա Սասունի» մասնաճիւղի ԼՈԹՕն տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Փետրուար 10, ժամը 15ին, 8 ռիւ Տընի Փափէն, Թաղամասի սովորական սրահը (Մարսէյլ 15րդ Թաղամաս) : Ուրախ մթնոլորտ :

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR FAMILIAL A BELLEFONTAINE

organisé par la Section **Archalouïs Tathéossian** de Paris

du 2 au 9 mars

Ambiance arménienne et familiale assurée
Venez, avec vos enfants, petits-enfants ou amis
Rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre

Renseignements et inscriptions auprès de
Araxie 01 39 83 71 19 (19h00 à 21h00)
Alice 01 42 93 03 56 (19h00 à 21h00)

Date limite d'inscription 17 février

□

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(J U R A)

E T E : J U I L L E T E T A O U T

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Candidatures à adresser à

C B A F — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13

Date limite des candidatures : **31 mars**

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՍԻԱՄԱՆԹՕ» ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՏԱՍԱԼԻԿԸ

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ

– 9 ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ (որոնց մէջ մօտ կէս ժամուան «Ամբասպետ Շառաւիշ»ը) : Ընդամէնը 78 վայրկեան :

– Արտասանող՝ ԱԶԱՏ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ, Հայաստանի Թատրոնի եւ շարժանկարի հանրածանօթ դերասան :

Խտասալիկը ստանալու համար դիմել՝
Manoug Atamian
94 rue Béranger — 92320 Châtillon

Գինը՝ 20 եւրօ (ներառեալ առաքումի ծախքերը) :

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Centre Culturel SAINT MESROB à PARIS

Le jeudi 7 février à 20 heures 45
Le Père Haroutioun BEZDIKIAN
Responsable du Collège Arménien Samuel Moorat de Sèvres
donnera une conférence sur LES MONASTERES MEDIEVAUX EN ARMENIE.
Histoire et architecture
avec projection de photos et de films.
— Cocktail —
Au 10 bis rue Thouin — Paris Vème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

l'Association MACHTOTZ pour la défense de la langue arménienne

organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 16 février — 28 juin 2008

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves francophones seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,

le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio : 97 euros (frais d'expédition inclus)
Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS. INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

(Շար. Ա. էջէն)

կասկած կը յայտնէին թէ հրդեհը հրձիգներու գործ է, իսկ հրձիգները նոր նացիական խմբաւորումներու անդամներ են : Ծիշդ է որ վերջերս այդ խմբաւորումները պարբերական սպառնալիքներ կ'ուղղէին օտարականներու, անոնց շարքին նաեւ Թուրքերու :

ԹՐՔԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԵՐ նոր թռիչքներ կատարած են Փետր. 4ին հիւսիսային Իրաք եւ ռմբակոծած են ՓՔՔ–ի 70 դիրքեր : Միւս կողմէ, ամերիկեան զօրքերն ալ խոստովանած են որ «սխալմամբ» 9 բնակիչ սպաննած են ալ–Քախտայի կարմիրներու անդամներու դէմ գործողութեան մը ընթացքին :

ԻՕՐ Է ԼՈՒԱՐ նահանգի երեսփոխանական մասնակի ընտրութեան բ. շրջանին (Փետր. 3) ԻՒ.ԷՄ.ՓԷ.–ն կորսնցուց իր աթոռը ընկերվարական Ֆրանսուազ Վալէի յաղթանակով : Ֆիկառոյի տուած իր հարցազրոյցին մէջ (Փետր. 5) ԻՒ.ԷՄ.ՓԷ.–ի ընդհանուր քարտուղարը Փաթրիք Տէվէճեան կը գտնէ որ «օգտակար ազդարարութիւն մըն է» կացութեան մը մէջ, ուր Սարքոզիի ժողովրդականութեան նուազումը իր դերն ունի :

ՖԱՐՔԸ (Գոլոմպիոյ յեղափոխական զինեալ շարժում) յայտարարած է թէ երեք պատանդ եւս ազատ պիտի արձակէ առողջական պատճառներով : Այս երեք նախկին խորհրդարանականներուն մաս չի կազմեր սակայն Ինկրիտ Պէթանքուր :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 7
JEUDI
7 FEVRIER
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·890

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

83e ANNEE — N° 21·890

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահական ընտրութիւններուն համար կենսական օր էր Երեքշաբթի Փետրուար 5ը, որու ընթացքին արդիւնքները կը վերաբերէին 24 նահանգներու: Դեմոկրատներու կողմը, Հ· Գլինթըն յաղթած է ապահովելով 436 պատուիրակ 395ի դէմ Օպամայի համար: Հ· Գլինթըն գլուխը հասած էր արդէն գլխաւոր նահանգներուն մէջ, ինչպէս Գալիֆորնիա, Նիւ Եորք, Նիւ Ճըրզի, Մասաչուսէց: Հանրապետականներու պարագան աւելի դիւրին էր եւ ինչպէս կ՚ակնկալուէր յաղթած է Ճ· ՄքԳէյն: Ապագան սակայն դեռ անորոշ է երկու կողմերուն համար ալ: ՄքԳէյնի համար, ամերիկացի լրագրողներ ալ կը խորհին թէ կրնայ յաղթել եւ յաջորդել Պուշի, բայց, անոր «յաջորդը» չըլլալ մտայնութեամբ, թէեւ կողմնակից է, բուռն կերպով, Իրաքի պատերազմին, զոր պէտք է մղել մինչեւ ծայրը:

ՔՈՍՈՎՈՅԻ ալպանախօս ղեկավարները կը պատրաստուին իրենց անկախութիւնը հռչակելու Սերպիոյ եւրոպամէտ նախագահին՝ Պորիս Թատիչի ընտրութենէն ետք: Ան ընտրուած էր ձայներու 50·5%-ով ազգայնամոլ Թոմիսլաւ Նիքոլիչի դէմ ըստ առաջին արդիւնքներուն: Ընտրեալ նախագահը՝ Թատիչ (եւ ոչ Նիքոլիչ ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թիւով) կողմնակից չէ Քոսովոյի անկախութեան, բայց, կը թուի թէ ի վիճակի է դէմ դնելու ազգայնամոլ հոսանքի մը աճին Սերպիոյ մէջ:

ՀԱՄԱՍԻ ութ անդամներ սպաննուած են Գազայի մէջ, Փետրուար 5ին, իսրայէլեան ուժերուն կողմէ, ի պատասխան նախորդ օրուան Տիմոնա գործուած անձնասպանական ոճրափորձին, որու տէր եղած էր իսլամական շարժում մը: Իսրայէլի մէջ, Արտաքին եւ Պաշտպանութեան յանձնախումբի նախագահը պահանջած է որ բնաջնջուին Համասի քաղաքական ղեկավարները, յիշեցնելով որ, երբ 2004ին իսրայէլեան բանակը սպաննած էր Ահմետ Եասին եւ Ապտէլ Ազիզ ալ-Ռանթիսի ղեկավարները, դէպքը ուղղակի ազդեցութիւն ունեցած էր Համասի ղեկավարութեան վրայ ոճրափորձերը չշարունակելու համար:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ մէջ, 17 անձնաւորութիւններ, որոնց կարգին Կարի Գասպարով եւ Նախկին այլախոհ Վ· Բուկովսկի պահանջած են որ Վասիլի Ալեքսանեան հիւանդանոց փոխադրուի: Ծիրդէ, թոքախտ եւ սիտայէ կը տառապի եւ 2006էն ի վեր բանտն է:

ԻՐԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ Մ· Ահմատինեժատ հարցազրոյց մը տուած է Մոնտի (Փետր· 6) ուր կ՚արտայայտուի նաեւ հիւլէական ծրագրին մասին: Կը գտնէ որ հիւլէական զէնքերը, որոնք ոչ մէկ օգտակարութիւն ունին այլեւս աշխարհի մէջ, պէտք է անհետանան: Ն· Սարքոզիի խօսքերը (պարսկական հիւլէականին ծրագրին մասին) իրենց տեղը չունին այսօր եւ շատ լուրջի չեն առներ: Ինչ կը վերաբերի Պաղեստինի մը գոյութեան, Իրանի նախագահը կ՚ամբաստանէ եւրոպական երկիրներու կառավարութիւնները որոնք կը գործակցին սիոնիսթներու հետ, բայց, դիտել կու տայ որ հարկ է 60 տարի ետ երթալ, երբ ՄԱԿ-ի մէկ բանաձեւը Իսրայէլի պետութիւնը ստեղծեց 1948ին, ինչ որ միլիոնաւոր մարդոց տեղահանութիւնը պատճառեց եւ հարիւր հազարներու ալ մահը: Այն հարցումին որ կը վերաբերի ժողովրդավարութեան, Ահմատինեժատ կը ճշդէ․— «Ինչ որ պարսիկ ժողովուրդը կ՚ուզէ, ժողովրդավարութենէն աւելի է, բան մըն է աւելի բարձր, մարդկային արժանաւորութիւնն է»:

ՉԱՏԻ կացութիւնը թէեւ խաղաղ կը թուի, ապստամբներու հրադադարէն ի վեր, բայց, պատահածին հետեւանքները շատ ծանր են: Մայրաքաղաքը թալանի տրուած է, աւելի քան 1000 վիրաւորներ կան եւ անհամար մեռեալներ: Նախագահ Տէպի յաղթանակ կը նկատէ ներկայ կացութիւնը, մինչ ապստամբները կը յայտարարեն որ պարտուած չեն, այլ նոր յարձակում կը պատրաստեն: Երեւութական չէզոքութենէ մը ետք, Ֆրանսա իր զօրակցութիւնը յայտնեց Նախագահ Տէպիի: Ֆրանսայի բռնած դիրքին յապաղումը կը բացատրուի անով, որ չէ ուզած խանգարել եւրոպական ուժերու (Եօֆոր) զետեղումը:

ՍԱՐՔՈԶԻ ամոլը յաղթած է Ռայանէրի դէմ բացած իրենց դատին մէջ, այն ամբաստանութեամբ որ իրենց մէկ նկարը օգտագործուած էր որպէս ծանուցում օդանաւային այդ ընկերութեան: Գարլա Պրունի ալ նկարին մէջ կ՚ըսէր «Ռայնէրի հետ, ամբողջ ընտանիքս կրնայ ամուսնութեանս ներկայ ըլլալ»: Դատարանը 1 եւրօ հատուցում որոշած է Ն· Սարքոզիի համար եւ 60 հազար եւրօ Գարլա Պրունիի, որ այդ գումարը պիտի յանձնէ «սրտի ճաշարաններու» (Գոլիւշ):

ՖՐԱՆՍԱ պարտի իր դուռները բանալ գաղթականներուն առջեւ, ըստ ՄԱԿ-ի գաղթականաց ճիւղի բարձրագոյն մարմնին պատասխանատուին, որ համաձայնագիր մը ստորագրած է այդ ուղղութեամբ Արտաքին եւ գաղթականաց նախարարներուն հետ: Համաձայնագիրը կը նախատեսէ Ֆրանսայի մէջ «վերահաստատում»ը այն օտարականներուն որոնց պատասխանատուութիւնն ունի Գաղթականաց ՄԱԿ-ի մարմինը: Ա· Կիւթէր կը յիշեցնէ․—« Վերահաստատման աւանդական երկիրներն են ԱՄՆ, Գանատա, Աւստրալիա եւ հիւսիսային երկիրները: Կ՚ուզենք որ Ֆրանսա ալ մաս կազմէ անոնց»:

Լ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻՆ

Լ· Տէր Պետրոսեան որ ընտրական քարոզչութեան ձեռնարկած է շրջաններու այցերով, հետզհետէ աւելի լուրջ ամբաստանութիւններ կ՚ուղղէ իրեն գլխաւոր մրցակից նկատուած Ս· Սարգսեանին:

Փետրուար 5ին Նոր Հաճընի հանրութեան խօսք ուղղելով ան ըսած է թէ տասը տարի եւս հանդուրժել ներկայի իշխանութեան, կը նշանակէ կորսնցնել թէ՛ Հայաստանը, թէ՛ Ղարաբաղը: Ապա շարունակած է· «Ընտրելով Ս· Սարգսեանին, ժողովուրդն ընտրում է Հոկտեմբերի 27ի ոճրագործութիւնն իրականացնող Նայիրի Յունանեանին»:

Ժողովրդական կուսակցութեան նախագահ Ս· Դեմիրճեան ալ շեշտած է թէ միայն առաջին նախագահը կրնայ իշխանութեան գալու պարագային ամբողջութեամբ բացայայտել 1999 Հոկտ· 27ի խորհրդարանի սպանդը եւ լուրջ քայլերու ձեռնարկել երկրին մէջ համերաշխութիւն հաստատելու նպատակով: Ան համոզում յայտնած է որ Լ· Տէր Պետրոսեան կը յաղթէ առաջին փուլէն:

Միւս կողմէ, Լ· Տէր Պետրոսեանի ընտրական կեդրոնը ընտրարշաւի ընթացքին արձանագրուած օրինազանցումներու մասին տեղեակ պահած է միջազգային դիտերը որոնք սկսած են ուսումնասիրել լրատուութիւնը: Նոյն կեդրոնը նաեւ Կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովին դիմած է, Սերժ Սարգսեանի թեկնածութիւնը չեղեալ յայտարարելու պահանջով· պահանջը հիմնուած է այն պնդումին վրայ որ վարչապետ-թեկնածուին ընտրապայքարին ակնյայտօրէն նախընտրական հիմնադրամէն դուրս միջոցներ ալ կը ծախսուին, ինչ որ օրէնքով արգիլուած է: Եթէ Կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովը երեք օրէն չպատասխանէ դիմումին, Լ· Տէր Պետրոսեանի խմբակը դատարան կը դիմէ, պահանջելով որ վերջ տրուի Կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովին գործունէութեան:

***

Այս ընթացքին յարողներ կ՚արձանագրուին Լ· Տէր Պետրոսեանի· վերջիններէն է Ազգային միաբանութիւն կուսակցութեան Նայիրիի կազմակերպութիւնը: Ղեկավար Մարիէթա Պետրոսեան բացատրած է որ նոյն կուսակցութեան ղեկավար Արտաշէս Գեղամեան պայքար կը տանի Լ· Տէր Պետրոսեանի դէմ, ինչ որ իրենք ուղղակի աջակցութիւն կը նկատեն Ս· Սարգսեանի:

***

Լեւոն Տէր Պետրոսեանի թեկնածութեան թեր դիրքէ յայտնուած է «Սոլիտարիթէ ֆրանքօարմէնիէն»ն ալ, հրապարակուած յայտարարութեամբ մը: Հոն ըսուած է որ Լ· Տէր Պետրոսեան իր մտաւոր մակարդակով, բարոյական անձնաւորութեամբ, գործօն քաղաքականութենէ հեռու անցուցած տասնամեակին հասունցած, իսկական յոյսը կը մարմնաւորէ, հայ ժողովուրդին դէմ այսօր ծառացած մարտահրաւէրներուն դէմ:

ԵՐԵՔ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿՈՉԸ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

ՍԴՀԿ-ի եւ ՌԱԿ-ի Կեդրոնական վարչութիւնները եւ ՀՅԴ-ի Բիւրօն Փետր· 6 թուակիր կոչ մը ուղղած են հայ ժողովուրդին: Արցախեան ինքնորոշման պայքարին քսանամեակին ու այդ տարիներու ընթացքին Ազրպէյճանի վարած անփոփոխ քաղաքականութեան անդրադարձով գրի առնուած է ան:

Կոչ կ՚ուղղուի համայն հայութեան·

– 2008ը արցախեան շարժման քսանամեակի տարի հռչակելու եւ ամէն միջոցով այդ պայքարին արդիւնքները ամրապնդելու գործը շարունակելու,

– Միասնաբար շարունակելու Ցեղասպանութեան միջազգային ճանաչման աշխատանքը, մինչեւ որ Թուրքիա եւս ընդունի իրողութիւնը եւ համապատասխան հատուցում կատարէ հայ ժողովուրդին,

– Ասկէ ետք Փետր· 28ը յայտարարել Սումգայիթի եւ Բաքուի հայութեան ոչնչացումը խորհրդանշող թուական եւ միջազգային հանրութիւնը իրազեկ դարձնել Ազրպէյճանի անցեալի եւ ներկայի իշխանութիւններուն հակահայ ոճրային քաղաքականութեան:

ՊՈԼԻՍ

ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ԲԱԿԻՆ ՄԷՋ ԿՐԱԿՈՂՆԵՐՈՒՆ ԴԱՏԸ

Փետրուար 5ին Պոլսոյ պատժական ատեանին առջեւ բացուած է Գումգափուի Ս· Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ բակին մէջ կրակած երկու երիտասարդներուն դատը: Դատախազը պահանջած է որ մէկը եօթը, միւս 2 տարի բանտարկութեան դատապարտուի: Դատավարութեան ներկայ գտնուած է պատրիարքարանի փաստաբանն ալ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ· ԵՒ Ռ· ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Նախագահ Ռ· Քոչարեան Փետր· 5ին հանդիպում ունեցած է Գարեգին Բ· կաթողիկոսին հետ: Միասնաբար քննարկած են պետութիւն-եկեղեցի յարաբերութիւններուն եւ գործակցութեան առընչուող որոշ հարցեր: Երկուքն ալ գոհունակութիւն յայտնած են զարգացող արդիւնաւոր գործակցութեան: Շեշտած են թէ պետութեան համար վերջին ծայր պատասխանատու ներկայ շրջանին կարեւոր է հանդուրժողականութեան ու համերաշխութեան մթնոլորտին պահպանումը:

***

ՀԱՆՔԻ ՓԼՈՒԶՈՒՄ

Ալավերտիի հանքին հանքուղիները միացնող հատուածին մէջ Փետր· 3ին փլուզում մը տեղի ունեցած է: Նոյն քաղաքին լեռնափրկարար ջոկատը փլատակներուն տակէն հանած է վիրաւորուած հանքագործ մը, Արմէն Խաչիկեան, որ փոխադրուած է տեղական հիւանդանոցը:

***

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԱՅՑԸ

Ռուսաստանի վարչապետ Վ· Զուբկով Փետր· 5ին պաշտօնական այցով մը հասած է Երեւան: Իրեն կ՚ընկերանան փոխադրութեան, տեղեկատուական թեքնիքներու եւ հաղորդակցութեան նախարարները, մաքսապետը, տնտեսութեան, արդիւնաբերութեան, ֆինանսներու փոխ նախարարները եւ այլ պաշտօնատարներ: Ռուսական պատուիրակութիւնը հանդիպում կ՚ունենար պետութեան բարձրաստիճան դէմքերուն հետ, երկու երկրի զանազան մարզերու գործակցութեան առընչուած նիւթերու օրակարգով մը:

***

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ՆՈՐ ՇԷՆՔԸ

Փետրուար 5ին արտաքին գործերու նախարար Վ· Օսկանեան եւ եւրոպական յանձնախումբի յանձնակատար Պ· Վարտնէր բացումը կատարած են նոյն յանձնախումբին Երեւանի նոր շէնքին: Այսուհետեւ հոն պիտի գործէ մնայուն պատուիրակութիւն մը:

Նոր շէնքին բացումը եւ մնայուն պատուիրակութեան ներկայութիւնը, կը ըսպասուի որ զարկ տան Եւրոպական միութեան եւ Հայաստանի գործակցութիւնը աւելի սերտացնելու:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

ՅԻՊԷ-Ի ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ ԵՒՍԵԲԻՈՍԻ ՀԵՏ

ՄԱՍՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՅԻՊԷ – Եթէ չեմ սխալիր Ամբերդ հռչակաւոր է նաեւ իր գեղեցիկ եկեղեցիով:

ԵՒՍ. – Մեր քայլերը հիմա մեզ հոն պիտի առաջնորդեն.

ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Ներկայիս սարահարթին մէկ անկիւնը մեկուսացած, երբեք պիտի չկարենայի պատկերացնել որ ան բերդաքաղաքին կեդրոնը կը գտնըւէր: Ամբերդի տարածութիւնը շատ աւելի ընդարձակ է քան ինչ կը տեսնենք կիսաւեր մնացած ամրոցէն եւ վերանորոգուած եկեղեցիէն: Անոր պարիսպները մօտաւորապէս Անիի շրջագիծը ունին, ինչպէս յայտնի դարձած է Յ. Օրբելիի պեղումներու ընթացքին (1936):

Վահրամ Պահլաւունին է եկեղեցին կառուցողը. ան կը կրէ 1026 թուականը եւ Մարմաշէնի յատակագիծը կը յիշեցնէ: Դուրսէն ուղղանկիւն է, մինչ ներսէն խաչաձեւ, ունի կեդրոնական հովանոցաձեւ գմբէթ: Վարազդատ Յարութիւնեան կը համարի որ «Ճքամուտի ձեւերով, թմբուկի մշակման մոթիւներով, կիրառուած շինարարուեստով Ամբերդի եկեղեցին որոշ ընդհանրութիւններ ունի Շիրակի ճարտարապետական դպրոցի – Մարմաշէնի, Խծկոնքի Ս. Սարգիս – եկեղեցիներու հետ» (Հայկ. ճարտարապետութեան պատմութիւն – Երեւան 1992, էջ 244):

ՅԻՊԷ – Հոն 3-4 քմ. վարը տեսնուող բոլորաձեւ փայլող գմբէթները Բիւրականի աստղադիտարանինը չէ՞ն:

ԵՒՍ. – Հիմա մեր քայլերը հոն պիտի ուղղենք: Բիւրական պատմական հին բնակավայր մըն է. հոն Վ. Համբարձումեանի ստեղծած աստղադիտարանէն զատ կան զոյգ մը գոհար եկեղեցիներ որոնց արժէ այցելութիւն մը տալ:

ԲԻՒՐԱԿԱՆԸ

Հռչակուած է ոչ միայն իր ընտիր օդով եւ օդափոխութեան կայան ըլլալով բազմաթիւ երեւանցիներու, ուր կայ նաեւ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսինը, 1946ին հոն հիմնըւած են Հայաստանի Գ. Ակադեմիայի աստղադիտարանը, «օպտիկամեխանիկական եւ ֆիզիկամեխանիկական» տարրալուծարանները, Ռատիոֆիզիկայի, ֆիզիկական հետազօտութիւններու հիմնարկները:

Արագածի լանջին փռուած սիրուն գիւղ մըն է թաղուած իր պտուղի պարտէզներու մէջ որ ունեցած է համեմատաբար հարուստ անցեալ, որու ամենացայտուն յուշարձանը հազարամեայ Ս. Յովհաննէս եկեղեցին է:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ

Առաջին անգամ կը յիշատակուի Յովհաննէս կթղկս. Դրասխանակերտցիի կողմէ, որ կառուցել տըւած է զայն Ժ. դարուն, մօտակայ «Բիւրականի ամրոցիկի» հետ, որպէս իր ձեռակերտը:

Ս. Յովհաննէսը կը գտնուի գիւղին մէջ. նեղլիկ եւ անմշակ ճամբաներով անցնելով եւ մի քանի պառաւ մամիկի հարցնելով, կարելի է դիւրաւ գտնել:

Տեսքը տպաւորիչ է առաջին հայեացքով, ամբողջովին վերանորոգըւած, թէեւ առանց գմբէթի բայց իր վրայ կը կրէ հայ ճարտարապետութեան բոլոր յատուկ գիծերը: Պէտք է ընդունիլ որ նորոգութիւնը յարգանքով եւ խնամքով կատարուած է ճարտ. Հրաչեայ Գասպարեանի կողմէ, որ հեղինակն է նաեւ բազմաթիւ այլ վերանորոգումներու – Նորավանք, Յովհաննավանք եւն, թիւով 60 –:

Ունի արեւելքէն արեւմուտք երկարող միանաւ դահլիճի յօրինուածք, խորանի երկու կողմերը զոյգ աւանդատուներով: Զարդարուն տարրերով ներսը աւելի հարուստ է, քան դուրսը որ գուսպ մշակում ունի:

ՅԻՊԷ – Վերը «ԲԻՒՐԱԿԱՆԻ ԱՄՐՈՑԻԿ» յիշեցիր, առանց վրան կենալու:

ԵՒՍ. – Որովհետեւ այդ «ԱՄՐՈՑԻԿ» կոչուածը ներկայիս գոյութիւն չունի, բայց այդքան ալ Ամրոցիկ չէ. ունեցած է հարուստ եւ հերոսական պատմութիւն. քանի այդչափ հետաքրքրուած կը թուիս, համառօտ մը պատմեմ:

Թէեւ կաթողիկոսը (Յովհաննէս) ԶԵՌԱԿԵՐՏ ԱՄՐՈՑԻԿՆ ԻՄ կը գրէ, ինք նորոգողը եղած պիտի ըլլայ. քանի գնած է իր դրամով Բագրատունի իշխաններէ.

«Ուր շինած եւ յարդարած է եկեղեցի հաստահեղույս կոփածոյ քարերով պերճապաճոյճ տեսքով եւ նկարակերտ յօրինուածքով» եւ կուսակրօն միանձներու համար վանք ալ շինած էր (Յովհ. կթղ. Պատմ., Երուսաղէմ 1867, էջ 421):

Նըսր արաբ ամիրան, ամբողջ շրջանը աւերելէ յետոյ կը հասնի Բիւրական, կողոպտելու եկեղեցական սպասներն ու արծաթեղէնները: Կաթողիկոսը կը յաջողի ապաստանիլ (914ին) Բագարան՝ Աշոտ Բ.ի մօտ. բերդին մէջ կը մնան պահապան զօրքեր, եկեղեցականներ եւ գիւղի բնակիչները, միասնաբար քաջաբար դիմադրելով արաբական զօրքերուն.

«Մարտ ի վերուստ ի վայր եդեալ, չատ արիւնահեղութիւն կատարեցին թշնամի բանակին եւ բազմաթիւ ուրիշներ թաւալգլոր կ՚իյնային եւ փախուստի կը մատնըւէին» (նոյն էջ 430-1):

Եկեղեցական դասուն մէջ կը փայլի Թէոդորոս սարկաւագը որ սուրը ձեռքին մէկ աշտարակէն միւսը կը վազէ կռուողները քաջալերելու, նման Վարդանանց Երէց՝ Ղեւոնդին: Դժբախտաբար, ինչպէս Վարդանանց դիւցազներգութեան օրերուն Վասակ Սիւնի մը կը բծաւորէ հայ անունը, հոս ալ պարիսպէն սպրդած մատնիչ մը դուռը լայն բանալով արաբ հրոսակներուն առջեւ, «ԱՄՐՈՑԻԿ»ը կ՚իյնայ յանուն հայրենիքի եւ հաւատքի:

Բիւրականի անկումին յուզիչ պատմութեան ամբողջականութիւնը կարելի է կարդալ նոյն ինքն Յովհան կաթողիկոսի պատմութեան գիրքին մէջ: (Անդ 434-5):

ՅԻՊԷ – Բիւրականի մասին ուրիշ բսելիք չմնա՞ց:

ԵՒՍ. – Հազարամեայ եւ աւելի անցեալ ունեցող կարեւոր բնակավայր մը բնականաբար շատ ըսելիքներ ունի. մէկ խօսքով՝ կրնանք ըսել որ սա ընդհանուր պատկերն է Հայաստանի. ամէն անկիւն ունի հարուստ պատմութիւն. պատահական պեղումները 100 տարուան ընթացքին որքա՜ն պատմութիւն եւ մշակոյթ յայտնաբերած են. ափսոս որ վստահելի պետութիւն չունինք, որ տէր կանգնի անոնց: Դեռ վերջերս գիս հրաւիրեցին «բարեկամաբար» Արովեան փողոցի յուշանըւէրներու խանութ մը, որուն երկրորդ յարկը լեցուած էր հնագիտական գանձերով – բազմահազարամեայ անօթներ, սրուակներ, կուժեր, մետաղեայ առարկաներ, վզնոց, մատանի... – եւ այլն, ողորմելի գիներ առաջարկելով... անհանգիստ զգացի ու վիրաւորուած դուրս ելայ խանութէն. մտածելով թէ ինչպէ՞ս այս ճարպիկ անձնաւորութիւնը այդքան համարձակութիւն կրնայ ունենալ եթէ «հովանաւոր» մը չունենայ ետին: Արաբ Եուսուֆին եւ Նըսրին, Սելճուք Ալփ-Ասլանին եւ Տուղրիլ Պէկին հարազատ յաջորդները մեր մէջ են ներկայիս:

ՅԻՊԷ – Կրկին տարուեցար յուզումով եւ Բիւրականը մոռցար կարծեմ:

ԵՒՍ. – Սիրելի Յիպէ, երբ նըման բաներ տեսնեմ ինքզինքս ալ կը մոռնամ: Վերադառնանք Բիւրական:

1467ի յիշատակարան մը կը յիշէ «Բիւրականի վանք եւ Ս. Աստուածածին, Ս. Յովհաննէս եկեղեցիներ» որ եղած է գրչութեան կեդրոն, ուր 1450-80ական թուականներուն գրուած է «ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ՔԵՐԹՈՒԱԾՈՑ» տաղարանը եւ ընդօրինակուած Շնորհալիի «ՅԻՍՈՒՍ ՈՐԴԻ» գիրքը:

ԱՐՏԱՒԱԶԻԿ

Իմ այցելած երկրորդ կիսաւեր եկեղեցին է Բիւրականի: Կը գտնուի ձորակի մը մէջ, արեւելակողմը, Ջրվշտիկ վտակին եզերքը, կու գայ Է. դարէն, միախորան, խաչաձեւ, կեդրոնագմբէթ: Միայն երկնասըլաց զանգակատունն է որ ԺԳ. դարուն կանգնած է եւ հրաշքով ոտքի մնացած նաեւ 88ի երկրաշարժէն վերջն ալ:

Արտաւազիկ անունին կապուած ժողովրդական աւանդութիւն մը գոյութիւն ունի, յիշատակուած Ալիշանէն (Այրարատ, էջ 158). կ՚ըսէ.

«Կ՚աւանդեն որ այդտեղ ճգնաւոր մը կը վախճանի եւ Տիրոջ հրեշտակը քահանայ մը կը բերէ եւ կ՚ըսէ ԱՐԴ-ԱՒԱՍԻԿ (աչաւասիկ) գնա՛ թաղէ. եւ նա ձորակին արեւելեան ափին թաղելով զայն մեծ խաչքար մը կը կանգնէ դամբանին վրայ եւ վտակին արեւմտեան ափին՝ կը կառուցանէ այս մատուռը որ 1840ին հեղեղային անձրեւները կործանեցին»: Ալիշանի յիշած խաչքարը, բաւական մեծ չափերով, կանգուն է մինչեւ այսօր:

ՅԻՊԷ – Վերջացա՞ւ «ԱՐԱԳԱԾԻ ՇՈՒՐՋՊԱՐԴ»...:

ԵՒՍ. – Դեռ նոր սկսանք. կը թուի թէ յոգնիլ սկսար:

ՅԻՊԷ – Ընդհակառակն, չեմ ուզեր որ լմննայ. այնքան բաներ կը սորվիմ:

ԵՒՍ. – Ուրեմն եռանդով շարունակեմ: Բիւրականէն քանի մը քմ. իջնելով կը հասնինք հարուստ պատմութիւն ունեցող կեդրոն մը.

ԱՂՑ

Կը գտնուի Աշտարակէն 7-8 քմ. արեւմուտք, Երեւան Կումայրի տանող մայրուղիին աջ ափը՝ Արագածի լանջին: Շէն գիւղ մըն է, մօտաւորապէս 2.000 բնակչութեամբ, պտղատու ծառերու մէջ թաղուած:

ՅԻՊԷ – Ի՞նչ բանի մէջ կը կայանայ ԱՂՑԻ պատմական հարստութիւնը:

ԵՒՍ. – Մօտաւորապէս գիւղի կեդրոնը (կեդրոն կ՚ըսեմ բայց Հայաստանի գիւղերը զարմանալիօրէն ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿԻ գաղափար չունին, գլխաւոր ճամբու մը երկայնքին անկապօրէն շարուած տուներ են, որոնցմէ կը բաժնուին այլ ճամբաներ. չունին հրապարակ, ո՛չ ալ եկեղեցի, ո՛չ մէկ սրճարան, ամենաշատը՝ աղբիւր մը ուր մանուկներ կը խաղան, ծերունիներ մահուան կը սպասեն, եւ գետին պպզած երիտասարդներ անդադար կը ծխեն...), ուրեմն կեդրոնի նըմանող այդ կէտին աջին ընդարձակ տարածութեան մը վրայ Աղցի վաղ միջնադարեան յուշարձանախումբին աւերակները մեզի կը սպասեն, բացի գիւղին մէջ ցրուած այլ հնութիւններէ եւ խաչքարերէ:

ՅԻՊԷ – Յուշարձանախո՞ւմբ...

ԵՒՍ. – Բացառիկ ըսուելու չափ: Հնագոյնը ԱՐՇԱԿՈՒՆԵԱՑ ԱՐՔԱՆԵՐՈՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆՆ է, 363 թուականէն:

ՅԻՊԷ – Բայց եթէ չեմ սխալիր խորենացին կ՚ըսէ որ Արշակունեաց արքաներու գերեզմանը կը գտնուէր բոլորովին ուրիշ տեղ. ԴԱՐԱՆԱՂԻ գաւառին Անի ամրոցին մէջ:

ԵՒՍ. – Այո՛ Փաւստոս Բիւզանդն ալ նոյնը կ՚ըսէ. կը թուի թէ շարունակութիւնը չես կարդացած, ուր կը գրէ թէ ինչպէ՛ս Անի-Կամախ ամրոցէն մինչեւ Աղց կը հասնին անոնք:

ՅԻՊԷ – Ինչպէ՞ս...

ԵՒՍ. – «Չորրորդ դարու կէսերուն – կ՚աւանդէ Փաւստոս – Պարսիկներու Շապուհ Բ. արքան կ՚ասպատակէ Հայաստան, կը հասնի Անի-Կամախ ամրոցը, բանալ կու տայ հայ թագաւորներու գերեզմանները. կը հաւաքէ անոնց աճիւնները կառքերու մէջ եւ ճամբայ կ՚ելլէ Պարսկաստան տանելու»:

«Պարսիկներու ըրածը կը զարմացնէ ամէնքը "Անոնք ի՞նչ պէտք ունին Հայոց մեռած արքաներու ոսկորներուն"... "Կը տանինք որպէսզի Հայոց թագաւորներուն փառքը, քաջութիւնը մեր աշխարհը փոխադրենք": Լուրը փութով կը տարածուի երկրին մէջ եւ Վասակ Մամիկոնեան Հայոց այրուձիով թշնամիին դէմ կ՚ելլէ Արարատեան դաշտին վրայ եւ կը ջախջախէ Պարսից բանակը, կը խլէ թագաւորներուն աճիւնները անոնց ձեռքէն եւ կը թաղէ ԱՂՑ գիւղին մէջ»: (Դ. իդ):

ՅԻՊԷ – Շատ հետաքրքրական է. շարունակէ հաճիս:

ԵՒՍ. – Այս կիսափոր դամբարանը ուր տակաւին հայերէն գիրեր չկան, քանի Գրերու գիւտը չէր եղած, վաղ-քրիստոնէական Հռոմի գետնադամբաններու հետ սերտ նըմանութիւն ունի եւ հայկական խորաքանդակներով չեն յատկանըշւած:

Անմիջապէս կողքը Ե. դարուն բարձրացած է պազիլիք մը որուն հիմերը եւ որմերու հետքերը մնացած են. եկեղեցին եռանաւ է բոլորաձեւ աբսիտով: Կան նաեւ խումբ մը սիւնի նմանող կանգուն քարեր, ոմանք տապալած, եւ ցրուած խաչքարեր, նաեւ գիւղին մէջ:

Այս պատմական գիւղը Հայ եկեղեցիին տուած է մեծ կաթողիկոս մը՝ ԿՈՄԻՏԱՍ (615-623) որուն կը պարտինք 618 թուականի Ս. Հռիփսիմէի գլուխ-գործոց տաճարը եւ Հռիփսիմեանց կոյսերուն նուիրըւած մեր ամենաքնքուշ շարականներէն մին՝ ԱՆՁԻՆՔ ՆՈՒԻՐԵԱԼՔ-ը: Աբրահամ Ա. կաթողիկոսի օրով 606ին կը յիշուի Միքայէլ անունով մէկը «վանացերէց Աղցից» եւ այլն: (Ալիշան, Այրարատ, էջ 147-8):

(Շար. 6)

ԱՆՋՐՊԵՏԻ ՆՈՒԱՃՈՒՄԻՆ ՆԵՐԿԱՅ ԴՈՅԱՎԻՃԱԿԸ

(ՍՓՈՒԹՆԻԿԻ ԱՐՁԱԿՄԱՆ 51ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Անջրպետի նուաճումի մրցակցութեան շրջանը սկսաւ 1957 Հոկտեմբեր 4ի ցուրտ երեկոյեան: 84 քկ. կշռող ալիւմինիումէ գունտ մը՝ Սփութնիկը, սովետական R-7 զինուորական հրթիռին ազդուած, Արալեան ծովէն 160քմ. հեռաւորութեան վրայ գտնուող «Քըզըլ Քում» անապատի խորքերէն դէպի երկինք կը բարձրանար, ... մը: Ան կը հանգիստանար Երկրագունտի չուրջ դառնալ, մարդու ձեռքէ արտադրուած առաջին երկնային մարմինը: Այսպիսով սկիզբը կը դրուէր սկզբնական ամենակարեւոր գիւտերէն մէկուն: Մարդիկ պիտի դառնային Երկիր մոլորակին չուրջ, պիտի օրօրուէին միջոցին մէջ և ամենահանդիսաւորը՝ Լուսնի վրայ պիտի քալէին:

Ծիրը 15 տարի յետոյ, 1972ի Դեկտեմբերին «Ափոլլօ»ի լուսնային առաքելութեամբ վերջակէտը պիտի դրուէր սկզբնական այս շրջանին· Անջրպետանաւը որ իր սկզբնական շրջանին կը Թուէր իբրեւ արհեստագիտական հրաշք, 1981 Թուականին կը ներկայանար փափուկ, սուղ եւ վտանգաւոր սարքաւորում մը: Տրուած ըլլալով որ այս վերջինը Երկրի չուրջ –ցած ծիր –է մը անդին (Երկրէն 200–2000քմ. բարձրութիւններու միջեւ) կարող չէր բարձրանալու, անջրպետային Թռիչքներու յաջորդական չարքը ճարտարագիտական կարգ մը նորութիւններու մակարդակէն դուրս որոշ դրական նուաճումի մը չյանգեցաւ: Մինչեւ 2003 Թուականը, երբ Գոլումպիա աստղանաւին մըթնոլորտ մուտքի ընթացքին եօթը աստղանաւորդ զոհուեցան, որպէսզի արկածի հետախոյզները եզրակացնեն Թէ մարդ կրող անջրպետային Թռիչքները անօգուտ էին:

Այս վերջին ձախողութեան ի պատասխան, նախագահ Ճորճ Պուշ յայտարարեց «անջրպետային նուաճումի նոր ծրագիր»ը. մինչեւ 2020 Լուսին ղրկել ամերիկացի աստղանաւորդներ եւ ապագային պատրաստել մարդաբնակ աստղանաւային առաքելութիւն դէպի Հրատ մոլորակ: Այս նպատակով Միացեալ Նահանգները ապսպրած են նոր հրթիռներ, կը կառուցանեն նոր անջրպետանաւ եւ կը պատրաստեն լուսնային խարխախի մը ծրագիրները: Ի հեճուկս հանրային կարծիքին, կը ջանան վերանորոգել երբեմնի ախորժակն ու աշխուժութիւնը որոնք ապահովեցին ամերիկեան առաջին գերիշխանութիւնը անջրպետին մէջ:

Աստղագէտ Սերկէյ Քորոլեւի առանորդած սովետական գիտնականներուն իրագործած R–7 հրթիռէն 1957 Հոկտեմբերին արձակուած Սփութնիկը Արեւմուտքին ուղղուած մարտահրաւէր մըն էր: Այսպիսով ռուս գիտնականները ոչ միայն յաջողած էին արտադրել հրթիռ մը որ կարող էր միջուկային զէնքեր հասցնել ամերիկեան հողին վրայ, այլ նաեւ անոնք ճամբայ կը բանային դէպի Լուսին ուղեւորութեան եւ նոյնիսկ աւելի անդին:

Մէկ ամիս յետոյ, Սովետները 2508քկ. ծանրութեամբ, իր նախորդէն վեց անգամ աւելի ծանր Սփութնիք–2ը կ'արձակէին, այս անգամ անոր ընկերացնելով Լայքա կոչուած շուն մը: Այս վերջինը քանի մը ժամ միայն վերապրեցաւ, այսուհանդերձ սովետ գիտնականներու փորձը յաջողած էր, ապացուցանելով որ եթէ կենդանի մը կարող էր տոկալ անջրպետային ճամբորդութեան, նոյնը կարելի էր իրականացնել մարդով մը:

Յաջորդող տարիներուն, Ամերիկացիները եւ Սովետական միութիւնը, իւրաքանչիւրը իր մասնայատուկ արհեստաբանական եղանակը ցուցաբերելով հանդերձ, նոյն հիմնական մարտահրաւէրները դիմագրաւելու ենթակայ էին· հեռարձակման գործընթացին կանոնները կը մնային անփոփոխ: Անջրպետ արձակուած առարկայ մը, «ցած ծիր»ի հասնելու համար պարտի ունենալ ժամական 28.000քմ.ի արագութիւն: Իսկ Երկրի քաշողական ուժէն բոլորովին ձերբազատելու համար աստղանաւը պէտք է յաղթահարէ ժամական 40.000քմ.ի արագութիւնը:

Սփութնիկէն 4 ամիս յետոյ, Միացեալ Նահանգները յաջողեցան իրենց առաջին արուեստական արբանեակը «Էքսփլորեր–1» տեղաւորել Երկրային ծիրին վրայ (1140 քկ.) բայց տարեվերջին արդէն, Սովետները 1.5 Թոննոց Սփութնիք-3ը անջրպետ պիտի ուղարկէին:

Յաջորդող մրցակցութիւնը ունեցաւ չարք մը հերոսներ եւ աչքառու յաջողութիւններ. 1961ին, սովետ տիեզերագնաց Եուրի Կակարին, 27 տարեկանին, անջրպետի մէջ ճամբորդող առաջին մարդը կը հանդիսանար, Երկրագունտի չուրջ ամբողջական շրջան մը իրագործելէ վերջ, մշակուած արտի մը վրայ օդապարիկով էջք կատարելով: Յաջորդ տարին, Ճոն Կլէնը Երկրի չուրջ դարձող առաջին Ամերիկացին կ'ըլլար:

1963ին կարգը եկած էր անջրպետագնաց առաջին կնոջ, յանձին սովետ գործաւորուհի Վալենդինա Թերեշքովայի: 1965ին տիեզերագնաց Ալեքսէյ Լէոնովը առաջին անգամ արտանաւային ելոյթ կ'իրականացնէր, իսկ 1966ին աստղանաւորդներ Նիլ Արմսթրոնկ եւ Տէյվ Սքոթ կը յաջողէին անջրպետային զօդաւորումը (amarrage spatial) իրականացնել: Այս արդիւնքը պըտուղն էր ՆԱՍԱ–էն ամերիկացի գիտնական Ֆոն Պրաունի եւ սովետ գիտնական Քորոլեւի տքնաջան աշխատանքներուն, որոնք յաջողեցան միջոցին մէջ բազմաթիւ Թոննոց զանգուածներ արձակելու կարող հսկայ հրթիռներ (ինչպէս ամերիկեան Սաթիւրն V և սովետական N–1) կառուցել:

Այսուհանդերձ, ողբերգական արկածներ պակաս չէին այս խոլ մրրցարշաւի ընթացքին: 1967 Յունուար 27ին, Ափոլլօ միաւորի մէջ ելեկտրականութեան խզումի մը պատճառած հրդեհը երեք աստղանաւորդ զոհ պիտի տար, արկածը ժամանակաւորապէս վերջ դնելով Ափոլլօ ծրագրին:

Միւս կողմէն, սովետական յաջորդները ալ արդէն լուրջ դժուարութիւններ կ'ունենային: Քորոլեւ կը մահանար 1966ին, պատճառ ըլլալով լուսնագնացութեան ռուսական աշխատութիւններու լըջօրէն խափանման: Ամերիկացիներ վերակազմակերպուեցան, սրբագրելով Ափոլլոյի սխալները և 1968 Դեկտ. 21ին յաջողեցան իրագործել առաջին «բնակելի Թռիչքը» Սաթիւրն–V արբանեակով: Ի պատասխան՝ Սովետները, 1969 Յլ. 3ին N-1 հրթիռը կ'արձակէին որու վախճանը ողբերգական դարձաւ. հազիւ 200մ. օդ բարձրացած, մետաղեայ կոտր մը անջատուելով, քանի մը երկվայրկեանի մէջ, 2800 Թոն վառելանիւթ ամբարած հսկայ մեքենան գետին բախեցաւ, ահաւոր բոցէ գունտի մը ձեւով պայթելով եւ հրկիզելով արձակման կառոյցներն ու ոչնչացնելով սովետական յաւակնութիւնները: Մինչ այդ, հազիւ 17 օր յետոյ, Սաթիւրն–V պիտի յաջողէր Լուսնի մակերեսին իջեցնել Նիլ Արմսթրոնկն ու Պ. Ալտրինը:

Երեք տարի ետք անջրպետային ոսկեդարը վերջ պիտի գտնէր: Վիէթնամի պատերազմին խրած Ամերիկացիները լուսնագնացութիւնը լքեցին յօգուտ աստղանաւի եւ աւելի յետոյ «միջազգային անջրպետակայան»ի կառուցման: Ֆինանսաւորման լուրջ հարցերու, ինչպէս նաեւ ներքին քաղաքական մրցակցութեանց բեռան տակ ընկճուած Սովետներն ալ իրենց կարգին հրաժարեցան Լուսին ճամբորդութեան իրենց ծրագիրէն, նախամեծար համարելով երկարատեւ անջրպետային Թռիչքները եւ Երկրածիրային աշխատանոցները՝ ինչպէս «Սալեութ», ապա «Միր»:

Մարդատար անջրպետային Թռիչքներու նկատմամբ հանրային կարծիքին հետաքրքրութիւնը հետզհետէ նուազելով ոչնչացաւ: Քաղաքական հրամայականը՝ նախ Ջըրմարտի անհետացումով, ապա Սովետական միութեան փլուզումով, անզօրացաւ: Այսուհանդերձ, ներկայ ընդհանուր անտարբերութեան գլխաւոր պատճառը, հաւանաբար արհեստագիտական նուաճումներու յարաբերական անկումը եղած է: Անջրպետային ճամբորդութիւնը իր քաշողութեան էական բաժինը կը պարտի երեսուն հինգ տարի առաջուան աննախադէպ իրագործումներուն:

Հակառակ իր տատանող ժողովրդականութեան, «մարդատար անջրպետային առաքելութիւնը» մարդկային երեւակայութեան մօտ իր հմայքը դեռ կը պահէ: Արդարեւ, 2000 Թոննոց առարկայի մը 3500 Թոննոց մղումի ուժով, ձայնի արագութեան 25 անգամին համեմատ արագութեամբ դէպի անջրպետ արձակումը դիտել ապշեցուցիչ երեւոյթ է: Այսուհանդերձ 50 տարի առաջ սկսած հրաշագործ արկածախնդրութեան տուած գգացումներուն կրկնութիւնը տեսնելու համար դեռ հարկ է սպասել որոշ ժամանակ: Լուսին, Հրատ ճամբորդութեան նոր ծրագիրը կրնայ Ջուրը իյնալ եթէ Ջըմարտի անհետացումով մարած մրցակցութեան ոգին հրահրելու համար հարկաւոր նիւթական բացառիկ միջոցները ի գործ չդրուին: Ըստ որոշ նախնական ուսումնասիրութեան, ծրագրին առաջին փուլը որ կը կայանայ Լուսին իջնել եւ հոն մնայուն կայան մը կառուցանել, պիտի արժէ՝ քան տարուան ժամկէտով, 217 միլիառ տոլարի գումար մը: Յիշեցնենք որ Լուսնի առաջին նուաճումը ապահովելէ առաջ ՆԱՍԱ–ն յաջողած էր ձեռք ձգել այն ժամանակի պիւտճէին 4 առ հարիւրը, մինչդեռ 2008 տարուան համար պահանջուած 17.3 միլիառ տոլարը ամերիկեան ներկայ պիւտճէին 0.6 առ հարիւրը միայն կը ներկայացնէ: Լուսնի վրայ ապրիլը պիտի պահանջէ նաեւ, մինչ այդ Թուականը բնաւ չնախատեսուած ճարտարագիտական բացառիկ իրագործումներ: Այսպէս՝ աստղանաւորդները պարտին դիմագրաւել՝ մահացու չողարձակումներու երկարատեւ ենթարկում, կառուցել գոյատեւման կայան մը որ կարողանայ հանդուրժել զէրոյէ վար 150էն մինչեւ առաւել 115 աստիճան ջերմութեան: Իրենց հագուստները պէտք է դիմադրեն լուսնային փոշիներու մաշեցնող ազդեցութեան: Անոնք վերջապէս կարող պէտք է ըլլան լուսնային փոշիէն Թթուածին արտադրել, Թէ՛ ներշնչելու համար, եւ Թէ «ergol» վառելանիւթի արտադրութեան համար, նաեւ ի վիճակի ըլլալ ըմպելի ջուր ստանալ Լուսնի անապատային պայմաններուն տակ:

ՆԱՍԱ–ն այս անջրպետային առաքելութիւնը կնքած է «Constellation» – համաստեղութիւն որուն «յետ Լուսնի ծրագիրը», դէպի Հրատ ճամբորդութիւնն է: Առաջին լուսնային ուղեւորութիւնը նախատեսուած է 2018 Թուականի չուրջ, որուն ընթացքին Լուսնի հարաւային բեւեռը պիտի հիմնուի նախակայան մը լուսնային կարճատեւ հետազօտութիւններու համար: Պիտի հետեւին աւելի երկարատեւ առաքելութիւններ: Աստղանաւորդները այս խարխախը պիտի օգտագործեն նախ Լուսինը աւելի մօտէն հետախուզելու, ապա պատրաստել անհրաժեշտ ռազմավարութիւն երկարատեւ կեցութեան եւ դէպի Հրատ ճամբորդութեան նպատակաւ:

Քաղեց՝ ՍՈՒՐԷՆ ՇԷՐԻՖ

ԱՄՆ

ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ ՏԷՕՐԹ ԵՕԼ, ՄՈՒՍԱԼԵՌ, ՔԵՍԱՊԻ ՄԱՍԻՆ

Լոս Անճըլըսի համալսարանին հայկական ամպոնին կողմէ Փրոֆ. Ռ. Յովհաննիսեանի կազմակերպած Արեւմտահայաստանի գաւառներուն նիւթով գիտաժողովներու չարքին յաջորդը նուիրուած է Տէօրթ Եօլ, Մուսա լեռ եւ Քեսապի: Տեղի կ'ունենայ Փետր. 29 – Մարտ 1ին: Կը մասնակցին Հայաստանէն, Ֆրանսայէն, Մեծն Բրիտանիայէն, Հոլանտայէն, Սուրիայէն եւ Ա.Մ. Նահանգներէն մասնագէտներ: Անոնցմէ են. Յակոբ Չոլաքեան, Վերժին Սվազլեան, Իզապէլ Մաւեան, Ռութ Թոմասեան, Մինաս Գոճայեան, Արամ Արքուն, Վահրամ Շամմասեան, Սիւզըն Փաթի, Սեդա Ալթուղ, Յակոբ Փանոսեան, Սոնա Զէյթլեան, Հրայր Աթիքեան, Արա Սողոմոնեան, Հրանդ Խաչատուրեան:

Յաւելեալ տեղեկութեան համար — Hovannis@history.ucla.edu

ՊԱՐԱՃԱՆՈՎԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ԿԻԵՒԻ ՄԷՋ

Կիեւի գեղարուեստի ազգային Թանգարանին մէջ Յունուար 30ին բացուած է Ս. Պարաճանովի 55 գործերուն ցուցահանդէսը: Գործերը տարուած են Երեւանի անոր Թանգարանէն: Բացումին ներկայ գտնուած են նոյն Թանգարանին տնօրէնը Զ. Սարգսեան, Ուկրանիոյ մշակոյթի նախարարը, արուեստագէտներ, Պարաճանովի կինն ու որդին:

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Ի գիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփ Շրջանի Հայ Հասարակութեան՝ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 5ին, Հսկումի խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով. –

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 13ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27ին,
ՄԻՋԻՆՔ։

(Շար.)

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հսկումի ժամերգութիւններ ժամը 17.30ին

ՈՒՐԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 8

Գոմոնի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցի

Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 13

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցի (Փրատօ)

Քարոզիչ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

(Շար.)

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

Recherche Directeur(trice) de maison de retraite

L'Association Arménienne d'Aide Sociale recherche un(e) Directeur(trice) pour une de ses maisons de retraite de la région parisienne.

Le(la) candidat(e) devra faire preuve de ses capacités de gestion et posséder une bonne connaissance de la culture et de la langue arméniennes.

Possibilité de logement de fonction.

Prière d'envoyer lettre de motivation et CV à l'adresse suivante :
Monsieur le Président
ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
77 rue la Fayette — 75009 PARIS
e-mail : aaas.paris@aaas.fr

Son Eminence Mgr Norvan ZAKARIAN,
Primat du Diocèse de l'Eglise Apostolique Arménienne de France
vous invite
le mercredi 13 février
à 20h30 précises
à la conférence
de Maxime K. YEVADIAN,
Historien

CHRISTIANISATION de l'ARMÉNIE

Retour aux sources
La Genèse de l'Eglise d'Arménie,
Volume I
(des origines au milieu du IIIe siècle)
Salle Nourhan Fringhian,
Cathédrale St. Jean-Baptiste,
15 rue Jean Goujon — 75008 Paris
Un Diaporama accompagnera la conférence
Présentation et dédicace de l'ouvrage

Centre Culturel SAINT MESROB
à PARIS

Le jeudi 7 février à 20 heures 45
Le Père Haroutioun BEZDIKIAN
Responsable du Collège Arménien Samuel Moorat de Sèvres
donnera une conférence sur
LES MONASTERES MEDIEVAUX EN ARMENIE.
Histoire et architecture
avec projection de photos et de films.

— Cocktail —

Au 10 bis rue Thouin — Paris Vème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի Արշակ Ջամալեան մասնաճիւղի անդամուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն Սէն Մօրիսի մասնաճիւղի ընկերուհիներուն եւ Փաշալեան ընտանիքին՝ ընկերուհի Մաքի Փաշալեանի մահուան առթիւ։

□

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Լիոն–Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.

Տիկին Ուզունեան 200 եւրօ, Տիկին Մասլաքեան 50 եւրօ, Տիկին Կազարեան 70 եւրօ, Տէր եւ Տիկին Մուրատեան 40 եւրօ եւ Տէր եւ Տիկին Երեմեան 30 եւրօ։

□

ARNOUVILLE

A l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France
La section Astrig d'Arnouville vous invite à fêter la
SAINT VALENTIN le 16 Février
à la salle Aznavour à Arnouville
La soirée sera animée par le chanteur Sahag SISLIAN et son orchestre
ambiance assurée
Pour tous renseignements ou réservations, téléphoner à :
Chaké au 01 39 85 12 35 ou
Hripsimé au 01 39 87 08 73

□

CONFERENCE

La section Issahakian de Bagneux-Cachan Banlieue-Sud vous invite à une soirée conférence et projection intitulées
« ARMENIE, LA MAGIE DE L'ECRIT »
présentée par CLAUDE MUTAFIAN
le vendredi 8 février à 20h30
à la Maison de la Culture de Paris
17 rue Bleue — 75009 Paris
Le catalogue de l'exposition sera disponible ce soir-là.

□

ԼՈԹՕ

Մարսէյլ – Պուլվար Օտտոյի «Լէօլա Սասունի» մասնաճիւղի ԼՈԹՕն տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Փետրուար 10, ժամը 15ին, 8 ռիւ Տընի Փափէն, Թաղամասի սովորական սրահը (Մարսէյլ 15րդ Թաղամաս)։ Ուրախ մթնոլորտ։

L'ASCENSION A LOURDES

Nos paroisses de France organisent
UN PELERINAGE MARIAL A LOURDES
à l'occasion du 150ème anniversaire des apparitions de la Sainte Vièrge à Bernadette
du mercredi 30 avril au samedi 3 mai
sous la présidence de
SA BEATITUDE NERSES BEDROS XIX
Catholicos Patriarche de Cilicie des Arméniens Catholiques

Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **350 euros**
Pour inscriptions et informations : contacter le P. Curé de la Paroisse ou appeler le secrétariat de l'Eparchie — Tél. : 01 40 51 11 90.

Les inscriptions seront closes le 29 février 2008

OFFRE D'EMPLOI

La Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture de Marseille
recherche
POUR UN POSTE D'ACCUEIL
une personne —homme ou femme— âgée de 50 ans ou plus RMI-ste, si possible bilingue français-arménien.
Contrat de 2 à 5 ans dans le cadre des emplois accompagnés, 26h par semaine.
Adresser candidature écrite à la :
MAJC
12-14, rue Saint-Bazile — 13001 Marseille
Renseignements au : **04.91.66.45.33**
04.91.66.43.05
04.91.50.15.09

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR FAMILIAL A BELLEFONTAINE

organisé par la Section **Archalouis Tathéossian** de Paris
du 2 au 9 mars

Ambiance arménienne et familiale assurée
Venez, avec vos enfants, petits-enfants ou amis
Rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre

Renseignements et inscriptions auprès de

Araxie	01 39 83 71 19	(19h00 à 21h00)
Alice	01 42 93 03 56	(19h00 à 21h00)

Date limite d'inscription 17 février

□

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Candidatures à adresser à

C B A F — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13

Date limite des candidatures : **31 mars**

l'Association MACHTOTZ
pour la défense de la langue arménienne
organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 16 février — 28 juin 2008

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves francophones seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.

L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio : 97 euros (frais d'expédition inclus)
Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 8
VENDREDI
8 FEVRIER
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·891 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 83e ANNEE — N° 21·891

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻՆ ՉԻ ԿՐՆԱՐ ՔՈՒԷԱՐԿԵԼ

Անցեալ Մարտին կիրարկութեան դրըւած ընտրական նոր օրէնսգիրքը արտասահմանի մէջ գտնուող Հայաստանցիները կը զրկէ քուէարկելու իրաւունքէն: 2007 Մայիսի խորհրդարանական ընտրութեան ալ գործադրուած էր նոյն արգելքը:

Կարգադրութիւնը բազմաթիւ հակազդեցութիւններու պատճառ է. Նախագահութեան թեկնածու Արման Մելիքեան ըսած է թէ մտադիր է Սահմանադրական ատեանին դիմելու, պաշտպանելու համար արտասահմանի մէջ գտնուող հայաստանցիներու իրաւունքը: Մասնագէտներէ ոմանց կարծիքով, օրէնսգրքի այդ յօդուածը չարադրուած է երկքաղաքացիութեան օրէնքէն ետք Հայաստանի ընտրական ընթացքին վրայ Սփիւռքի կարելի նկատուած ազդեցութեան արգելք ըլլալու մտադրութեամբ: Այլ խօսքով՝ ան ուղղուած է յատկապէս ՀՅԴ-ի եւ «Ժառանգութեան» որոնք նկատելի թիւով համակիր ունին Սփիւռքի մէջ:

Միւս կողմէ, դիտել տուողներ կան որ արտասահմանի շուրջ մէկ միլիոն հայաստանցիի գոյութեամբ հանդերձ, քուէարկողներու համեմատութիւնը մեծ ըլլալու հակում ցոյց չի տար: 2005 Նոյեմբերին Սահմանադրական փոփոխութիւններու հանրաքուէին մասնակցած է միայն 25·993 հոգի:

Կայ նաեւ վարկածը թէ իշխանութիւնները չեն ուզեր որ արտասահման մեկնած հայաստանցիները քուէարկեն. այն հաշիւով որ աշխատանքի, ապրուստի հարցերով մեկնած են երկրէն եւ ատիկա ընդդիմադիր կեցուածքներ թելադրած է իրենց: Ըսուածին որպէս փաստ կը տրըւի այն որ 2003ին ԱՄՆ-ու հայաստանցիներէն քուէարկողներու 98%ը նախընտրած էր Ս. Դեմիրճեանը:

Կայ տակաւին վախը թէ արհասահմանի մէջ գտնուողները ընտրութեան իրաւունքէն զրկել, դուռ կը բանայ կեղծիքներու. երկրէն մեկնածներէ հազարաւորներու անունները ընդգրկուած են ընտրական ցուցակներու մէջ եւ անոնց անունով ալ քուէարկելու հնարքը գտնողներ կրնան օգտուիլ անոնց բացակայութենէն:

***

ՀԱՐՑԱԽՈՅԶԵՐՈՒ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐ

Մինչ ամբողջ թափով կը շարունակուի թեկնածուներու ընտրարշաւը, պարբերաբար հարցախոյզի արդիւնքներ կը հրապարակուին: Վերջիններէն է բրիտանական «Փոփիւլիւս» կեդրոնի կատարածը 1500 հոգիի վրայ, Յունուար 21–29: Այն հարցումին թէ որո՛ւ կը քուէարկէիք եթէ ընտրութիւնը վաղը ըլլար, պատասխանողներու 50·7% տուած է վարչապետ Ս. Սարգսեանի անունը: Կը հետեւին Ա. Պաղտասարեան (13·4%), Լ. Տէր Պետրոսեան (12·6), Վահան Յովհաննիսեան (7·6), Արտաշէս Գեղամեան (6·4), Տիգրան Կարապետեան (4·5), Վազգէն Մանուկեան (3·2), Արամ Յարութիւնեան (0·9) եւ Արման Մելիքեան (0·6):

Այս առաջինին զուգահեռ հարցախոյզ մը կատարած է նաեւ ընկերաբան Ահարոն Ադիբեկեան. անոր արդիւնքներով ալ Ս. Սարգսեան առաջին գիծի վրայ կը հանի, ունենալով քուէներու 55–60%ը. ուստի ընտրութիւնը կ'աւարտի միակ փուլով մը: Առաջին երրեակին մէջ իրեն հետ կը գտնուին Արթիւր Պաղտասարեան (13%) եւ Լ. Տէր Պետրոսեան (11): Մնացեալները չեն հասնիր 5%ի սահմանագիծին:

***

ԸՆՏՐԱՐՇԱՒԻ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐԸ Կ'ԱՒԵԼՆԱՆ

Գլխաւորաբար Լեւոն Տէր Պետրոսեանի ընտրական կեդրոնէն յայտնուած բողոքներով, այնպէս կը թուի թէ անհանդուրժողութիւնը կը շեշտուի թեկնածուներու ճակատներուն միջեւ ու հակադրութիւնները խօսքի մակարդակէն կ'անցնին գործնականին:

Փետրուար 6ին, Արտաշատի մէջ կայացած Լ. Տէր Պետրոսեանի հանրահաւաքին խումբ մը սկսած է քարեր, սառի կտորներ նետել թէ՛ մասնակիցներուն, թէ բեմին ուղղութեամբ: Յարձակում ալ գործուած է թեկնածուին ապահովութեան մարմնի պետին վրայ, որ գլուխէն վիրաւոր, հիւանդանոց փոխադրուած է: Միջադէպէն ետք Լ. Տէր Պետրոսեան գացած է տեղւոյն ոստիկանութեան ու պահանջած որ յանցաւորները գտնուին:

Պատահածին մասին ոստիկանութեան տարբերակը այն է որ Լ. Տէր Պետրոսեան եւ անոր կողմնակիցները անձնական վիրաւորանք եւ անուանարկող վանկարկումներ հնչեցուցած են որոշ պաշտօնեաներու հասցէին: Հանրահաւաքին մասնակիցներէն քանի մը հոգի երբ պահանջած են վերջ տալ այդ արտայայտութիւններուն, խոշտանգուած են, ատոր վրայ այս վերջիններուն համախոհները սկսած են սառի կտորներ, քարեր նետել բազմութեան ու ամպիոնի ուղղութեամբ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱՇՈՒԵՅԱՐԴԱՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԷՄ

Ցեղասպանութեան հարցը նոր թափ տուած է Թուրքիոյ Ֆրանսայի դէմ քայլերու քաղաքականութեան: Երկու կարեւոր մարզի հակադրութեամբ յայտնըւած է այդ քաղաքականութիւնը:

Առաջինը «Նապուգօ» կազատարին ծրագրին ֆրանսական մասնակցութեան խոչընդոտումն է: Այդ կազատարը 2012ին Կասպից շրջանի կազը պիտի փոխադրէ Եւրոպա, կարեւոր այլընտրանք մը ներկայացնելով ռուսական կազին, որմէ այսօր լայն չափով կախում ունի Եւրոպայի ցամաքամասը: Պիտի անցնի Թուրքիայէն, Պալքանեան երկիրներէն ու հասնի կեդրոնական Եւրոպա: Փետրուար 6ին Վիէննայի մէջ կողմերը ժողով մը գումարած են, ողջունած գերմանական ուժանիւթի ձեռնարկութեան մը միացումը ծրագրին, բայց ո՛չ ներկայ նախարարները, ոչ ալ ուժանիւթի պատասխանատուները արտայայտուած են ֆրանսական մասնակցութեան մը հեռանկարին մասին:

Հաշուեյարդարին երկրորդ կէտը կազմած է ապահովութեան ԱՔՍԱ ընկերութեան հետ գործացութեան վերջ տալու որոշումը: Թրքական բանակին փոխադարձ օժանդակութեան հիմնարկութիւնը – ՕՅԱՔ – որ գործընկեր էր ԱՔՍԱյի, որոշած է 50%ի իր բաժինը ծախել անոր ու այլեւս կապ չունենալ ֆրանսական ընկերութեան հետ: Անցեալ տարի ալ թրքական հիմնարկութիւնը հոլանտական դրամատան մը ծախած էր ՕՅԱՔ-ի դրամատունը:

Հոս եւս պատճառը կը բացատրուի Ցեղասպանութեան ազդակով: Թուրքերը Ցեղասպանութեան շառաւիղներուն ԱՔՍԱ-յի կատարած հատուցումը իրենց դէմ արարք կը նկատեն. յատկապէս կը ծանրանան հարցը հետապնդող փաստաբաններու երբեմն Մ. Կիրակոսի արտայայտութեան վրայ, թէ ԱՔՍԱ-յի հատուցումը հիմնական քայլ մըն է Ցեղասպանութեան Թուրքիոյ եւ ԱՄՆ-ու կողմէ ճանաչումի հոլովոյթին մէջ:

Ուշագրաւ է երեւոյթը որ Թուրքիա բազմաթիւ երկիրներու, ատեաններու ճանաչումին հակազդած էր խօսքով, գիրով, սպառնալիքներով, բայց գործնական քայլերու չէր դիմած: Հատուցումի պարագային փոխուած է կացութիւնը ու կ'առնուին գործնական քայլեր:

Սխա՞լ կ'ըլլայ հետեւցնել թէ ճանաչումը ի վերջոյ կրնայ վճռապէս մերժելի չնկատուիլ Թուրքիոյ կողմէ, բայց հատուցումի պարագան ոչ մէկ ձեւով տեղ ունի այդ հեռանկարին մէջ: Գոնէ առ այժմ:

ԼԻՈՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ ԿՐԿԻՆ ՊՂԾՈՒԱԾ

Ֆրանսահայ խորհուրդի շրջանային նախագահ Ժիւլ Մարտիրոսեանի ստորագրութեամբ Փետր. 6 թուակիր հաղորդագրութիւն մը կը տեղեկացնէ թէ չորրորդ անգամ ըլլալով պղծուած է Լիոնի հայկական յուշարձանը: Ան ձօնուած է Հայկական եւ բոլոր ցեղասպանութիւններու զոհերուն: Պղծումը կատարուած է Փետր. 2–3ի գիշերը: Անծանօթներ անընթեռնլի արձանագրութիւններ ձգած են կոթողին 12 սիւներուն վրայ:

Ֆրանսահայ խորհուրդը բողոք յայտնած է, պահանջելով որ հետաքննութեան ձեռնարկուի, յայտնաբերելու եւ պատժելու համար յանցաւորները որոնց արարքը նոր անարգանք մըն է, ուղղըւած՝ ֆրանսական ժողովրդավարութեան:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ազգային ժողովի փոխնախագահը Նեվզադ Փաքտիլ յայտարարած է որ Փետր. 6էն 7ի գիշերը, Ազգային ժողովը քուէարկած է Սահմանադրական փոփոխութեան վերջնական որոշումը, ըստ որուն լաչակ կրելը կ'արտօնուի համալսարանին մէջ: Այս քուէարկութենէն ետք, դեռ կան բազմաթիւ խոչընդոտներ, որոնց դրական ելքէն ետք է միայն, որ հարցը վերջնապէս լուծուած կ'ըլլայ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մեծամասնութեան (Իւ. էՄ. Փէ.) երեսփոխանները, այլեւս բացէ ի բաց կը քննադատեն Էլիզէի գործելակերպը, գլխաւորաբար Սարքոզիի խորհրդականները եւ մանաւանդ Գլօտ Կէանը: Ազգային Ժողովի Իւ. էՄ. Փէի մէկ խումբը Թիրախ առած է Կէանը իր զարմանքն արտայայտելով, որ Էլիզէի ընդհանուր քարտուղարը յայտարարէ որոշումները (օրինակ հանգստեան կոչուածներու յաւելումները) փոխանակ ուեէ նախարարի կամ նախարարապետին: Նըման արտայայտութիւն ունեցած է Մէօրթ է Մոզէլի երեսփոխանուհի Վալերի Ռոսօ-Տըպոր եւ այդ առընչութեամբ իր զօրակցութիւնը յայտնած է Ֆր. Ֆիյոնի: Սարքոզի շատ ջղագրգըռւած է «իր մարդոց» քննադատութիւններէն եւ յայտնած թէ թաղապետական ընտրութիւններէն ետք վճռական որոշումներ պիտի տայ:

ՉԱՏԻ նախագահը որ յաջողած է զըսպել ապստամբական պոռթկումը, ընդունած է Փետր. 6ին Ֆրանսայի Պաշտպանութեան նախարարը, որ գացած է ապահովութիւնը տալու Ֆրանսայի զօրակցութեան: Կը թուի, որ, փոխարէն նախագահ Տէպի կրնայ ներում շնորհել Զօէի Տապանին դատապարտուած 6 անդամներուն, ինչ որ թոյլ կու տայ Ֆրանսայի որ ազատ արձակէ ենթակաները: Բացէ ի բաց չէ յայտարարած այդ ներումը, այլ մամուլի ասուլիսին ընթացքին ըսած է որ կը մտածէ այդ մասին: Այդ նոյն մամուլի ասուլիսին ատեն յայտնած է նաեւ որ Սուտանի կողմէ զինուած վարձկանները պարտըւած են եւ փախստականները պիտի հետապնդուին:

ԹԱՔՍԻՆԵՐԸ, որոնք գործադուլի նոր շարժումի մը դիմած էին Փետր. 6ին, խանգարելով բոլոր մեծ քաղաքներու երթեւեկը, նոյն օրը գոհացում ստացան: Արդարեւ նախարարապետը ընդունելով թաքսիներու ներկայացուցիչները յայտնեց թէ Աթալիի տեղեկագրին այդ առաջարկը կը ջնջուի: Ծանօթ է որ գործադուլին պատճառը այդ 316 առաջարկներէն մէկն էր որ կը ջնջէր յատուկ արտօնագրի դրութիւնը, ինչ որ մեծ վրդովում ստեղծած էր շահագրգռուածներու մօտ: Ըստ երեւոյթին օրէ օր կը ջնջուին այն որոշումները որոնք կը մերժուին:

ԻՏԱԼԻՈՅ նախագահը ստիպուեցաւ լուծել խորհրդարանը Փետր. 6ին եւ կանխահաս ընտրութիւններու դիմել, որոնք տեղի կ'ունենան Ապրիլ 13ին եւ 14ին, քանի կարելի չեղաւ ապահովել փոխանցման շրջանի կառավարութիւն մը: Իտալիոյ քաղաքական 59րդ տագնապն է 60 տարիներու ընթացքին: Այս նոր տագնապը նպաստաւոր բնոյթ ունի Սիլվիօ Պէրլուսքոնիի համար, որ կրնայ իր վրէժը լուծել, քանի հարցախոյզերու մէջ առաջին դիրքի վրայ է:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ արտաքին առեւտուրի բացը նոր մրցանիշ մը կոտրած է հասնելով 40 միլիառ եւրոյի: Տրուած արդարացումներն ալ ոչ ոք կրնան համոզել, երբ յանցանքը կը վերագրուի եւրոյի բարձր արժէքին եւ քարիւղի գիներու յաւելումին, քանի նոյն պայմաններու մէջ է Գերմանիա, որ զգալի յաւելում մը արձանագրած է:

«ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ անունը մեր ինքնութեան հիմն իսկ է» ըսած է Մակեդոնիոյ արտաքին նախարարը՝ Անթոնիօ Միլոսոսքի Մոնտին տուած իր հարցազրոյցին մէջ (Փետր. 7): Ան կ'ըսէ նաեւ որ Մակեդոնիան պէտք է ՕԹԱՆ-ի կողմէ հրաւիրուի եւ պէտք է բանակցութիւններու դիմէ անդամակցելու համար Եւրոպական միութեան: Յունաստան դէմ է եւ այդ ընդդիմութիւնը ներքին քաղաքականութեան կը վերաբերի, կ'ըսէ նախարարը, որ կ'ուզէ միջազգային օգտագործում ունենայ Մակեդոնիա անունը, իսկ Յու-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

ՅԻՊԷ-Ի ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ ԵՒՍԵԲԻՈՍԻ ՀԵՏ

ՄԱՍՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՅԻՊԷ – Հիմա ո՞ւր...

ԵՒՍ. – Դիմացի ափը, պիտի բարձրանանք մինչեւ ամենագեղեցիկ տեսարան ունեցող վանքերէն մին, վարդի պէս բացուած Արագածի հարաւ-արեւմտեան կողին վրայ.

ՏԵՂԵՐԻ ՎԱՆՔ

Համալիրին չուրջ գոյութիւն ունի նոյնանուն գիւղը որ մինչեւ 554 բնակիչ ունեցած է: 1960ին գիւղը ամբողջութեամբ պարպուած է եւ բնակիչները հրաւիրուած նորանոր գործատուներու մէջ աշխատելու, դաշտագետիններու մէջ տեղաւորուած: Այս ձախաւեր երեւոյթը, այդ թուականներուն կրկնուած է Հայաստանի բազմաթիւ գիւղերու մէջ մէկ օրէն միւսը հազարամեայ գիւղերը պարպելով, ամայացնելով:

Տեղեր գիւղի պարագային մխիթարական կէտը այն է որ գիւղի նախկին տէրերը սկսած են վերադառնալ իրենց տուները, բարեխառն եղանակներուն, անասնապահութեամբ զբաղելու:

Վանքի բակէն, պայծառ օրերուն, կարելի է Հայաստանի պատմական յեռնաշխարհի մեծագոյն մասը ըմբոշխնել՝ հասնելով մինչեւ Երզրումի եւ Վասպուրականի լեռները, տիրապետել Արարատեան դաշտին, Սարդարապատէն մինչեւ Նախիջեւան, եւ սրտի մեծ ցաւով հարց տալ թէ ինչո՞ւ Սուրբ գրային մարգագետինը, ուր զետեղուած էր երկրաւոր դրախտը, ճակատագիրը երկուքի բաժնած է եւ մեր հազարամեայ վանքերու եւ ուխտավայրերու դէմ յանդիման սկսած են նորելուկ, գաճով ներկուած մինարէներու ուրուագիծեր վխտալ, տարուէ տարի աւելի...:

ՅԻՊԷ – Մինարէ՞...

ԵՒՍ. – Այո՛. մզկիթ. մինարէ ... Արարատի կոյս ճակատին դէմ յանդիման: Եթէ կ'ուզես պարզ աչքով ալ իրազեկ ըլլալ, գնա՛ Խոր Վիրապ, որ սահմանին կպած է, հայեացքդ ուղղէ Արաքսի դիմացի ափը, պիտի նկատես թէ քանի՛ քանի երկնասլաց սպիտակ աշտարակներ բարձրացած են սունկի նման. կարեւոր չէ որ ներքեւի մզկիթը աննշան խրճիթ մը ըլլայ, կարեւորը ուժի ցուցադրութիւնն է որ քայլ առ քայլ կը յառաջանայ:

ՅԻՊԷ – Ես կը կարծէի որ միայն բնութեան մէջ արածող գազաններն են որ իրենց իշխանութեան տարածքը «յատորկ հեղուկներով» կը նշեն:

ԵՒՍ. – Ինչպէս կը տեսնես, մարդկային գազաններու տեսակը տակաւին գոյութիւն ունի... դժբախտաբար, եւ մեր սահմաններուն վրայ...:

Վերադառնանք մեր Տեղերի վանքին:

Համալիրը կազմուած է եկեղեցիէ եւ գաւիթէ եւ վերջինիս անկիւններուն վրայ տեղաւորուած զոյգ մատուռներէ:

Գաւիթի մեծ դուռին վրայ կը կարդանք հետեւեալ արձանագրութիւնը.

«ՌՁԱ (681 + 551) = 1232. Շնորհաւքն Աստուծոյ ես Մամախաթուն շինեցի զեկեղեցիքս զմեծ եւ զփոքր, եւ ժամատունս, յիշատակ ինձ եւ առն իմոյ Վաչէի. իսկ բնակիչք սուրբ Ուխտիս հաստատեցին մեզ ի տարին պատարագ ի տանի Վարագայ սուրբ խաչին զամենայն եկեղեցիքս մատաղով եւ սիրով. իսկ որ զգրեալս խափանէ՝ Աստուծոյ տայ պատասխանի առաջի Յիսուսի Քրիստոսի – Մխիթար գրիչ»:

Այս արձանագրութենէն կ'իմանանք որ Մամախաթուն, Վաչէ Վաչուտեանի կինը երկու եկեղեցի շինել տուած է: Մեծը որ (վերանորոգուած 1974–75 տարիներուն) կը կոչուի Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ, եւ փոքր մը Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ կոչուած 1467ի յիշատակարանի մը մէջ, որ ներկայիս գոյութիւն չունի:

Թովմա Մեծոփեցին 1431ին Զաքարիա ոմն աբեղայ ՏԵՂԵՐԱՑԻ մը հոգեւոր եղբայր կը կոչէ: Վարդան Պատմիչն ալ Հեթում Ա.ի ուղղած գրութեան մէջ. (Գիրք Լուծմանցի մէջ) կը գրէ.

«... Ի մեր ժամանակս իմ, հասակակից աբեղայ մի յԱնբերդոյ երկիրն՝ ի վանքն որ ՏԵՂԵՐ կոչեն, սարկաւագ անուն, աղօթից շնորհ ունէր յԱստուծոյ... եւն.» (Այրարատ, էջ 147):

Տեղերի հրջանակին մէջ գոյութիւն ունէր Ս. ԽԱՉ վանքը, զոյգ ձորակներու անկիւնին վրայ կառուցուած եւ յիշուած Վարդան Աշխարհագրէն, մնացած է անգտանելի: Քովնտի բլրակի մը վրայ կան աւերակներ բուսականութեան մէջ խեղդուած, Դ.-Ե. դարերէն մնացած, աւանդաբար վերագրուած Ս. Վրթանէս հայրապետին:

Տեղեր եւ Զորափ գետերու միջեւ, ճամբու մօտ, բլուրներու վրայ տեղադրուած հնավայր մըն ալ կայ պղինձի եւ երկաթէ դարերէն մնացած (Յրդ – Ա. հազարամեակ Ք. ա.) ուր կարելի է մինչեւ այսօր տեսնել պարիսպներու մնացորդներ, ուղղանկիւն յատակագիծով շինութիւններու հետքեր, դամբարաններու մասեր:

Տեղերի համալիրին ճարտարապետը եղած է Աղբայրիկ վարդապետը որուն կառուցած զոյգ մատուռները գաւիթի անկիւններուն վրայ, բացառիկ երեւոյթ են հայկական ճարտարապետութեան մէջ եւ բաւական ինքնատիպ պատկեր մը կու տան Տեղերի վանքին:

Պէտք ենք թողուլ Տեղերի բարձունքը եւ վար իջնել ուղուելու դէպի պատմական ԿՈՇ գիւղը, անցնելով ԱԳԱՐԱԿ մեծ գիւղէն ուր կարելի է տեսնել գիւղի հարստութիւնը կազմող Է. դարու Ս. Աստուածածին եկեղեցիին տպաւորիչ աւերակները, բուսականութեան մէջ խեղդուած:

Հոս ալ, ինչպէս Արագածի գրեթէ բոլոր պատմական գիւղերուն մէջ, կան տարբեր ժամանակներէ մնացած աւերակներ, քաղաքային կառոյցներու հետքեր:

ՅԻՊԷ – Զարմանալի երկիր է մերինը. այս ո՛րքան հարուստ անցեալ, երբ դիտես այս գիւղերուն մաքուր տուփակերտ տուները, կը կարծես որ առաւելագոյնը 50 տարուան կեանք ունին...:

ԵՒՍ. – Հիմա նորոյթ է Ամառնի եւ Ինտոնէզիայի կոյս անտառներուն մէջ քարէ դարի ցեղախումբեր փնտռելը. լաւ կ'ընեն քիչ մըն ալ Հայաստան գան Երկաթի եւ պղինձի դարերու ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ ճանչնալու:

ԿՈՇ չբարձրացած պահ մը կանգ առնենք Սասունցիներու Ուջան գիւղը որ քաջութիւնը ունեցաւ համայնավարութեան խիստ տարիներուն (1967ին) Անդրանիկ Զօրավարի կիսանդրին կանգնելու գիւղին կեդրոնը:

Պատմական ՎԺԱՆ բնակավայրն է ուր Սմբատ Ա. Բագրատունի Թ. դարուն ապաստան ընտրեց, բանակը կազմելու եւ արաբ ոստիկան Ափշինին դէմ ելլելու որ չարաչար պարտութիւն կրեց Սմբատէն և ըստիպուեցաւ հաշտութիւն կնքել: Յովհաննէս կաթողիկոս Պատմիչը կը գրէ.

«Անդ ապա ի քաջազանց սուսերակրաց եւ ի լայնալիճ աղեղնաւորաց նետից՝ ահագին ահափետք օրհասք մահու հասուցանէին խմայէլեան գնդին»... եւն.: (Այրարատ, էջ 146):

ՅԻՊԷ – Կոշ գիւղը շատ տպաւորած է զիս: Առաւօտ մը Սասունիկ բարձրացած էի արշալոյսը դիտելու Արարատի կատարին, տեսնեմ խումբ մը կիներ շալակները զանազան խոտերով լեցուցած գիւղ (Կոշ) կ'իջնեն արդէն. հարցումիս ազնուօրէն պատասխանեցին թէ դեղաբոյսեր են եւ ձմեռուան զանազան աւանդական ապուրներու պաշար: Որքա՛ն պիտի ուզէի ձմեռը գալ եւ համտեսել այդ աւանդական ապուրները որոնց հրապոյրը շատոնց կորսնցուցած ենք Արեւմտեան մեր կեդրոններուն մէջ:

ԵՒՍ. – Վստահ եղիր, Թանկագին Յիպէ, որ երբ մեր Հայրենիքը դառնայ բնականոն ժողովրդավարական երկիր մը ուր կարենանք ազատօրէն ապրիլ մեր մշակոյթով, լեզուով եւ հաւատքով, այն ատեն ամէնքս ալ պիտի կարենանք վայելել մեր մշակոյթի հարստութիւնները եւ աւանդական առողջ կեանքը: Ուրախ-զուարթ երազանքներ կը հիւսենք բայց դեռ ԿՈՇ չհասանք:

ԿՈՇ

Ներկայիս 2000ի մօտ բնակչութիւն ունի որ կ'ապրի երկրագործութեամբ եւ անասնապահութեամբ: Պատմութեամբ եւ յուշարձաններով հարուստ բնակավայր մըն է որուն սկզբնական անունը եղած է ԿՎԱՇ:

Փաւստոս Բիւզանդ, Դ. դարուն պատմական անցքերը նկարագրած ատեն, կը յիշէ ԿՈՇԸ առաջին անգամ ըլլալով որպէս բերդաւան, իսկ Խորենացիի համաձայն հոս ապրած է Տիրան կուրցած թագաւորը, որ խեղդամահ ըլլալով իր որդի՝ Արշակ Բ.էն, թաղուած է տեղւոյն վրայ:

Վարդան վրդ. կը գրէ որ Ս. Յուսիկ Հայրապետին եւ Դանիէլին գերեզմանները Կոշի մէջ էին: (Վարդան վրդ., Աշխարհացոյց, Փարիզ 1960):

Եղիշէ եւս կը յիշէ Կոշը զոր Վասակ Սիւնին կը գրաւէ Վարդանանց պատերազմէն յետոյ, «բերդերու պատերազմի» տարիներուն եւ կը քանդէ:

Գիւղէն բաւական վեր, կը գտնուէր ԿՈՇԱՎԱՆՔԸ որմէ միայն Է. դարու Ս. Ստեփանոս եկեղեցին կանգուն մնացած է ձորին գլուխը, սրբատաշ եւ դեղնակարմրաւուն քարերով կառուցուած, շրջակայքին մէջ կը գտնուէր հին աւանը իր մառաններով, ջուրի աւազանով եւ այլ կառոյցներով: Հոն կան նաեւ 10րդ դարու մատուռի մը հիմնապատերը եւ ԺԳ. դարի խաչքարերով հարուստ գերեզման մը: Գերեզմանին վերեւ, բլրան կատարին վեհօրէն բազմած է Կոշի բերդը, կիսակործան, որու վրայ կը նկատուին աւելի հին շրջանի շինանիւթերբստ Թորամանեանի:

Գիւղի երկու եկեղեցիներն ալ կը գտնուին գերեզմանատան մէջ: Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչը կու գայ ԺԳ. դարէն, իսկ Ս. Գէորգը ԺԹ. դարէն. վերջինս շատ վնասուած է:

Գիւղի մուտքին, խճուղիի եզերքին, 1195թ. կրող եօթը մեթր բարձրութիւն ունեցող խաչքար-յուշարձան մը, երկար արձանագրութեամբ կ'աւետէ Արագածոտն գաւառի ազատագրումը Սելճուքներու ձեռքէն:

ՅԻՊԷ – Քանի որոշած ես օղակաձեւ դառնալ Արագածի շուրջ, ուրեմն հիմա Սասունիկ եւ յետոյ Ո՞ւր պիտի անցնինք:

ԵՒՍ. – Սասունիկի մէջ մնացած է Է. դարէն աւերակ եկեղեցի մը եւ գերեզմանատան մէջ հին խաչքարեր, աւելի հետաքրքրական է յաջորդ գիւղը՝ ԱՐԱՆ, որուն բնակիչները, մօտաւորապէս 600 հոգի, արեւմտահայեր են, 1915ին հոն ապաստանած Սասունէն, Մուշէն, Կարսէն եւն... կանոնաւոր գիւղ մըն է իր դպրոցով, բուժարանով, պտղատու ծառերով եւ առատ ջուրով որ քիչ մը ամէն կողմէ կը հոսի Արագածի ձիւնհալքի օրերուն:

Գիւղի մեծագոյն հարստութիւնը իր Ե. դարի պազիլիկն է սեւ եւ կարմիր սրբատաշ տուֆով կառուցուած, տպաւորիչ հիմնաքարերով, աւերակ վիճակով իսկ պատկառանք կ'ազդէ:

Գիւղի տարածքին յայտնաբերուած են նախադարեան շրջաններէն մնացած նիւթեր, կիկլոպեան ամրոցի մնացորդներ, դամբարաններ, միջնաբերդի մը հետքերը ուր գտնուած են Ք.ա. երկրորդ հազարամեակէն մնացած խեցեղէններու բեկորներ:

(Շար. 7)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՍԿ

պաշտօնական ամսագիր
կաթողիկոսութեան Հայոց
Մեծի Տանն Կիլիկիոյ
թիւ 9–10 եւ 11

Անթիլիաս (Լիբանան)

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ
ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԻ
2008

պատրաստեց՝
ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ
Մեծի Տանն Կիլիկիոյ

Անթիլիաս (Լիբանան)

ՀԵՐՄԻՆԷ ԵՐԻՑԵԱՆԻ ԵՐԳԵՑԻԿ ՀԱՄՈՅԹԸ ԱՆԹՈՆԻՕ ՎԻՎԱԼՏԻԻ «ԿԼՈՐԻԱ»ՅԻ ՄԵԿՆԱԲԱՆ

ԺԸ. դարի իտալացի յօրինողի ստեղծագործութիւնները դեռ ուսանողական տարիներից Հերմինէ Երիցեանի երգացանկի մասն են կազմել: Վիէննայի երաժշտական ակադեմիայում սովորելու տարիներին ոչ միայն ուշադիր ուսումնասիրել է Վիվալտիի յուզական բուռն տարուբերումներով լեցուն երգեցիկ ստեղծագործութիւնները. նաեւ իր համերգային երգացանկի մշտական ներկայութիւնն է դարձրել դրանք:

Բայց ոչ միայն երգչուհի եւ մենակատար, այլեւ ուզեցել է որպէս խմբավար էլ անպայման Վիվալտիի հոգեւոր երաժշտութեան մեկնաբան լինել:

Վիվալտիի հոգեւոր յօրինումներից ամենայայտնին «Կլորիա»ն է: Նրա մահուանից շուրջ հարիւր յիսուն տարի յետոյ, Ի. դարի 20ական թըւականներին հրաշքով յայտնաբերւում է նրա անձնական դիւանում եւ դառնում է Թորինոյի ազգային գրադարանի սեփականութիւնը:

Յայտնաբերումներից երեւան հանուեցին Վիվալտիի 140 նուագարանային գործեր, 29 քանթաթ, 15 օփերա եւ օրաթորիօ, որոնց թւում «Տիգրան» օփերան: Վիվալտիին հետաքրքրել է Հայաստանի պատմութիւնը: Վկայում է երաժշտագէտ-վիպասան Ալեխօ Քարփանթիերը, Վիվալտիի նուիրուած հատորում: Վիվալտիի ստեղծագործութիւնները երաժշտասէրների սեփականութիւնը դարձնելու գործում անուրանալի դեր ունի մի Հայ, որի մասին իր «Վենետիկը եւ Հայերը» գրքում է գրում Հ. Լեւոն Զէքիեանը. «Վենետիկը շրջապատող նահանգին մէջ անտարակոյս յիշատակութեան արժանի է նաեւ երաժըշտապետ-ղեկավար Անճելօ Էփրիկեանը (1913-1982) Թրեւիզօ քաղաքէն: Ան կարեւոր եւ վճռական դեր մը ունեցաւ իտալական 1700ի երաժըշտութեան կրկին արժէքաւորման մէջ, յատկապէս մոռացութենէն դուրս հանելով հանճարեղ Անթոնիօ Վիվալտին»:

Ի համեմատութիւն իր նուագարանային ստեղծագործութիւնների, Վիվալտիի հոգեւոր երգեցիկ ստեղծագործութիւնները սակաւ են հընչել նոյնիսկ նրա կենդանութեան օրօք: Վիվալտին իրեն աւելի ջութակահար էր համարում:

«Կլորիա»յի ստեղծման տարին ստոյգ չէ երաժշտագէտների համար: Կանգ են առնում 1716 թուականի վրայ: Առ ի փառաբանում ու շնորհակալութիւն Վենետիկի հանրապետութեան յաղթանակի Օսմանեան կայսրութեան դէմ Պալքաններում, Վիվալտին ստեղծում է «Կլորիա»ն. խմբավարական մեկնաբանման համար կատարեալ արտայայտչականութեան հասնելու համար երգչուհին խմբավարական դասընթացների է մասնակցում Ֆրանսիացի ժամանակակից յօրինող Ժան-Ժագ Վերնէյի վարած դասարանում: Վիվալտիի ապրած ու ստեղծագործած քաղաքն է այցելում՝ Վենետիկ: Իտալացի կատարողների փորձն է ուսումնասիրում: Երեւանում խմբավարական ղեկավարման գաղտնիքներն է իւրացնում ու տիրապետում, «Առնօ Բաբաջանեան» սրահում Հայաստանի ակադեմիական երգչախմբի փորձերին ներկայ գտնուելով եւ Յովհաննէս Չեքիջեանի 50ամեայ փորձառութիւնը ուսումնասիրելով: Նպատակը մէկն էր: Վիվալտիի «Կլորիա»ն հնչեցնել երգեցիկ համոյթի կատարմամբ:

Գաշանի Սէն-Ժան եկեղեցում Յունուար 27, Կիրակի ունկնդրի դատին ներկայացուեց Վիվալտիի «Կլորիա»ն, Հերմինէ Երիցեանի երգեցիկ համոյթի կատարմամբ:

Եկեղեցու ներքին իւրայատուկ պարդարանքը, ձայնատարածման բացառիկ հնարաւորութիւնները նպաստեցին հուժկու ու բազմաշերտ մեկնաբանմանը: Վիվալտիի այս ստեղծագործութիւնը ունկնդրին գրաւեց յուզական յագեցուածութեամբ, երգչախմբի եւ նուագարանային մասի ներդաշնակ միահիւսմամբ, երգեցիկ նրբերանգների արտայայտչական գունեղութեան անսպասելի բացայայտմամբ:

Վիվալտիի ստեղծագործութիւնը, մերօրեայ այս համերգով, եկաւ հաստատելու, որ դասական երաժըշտութեան գլուխ-գործոցները անսպասելի շտեմարան են արդի ունկնդրի յուզական աշխարհի հետ խօսելու համար:

1740ին Վիվալտին լքում է Վենետիկը եւ հաստատւում Վիէննայում: 1741ին մահանում է: Մոցարթի նման թաղւում է ընդհանուր փոսում: Անյայտ թողնելով իր երաժշտութեան յետագայ երկրպագուներին իր գերեզմանը, ուր պիտի դային խոնարհուէին մարդկային յոյզերի անզուգական այս մեկնաբանի առջեւ:

Գաշանի Սէն Ժան եկեղեցում տեղի ունեցած համերգը այս խոնարհումներից մէկն էր...

ԵՐԿՐՊԱԳՈՒ

ՓՈՂՈՑԷ ՓՈՂՈՑ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Սէն-Ժոզէֆ համալսարանի «Փիէր Ապու Խաթէր» սրահին մէջ, Յունուար 20ին տեղի ունեցած է մեծարանքի երեկոյթ մը նուիրուած Անդրանիկ Ծ.վ. Կռանեանի, անոր մշակութային գործունէութեան ոսկեայ յոբելեանին եւ «Տար ալ Մուրատ» հրատարակչատան կողմէ Հայր Կռանեանի «Անապահով օրեր» գիրքին հրատարակութեան առիթով: Առաջին խօսք առնողը եղած է Այպրուս Պօղոս, որ հաստատած է որ Հայ դատը չի մեռնիր ու Հայ եւ Լիբանանցի ժողովուրդներու միջեւ գոյութիւն ունին ճակատագրական ընդհանրութիւններ: Իրեն յաջորդած է Հայկազեան համալսարանի նախագահ վեր. տոքթ. Փօլ Հայտոստեան որ յայտնած է թէ Հայր Կռանեան ապրումներով եւ յուզումներով կը կատարէր իր աշխատանքները, շեշտելով թէ ան խաղաղութեան ձըգտող առաջնորդ մըն է: Յաջորդ խօսողը եղած է տոքթ. Անրի Ուէյս, որ արտայայտուած է հ. Կռանեանի «Անապահով օրեր» հատորին թարգմանիչին մասին, որ կրցած է հարազատ թարգմանութիւն մը կատարել, ճշդելով թէ գործը ժամանակակից է ու գրութեան պատճառները այժմէական: Սէն-Ժոզէֆ համալսարանին կողմէ խօսք առած է Եուհաննէս Թապէթ, որ նշած է թէ հ. Կռանեան սորվեցուցած է թէ նահատակներուն ներկայութիւնը գոյատեւման գրաւական է եւ թէ Հայ եկեղեցին հինն ու նորը կամրջող օղակ մըն է: Տոքթ. Նուր Սալման, իր կարգին յայտնած է որ Հայր Կռանեանի անկեղծութիւնը, մտահոգութիւններն ու երազը ազատ մտքի արտայայտութիւններ են: Գեղարուեստական բաժինէ մը եւ գինեձօնէն ետք, հ. Կռանեան շնորհակալութեան իր խօսքը ըսած է:

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

«ԼԻԼԻԱ» ՊԱՐԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑԻՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կլէնտէյլի Հայ սքուլի հանդիսասրահին մէջ, Յունուար 13ին, տեղի ունեցած է «Լիլիա» պարային դըպրոցին երեկոյթը: Պարի դպրոցին շուրջ 150 աշակերտները՝ մանուկներ, պատանիներ եւ երիտասարդներ, ներկայացուցած են հայկական ժողովրդական, ազգագրական եւ օտար 30 պարեր, արժանանալով հոծ բազմութեան գնահատանքին:

***

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

Փասատինայի «Պէշկէօթիւրեան» սրահին մէջ, Յունուար 13ին, տեղի ունեցած է Վարդգէս Պետրոսեանի ծննդեան 75ամեակին նուիրուած յուշի երեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ համագաղութային յանձնախումբի մը: Ներկայ եղած են Հայաստանի աւագ հիւպատոսը, հայ յարանուանութեանց հոգեւորականներ, կազմակերպութեանց եւ մըշակութային ու հայրենակցական միութիւններու ներկայացուցիչներ: Հանդիսութիւնը վարած է Խաչիկ Ճանոյեան: Բանախօսած են Օշին Քէշիշեան, տոքթ. Յարութիւն Սաղրեան եւ Մինաս Գոճայեան, ներկայացնելով տարաբախտ գրագէտին կեանքն ու գրական վաստակը: Յանուն Վարդգէս Պետրոսեանի հարազատներուն, շնորհակալութեան խօսքով հանդէս եկած է Ռուզաննա Խանզադեան: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են բանաստեղծուհի Գայեանէ Ղազարեան, երգչուհի Անահիտ Ներսիսեան եւ դաշնակահար Լեւոն Աբրահամեան: Փակման խօսքը արտասանած է կազմակերպիչ յանձնախումբի ատենապետ Արա Ահարոնեան:

ԼՐԱՏՈՒ

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԱՐԵՒԻ ԽԱՒԱՐՈՒՄԸ

«Արեւ. իւրաքանչիւր մարդու մէջ դեռեւս ապրում է հին արեւապաշտը», — մըտածում էր նկարիչը կարանտինցիներին հրաժեշտ տալով: Ձիերն ուրախ նրա կառքը թռցնում էին Թէոդոսիայի արեւով ողողուած փողոցներով:

Մի քանի օր անց Այվազովսկին նկարեց իր «Արեւի խաւարումը Թէոդոսիայում»: Հսկայական կտաւի վրայ պատկերուած էր քաղաքը՝ Կարանտինի կողմից դէպի Լիսայա Գորա բացուող տեսարանով: Նըկարիչը վերարտադրել էր խաւարման ժամանակ հայրենի քաղաքի լուսաւորութեան բոլոր իւրայատկութիւններն ու նրա արտասովոր տեսքը, երկիւղալից տենդով բռնկուած բնութիւնն ու մարդկային հոգու խռովքը: Նկարն ինքն ասես գանգատ, բողոք էր արտայայտում արեւի անյայտացման դէմ:

Նկարիչը կտաւը նուիրեց Ռուսաստանի աշխարհագրական ընկերութեանը:

ԾՈՎԱՅԻՆ ԳԼԽԱՒՈՐ ՇՏԱԲԻ ԳԵՂԱՆԿԱՐԻՉԸ

Այս անգամ էլ, ինչպէս միշտ, ուրախ սկսուեց աշնանային օրը, երբ Այվազովսկին մտաւ արուեստանոց: Աշխատանքն ընթանում էր արագ, թեթեւ: Այսօր նկարիչն առանձնապէս ոգեւորուած էր նկարում նաեւ նրա համար, որ պատկերում էր փոթորկուող ծովն ու բարակ ձիւնափոշով ծածկուած թէք բլուրների տակ ծուարած, իր սրտին այնքան մօտ, հարազատ Թէոդոսիան:

Սակայն երկար աշխատել չվիճակուեց: Սպասաւորը, միակ մարդը, որ մուտք ունէր Այվազովսկու մօտ աշխատանքի ժամերին, եկաւ եւ զեկուցեց, որ ներքեւում նրան է սպասում ծերունի ձկնորս Նազարէթը, ասում է, որ անյետաձգելի գործ ունի իր հետ:

Այվազովսկին լաւ գիտէր, որ ծերունին զուր տեղը չէր անհանգստացնի իրեն: Լուանալով ձեռքերը նա արագ իջաւ ներքեւ:

— Ի՞նչ է պատահել Նազարէթ: Լայնալանջ թուխ ծերունին ակնյայտ յուզուած էր: Այվազովսկին նրան երբեք այդպէս չէր տեսել, չնայած երեխայ ժամանակւանից գիտէր ձկնորսին:

— Դժբախտութիւն, պարոն Այվազովսկի: Արխիպը, կարծես... ձեռքից գնում է, խուլ ձայնով արտասանեց ծերունին, եւ արցունքները հոսեցին կնճռոտ այտերն ի վար:— Ուզում է քեզ մնաս բարով ասել:

Այդ լուրը ծակեց Այվազովսկու սիրտը: Ծերունի Արխիպը հին սեւծովային էր: Նրան հանդիպել էր Սուրաշում, դեսանտի ժամանակ: Առաջին իսկ օրը հրամանատարութիւնը փորձուած ծովայինին ծառայութեան նշանակեց Այվազովսկու մօտ, եւ նաւաստին հպարտանում էր դրանով: Նա հասկանում էր, թէ ինչքան կարեւոր էր պահպանել այն մարդու կեանքը, որը եկել էր սերունդների համար կտաւին յանձնելու ռուսական նաւատորմի սխրանքները: Կովկասի ափերում նաւարկելիս Այվազովսկին մտերմացել էր Արխիպի հետ: Նաւաստին անբաժան էր նրանից: Այդտեղ էլ Այվազովսկին անկեղծօրէն գնահատեց ծերունու հոգեկան գեղեցկութիւնն ու նուիրուածութիւնը: Հրաժեշտ տալիս նա Արխիպին հրաւիրեց ծառայութիւնն աւարտելուց յետոյ բնակութիւն հաստատել Թէոդոսիայում: Նաւաստին մինուճար մի մարդ էր, մօտիկ հարազատներ չունէր: Արխիպը չմոռացաւ սիրելի նկարչի հրաւէրը եւ տասը տարի անց, փայտէ ոտքով ու յենակ երով անսպասելիօրէն յայտնուեց Իւան Կոնստանտինովիչի տանը: Այվազովսկին իր մօտ պահեց նրան: Բայց նաւաստին, տեղացի ձկնորսների հետ շուտով մտերմանալով, տեղափոխուեց ծերուկ Նազարէթի մօտ:

Այվազովսկին, որը սիրում էր ձկնորսների հետ ծով դուրս գալ, յաճախ էր այցելում Նազարէթի տնակը՝ Կարանտինում: Այստեղ Կիրակի օրերը ձկնորսները հաւաքւում էին, որպէսզի խմեն Նազարէթի մառանի գինուց եւ ականջ դնեն Արխիպի ծովային պատմութիւններին, յատկապէս Նաւարինեան ճակատամարտի մասին, որտեղ աչքի էր ընկել նա: Իսկ Արխիպը պատմելիս սիրում էր կրկնել.

— Ահա այդ ժամանակ, երբ Պաւել Ստեպանովիչ Նախիմովի հետ ծառայում էինք «Ազովի» վրայ...

Նախիմովի մասին նա միշտ խօսում էր փոքր-ինչ վերամբարձ ու հանդիսաւոր, չքաշուելով նոյնիսկ լաց լինել:

(Շար. 159)

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Ի գիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփ Շրջանի Հայ Հասարակութեան՝ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 5ին, Հսկումի խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով. –

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 13ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27ին,
ՄԻՋԻՆՔ։

(Տար.)

***

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հսկումի ժամերգութիւններ ժամը 17.30ին

ՈՒՐԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 8

Պօմոնի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցի

Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 13

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցի (Փրատօ)

Քարոզիչ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

(Տար.)

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

Recherche Directeur(trice) de maison de retraite

L'Association Arménienne d'Aide Sociale recherche un(e) Directeur(trice) pour une de ses maisons de retraite de la région parisienne.
Le(la) candidat(e) devra faire preuve de ses capacités de gestion et posséder une bonne connaissance de la culture et de la langue arméniennes.
Possibilité de logement de fonction.
Prière d'envoyer lettre de motivation et CV à l'adresse suivante :
Monsieur le Président
ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
77 rue la Fayette — 75009 PARIS
e-mail : aaas.paris@aaas.fr

(Շար. Ա. էջէն)

նստատան կրնայ, իրեն յարմար, ուրիշ անուն մը տալ։

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ, իրաքեան նոր (Թէեւ առժամեայ) դրօշակը արդէն իսկ բանավէճի նիւթ է։ Զինուորական պատուներով է որ Փետրուար 5ին, սկսած է ծածանիլ վարչապետարանին շէնքին վրայ։ Սկզբունքով միայն մէկ տարուան կեանք ունի. միշտ կը կրէ «Ալլահ Աքպար» (Աստուած մեծ է) արձանագրութիւնը հին արաբերէն գիրերով (Նախապէս Ս. Հիւսէյնի ձեռագիրն էր), բայց Պաասի աստղերը անհետացած են։ Այս խորհրդանիշը, որ Քիւրտերու պահանջն էր, բանավէճի նիւթ է, գլխաւորաբար սիւննիներու մօտ։

ՎԱՍԻԼԻ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆԻ դատավարութիւնը առկախուած է, հաւանաբար արտաքին բազմաթիւ ճնշումներու տակ, բայց, արտօնութիւն տրուած է որ հիւանդանոց փոխադրուի։ Ցուկոսի նախկին փոխ նախագահը. Մոսկուայի մէկ բանտն է 2006էն ի վեր։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 160 եւրօ տէր եւ տիկին Մինասեանէ ի նպաստ Հայաստանի որբերուն։

□

ARNOUVILLE

A l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France
La section Astrig d'Arnouville vous invite à fêter la **SAINT VALENTIN** le **16 Février** à la salle Aznavour à Arnouville
La soirée sera animée par le chanteur Sahag SISLIAN et son orchestre ambiance assurée
Pour tous renseignements ou réservations, téléphoner à :
Chaké au 01 39 85 12 35 ou
Hripsimé au 01 39 87 08 73

□

CONFERENCE

La section Issahakian de Bagneux-Cachan Banlieue-Sud vous invite à une soirée conférence et projection intitulées
« ARMENIE, LA MAGIE DE L'ECRIT »
présentée par CLAUDE MUTAFIAN
le vendredi 8 février à 20h30
à la Maison de la Culture de Paris
17 rue Bleue — 75009 Paris
Le catalogue de l'exposition sera disponible ce soir-là.

□

ԼՈԹՕ

Մարսէյլ – Պուլվար Օտոյի «Լէօլա Սասունի» մասնաճիւղի ԼՈԹՕն տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Փետրուար 10, ժամը 15ին, 8 ռիւ Տընի Փափէն, Թաղամասի սովորական սրահը (Մարսէյլ 15րդ թաղամաս)։ Ուրախ մթնոլորտ։

Son Eminence Mgr Norvan ZAKARIAN,
Primat du Diocèse de l'Eglise Apostolique Arménienne de France
vous invite
le mercredi 13 février
à 20h30 précises
à la **conférence**
de **Maxime K. YEVADIAN,**
Historien

CHRISTIANISATION de l'ARMÉNIE

Retour aux sources
La Genèse de l'Eglise d'Arménie,
Volume I
(des origines au milieu du IIIe siècle)
Salle Nourhan Fringhian,
Cathédrale St. Jean-Baptiste,
15 rue Jean Goujon — 75008 Paris
Un Diaporama accompagnera la conférence
Présentation et dédicace de l'ouvrage

OFFRE D'EMPLOI

La Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture de Marseille
recherche
POUR UN POSTE D'ACCUEIL
une personne —homme ou femme— âgée de 50 ans ou plus RMI-ste, si possible bilingue français-arménien.
Contrat de 2 à 5 ans dans le cadre des emplois accompagnés, 26h par semaine.
Adresser candidature écrite à la :
MAJC
12-14, rue Saint-Bazile — 13001 Marseille
Renseignements au : **04.91.66.45.33**
04.91.66.43.05
04.91.50.15.09

L'ASCENSION A LOURDES

Nos paroisses de France organisent
UN PELERINAGE MARIAL A LOURDES
à l'occasion du 150ème anniversaire des apparitions de la Sainte Vièrge à Bernadette
du mercredi 30 avril au samedi 3 mai
sous la présidence de
SA BEATITUDE NERSES BEDROS XIX
Catholicos Patriarche de Cilicie des Arméniens Catholiques

Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **350 euros**
Pour inscriptions et informations : contacter le P. Curé de la Paroisse ou appeler le secrétariat de l'Eparchie — Tél. : 01 40 51 11 90.

Les inscriptions seront closes le 29 février 2008

l'Association MACHTOTZ
pour la défense de la langue arménienne
organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 16 février — 28 juin 2008
Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves francophones seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio : 97 euros (frais d'expédition inclus)
Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR FAMILIAL A BELLEFONTAINE

organisé par la Section **Archalouis Tathéossian** de Paris
du 2 au 9 mars
Ambiance arménienne et familiale assurée
Venez, avec vos enfants, petits-enfants ou amis
Rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre

Renseignements et inscriptions auprès de
Araxie 01 39 83 71 19 (19h00 à 21h00)
Alice 01 42 93 03 56 (19h00 à 21h00)
Date limite d'inscription 17 février

□

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Candidatures à adresser à

CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : **31 mars**

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 9-10
SAMEDI-DIMANCHE
9-10 FEVRIER
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·892 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 83e ANNEE — N° 21·892

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՄԻԱՒՈՐՈՒԵԼՈՒ ՁԳՏՈՒՄՆԵՐ

Վեց կուսակցութիւն՝ Ազգային ժողովրդավարական միութիւնը, Ազգային ժողովրդավարական կուսակցութիւնը, Ազգային ժողովրդավարների դաշինքը, Ազգային պետութիւնը, Ազգային միասնութեան ուխտը եւ Սահմանադրական իրաւունք միութիւնը Փետր. 6ին միաւորուելու մտադրութիւն յայտնած են։ Ելոյթ ունենալով Ազգային ժողովրդավարական միութեան նախագահ եւ նախագահութեան թեկնածու Վազգէն Մանուկեան ըսած է թէ իրենց կրնան միանալ ազգային ժողովրդավարութեան ըսկզբունքները խորացուցած այլ կուսակցութիւններ ալ եւ թէ բանակցութիւններ կը տարուին։

Վ. Մանուկեան նաեւ կոչ ուղղած է պատիւով փակելու ղարաբաղեան շարժումին քսանամեայ էջը եւ հպարտութեամբ բանալու յաջորդ քսանամեակը։

Որպէս նախագահութեան թեկնածու, ան ըսած է թէ իր մօտեցումն է Ղարաբաղը մինչեւ վերջ պահել, Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւնները բարւոքել, առանց Ցեղասպանութեան հարցը մէկդի դնելու։ Համաշխարհայնացումի բոլոր կէտերուն վրայ գործակցիլ եւ մրցակցիլ ուրիշ ժողովուրդներու հետ։ Ան շեշտած է. «Դա միակ ճանապարհն է դիմանալու. չմտածէք որ դուք դրանից կը շեղուէք եւ ձեզ թոյլ կը տան այս տարածաշրջանում նորմալ ապրել։ Մեծ արագութեամբ պէտք է վազես, որ գոնէ մնաս կանգնած տեղում»։

⁂

ՎԱՆԱՁՈՐԻ ՄԷՋ ԳԱՅԼԵՐ

Վերջին օրերուն Վանաձորի ներքին գործերու բաժինը ահազանգներ ստացած է թէ քաղաքի տարբեր թաղամասերու մէջ երեկոյեան ուշ ժամերու գայլեր կը տեսնուին, անոնք կը յարձակին թափառական շուներու։ Յունուար 30ի գիշեր" որսորդական միութեան աշխատակիցներ կեդրոնական հանրախանութին մօտ զարնուած հսկայ գայլ մը գտած են։ Բնակիչներուն ազդարարուած է ուշ ժամերուն փողոց չելլել։

⁂

Վ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔՆ ԱԼ ԽԱՆԳԱՐՈՒԱԾ

Հայաստանեան մամուլը ընտրարշաւի միջադէպերու կարգին տեղ կու տայ ՀՅԴ թեկնածու Վահան Յովհաննիսեանի Գեղարքունիքի մարզին մէկ գիւղին մէջ ունեցած հանրահաւաքին պատահարին։ Անոր պատճառ եղած է «Բարգաւաճ Հայաստան» կամ «Հանրապետական» կուսակցութեան պատկանող անձի մը ինքնաշարժով ցուցարար բազմութեան մէջէն անցնելու փորձը, մինչ թեկնածուն կը ներկայացնէր ընտրական իր ծրագիրը։ Շարժավարը գիւղացիներուն յարձակումին թիրախ եղած է։

Նոյն թեկնածուին դէմ նման միջադէպ մըն ալ Թալինի հանրահաւաքին պատահած է, ինչ որ դատական հետաքննութեան ալ պատճառ դարձած է։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ, Փետրուար 7ին, ընդունած է ծխախոտ վաճառող սրճարանատէրերը, որոնք դժգոհ են եւ մեծ վնասներ կը կրեն ծխելը արգիլուելէն ի վեր։ Հոս ալ, Սարքոզի խոստացած է բանակցիլ եւ լուծում մը գտնել։ Կը խորհի յատուկ վայրերու ստեղծումը սրճարաններուն մէջ, ուր կարելի ըլլայ ծխել։ Պիստճէի նախարարը եւ վաճառորդները (պիւրալիսթ) բանակցութեան պիտի դիմեն եւ լուծումի մը յանգին մինչեւ երկու ամիս.

ՆԻՔՈԼԱ ՍԱՐՔՈԶԻ դատի դիմած է պատժական ատեանին առջեւ ինչ որ աննախընթաց դէպք մըն է Հանրապետութեան նախագահի մը համար, երբ հարցը կը վերաբերի մամուլին։ Արդարեւ, Ն. Սարքոզի չէ հանդուրժած որ Նուվէլ Օպսէրվաթէօրի կայքէջին վրայ դրուի լուր մը, ըստ որուն իր ամուսնութենէն շաբաթ մը առաջ ԷՍ.ԷՄ.ԷՍ. մը ղրկած կ'ըլլայ իր նախկին կնոջ ըսելով որ «եթէ վերադառնաս, ամէն բան կը հրաժարիմ»։ Սարքոզի չինծու եւ կեղծ կ'որակէ եւ բողոք կը ներկայացնէ, ինչ որ նախընթաց չունի եւ ոչ Միթերան, ոչ ալ Շիրաք նման ընթացք ունեցած են։ Հաւանաբար այս ալ մաս կը կազմէ Սարքոզիի «խզումի» խոստացած քաղաքականութեան,

ՖՐԱՆՍԱՅԻ արտաքին առեւտուրի ենթանախարարը Հ. Նովէլի «Նապուգօ» կազատարին հարցով յայտարարած է թէ ամէն բան վերջացած չէ հազ տը Ֆրանսի այդ ծրագրին մասնակցութեան համար։ Ընկերութենէն ալ ըսուած է թէ այլ ծրագիրներ ալ կ'ուսումնասիրուին, ինչպէս ռուսական կազի փոխադրութեան ռուսեւիտալական «Սաութ ըսթրիմ»ը։ Հ. Նովէլի Թուրքիա կ'երթայ Փետր. 17-20, եւ հաւանական կը նկատուի որ այցին ընթացքին որոշ կարգադրութիւններ ըլլան։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ հարաւը աւելի քան 50 թաթառներ աւեր գործած են Փետրուար 5ին եւ 6ին։ 55 մեռեալ կայ եւ աւելի քան 150 վիրաւոր։

ԻՏԱԼԱՑԻ ՌԱԲՈՒՆԻՆԵՐ պահանջած են որ դադար մը արձանագրուի Վատիկանի հետ երկխօսութեան, իբրեւ հետեւանք Աւագ Ուրբաթի պաշտամունքին «Հրեաներու համար աղօթք»ին լատիներէն ծէսով հրատարակութեան։ Ռաբուններու ընդհանուր ժողովը արտայայտուած է այդ դադարին ի նպաստ։ Ըստ իրենց այն կոչը որ կը հրաւիրէ աղօթել «որպէսզի Հրեաները ճանչնան ի վերջոյ Յիսուս Քրիստոսը» վտանգաւոր ձեւով կը հակասէ երկխօսութեան տասնամեակներուն։

ԳԱՆԱՐ ԱՆՇԷՆԻ յայտնութիւնները (Փետր. 6) ինչ կը վերաբերի Անդրծովեան ենթանախարար՝ Քրիսթիան Խաթրոզիի մախումներուն ԱՄՆ կատարած իր համբորդութեան համար, ստիպած են զինքը որ ներողութիւն խնդրէ։ Արդարեւ, չզրկուելու համար բաժակէ մը Սարքոզիի հետ Էլիզէ, չէր կրցած հասնիլ էռ-Ֆրանսի օդանաւին, որ զինք ԱՄՆ պիտի տանէր եւ առանձին օդանաւ մը մը վարձած էր Տասոյէն որ 138 հազար եւրօ արժած էր։

ՍԵՐՊԻՈՅ կառավարը՝ Քոսովօ կրնայ իր անկախութիւնը հռչակել Փետրուար 17ին, ինչ որ թոյլ կրնայ տալ Եւրոպական միութեան արտաքին նախարարներուն որ յաջորդ օրը իրենց ժողովին ընթացքին յայտնեն թէ կը ճանչնա՞ն թէ ոչ։

Հ. ԳԼԻՆԹԸՆ դրամական նեղ կացութեան մատնուած է իր ընտրապայքարին համար եւ ստիպուած եղած է 5 միլիոն տոլարի փոխատուութիւն մը ընել իր անձնական հարստութենէն որ չէ բաւած։ Ծանօթ է որ ամերիկեան ընտրութիւններու գլխաւոր զէնքը նաեւ դրամն է, ինչ որ բնաւ չի պակսիր Օպամայի։ Մասնագէտներուն համար ընտրապայքարը վտանգուած է։ Հանրապետական ճակատի վրայ, միլիառատէր Միթ Ռոմնէ որոշած է քաշուիլ եւ ազատ ձգել Ճոն ՄքՔէյնը, չվնասելու համար իր կուսակցութեան երթին։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ Եւրոպական միութեան անդամակցութեան նիւթով որոշ յօյսեր ներշնչած է Ժ. Աթալիի տեղեկագիրը։ Հոն ըսուած է թէ Թուրքիա 11% զարգացումի տէր երկիր է որ ունի մեծ կարողականութիւն եւ կը հանդիսանայ կարեւոր շուկայ մը։ Ուստի Ֆրանսա պէտք է տնտեսական յարաբերութիւնները զարգացնէ անոր հետ։ Այս թելադրանքը թրքական շրջանակներու մէջ օրակարգի բերած է հարցումը թէ Ֆրանսա Թուրքիոյ անդամակցութեան նկատմամբ իր ժխտական դիրքը կը փոխէ՞։

ՆԻՔՈԼ ՀՈԼԱՆՏ, Ֆրանսուա Հոլանտի 80ամեայ մայրը վերջին դիրքի վրայ է Գաննի (Ծովային Ալպեաններ) թաղապետական ընտրութիւններու ընկերվարական ցանկին վրայ։ Կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը կը ճշդէ որ ինք չէ եղած միջոցը, բայց, երբ մայրը հարցուցած է իրեն, պատասխանած է՝ «եթէ կ'ուզես...»։ Պայրուի «ՄօՏէմ» կուսակցութեան Նըմուրի ցանկին վրայ ալ կայ Շառլ Նափոլէոն որ կը պատկանի Նափոլէոնի Ժերոմ եղբօր շառաւիղին։

ԻՐԱՔԻ ամերիկեան հրամանատարութիւնը որոշած է հրապարակել եւ լրագրողներու ցոյց տալ տեսերիզ մը, որ կը ներկայացնէ Ալ-Քաիտայի ջամբած «դաստիարակութիւնը» պատրաստելու համար «մանուկ-ռումբեր» ինչպէս անուանուած են։ Սփռուած պատկերները սարսափ եւ վրդովում կը պատճառեն եւ ապահովութիւն կը տրուի որ ճշմարտութեան կը համապատասխանեն։ Ցոյց կու տան 8էն 12 տարեկան մանուկներ զինուած, որոնք կը սորվին չափահաս անձեր առեւանգել եւ սպաննել, տուներ գրաւել, սպաննելու համար բնակիչները, եւ այլն։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԼԱՉԱԿԻ ՀԱՐՑԻՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Թուրքիոյ Ազգային ժողովը, որ ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թիւով, լաչակի գործածութիւնը արտօնած էր համալսարաններու մէջ, այդ որոշումը տուած է 99ի դէմ 401 ձայնով։ Վիճարկումը տեւած է Փետր. 6ի գիշերը մինչեւ առաւօտեան ժամը 4 եւ առիթ տուած է շատ բուռն վիճաբանութիւններու, դէմ առ դէմ հանելով մեծամասնութեան եւ քէմալական ընդդիմութեան երեսփոխանները։ Քուէարկուած օրինագիծը կը ճշդէ որ «Ոչ ոք կրնայ զրկուիլ լաչակ կրելու իրաւունքէն, բարձրագոյն ուսման հաստատութիւններու մէջ»։ Որոշումը պէտք է վաւերացուի Փետր. 9ին նոր քուէարկութեամբ մը, ապա, ներկայացուի Սահմանադրական ատեանին, գործադրութեան դրուելու համար։

Մինչ այդ երկրին կրօնամէտ եւ աշխարհավար հատուածները բուռն վիճարկումներ կ'ունենան, քաղաքական ու ընկերային ոլորտներուն մէջ։ Ցատկապէս համալսարանականներ եւ արդարութեան ատեաններու պաշտօնատարներ դէմ են համալսարանին մէջ լաչակի գործածութեան ու յաջորդական ցոյցերով կ'արտայայտեն իրենց տեսակէտը։

Աշխարհավար բազմաթիւ կազմակերպութիւններ Փետր. 9ի բ. քուէարկութեան զուգահեռ «Անկախութեան եւ աշխարհավարութեան» հանրահաւաք մը կազմակերպած են Անգարայի մէջ։ Արդէն նման ցոյցեր գրեթէ ամէնօրեայ են ու տեղի կ'ունենան այս կամ այն քաղաքին մէջ, հազարաւորներ խմբելով։ Փետրուար 7ին Իզմիրի մէջ տասը հազար հոգի մասնակցած է «Լաչակի դէմ աշխարհավար հանրապետութիւն» հանրահաւաքին։ Հանրագրութիւններ ալ տեղի կ'ունենան, «ոչ» ըսելու համար խորհրդարանի կարգադրութեան։

Հակառակ այս ցոյցերով յայտնուած ընդդիմութեան, միջազգային դէտերու կազմակերպութիւններուն եզրակացութիւնը այն է որ Թուրքիոյ մէջ կրօնամոլ հոսանքը կը զօրանայ։

Թուրքիոյ մէջ ուր աշխարհավարութեան քէմալական սկզբունքներուն առաջին երաշխաւորը բանակն է, լաչակի այս կարգադրութեան հանդէպ կրաւորական դիրքով երբեմն կը զարմացնէ։ Սակայն քաղաքական մեկնաբաններ կը բացատրեն թէ նախապէս եղած սակարկութեան մը արդիւնք է ատիկա։ Բանակը քիւրտ զինեալներ հալածելու պատրուակով Իրաքի մէջ գործողութիւններու համար պէտք ունէր խորհրդարանին հաւանութեան։ Կրօնամէտ տարրերու մեծամասնութեամբ այդ ժողովը տուաւ հաւանութիւնը. այսօր յայտնի կ'ըլլայ որ Էրտողանի իշխանութիւնը ատոր փոխարէն ունեցած է ուրոյն պետութեան յենած Էրկէնէքօնի նման կառոյցներ բացայայտելու, համալսարանին մէջ լաչակ կրելու ազատութեան նպատակով սահմանադրութեան մէջ փոփոխութիւն կատարելու կարելիութիւնը։

ԱԴՐԲԵՋԱՆ

«ԵՐԵՒԱՆԸ 1918-ԻՆ ՀԱՅԵՐՈՒ ՏՐՈՒԱԾ Է»...

Ադրբեջանի Ազգային ժողովը կը պատրաստուի յատուկ յանձնախումբ մը կազմելու, ուսումնասիրելու համար «Երեւանին 1918ին Հայերու տրուելու» խնդիրը։ Ժողովին նախագահը Օ. Էսատով յայտարարած է թէ Հայերը ոչ միայն Ադրբեջանէն հող կը պահանջեն, այլ նաեւ պատմութիւնը իրենց նպաստաւոր ձեւով կը խեղաթիւրեն։ Իր համոզումով ներկայի Հայաստանին մեծ մասը ադրբեջանական հող է եւ հարկ է այս իրողութիւնը պատմող լուրջ հատորներ գրի առնուին։

Զէ մոռցուած շեշտումը թէ ծրագրըւած յատուկ յանձնախումբը պատմական փաստաթուղթերու հիմով պիտի լուսաբանէ իրականութիւնը, յետոյ արդիւնքները ղրկէ միջազգային հիմնարկներու, ատեաններու։

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

«ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԿՈՂՄՆ ԱՇԽԱՐՀԻ»

ՀԵՂԻՆԱԿ՝ ՏՈՔԹ. ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

ՊԵՏՐՈՍ ՀԱՃԵԱՆ

Եթէ օր մը պիտի գրուի Հայկական Սփիւռքի ամբողջական պատմութիւնը, ապա ուրեմն այդ պատմութեան չորս ենթաբաժանումներէն մէկուն՝ Հարաւային Ամերիկայի հայ գաղութներու ծագման, կազմաւորման ու զարգացման լրիւ եւ մանրամասնեալ նախապատմութիւնը իբրեւ թանկագին ատաղձ տրամադրուած է ապագայ պատմաբանին, գոնէ մինչեւ 1950ական թուականները, շնորհիւ տոքթ. Վարդան Մատթէոսեանի այս աշխատասիրութեան, որ կը կոչուի «Հարաւային կողմն աշխարհի» եւ որ ակադեմական մակարդակի ուշագրաւ գործ մըն է:

Հայ հրապարակագրական, բանասիրական եւ պատմաբանական կալուածներուն մէջ անծանօթ անուն մը չէ Վարդան Մատթէոսեան, որ վերջին շուրջ երկու տասնամեակներուն ուշադրութիւն գրաւեց ոչ միայն հանրային-հասարակական առօրեայ հարցերու շուրջ գրուած իր լրջամիտ եւ դիպուկ յօդուածներով, մասնաւորաբար «Յառաջ» օրաթերթի մէջ, այլեւ պատմասիրական իր մանրազննին պրպտումներով, որոնք նախանձելի յամառութեամբ կատարուած են անցեալի մթին բաւիղներուն մէջ, հայկական հետքերը, դէպքերն ու դէմքերը որսալու եւ հունաւորելու համար զանոնք իբրեւ գիտական վերջնագոյն յայտնաբերում, անշուշտ միշտ հայկական Սփիւռքի ծագման շրջագիծին մէջ: Այդ բանը ընելու համար, Մատթէոսեան դիմած է մատենադարանէ-մատենադարան, յարաբերութիւն ստեղծած՝ հայ թէ օտար պատմագէտներու հետ, պրպտած բազմալեզու գրականութիւն եւ պետական արխիւներ ու թղթակցած կամ տեսակցութիւն ունեցած շատ անձերու հետ, որոնք դերակատար կամ ականատես եղած են այս կամ այն իրադարձութեան, միշտ ի խնդիր հարցի մը, թուականի մը, եղելութեան մը ճշդումին, փաստերու ճշգրտութեան, եւ այլն, կատարեալ անկողմնապահութեամբ եւ պարկեշտօրէն արձանագրելով ինչ որ լսած է կամ ստուգած, չմոռնալով յիշելու իր պրպտումին արդիւնք բոլոր տարբերակները, երբեմն հակասական փաստերը, ամէնէն աննշան նկատուած մանրամասնութիւնները. ըսենք այստեղ՝ յաճախ գլխապտոյտ պատճառող ծայրայեղ բծախնդրութեամբ:

Նման հետախուզութեամբ պատրաստուած գործ մըն է «Հարաւային կողմն աշխարհի» աշխատասիրութիւնը, որ ինչպէս ըսինք, Հարաւային Ամերիկա ուղղուած հայ գաղթալիքներու նախապատմութիւնն է, այս ափերը ոտք դրած առաջին հայ մարդէն մինչեւ նախաեղեռն ու յետ եղեռն արդէն իսկ մարմին առնող հայ համայնքները իրենց թեմական, կազմակերպչական, կրթական եւ այլ կառոյցներով, շարժումներով ու կեանքով:

Նախքան այդ սակայն, Վարդան Մատթէոսեանի առիթով, կ'ուզէինք մատնանշել ուրիշ իրողութիւն մը, որ կրնայ արժանիք մը չըլլալ իրեն համար, բայց անպայման յատկանշական երեւոյթ մը կը մնայ Հարաւային Ամերիկայի համար: Ինչպէս քանիցս կրկնուած է, Հարաւային Ամերիկան երաշտ գետին մըն է ինչ կը վերաբերի հրապարակագրական-գրական եւ ընդհանրապէս հայագիտական կալուածներուն, եւ բացարձակ իրականութիւնը հաստատած կ'ըլլանք, եթէ ըսենք, որ գրող, հրապարակագիր կամ հայագիտական որեւէ կալուածի նուիրուած դէմք չէ ծնած մեր շրջաններուն մէջ, անշուշտ տեղածին եւ հայագիր, այլապէս ունեցած ենք եւ ունինք որոշ համբաւի տիրացած սպանագիր բանաստեղծներ, արձակագիրներ եւ հրապարակագիրներ: Վարդան Մատթէոսեան կը մնայ միակ բացառութիւնը այս գծով: Ան ծնած է Ուրուկուէյի մէջ, Մոնթէվիտէօ, հայերէնի իր հիմնաւոր ծանօթութիւնը ստացած՝ Արժանթինի մէջ եւ վարժարանի հայագիտական իր վտիտ պաշարը կատարելագործած յամառ ինքնաշխատութեամբ եւ նուիրումով, ու Հայաստանի Գիտութեան կաճառին ներկայացնելով պատմագիտական իր աւարտաճառը, տիրացած՝ տոքթորայի տիտղոսին: Աւելին կայ՝ Վարդան Մատթէոսեան Պուէնոս Այրէսի պետական համալսարանէն վկայուած է հաշուակալութեան ճիւղէն: Վերը սխալ ըսած եղանք, երբ կ'ըսէինք, թէ արժանիք մը չէ այս պարագան, բայց ինչպէ՞ս կարելի է բնորոշել կեանքի ոճ մը, երբ, մեր օրերուն, մէկը կը լքէ նուազագոյն՝ նախանձելի դիրք խոստացող տնտեսական ասպարէզ մը եւ կը նուիրուի հնչուն ու փայլուն... անշքութիւն ենթադրող հայագիտական կալուածի մը: Արժանի՞ք թէ խենթութիւն. այս պարագային մէկը միւսով փոխարինելի են անկասկած:

«Հարաւային կողմն աշխարհի» աշխատասիրութիւնը, գեղատիպ, 416 էջ, խմբագիր Զաւէն Մսըրլեան, լոյս տեսած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ տպարանէն 2005ին, իբրեւ առաջին հրատարակութիւնը Կաթողիկոսարանի հովանիին տակ գործող «Ռիչըրտ եւ Թինա Գարոլան հրատարակչական հիմնադրամ»ի, որ ստեղծուած է Հիւսիսային Ամերիկայէն տիկ. Թինա Գարոլանի կողմէ, ի յիշատակ ողբացեալ իր ամուսնոյն: Հիմնադրամի առաջադրանքն է հրատարակել հայ մշակոյթի եւ պատմութեան հետ աղերս ունեցող հայերէն կամ օտար լեզուով գրուած գիրքեր, նախընտրաբար երիտասարդ գրողներու կողմէ: Վարդան Մատթէոսեանի գործը ուրեմն առաջինն է, որ կ'արժանանայ գնահատանքին Հիմադրամի վարչութեան, որուն մաս կը կազմեն Վարուժան արք. Հերկելեան, Գրիգոր վրդ. Զիֆթճեան, բանաստեղծ Սարգիս Կիրակոսեան, լրագրող Պարոյր Աղպաշեան եւ պատմաբան Զաւէն Մսըրլեան, նախագահութեամբ Արամ Ա. վեհափառ Հայրապետի:

Նոյնինքն Արամ վեհափառի օրհնութեան գիրով կը բացուի գիրքը:

Իր գնահատանքը արտայայտելէ ետք տիկ. Թինա Գարոլանի օրինակելի նախաձեռնութեան առթիւ, վեհափառ Հայրապետը կ'ընդգծէ, որ հայ մշակութային արժէքներու պահպանումը Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան առաքելութեան մաս կը կազմէ, այնուհետեւ հաստատելու համար, որ.- «Որքան ալ մարդկային առօրեայ կեանքը խճողուած ըլլայ տարբեր արժէքներով ու մտահոգութիւններով, տպագրուած գիրքը պիտի պահէ իր ինքնուրոյն տեղը եւ եզակի դերը ընկերութիւններու կեանքին մէջ: Հայ գիրը տարբեր խորհուրդ ու պաշտամունք ունի Հայուն համար: Երկիւղածութեամբ պէտք է մօտենալ գիրքին»:

Առաջին առթիւ յայտնենք, որ Վարդան Մատթէոսեանի պատմութիւնը կը սկսի սկիզբէն (ԺԶ. դար) եւ կը հասնի մինչեւ 1950 թուականը, որ ըստ հեղինակին անկիւնադարձային թուական մըն է, ինչ կը վերաբերի հարաւամերիկեան հայ գաղութներու կազմակերպչական - համայնքային հոլովոյթին կամ քայքայումին, իբրեւ հետեւանք յետպատերազմեան դէպի Հայաստան ձախող ներգաղթին եւ Եւրոպայէն ու Միջին Արեւելքէն ծայր առնող գաղթալիքներուն դէպի Արժանթին, Ուրուկուէյ եւ Պրազիլ, միաժամանակ այն կազմալուծումին, որուն ենթարկուեցան Մեքսիքոյի ու Գուպայի «տարանցիկ» հայ գաղութները:

Այս բացատրութիւնը տալէ վերջ, հեղինակը ներածական իր խօսքին մէջ բարեխղճօրէն կանգ կ'առնէ բոլոր այն ուսումնասիրութիւններուն վրայ, որոնք լոյս տեսած են Հարաւային Ամերիկայի հայ գաղութներու մասին, նախքան իր աշխատութիւնը, հայ կամ օտար հեղինակներու կողմէ, եւ բնութագրելով անոնց արժանահաւատութիւնն ու աղբիւրագիտական թերին (իբրեւ հետեւանք հայերէնի անծանօթութեան կամ նորայայտ սկզբնաղբիւրներու յայտնաբերումին), հեղինակը կ'առանձնացնէ այն զոյգ սկզբունքները, որոնց վրայ խարսխուած է իր գործը.- «Ներքին համայնքային-գաղութային տեսանկիւն եւ արտաքին՝ սփիւռքային դիտանկիւն»: Այս սկզբունքներու վրայ պէտք է աւելցնել զուտ անձնական փորձառութիւնները կամ վկայութիւնը, որոնց դիմելու չի վարանիր հեղինակը վասն ճշմարտացիութեան որոնումին եւ «պատռելու համար լռութեան այն քօղը», որ կը պատէ Հարաւային Ամերիկայի հայաշխարհը, գրեթէ իր կազմութենէն ի վեր: Այնուհետեւ չի մոռնար իր երախտագիտութիւնն ու շնորհակալութիւնը յայտնելու «Ռ. եւ Թ. Գարոլան» հիմնադրամի դատակազմին, ինչպէս նաեւ բոլոր այն անձնաւորութիւններուն եւ հաստատութիւններուն, որոնք այսպէս կամ այնպէս սատարած են հատորի պատրաստութեան:

«Հարաւային կողմն աշխարհի» գործը կը բաղկանայ երեք մասերէ:

Առաջին մասը (երեք գլուխներով՝ Ա-Գ, 3–62 էջեր) կը ներկայացնէ հայ մարդոց եւ այնուհետեւ հայ համայնքներու ներկայութեան նախապատմութիւնը (Լատին Ամերիկայի մէջ առաջին Հայը երեւցած է 1629ին, այժմու Պոլիվիոյ մայրաքաղաք Սուքրէի մէջ, իսկ Ուրուկուէյ եւ Արժանթին՝ 1728ին, անծանօթ ինքնութեամբ եւ ճակատագիրով): Հայեր երեւցած են նաեւ Փարակուէյ, Փերու, Զիլի, Մեքսիքա, Գուպա, եւն.: «Նախապատմական» այս Հայերը ընդհանրապէս զբաղած են արծաթի եւ մետաքսի առեւտուրով (Գատիզ), եղած են կրօնականներ կամ անորոշ զբաղումով մարդիկ, ճանչցուած են իբրեւ յաւ վաճառականներ եւ կամ ալ վաշխառուներ, որոնց դէմ նոյնիսկ արտաքսման արքայական հրովարտակ հանուած է, ի վերջոյ յետս կոչուելու համար: Մատթէոսեան մանրամասնօրէն կը հետեւի առաջին այս եկուորներուն եւ այնուհետեւ կանգ կ'առնէ 19րդ դարու գաղթալիքներուն կամ զանգուածային գաղթի փորձերուն վրայ: Հետաքրքրական շատ տեղեկութիւններ կան այս մասին մէջ. շատերուն համար թերեւս նորութիւն ըլլայ, որ Պանք Օթոմանի հերոսները Ֆրանսայէն արտաքսուած են Արժանթին, որ Արժանթինի առաջին զինուորական վարժարանի հիմնադիրը եղած է Հայ մը. Պրազիլի մէջ գործած է Պրազիլի մականունով Հայ մը, որ ներկայացուցած է Հայաստանի պետութիւնը, եւ այլն, եւ այլն: Շահեկան է սակայն ընդգծել այն իրողութիւնը, որ 1918–1920 տարիներուն, մնայուն յարաբերութիւն գոյացած է ընդմէջ՝ Պրազիլի, Արժանթինի եւ Ուրուկուէյի Հայերուն եւ Հայաստանի պետական մարմիններուն, հիմնական կամ գրեթէ միակ նպատակ ունենալով նորանկախ պետութեան ամրապնդումը եւ միջ-պետական կապերու ստեղծումը ընդմէջ Հայաստանի եւ շրջանի կառավարութիւններուն: Իր պարունակած փաստացի վկայութիւններով եւ պատմական տուեալներով ծայրէ-ծայր հետաքրքրական է այս առաջին մասը, սկսելով առաջին հայ անհատի երեւումէն հարաւամերիկեան կարգ մը երկիրներու մէջ, հասնելով մինչեւ Հայաստանի անկախութիւնը:

Երկրորդ մասը իր ութ գլուխներով՝ Դ-ԺԱ, (65–234 էջեր) ամբողջութեամբ նուիրուած է արժանթինահայ գաղութի առաջացումին, կազմութեան եւ զարգացումին, առանձնապէս եւ առարկայօրէն ներկայացնելով համայնքի յարանուանական, կրթական, կուսակցական, մամուլի, հայրենակցական, միութենական կառոյցները, հայութեան բաշխումը մայրաքաղաք Պուէնոս Այրէսի, շրջանային այլ քաղաքներու, ինչպէս եւ արուարձանային ու թաղամասային բաժանումներու մէջ: Այս մասը ունի վիճակագրական տախտակներ, հոգեւոր գործիչներու, կաթողիկոսական պատուիրակներու, հրատարակուած մամուլի, տպարաններու եւ դպրոցներու, ինչպէս նաեւ պատասխանատու անձնաւորութիւններու անուանացանկեր, դպրոցական աշակերտներու ցանկեր, եւ այլն, եւ այլն: Երկրորդ այս մասը կը փակուի ենթակայական խորքով գրուած տեսական-վերլուծական շահեկան ակնարկով մը՝ «Դէպի Սփիւռք», որով հեղինակը կը սահմանէ ըՍփիւռքն ու անոր հարցերը:

Երրորդ մասը (չորս գլուխներ, ԺԲ - ԺԵ, 237–310 էջեր): Յատկացուած է Պրազիլի, Ուրուկուէյի, Զիլիի, Գուպայի, Մեքսիքայի եւ Վենեզուելայի Հայերուն, նոյն ձեւով եւ սկզբունքով ինչպէս որ ներկայացուած է արժանթինահայ գաղութը:

Զմոռնանք արձանագրելու, որ այս վերջին երկու մասերը ուսումնասիրուած են մինչեւ «անկիւնադարձային» թուականը՝ 1950:

Այս երեք մասերուն կը հետեւի «Դէպի ապագան» խորագրեալ շահեկան «Յաւելուած» մը, որուն մէջ Մատթէոսեան երկու գլուխներով (ԺԷ–ԺԸ) կ'անդրադառնայ «ըՍփիւռքի մէջ» երեւոյթի սահմանումին եւ «Լատին Ամերիկայի Հայերը այսօր» իրողական կացութեան, պատմութեան մութ կամ պայծառ ճամբաներէն ընթերցողը առաջնորդելով ներկայ իրականութեան բազմակնճիռ ճամբաներուն:

Գիրքը կը փակուի անգլերէն եւ

սպաներէն ամփոփումներով, չորան մը հազուագիւտ նկարներով՝ Մոնթէվիտէոյի կամ Պուէնոս Այրէսի վաղեմի հայ կեանքէն, օգտագործուած աղբիւրներու եւ անձնանուններու ցանկերով։

Կ՚ուզենք մեր այս ակնարկը փակել ընդգծելով, որ «Հարաւային կողմն աշխարհի» աշխատասիրութեան հիմնական յատկանիշը այն է, որ հեղինակը հոն ջանացած է համախմբել բոլոր այն վկայութիւններն ու վարկածները, որոնք հայկական կամ օտար աղբիւրներու մէջ գտնուած են ցարդ Հարաւային Ամերիկայի Հայերուն կամ հայութեան մասին, բարեխղճօրէն ու տրամաբանական հիմքով յաճախ հաստատելով եւ երբեմն ջրելով որոշ վարկածներ։ Այս ճիգը ինքնին կ՚ենթադրէ մրջիւնի ժրաջանութիւն մը, կարգ մը պարագաներուն ալ նմանելով այն մրջիւնին, որ չես գիտեր թէ իր փոխադրած հատիկը ուրկէ բերած է եւ ուր կը տանի։ Հատորին երկրորդ առաւելութիւնը այն է, որ հայ ընթերցողը վերջապէս իր տրամադրութեան տակ ունի գիրք մը, որ իր աչքերուն առջեւ կը բանայ Հարաւային Ամերիկայի հայաշխարհը, ինչպէս որ չունին (որքան գիտենք) Եւրոպայի, Ծայրագոյն Արեւելքի կամ Հիւսիսային Ամերիկայի Հայերուն նախապատմութիւնն ու ներկան քննարկող նման աշխատասիրութիւններ, որքան ալ բանասիրական պարբերաթերթերու մէջ շատ յօդուածներ լոյս տեսած ըլլան այդ ուղղութեամբ։

Սփիւռքի ամբողջական պատմագրութեան ճամբուն վրայ, մեծապէս գնահատելի գործ մըն է տօքթ. Վարդան Մատթէոսեանի այս գործը, օրինակելի՝ բոլոր անոնց համար, որոնք նոյն նպատակով ճամբայ կ՚ելլեն տարբեր ցամաքամասերու մէջ կայք հաստատած հայկական գաղութներու նախապատմութիւնը ուրուագծելու համար։

Պ. Հ.

ՈՒԿՐԱՆԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ՌՈՒՍԵՐԷՆԻ ՀԱՐՑԸ

Լեզուի հարց մը մօտ է թունաւորելու Մոսկուա-Կիեւ յարաբերութիւնները։ Պատճառը Դեկտ. 20ին Ուկրանիոյ Սահմանադրական ատեանին քուէարկած որոշումն է որով կը պահանջուի որ արտասահմանեան բոլոր ֆիլմերը ուկրաներէն մակագրութիւն կրեն, ցոյց տրուելէ առաջ։

Քանի մը օր ետք Ռուսաստանի արտաքին գործերու նախարարութիւնը յայտարարեց թէ որոշումը կը հակասէր շրջանային ու փոքրամասնութիւններու լեզուներու եւրոպական ուխտին որով կ՚ըսուէր թէ պէտք է քաջալերուին այդ լեզուները։

Հարցը կը զուգադիպի շրջանի մը երբ Շրջանային կուսակցութեան ղեկավար Վ. Իանուկովիչ որ ծանօթ էր ռուսամէտ իր դիրքով, կորսնցուց վարչապետի աթոռը. իսկ անոր յաջորդը Ի. Տիմոշէնկօ խոստացած էր որ վերաքննութեան կ՚ենթարկուին իր երկրին Ռուսաստանի հետ կապի համաձայնագրերը։ Երկու անցքեր որոնք եւս Մոսկուայի հակազդեցութեան պատճառ եղած էին։

Մոսկուայի յայտարարութիւնը բուռն հակազդեցութեան պատճառ եղաւ Շրջանային կուսակցութեան դէմքերուն մօտ. անոնք ըսելով հանդերձ թէ ռուսերէնը թշնամի լեզուներու կարգին պէտք չէ դասել, ան շատ մը Ուկրանացիներու մայր լեզուն է, շեշտեցին թէ մարդիկը զրկել ընտրելու իրաւունքէն, ժողովրդավարութենէն յետքայլ է։ Ասոնց հետ, սակայն, անտեղի նկատեցին ռուս նախարարին ըսածները, առարկելով որ հարցը կը վերաբերի իրենց աղտոտ լաթերուն եւ իրենց կը պատկանի ան իրենց մէջ, թէ հրապարակաւ լուալու որոշումը։

Անոնցմէ մէկը ըսաւ թէ նոյն կուսակցութիւնը կը պատրաստուի Սահմանադրութեան փոփոխութիւն պահանջող հանրաքուէ մը կազմակերպելու, մի անգամ ընդ միշտ պաշտպանելու համար Ուկրանիոյ ռուսախօսներուն իրաւունքները, ռուսերէնին տալու համար երկրին պաշտօնական բ. լեզուի հանգամանքը։

Ռուսերէնի խնդիրը նոր չէ Ուկրանիոյ մէջ. ան 2006 Մարտի երեսփոխանական ընտրութեան ալ շահարկուեցաւ, Շրջանային կուսակցութեան կողմէ որ խոստացաւ ռուսերէնը պաշտօնական բ. լեզու հռչակել։

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ուրախութեամբ կը յայտնենք, թէ յատուկ հանդիսութեան մը ընթացքին Պուշ-տիւ-Ռոն նահանգի ընդհանուր խորհուրդի նախագահ պարոն Ժան-Նոէլ Կերինի Մարսէյլի Համազգայինի ճեմարանին ի նպաստ յայտարարած է 1.350.000 (մէկ միլիոն երեք հարիւր յիսուն հազար) եւրոյի յատկացում մը։ Գումարը պիտի տրամադրուի վարժարանին կից մարզական կառոյցի մը շինութեան։

Միաժամանակ կը յայտնենք, որ շնորհիւ վարժարանի պատասխանատուներու յամառ ու հետեւողական հետապնդումներուն Մարսէյլի մեր ճեմարանի երկրորդական բաժինը (լիսէ) գործակցութեան յատուկ պայմանագրութեամբ մը կապուեցաւ նահանգային կրթական իշխանութիւններուն։ Ատիկա կը նշանակէ, թէ կրթական նախարարութիւնը յաջորդ վերամուտէն սկսեալ հանդրուանաբար պիտի ստանձնէ դպրոցի երկրորդական բաժնի պիւտճէի կարեւորագոյն բաժնի մատակարարումը։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Պէյրութ, 2008 Փետրուար 5

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԿԵՐՏՈՂՆԵՐԸ

ՊԱՏՄԻՉՆԵՐԸ

ԹԻՒ 32. ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

Ագաթանգեղոսէն մինչեւ Չամչեան 30 հայ պատմիչներու ներկայացումս, բնականաբար կարելի չէ ամբողջական համարել։ Հայ հողը դարերու ընթացքին ենթարկուած է ասպատակութիւններու եւ գրական ժառանգութիւնը կրած անդարմանելի աղէտ որ ծայր տուած են յատկապէս Ե. դարուն արաբական արշաւանքներով, եւ չտեսնուած կատաղութեամբ շարունակուած՝ Թուրք զանազան ցեղերու ներխուժումով ԺԱ. դարէն սկսեալ։

Վարդապետարաններ կործանած, գրադարաններ հրոյ ճարակ դարձած, ո՜վ գիտէ քանի-քանի ձեռագիրներ մոխիրի վերածուած, յիշատակարաններ, քրոնիկներ որ հայ ժողովուրդին յիշողութիւնը կերտելու սահմանուած էին։

Հայաստանի վանքերն ու վարդապետարանները նկարահանումներուս ընթացքին միայն սկսայ հասկնալ թէ ինչո՛ւ այդ դաժան դարերուն, անհասանելի բարձունքներու վրայ, մինչեւ 2000 մեթրէն աւելի, կառուցուած են վանքեր եւ վարդապետանոցներ (Թեղենիսը, Ցախաց քարը, Աղջոցը, Կիրանցը, Խուճապը, Խորակերտը, եւ այլն) եւ հակառակ այս բոլոր զգուշութիւններուն բազմաթիւ պատմական գործեր յիշուած մեր մատենագրութեան մէջ, անհետ կորած են առանց մեր ձեռքը հասնելու։

Ցետագայ ձեռագրի մը մէջ, Մաղաքիայի վերագրուած 62 պատմիչներու ցանկ մը տրուած է «որք գտանին ի Սաղմոսավանքն եւ ի Սիս» սակայն Ալիշան արդարօրէն կը համարի որ ասոնց վրայ հարկ է աւելցնել նոյնչափ։

Միջին դարու հայ մեծ գիտնական Գրիգոր Մագիստրոս, որուն անունը քանդակուած է Փարիզի Ս. Ժընըվիէւ գրադարանի ճակատին վրայ, իր 88 ԹՈՒՂԹերուն մէջ պատմական կարեւոր տեղեկութիւններ կու տայ, յատկապէս Թոնդրակեցիներու մասին։

Յիշեմ գլխաւոր անուններ պատմութեամբ զբաղած անձերու։ Անաստաս վրդ., Սողոմոն վանահայր Մաքենեաց, Ներսէս Շնորհալի որ 1444ի Եդեսիա քաղաքին կործանումը կ՚ողբայ պատմութիւնը հիւսելով, Յովհաննէս սրկ. վարդապետ որուն պատմութեան գիրքը մեզի չէ հասած, նոյնպէս Վանական վարդապետինը, Վահրամ վրդ., Առաքել Բաղիշեցի, Զաքարիա Գնունցի, Յովհաննէս Կամենացի, Գրիգոր Կամախեցի, Զաքարիա Ագուլեցի, Զաքարիա Սարկաւագ, Մինաս Ամդեցի եւ այլք։

«Ո՞ւր են հիմա այդքան յիշեալ եւ ոչ յիշեալ պատմութիւնը Հայոց — կը գրէ Ալիշան (Հայապատում, էջ 11) — մինչեւ առ մեզ գրեթէ 1400 տարի է եւ այս դարուց մի քանի զմի հին փորձանքներէն որչա՞փ եւ ի՞նչ կրնայինք յուսալ... աւելցընենք աւելի ցաւալին. երկայն դարերով մեր հին եւ գեղեցիկ հայրենեաց ոտնակոխ. սրակոխ, այրեցաւեր ըլլալն՝ այնպիսի ազգերէ եւ հրոսակներէ որոց ի՞նչ արժանի անուն տալն՝ գուցէ դեռ փնտռելու է»։

Պատրաստեց ՅԻՊԷ եւ ՎԷՐՋ

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԾՈՎԱՅԻՆ ԳԼԽԱՒՈՐ ՇՏԱԲԻ ԳԵՂԱՆԿԱՐԻՉԸ

— Բարի մարդ էր Պաւել Ստեպանովիչը։ Մեզ՝ նաւաստիներիս վրայ, նայում էր որպէս իր հարազատ զաւակների։ Իր համար ընտանիք չստեղծեց նա, ամբողջ հոգով նուիրուել էր նաւաստիներին, նրանց այրիներին ու երեխաներին... Նաւատորմից հեռանալուցս քիչ առաջ, Սեւաստոպոլի Գրաֆսկի նաւամատոյցում սեփական աչքերովս այնպիսի մի բան տեսայ, որ մինչեւ մահ չեմ մոռանայ... Ուրեմն, մեր բարի, գթառատ Պաւել Ստեպանովիչը երեւաց նաւամատոյցում,— այն ժամանակ նա արդէն կոնտրադմիրալ էր, իսկ այնտեղ Սեւաստոպոլի նաւաստիական թաղամասերից ահագին բազմութիւն էր հաւաքուել պաշտօնաթող նաւաստիներ, զոհուածների այրիներ, որբեր։ Պաւել Ստեպանովիչից ոչ ոք էլ չէր վախենում, բայց բոլորը յարգում էին նրան, դէ, ինչ ասեմ, ոնց որ Աստծու։ Տեսան թէ չէ, վազեցին մօտը, ամէն մէկն ուզում էր, որ Պաւել Ստեպանովիչն առաջինը իրեն լսի։ Պարզ բան է, էնպիսի մի աղմուկ բարձրացաւ, որ ականջներդ էլ թէ սրէիր, բառ չէիր ջոկի։ Իսկ Պաւել Ստեպանովիչը բոլորովին էլ չբարկացաւ եւ ասում է. «Սպասեցէք, սպասեցէք, բոլորով միասին կարելի է միայն ուռա կանչել եւ ոչ թէ խնդիրք ասել։ Ծերո՛ւկ, գլխարկդ գլխիդ դիր եւ ասա տեսնեմ, ի՞նչ է քեզ պէտք»։ Իսկ այդ ծերուկը, նաւաստին, ինձ նման փայտէ ոտքով է։ Նա բոլորից առաջ է կանգնած, կողքին էլ երկու փոքրիկ թոռներն են։ Ուրախացաւ, որ հերթն առաջինը իրեն հասաւ. չփոթուեց ու սկսեց պատմել, որ որդին զոհուել է, եւ հիմա ինքը ապրում է հարսի եւ երկու թոռների հետ։ Իրենց տնակը վաղուց խարխլուել, կտուրը ծակուել է, բայց սարքող չկայ... Լսեց Պաւել Ստեպանովիչը ծերուկին եւ չուռ գալով կարգադրեց համհարզին. «Պողդնեակովի տունը երկու հիւսն ուղարկել»։ Ծերունու բերանը զարմանքից բացուեց ու ասում է. «Իսկ դուք, ողորմած տէր, ազգանունս էդ ո՞նց յիշեցիք»։ Պաւել Ստեպանովիչս ծիծաղեց ու պատասխանեց. «Ինչպէ՞ս կարելի է "Երեք սրբերի" լաւագոյն ծեփագործին եւ լաւագոյն պարողին չյիշել»։ Եւ ծերուկի հետ զրոյցը վերջացրած չվերջացրած դիմեց կողքին կանգնած պառաւին. «Իսկ քեզ, տատիկ, ի՞նչ է հարկաւոր»։ Սա էլ, խեղճը այնքան քաղցած է մնացել, որ ձայնը հազիւ է դուրս գալիս։ Ինչ-որ մէկը բացատրեց, որ վարպետներից մէկի այրին է եւ ապրում է ծայր աղքատութեան մէջ։ Այստեղ դարձեալ կոնտրադմիրալը կարգադրեց համհարզին. «Տա՛լ հինգ ռուբլի»։ Ժողովուրդը զարմացած բացագանչում է. էդ փողով հօ կարելի է ամբողջ մի տնտեսութի՛ւն պահել։ Համհարզը չփոթուեց ու զեկուցեց. «Ախր, փող չկայ, Պաւել Ստեպանովիչ»։ «Ինչպէ՞ս թէ՝ փող չկայ։ Ինչո՞ւ չկայ», վրդովուեց կոնտրադմիրալը։ «Արդէն ամէն ինչ բաժանուած է»։ «Դէհ ուրեմն ձեր ունեցածից տուէք»։ Բայց համհարզն էլ փող չունի։ Իսկ այդ ժամանակ մօտենում են միչմաններն ու սպաները։ Պաւել Ստեպանովիչը դիմում է նրանց. «Պարոնայք, ո՞վ կարող է ինձ փոխարինաբար հինգ ռուբլի տալ»։ Եւ պառաւը տեղնուտեղը ստանում է փողը։

Ահա թէ ինչպիսին էր մեր Պաւել Ստեպանովիչը։ Մինչեւ աշխատավարձի օրը նախապէս արդէն ամբողջը բաժանած էր լինում... Նրան ոչինչ պէտք չէր, կերակրւում էր վերջին բոցմանի նման...

Վերջին ժամանակներս Արխիպը յաճախ էր հիւանդանում։ Ձկնորսներն արդէն առանց նրան էին ծով դուրս գալիս, բայց երբ վերադառնում էին, ծերունին պահանջում էր, որպէսզի ամէն ինչ մանրամասն պատմեն իրեն. ինչպիսի՞ն էր եղել օրուայ որսը, ի՞նչ դէպքեր էին պատահել ծովում։ Ձկնորսները աշխատում էին գեղեցկացնել ծերունու վերջին օրերը. բոլորի համար պարզ էր, որ վախճանը մօտ է։ Իսկ Այվազովսկին դա բոլորից լաւ գիտէր։ Նրա ուղարկած բժիշկը քննեց հիւանդին ու ասաց, որ ծերունին երկար չի ապրի։ Այվազովսկին սրտի մրմուռով էր հետեւում, թէ ինչպէս էր հանգում կեանքը այդ դեռ մինչեւ վերջերս դիւցազնական մարմնում։ Բայց աշխատում էր ամբողջ ժամանակ առոյգ պահել Արխիպին եւ այցելում էր նրան շատ աւելի յաճախ, քան առաջ։ Իւան Կոնստանտինովիչը դեղեր ու զանազան մրգեր էր բերում նրան իր պարտէզից։ Իսկ Արխիպը նրան պատասխանում էր.

— Ամենավատն էլ հէնց սա է, բա՛րինի պէս էք ինձ պահում, կը նշանակի վերջս գալիս է...

(Շար. 160)

Son Eminence Mgr Norvan ZAKARIAN,
Primat du Diocèse de
l'Eglise Apostolique Arménienne
de France
vous invite
le mercredi 13 février
à 20h30 précises
à la **conférence**
de **Maxime K. YEVADIAN,**
Historien

CHRISTIANISATION de l'ARMÉNIE

Retour aux sources
La Genèse de l'Eglise d'Arménie,
Volume I
(des origines au milieu du IIIe siècle)
Salle Nourhan Fringhian,
Cathédrale St. Jean-Baptiste,
15 rue Jean Goujon — 75008 Paris
Un Diaporama accompagnera
la conférence
Présentation et dédicace de l'ouvrage

Ս.ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 13

Երէկոյեան Հսկումի փոխարէն ժամը 16ին կը կատարուի ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋԻ *նախատօնակ, Անդաստան եւ մոմավառութիւն:*

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 14

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Ցակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10ին Սուրբ Պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց:

Պատարագը կը մատուցանէ
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

⁂

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հսկումի ժամերգութիւններ ժամը 17.30ին

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 13
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցի
(Փրատօ)

Քարոզիչ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՑՈՎՆԱՆԵԱՆ

(Շար.)

CAMP DE SKI

Camp de ski pour famille à « LA SOURCE » à THOLON LES MEMISES (près d'EVIAN) — Altitude : 1000m. — Dans un cadre agréable, de beaux locaux, ambiance arménienne et chrétienne.
Organisé par l'Eglise Evangélique Arménienne.
DATES : du 1er au 8 mars
PRIX : 249 à 288 euros la semaine. Prix par personne en pension complète (Réduction familles nombreuses)
CONTACT : Pasteur Joël MIKAELIAN — Tél. 01 47 36 02 50

L'ASCENSION A LOURDES

Nos paroisses de France organisent
UN PELERINAGE MARIAL A LOURDES
à l'occasion du 150ème anniversaire des apparitions de la Sainte Vièrge à Bernadette
du mercredi 30 avril au samedi 3 mai
sous la présidence de
SA BEATITUDE NERSES BEDROS XIX
Catholicos Patriarche de Cilicie des Arméniens Catholiques

Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : 350 euros
Pour inscriptions et informations : contacter le P. Curé de la Paroisse ou appeler le secrétariat de l'Eparchie — Tél. : 01 40 51 11 90.

Les inscriptions seront closes le 29 février 2008

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

Recherche Directeur(trice) de maison de retraite

L'Association Arménienne d'Aide Sociale recherche un(e) Directeur(trice) pour une de ses maisons de retraite de la région parisienne.
Le(la) candidat(e) devra faire preuve de ses capacités de gestion et posséder une bonne connaissance de la culture et de la langue arméniennes.
Possibilité de logement de fonction.
Prière d'envoyer lettre de motivation et CV à l'adresse suivante :
Monsieur le Président
ASSOCIATION ARMENIENNE
D'AIDE SOCIALE
77 rue la Fayette — 75009 PARIS
e-mail : aaas.paris@aaas.fr

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ARNOUVILLE

A l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France
La section Astrig d'Arnouville vous invite à fêter la
SAINT VALENTIN le 16 Février
à la salle Aznavour à Arnouville
La soirée sera animée par le chanteur Sahag SISLIAN et son orchestre
ambiance assurée
Pour tous renseignements ou réservations, téléphoner à :
Chaké au 01 39 85 12 35 ou
Hripsimé au 01 39 87 08 73

l'Association MACHTOTZ
pour la défense de la langue arménienne
organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones
NOUVELLE SESSION : 16 février — 28 juin 2008
Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans,
Les élèves francophones seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio :
97 euros (frais d'expédition inclus)
Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR FAMILIAL A BELLEFONTAINE

organisé par la Section **Archalouis Tathéossian** de Paris
du 2 au 9 mars

Ambiance arménienne et familiale assurée
Venez, avec vos enfants, petits-enfants ou amis
Rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre

Renseignements et inscriptions auprès de
Araxie 01 39 83 71 19 (19h00 à 21h00)
Alice 01 42 93 03 56 (19h00 à 21h00)

Date limite d'inscription 17 février

□

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Candidatures à adresser à

C B A F — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13

Date limite des candidatures : **31 mars**

2 NUITS OFFERTES A L'HOTEL EUROPE****

A CHAQUE ACHAT D'UN BILLET D'AVION PARIS - EREVAN - PARIS

(sous conditions particulières, offre valable du 1er novembre au 23 mars 2008, sous réserve de disponibilités)

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS

Saberatours	Sevan Voyages	Wasteels
11 rue des Pyramides	48 Cours de la Liberté	67 La Canebière
75001 Paris	69003 Lyon	13001 Marseille
Tél. : 01 42 61 51 13	Tél. : 04 78 60 13 66	Tél. : 04 95 09 30 60

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 12
MARDI
12 FEVRIER
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ –– Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·893 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 83e ANNEE — N° 21·893

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախագահական սարքոզեան ժամանակաշրջանի ամէնէն ծիծաղելի պատահարը տեղի ունեցաւ շաբաթավերջին, փետրուար 9ին եւ 10ին, Նէօյիի քաղաքապետութեան աթոռին առթիւ: Ծանօթ է որ Էլիզէի բանբերը՝ Տավիտ Մարթինոն թեկնածու նշանակուած էր Սարքոզիի կողմէ եւ այդ պատճառով Մարթինոն ալ Նէօյի փոխադրուած էր, ցանկակից ունենալով նաեւ Սարքոզիի մէկ տղան: Բաւեց որ Փետրուար 9ին Ֆիկառօ գաղտնի հարցախոյզ մը հրատարակէ, ուրկէ կը պարզուէր որ Մարթինոն կը հանի Բ. դիրքի վրայ Ժան-Քրիսթոֆ Ֆրոմոնթէնէն յետոյ, այլ խօսքով, կը պարտուի այս վերջինէն: Ժան-Քրիսթոֆ Ֆրոմոնթէն (զանազան աջ) 25 տարուան Նէօյիի բնակիչ է եւ շատեր զօրավիգ են իրեն: Նախ լսուեցաւ որ Մարթինոն կը քաշուի, ինչ որ հերքուեցաւ, մինչ փետրուար 10ին կը քաշուէին իրեն զօրավիգ եղող երեք ցանկակիցները: Իրաց այս կացութեան մէջ, Մարթինոն կրնայ նաեւ Էլիզէի բանբերը չըլլալ այլեւս, քանի որ չդնաց նաեւ Կիւյան, նախագահին հետ: Փաթրիք Տէվէճեան յայտարարեց Կիրակի օր, հեռատեսիլի Բ. կայանէն, որ Փետր. 11ին արտակարգ նիստ մը կը գումարուէր եւ այդ նիստին ընթացքին կ'որոշուէր Իւ. Էմ. Փէ.ի ցանկը Նէօյիի համար: Ամէն պարագայի մէջ, նոր ապտակ մըն է Սարքոզիի համար, որ Հոկտեմբերին պարտադրեց իր թեկնածուն իր քաղաքին մէջ, բայց չէր կրնար պարտութեան մը համակերպիլ:

ՍԱՐՔՈԶԻ անակնկալ ելոյթով մը, Կիրակի ժամը 20ին, երբ գոհունակութիւնը յայտնեց Եւրոպական պարզացուած Սահմանադրութեան վաւերացման առթիւ Խորհրդարանին կողմէ, ապահովութիւն տալով որ այլեւս Ֆրանսա «վերադարձած է Եւրոպա»: Շեշտեց թէ Ֆրանսան էր անոր նախաձեռնողը, որպէսզի Ֆրանսայի եւ Հոլանտայի «ոչ»էն ետք հանրաքուէով, Եւրոպան կէս ճամբան չմնայ: Աւելորդ է կրկնել, որ ինչ որ եղաւ խորհրդարանի ճամբով, բոլորովին ապօրինի է քանի ինչ որ ենթարկուած էր ժողովուրդին, այսինքն հանրաքուէն, հարկ էր որ կրկին ենթարկուի ժողովուրդին, հանրաքուէով:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ազգային ժողովը Փետր. 9ին ջախջախիչ մեծամասնութեամբ մը վաւերացուցած է համալսարաններուն մէջ լաչակի գործածութեան համար սահմանադրութեան փոփոխութեան առաջարկը: Արդիւնքը Անգարայի ու այլ քաղաքներու մէջ բողոքի ցոյցերու պատճառ եղած է, բայց ըստ հարցախոյզերու, ժողովուրդին շուրջ 70%ը համաձայն է կարգադրութեան: Արեւմուտքը ընդհանուր առմամբ երկրին իսլամական հանրապետութեան մը վերածումի նախաքայլը կը նկատէ քուէարկութիւնը, հակառակ նոյնինքն վարչապետ Թ. Էրտողանի հաւաստումներուն թէ աշխարհավար կարգերէ ոչ մէկ զիջում խնդրոյ առարկայ է: Գոհ է Իրանը որ իսլամական հակումներու համաշխարհային տարածումի նշան կը նկատէ Թուրքիոյ զարգացումները:

ԱՅԱՆ ՀԻՐՍԻ ԱԼԻ ծագումով սոմալիացի հոլանտացի նախկին երեսփոխանուհին Փարիզ եկած էր եւ դիմում ըրած Ֆրանսայի հպատակութեան, որպէսզի պաշտպանուի, պաշտպանութիւն մը զոր Հոլանտա մերժած է: Ինք մահուան ըսպառնալիքներու ենթակայ է մահմետական կիներու ի նպաստ տարած իր քաղաքականութեան համար: Սարքոզի եւ կառավարութիւնը ապահոված են իրենց զօրակցութիւնը, բայց այլ հարց է հպատակութիւնը:

ԱՆՎԵՐՍԻ վերաքննիչ ատեանը անպարտ հռչակած է ծայրայեղ-ձախ եօթը Թուրքեր, որոնց դէմ կասկած կար թէ ահաբեկիչ են: Կը պատկանին Թուրք ծայրայեղ ձախ արգիլուած շարժումին: 2006 Նոյեմբերին դատապարտուած էին մինչեւ եօթը տարուան բանտարկութեան, բայց բեկանիչ ատեանը խնդրոյ առարկայ ըրած էր այդ վճիռը, այն առարկութեամբ որ դատարանին կազմը անկողմնակալ չէր եղած: Ներկայ վիճակին մէջ, հարցը ծանր պարտութիւն մը կը նկատուի արդարադատ մարմնին համար:

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ներկայացուց արուարձաններու նոր ծրագիրը, զոր պատրաստած էր Ֆատելա Ամարա, որ մասնաւոր խանդավառութիւն չստեղծեց: Արուարձաններու 16 կամ 17րդ

(Շար.ը Դ. էջ)

Թ. ԷՐՏՈՂԱՆ՝ «ՈՉ ՄԵՐ ՄՇԱԿՈՅԹԻՆ, ՈՉ ԱԼ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ԿՈՉՈՒԱԾ ԲԱՆ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԻ»

Թուրքիոյ վարչապետը Միւնիխի մէջ փետրուար 8-9ին գումարուած ՕԹԱՆ-ի Ապահովութեան ժողովին մասնակցած ու ելոյթ ունեցած է: Ծանրածանր ամբաստանութիւններ ուղղելէ ետք քրտական զինեալ շարժումին (ՓՔՔ), արեւմտեան պետութիւններէն պահանջած է թիկունք չկանգնիլ անոր:

Թ. Էրտողանի ելոյթին մէջ կարեւոր բաժին մը գրաւած են Ցեղասպանութեան նիւթը, ապա նաեւ Հայաստանի հետ յարաբերութիւնները եւ Ղարաբաղի հարցը:

Կրկնելէ ետք Հայաստանի նախագահին ղրկած նամակին պատմութիւնը, դիւանները փոխադարձաբար բանալու, պատմաբաններու եւ հնագէտներու, իրաւագէտներու միասնական մարմին կազմելու առաջարկները, ըսած է թէ առանց այդ բաներուն, պնդել թէ 1915ին ցեղասպանութիւն կատարուած է եւ մեղադրել Թուրքիան, վայել կեցուածք չէ: «Նախ, ոչ մեր մշակոյթին, ոչ ալ քաղաքակրթութեան մէջ ցեղասպանութիւն կոչուած բան գոյութիւն ունի» շեշտած է ան, աւելցնելով. «կարելի բան չէ որ ընդունինք այդ պնդումը: ...Որքան ալ մեզի վերագրեն այդ արարքը, չենք ընդունիր: Այդպէս բան տեղի ունեցած չէ: Սակայն, եթէ գան, փաստաթուղթեր ներկայացնեն, ի հարկին մենք հաշուեյարդարի կը նստինք մեր պատմութեան հետ: Բացայայտօրէն կը նշեմ այս պարագան»:

Ժողովին ներկայ Վ. Օսկանեան իրեն դիտել տուած է որ հաշտութեան մասին կը խօսի, սակայն փակ է Հայաստան – Թուրքիա սահմանը: Պատասխանելով Հայաստանի արտաքին գործերու նախարարին, Էրտողան թուած է իր վարչապետութեան օրով կատարուածները. Հայաստան – Թուրքիա օդային գիծը, Ախթամարի եկեղեցիին նորոգութիւնը, ներկայիս Թուրքիա գտնուող շուրջ 40 հազար Հայաստանցիները: Ըսելէ ետք թէ Թուրքիոյ հայ համայնքին հետ իրենք ոչ մէկ հարց ունին, հարց տուած է Վ. Օսկանեանի թէ այդ 40 հազարը ինչո՛ւ գացած է Թուրքիա. Ինչո՛ւ Հայաստանէն ու աշխարհի այլ կողմերէն մարդիկ Թուրքիա կ'երթան ապրելու: «Որովհետեւ Թուրքիա հաշտութեան, խաղաղութեան երկիր է»:

Խօսելով Ղարաբաղի մասին, Թ. Էրտողան Վ. Օսկանեանի կոչ ուղղած է լքել այդ հողը, ձգել որ անոր բնակիչ տասնեակ հազարով, հարիւր հազարով Ադրբէջանցիները վերադառնան: «Անոնք մեր ցեղակիցներն են» ըսած է ան, յորդորելով որ հայկական կողմը առով բաժին ունենայ հաշտութեան, խաղաղութեան հոլովոյթին մէջ: Խօսքը աւարտած է ցեղասպանութեամբ մեղադրելով Հայերը, որպէս փաստ ալ տալով Ղարաբաղի մէջ կատարուածները:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Լ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՑՆՑՈՂ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔԸ ՆԵՐԿԱՅԻ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՍՑԷԻՆ

Լ. Տէր Պետրոսեան փետրուար 9ին բազմամարդ նոր հանրահաւաք մը ունեցած է Ազատութեան հրապարակին վրայ: Իր ելոյթով ցնցող մեղադրանքներ ուղղած է ներկայի իշխանութեան գլխաւոր դէմքերուն հասցէին, Ղարաբաղի հարցին առընչութեամբ:

Ըսած է թէ 1999 աշնան Ռ. Քոչարեան, արտաքին գործերու և ապահովութեան նախարարները Վ. Օսկանեան եւ Ս. Սարգսեան պատրաստ էին համաձայնագիր ստորագրելու որով Մեղրին պիտի ձգուէր Ադրբէջանի, Լաչինի փոխարէն: Այդ դաւաճանութիւնը կանխուած է շնորհիւ Կարէն Դեմիրճեանի եւ Վազգէն Սարգսեանի: «Դժբախտաբար այդ ծրագիրը խափանուեց հէնց իրենց կեանքի գնով» ըսած է Լ. Տէր Պետրոսեան, լռելեայն շեշտելով կապը՝ ըսուածին ու Հոկտեմբեր 27ի խորհրդարանի սպանդին միջեւ: Ապա ներկայացուցած է նոյն համաձայնագրէն քանի մը յօդուած: Ըսած է թէ ստորագրութենէն ետք նախկին ԼՂԻՄ-ի տարածքը, Շուշիի շրջանն ու Լաչինը կը փոխանցուէին Հայաստանի, իսկ Մեղրին՝ Ադրբէջանի: Հայաստանի զինեալ ուժերը դուրս կը բերուէին Աղդամէն, Ֆիզուլիէն, Ջիբրայիլէն, Զանգելանէն, Քելբաջարէն, Ղազախէն եւ Շահումեանէն: Շրջաններ որոնք այսօր ծանօթ են «գրաւեալ տարածքներ» բնորոշումով: Համաձայնագրին կիրարկութեամբ նաեւ պիտի ձեռնարկուէր Մեղրիի շրջանի եւ գրաւեալ տարածքներու բնակչութեան Հայաստան տեղափոխութեան:

Լ. Տէր Պետրոսեան աւելցուցած է թէ այդ դաւաճանութիւնը կատարուելու պարագային Հայաստան կը զրկուէր Իրանի հետ իր սահմանէն, կ'երկարէր Ադրբէջանի հետ սահմանը: Մինչդեռ ծանօթ է որ Իրանի սահմանը որքան կարեւոր դեր կատարած է ու կը կատարէ թէ՛ Ղարաբաղին պատերազմի տարիներուն, թէ՛ մինչեւ այսօր, շրջափակման պայմաններուն մէջ:

Հանրահաւաքը աւարտած է բազմահազարնոց երթով մը որ անցած է Մաշտոցի պողոտայէն, Կորիւնի, Աբովեանի, Թումանեանի փողոցներէն:

***

ԻՆԸ ԹԵԿՆԱԾՈՒ ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ԴԷՏԵՐ

Փետրուար 9, ժամը 18ին աւարտած է նախագահական ընտրութեան թեկնածութենէն հրաժարելու պայմանաժամը: Նոյն օրը Կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովը արտակարգ նիստ գումարած ու հաստատած է. թեկնածուներու ինը անուններով քուէաթերթին նմոյշը: Անունները շարուած են այբբենական կարգով. Արթիւր Բաղդասարեան (Օրինաց երկիր), Արտաշէս Գեղամեան (Ազգային միաբանութիւն), Տիգրան Կարապետեան (Ժողովրդական կուսակցութիւն), Արամ Յարութիւնեան (Ազգային համաձայնութիւն), Վահան Յովհաննիսեան (ՀՅԴ), Վազգէն Մանուկեան (Ազգային ժողովրդավարական միութիւն), Արման Մելիքեան (անձնական նախաձեռնութիւն), Սերժ Սարգսեան (Հանրապետական), Լեւոն Տէր Պետրոսեան (անձնական նախաձեռնութիւն):

Արդէն սկսած է քուէաթերթերու տպագրութիւնը, ընտրողներու թիւին 3% աւելիով:

Ինչ կը վերաբերի դէտերուն, տեղական 39 հանրային կազմակերպութենէ աւելի քան 13 հազար հոգի արձանագրուած է որպէս այդ: Արտասահմանէն դէտեր կ'ունենան եւրոպական ատեանները, ՀԱՊ-ը, Օ. ԷՍ. ՍԷ. Ը.-ն:

***

ՀՐԴԵՀՆԵՐ՝ ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ՈՒ ԼՐԱՍՓԻՒՌՆԵՐՈՒ ՇԷՆՔԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Փետրուար 9ի առաւօտեան, ժամը 4ի շուրջ, հրդեհ ծագած է արդարութեան շէնքին մէջ. ըստ առաջին հաստատումներու բռնկած է տանիքը, անկէ բոցերը տարածուած բոլոր յարկերուն մէջ: Ամբողջութեամբ այրած են տանիքը, երրորդ եւ չորրորդ յարկերը: Մարդկային զոհ չկայ: Կէսօրին հրդեհը ամբողջովին մարած է:

Ըստ արդարութեան փոխ նախարար Գ. Կոստանեանի, վնասները շատ լուրջ են: Նիւթականէն զատ, հաւանական կը նկատուի որ խիստ կարեւոր փաստաթուղթեր փճացած են, անոնց կորուստը անդառնալի է:

Նախագահ Ռ. Քոչարեան յանձնարարած է իրաւապահ մարմիններուն, հետաքննութեամբ պարզել հրդեհին պատճառները:

Հասկնալի է որ պէտք է սպասել հետաքննութեան արդիւնքին, եթէ օր մը ան հրապարակուի: Սակայն քիչ մը տարօրինակ է որ հրդեհը ծագի տանիքէն, ժամու մը երբ ոչ ոք կը գտնուի շէնքին մէջ ու արդարութեան փոխնախարարը անմիջապէս յայտնէ թէ ամենայն հաւանականութեամբ անդառնալի կերպով փճացած են շատ կարեւոր փաստաթուղթեր:

Դժուար է նաեւ արգելք ըլլալ մտածումին թէ հրդեհներ երբեմն մաքրագործողի դեր կը կատարեն խանգարող փաստաթուղթերու պարագային: Բարեբախտաբար կայ նախագահին յանձնարարականը որ անշուշտ պիտի մղէ ճշմարտութիւնը անյապաղ երեւան բերելու:

***

Նոյն օրը, կէսօրէն ետք, հրդեհ մըն ալ ծագած է լրատու երեք գործակալութիւններու՝ Նոյեան տապանի, Արմէնփրէսի եւ Արմինֆոյի գտնուած շէնքին մէջ: Այս երկրորդը բռնկած է նկուղէն: Լուրջ վնաս արձանագրուած չէ, բայց վերի յարկերը գտնուողները երկար ատեն մնացած են թանձր ծուխի մէջ:

ՊՕՂՈՍ ՆԱԹԱՆԵԱՆԻ «ՍԻՎԱՍ՝ 1877»Ը

Պոլսոյ մէջ Թրքերէն հատափոր հատոր մը լոյս տեսած է այս խորագրով. ան գլխաւոր մասով թարգմանութիւնն է Պօղոս վրդ. Նաթանեանի «Տեղեկագիր ընդհանուր վիճակին Սեբաստիոյ եւ անոր կուսակալութեան ներքեւ գտնուող մէկ քանի գլխաւոր քաղաքաց» աշխատասիրութեան որ 1877ին լոյս տեսած է Պոլսոյ «Հայաստանեայց» տպարանէն: Ներկայի հատորին հրատարակիչն է «Պիրզամանլար Եայընճըլըք»ը(*) որ լոյս ընծայած էր «Սիրելի եղբայրս» խորագրուած հայկական բացիկներու ցուցահանդէսին տպաւորիչ քաթալոկը:

Ինչպէս Պ. վրդ. Նաթանեանի Տեղեկագրին խորագիրը կ՚ըսէ. Ներսէս Վարժապետեան պատրիարքին կողմէ որպէս տեղեկաբեր Արեւմտահայաստան ղրկուած կրօնաւորներէն մէկն է ինք: Նպատակը եղած է ականատես ստուգողի աչքով ունենալ հայկական գաւառներու ժողովրդագրական, կազմակերպչական պատկերը:

Սեբաստիոյ մասին Տեղեկագիրին թարգմանիչն է Սիրվարդ Մալխասեան. հատորը խմբագրած ու ընդարձակ նախաբանը գրած է Արսէն Եարման: Առաջինը նախապէս թարգմանած էր նաեւ Զաւէն Բիպեռեանի «Մրջիւններու վերջալոյսը», Օտեանի «Ընկեր Փանջունի»ն, Արա Կիւլէրի արձակներու «Բաբելոնէն ետք պիտի ապրինք» գործերը: Իսկ Ա. Եարման որպէս խմբագիր ուշադրութիւն գրաւեց 2001ին լոյս տեսած Պոլսոյ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցին նուիրուած կոթողային հատորով: Ունի լուսանկարներու, փաստային նիւթերու կարեւոր հաւաքածոյ մը որ ի սպաս կը դնէ խմբագրած հատորներուն ճոխացման:

«Սիվաս՝ 1877ը» Նաթանեան վարդապետին Տեղեկագիրէն զատ, որպէս լրացուցիչ բնագիր, ներփակած է նոյն առաքելութեամբ գաւառ ղրկուած Գարեգին եպսկ. Սրուանձտեանցի «Թորոս Աղբար»ը, նաեւ յաւելուածներու հարուստ բաժին մը, որ բռնած է շուրջ 150 էջ: Հոն առնուած են «Հայկական սահմանադրութիւն»ը, կենսագրականներ, Բիւզանդիոնի, Օսմանեան կայսրութեան հայկական քաղաքականութեան մասին էջեր, Հայոց պատմութեան դրուագներ, եւլն.:

Ինչ որ յատուկ ուշագրաւ եւ հարստացնող ազդակն է հատորին, անձնական ու տարբեր հաւաքածոներէ Ա. Եարմանի քով-քովի բերած լուսանկարներու, փաստաթուղթերու պատճէններու բաժինն է. նաեւ հարուստ ծանօթագրութիւնները:

Առաջին նախաբան մը ստորագրած է Թուրքիոյ մասին բազմաթիւ հատորներու հեղինակ ամերիկացի դասախօս Ճ. Ֆրիլի: Մէկուկէս էջի մէջ Սեբաստիոյ համառօտ պատմականն ու Նաթանեան վարդապետին տեղեկագիրը ներկայացնող գրութեան մէջ հետաքրքրական է ըսածը թէ ԺԹ. դարու վերջաւորութեան Սեբաստիոյ վիլայէթին բնակչութեան աւելի քան քանի առ հարիւրը կը բաղկանար Հայերէ:

Իսկ Արսէն Եարմանի «1877ին Սիվաս քաղաքը եւ Պօղոս Նաթանեանի "օրէնք"ի որոնումը» խորագրուած ընդարձակ ուսումնասիրութիւնը նիւթ կ՚ընէ ԺԹ. դարու օսմանեան զարգացումները եւ կայսրութեան հայ համայնքին կեանքը: Կը սեւեռի Ներսէս Վարժապետեան պատրիարքին կողմէ հայկական գաւառներ ուղարկուած տեղեկաբերներուն տարած գործունէութեան, կայսրութեան նորարարութեան ձըգտումներուն, Թանզիմաթի (1839) հրովարտակով փոքրամասնութիւններուն տրուած իրաւունքներուն, անոնց կազմակերպչական կառոյցին մէջ յառաջ բերած փոփոխութիւններուն, հայութեան ղեկավար մարմիններուն, դէմքերու, Սահմանադրութեան, եւն., եւն.:

Պ. վրդ. Նաթանեանի տեղեկագիրը բաժնուած է 86 գլուխներու որոնք նիւթ կ՚ընեն հայաբնակ վայրերը, անոնց պատմութիւնը, եկեղեցիները, վանքերը, գերեզմանատուները, վիմագրութիւնները, պարիսպները, գիւղերը, միութիւնները, վարչական մարմինները, դէմքերը, մզկիթները, տնտեսական կացութիւնները, կաթողիկէ եւ յոյն համայնքները, թաղերը, կամուրջները, արտադրութիւնը, հանքերը, արհեստները, բարքերը, եւն:

Հատորին մէջ ընդգրկուած երկրորդ տեղեկագիրը որ 1878ի Ապրիլին Անատոլու ղրկուած Գարեգին եպսկ. Սրուանձտեանցի «Թորոս Աղբար»ն է, հեղինակին նախաբանով կը նշէ թէ առաքելութեան նըպատակն էր ողջոյն եւ մխիթարութիւն տանիլ Հայաստան աշխարհի անյոյս հայութեան: Ատիկա, շրջանի մը երբ հայկական հարցը հասած էր մինչեւ Եւրոպայի մեծ պետութիւններուն ատեանները եւ քաղցր այլ, անժամանակ յոյսեր ներշնչած Հայաստանի աւերակներուն եւ Հայերու փլատակ սրտերուն: Սրուանձտեանց կ՚ըսէ թէ կատարած աշխատանքը անթերի չէ, այսուհանդերձ արձանագրած է ինչ որ կրցած է հաւաքել, նաեւ տեղ-տեղ ընդօրինակել ձեռագիրներ ու յիշատակարաններ:

Աւելի քան 500 էջնոց հատորը ունի աղբիւրներու ցանկ մը, յատուկ անուններու այբբենական ցանկ մը:

Կորուսած աշխարհի մը ամբողջ կենդանութեամբը յարութիւն տալու արարք մըն է այս հրատարակութիւնը: Սեբաստիոյ եւ շրջանի հայութեան կեանքը, ունեցածը պատկերացնելու արարքին հետ առիթ կու տայ ներկայի Պոլսոյ հայ երիտասարդութեան ծանօթանալու իրեն պատկանող անցեալէն չերտի մը. բան մը որ այլեւս գրեթէ անկարելի դարձած է ուղղակի հայերէն, հարազատ աղբիւրին ճամբով: Երկրորդ, Թուրք ընթերցողին կ՚ըսէ շատ յստակօրէն առնուազն թէ Սեբաստիոյ մէջ դարէն քիչ մը աւելի առաջ բնակչութեան 20%ը Հայ էր...

Այս երկու առաքելութեան հետ անկարելի է չանդրադառնալ այն երրորդին որ Օսմանեան պետութեան նման շրջանակի մը մէջ հայ համայնքապետի մը ու անոր ենթակայ հովիւներուն վերաբերումը մատնացոյց կ՚ընէ, իրենց հօտին նկատմամբ:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

(*) Birzamanlar Yayincilik
www.birzamanlaryayincilik.com
info@birzamanlaryayincilik.com

ԱԶԱՏ ԿԱՐԾԻՔ ԻՄ ԱՆԿԻՒՆԷՍ

ՁԱՅՆԱԿՑԵԼՈՎ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՒՆ...

«Ցառաջ»ի սիւնակներուն մէջ յաճախ ուշագրաւ ու հետաքրքրական արտատպումներ կը կատարուին: Անոնցմէ մին ալ Յունուար 22ի թիւին մէջ «Ազատ Արցախ»էն առնուածն էր, «Ամանորեայ 11 մաղթանք» խորագրուած: Անանուն յօդուածագրին անկեղծութիւնը կասկածէ վեր է, միամտութեան աստիճան: Ու կու գայ խօսիլ բոլոր անոնց սրտերուն,– Արցախէն ու Հայաստան աշխարհէն ալ շատ անդին – որոնք մեր հանրային, «ազգային» կեանքը կը փափաքին տեսնել աւելի կազմակերպ, աւելի նպատակաւոր եւ... աւելի մաքուր, սանդուխին վարի աստիճանէն մինչեւ վերինը: Աւելցնելով՝ աւելի թափանցիկ:

Ո՛րքան խօսուն է մա՛նաւանդ երրորդ մաղթանքը իր բաժանումներով, երբ կ՚առընչուի նիւթականին ու իշխանութեան: Դրամը կեղծ է կ՚ըսէ շատ մը լեզուներով առոյթ մը, իսկ Թրքերէն «մեղր բռնողը մատները կը լիզէ»ն շատ պատկերաւոր ցոյց կու տայ մամոնայի անդիմադրելի քաշողութիւնը. ամէնուրեք: Յօդուածագիրը կը յիշէ «փողի եւ սեփականութեան համար մրցավազքը, յատկապէս ազդեցութեան լծակների օգտագործմամբ»: Բաց խօսքով վերին խաւերուն վերաբերեալ, «պետական մաշտապի»: Օր չկայ գրեթէ որ միջազգային լըրատուիչները չծանուցանեն թէ՝ սա կամ նա երկրին մէջ տնտեսական կամ քաղաքական ոլորտի բարձրադիրք մարդիկ (յաճախ երկու լարի վրայ ալ խաղացող), սա կամ նա զեղծումը, իւրացումը կամ ասոնց նման բան կատարած են: Ու օրէնքով ու բարոյապէս դատապարտելի այդ արարքները անշուշտ մեղսակցութեան որոշ ցանցերով տեղի կ՚ունենան, խոստովանելի, կամ ոչ: Ու կարծէք անգիր օրէնք է թէ ի՛նչքան զեղծումը մեծ է, եւ գործողը հզօր, ա՛յնքան արարքը կը մնայ անպատիժ, կամ՝ պատիժը ձեւական: եւ ուտողիկը կ՚ուտէ, մարսողիկն ալ դրախտավայր անկիւն մը կը կորսուի խոշոր պատառը մարսելու, շուտով մոռցուելով կարճամիտ հանրութենէ մը որուն ցասումը, բարկութիւնը երկար չի տեւեր: Հանրային ինչքին, դրամին հանդէպ անբարեխղճութիւնը համատարած է, աշխարհասփիւռ:

Ասկէ 200 տարի առաջ ի շարս պետական մեքենային այլ կառոյցներու, Ֆրանսայի Նափոլէոն Ա. կայսրը ստեղծեց Հաշուեքննիչ ատեանը,— Cour des comptes: Պատկառելի այդ ատեանին բազմահարիւր պաշտօնեաները ամբողջ տարին կը մաղեն նախարարութիւններու, գերատեսչութիւններու, ընկերային կամ հանրային հաստատութիւններու հաշիւները, եւ իւրաքանչիւր տարի քանի մը հազար էջերէ բաղկացած տեղեկագրերու մէջ կը մատնանշեն անոնց բացթողումները, չըսելու համար զեղծումներն ու չարաշահութիւնը: Արդի՞ւնք. շատ-շատ քանի մը ստորադաս պաշտօնեայ կը տեղափոխուի, եւ յաջորդ տարիներուն նոյն խեղկատակութիւնները կը շարունակուին...: Տեղին է աւելցնել թէ այդ Ատեանը պատժական իշխանութիւն չունի, այլ միայն կը մատնանշէ... միլիառներու հասնող հանրային դրամի աւազներու մէջ անհետացումը: Եւ սա մէկ օրինակն է այդ անբարեխղճութիւն կոչուածին:

Խորհրդային իշխանութեան եօթը տասնամեակներուն տարածքով միութեան ամենափոքր հանրապետութիւնը հանդիսացող Հայաստանը – բնակչութեամբ ալ փոքրերէն մին – գիտական ու տնտեսական ա՛յնպիսի վիթխարի յառաջընթաց արձանագրեց որ շատ մը մարզերու մէջ մեծ Ռուսաստանէն եւ Ուկրանիայէն անմիջապէս յետոյ երրորդ տեղը գրաւեց միութեան աստիճանաչափին վրայ: Եւ մեր հայրենաբնակ եղբայրներու արիւն-քրտինքով գոյացաւ «ազգային հարստութեան» հսկայածաւալ ֆոնտ մը. բընակարաններ, գործատուներ, հանքեր, ելեկտրակայաններ, մինչեւ իսկ հիւլէակայան. առանց մոռնալու գիտական ու կրթական հաստատութիւնները: 1991ին, «անկախութեան գինովութեան» մէջ ցուցակագրուեցա՞ւ այդ հարստութիւնը, եղա՞ւ անոր հաշուեկշիռը: Այսօր այդ ազգային հարստութենէն բան չէ մնացած, սեփականաշնորհուած է ան: Այսօր անոր տիրացողը մկրտած են «ճարպիկ, աչքը բաց, կամ թալանճի ու մաֆիոզ» ստորոգելիներով: Բայց երանի՛ այդ հարստութեան նոր տէրերը Հայեր ըլլային, հոգ չէ թէ հաստավիզ կամ հաստափոր: Ենթակառոյցներու մեծ մասը անցած է օտարին ձեռքը, ըլլայ ան միջազգային դրամատիրական ընկերութիւն կամ պետութիւն: Դեռ հազիւ ամիս մը առաջ մեր փոքրիկ երկրին համար ռազմավարական կենսական կարեւորութիւն ունեցող երկաթուղին յանձնուեցաւ Ռուսաստանի երկաթուղիներու տնօրինութեան, ու արդարօրէն կրնանք մենք մեզի հարց տալ — ի՞նչ մնաց տակաւին սեփականաշնորհելի: Հոն մնացած ժողովուրդին գլխուն մա՞զը, եթէ ան բոլորովին ճաղատցած չէ...:

Այս կացութեան պատասխանատուութիւնը նախկին եւ ներկայ վարչակազմերը փոխադարձաբար իրարու վրայ թող չնետեն: Երկուքն ալ հաւասարապէս պատասխանատու են. քանզի եթէ առաջինին օրով սկսաւ, երկրորդն ալ ոչ թէ կասեցուց, այլ զարգացուց: Իսկ համախոհական «կոալիցիոն» կառավարութեան մը մաս կազմել կ՚ենթադրէ անոր դրականն ու ժխտականը հաւասարապէս բաժնել: Կարելի չէ առաջինին տէր կանգնիլ եւ երկրորդը ուսէն վար նետել, ինչպէս կը փորձէ ընել համախոհական այդ կառավարութեան մաս կազմող ծանօթ կուսակցութիւն մը:

Այո՛ հազարաւորներ եղան որ կարծեցին թէ այդ երկրորդ անկախութիւնը աւելի բարենպաստ պայմաններով կ՚իրականանար, քան առաջինը: Ճիշդ է որ 1918-19ի պէսով ու համաճարակ չեղաւ, բայց եղաւ պատերազմ: Եղաւ արտագաղթ մը զոր կարելի է բաղդատել մարմնի մը ուժեղ արիւնահոսութեան, որմէ կազդուրուելու համար ան տարիներու կը կարօտի: Եղաւ նաեւ ընկերային վտանգաւոր բեկում, դժուար դարմանելի: Այս ամէնը յանպատրաստի՞ց եկած անկախութեան մը արդիւնք է, թէ ոչ ըստ յօդուածագրին «ի ծնէ բարոյական սկզբունք չունեցող» ղեկավարներու: Յաջորդիւ առիթ կ՚ունենանք անդրադառնալու այդ մաղթանքներու 8րդ պարբերութեան, «վաղը էլի լաւ կը լինի»ի յոյսով...:

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Մարսէյլ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Աղբալեան – Հ.Մ.Ը.Մ.» մարզամշակութային համալիրին մէջ, Յունուար 21ին, կազմակերպութեամբ ԼՕՄ-ի Շրջանային վարչութեան Դաստիարակչական յանձնախումբին տեղի ունեցած է դասախօսական յատուկ ձեռնարկ մը, նպատակ ունենալով հայ մանուկը ընդհանրապէս ընթերցանութեան եւ յատկապէս մայրենի լեզուի ընթերցման մղել: Նիւթը եղած է «Մանկական գրականութիւնը՝ երախային մտերիմ բարեկամը» եւ դասախօսն ալ Գրիգոր Շահինեան: Բարի գալուստի խօսքը արտասանած է կազմակերպիչ յանձնախումբին կողմէ Յասմիկ Գէորգեան, որ շեշտած է թէ ձեռնարկին նպատակն է հայ մոր յիշեցնել, որ պէտք է երախան մղէ դէպի ընթերցանութիւն: Գր. Շահինեան իբրեւ նախաբան անդրադարձած է մանկական գրականութեան անհրաժեշտութեան ու դասախօսութիւնը բաժնած է երկու մասի. ա) ի՞նչ է մանկական գրականութիւնը, բ) ի՞նչ է կացութիւնը արեւմտահայ մանկական գրականութեան: Առաջին բաժնին մէջ, դասախօսը շեշտած է թէ մանկական գրականութիւնը «իւրայատուկ» է այլ գրականութիւններէ եւ անիկա օգտակար է, բան մը կը սորվեցնէ, մարդկային եւ ազգային ու ընկերային արժէքները պէտք է այդ պատմութեան ընդմէջէն հասնին երախային: Երկրորդ բաժնին մէջ, Գր. Շահինեան անդրադարձած է արեւմտահայ մանկական գրականութեան կացութեան: Իրեն համար, մենք «քաղաքի մարդիկ» ըլլալով, մշակած ենք քաղաքի գրականութիւն, մինչ մանկական գրականութիւն մշակողը պէտք է մօտ ըլլայ հողին, անասուններուն, բնութեան: Եզրակացուցած է որ մանկական գրականութիւն մշակելու համար պէտք է այդ գործին մասնագէտը ըլլալ: Աւարտին տեղի ունեցած է մանկական գիրքերու ցուցահանդէս–վաճառք մը:

ՊՈԼՍՈՅ Ճարտարապետներու միութեան Եըլտըզի սրահին մէջ, Յունուար 16ին, տեղի ունեցած է Արսէն Եարմանի «Սիվաս-1877» հատորին շնորհահանդէսը: Հատորին հրատարակութիւնը շատ բան կը պարտի պատմաբան Օսման Քէօքէրի եւ Արսէն Եարմանի: Օսման Քէօքէր առաջին անգամ ծանօթ անուն մը դարձած է «Սիրելի եղբայրս» խորագրուած ցուցահանդէսին առթիւ, որ աննախընթաց ձեռնարկ մըն էր, որ յստակ ու ճոխ կերպով երեւան կը հանէր Անատոլուի Հայոց բարքերն ու պատմութիւնը: Հատորին հրատարակիչն է «Պիրզամանլար Եայընճըլըք» որ կը ձգտի անցեալը վերարտադրել նորայայտ փաստաթուղթերով: Ճարտարապետներու սրահին մէջ, տեղի ունեցած է նաեւ ցուցահանդէս մը, ուր տեղ գտած էին մանաւանդ Արսէն Եարմանի անձնական արխիւէն ընտրուած լուսանկարներ, որոնք կը ներկայացնէին հին Սիվասի գիւղերուն եւ գիւղաքաղաքներուն մէջ բնակող Հայերու կեանքէն դրուագներ: Երեկոյթին մասնակցած են երեք բանախօսներ, որոնց առաջինը եղած է տոքթ. Օքթայ Էօզէլ, Պիլքէնթ համալսարանի պատմութեան բաժնի դասախօս, որ նախ շնորհակալութիւն յայտնած է հատորին լոյս ընծայման համար: Երկրորդ բանախօսը եղած է Օսման Քէօքէր, որ խօսած է պատմութեան եւ պատմաբաններու մասին: Ան դիտել տուած է գլխաւորաբար, որ պատմութեան ամէնէն հարուստ աղբիւրները հայերէն են եւ իրենք ալ հիմա ամօթ կը զգան, որ որպէս պատմաբան հայերէն չեն գիտեր եւ այս գիրքը հիմա կը հրամցուի հայերէն չգիտցող պատմաբաններու ծառայութեան: Երրորդ խօսողը եղած է ազգագրագէտ Սայրի Քօզ, որու համար այս գիրքը 3 հարիւր, չորս հարիւր տարի փակ մնացած եւ պատմական գանձերով լեցուն սրահի մը բանալին է: Ան նշած է նաեւ որ ինք Սիվասցի է, բայց, ճշդած է.- «Այս գիրքէն է որ սորվեցայ Սիվասը»: Վերջին խօսք առնողը եղած է Արսէն Եարման, որ շնորհակալութիւն յայտնած է, շեշտելով թէ գիրքին մասին ամէն բան ըսուած է արդէն: Երեկոյթը փակուած է քոքթէյլով մը:

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ կեդրոնին մէջ, Յունուար 21ին, տեղի ունեցած է «Հայ Դատի բարեկամներու երեկոյթը» կազմակերպութեամբ Հայ Դատի Գանատայի շրջանային յանձնախումբին: Բացումը կատարած է Թալին Ապրաքեան, որմէ ետք յանձնախումբին ատենապետը՝ բժիշկ Ժիրայր Պասմաճեան «Անցեալը, ներկան եւ ապագան» խորագրուած զեկուցում մը կատարած է, ժամանակագրական կարգով ներկայացնելով Գանատայի մէջ Հայ Դատի աշխատանքները: Յաջորդ զեկուցաբերը եղած է Հայ Դատի Գանատայի յանձնախումբի Օթթաուայի գրասենեակի տնօրէնը՝ Արիս Պապիկեան: Ձեռնարկի աւարտին, իր տարած երկարամեայ գործունէութեան համար, յատուկ գնահատանքով պատուի արժանացած է «Ցեղասպանութիւն ուսումնասիրողներու միջազգային հաստատութեան» անդամ Վարդգէս Տօլապճեան:

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ մէջ, Յունուար 23ին, պաշտօնական բացումը կատարուած է Արամ եւ Պերճուհի Մանկամսուրին: Տէր եւ տիկին Մարգարեանի մուրճի ժապաւէնը հատելէ ետք, Կրթական գործադիր մարմնի անդամ Լինտա Խարապոյեան վարած է հանդիսութիւնը: Ողջունելէ ետք ներկաները, շնորհակալութիւն յայտնած է նուիրատու ամոլին եւ բոլոր անոնց որոնք աշխատած են եւ իրականացուցած այս ծրագիրը: Պ. Մարգարեան ներկայացուցած է ծրագրին նպատակը, որ է օժանդակել նոր սերունդին եւ հաճոյքով արտայայտած է իր գոհունակութիւնը տեսնելով երազի մը իրականացումը: Ապա, խօսք առած է հոգաբարձութեան ատենապետը Րաֆֆի Տօնապետեան որ շեշտած է ծրագրին կարեւորութիւնը, մասնաւորաբար Մոնրէալի հայ գաղութին համար: Իր խօսքերէն ետք, տիկին Խարապոյեան ներկայացուցած է մանկամսուրի տնօրէնուհին տիկին Լիզա Թօմպագեանը նշելով անոր փորձառութիւնը եւ նուիրեալ գործունէութիւնը: Այս վերջինը բարի գալուստ մաղթած է եւ յայտնած թէ մանկամսուրը իր դուները բացած է Հոկտեմբեր 15ին եւ կառավարական արտօնագրին համաձայն պիտի կարենայ ընդունիլ մինչեւ 43 երախայ, նորածինէն մինչեւ 4 տարեկան: Հանդիսութեան աւարտին եղած են կարգ մը նուէրներ:

***

ՊՈԼՍՈՅ Աթամիւրքի Մշակոյթի կեդրոնը, Յունուար 21ին, «Դալար» պարախումբը ելոյթ ունեցած է երգի, պարի, խօսքի ու թատերական բեմադրութեան ամբողջութիւն մը ներկայացնելով: Շուրջ 150 մասնակիցներ, գլխաւորութեամբ Ճուլիա Մութլուի, բեմադիր Արամ Կոստանեանի, պարուսոյց եւ գծագրիչ Ժանին Փափազեանի, փոքրիկներու պարուսոյց Ալիսա Մութլուի խորապէս տպաւորած են հանդիսականները:

Publications reçues

LA GEOGRAPHIE

Revue trimèstrielle
Décembre 2007
ARMENIE : Reconstruction et avenir d'un pays du Sud Caucase

Sté. de Géographie
184 Bld. St. Germain — 75006, Paris

★ ☆ ★

HAIGAZIAN UNIVERSITY
FOCUS 2007
Vol. XXXIV

Beyrouth, Liban

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԾՈՎԱՅԻՆ ԳԼԽԱՒՈՐ ՇՏԱԲԻ ԳԵՂԱՆԿԱՐԻՉԸ

Այվազովսկին ամէն կերպ ջանում էր նրան համոզել, որ իբր դրանով ուզում է նրա առաջ պարծենալ իր աճեցրած մրգերով: Բայց Արխիպը լուռ ժպտում էր ու ասում.

– Ինձ համար, Իւան Կոնստանտինովիչ, ամենալաւ նուէրն այն է, որ գրօսանքի դուրս գալիս այսպէս այցելէք ինձ...

Մի քանի օր առաջ Այվազովսկին նրա մօտ էր եւ ուրախացել էր ծերունու առողջական վիճակի նկատելի բարելաւումով: Արխիպը խնդրեց Նազարէթին, որպէսզի օգնի իրեն, եւ անկողնուց ելնելով նոյնիսկ բակ դուրս եկաւ: Երեքով նստեցին ծառի տակ, եւ Այվազովսկին նրանց համար թերթ կարդաց՝ վերջին իրադարձութիւնների մասին: Իսկ այդ իրադարձութիւնները տագնապալից էին. Հոկտեմբերին պատերազմ էր սկսուել Թուրքիայի հետ: Թերթերը հաղորդում էին, որ Սեւ ծովի ափին, Թուրքական սահմանի մօտ, ընկել էր սուրբ Նիկոլայի ամրոցը: Եւ հիմա Այվազովսկին պատմում էր նրանց, թէեւ այդ մասին թերթերում գրուած չէր, թէ ինչպիսի գազանութիւններ էին գործել Թուրք բաշիբոզուկներն ամրոցի գրաւման ժամանակ. մորթել էին բոլոր կանանց ու երեխաներին, իսկ քահանայի գլուխն էլ սղոցով կտրել: Բժշկին անասելի տանջանքների էին ենթարկել, մաքսատան ծառայողին խաչել, յետոյ էլ վրան նշան բռնելով կրակել... Ասաց նաեւ, որ ծովակալ Նախիմովն իր էսկադրայով դուրս է եկել Սեւ ծով՝ Թուրքական էսկադրայի յետեւից:

– Դէհ, թէ որ Պաւել Ստեպանովիչն է գործի անցել, յաղթանակը մերն է: Այդ ամէնի տեղը կը հանի,– բացագանչեց Արխիպը: – Էհ, թէ առաջուայ ուժս տեղը լինէր ես ցոյց կը տայի այդ բաշիբոզուկներին:

Ծերունին կայտառացաւ եւ դեռ երկար ժամանակ աշխոյժ զրուցում էր, ասում էր, որ շուտով լուր կը ստացուի մերոնց յաղթական գործերի մասին՝ ծովում:

Եւ Այվազովսկին սկսեց յոյս տածել, որ ծերունին գուցէեւ յաղթահարէր հիւանդութիւնը: Ահա թէ ինչու հիմա այդքան զարմացաւ, երբ լսեց, որ Արխիպը մահանում է: Նա սպասաւորին կարգադրեց կառք նստել ու շտապ գնալ բժշկի յետեւից, իսկ ինքը Նազարէթի հետ ուղեւորուեց Կարանտին: Ճանապարհին ոչ մի խօսք չփոխանակեցին: Երկուսն էլ շատ էին կապուած Արխիպի հետ: Երբ արդէն հասել էին ձկնորսի տան մօտ, կառքը՝ բժիշկը մէջը, հասաւ յետեւներից:

Բակում շատ մարդ էր հաւաքուել. ձկնորսներ, ծերունի հաշմանդամներ՝ կրծքներին շքանշաններ: Սենեակում գլուխը բարձր պառկել էր Արխիպը: Դեղնած էր, շնչում էր դժուարութեամբ, ընդհատուն: Գլխավերեւում ամենամօտիկ բարեկամներն էին՝ կենտրոնացած, խիստ դէմքերով:

Այվազովսկին կամացուկ մօտեցաւ մահճին: Արխիպի խամրած աչքերում թոյլ լոյս երեւաց. նա շարժեց մատները: Այվազովսկին, արցունքներն հազիւ զսպելով, բռնեց ծերունու ձեռքը:

Այդ ընթացքում բժիշկը պայուսակից մի փոքրիկ սրուակ դուրս բերեց, պարունակութիւնից մի քիչ պարպեց բաժակի մէջ ու լցրեց Արխիպի բերանը:

– Եղբայրս, այս ի՞նչ է, ժամանա՞կ ես գտել մեզանից գնալու: Մենք այնպիսի փառահեղ յաղթանակ ենք տարել, որ..
– այստեղ բժիշկը շուռ եկաւ Այվազովսկուն ու ասաց,– Իւան Կոնստանտինովիչ, ես ձեզ մոռացայ մի ուրախ լուր հաղորդել. այստեղ գալիս, ճանապարհին ինձ կանգնեցրեց փոստի ցրիչը՝ լրագրերը ձեռքին վազում էր ձեր տուն, որպէսզի առաջինը ձեզ յայտնի, որ ծովակալ Նախիմովը Սինոպի մօտ ջախջախել է Թուրքական նաւատորմը:

Դեղից, թէ այս բարի լուրից, իսկ աւելի ճիշդը՝ թէ մէկից, թէ միւսից, Արխիպի աչքերը կենդանացան, դէմքը թեթեւ շառագունեց:

– Ուռա՛,– կամաց արտասանեց նա,– ուռա՛, Պաւել Ստեպանովիչ:

Մի քանի օր յետոյ մանրամասնութիւններ ստացուեցին Սինոպի դէպքերի մասին:

Նախիմովը Թուրքական նաւատորմի հետ հանդիպում էր փնտռում: Տեղեկանալով, որ Սինոպի խարսխակայանում մի մեծ Թուրքական էսկադրա է կանգնած, Նոյեմբերի 11ին նա մօտենում է Սինոպին, փակում նաւահանգստի մուտքը եւ Սեւաստոպոլից լրացուցիչ ուժերի սպասում:

Նոյեմբերի 17ին Նախիմովի էսկադրան վեց մեծ ռազմանաւ ու երկու ֆրեգատ ունէր, իսկ Թուրքերինը՝ եօթ ֆրեգատ, երեք կորվետ, երկու շոգենաւ, երկու փոխադրանաւ ու մէկ բեռնանաւ:

Նոյեմբերի 18ին տեղի ունեցաւ ճակատամարտը: Առջեւից գնում էր ֆլագմանային «Մարիա»» նաւը: Թուրքերը ռուսական էսկադրան դիմաւորեցին հրետանային ուժեղ կրակով: Կռիւը շարունակուեց չորս ժամ: Թուրքական նաւատորմը ամբողջութեամբ ջախջախուեց, մինչդեռ ռուսական եւ ոչ մի նաւ շարքից դուրս չեկաւ: Այդ կռւում հիանալիօրէն դրսեւորուեց փոխադարձ պաշտպանութեան նախիմովեան տակտիկայի առաւելութիւնը: Երբ «Կոնստանտին» նաւը շրջապատուած էր Թուրքական նաւերով, ռուսական «Զեսման» դադարեցրեց փոխհրաձգութիւնը եւ իր ամբողջ հրետանային զօրութիւնը թափեց «Նաւեկ–Բախրա» ֆրեգատի վրայ, որը բոլորից աւելի ուժեղ էր հրակոծում «Կոնստանտինը»: «Կոնստանտինի» եւ «Զեսմայի» միացեալ ջանքերով Թուրքական ֆրեգատը շուտով շարքից դուրս եկաւ. ուղղակի պայթեց եւ թռաւ օդ, իսկ բեկորները թափուեցին ափի մօտ կանգնած մարտկոցի վրայ, այնպէս որ սա էլ ստիպուած եղաւ միաժամանակ լռել:

(Շար. 161)

(Շար. Ա. էջէն)

ծրագիրն է եւ ցարդ ոչ մէկը դրական արդիւնք տուած է։ Ապահովութեան աւելի խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, 4.000 ոստիկաններ պիտի ղրկուին, բոլորը պէտք է պատասխանատուութեան գիտակցութիւն ունենան, դպրոցէ խուսափողներուն պէտք է նոր -երկրորդ- կարելիութիւն մը շնորհել։ Վերջապէս, «պէտք է»ներու շարք մը ներկայացուեցաւ, որոնց գինը, սակայն, չճշդուեցաւ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ օրթոտոքս եկեղեցւոյ գլուխը ընտրուած է գերապայծառ Իէրոնիմոս, որ կը դառնայ Աթէնքի արքեպիսկոպոս եւ պետը ազգային եկեղեցւոյ։ 70 տարեկան, կը յաջորդէ գերպ. Քրիստոտուլոսի, որ վախճանած էր Յունուար 28ին։ Նոր եպիսկոպոսը աւելի չափաւոր կը նկատուի եւ կ'ուզէ վերանայիլ Եկեղեցւոյ եւ Պետութեան յարաբերութիւնները։

ՕՐԼԻԻ ԵՒ ՌՈՒԱՍԻԻ օդակայաններու երթեւեկը խանգարուած էր Փետրուար 11էն սկսեալ եւ օդանաւներու մեկնումը կէս առ կէս դադրած էր։ Սէ. Ժէ. Թէ.ն է որ գործադուլի հրահանգ տուած էր օդանաւային 48 հսկիչներու (830ի վրայ) եւ շարժումը պիտի տեւէր մինչեւ Փետրուար 16։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ «պատմական» բնոյթ ունեցող որոշում մը տրուած է ինչ կը վերաբերի իսլամացած քրիստոնեաներու որոնք կրնան կրկին վերադառնալ իրենց նախկին կրօնքին։ Այս որոշումը տրուած է Փետրուար 9ին եգիպտական վարչական գերագոյն ատեանին կողմէ, որու դիմած էին 12 Ղպտիներ, որոնց մերժուած էր անձնագիր մը տալ որպէս քրիստոնեայ։ Այս ձեւով վերջ կը տրուի իրաւական երկար բանավէճի մը։ Եգիպտոսի մէջ կրօնքի մատնանշումը պարտադիր է պաշտօնական թուղթերու վրայ։

ՊԱՂՏԱՏԻ հիւսիսը, Պալատի մէջ, թակարդ կառքի մը պայթումէն 23 հոգի մեռած է եւ 25 հոգի ալ վիրաւորուած են Փետրուար 10ին։

«ՆՈՒՎԷԼ ՕՊՍԵՐՎԱԹԷՕՐ»ի լրագրողին համար Սարքոզիի ղրկած էՍ. էՄ. էՍ.ը իր նախկին կնոջ, չինծու չէ, ֆրանսական բացատրութեամբ կ'ըսէ «c'est du béton», բայց անշուշտ չուզեր իր աղբիւրը յայտնել։ Ծանօթ է որ իր կայքէջին վրայ չաբաթաթերթը արձագանգած էր երկտողի մը, զոր Սարքոզի ղրկած կ'ըլլայ իր նախկին կնոջ, ամուսնութենէն շաբաթ մը առաջ, ըսելով թէ եթէ վերադառնայ, ամէն ինչ կը ջնջէ։ Այս պատճառաւ, նախագահը դատ բացած էր զեղծարարութեան համար, զայն չինծու նկատելով, ինչ որ աննախընթաց է նախագահի մը համար։ Լրագրողն ալ որոշած է անուանարկութեան դատ բանալ Սարքոզիի փաստաբանին դէմ, որ յայտարարած է թէ էրի Ռութիէ պարտի արդարացնել իր լուրին ճշմարտութիւնը։ Հակառակ անոր որ Սարքոզի դժգոհ է որ ամէն մարդ իր անձնական կեանքով կը զբաղի, հարկ է խոստովանիլ որ եթէ իր կեանքն ալ փիփըլի մակարդակին իջաւ, յանցանքը իրն է։

Son Eminence Mgr Norvan ZAKARIAN,
Primat du Diocèse de
l'Eglise Apostolique Arménienne
de France
vous invite
le mercredi 13 février
à 20h30 précises
à la conférence
de **Maxime K. YEVADIAN,**
Historien

CHRISTIANISATION
de l'ARMÉNIE

Retour aux sources
La Genèse de l'Eglise d'Arménie,
Volume I
(des origines au milieu du IIIe siècle)
Salle Nourhan Fringhian,
Cathédrale St. Jean-Baptiste,
15 rue Jean Goujon — 75008 Paris
Un Diaporama accompagnera
la conférence
Présentation et dédicace de l'ouvrage

Ս. ՄԻՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

ԿԱՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ

«Լոյս եւ Ճշմարտութիւն եւ Ազատութիւն»

ԳՐԱԿԱՆ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐՈՒ
ՇԱՐՔ

Հինգշաբթի, փետրուար 14,
ժամը 20.30ին

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ
ԳԼԽԱՏՈՒՄԸ
1915 ԵՒ 1937
ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

ՍԻԱՄԱՆԹՕ
ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ
ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կը կարդայ՝
ԱԶԱՏ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Մասնակցութեամբ՝
ՄԱՆՈՒԿ ԱԴԱՄԵԱՆի

10 bis, rue Thouin, Paris Ve
M° Monge ou Cardinal Lemoine

Մուտքը ազատ է

La Maison de la Culture Arménienne de
Villeurbanne
vous convie
Le vendredi 15 février à 20 heures
à une rencontre sur le thème :
«LA BATAILLE DE VILLEURBANNE :
EXEMPLE DE RESISTANCE
AUX THESES NEGATIONNISTES
DE L'ETAT TURC»
Présentée et animée par
Muriel PERNIN
(journaliste et écrivain)
avec la participation de
Jean Paul BRET, Maire de Villeurbanne
et de Movsès NISSANIAN,
Conseiller communautaire,
conseiller municipal

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ
ՓԱՐԻԶ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 13,

Ժ. օր մեծ պահոց
Տեառնընդառաջի նախատօնակ
երեկոյեան ժամերգութեամբ
սկիզբ ժամը 18ին

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 14

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Տօն քառասունօրեայ գալստեան
Քրիստոսի ի Տաճարն
Գիշերային, Առաւօտեան, Արեւագալ
ժամերգութեամբ
Ճաշարտին սուրբ եւ անմահ Պատարագ
սկիզբ ժամը 9ին

***

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 13

Երեկոյեան Հսկումի փոխարէն ժամը 16ին կը կատարուի ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋի նախատօնակ, Անդաստան եւ մոմավառութիւն։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 14

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10ին Սուրբ Պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց։

Պատարագը կը մատուցանէ
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

***

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հսկումի ժամերգութիւններ ժամը 17.30ին

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 13
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցի
(Փրատօ)

Քարոզիչ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 15
Ս. Թադէոս - Ս. Բարթուղիմէոս
Եկեղեցի՝
(Ս. Անթուան)
քարոզիչ՝ ՉԱՏԻԿ Վրդ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

(Շար.)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ -
ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻ
ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ
ՇԱՐՔ

– ՇԱԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 16, ժամը 16.30ին
ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ
ՀԱՅՐԵՆԻ ՄԵԾ ՆԿԱՐԻՉ ԳԱՐԼՈՍԻ
ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ
Հեղինակի ներկայութեամբ –
կեդրոնի պատկերասրահին մէջ (Սեւր)։

– ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 28, ժամը 21ին
ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԵՐԸ
ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ
Մարսէյի Հայ Մշակոյթի Տուն (12–14, ռիւ Սէն-Պազիլ)։

– ՇԱԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 12, ժամը 15.30ին
ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԵՂԵՌՆԸ
ՍԿՍԱԾ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵՆԷՆ
կեդրոնական դահլիճին մէջ (Սեւր)։

– ՇԱԲԱԹ, ՄԱՅԻՍ 24, ժամը 15ին
ԺԹ. – Ի. ԴԱՐԵՐՈՒ
ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՂԲԻՒՐԸ
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ
կեդրոնական դահլիճին մէջ (Սեւր)։

դասախօս՝ Հ. Ց. ՊՉՏԻԿԵԱՆ

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

ARNOUVILLE

A l'occasion du 80ème anniversaire
de la Croix Bleue des Arméniens
de France
La section Astrig d'Arnouville
vous invite à fêter la
SAINT VALENTIN le 16 Février
à la salle Aznavour à Arnouville
La soirée sera animée par le chanteur
Sahag SISLIAN et son orchestre
ambiance assurée
Pour tous renseignements ou
réservations, téléphoner à :
Chaké au 01 39 85 12 35 ou
Hripsimé au 01 39 87 08 73

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

SEJOUR FAMILIAL A BELLEFONTAINE

organisé par la Section **Archalouïs Tathéossian** de Paris
du 2 au 9 mars
Ambiance arménienne et familiale assurée
Venez, avec vos enfants, petits-enfants ou amis
Rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement
dans le Centre

Renseignements et inscriptions auprès de
Araxie 01 39 83 71 19 (19h00 à 21h00)
Alice 01 42 93 03 56 (19h00 à 21h00)

Date limite d'inscription 17 février

□

CAMP DE SKI

Camp de ski pour famille à « LA SOURCE » à THOLON LES MEMISES
(près d'EVIAN) — Altitude : 1000m. — Dans un cadre agréable, de beaux locaux, ambiance arménienne et chrétienne.
Organisé par l'Eglise Evangélique Arménienne.
DATES : du 1er au 8 mars
PRIX : 249 à 288 euros la semaine. Prix par personne en pension complète (Réduction familles nombreuses)
CONTACT : Pasteur Joël MIKAELIAN — Tél. 01 47 36 02 50

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS
DE BELLEFONTAINE
(JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Candidatures à adresser à

C B A F — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13

Date limite des candidatures : **31 mars**

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 13
MERCREDI
13 FEVRIER
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.894 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 83e ANNEE — N° 21.894

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Թ. ԷՐՏՈՂԱՆԻ ԵԼՈՅԹԸ ԶԱՅՐԱՑՈՒՑԱԾ Է Ա. ՄԵՐՔԷԼԸ

Թուրքիոյ վարչապետը Քէօլնի մէջ խօսք ուղղած է աւելի քան 20 հազար Թուրքերու եւ անդրադարձած կարեւոր հարցերու: Շեշտած է որ Գերմանիոյ շուրջ 3 միլիոն Թուրքերը որոնցմէ 800 հազարը երկրին քաղաքացին դարձած է, պարտին լաւագոյնս կազմակերպուիլ ու լծուիլ լուրջական աշխատանքի: Թ. Էրտողան դրուատած է իրենց ինքնութիւնը, աւանդութիւնները պահելու անոնց նախանձախնդրութիւնը եւ ըսած թէ պէտք է համարկուին իրենց ապրած երկրին, սորվին անոր լեզուն, մասնակցին քաղաքական կեանքին, բայց չձուլուին: Ըսած է թէ ոչ ոք իրաւունք ունի իրենցմէ պահանջելու որ ձուլուին, եւ արդէն ատիկա յանցանք է:

Ցատկալէս այս մասին ունեցած արտայայտութիւնները, մանաւանդ որ Թրքերէն ելոյթը թարգմանուած ալ չէ գերմաներէնի, հակազդելու մղած է գերման քաղաքական դասը, աջով ու ձախով. վարչապետուհի Ա. Մերքէլ հակադարձելով Էրտողանի խօսքերուն, ըսած է. «Համարկումը կ'ենթադրէ երկրի մը ապրելակերպին պատշաճելու տրամադիր կեցուածք»:

Էրտողան նիւթ ըրած է իր երկրին Եւրոպայի անդամակցութեան հոլովոյթն ալ, ըսելով թէ Միութիւնը որքան ալ վերապահ գտնուի, արդէն ամբողջ Եւրոպայի մէջ հինգ միլիոն Թուրք եւրոպացի դարձած է: «Ոչ ոք թող յուսայ որ Թուրքիա կը յուսահատի ու կը հրաժարի անդամակցութեան նպատակէն: Եթէ մեզ չեն ուզեր, թող իրենք ըսեն ու մեզ հետացնեն» ըսած է Էրտողան:

ԱՄՆ

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ Թ. ԼԱՆԹՈՍ ՄԱՀԱՑԱԾ

Ներկայացուցիչներու ժողովի արտաքին յարաբերութիւններու յանձնախումբի նախագահ Թ. Լանթոս որ ջերմ պաշտպան մըն էր Ցեղասպանութեան ճանաչումին, մահացած է Փետրուար 11ին: Դեմոկրատ երեսփոխանը որ Հրէական Ողջակէզէն վերապրած մըն էր, կարեւոր դեր կատարած էր հայկական բանաձեւին իր նախագահած յանձնախումբէն վաւերացուելուն մէջ, հակառակ նախագահ Ճ. Պուշի վարչակարգին յամառ ընդդիմութեան:

Թ. Լանթոս Ներկայացուցիչներու ժողովին անդամ ընտրուած էր 1980ին եւ վերջերս յայտարարած թէ պիտի չմասնակցի այս տարուան Գոնկրէսի ընտրութեան իր առողջական լուրջ հարցին պատճառով:

ԱՄՆ–ու Հայ Դատի ատենապետ Քէն Խաչիկեան ցաւակցութիւն յայտնած է Լանթոս ընտանիքին եւ Ներկայացուցիչներու տան դեմոկրատ ղեկավարութեան, այս վերջինին յայտնելու համար նաեւ թէ կը յուսայ որ Լանթոսի սկսած գործը կը շարունակեն:

ՊՈԼԻՍ

Հ. ՏԻՆՔԻ ՈՃԻՐԻՆ ԴԱՏԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 25-ԻՆ

Հ. Տինքի ոճիրին դատավարութեան Փետրուար 11ի Գ. նիստը ապահովութեան խիստ հսկողութեան տակ տեղի ունեցած է, տեւած մօտ ութ ժամ ու յետաձգուած Փետրուար 25ին: Դատարանին առջեւ քանի մը հարիւր հոգի –լրագրող, արուեստագէտ, երեսփոխան– «Վասն Հրանդին, վասն արդարութեան» արձանագրութեամբ պաստառ մը պարզած է ու խումբին բանբերը յայտարարած է թէ կը պահանջեն որ թէ՛ Հ. Տինքի ոճիրին, թէ՛ Էրկէնէքօն խմբակին դատերը արդարութեան սկզբունքներուն ամենայն յարգանքով տեսնուին ու լուսաբանուին բոլոր ծալքերը, առանց ամենափոքր վերապահութեան.

Նիստին ընթացքին ատեանը գլխաւոր ամբաստանեալ Օ. Սամասթի տարիքին վէճը եզրակացնելով վճռած է որ ան 17 տարեկան է, հակառակ բժշկական քննութեամբ գտնուածին թէ 19 տարեկան է: Ակներեւ է որ ոճրագործը արարքին պահուն անչափահաս ցոյց տալու քաղաքականութիւնը կը շարունակուի: Մանաւանդ որ ըսուած է թէ ան ծնած է հիւանդանոցի մը մէջ ուրկէ դժուար չէ ստոյգ թուականը ունենալ:

Նիստին ներկայ գտնուած է Եւրոպական Միութիւն – Թուրքիա խորհրդարանական խառն յանձնախումբին եւրոպացի նախագահը Ճ. Լակէնտիժք որ «Պրիւսէլի «հացկատակ» որակումին արժանացած է ամբաստանեալներէն մէկուն փաստաբանին կողմէ: Այս վերջինը պահանջած է նաեւ որ այդ «հացկատակ»ը ատեանէն հանուի. բայց պահանջը մերժուած է: Նոյն փաստաբանը ընդմիջումի պահու մը Տինք ընտանիքը մեղադրած է, ըսելով որ շնորհակալ է անոնց, որոնց շնորհիւ ամբաստանեալները յայտնի դարձան: Ոմանք «Բոլորս Հայ ենք» յայտարարեցին, բայց Տինք ընտանիքը անգամ մը իսկ «Մենք Թուրք ենք» չըսաւ, եւլն.:

Այս մանրամասնութիւնները պէտք ունեցողին կրնան գաղափար մը տալ թէ իբրեւ թէ երկրին միջազգային վարկին համար առաջնային կարեւորութեամբ դատ մը անգամ ինչպէս կը ծառայէ նպատակէն շատ տարբեր բաներու: Հետաքրքրական է նաեւ տեսնել թէ «Պրիւսէլի հացկատակ» պաշտօնատարը ի՛նչպէս պիտի տեղեկագրէ անցքերը: Հոն տեղւոյն վրայ ըսած է լրագրողներու թէ Թուրքիոյ իրաւական պետութեան հանգամանքին համար մեծապէս կարեւոր է ոճիրին ետին գտնուողներու առանց բացառութեան յայտնաբերումը եւ արդարութեան յանձնումը:

Փետրուար 11ի նիստը ամբողջութեամբ տեսագրուած է, ինչ որ առաջին անգամ տեղի ունեցած է Թուրքիոյ մէջ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Լ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԻՆ ԴԻՄԱԾ

Թեկնածու Լ. Տէր Պետրոսեան Սահմանադրական ատեանին դիմած է, պահանջելով որ նախագահութեան որպէս թեկնածու իր դէմ հանուած խոչընդոտները անյաղթահարելի յայտարարուին: Պնդումը այն է որ իրմէ անկախ պատճառներով իրեն յարուցուած դժուարութիւնները անկարելի կը դարձնեն ընտրական հոլովոյթին իր մասնակցութիւնը: Օրինակ, Հանրային հեռատեսիլը իր «Հայլուր» ծրագրով ապօրինի ձեւով երեք ամիս ժխտական քարոզչութիւն ծաւալած է իրեն հանդէպ: Իսկ թեկնածուներուն տրամադրուած ժամերը շատ անյարմար են, անկարելի կը դարձնեն նոյնիսկ մեղմելու «Հայլուր»ի աննպաստ քարոզչութեան ազդեցութիւնը:

Նման դիմում ընդունուելու պարագային, ըստ Ընտրական օրէնքի, նախագահական ընտրութիւնը երկու շաբաթ կը յետաձգուի. այդ ընթացքին հարկ է բողոքի պատճառ անյաղթահարելի խոչընդոտները վերցուին: Հակառակ պարագային, ընտրութեան նոր թուական կը ճշդուի:

Սահմանադրական դատարանը Փետրուար 11ին քննութեան առած է Լ. Տէր Պետրոսեանի դիմումը:

ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ՈՐՈՇՈՒՄԸ

Սահմանադրական դատարանը Փետրուար 11ին ներկայացուած դիմումին առընչութեամբ նախ ունկնդրած է Լ. Տէր Պետրոսեանի երեք ներկայացուցիչները՝ անոր ընտրական կեդրոնէն Ռուբէն Թորոսեանը, «Հանրապետութիւն» կուսակցութեան քաղաքային խորհուրդի անդամ Արտակ Զէյնէլեանը եւ Ռոպէր Սանոյեանը: Անոնք շուրջ ժամ մը ներկայացուցած են իրենց տուեալները, կրկնելով թեկնածուին պահանջը: Ըսած են թէ խնդրոյ առարկայ խոչընդոտներուն չէզոքացման նպատակով դիմած են վարչական դատարան, Կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովին եւ Հեռատեսիլի ու ձայնասփիւռի յանձնաժողովի նախագահին, սակայն որեւէ արձագանգ ու կարգադրութիւն չէ եղած:

Սահմանադրական դատարանի նախագահ Գագիկ Յարութիւնեան ճշդած է թէ հարցը կը վերաբերի դիմումի տիրոջ ներկայացուցած խոչընդոտներուն արժեւորումին, թէ անոնք անյաղթահարելի՞ են, թէ ոչ: Ցետոյ ատեանը գոնփակ նիստէ մը ետք որոշած է որ Լ. Տէր Պետրոսեանի ներկայացուցած փաստերով խնդրոյ առարկայ խոչընդոտները չեն կրնար անյաղթահարելի համարուիլ: Որոշումը վերջնական է:

ԹԻՖԼԻՍ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՎՐԱՑԱԿԱՆ ԻՆՔՆՈՒԹԻՒՆ

Թիֆլիսի Քարափի թաղամասին Ս. Աստուածածին հայկական եկեղեցին վերանորոգելու աշխատանք կը տարուի Նորվեկիոյ արտաքին գործերու նախարարութեան եւ Նորվեկիական մշակութային ժառանգութեան պաշտպան կազմակերպութեան հովանաւորութեամբ: Բայց նկատուած է որ այդ աշխատանքին ընթացքին եկեղեցիին հայկական ինքնութիւնը հաստատող փաստերը կ'ոչնչացուին եւ ջանք կը կատարուի տաճարին վրացական ինքնութիւն տալու:

Արդէն քանդուած է եկեղեցիին խորանը, անհետացած են որմնախորշերու մէջ զետեղուած միջնադարեան խաչքարերը, ջնջուած են որմնանկարները, մինչեւ իսկ թակի ագուրին հայերէն արձանագրութիւնը:

Հայկական ճարտարապետութիւնը ուսումնասիրող կազմակերպութեան (ՌՍԱ) երեւանեան գրասենեակը ահազանգ հնչեցուցած եւ Նորվեկիոյ համապատասխան մարմիններուն կոչ ըրած է որ անհրաժեշտը ընեն, եկեղեցիին բռնի վրացականացումին արգելք ըլլալու համար:

***

ԼՂՀ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ ԱՅՑԵԼԱԾ

ԼՂՀ նախագահ Բ. Սահակեան Փետրուար 11ին այցելած է Մայր Աթոռ, ընդունուած Գարեգին Բ.ի կողմէ: Հանդիպումին ներկայ եղած է Արցախի առաջնորդ Պարգեւ Արք. Մարտիրոսեանն ալ:

Հանդիպումին նիւթ եղած են Ղարաբաղի տնտեսական ծրագրերը, Հայաստանի նախագահական ընտրութիւնը, Հայց. եկեղեցիին Արցախի յառաջընթացին զօրակցութիւնը, եւլն.:

Բ. Սահակեան առաջարկած է որ աւանդութիւն հաստատուի ու ամէն տարի որեւէ կարեւոր տօնի առթիւ Կաթողիկոսը այցելէ Արցախ, մասնակցի տօնակատարութեան:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԱՎԻՏ ՄԱՐԹԻՆՈՆ յայտարարեց Փետրուար 11ին, որ կը հրաժարի Նէօյլիի քաղաքապետի աթոռին աչք ունենալէ, այլ խօսքով այլեւս գլուխը չէ Իւ. ԷՄ. Փէ.ի ցանկին, մանաւանդ երեք ցանկակիցներու «դաւաճանական» արարքէն ետք: Այդ դաւաճաններու գլուխն է Ժան Սարքոզի, որ անկասկած հօրը հաւանութեամբ որոշած էր լքել հօրը պարտադրած թեկնածուն: Մարթինոն յայտարարած էր նաեւ որ Էլիզէի բանբերի իր պաշտօնէն ալ հրաժարած էր, բայց Սարքոզի մերժած էր: Նոյն իրիկունը, Փաթրիք Տէվէճեան կուսակցական նիստ մը գումարած էր, ուր որոշում պէտք է տրուէր Իւ. ԷՄ. Փէ.ի նոր ցանկին մասին, բայց կը թուէր որ հոն ալ վիճաբանութիւնները բազմացած էին եւ Փետրուար 12ի առաւօտեան կը ձգուէր յայտնութիւնը այս նոր ցանկին, որուն գլուխը պէտք է դրուէր Իւ. ԷՄ. Փէ.ի նոր թեկնածուն: Այս անհամ պատմութիւնը պատճառ եղած է որ Նէօյլին վերածուի օրուան գլխաւոր նիւթին, մինչ Սարքոզիի ժողովրդականութիւնը կը շարունակէ նահանջել, 10 կէտ եւս կորսնցնելով հարցախոյզերուն մէջ: Փետրուար 12ին իջած էր 39%ի (58% էր Նոյեմբերին): Հիմա որ մէկի տեղ երկու Սարքոզի կայ հրապարակին վրայ, կացութիւնը աւելի փայլուն ըլլալէ շատ հեռու է: Իւ. ԷՄ. Փէ.ի երեսփոխաններն ալ սկսած են քննադատութիւններու դիմել, մինչ ժողովուրդին մէջ ալ, իրեն քուէ տուողները բաւական յուսախաբ են...: Սարքոզի չէ ուզած արտա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

ՅԻՊԷ-Ի ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ ԵՒՍԵԲԻՈՍԻ ՀԵՏ

ՄԱՍՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՅԻՊԷ – Արագածի «Շուրջպարդ» չսկսած, մտքիս ծայրէն պիտի չկարենայի անցընել որ այս սրբազան լեռը հազարամեակներ տեւած հարուստ պատմութիւն ունի:

ԵՒՍ. – Դուն Սփիւռքի զաւակ, զարմանալի չէ որ շատ բան չգիտնաս, ի՞նչ կ'ըսես երբ վերջերթեր այցելութեանս կրթութեան նախարար մը – անունը կը խնայեմ – իր կուսակցութեան կողմնակիցներ որսալու ծրագիրով գիւղ եկած էր. գիս նկատեց եւ ապշած մնաց որ Ե. դարու պազիլիկ մը գոյութիւն ունի ընկուզենիներու տակ, որուն համար հոն կը գտնուիմ:

ՅԻՊԷ – Ափսո՛ս որ մեր գիւղերը եւ պատմական հարստութեամբ հարուստ կեդրոնները օդակայան չունին:

ԵՒՍ. – Օդակայա՞ն...

ՅԻՊԷ – Այո՛ օդակայան: Մեր իշխանաւորներուն (ԻՇԽԱՆ բառն անգամ դժուարաւ կ'արտաբերեմ անոնց համար) աշխարհի կեդրոնը Երեւանն է իսկ այցելութիւն կը կատարեն մի՛այն օդանաւով... Փարիզ, Լոնտոն, Մոսկուա, Մոնթէ Գարլօ... անոնց փափուկ մարմինը ինչպէ՞ս հանդուրժէ լեռնային, գիւղական փոսոտ, ցեխոտ արահետները...:

ԵՒՍ. – Եկո՛ւր սիրելիս, մենք չարունակենք մեր հարազատ ժողովուրդին հետքերով յառաջանալ. ժամանակաւոր, անցողական անձերու հետ գործ չունինք: Իջնենք Աւանի եւ Կոշի բարձունքներէն եւ մտնենք պատմական մեծ կեդրոն մը...

ԱՐՈՒՃ

Տես թէ ինչ կը գրէ Մեծն Թորամանեանը Արուճի մասին.

«Այս Արուճ գիւղը ունի պատմական մեծ անցեալ, նոյնիսկ նախաքրիստոնէական դարերում, որովհետեւ շրջանում շատ են տեսնւում հին ամրոցների եւ այլ շինութիւնների մնացորդներ. չափազանց հետաքրքրական կը լինի այդ շրջանի հետախուզութիւնը, պատմական շատ առեղծուածներ կը լուծուեն եւ նորութիւններ կ'արձանագրուեն», (Նիւթեր հայկական ճարտարապետութեան պատմութեան, Բ., էջ 120):

ՅԻՊԷ – Յոյսս վրադ դրած եմ. գիտեմ որ դուն գրաբար, աշխարհաբար հին ու նոր աղբիւրներ պրպտելով պիտի կարենաս զիս լուսաբանել:

ԵՒՍ. – Մոռցար աւելցնելու «տեղւոյն վրայ կատարած բազմաթիւ այցելութիւններով»: Այդ մէկը շատ կարեւոր է հաւաքուած նիւթերը տեղաւորելու եւ հասկնալու համար:

ՅԻՊԷ – Ես իսկապէս հիացած եմ Հ. Ղ. Ալիշանի վրայ որ առանց Հայաստանը տեսած ըլլալու այնպիսի ճշգրտութեամբ նկարագրած է ամէն կէտ, որ ափ ի բերան կը մնաս:

ԵՒՍ. – Ես հակցած եմ Ալիշանի գաղտնիքը կարդալով իր անհամար անտիպ նամակները: Ան բացի մեր հին եւ նոր ամբողջ գրականութիւնը մաղելէն, օտար ճանապարհորդներու գիրքերը կարդալէն, ունեցած է բազմաթիւ տեղեկատուներ տեղւոյն վրայ, որոնք շատ ջերմ յարգանք կը տածէին այդ մեծ գիտնական, հայրենասէր վանականին հանդէպ, եւ անոր խնդրանքները անմիջապէս կը կատարէին մեծ բծախնդրութեամբ, չափագրելով, լուսանկարելով կամ գծագրելով ամէն մէկ յուշարձան, գիւղ, աւերակ, եկեղեցի, եւ այլն:

ՅԻՊԷ – Ուրեմն դու բախտաւոր ես որ տարին մի քանի անգամ կըրնաս անձամբ այցելել, նկարել, չափագրել եւ նկարահանել:

ԵՒՍ. – Բախտաւոր, բայց ոչ եսասէր. քանի կ'ուզեմ որ ամէնքը օգտուին իմ աշխատանքէս. մի' մոռնար որ ի վերջոյ Ալիշանի շունչով մեծցած եւ նոյն միջավայրին մէջ աճած եմ: Ս. Ղազարի կամարներուն տակ Ոգի մը կը շրջի մեզի միշտ յիշեցնելու մեր Մեծերուն սխրանքները, հաւատքը եւ աննկուն կամքը:

ՅԻՊԷ – Ուրտեղէ՞ն պիտի սկսիս:

ԵՒՍ. – 670 Թուականի կանգուն եկեղեցիէն: Ի՛նչ եկեղեցի: Բացառիկ չափերով «գաւթէտրալ» մըն է. լայն, ընդարձակ, ամուր պատերով, ողջ կամարներով. պակսողը միայն գմբէթն է, նոյնպէս ընդարձակ թմբուկով: Գմբէթին բացակայութիւնը թոյլ տուած է որ օրուան լոյսը խուժէ ներս եւ լուսաւորէ ամէնէն մութ անկիւնն ալ: Խօսքը կրկին կու տամ Թորամանեանին (էջ 121).

«Այս եկեղեցին մի գոհար է Է. դարու կոթողներու ճարտարապետական յարաբերութիւններին: Է. դարի մէջ կանգնած են Մրենի, Բագարանի, Թալինի, Արթիկի, Մաստարայի եւ այլ հոյակապ շէնքերը, որոնց մասին կարելի է հատորներ գրել»:

ՅԻՊԷ – *Ո՞վ եղած է արդեօք նըման չքեղ եկեղեցիի մը պատուիրատուն:*

ԵՒՍ. – Արուճ Ե. դարէն յիշատակուած է, բայց իր փառքի տարիները կը սկսին Մամիկոնեաններով երբ Գրիգոր Մամիկոնեան իշխանը (622 - 685), կառուցել տուած է իր անունը կրող, Ս. Գրիգոր Մայր եկեղեցին եւ իշխանական պալատը որուն ծաւալուն աւերակները ցոյց կու տան որ բաւական ընդարձակ համալիր մը եղած է: Դար մը յետոյ մայր եկեղեցին չէր գադրած պատմիչներու ուշադրութեան առարկայ ըլլալէ: Ղեւոնդ պատմիչ կը գրէ.

«Աղօթքի տուն մը շինեց Արուճ աւանին մէջ, տաճար Տիրոջ փառքին համար, գեղեցիկ վայելչութեամբ զարդարելով ի յիշատակ իր անունին»: (Այրարատ, էջ 144):

Յովհաննէս կթղ. պատմիչ դեռ աւելի ճոխ կերպով շարադրած է իր մտքերը.

«Գրիգոր Մամիկոնեան բարեպաշտ իշխանը, աստուածային այցելութեամբ հիմնադրելով չքնաղագեղ եկեղեցին որ կը գտնուի մեծ դաստակերտ Արուճի մէջ... կը զարդարէ որպէս երկնային ճեմելավայր երկրիս վրայ. անոր հարաւը կը կառուցանէ իր արքունիքը, քարաժայռ ձորակին եզերքը, ուր կը բխի ականակիտ աղբիւր, պղպջակով քարածերպ վէմերէն.. եւ հաստահեղոյս քարերով եւ կիրով պատելով իրեն բնակութիւնը կը շինէ», (նոյն 144):

Ստեփանոս նկարիչ 666ին Քրիստոսի մեծադիր (շուրջ 7 մեթր) որմնանկարը կատարած է, ձեռքին Յովհաննու Աւետարանը բռնած, իսկ աւելի վար Առաքեալներն են, ձեռքերնին Ս. Գիրք բռնած:

Կրկին Թորամանեանն է խօսողը:

«Արուճի եկեղեցին ոչ միայն իր մեծութեամբ եւ բարձրութեամբ նշանաւոր է, այլ շինարարական տեսակէտով եւս սքանչելի է: Պատերը սրբատաշ մեծ քարերով շատ գեղեցիկ շինուած են: Ուրիշ Ե.-Է. դարու շէնքերին նման խոշոր պատուհաններ ունի, մի ժամանակ, անշուշտ 16–17 դարերում բերդի տեղ գործածեր եւ բուրգը շինել են եւ բոնի խաթարել են մի քանի տեղ», (էջ 121):

ՅԻՊԷ – Ճամբու ընթացքին ինծի. ըսիր որ Արուճի մէջ բերդաքաղաքի նմանող ընդարձակ աւերակոյտեր կան:

ԵՒՍ. – Չեմ հասկցած ինչու մեր հանրագիտարանները ԺԳ.-ԺԴ. դարերու գործ կը նկատեն, երբ վերոյիշեալ Յովհան կաթողիկոսի մէջբերումներէն յայտնի է որ Գրիգոր Մամիկոնեան իր պալատը ՊԱՐՍՊԱՊԱՏԱԾ է, ուստի զօրացուցած աշտարակներով. մանաւանդ որ Արուճ արքունի ձմեռանոց եւ զօրանոց էր: Ես կը համարեմ որ այդ տպաւորիչ բերդաքաղաքը որ քայլ մը անդին կը գտնուի Մայր տաճարէն, յետագային ալ գործածած, նորոգած են: Ինչպէ՞ս բացատրել այդքան աւերուած սենեակներ, փըլատակ պարիսպներ, յաղթական կամար մը, զոր Ե. դարուն Եղիշէ կը յիշէ իբրեւ «կայան զօրաց», եւ Յովհ. կաթողիկոս՝ իբր պարսպապատ արքունիք:

Արուճի տարածքին վրայ կը գտնուի ԺԳ. դարի Քարաւանատունը կիսով կանգուն: Յայտնաբերուած են նաեւ աւելի հին ժամանակներու հետքեր, փլատակներ:

ՅԻՊԷ – Մինչեւ հոս այն տպաւորութիւնը ունեցայ որ մենք Արագածը որպէս կեդրոն առած, ժամացոյցի սլաքի ուղղութեամբ կը շրջինք:

ԵՒՍ. – Անդրադարձութիւնդ շատ տեղին է: Մենք հիմա հիւսիս արեւմուտքի ուղղութիւնը բռնելով, կրկին մեր սրբազան լերան կողերն ի վեր պիտի բարձրանանք. պիտի անցնինք Ներքին Բազմաբերդը, Կաքաւաձորը, պիտի հասնինք եռիտաբնակ հին հայկական գիւղը՝ ԲԱՅՍՈՒԶ, ուր շատ սիրուն միջնադարեան եկեղեցիի մը վերանորոգումը իր աւարտին հասնելու վրայ է:

ԲԱՅՍՈՒԶ

Ներկայ Թալինի շրջանի մաս կը կազմէ, Երեւան–Կումայրի մայրուղիէն, Ներքին Բազմաբերդի խաչմերուկէն 5–6 քմ. չարչրկուած ճամբայով կը հասնինք Բայսըզ որու եկեղեցին տեսնուող առաջին «Տունն է»: Եղած է հայկական հին բնակավայր. տեղը շատ քարքարոտ եւ չոր է. Հայերը վաղուց լքած ըլլալու են: 1834ին հոն կ'ապրէին 12 Աջերիներ, իսկ ներկայիս 190–200 Եզիտիներ:

Եկեղեցին ամբողջութեամբ կանգուն է, պատերով եւ գմբէթով, ԺԲ.-ԺԳ. դարերու կառոյց է եւ որպէս Անիի դպրոցի ճարտարապետութիւն՝ անհրաժեշտ էր որ գմբէթը վերականգնէր ՀՈՎԱՆՈՑԱՁԵՒ, Ամբերդի եւ Մարմաշէնի եկեղեցիներու նման:

ՅԻՊԷ – Մինչդեռ...

ԵՒՍ. – Մինչդեռ, մշակոյթի նախարարութիւնը որոշեր է պարզ կոնաձեւ տարբերակը, գումար խընայելու համար...

(Շար. 8)

ՀԻՆ ԷՋԵՐ, ՆԵՐԿԱՅԻ ՀԱՐՑԵՐ

Ց. ՊԱԼԵԱՆ

Այսօր Հայութեան հոգին բարգաւաճելու առաջին միջոցն՝ զայն հաւասարապէս կրթելն է...
Մաղաքիա վրդ. Օրմանեան

Գիրքերը արկածախնդիրներ են, կը յայտնուին երբ ուզեն, կը խանգարեն կամ նոր լոյս կը բերեն, փնտռուած լուծում մը կը փոխեն մըտահոգ անձին առջեւ, այցի կու գան երբ անմիջականի անվաղորդայն հետապնդումէն անջատուելու քաջութիւն կ'ունենանք: Իրարու քով շարուած տպաւորիչ կազմերով հատորներու միջեւ սեղմուած պրակ մը յայտնուեցաւ եւ ինքզինք պարտադրեց: Անունը՝ «Մաղաքիա վրդ. Օրմանեան, ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀՈԳԻՆ, բանախօսութիւն, արտասանեալ ի լսարանի Կրթասիրաց Ընկերութեան յիւսկիւտարի ի 26 Մայիսի 1879, Բ. տպագրութիւն, 1955, Տըպարան կաթողիկոսութեան Հայոց Կիլիկիոյ, Անթիլիաս–Լիբանան», 46 էջ: 1879 Մայիսի 26ին, երբ տակաւին վարդապետ էր, Մաղաքիա արք. Օրմանեան, խոր համոզումով խօսած է հայութեան հոգիին մասին, անոր կերտման ու պահպանման համար կենսական համարած է ազգային կրթութիւնը:

Կ'արտագրեմ քանի մը մտածումներ, որոնք հարիւր երեսուն տարիէ ի վեր թարմութիւն պահած են, խօսուած են երբ տակաւին ռազմավարութիւն, քաղաքականացում, տեսութիւն, խայտաբղէտ վարդապետութիւններ չէին ներածուած հայ կեանքէն ներս, եւ տեղատուութիւնները հայութեան ոգին չէին փոխարինած: Ի՞նչ կ'ըսէ վարդապետ Օրմանեան, երբ դեռ ոչ եպիսկոպոս էր եւ ոչ պատրիարք:

Այսօր Հայութեան հոգին բարգաւաճելու առաջին միջոցն՝ զայն հաւասարապէս կրթելն է, հաւասարապէս կ'ըսեմ՝ թէ' չափուն եւ թէ

կերպին նկատմամբ: Իսկ Հոգին կը կերտենք նախ մանկական հասակէն, երբ զգայուն է եւ ամէն կերպ ազդեցութեանց ընդունակ. բայց կը կերտենք նաեւ ապագայ տարիներուն մէջ, երբ Հայը չափահաս եղած է. եւ այն ատեն կը գործածենք լուսաբանութեանց, հրատարակութեանց, քարոզութեանց, ժողովոց, ընկերութեանց, գործառնութեանց, եւ այլ նմանօրինակ միջոցներ. եւ որչափ ասոնք տարածուին՝ այնչափ կրթութիւնը իր ազդեցութիւնը կը տարածէ եւ Հայութեան Հոգին ալ ոյժ եւ համարձակութիւն կը ստանայ...:

«Իմ խօսքս նպատակին մէջ մընալով, այս միտքն յիշատակեմ՝ թէ մեր տալիք դաստիարակութիւնն բոլորովին ազգային պիտի ըլլայ, ազգային ըստ լեզուին, ազգային ըստ նիւթին, ազգային ուսումներն եւ ազգային ուսուցիչներ ալ (ընդգծ. Ց.Գ.)» – էջ 30–31:

Ընդգծուած տողերով եկող գաղափարները այսօր ո՞ր տոկոսով կը յարգուին, ո՞ր տոկոսով առաջադրանքն են Հայկական Սփիւռքին համար, հայ եկեղեցին, Հայկական միութիւններուն եւ կուսակցութիւններուն համար:

Մաղաքիա վարդապետ մեր ժամանակներուն է այն իմաստով որ իրեն համար կրթութիւնը կանգ չառներ, պէտք չէ առնէ՝ Հայ անհատին կրթութիւնը կը սկսի «մանկական հասակ»էն: Կ'ըսէ նաեւ որ «մեր տալիք դաստիարակութիւնն բոլորովին ազգային պիտի ըլլայ, ազգային ըստ լեզուին, ազգային ըստ նիւթին» եւ քայլ մըն ալ առաջ երթալով՝ «ազգային ուսուցիչներ ալ»: Հայ դպրոց պաշտպանութեամբ այս բառերուն վրայ հիմնուելով, կը չափե՞նք ինչ որ կ'իրականացնենք այսօր: Նաեւ, հայ բնակավայրերը այս չափանիշներով կը նկարագրուի՞ն որպէս պահանջատէր:

Դաստիարակութիւնը «ազգային» պիտի ըլլայ իր լեզուով, եւ ղեկավարութիւնները այս կը յայտարարե՞ն եւ ո՞րքանով կ'իրագործեն: Երբ հայ դպրոցին մէջ հայերէն կ'ուսուցուի, ինչպէս կ'ուսուցուին օտար լեզուները, յաճախ նուազ ճիգով եւ նուազ խստապահանջութեամբ, «մեր տալիք դաստիարակութիւնն» կը դադրի «բոլորովին ազգային» նկարագիր ունենալէ, կը խեղճանայ, բազմաթիւ ոչ–ազգային ազդակներու ճնշման ներքեւ. ծնողքի նիւթապաշտութիւն, հիմնական զիջումներով մեծ թիւով աշակերտներու ներգրաւում: Մաղաքիա վարդապետ իմաստուն վերաբերում ունի, երբ կ'ըսէ՝ «ազգային ուսուցիչներն ալ», ինչ որ կ'ենթադրէ հայ դպրոցը հայ ուսուցիչներով բնակեցնել: Կարելի է Եգիպտոսի կամ Ֆրանսայի պատմութիւն ուսուցանել նաեւ հայ ուսուցիչներու միջոցաւ, որոնք հայ «ազգային» երանգով կը խօսին, բաղդատութիւններ մուծելով: Այս կարենալ ընելու համար հայ ուսուցիչին առջեւ լայն ասպարէզ պէտք է բանալ, փոխանակ զայն փոքրացնելու, ճզմելու, անոր տալ լաւ ապրելու պայմաններ, վարձատրել այնպէս ինչպէս կը վարձատրուին իրենց ոչ–հայ պաշտօնակիցները, նոյնիսկ՝ աւելի լաւ:

Մաղաքիա վարդապետ այժմէական է, քանի որ կ'առաջադրէ դպրոցէն ետք, շարունակել կրթութեան գործը, «ապագայ տարիներուն մէջ, երբ Հայը չափահաս եղած է»: Կը յիշէ այդ գործին համար անհրաժեշտ միջոցները, եւ կ'ըսէ. «եւ այն ատեն կը գործածենք լուսաբանութեանց, հրատարակութեանց, քարոզութեանց, ժողովոց, ընկերութեանց, գործառնութեանց, եւ այլ նմանօրինակ միջոցներ»: Այդ միջոցները կան, կը գործեն առաւել կամ նուազ յաջողութեամբ: Այսպէս, միշտ հետեւելով Մաղաքիա վարդապետի 1879ին ներկայացուցած ծրագրին, այդ գանգուածին ուղղուած միջոցները որքան բազմանան «այնչափ կրթութիւնը իր ազդեցութիւնը կը տարածէ եւ Հայութեան Հոգին ալ ոյժ եւ համարձակութիւն կը ստանայ»: Բայց գոյութիւն ունեցող միջոցները իրենց դերը կը կատարե՞ն: Հայաստանի հեռատեսիլը այդ դերը կը կատարէ՞, այդ դերը կը կատարե՞ն Ամերիկայի հայկական համարուած հեռատեսիլի կայանները, երբ հայերէնը ամէն օր քիչ մը աւելի կ'աղճատեն, որոնք օրնիրուն երգ ու պար կը հոսեցնեն, պսպղուն բաճկոնով տեսակ մը հայերէնով երգող երգիչ մը մէկ ժամ կ'օրօրուի պզտիկ պաստառին վրայ, նոյն ուղիին կը հետեւին ձայնասփիւռները: Եթէ երգ կարելի ըլլար տպել, զուարճացնելու համար ընթերցողները, թերթերը եւս կրնային կրկնել փորձը: Իսկ Մաղաքիա վարդապետի նախատեսած «ազգային ըստ լեզուին» կրթական դերը ո՞րքանով կը կատարուի հեռատեսիլի, ձայնասփիւռի եւ թերթերու միջոցաւ: Երբեմն քաջութիւն պէտք է հաշուեկշիռ ընելու: Իսկ երբ թերթ կը փակենք, թերթը օտարալեզու եւ լրատուամիջոցները օտարալեզու կը դարձնենք, ինչպէ՞ս պիտի յաջողինք իրականացնել Մաղաքիա Օրմանեանի առաջադրանքը. «Այսօր Հայութեան հոգին բարգաւաճելու առաջին միջոցն՝ զայն հաւասարապէս կրթելն է»...

Բայց ո՞վ Օրմանեան կը կարդայ, ո՞վ զայն կը յիշէ: Այս եւ նըման այլ խօսքերու համար բողոքներ ալ չկան, քանի որ անոնք այս գրուածները չեն կարդար, կամ պարզապէս ժամանակավրէպ կը համարեն, քանի որ կը գրաղին շատ հարցերով: Բայց օր մը երբ անդրադառնան որ «արքան մերկ է», արդէն ուշ պիտի ըլլայ:

Քանի որ կ'ըսուի թէ մարդիկ հայերէն չեն կարդար, այս պրակի քառասուն վեց էջերը կարելի չէ՞ թարգմանել արաբերէնի, ֆրանսերէնի, անգլերէնի, սպաներէնի եւ ձրի բաժնել հիներուն եւ նորերուն, որպէս գգաստութեան հրաւէր: Այս կ'ըլլայ ազգապահպանման դրական գործ, կ'ըլլայ Հայ Դատի հետապնդում եւ մշակութային իրաւգործ:

Ց. Գ.

ՎԱՅՐԻ ՄԵՂՐԻՆ ԲՈՒԺԻՉ ՅԱՏԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Անարատ մեղրը կը բուժէ աւելի քան 19 տեսակ հիւանդութիւններ.

– Մեղրը միակ սնունդն է, որ անմնացորդ կ'անցնի արեան մէջ:

– Անարատ մեղրը երկարակեցութիւն պարգեւող սնունդ մըն է: Հաստատուած է, թէ աշխարհի մէջ 100 տարեկան եւ վեր ապրողներուն մեծ տոկոսը կը կազմեն մեղուաբոյծները:

– Անարատ մեղրը հեռու կը պահէ մարդիկ վարակիչ եւ ուռուցքային հիւանդութիւններէ:

– Մեղրը տեսողութեան զօրացուցիչ է, նաեւ՝ աչքը մաքրող: Մեղուաբոյծները քիչ անգամ ակնոց կը գործածեն:

– Աչքի ցաւի ժամանակ փոքր կաթիլ մը գոլ մեղր կաթեցնել: Ան կը սնուցանէ աչքը եւ կը պայքարի կարճատեսութեան դէմ:

– Ծաղիկներէ հաւաքուած մեղրը կը բարելաւէ սրտին աշխատանքը:

– Մեղրը որոշ խառնուրդներու հետ կը բուժէ երիկամի եւ լեղապարկի բորբոքումները. կը թափէ քարերը, կը կանոնաւորէ արեան շրջանառութիւնը եւ ջղային համակարգը:

– Մեղրը կը դարմանէ լեարդի մեծացումը եւ անոր հետ կապուած հիւանդութիւնները:

– Գործողութենէ եւ հիւանդութենէ ելլող անձին կը յանձնարարուի մեղրը, որ կ'աւելցնէ արեան կարմիր գնդիկներուն քանակը:

– Շաքարախտի պարագային, օրական քիչ քանակութեամբ ուտելով՝ անարատ մեղրը կը պահպանէ շաքարի քանակը արեան մէջ, առանց վնասելու պանկրէասին:

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԾՈՎԱՅԻՆ ԳԼԽԱՒՈՐ ՇՏԱԲԻ ԳԵՂԱՆԿԱՐԻՉԸ

Այս յաղթանակից կէս ժամ չանցած, պարզուեց, որ վտանգի տակ է «Երեք սրբեր» նաւը, որն ընկել էր ափամերձ ամէնաուժեղ մարտկոցներից մէկի կրակի տակ: Այն ժամանակ «Ռոստիսլավը» ինչպէս քիչ առաջ «Չեսման» դադարեցրեց փոխհրաձգութիւնը եւ կրակը թափեց «Երեք սրբերը» գնդակոծող մարտկոցի վրայ:

Նախիմովի ցուցումներն այն մասին, թէ ինչպէս պէտք է իրեն պահել կռւում, այստեղ էլ հիանալի արդիւնքներ տուեցին. մարտկոցն ամբողջութեամբ ոչընչացուած էր, իսկ ռուսական նաւերը, թէեւ սաստիկ վնասուած, բայց փրկըւած էին: Սինոպի կռւում սպաննուեց աւելի քան երեք հազար Թուրք: Ռուսների մէջ 36 սպաննուած եւ 240 վիրաւոր կար:

Նոյեմբերի 23ին Նախիմովի ամբողջ էսկադրան վերադարձաւ Սեւաստոպոլ: Ռուսաստանը ցնծագին դիմաւորում կազմակերպեց Սինոպի հերոսին: Ողջունելով ընկերոջը Կոռնիլովը բացագանչեց.

Ճակատամարտը փառահեղ էր. աւելի փառահեղ քան Չեսման ու Նավարինը: Կեցցէ՛ս, Նախիմով:

– Միխայիլ Պետրովիչ Լազարեւ. ահա թէ ով արեց ամէն ինչ: Չէ՞ որ ես նրա ռազմավարութեան աշակերտն եմ:

Հազարաւոր Ռուսների հետ մէկտեղ, որոնք այդ օրերին ոգեւորուած դիմում էին Նախիմովին, Սինոպի հերոսին յուզիչ մի նամակ գրեց նաեւ Այվազովսկին: Բայց նկարիչը գիտէր, որ ծովակալի համար բոլոր հիացական խօսքերից ու բարեկամական զգացումներից առաւել գնահատելի կը լինէր, եթէ նա իր վրձնով յաւերժ պաստառին դրոշմէր ռուս ծովայինների սխրանքը Սինոպի մօտ:

Եւ ահա նա արդէն արուեստանոցում է: Շուրջն ամէնուրեք՝ սեղաններին, աթոռների վրայ, ուղղակի յատակին թափուած են գծագրեր, էսքիզներ, ճեպանկարներ, նաւերի մոդելներ: Այվազովսկին բազմիցս եղել էր Սինոպի կռուին մասնակցած նաւերի՝ «Մարիայի», «Փարիզի», «Երեք սրբերի», «Կոնստանտինի», «Ռոստիսլաւի», «Չեսմայի», «Կագուլի», «Կուլեւչիի» վրայ:

Բացառիկ տեսողական յիշողութիւնը նկարչին օգնում էր վերարտադրելու հերոսական ծովամարտի պատկերը:

Որոշ բաներ յուշեց նաեւ Արխիպը: Արդէն քանի օր է ծերունին լաւ էր զգում իրեն, եւ Այվազովսկին նրան բերեց իր տունը: Կարողացաւ համոզել ծեր նաւաստուն, որ վերջնականապէս հաստատուի իր մօտ:

Հիմա առաւօտները նա ընկղմում էր արուեստանոցի անկիւնում դրուած խոր բազկաթոռի մէջ ու վերյիշում «Մարիան», որի վրայ ծառայել էր տարիներ շարունակ: Սինոպի ճակատամարտում «Մարիան» գլխաւորում էր ռուսական էսկադրան, իր վրայ վերցնելով Թուրքերի հիմնական կրակը: Կռուից յետոյ նաւն ամբողջութեամբ ծակծկուած էր գնդակներից, իսկ նայմապարանները համարեա բոլորը կտրտուած էին: Միւս նաւերի հետ համեմատած, «Մարիան» ամենաշատ սպաննուածն ու վիրաւորն ունեցաւ:

Նաւավարական ղեկի մօտ Նախիմովն էր: Այդտեղից նա ղեկավարում էր մարտը: Ծովակալը կանգնած էր գլխարկը ծոծրակին քաշած, վառօդի ծխից սեւացած դէմքով, համազգեստի վրայ՝ արեան հետքեր...

Այվազովսկին բուռն ցանկութիւն զգաց նկարելու Նախիմովի դիմանկարը: Նա թողեց աշխատանքը Սինոպի ճակատամարտի վրայ եւ ուղեւորուեց Սեւաստոպոլ: Այստեղ նոյն ցնծութիւնն էր տիրում, ինչ յաղթանակի առաջին օրերին: Սեւծովեան մայրաքաղաքի բնակիչների ոգեւորութիւնը է՛լ աւելի ամրապնդեց նկարչի մտադրութիւնը՝ հիմա՛ ձեռնամուխ լինելու Նախիմովի դիմանկարին: Բայց հէնց որ Իւան Կոնստանտինովիչն այդ մասին ակնարկեց ծովակալին, սա կտրականապէս հրաժարուեց նկարի համար կեցուածք ընդունել: Եւ հաճոյքով Այվազովսկուն ուղեկցում էր նաւերում եւ նոր ու նոր մանրամասնութիւններ պատմում Սինոպի կռուից:

Նկարիչը սպաներին եւ նաւաստիներին մանրամասն հարցուփորձ արեց ճակատամարտի մասին: Նա նոյնիսկ այցելեց Սինոպի վիրաւոր հերոսներին, որ պառկած էին Սեւաստոպոլի զինուորական հիւանդանոցում: Երբ Այվազովսկուն տարան պայթիւնից խեղուած Անտոն Մայստրենկոյի մօտ եւ սկսեցին պատմել նրա քաջութեան մասին, նաւաստին մոռանալով իր տառապանքը ոգեւորուած գոչեց.

– Նախի՛մովը, ահա թէ ով է քաջը: Քայլում է իր համար նաւախելի մօտ, մէկ էլ կողքին արկ է սուլում. միայն ձեռքն է շարժում, թէ՝ գնա քո ճամբով:

Սեւաստոպոլում Այվազովսկին հանդիպեց եւ երկար զրոյց ունեցաւ այդ օրերի մէկ ուրիշ հերոսի հետ եւս. «Վլադիմիր» ֆրեգատի նաւապետ, լեյտենանտ Բուտակովի հետ: Սինոպի ճակատամարտից տասներեք օր առաջ, Անատոլիայի ափերին «Վլադիմիր»ը գերել է Թուրքական «Պերվազ-Բախրա» ֆրեգատն ու բուքսիրով քարշ տուել Սեւաստոպոլ:

1854 Թուականի Մարտին Անգլիան եւ Ֆրանսիան պաշտօնապէս պատերազմ յայտարարեցին Ռուսաստանին: Սկսուեց Ղրիմի պատերազմը:

Մայիսի վերջին Սեւծովեան նաւատորմի մայրաքաղաք Սեւաստոպոլում Իւան Կոնստանտինովիչ Այվազովսկին բացեց սեւ ծովայինների յաղթանակները պատկերող նկարների ցուցահանդէս: Նկարիչը ցուցադրում էր իր հինգ նոր կտաւները՝ «Սինոպի ճակատամարտը ցերեկով», «Սինոպի ճակատամարտը գիշերը», «Վլադիմիրի» կռուի սկիզբը Թուրքական "Պերվազ-Բախրայի" հետ», «Նոյն այդ նաւերի մարտի աւարտը», «"Պերվազ-Բախրա" բուքսիրով Սեւաստոպոլ բերուելիս»:

(Շար. 162)

Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

ԿԱՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ
«Լոյս եւ Ճշմարտութիւն եւ Ազատութիւն»

ԳՐԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Հինգշաբթի, փետրուար 14, ժամը 20·30ին

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԳԼԽԱՏՈՒՄԸ 1915 ԵՒ 1937 ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

ՍԻԱՄԱՆԹՕ ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կը կարդայ՝
ԱԶԱՏ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Մասնակցութեամբ՝
ՄԱՆՈՒԿ ԱԴԱՄԵԱՆԻ

10 bis, rue Thouin, Paris Vᵉ
M° Monge ou Cardinal Lemoine

Մուտքը ազատ է

L'UCFAF organise deux voyages en Arménie

1 voyage touristique du 26 juillet au 10 août

soit 16 jours / 15 nuits au prix de 1565 euros par personne, max. 30 personnes, base demi-pension et chambre double, incluant un circuit de 6 jours jusqu'au Karabagh (taxes d'aéroport et visa en sus) renseignements : E. Yazidjian au 01 42 87 95 98 (heures de bureau)

1 voyage randonnée du 14 au 25 juillet

soit 12 jours / 11 nuits au prix de 1390 euros par personne, max. 12 personnes, incluant un circuit de 7 jours randonnée en pension complète et 3 jours à Erevan en demi-pension avec excursions et visites quotidiennes (taxes d'aéroport et visa en sus) renseignements : A. Samikyan au 01 48 03 18 78

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 15

ԺԲ· օր Մեծ Պահոց
Միասնական հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 19ին:

Informations artistiques

DOUBLE RECITAL

Lydie Barkef-Yagmourian (piano), **Anne-Cécile Renard-Yagmourian** (soprano dramatique)
le Dimanche 17 février à 16 heures
Eglise St-Merry : 76 rue de la Verrerie 75004 Paris

— Entrée libre —

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի «Նայիրի» մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Լիւսի Գուլումեանի և Գուլումեան ու Նազաշեան ընտանիքներու համայն պարագաներուն, իրենց հարսին, տալոջ և հօրաքրոջ՝ Ռեմոնտ Նազաշեանի (ծնեալ՝ Գուլումեան) մահուան առթիւ:

□

ARNOUVILLE

A l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France

La section Astrig d'Arnouville vous invite à fêter la **SAINT VALENTIN** le **16 Février** à la salle Aznavour à Arnouville
La soirée sera animée par le chanteur Sahag SISLIAN et son orchestre ambiance assurée
Pour tous renseignements ou réservations, téléphoner à :
Chaké au 01 39 85 12 35 ou Hripsimé au 01 39 87 08 73

JOURNEES D'AMITIE

BAZAR ANNUEL DE CHARITÉ

16 - 17 février 2008
dans la salle polyvalente de la Paroisse des Arméniens Catholiques
13, rue du Perche — Paris 3ème

Alimentation orientale et occidentale — Brocante des cinq continents —
Artisanat arménien — Confection — Librairie — Articles ménagers . . .

Métro : Hôtel de Ville — Rambuteau — Filles du Calvaire

Samedi 16 février : de 13h à 20h — Dimanche 17 février : 13h à 17h.

Un repas chaud sera proposé le dimanche 17 février, après la messe.

Nous comptons sur vous pour garnir nos comptoirs et venir les dévaliser

Nous vous rappelons que le Bazar de charité est l'une des principales manifestations nous permettant de recueillir des fonds pour nos œuvres et notamment pour le fonctionnement de **l'Ecole du Samedi**

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 14

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ
Տօն քառասունօրեայ գալստեան Քրիստոսի ի Տաճարն
Գիշերային, Առաւօտեան, Արեւագալ ժամերգութեամբ
Ցասարտին սուրբ եւ անմահ Պատարագ
սկիզբ ժամը 9ին

ԿԻՐԱԿԻ, փետրուար 17

Գ· Կիրակի Քառասնորդաց
«Անառակի» Կիրակի
Գիշերային, Առաւօտեան Արեւագալ ժամերգութեամբ: Ցաւարտին պատարագ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 20

ԺԷ· օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

***

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 14

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ
Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10ին Սուրբ Պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց:

Պատարագը կը մատուցանէ
ԻՍԱՀԱԿ Ա· ՔՀՆՅ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ

***

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հսկումի ժամերգութիւններ ժամը 17·30ին

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 15

Ս· Թադէոս – Ս· Բարթուղիմէոս Եկեղեցի՝
(Ս· Անթուան)
քարոզիչ՝ ԶԱՏԻԿ Վրդ· ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
(Շար·)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայդատ եւ Անկէն–լէ–Պէն
կը ներկայացնեն
ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆը
Կիրակի, Ապրիլ 6, ժամը 15·30ին
ԱՆԿԷՆ–ԼԷ–ՊԷՆԻ ՔԱՂԻՆՈՅԻՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

Son Eminence Mgr Norvan ZAKARIAN,
Primat du Diocèse de l'Eglise Apostolique Arménienne de France
vous invite
le mercredi 13 février à 20h30 précises
à la conférence
de **Maxime K. YEVADIAN**, Historien

CHRISTIANISATION de l'ARMÉNIE

Retour aux sources
La Genèse de l'Eglise d'Arménie, Volume I
(des origines au milieu du IIIe siècle)
Salle Nourhan Fringhian,
Cathédrale St. Jean-Baptiste,
15 rue Jean Goujon — 75008 Paris
Un Diaporama accompagnera la conférence
Présentation et dédicace de l'ouvrage

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ - ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

– ՇԱԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 16, ժամը 16·30ին
ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ
ՀԱՅՐԵՆԻ ՄԵԾ ՆԿԱՐԻՉ ԳԱՐԼՈՍԻ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ
Հեղինակի ներկայութեամբ – կեդրոնի պատկերասրահին մէջ (Սեւր):

– ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 28, ժամը 21ին
ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԵՐԸ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ
Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տուն (12–14, ռիւ Սէն–Պազիլ):

– ՇԱԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 12, ժամը 15·30ին
ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԵՂԵՌՆԸ ՍԿՍԱԾ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵՆԷՆ
կեդրոնական դահլիճին մէջ (Սեւր):

– ՇԱԲԱԹ, ՄԱՅԻՍ 24, ժամը 15ին
ԺԹ· – Ի· ԴԱՐԵՐՈՒ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՆՑՔԵՐԸ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ
կեդրոնական դահլիճին մէջ (Սեւր):

դասախօս՝ Հ· Ց· ՊԶՏԻԿԵԱՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

(Շար· Ա· էջէն)

յայտուիլ Նէօյիի մասին, Կիւյանի մէջ: Կիրակի օր, փոթորկալից հանդիպում մը ունեցած էր Մարթինոնի հետ, որու չէր վարանած ըսելու· – «Քեզի տուի որդիս, քեզի տուի քաղաքս եւ տես գիս ո՛ւր տարիր» (աւելի գռեհիկ բացատրութիւն մը գործածելով):

ՄԱՐԻՆԱ ԼԻՏՎԻՆՈՎԻՉ, որ 1999ին զօրավիգ էր Վ· Պուտինի ընտրապայքարին, այլեւս ընդդիմութեան միացած է եւ բանբերն է Կարի Գասպարովի: Հակառակ անոր որ վտանգաւոր դիքի մէջ է, վճռած է շարունակել իր ճամբան:

ՊԱՐԱՔ ՕՊԱՄԱ վերջին կարգ մը նահանգներու մէջ ալ գլուխը հասաւ դեմոկրատներու նախնական ընտրութեանց: Աստնք Ուաշինկթըն (հիւսիս–արեւմուտք), Նեպրասքա եւ Լուիզիան (հարաւ) նահանգներն են: Այս արդիւնքները բաւական տագնապեցուցած են Հիլարի Գլինթընը, որ որոշած է փոխել իր ընտրապայքարին ղեկավարը: Հանրապետական ճակատի վրայ, Մըքքէյնի դիրքը ապահով կը թուի:

«ՄՈՆՏ»Ի հսկողութեան խորհուրդի նախագահական աթոռը կը գրաւէ այլեւս Լուի Շվայցէր, որ Ռընոյի նախկին տընօրէն–նախագահն էր: Ամիսներէ ի վեր թերթը տագնապի մէջ էր եւ հարկ էր փոխարինել Ալէն Մէնքը որ ստիպուած եղած էր հրաժարիլ 23 տարուան ներկայութենէ ետք թերթին հսկողութեան մարմնին գլուխը:

ՊՐԻՒՍԷԼ հաւաքուած Եօրոկրուփի եւրոտական 13 նախարարները հրաւիրած են Ֆրանսան որ տէրը մնայ պիւտճէի մարզի իր յանձնառութիւններուն, այլ խօսքով պիւտճէի հաւասարակշռութեան հասնի 2010ին, ինչպէս խոստացած էր 2007 Ապրիլին, Պէրլինի մէջ: Այս պայմաններուն մէջ, Քրիսթին Լակարտ ալ լաւատես չէ եւ կը խոստովանի որ 2010ին պիւտճէի հաւասարակշռութեան հասնիլը աւելի քան դժուար է:

ՑԻՒՐԻԽԻ մէկ թանգարանէն աննախընթաց կողոպուտ մը եղած է փետր· 10ին, օր ցերեկով, երբ ժամը 16·30ին երեք զողեր ծպտուած ներս խուժած են եւ զէնքի սպառնալիքի տակ պահելով պահակները առած տարած են չորս պաստառներ: Այս չորս պաստառներուն ընդհանուր արժէքը 112 միլիոն եւրօ է, քանի հարցը կը վերաբերի մէկ Վան Կոկի, մէկ Մոնէի, մէկ Տըկայի եւ մէկ Սեզանի: Բոլորն ալ կարեւի չէ ծախել անշուշտ եւ կասկած կայ որ հաւաքածոյի հարց մըն է:

CAMP DE SKI

Camp de ski pour famille à « LA SOURCE » à THOLON LES MEMISES (près d'EVIAN) — Altitude : 1000m. — Dans un cadre agréable, de beaux locaux, ambiance arménienne et chrétienne.
Organisé par l'Eglise Evangélique Arménienne.

DATES : du 1er au 8 mars
PRIX : 249 à 288 euros la semaine. Prix par personne en pension complète (Réduction familles nombreuses)
CONTACT : Pasteur Joël MIKAELIAN — Tél. 01 47 36 02 50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 14
JEUDI
14 FEVRIER
2008

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 36 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.895 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 83e ANNEE — N° 21.895

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԷՕՅԻԻ թաղապետական ընտրութիւններու թերթօնը կը շարունակուի, ամէն ժամ նորութիւն մը բերելով: Երկար վիճարկումներէ ետք, Փետրուար 12ին, Իւ. էՄ. Փէ.ի վաւերացման յանձնախումբը որոշած էր Ժան-Քրիսթոֆ Ֆրոմանթէնի շնորհել Իւ. էՄ. Փէ.ի զօրակցութիւնը: Ֆրոմանթէն գոհ է, բայց կը ճշդէ որ բան չի փոխեր իր ընթացքէն: Կուսակցութեան անդամ չէ, ցանկը կը մնայ ինչպէս որ է եւ կը շարունակէ իր ծրագիրը: Այս կարգադրութեամբ, Արնօ Թէօլէ կը հասկնայ որ եթէ խառնուած մը կայ, ինք է եւ կ'որոշէ առանձին ցանկ մը ներկայացնել, գլուխն անցնելով անոր, քանի «քսան տարի է, կ'ըսէ, միակը եղած եմ, որ Սարքոզին պաշտպանած է»: Շարքերն ալ գոհ չեն եւ ցաւով կը խոստովանին որ «Տէվէճեան իր հրահանգները Կիւյանէն (ուր էր Սարքոզի) կ'առնէ»: Ամէն պարագայի մէջ, պարզուած պատկերը ողբալի է եւ Մարթինոն կրնայ դառնութեամբ յիշել այն օրը, երբ ամերիկացի լրագրողներու առջեւ Սարքոզի «ապուշ» (էնպէսիլ) որակած էր զինքը, կամ երբ Նէօյիի ցանկին գլուխն էր եւ Սարքոզիի որդին խանդավառութեամբ ըսած էր իրեն՝ «Տավիտ, քեզի զօրավիգ ենք ըլլալ»:

ԼՍԱՏեՍՈՂԱԿԱՆ հանրային մարզը աննախընթաց գործադուլի մը դիմած է Փետրուար 13ին, բողոքելու համար Սարքոզիի ծրագրին դէմ, որ կը կայանար պետական կայաններու յայտագիրներէն ծանուցումները ջնջելու մէջ: Անշուշտ, աշխատաւորները միտք չունին փողոց իջնելու եւ ծանուցումներու անհրաժեշտութիւնը պաշտպանելու, ինչ որ առնուազն տարօրինակ կրնայ թուիլ, բայց Սարքոզիի որոշումը այնքան անորոշ է, որ աշխատաւորներու մտահոգութիւնը արդարացի է: Ծանուցումները ջնջելու պարագային հարկ է 1,2 միլիառ եւրօ գտնել. ո՞ւրկէ, ի՞նչպէս: Սարքոզի իր լուծումները կ'արտայայտէ թաղապետական ընտրութիւններէն յետոյ, ըստ նաեւ անոնց արդիւնքին:

ՖՐԱՆՍԱ նեղ կացութեան մատնուած է Չատի վերջին դէպքերուն առընչութեամբ: Զօրավիգ ըլլալով նախագահ Տէպիի վարչակարգին, անզօր ականատեսն է նաեւ ընդդիմադիրներու ձերբակալութեան, որոնք հաւանաբար չարչարանքներու ալ ենթարկուած են: Կռիւներու ընթացքին ձերբակալուած ընդդիմադիր երեք անձնաւորութիւններու պարագան անորոշ կը մնայ, մինչ Պրիւսէլ կոչ ըրած է որ ազատ արձակուին. Այդ երեք անձնաւորութիւններէն մէկը նախկին նախագահն է, որ համամիտ էր երկխօսութեան մը իշխանութեան հետ, Եւրոպական Միութեան հովանաւորութեան ներքեւ:

ՊԱՍՐԱՅԻ մէջ (Իրաք) Փետրուար 10ին առեւանգուած են ամերիկեան հեռատեսիլի Սի. Պի. էՍ. կայանի երկու լրագրողներ զինեալ անձերու խումբի մը կողմէ, ըստ իրաքեան և ամերիկեան աղբիւրներու: Ականատեսներու համաձայն, երկու թղթակիցները առեւանգուած են այն պանդոկին մէջ, ուր կը մնային: Քաղաքին բնակիչներուն մեծամասնութիւնը շիի է:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, 79 անձերու դէմ հետապնդումի ձեռնարկուած է Յունուար 27ի խռովութիւններուն առընչութեամբ: Անոնց ընթացքին եօթը հոգի մեռած էր Պէյրութի հարաւային շրջանը: Հետապնդուողներուն մէջ կան երեք սպաներ եւ 16 զինուորներ: Ցոյցը կը վերաբերէր ելեկտրական հոսանքի խզումին եւ այդ ցոյցը վերածուած էր խռովութիւններու, բանակն ալ կրակ բացած էր ցուցարարներուն վրայ, երբ քարկոծութիւն մը սկսած էր միաւորի մը վրայ, որ կը փորձէր ցրուել զանոնք: Բազմութիւնը ջանացած էր ապագինել կարգ մը զինուորներ:

ՈՒՄՊԵՐԹՕ ԷԳՈՅԻ, էտկար Մորէնի նման գրագէտներ հաւանօրէն պիտի մասնակցին Եւրոպայի մէջ Թուրքիոյ յարմարագոյն պատկերով մը ներկայացումի գործին: «Բաց Հանրութեան Հիմնարկ»ը որ հետամուտ է այդ աշխատանքին, որոշած է Թուրք լուսանկարիչներու գործերէն տասնեակ մը ընտրել ու եւրոպացի գրագէտներու համապատասխան էջերով զանոնք ցուցադրել Եւրոպայի կարեւոր քաղաքներուն մէջ:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ պաշտպանութեան նախարարը է. Պարաք երկու օրուան այցով Անգարա գացած է. վարչապետին, արտաքին գործերու, պաշտպանութեան նախարարներուն հետ հանդիպումներէ ետք, մամուլի ասուլիսի մը յայտարարած է թէ շատ գոհ են Թուրքիոյ հետ գործակցելէ, թէ կը ծրագրեն աւելի խիստ կեցուածք ունենալ Իրանի եւ Սուրիոյ հանդէպ: Թուրքիոյ պաշտպանութեան նախարարն ալ շնորհակալութիւն յայտնած է Պարաքի, ՓՔՔ-ի դէմ ձեռնարկուած օդային գործողութիւններուն իրենց տրամադրուած անձնակազմին ու թէքնիք միջոցներուն համար:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետը Գերմանիայէն իր երկիրը վերադառնալէ ետք պատասխանած է Ա. Մերքէլի իր ելոյթին ուղղուած քննադատութեան: Ըսած է թէ ինք ոչինչով դէմ է Գերմանիոյ Թուրքերու համարկումին, բայց ոչ ոք կրնայ պահանջել որ մէկը մոռնայ իր մայրենին: Այդ իմաստով կ'ուզէ որ իր քաղաքացիներուն առիթ տրուի երկլեզու –գերմաներէն, թրքերէն– կրթութիւն ստանալու: Ինչպէս արդարօրէն դիտել կու տային քրտական լրասփիւռներն ալ, Էրտողան ամբարտաւանութիւնը քաղաքական վարքագիծ դարձուցած բացառիկ յաջողութեան տէր ղեկավարներէն է. մինչ իր երկրին բնակչութեան մօտ մէկ երրորդին լեզուն –քրտերէնը– ամենածանր ճնշումներու ենթակայ է, գործածողը անխնայ կը հալածուի, ինք կրնայ պահանջել Գերմանիայէն որ յարգուի իրենց մայրենիով կրթութիւն ստանալու Թուրք քաղաքացիներու իրաւունքը:

ՊԱԼՈՒՃԻՍՏԱՆԻ (Փաքիստան) գաւառին մէջ, Փետրուար 11ին Փաքիստանի ապահովութեան ուժերը ձեռք ձգած են աֆղան Թալիպան ղեկավար՝ Մանսուր Տատուլլահը, թէեւ ձերբակալման վայրը անորոշ կը մնայ: Դէպքը տեղի ունեցած է ըլլալ բախումի մը ընթացքին եւ մոլլան վիրաւորուած է, ինչպէս նաեւ իրեն ընկերացող հինգ մարտիկ:

ՍԵՐՊԻՈՅ վարչապետը Վոժիսլաւ Քոսթունիքա յայտարարած է որ Սերպիա կը պատրաստուի դատապարտելու Քոսովոյի անկախութեան հռչակումը որպէս «ապօրինի արարք մը, զոր գործած են ահաբեկիչներ ծնունդ տալու համար չինծուն երկրի մը»: Այս յայտարարութիւնը կեդրոնական տարր մըն էր «Մերժումի Հինգշաբթի»ին համար, որ նախատեսուած էր այս շաբթու, նախքան Քոսովոյի անկախութեան հռչակումը Կիրակի, Փետրուար 17ին:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ Ուկրանիան պիտի չզրկէ կազի հայթայթումէն, հարցը կարգադրուած ըլլալով Պուտինի եւ Ուկրանիոյ նախագահին հանդիպումին առեն, Փետրուար 12ին: Այս վերջինը յայտարարած է.— «Համաձայնեցանք որպէսզի Ուկրանիա իր պարտքը վճարէ Հինգշաբթիէն սկսեալ»: Կազպրոմ 1,5 միլիառ տոլարի պարտքը կը պահանջէր, որու 500 միլիոնը խնդրոյ առարկայ եղած էր Ուկրանիոյ վարչապետին կողմէ: Այս համաձայնութենէն զատ, սակայն, Պուտին շատ ջղագրգռուած է Ուկրանիոյ ծրագրէն ՕԹԱՆ-ի անդամակցելու: Չէ վարանած ըսելու «սարսափելի բան է այդ մասին մտածել», աւելցնելով թէ, եթէ Ուկրանիա ամերիկեան հակահրթիռ կազմածներ ընդունի, Ռուսաստան կը ստիպուի յարձակողական իր հրթիռներն ալ դէպի Ուկրանիա ուղղել:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ տնտեսական «Լա Թրիպիւն» օրաթերթը կը յայտնէր Փետրուար 12ի իր թիւով, որ Ֆրանսայի գործատէրերը աշխատավարձքի 40% յաւելում ստացած են 2007ին: Այս նիւթին շուրջ եղած հարցումի մը (Փետր. 12, ժամը 20ին, հեռատեսիլի Բ. կայան), ՄէՏէՖ-ի նախագահուհին Լօրանս Փարիզօ ըսաւ որ յաջորդ օրն իսկ քննութեան մը պիտի ձեռնարկէ այդ մասին: «Լիպէրասիոն» (Փետր. 13) դիտել կու տար որ թերեւս թերթը աւելի սպառելու համար է որ նման քաշողական խորագիր մը դրուած է, քանի յօդուածը այն եզրակացութեան կու գար որ Ֆրանսական 135 մեծ ձեռնարկութիւններու միայն 77%ին կը վերաբերէր այդ լուրը, Ցաւելեալ, աշխատավարձքերու այս յաւելումները

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆ ԿԸ ՄԵՂԱԴՐԷ Լ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԸ

Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան հեռատեսիլի կայանի մը տուած հարցազրոյցին բաւական խիստ մեղադրանքներ ուղղած է նախագահական աթոռին թեկնածու Լ. Տէր Պետրոսեանին: Պատասխանելով այս վերջինին Փետր. 9ի հանրահաւաքին Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման համար տարածքներու փոխանակումի նիւթով ըսածներուն մասին հարցումի մը, նախարարը ըսած է. այդ տեսակէտը 1990ական տարիներու ընկլիզին շրջանառութեան դրուած էր ամերիկացի քաղաքագէտ Փ. Կոպլէի կողմէ եւ 2000ին վերջնապէս մերժուած: Իսկ կարգաւորման աշխատանք սատանձնած Մինսկի խումբի նախագահները նման առաջարկով երբեք հանդէս չեն եկած:

Ծանրակշիռ նման պնդում նախարարը որակած է քաղաքական շահարկում եւ «անբարոյականութիւն»: «Ցաւով պիտի ասեմ, որ սա իսկապէս անբարոյականութիւն է, որովհետեւ սա մեզ համար կարեւորագոյն խնդիրներից մէկի շահարկումն է, յատկապէս երբ այդ հարցը կապւում է նաեւ Հոկտեմբեր 27ի դէպքերի հետ» ըսած է Վ. Օսկանեան: Ապա աւելցուցած թէ Լ. Տէր Պետրոսեան նման շահարկումով փաստը տուած է թէ «իր քաղաքական ծրագիրը իրականացնելու համար՝ դառնալ Հայաստանի հանրապետութեան նախագահ, ոչնչի առաջ չի կանգնելու»:

Ակնարկելով նոյն հարցին մասին Կ. Դեմիրճեանի ու Վ. Սարգսեանի վերագրըւած Լ. Տէր Պետրոսեանի արտայայտութիւններուն, Վ. Օսկանեան թելադրած է հանգիստ ձգել մեռելները, մանաւանդ որ առաջին նախագահը հրաժարելէ ետք հանդիպում չէ ունեցած Վ. Սարգսեանի հետ:

Նախարարը շատ փափուկ (կրիտիկական) որակած է երկրին ընտրական նախօրեակի ներկայի կացութիւնը. ըսած է թէ եթէ ժողովուրդը սխալ որոշում կայացնէ կորուստները անխուսափելի կ'ըլլան: Մտահոգիչ համարելով Լ. Տէր Պետրոսեանի վերջին շրջանի կարգ մը յայտարարութիւնները, յատկապէս այն թէ իրենք արդէն յաղթած են, եզրակացուցած է. «Փետրուարի 20ին մեզ լաւ բան չի սպասում: Ես մեր ժողովրդին սթափութեան կոչ եմ անում»:

*
**

ՀՐԴԵՀԻՆ ՓՃԱՑԱԾ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐԸ

Արդարութեան նախարարութեան մամուլի քարտուղարութիւնը հաղորդագրութիւն մը հրապարակած է, չէնքին մէջ ծագած հրդեհին փճացած փաստաթուղթերուն մասին: Նպատակը տեղեկացնել է թէ ակնյայտ յերիւրանք են այն տարաձայնութիւնները թէ հրդեհը կապ ունէր հանրային կարեւոր թղթածրարներու ոչնչացման հետ: Այդ բնոյթի ոչ մէկ թղթածրար գտնուած է այրած չէնքին պահեստներուն մէջ, քանի որ արդէն նախարարութեան գործը չէ այդ կարգի դիւաններու պահպանումը:

Հաղորդագրութիւնը կը տեղեկացնէ նաեւ թէ հրդեհին պատճառով ամբողջութեամբ ոչնչացած են Եւրոպական դատարանին առընչուած թղթածրարները որոնք կը գտնուէին այդ չէնքին մէջ:

*
**

ԼԵՒՈՆ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՐԹՈՒԴԱՐՁԸ

Լ. Տէր Պետրոսեան աշխատանքի այցով Մոսկուա մեկնած է Փետրուար 11ին. հանդիպումներ ունեցած է նախագահ Պուտինի ու անոր հաւանական յաջորդ նկատուած առաջին փոխ վարչապետ Դիմիտրի Մեդվետեւի հետ:

*
**

«ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ» Կ'ԱԶԱԿՑԻ Լ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻՆ

«Ժառանգութիւն» կուսակցութիւնը Փետրուար 11ի յայտարարութեամբ մը կը յորդորէ քուէարկողներուն անպայման դիմել ընտրական գրասենեակները եւ կիրարկել քուէարկելու իրաւունքը. տեղի չտալ որեւէ ճնշումի, չծախել քուէն, չթոյլատրել որ կեղծիքներ կատարուին: Ապա որպէս «կողմնորոշիչ կոչ», կը թելադրէ իր համակիրներուն, ընտրողներուն եւ «չխտակ ձայն յսելու պատրաստ քաղաքացի»ներուն որ քուէարկեն ի նպաստ Լ. Տէր Պետրոսեանի:

ՄԱՀ
ԱՐՓԵՆԻԿ ՉԱՐԵՆՑԻ

Երկարատեւ հիւանդութենէ ետք, Երեւանի մէջ, 75 տարեկանին մահացած է Եղիշէ Չարենցի անդրանիկ զաւակը՝ Արփենիկ Չարենց:

Ծնած էր 1932 Յուլիսին Երեւանի մէջ. ստալինեան հալածանքներու հետեւանքով քրոջը Անահիտի հետ փոքր տարիքէն ծնողազուրկ մնալով ապրած էր որբի ու «ժողովրդի թշնամի»ի զաւկի ամբողջ տառապանքը, քանի որ Չարենցի ձերբակալութենէն ետք կինը Իզաբէլլան ալ ձերբակալուած եւ աքսորուած էր:

Արփենիկ Չարենց աւարտած էր Երեւանի համալսարանի բանասիրութեան ճիւղին հայոց լեզուի եւ գրականութեան բաժինը: Մեծ աւանդ ունեցած է հօրը գործերը հաւաքելու, խմբագրելու, հրատարակելու աշխատանքին մէջ: Նաեւ աշխուժօրէն մասնակցած է Չարենցի տուն-թանգարանի հիմնադրութեան: Անոր գիտական խորհուրդի նախագահն էր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

ՅԻՊԼ-Ի ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ ԵՒՍԵԲԻՈՍԻ ՀԵՏ

ՄԱՍՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՅԻՊԼ — Աւելի լաւ չէ՞ր ըլլար վերանորոգումի չսկսէին... ամբողջը կը խնայուէր:

ԵՒՍ. — «ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԵԼ» բառը Հայաստանի ճարտարապետներուն մօտ ամենեւին չի համապատասխաներ հնախօսներու արեւմտեան չափանիշներուն: Քանի՛ քանի՛ կարեւոր յուշարձաններ եւ համալիրներ վերանորոգուած են առանց յարգելու այդ սկզբունքները: Յաճախ անբաւարար տուեալներով «ՆՈՐ» եկեղեցի մը կը կանգնի որպէս անցեալ դարերու պատկանող: Վերջապէս այսքան հարուստ հնութիւններով երկիր մը անհրաժեշտօրէն, բացի իր հնախօսական դպրոցէն, կարիքն ունի օտար հիմնարկներու մէջ մասնագիտացած սերունդի մը: Թոյլատրելի չէ որ քաղաքական նկատումներով նշանակուած պատահական մշակոյթի նախարար մը որոշէ մեր յուշարձաններուն ճակատագիրը:

ՅԻՊԼ — Գիտե՞ս ինչէն կը ծագի այս ամէնը. մեր երկրին մէջ ոչ ոք իր տեղն է. նախագահը դարձած է իր ընտանիքին բարերար, պաշտպանութեան նախարարը եղած է վարչապետ, կրնայ դառնալ նախագահ, քանի երկիրը պաշտպանելու փոխարէն իր անձնական ծրագիրները կը պաշտպանէ, բանակն օգտագործելով: Տեղական ոեւէ գործը յարմար տեսնուած է մարզպետ նշանակել որոշ ենթակառոյցներ ապահովելու իրենց "շէֆերուն": Համագիւղացին դարձած է քաղաքապետ մայրաքաղաքին ուր ոչինչ բնական կը գործէ: Գիտական, մշակութային, բժշկական, տնտեսական մնացեալ ենթակառոյցներն ալ ինքնաբերաբար զոհերը կը դառնան այս սիստեմին. դուն ո՞ր վերանորոգումին մասին եղեր կը խօսիս, սիրելի Եւսեբիոս... —

ԵՒՍ — Դժբախտաբար իրաւունք ունիս, բայց մենք յառաջ երթանք, դեռ Արագածի «Շուրջպարի» առաջին օղակին վրայ ենք, մեր քայլերը ուղղենք դէպի ՆԵՐՔԻՆ ՍԱՍՆԱՇԷՆ, ուր գիւղին կեդրոնը Է. դարու աւերակ եկեղեցի մը կը գտնուի եւ դաշտերուն մէջ, ընդարձակ, քարքարոտ ամայի վայրի մը մէջ կիկլոպեան ամրոցի, պարիսպներու, հոս հոն ցրուած որմերու եւ Ե. դարու պազիլիքի մը աւերակ ներկայութիւնը, ուր մինչեւ այսօր գիւղի բնակիչները ուխտի կու գան, ցոյց կու տան որ կը գտնուէր հնադարեան աւան մը, պաշտամունքի տաճարներով:

Արագածի լանջերուն չկայ գիւղ կամ աւան որուն տարածքին չգտնուին նախադարեան հնութիւններու հետքեր, յատկապէս Արարատին նայող ուղղութիւնը. անբացատրելի ձգողական ուժով. ամենահին դարերէն սկսած է իրեն քաշել երկրին բնակիչները:

Անոնք Մասիսի վեհութեան մէջ աստուածային հզօրութիւն կը տեսնէին:

ԻՐԻՆԴ 5–6 քմ. աւելի հիւսիս է: Ցարդ այցելած գիւղերուս մէջ ամէնէն ներկայանալին եւ մաքուրն էր: Ամբողջ գիւղը ունի կպրապատ ճիւղաւորուած ճամբաներ, մինչեւ տուներուն մուտքը: Ո՛րքան հաճելի էր քալել առանց ձիւնի եւ ցեխի մէջ խրելու, անասուններու հետքերը կոխկռտելու: Քիչ յետոյ երբ «բռնադատուեցանք» հիւրասիրուիլ ազնիւ գիւղացիէ մը, գաղտնիքը պարզուեցաւ: Լուսահոգի վարչապետ Անդրանիկ Մարգարեանի ծննդավայրին մէջ կը գտնուէինք:

ՅԻՊԼ — Ի՛նչ լաւ պիտի ըլլար ամէն գիւղ մէկական վարչապետ տար եւ քաղաքակիրթ կերպարանք ստանար:

ԵՒՍ. — Կարծեմ որ շատ երկար պիտի սպասենք մինչեւ որ հայաստանածին վարչապետ մը կրկին մէջտեղ գայ...: Ղարաբաղցիները շարքի կեցած իրենց կարգին կը սպասեն: Թողած ծննդավայր, լքած պաշտպանութեան նախարարութիւն, նոյնիսկ նախագահութիւն, ներքնապէս կ՚եռան Հայաստանի վարչապետութեան աթոռին համար: Ժամանակին Բաքու, Տաշքենդ կ՚երթային. հիմա աւելի մօտ, աւելի դիւրին դարձած է Հայաստան գալը ուր զիրենք գրկաբաց ընդունողներ կան:

ՅԻՊԼ — Այս կէտը բեզ բաւական դառնացուցած կը թուի. պատճառ մը կա՞յ. դեռ վերջերս պաշտօնապէս հիւրասիրուեցար, յարգուեցար իրենցմէ...

ԵՒՍ. — Եւ այդ առիթով տեսայ թէ ի՛նչ դժուար պայմաններու մէջ կ՚ապրի Ղարաբաղի հերոս եւ բարի ժողովուրդը, մոռցուած իր իշխանութիւններէն...

ՅԻՊԼ — Լուծում գիտե՞ս այս կացութեան:

ԵՒՍ. — Իմ առաջարկներս դար մը վերջ թերեւս իրականութիւն դառնան: Ես հակառակ եմ մեր ներկայ «ժողովրդավար» կոչուած քըւէարկութեան դրութեան: Մատի վրայ կը հաշուուին այն երկիրները որոնց ընտրութիւնը վստահութիւն ներշնչէ: Մեզ մօտ անվստահութիւնը 100 տոկոս է: Մենք ցոյց տուինք որ կարող ենք մտքէ չանցած կեղծիքներով, ներառեալ բռնի միջոցները, ընտրուիլ մեր որոշած տոկոսով, միջազգային դէտերուն քթին խնդալով: Ես կ՚առաջարկեմ որ թեկնածուն բարոյականութեան, ազգային գիտելիքներու, միջազգային պատմութեան, ընտանեկան սրբութեան քննութիւն անցընէ երկրին ամենաընտիր մտաւորականներու յանձնախումբի մը առջեւ, ժողովուրդէն նշանակուած, եւ միայն այն ատեն արժանի նկատուի իր պաշտօնին: Վստահ եմ դար մը վերջ մարդկութիւնը այս եզրակացութեան պիտի յանգի:

ՅԻՊԼ — Մինչեւ Իրինդ գալու մասնաւոր պատճառ մը կա՞ր:

ԵՒՍ. — Ի հարկէ. ո՞վ չի գիտեր գիւղի Է. դարի բազմաբեւր Ս. Գէորգի նուիրուած կիսականգուն եկեղեցին, Եղուարդի Ս. Զօրաւորի ժամանակակիցը եւ նմանատիպը: Անիի Ս. Փրկիչ եկեղեցիին նման կիսով կանգուն է: Ցատակագիծը պարփակող շրջագիծը 21 մեթր տրամագիծ ունի: Կանգուն մնացած թմբուկէն մէկ մասը կարելիութիւն կու տայ ճշդելու գմբէթին ալ տրամագիծը որ 9 մեթր է: Յուշարձանը շրջապատուած է գիւղական տուներով, ցած պատով բաժնուած փողոցէն, մասնաւոր հրապոյր մը տուած է Արագածի լանջերուն տարածուած այդ կոկիկ գիւղին, որուն բնակիչները, հոս ալ, մեծ մասամբ եկած են Մուշի, Սասունի շրջաններէն: Հոն է Դաշտենցի հերոս Խոդեդանի գերեզմանը: Իրինդ կը գտնուի 1880 մեթր բարձրութեան վրայ, ուրկէ շարշրկուած ճամբայով եթէ շարունակենք մեր ընթացքը, կը հասնինք ՇԵՆԻԿ, եւ կը գտնենք ընդարձակ լեռնադաշտ մը, օդէն կախուած հնաբոյր երկու տաճարներ եւ ուրիշ ոչինչ... պահ մը այն տպաւորութիւնը կ՚ունենաք որ Լուսին կամ Հրատ հասեր էք: Մարդկային ոչ մէկ ներկայութիւն. բայց ո՞ր հրաշագործ ձեռքերը կառուցեր են, 1500 տարի առաջ, այս խօսուն եկեղեցիները որ իրենց աւերակ վիճակով, այս անդրաշխարհեան լռութեան մէջ ամբողջ շրջանը կը լեցընեն հզօր աղաղակով: Մօտը լիճի նմանող ջրամբար մը կայ, ուր կը հաւաքուին մերձակայ լեռներու ջուրերը եւ գրուած է որ այդ տարածութեան վրայ կը գտնուէր պատմական գիւղը ուր մինչեւ 1959 թուականը կ՚ապրէին 245 հոգի, Շատախէն գաղթածներու վերջին սերունդը: Ծչգրիտ տեղեկութիւններու համար դարձեալ կը դիմեմ Թորամանեանի.

«Արագածի շուրջ ընդարձակ շըրջաններ կան, որոնք ամբողջովին հնագիտական թանգարաններ են. ամէն մի քայլափոխի կը գտնուին նախաքրիստոնէական հին ժամանակներից սկսած մինչեւ քրիստոնէական ԺԴ.-ԺԵ. դարաշրջանների հոյակապ և ուշագրաւ յուշարձաններ: Այսպէս է Մահմուտճուք — Շենիկի նախկին անունն է — գիւղը իւր հեռաւոր եւ մօտաւոր շրջաններով: Սկսած Արխվալիից — ներկայիս Լեռնուտ —, Հառիճից եւ Արթիկից մինչեւ Ադիաման — այժմ Գառնահովիտ —, Մաստարա եւ Մագարճուք (Շենիկ) գիւղերը եղած հնագիտական մնացորդների հետազօտութիւնն ու ուսումնասիրութիւնը սուար հատորներ կարող են լեցնել: Այս ընդարձակ շրջանին գրեթէ կեդրոնին մօտ կը գտնուի այժմեան Մահմուտճուք գիւղը, ուր գիւղի անմիջական շրջակայքում կարելի է առանց մանրակրկիտ հետազօտութեան տեսնել նախադարեան ժամանակներից սկսած մինչեւ քրիստոնէութեան ԺԲ.-ԺԳ. դարերի յուշարձաններ՝ կանգուն, կիսաւեր եւ աւերակ վիճակի մէջ, որոնց գոնէ կանգուն եղածները ճարտարապետական եւ գեղարուեստական տեսակէտով հիացում կը պատճառեն: Իսկ աւերուածները եւ անթիւ գերեզմանները թէ՛ քրիստոնէական եւ թէ նախաքրիստոնէական շրջանների, ցոյց կը տան թէ այս տեղերը ոչ միայն անթիւ բազմութիւն է եղած, այլեւ շինարարական մեծագործութիւններ են կատարուած», (Թ. Թորամանեան - Հայկ. ճարտարապետութիւն Բ. ժողովածու. Երեւան, 1948, էջ 248):

Ալիշանի մօտ որեւէ ակնարկ չկայ Մագարճուքի կամ Մահմուտճուքի մասին. միայն կը յիշատակէ Թալինի շրջանի խումբ մը թրքաբնակ գիւղերու անուններ առանց յատուկ ուշադրութիւն դարձնելու:

Սովետական տարիներուն, աստիճանաւոր կերպով գիւղերը գտան իրենց պատմական անունները. իսկ անկախութենէն վերջ, երբ Ազրբէջանցիներն ալ պարպեցին իրենց նստած հարիւրաւոր գիւղերը, Հայաստանի ընդհանուր տարածքին վրայ սակաւաթիւ թուրք, պարսիկ. համայնավար տեղանուններ մնացին, ինչպէս՝ Սվերդլով, Աւշար, Օրթաճա, Ջամշլու, Դիմիտրով. Լուկաշին, Թաիրով, Գիւլլուդարա եւ այլն. կրնաք երեւակայել հին աղբիւրներու կղթնած գիտական արշաւանքներ ընողներու դժուարութիւնը (իմ պարագաս ալ նոյնն է), երբ ամէն քայլի միայն նոր անուանակոչութեան կը հանդիպին առանց հինի ակնարկին: Հոս հանրագիտարաններու օգնութեամբ մասամբ կարելի կ՚ըլլայ ելք գտնելը, ի՞նչ ըսել Պատմական նահանգներ այցելողներուն, որոնք ճիշդ հակառակը, ամէնէն մոռցուած գիւղին անունն իսկ թրքացած կը գտնեն եւ գոյութիւն չունի ոչ մէկ թրքական հանրագիտարան որ անոնց իսկական, հայկական անունին ակնարկ ընէ...:

ՅԻՊԼ — Հայրս միշտ կ՚ըսէր. Տղաս գիտցիր որ դժուար է Հայ ըլլալը — հիմա կը հասկնամ անոր իմաստը. ո՛ր կողմ դարձնեմ գլուխըս, որպէս Հայ, դժուարութիւն մը կ՚ելլէ անպատճառ. բայց «էլի ես որբ ու արնավառ իմ Հայաստան եարն եմ սիրում»:

(Շար. 9)

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄՈՌՑՈՒԱԾ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Ստորեւ թարգմանաբար կու տանք Պէյրութի «Լ՚Օրիան-Լը ժուր» ֆրանսատառ օրաթերթի Փետր. 6ի թիւին մէջ՝ վերի խորագրին տակ լոյս տեսած տեղեկագրութիւնը, որ կը ներկայացնէ կեանքը Լիբանանի մոռցուած հազարաւոր մանուկներու, որոնք լքելով դպրոցը, ստիպուած են աշխատիլ, իրենց ընտանիքին օգնելու համար:

⁂

Առաւօտը հազիւ կը բացուի, սակայն Իպրահիմ Խըտըր Արժա արդէն գործի է, ձեռքերն ու դէմքը մրոտած: Ութ տարեկան այս մանուկը, Լիբանանի հազարաւոր ուրիշներու նման, լքած է դպրոցը, օգնելու համար իր ընտանիքին, կը տեղեկագրէ ժօսըլին Զայլիթ՝ Ֆրանսական լրատու գործակալութեան յղած իր թղթակցութեան մէջ: Թրիփոլիի Պապ-էլ-Թէպպանէ շրջանին մէջ, կառատուներու եւ մետաղագործներու մեծ մասը մանուկներ կ՚աշխատցնէ:

Երկրի մը մէջ, որ տնտեսական ծանր տագնապի ենթարկուած է, առնուազն 100 հազար մանուկներ — այսինքն՝ 18 տարեկանէն վար 10 հոգիէն մէկը — կ՚աշխատին, ըստ պաշտօնական տուեալներու: Անոնց մեծ մասը կ՚աշխատի երկրագործութեան կամ մեքենագործութեան մարզին մէջ:

Պէյրութի Աշխատանքի միջազգային կազմակերպութենէն Նապիլ Ուաթֆա կը բացատրէ թէ ամէնէն շատ 10էն 15 տարեկան մանուկներն են որ կ՚աշխատին, սակայն հազիւ 8 տարիքը բոլորած մանուկներն ալ ստիպուած են աշխատելու: «Մեծամասնութեամբ տղաք, որոնք կառատուներու եւ մեքենագործութեան արհեստանոցներու մէջ քիմիական արտադրանքներ կը ձեռնավարեն, իսկ ագարակներու մէջ

դէմ յանդիման կը գտնուին ժամ տարբեր նիւթերու», կ'աւելցնէ Նապիլ Ուաթֆա:

Առաւելաբար Թրիփոլիի եւ Աքքարի շրջաններու կամ հարաւային Լիբանանի աղքատ ընտանիքներու երախաներն են անոնք, որոնք ըստիպուած են ձգել հանրային դպրոցը, ուր կը տիրեն անհաւոր պայմաններ եւ մանուկներ լքուած են իրենց ճակատագրին:

13 տարեկան Մուսթաֆա Եասին, տարի մը առաջ սկսած է աշխատիլ իբրեւ մեքենագործութեան աշկերտ եւ կը շահի շաբաթական 10 տոլար, վեց օր եւ օրական 10 ժամ աշխատանքի փոխարէն: «Ինծի չէ տրըւած դպրոց երթալ, կը նախընտրեմ արհեստ մը սորվիլ ընտանիքիս օգնելու համար եւ թերեւս օր մը բանալ իմ սեփական կառատունս», կը բացատրէ Մուսթաֆա, որ ինք եւս կ'աշխատի Պապ-էլ-Թէպպանէի մէջ:

«Կը յաճախենք դպրոցներ, որոնք կը նմանին բանտերու, ուր բազմաթիւ մանուկներ կ'արձակուին կամ կը լքեն դասերը, որովհետեւ ոչ ոք կը զբաղի իրենցմով», կը շեշտէ Ռապիհ Սէյֆէտտին Տանաշ, 25 տարեկան: Ան կ'աշխատի իր հօր կառատունը, 15 տարեկանէն ի վեր: Իր եղբայրը՝ Ահմէտ, 14 տարեկան, տարի մը աշխատած է իբրեւ երկաթագործ, նախքան ընտանեկան ձեռնարկին միանալը: «Եօթը օր կ'աշխատիմ եւ հայրս շաբաթական 20 տոլար կու տայ ինծի», կ'ըսէ ան, աւելցնելով. «բայց երբ մեծնամ եւ զաւակներ ունենամ, կ'ուզէի որ զաւակներս դպրոց յաճախեն, որովհետեւ միակ բանն է որ արժէք ունի»:

Իման Նուայհիտ, Պէյրութի ամերիկեան համալսարանի դասախօս, ուսումնասիրած է Լիբանանի մանուկներու բանողչէքը եւ եզրակացուցած՝ որ քիմիական արտադրանքները, զորս անոնք կը ձեռնավարեն, կ'ազդեն անոնց ջղային դրութեան զարգացման վրայ: «Այն մանուկները որոնք դիմագրաւած են քիմիական արտադրանքներ եւ լուծիչներ, յաճախ գործածուած՝ ինքնաշարժներու կտորներու կամ գործիքներու իւղը մաքրելու համար, աւելի գէշ կը հակազդեն քան դպրոցական մանուկները», կը նշէ դասախօսը:

Ըստ Նապիլ Ուաթֆայի, հակառակ անոր որ Լիբանան 2001ին ստորագրած է Աշխատանքի միջազգային կազմակերպութեան՝ մանուկներու աշխատանքի պայմանագրութիւնը, սակայն անկարող եղած է զայն գործադրել, միջոցներու պակասի պատճառով: «Ամբողջ Լիբանանի տարածքին միայն 91 քննիչներ կը ջանան գործադրել աշխատանքի օրէնքները», նկատել կու տայ Նահա Շալլիթա, Աշխատանքի նախարարութեան մանուկներու բանողչէքի բաժանմունքի պետը:

«Կը փորձենք մարդոց ըսել որ մանուկները իրաւունքներ ունին, բայց ասիկա անոնց մտայնութեան մաս չի կազմեր», կ'ընդգծէ Ընկերային գործերու նախարարուհի Նայլա Մուաւաթ եւ կ'աւելցնէ. «Յառաջդիմութիւններ արձանագրած ենք, սակայն մեր օրէնսդրութեան մէջ ունինք սխալներ, ինչպէս նաեւ հանրութիւնը զգայնացնելու մարզին մէջ հարցեր»:

Ընկերային սպասարկութեանց անդամներու համաձայն, եթէ պետութիւնը լրջօրէն չզբաղի այս հարցով, բազմաթիւ մանուկներ կրնան թիրախ դառնալ ծայրայեղական խմբակներու, որոնք հռչակաւոր են աղքատ միջավայրերէ զօրահաւաք կատարելով:

Ռընէ Մուաւաթ հիմնարկութենէն Ֆաթիմա Օտէյմաթ կը շեշտէ. «Այս մանուկները կը զրկուին իրենց ամէնէն տարրական իրաւունքներէն: Կը հաստատենք որ սեռային եւ ֆիզիքական չարաշահումները եւս կարեւոր հարց մը դարձած են: Մանուկներու նոր սերունդ մը ստեղծելու ընթացքի մէջ ենք. մանուկներ՝ որոնք ոչ մէկ արժէք եւ ոչ մէկ սահման կը ճանչնան», կ'ահազանգէ Ֆաթիմա Օտէյմաթ:

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մայր աթոռ Ս. Էջմիածնի հրատարակչականէն լոյս տեսած է «Ընդհանրական եկեղեցու հայրեր» մատենաշարին չորրորդ գիրքը՝ Որոգէնեսի «Աղօթքի մասին» հաւաքածուն: Հատորը աշխարհաբարի վերածած է Պարգեւ Շահպազեան:

ՔԵՐՎԻԷԼԻ ՈՃԸ ԿԸ ՆՄԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԳՈՐԾԵԼԱԿԵՐՊԻՆ

Ֆրանսայի ներկան, յատկապէս նախագահ Ն. Սարքոզիի վարած քաղաքականութեան ելեւէջները, անձնական կեանքին անհարկի հրապարակումը, անտարբեր չեն ձգեր միջազգային, գլխաւորաբար եւրոպական մամուլը: Ամէն զարգացում անմիջական արձագանգ կը գտնէ, յաճախ երգիծական երանգներով:

Հետաքրքրութիւններու նորագոյն հերոսը «Սոսիէթէ Ժէնէրալ»ի երիտասարդ պաշտօնեան է որ զգայացունց կորուստ մը պատճառել տուաւ իր աշխատած հաստատութեան: Բազմաթիւ յօդուածներով միջազգային մամուլը կ'անդրադառնայ եղածին, կը ջանայ մեկնաբանել զայն: Լոնտոնի «Ֆայնէնշըլ Թայմզ»ը այն տեսակէտը արտայայտած է որ այդ պաշտօնեան Ժ. Քէրվիէլ նախագահութեան յարմար թեկնածու մըն է…

Առաջին ըսուածը, բնականաբար, այն է թէ գայթակղութիւնը փոխանցուած է թէ՛ Ֆրանսայի ամէնէն յարգուած մէկ դրամատան, թէ՛ ֆրանսական դրամատիրութեան նկատմամբ հաւատքը: Թերթը հարց կու տայ թէ ի՞նչպէս պատահած է որ Ուոլ Սթրիթի ծայրայեղութիւններուն քննադատ Ֆրանսան ինկած է «վայրագ դրամատիրութիւն» անուանած դրութեան հարուածին տակ: Ֆրանսան որ միշտ հպարտացած է տնտեսական եւ ընկերային մարզերու անստուեր մատակարարութեամբ, որպէս հակաթեզը անգլեւսաքսոնեան դրամատիրութեան:

Այսօրուան գայթակղութիւնը ցոյց կու տայ թէ Ֆրանսա հակառակ անգլեւսաքսոնեան համակարգը քննադատելուն, ոչ միայն հետզհետէ աւելի կ'ամերիկանանայ, նաեւ միշտ ձգտած է ամերիկեան երազին: Փարիզի մէջ եւրոպական որեւէ այլ քաղաքէ աւելի պողոտայ կայ ամերիկացի նախագահներու անունով եւ Ֆրանսացիները միշտ առաջին դիրքը գրաւած են «ամերիկեան»ներ որդեգրելու հոլովոյթին մէջ. համպուրկէրը, Սթարպըքս սրճարանները լաւագոյն օրինակն են: Ֆրանսայի «Մաք Տոնալտ»ները ամէնէն լաւ գործողներն են:

«Սոսիէթէ Ժէնէրալ»ի ղեկավարը Պութոն, 1999ին գրաւած էր աթոռը երբ դրամատունը տկարացած, խոցելի վիճակ ունէր: Այսուհանդերձ ինք գործելու համարձակ ոճ մը որդեգրեց: Որոշեց ներդրումներ ընել Արեւելեան Եւրոպայի մէջ եւ իր գործակիցներուն ալ թելադրեց վտանգներ աչք առնել, աւելի յարձակողական ըլլալ. այլ խօսքով՝ ընդօրինակել ամերիկեան ոճը: Եւ մինչեւ վերջին գայթակղութիւնը, այդ մարտավարութիւնը լաւ արդիւնք տուաւ: «Սոսիէթէ Ժէնէրալ»ը եղաւ աշխարհի ամէնէն եկամտաբեր դրամատուներէն մէկը.

Սակայն Ժ. Քէրվիէլ իր անխոհեմ գործելակերպով ամբողջ ձեռքբերումը վտանգեց: Մինչդեռ ինք ամերիկացի իր պաշտօնակիցներուն նման անձնական հարստութեան նպատակով չարժած չէր: Պարզապէս ուզած էր ծանօթ դէմք մը դառնալ: Վարկի ու գնահատանքի արժանանալ: Ան թերեւս ուզած էր պարզապէս ամերիկեան երազին ձգտիլ ֆրանսական ձեւով, ինչ որ Ն. Սարքոզիէն լաւ ոչ ոք կրնայ ընել: Ան որ գաղթականի զաւակ էր, չէր յաջողած քաղաքական գիտութիւններու բարձրագոյն վարժարանը մտնել, իր ասպարէզին ամէն մէկ աստիճանին համար մաքառած էր, հասած բարձրագոյն կէտին: Ան ալ, դրամատան պաշտօնէային օրինակով, վտանգաւոր նախաձեռնութիւններու կը դիմէ, որոնք կրնան ծանր հակադարձութիւն ունենալ իրեն համար: Եթէ յաջողի. առնուազն կրնայ բարեկամանալ Քէրվիէլի, քանի որ երկուքը իրարմէ մեծ տարբերութիւն չունին:

ՔԱՂՀԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԻՈՆ

Պաշտօնաթերթ Երուսաղէմի Հայ Պատրիարքութեան

Յուլիս – Դեկտեմբեր 2007

Երուսաղէմ

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԾՈՎԱՅԻՆ ԳԼԽԱՒՈՐ ՇՏԱԲԻ ԳԵՂԱՆԿԱՐԻՉԸ

Նկարներն այս պէտք է ոգեւորէին նաւաստիներին եւ նրանց մէջին նորանոր սխրանքների: Այդպիսին էր պատկերացնում ցուցահանդէսի նպատակը հայրենասէր նկարիչը: Եւ նա չսխալուեց: Ազնուականական ժողովի դահլիճում, ուր կախուած էին կտաւները, հնարաւոր չէր մտնել, այնքան որ շատ էին դիտել ցանկացողները: Շատերն արդէն երրորդ - չորրորդ անգամն էին ցուցահանդէս գալիս: Եկաւ նաեւ Պաւէլ Ստեպանովիչ Նախիմովը: Ծովակալը երկար կանգ առաւ Սինոպի ճակատամարտի պատկերների առջեւ:

Նրանցից առաջինում պատկերուած էր կռուի սկիզբը, երբ հակառակորդի նաւերից մի քանիսը նոր էին բռնկուել, մի ֆրեգատ էլ պայթեցուած էր: Երկրորդը պատկերում էր գիշերը՝ կռուից յետոյ. քաղաքը կորել է բոցերի մէջ եւ հրդեհի հրացոլքը լուսաւորում է քիչ առաջ կռուի վայրում կանգնած ռուսական էսկադրան:

Սեղմելով Այվազովսկու ձեռքը Նախիմովը գոչեց.

– Նկարներն արտակարգ ճիշդ են նըկարուած: Ես զարմանում եմ ձեր տաղանդի վրայ, Իվան Կոնստանտինովիչ: Արդէն քանի տարի է գիտեմ ձեզ, եւ ոչ մի կերպ չեմ կարողանում հասկանալ, թէ ինչպէս կարելի է տեղում չլինելով հանդերձ, այդքան ճիշդ վերարտադրել ամէն ինչ: Դա ուղղակի անհնարին է…

Այվազովսկին Սեւաստոպոլից մեկնեց կիրակի օրով:

Քաղաքն ամբողջ կարծես թափուել էր ծովամերձ հրապարակը, այնքան որ շատ մարդ էր հաւաքուել այնտեղ: Նուագում էին զինուորական նուագախմբերը:

Սկսւում էր 1854 թուականի ամառը: Ո՞վ կարող էր ենթադրել, թէ ինչպիսի փորձութիւններով էր այն յղի…

Վերջին բանն, ինչ Այվազովսկին Սեւաստոպոլից տարաւ իր յիշողութեան մէջ՝ Հարաւային ծովախորշում կանգնած առագաստանաւերն էին:

…Ամբողջ ամառ Այվազովսկին անցկացրեց անհանգստութեան մէջ: Սինոպի ծովածոցում Ռուսների յաղթանակից յետոյ Անգլիացիները չէին թաքցնում իրենց նպատակները: Նրանք բացէիբաց յայտարարեցին, որ հարկ է ոչնչացնել Սեւաստոպոլը:

Ղրիմի պատերազմն սկսուելուց առաջ Սեւաստոպոլը ցամաքի կողմից ամենեւին պաշտպանուած չէր: Քաղաքն ամրացնելու Նախիմովի եւ Կոռնիլովի բոլոր պահանջները միշտապէս մերժւում էին Ղրիմեան բանակի գլխաւոր հրամանատար իշխան Մենշիկովի կողմից: Եւ հակառակորդը որոշեց օգտուել դրանից: 1854 թուականի սեպտեմբերի սկզբին թշնամին դեսանտ իջեցրեց Եւպատորիայի շրջանում: Անգլիացիներն ու Ֆրանսիացիները յոյս ունէին, որ ծովափով արագօրէն կը հասնեն Սեւաստոպոլ եւ առանց դժուարութեան կը գրաւեն քաղաքը: Բայց Սեպտեմբերի 8ին Ալմա գետի վրայ արիւնահեղ ճակատամարտ տեղի ունեցաւ: Թշնամին գերակշռում էր ե՛ւ մարդկանցով, ե՛ւ տեխնիկայով: Ռուսները յաճախ ստիպուած էին լինում դիմել սուինամարտի եւ քիչ թուով հակառակորդ չոչնչացրին: Թէեւ Անգլիացիներն ու Ֆրանսիացիները յաղթեցին, բայց չէին համարձակւում ուղղակի Սեւաստոպոլի վրայ գնալ: Ստիպուած շրջանցեցին հարաւից եւ շրջապատեցին քաղաքը: Սկսուեց պաշարումը: Սեւաստոպոլի պաշտպանութիւնն իրենց վրայ վերցրին Նախիմովն ու Կոռնիլովը:

Սեպտեմբերի 11ին ամբողջ Սեւաստոպոլը ողբում էր Սեւծովեան նաւատորմի փառապանծ առագաստանաւերի կործանումը. դրանք խորտակուել էին, որպէսզի փակեն հակառակորդի նաւատորմի մուտքը ծովախորշ:

Նաւաստիները ծովային հետեւակի գումարտակներ կազմեցին: Սեւաստոպոլը որոշեց կռուել մինչեւ վերջ: Նահանջի տեղ չկար: Ետեւում ծովն էր, առջեւում՝ թշնամու բանակը:

Վտանգ էր սպառնում ոչ միայն Սեւաստոպոլին, այլեւ ամբողջ Ղրիմի թերակղզուն: Սեպտեմբերի 21ին հակառակորդը դեսանտ իջեցրեց անպաշտպան թողնուած Եալթայում: Երկու օր շարունակ քաղաքում անօրինակ կողոպուտ էր: Թէոդոսիայում մարդիկ անհանգստացան: Տնեցիները Այվազովսկուն համոզեցին հեռանալ քաղաքից: Նկարիչն ընտանիքով տեղափոխուեց Խարկով:

Իվան Կոնստանտինովիչը մտադիր էր այստեղ մալոռուսական կենցաղը պատկերող մի քանի կտաւ ստեղծել: Բայց պակասում էր աշխատանքի համար անհրաժեշտ կենտրոնացումն ու հոգեկան հանգստութիւնը: Այն օրուանից, ինչ եկել էին Խարկով, նկարչի սիրտն անընդհատ տագնապի մէջ էր: Պատերազմական դէպքերի մասին լուրերը մեծ ուշացումով էին տեղ հասնում: Այվազովսկին չհամբերեց: Ականջ չկախելով հարազատների խնդրանքներին ու զգուշացումներին, նա սկըսեց պատրաստուել մեկնելու Սեւաստոպոլ:

– Հասկացէք ինձ, Ջուլիա, – բացատրում էր նա կնոջը, – ինչպէ՞ս կարող եմ մնալ այստեղ. չէ՞ որ ես Ծովային գլխաւոր շտաբի գեղանկարիչն եմ:

(Շար. 163)

(Տար. Ա. էջէն)

կը վերաբերին նաեւ պոմփուններու: Միւս կողմէ, Թոթալ 12,5 միլիառ չահ ապահոված է նոյն շրջանին,

ԱԻՍՏՐԱԼԻՈՅ վարչապետը՝ Քեվին Ռուտ Փետր. 13ին ելոյթ կ'ունենար խորհրդարանը բնիկներու (ապորիժէն) համայնքին ուղղած, որմէ ներողութիւն կը խնդրէր: Խօսքը կ'ուղղէր գլխաւորաբար «կողոպտուած սերունդ»ին, որ կը վերաբերի այն հազարաւոր բնիկ երախաներուն, որոնք պոկուած են իրենց ընտանիքներէն, մինչեւ 1970, ձուլման նպատակով: Փետրուար 12ին ալ խորհրդարանը իր նստաշրջանը բացած էր ապորիժէն աւանդական արարողութեամբ մը:

Informations artistiques

CONCERT

Dimanche 17 février à 16h30
Eglise Saint Jean-Baptiste;
rue du Dr Berger, 92330 Sceaux

Au programme :
Bach et Vivaldi
avec **Herminé YERISSIAN**
Dominique HOLLEBEKE

Réservation : 01. 49. 73. 80. 56
01. 47. 40. 80. 63.

Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

ԿԱՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ
«Լոյս եւ Ճշմարտութիւն եւ Ազատութիւն»

ԳՐԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Հինգշաբթի, փետրուար 14,
ժամը 20.30ին

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԳԼԽԱՏՈՒՄԸ
1915 ԷՆ 1937
ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

ՍԻՈՄԱՆԹՕ
ԽՂՃԻ ՁՈՐԵՆՑ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կը կարդայ՝
ԱԶԱՏ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Մասնակցութեամբ՝
ՄԱՆՈՒԿ ԱԴԱՄԵԱՆի

10 bis, rue Thouin, Paris V^{e}
M° Monge ou Cardinal Lemoine

Մուտքը ազատ է

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN,**
réalisateur

Jeudi 21 février à 20 heures
HOMMAGE
A MISSAK MANOUCHIAN
(les Arméniens dans la Résistance)

Film documentaire
d'Arto Pehlivanian, 2007

Réalisé dans le cadre
de l'Année de l'Arménie,
ce film retrace l'action
du groupe Manouchian
et des Arméniens dans la Résistance.

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN

P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro: République

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ARNOUVILLE

A l'occasion du 80ème anniversaire
de la Croix Bleue des Arméniens
de France
La section Astrig d'Arnouville
vous invite à fêter la
SAINT VALENTIN le 16 Février
à la salle Aznavour à Arnouville
La soirée sera animée par le chanteur
Sahag SISLIAN et son orchestre
ambiance assurée
Pour tous renseignements ou
réservations, téléphoner à :
Chaké au 01 39 85 12 35 ou
Hripsimé au 01 39 87 08 73

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, փետրուար 17
Գ. Կիրակի Քառասնորդաց
«Անառակի» կիրակի
Գիշերային, Առաւօտեան Արեւագալ ժամերգութեամբ: Ցաւարտին պատարագ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 20
ԺԷ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Ի գիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփ Շրջանի Հայ Հասարակութեան՝ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ *ամբողջ շրջանին* ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ *երեկոները ժամը 5ին, հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով. –*

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27ին,
ՄԻՋԻՆՔ:

(Շար.)

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 15
ԺԲ. օր Մեծ Պահոց
Միաբանական հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 19ին:

***

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հսկումի ժամերգութիւններ ժամը 17.30ին

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 15
Ս. Թադէոս - Ս. Բարթուղիմէոս Եկեղեցի՝
(Ս. Անթուան)
քարոզիչ՝ ՉԱՏԻԿ Վրդ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 20
Ս. Սահակ – Ս. Մեսրոպ
(Սէն Ժերոմ)
Քարոզիչ՝
ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆՅ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 22
Ս. Կարապետ (Գամփ. Ֆրէզ)
Քարոզիչ՝
ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

(Շար.)

JOURNEES D'AMITIE

BAZAR ANNUEL DE CHARITÉ

16 - 17 février 2008
dans la salle polyvalente de la Paroisse des Arméniens Catholiques
13, rue du Perche — Paris 3ème

Alimentation orientale et occidentale — Brocante des cinq continents — Artisanat arménien — Confection — Librairie — Articles ménagers . . .

Métro : Hôtel de Ville — Rambuteau — Filles du Calvaire

Samedi 16 février : de 13h à 20h — Dimanche 17 février : 13h à 17h.

Un repas chaud sera proposé le dimanche 17 février, après la messe.

Nous comptons sur vous pour garnir nos comptoirs et venir les dévaliser

Nous vous rappelons que le Bazar de charité est l'une des principales manifestations nous permettant de recueillir des fonds pour nos œuvres et notamment pour le fonctionnement de l'**Ecole du Samedi**

CAMP DE SKI

Camp de ski pour famille à « LA SOURCE » à THOLON LES MEMISES (près d'EVIAN) — Altitude : 1000m. — Dans un cadre agréable, de beaux locaux, ambiance arménienne et chrétienne.
Organisé par l'Eglise Evangélique Arménienne.
DATES : du 1er au 8 mars
PRIX : 249 à 288 euros la semaine. Prix par personne en pension complète (Réduction familles nombreuses)
CONTACT : Pasteur Joël MIKAELIAN — Tél. 01 47 36 02 50

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR FAMILIAL A BELLEFONTAINE

organisé par la Section Archalouis Tathéossian de Paris
du 2 au 9 mars

Ambiance arménienne et familiale assurée
Venez, avec vos enfants, petits-enfants ou amis
Rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre

Renseignements et inscriptions auprès de
Araxie 01 39 83 71 19 (19h00 à 21h00)
Alice 01 42 93 03 56 (19h00 à 21h00)

Date limite d'inscription 17 février

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Candidatures à adresser à

CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : **31 mars**

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

ապահովագրական ձեր հարցերուն համար
մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15
VENDREDI
15 FEVRIER
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.896 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 83e ANNEE — N° 21.896

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ն. ՍԱՐՔՈԶԻ ներկայ եղած է Փետրուար 13ին ԳՐԻՖ-ի (Հրեաներու ներկայացուցչական խորհուրդ) տարեկան ճաշին, ինչ որ աննախընթաց է հանրապետութեան նախագահի մը համար: Ցարդ Ֆրանսայի վարչապետն է որ Ֆրանսան կը ներկայացնէր, երբեք հանրապետութեան նախագահ մը: Այս առթիւ, արտասանած իր ելոյթին մէջ, յայտնեց թէ այս վերամուտէն (2008ի) նախակրթարանի (Սէ. ԷՄ. 2) ամէն մէկ աշակերտ պարտի սորվիլ եւ արտասանել իրեն տարեկից հրեայ մանուկի մը անունն ու մականունը, զոհ գացած Շոային: Ասոնց թիւը 11 հազար է Ֆրանսայի մէջ: Կի Մոքէի նամակին ընթերցումէն ետք, յիշողութեան վերաբերող երկրորդ որոշումն է զոր Սարքոզի կու տայ: Նախագահը պարտաւորուած է լուսաբանութիւններ ալ տալու Հռոմ եւ Ռիատ արտասանած իր խօսքերուն կրօնական եւ աշխարհական հարցերուն մասին: Ճշդած է.— «Երբեք չեմ ըսած որ աշխարհական բարոյականը կրօնական բարոյականէն ստորադաս է: Կողմնակից եմ աշխարհականութեան, ոչ աշխարհական կրօնքին»: Հոլանտ նկատել կու տար Փետր. 14ի առաւօտուն Ֆրանս-էնֆոյէն, որ տրուած լուսաբանութիւնները չեն համապատասխաներ Ռիատ եւ Հռոմ ըսածներուն:

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՀԵԶՊՈԼԼԱՅԻ «ուղեղը» նկատուած Իմատ Մուղնիէ, որու կը վերագրուին բազմաթիւ մահափորձեր, ըսպաննուած է Փետրուար 12ին, Դամասկոսի մէջ, թակարդ կառքի մը պայթումէն: ԱՄՆ զինք կը նկատէին «ամէնէն վտանգաւոր ահաբեկիչներէն մէկը»: Վախ կայ որ իր մահը աւելի լարուած մթնոլորտ մը ստեղծէ Իսրայէլի եւ Հեզպոլլայի, Իրանի եւ Սուրիոյ միջեւ: Իրեն վերագրուած այդ արարքներուն մէջ կը յիշուին ամերիկացի եւ ֆրանսացի զինուորներու դէմ ոճրափորձերը (1983, Լիբանան, 350 մեռեալ), ՍԻԱ-ի Պէյրութի ղեկավարին առեւանգումը, որ կը սպաննուի (1984), Պոյինկ օդանաւի մը շեղումը Պէյրութ (1985, մէկ մեռեալ), հրէական կեդրոնի մը ոճրափորձը (1994, Արժանթին, 85 մեռեալ): Իր մահը վրիժառութեան արարք մըն է ֆրանսացի լրահաւաք մասնագէտի մը համար, բայց Սուրիան ալ կը մեղադրուի որ ձգած է անոր մուտքը իր հողամասին վրայ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ արտաքին նախարարը Պեռնար Քուշնէր պատասխանելով «ալ-Արապիա» հեռատեսիլի կայանին մէկ լրագրողին հարցումին ծագումով աֆղան երիտասարդ Գանատացիի մը ճակատագրին մասին, ըսած է՝ «ոչ մէկ տարբերութիւն կը դնեմ բանտարկեալներու միջեւ»: Արդ, ենթական կը դատուէր Կուանթանամոյի ամերիկեան զինուորական իշխանութիւններուն կողմէ, ամերիկացի զինուորի մը սպանութեան համար (Քուշնէր կ'արտայայտուէր անգլերէն, ՄԱԿ-ի մէջ, Նիւ Եորք) եւ տարբեր հակազդեցութեան մը կը սպասուէր այդ երիտասարդին նկատմամբ: Օմար Խատր 11 տարեկանին ալ-Քաիտայի շարքերը կը գտնուի եւ 15 տարեկանին ձերբակալուած է 2002ին, այսինքն անչափահաս տարիքին, բայց կը դատուի որպէս չափահաս եւ ԻՒՆԻՍԷՖ-ը կը գտնէ որ Օմար Խատր մանուկ – զինուոր մըն է, այլ խօսքով զոհ մը, ու կը դատապարտէ կատարուող դատավարու-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԻ ԿԻՐՔԵՐԸ ԿԸ ԼԱՐՈՒԻՆ ՈՒ ԿԸ ՄՏԱՀՈԳԵՆ

Նախագահական ընտրութեան նիւթը գլխաւոր տեղը կը գրաւէ երկրին առօրեային մէջ. յայտարարութիւններ, գործակցութեան տրամադրութիւններ, փոխադարձ քննադատութիւններ, նոյնիսկ վարկաբեկումներ լեցուցած են մթնոլորտը, օրէօր աւելի սրելով կիրքերը. հակառակ բոլոր կողմերէն բարձրացող արդար, թափանցիկ ընտրութիւն կատարելու կոչերուն, ստեղծուած մթնոլորտը չի կրնար մտահոգիչ հեռանկարներ ալ չըթելադրել:

ՀՅԴ-ի Գերագոյն մարմինը Փետր. 13ի յայտարարութեամբ անդրադարձած է կացութեան, նշելով. «Հասարակութեան մէջ սերմանուող անհանդուրժողականութեան մթնոլորտը, քաղաքական պայքարի տարրական նորմերի ոտնահարումը, մրցակից թեկնածուների եւ նրանց թիմակիցների միմեանց հասցէին ուղղըւած անձնական վիրաւորանքները, հաշւեյարդարի բացայայտ կոչերն ու սպառնալիքները, հասարակութեան մէջ թըշնամանքի եւ փոխադարձ ատելութեան սերմանումը հասել են խիստ վտանգաւոր մակարդակի: Այս ամէնը կանաչ լոյս է վառում ոչ քաղաքական տարրերի եւ արտաքին ուժերի միջամտութեան համար, ինչը յղի է անկանխատեսելի հետեւանքներով»:

Կը յաջորդէ կոչը՝ երկրին կայուն ընթացքը եւ անկախ պետականութեան ապագան չվտանգելու: Իսկ ատիկա կարելի կը նկատուի միայն ամէն տեսակի կեղծիք բացառելով եւ իրապէս ազատ, արդար ու թափանցիկ ընտրութիւն կատարելով:

Նոյն օրը վարչապետ ու թեկնածու Սերժ Սարգսեան եւս նոյնիմաստ արտայայտութիւններ ունեցած է եւ ապահովութիւն տուած որ թոյլ չի տրուիր խաթարելու երկրին մէջ ձեւացած ժողովրդավարութեան միջավայրը:

Ան ըսած է. «Մեր ժողովուրդը մեծ զոհողութիւններով է հասել այս օրուան եւ որեւէ մէկին թոյլ չի տայ որ իր ձեռքբերումներ օգտագործեն շահադիտական նպատակներով»: Այսուհանդերձ, կարելի չէ խուսափիլ հարցումէն թէ կարելի պիտի ըլլա՞յ «թոյլ չտալ»:

Թեկնածուները կը շարունակեն իրենց ընտրարշաւը, երկրին զանազան վայրերուն մէջ ելոյթներով որոնց հիմնական գիծը կը կազմէ միւսին, կամ միւսներուն արժեզրկումը, վարկաբեկումը:

ԱԺՄ-ի նախագահ Վազգէն Մանուկեան Արագածոտնի մէջ ելոյթ ունեցած ու պատասխանած է ընտրողներու հարցումներուն: Այս վերջինները յամառօրէն նիւթ ըրած են այլ թեկնածուներու հետ միաբանելու իր մերժումը: Թեկնածուն ըսած է թէ իր մերժումին երկու թիրախները Լ. Տէր Պետրոսեանը եւ Ս. Սարգըսեանն են: Չի կրնար որեւէ ձեւով անոնց հետ միաւորուելու մասին մտածել: Ըսած է թէ «ժառանգութեան» Լ. Տէր Պետրոսեանի զօրակցելու որոշումը, այդ միասնութիւնը քաղաքականութեան օրինակելի պատկեր մը չեն տար երիտասարդ սերունդներուն: Աւելցուցած է թէ ժողովուրդը ճանչցած է թէ՛ Լ. Տէր Պետրոսեանի, թէ՛ Ս. Սարգսեանի իշխանութիւնը եւ պէտք է գիտնայ թէ ո՛չ մէկը, ո՛չ միւսը ընտրելի թեկնածուներ են:

Լ. Տէր Պետրոսեան որ Գորիսի մէջ շարունակած է ընտրապայքարը, գոհունակութիւն յայտնած է Ր. Յովհաննէսեանի զօրակցութեան, յոյս յայտնելով որ «Օրինաց երկիր»ի նախագահ թեկնածու Արթուր Բաղդասարեան եւս կը միանայ իրեն:

Միւս կողմէ, իր ընտրական կեդրոնին Կորիւն փողոցի շէնքին դիմաց երեք օրէ ի վեր խումբ մը դժգոհ քաղաքացիներ նստացոյցի դիմած են: Անոնք կը պահանջեն որ Լ. Տէր Պետրոսեան հանգիստ ձգէ ժողովուրդը: Անոնք կ'ուզեն որ ժողովուրդը չմոռնայ թէ ան անգամ մը չարաշահած է իրենց վստահութիւնը եւ կարելի չէ իրեն վստահիլ:

Ինչ կը վերաբերի նոր զօրակցութիւններու, Ռուսաստանի Հայերու միութիւնը նիստ գումարած ու քուէարկութեամբ որոշած է նեցուկ կանգնիլ Ս. Սարգըսեանին: Միութեան նախագահ Արա Աբրահամեան ըսած է այդ մասին, թէ իրենց առնուազն 2,5 միլիոննոց համայնքին համար մեծ իմաստ կը ներկայացնէ թեկնածուի մը Ռուսաստանի նկատմամբ կեցուածքը: Վերջին տասը տարուան ընթացքին Ս. Սարգսեան Ռուսաստանի իշխանութիւններուն հետ հետեւողական, համակարգուած աշխատանքի փաստ տըւած է. ուստի իրենց նախընտրութիւնը կը կեդրոնանայ անոր վրայ:

***

ԱՐԿԱԾ ԶՈՒԱՐԹՆՈՑԻ ՄԷՋ

Փետրուար 14ի առաւօտեան կանուխ ժամերուն «Բելաւիա» ընկերութեան օդանաւը որ Երեւանէն Մինսկ մեկնելու կը պատրաստուէր, բախում ունեցած է թըռիչքի ուղիին ու հրդեհ ծագած: 18 ճամբորդներն ու երեք հոգինոց անձնակազմը հանուած են արկածեալ օդանաւէն: Կան վիրաւորներ որոնք այրուածքներով հիւանդանոց փոխադրուած են: Օդակայանը միջոց մը փակուած է:

***

ՈՐԴԵԳՐՈՒՄԻ ԹԻՒԵՐ

2007ի ընթացքին որդեգրումի համար Աշխատանքի եւ ընկերային հարցերու նախարարութեան դիմած է 325 հոգի, որոնց 155ը արտասահմանէն: Իսկ որդեգրելի երախաներուն թիւը 200 եղած է: Անոնցմէ 115ը որդեգրուած են. 60ը արտասահմանցի Հայերու կողմէ: Մեծ մասով կ'որդեգրուին մինչեւ 2 տարեկանները:

Պետական ութ մանկատան մէջ 888 երախայ կը գտնուի ներկայիս: Անոնցմէ 370ը հաշմանդամ մանուկներու համար մասնագիտացած յատուկ հաստատութիւններու մէջ են: 2007ի ընթացքին 80 երախայ վերադարձած են իրենց ընտանիքներուն:

***

ԼՂՀ

ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԸ

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան մէջ յատուկ պատրաստութեամբ կը նշուի անկախ պետականութեան մեկնակէտ շարժումին քսանամեակը: Պետական պիւտճէէն Ստեփանակերտի քաղաքապետարանին յատկացուած է 2,5 միլիոն դրամ:

Փետրուարի սկիզբէն դպրոցներուն մէջ բաց դասեր կը կազմակերպուին. անոնք նուիրուած կ'ըլլան ազատագրական շարժումին տարեգրութեան: Փետրուար 18ին քաղաքապետարանին մէջ շարժման մասնակիցներուն հետ ընդունելութիւն տեղի կ'ունենայ, յաջորդ օրն ալ այցեր կը տրուին զոհուած եւ անհետ կորսուածներու թանգարաններուն: Իսկ Փետր. 20ին Ստեփանակերտի Վերածննդի հրապարակին վրայ տօնական համերգ տեղի կ'ունենայ:

ԳՐԷԹԷՅ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՏԱԽՏԱԿԸ ԹՇՆԱՄՈՒԹԵԱՆ ԹԻՐԱԽ

Գրէթէյի Հայերու ընկերակցութիւնը տեղեկացուցած է թէ հակահայ թշնամական արձանագրութիւններ եղած են քաղաքին Հայաստանի երախաներու հովանաւորութեան շարժումի յուշատախտակին վրայ: Ան զետեղուած էր Գրէթէյի հանրապարտէզին «Հայաստանի պարտէզ»ին մէջ:

ՄԱՄՈՒԼ

«COURRIER INTERNATIONAL»

(14/20 février)

ARMENIE. —

CITOYENS, ENCORE UN EFFORT POUR BATIR UN ETAT JUSTE!

Շաբաթաթերթը կ'արձագանգէ Հայաստանի նախագահական ընտրութիւններուն, թարգմանաբար ներկայացնելով «Գոլոս Արմենիի»ի յօդուածը:

Յօդուածագրին համար Փետրուար 19ը ամէն ձեւով վճռական հանգրուան մըն է Հայաստանի պետութեան զարգացման համար եւ զօրաւոր ու անկախ ընկերութեան մը ստեղծման:

Կ'ողջունէ Ռ. Քոչարեանի ժամանակաշրջանը, քանի Հայաստան անոր կը պարտի հաստատուն պետութիւն մը ըլլալը: Կը յիշէ նաեւ Լեւոն Տէր Պետրոսեանի թեկնածութիւնը, ըսելով թէ ինչ որ ան այսօր կ'այպանէ ներկայ իշխանութեան գործելակերպին մէջ, մոռցած ըլլալ կը թուի թէ իր նախագահութեան օրով ալ նոյնն էր: Կ'աւելցնէ թէ մոռցած է նաեւ որ իր օրով Հայերու գլխաւոր մտահոգութիւնն էր երկիրը փրկել սնունդի եւ ուժանիւթի չգոյութենէն:

Ընդհանուր ձեւով, յօդուածը զոր ստորագրած է Ռուբէն Մակարեան, դրական հաշուեկշիռը կը ներկայացնէ Ռ. Քոչարեանի վարած քաղաքականութեան ու խիստ կերպով կը քննադատէ Լ. Տէր Պետրոսեանի առաջադրած ծրագրերը երկրին բարելաւման համար, մինչ անոր վերագրելով իր շրջանին տիրող կացութեան բացարձակ մոռացումը:

Յօդուածագիրը առանձին կ'անդրադառնայ միւս թեկնածուներուն, չեշտելով թէ տնտեսական հարցերը, Լ. Ղարաբաղի ճակատագիրը եւ Հայաստանի ռազմագիտական դիրքորոշումը Ռուսաստանի եւ Արեւմուտքի նկատմամբ, գլխաւոր հարցերն են ընտրապայքարին:

***

Կարճ արձագանգ մը կայ նաեւ «Իզվեստիա»յէն, ուր կը վերլուծուի Հայաստանի ռուսամէտ եւ արեւմտամէտ դիրքերը, հաստատելով նաեւ որ Փետր. 19ի ընտրութիւնը շատ կը նմանի Ռուսաստանի Մարտ 2ի ընտրութեան, քանի վարչապետը՝ Ս. Սարգսեան հաւանաբար յաղթէ: Վերլուծման եզրակացութիւնն այն է որ Մոսկուա կայուն, եռանդուն երկիր մը կ'ուզէ որ պատասխանատու կառավարութիւն մը ունենայ եւ յանձնառու ըլլայ Ռուսաստանի հետ շինարար յարաբերութիւններու: Այդ տեսակէտով, Ս. Սարգսեանի թեկնածութիւնը նպաստաւոր է Ռուսաստանի, ուր կը վայելէ բարձր մակարդակի զօրակցութիւն մը:

ՔՈՒԷԱՐԿԵԼ ՉՏԱԼՈՒ ՏԱՐԲԵՐԱԿԸ

Արտասահմանի մէջ ապրող կամ առժամապէս գտնուող Հայաստանի քաղաքացին, եթէ մնացած տասը օրուան մէջ հրաշք չպատահի, պիտի չկարենայ քուէարկել։ Կարծիք յայտնել թէ ո՛վ կ'ուզէ տեսնել յառաջիկայ հնգամեակին, կամ աւելի ճիշդը՝ տասնամեակին, երկրին իշխանութեան բարձրագոյն դիրքին վրայ։ Տասնամեակ, քանի որ հոն հասնողը, ինչպէս այլուր, ուչ մէկ տրամադրութիւն ցոյց կու տայ առաւելագոյնը — ժամանակով ու միջոցներով — վայելելէ հրաժարելու։ Ժողովրդավարութեան նման մանրուքներ կը գլորին, կ'երթան այդ տրամադրութեան բացակայութեան քովէն, նոյնիսկ երբ վերընտրութիւնը խարդախուած է, խարդախութիւնը կասկած չի վերցներ բոլորին համար։ Եւ եթէ չկան պարտաւորեցնող ազդակներ ալ, աթոռը ձեռք անցընողը զայն կը պահէ մինչեւ անկարելիին սահմանը։

Վերադառնալով արտասահմանի հայաստանցիին քուէարկելու արգելքին, ան կրնար իմաստ ունենալ, առնուազն երկու քաղաքացիութեան պարագային. ի վերջոյ կարելի է տեղ տալ մօտեցումին, թէ անհատ մը մէկ երկրի մը ճակատագրին մասին կրնայ ձայն ունենալ։ Թէ անյարմար է երկիր մը դնել պահեստի ապրելավայրի կացութեան մէջ։ Եթէ Հայաստանի քաղաքացին ստացած է նաեւ, օրինակ ամերիկեան քաղաքացիութիւն, հոն կ'ապրի ու շատ միտք չունի մնայուն բնակութեան վերադառնալու իր ծննդավայրը, ի՞նչ իմաստ կ'ունենայ Հայաստանի ճակատագիր որոշելը, իր քուէով։

Սակայն նոյնը չէ այն անձերուն պարագան որոնք զանազան առժամեայ պատճառներով կը բացակային երկրէն։ Ի՞նչպէս կարելի է գործով, զբօսաշրջութեան նպատակով, կամ այլ պատճառով մը քուէարկութեան օրը արտասահմանի մէջ գտնուողին առջեւ փակել ընտրելու իրաւունքին կիրարկումը։ Դեսպանատուները այդ մէկն ալ չունի՞ն իրենց գործունէութեան շրջանակին մէջ։

Հայաստանի պարագային այդ իրաւունքին կաշկանդումը ա՛լ աւելի այլանդակ բնոյթ կ'առնէ, եթէ լրջօրէն նկատի առնուին աջէն ու ձախէն տրուած բացատրութիւնները։ Անոնց կարգին են սփիւռքեան ենթադրեալ նախընտրութիւններու հաշիւներ, իշխանութենէն դժգոհութեան ազդակ, եւլն.։ Առաջինը այլեւս աւելորդ անգամ մը եւս կը մատնէ Սփիւռքը չճանչնալու հայաստանեան մենաշնորհը։ Հիմնուիլ այն վարկածին թէ Սփիւռքի Հայը (Հայաստանի քաղաքացի ըլլալու պարագային) կը նախընտրէ ՀՅԴ-ի կամ Ժառանգութեան թեկնածուն, կարելի չէ այլ բանի յայտարար նկատել։ Մնաց որ Ժառանգութեան թեկնածուն թեկնածու իսկ չէ։ Կրնայ շատ-շատ իր համակիրներուն քուէի նախընտրութեան թելադրանք մը ընել։ Ատիկա ո՞ր չափով կը յաջողի խանգարել մէկուն կամ միւսին յաղթանակի հաշիւները։

Անկախութեան նախօրեակին, երբ այլեւս գրեթէ չօշափելի իրականութիւն էր խորհրդային կարգերու փախճանը, անակնկալին ազդեցութեան տակ թոյլատրելի կը համարուէր ամէնէն խենթ երազն անգամ։ Ու կարեւոր էր Սփիւռքահայերու թիւը որ կ'ուզէր, կը հաւատար ալ թէ մէկ օրէն միւսը տարբերութիւն պիտի չմնար Հայուն եւ Հայաստանի քաղաքացիին միջեւ։ Բայց անկախութեան առաջին քայլերուն ընկերացողները կատարած էին ըղձացականն ու աշխարհի բաները զանազանելու վարժընթացը։ Հայը ձգեցին Հայ, Հայաստանի քաղաքացին ալ Հայաստանի քաղաքացի. կամ աւելի ճիշդը՝ այս վերջին զանգուածէն ինչ որ մնաց իրենց։ Ու աւելի քան մէկուկէս տասնամեակէ ի վեր զանազանումը օրակարգի վրայ է։

Սկզբունքի այս հաւատարմութիւնը քիչ մը անբացատրելի է ամէն անոնց համար որ այնքան ալ լաւ չեն գիտեր թէ ինչպէս կը բանի իշխանաւորներու տրամաբանութիւնը։ Մանաւանդ երբ արձանագրուած փաստը ցոյց կու տայ որ արտաշխարհի մէջ ապրող հայաստանցիներու մէջ մեծ համեմատութիւն չեն կազմեր քուէարկելու իրաւունքին տէր դառնալու կեցուածքին տէրերը։

Այս վէճին մէջ ամէնէն տրամաբանականը կը թուի պնդումը թէ արտասահմանի մէջ քուէարկելու արգելքը կը ծառայէ երկրին մէջ խարդախութիւններու կազմակերպումին։ Դուրսիններուն քուէի ուղղութիւնները հաշուողները նոյնքան ջանք կատարա՞ծ են ընտրացուցակները խղճամտօրէն քննելու, պրպտելու։ Թէ ինչպէս պնդողներ կային, այդ ցուցակներէն բացակաները զտելու գործը կատարուած չէր, ինչ որ արդար է մտածել թէ կը գրգռէ խարդախութեան ախորժակները։ Դժուար պէտք չէ ըլլայ ճար մը գտնել անտէր անուններու տէր ներկայանալու եւ կրկնակի, եռակի անգամներ քուէարկելու համար։ Երեւոյթը ո՛չ աննախընթաց է, ոչ ալ վերջինը ըլլալու կոչուած։ Մանաւանդ որ միջազգային դէտերը որոնց ներկայութեան մասին կանոնաւոր կերպով տեղեկատուութիւն կը կատարուի, որպէս վաղուան բարենիշներու կանխահաշիւ, մինչեւ որ անդրադառնան կատարուածին, Հայաստան առնուազն երկու ընտրութիւն եւս կատարելու հանգրուանին հասած կ'ըլլայ…

Արտասահմանը նման յատակ գիծով մը անջատողները հակասական երեւոյթի մըն ալ չեն անդրադարձած. կամ պէտք է խորհիլ որ նման երեւոյթներ ալ մանրուքներու մաս կը կազմեն։ Արդարեւ, պարբերաբար Հայաստանը կը կանչուի ըլլալու, կամ ինք կը ներկայանայ, անխտիր բոլո՛ր Հայերուն հայրենիքը։ Այս ձգտումին ու յաւակնութեան չի՞ հակասեր, մէկդի ձգելով արտասահմանի Հայը, դուրսը գտնըւողն իսկ քուէարկելու իրաւունքէն զրկելու փութկոտութիւնը։ Մանաւանդ «Մէ՛կ, մէ՛կ»ով սկսող լոզունգներու լոյսին տակ։ Այս երեւոյթին հանդէպ ի՞նչպէս հաւատալ որ արտագաղթը անպայման դադրեցնելու կարօտ լուրջ վէրք կը նկատեն Հայաստանի իշխանութիւնները։ Եթէ այդպէս ըլլար, պիտի յօժարէի՞ն այսքան դիւրութեամբ օտարելու, այլացնելու երկրէն մեկնած, բայց հայաստանեան քաղաքացիութիւնը պահած զանգուածները։

Բայց ճիշդ է որ նարինջ ուտողներուս խելքը շատ չի հասնիր պետական մտածելակերպին, մանաւանդ երբ խնդրոյ առարկայ չէ գրպանի ազդակը։

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՎԵՆԵՏԻԿԸ ԵՒ ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԸ...

Աւետիք Իսահակեանը Վենետիկում ապրել է հինգ տարի։ 1921 թուականի Ապրիլից հաստատւում է այստեղ եւ ապրում ու ստեղծագործում է մինչեւ հայրենիք վերադառնալը։ Այստեղ են ծնւում Իսահակեանի այնպիսի բանաստեղծութիւններ, որոնք յետագայում հեղինակի ստեղծագործական ժառանգութեան մարգարիտները եղան։ Հիմնականում դրանք հայրենասիրական բանաստեղծութիւններ են՝ «Հայաստանին», «Անի», «Հայրենիքիս» և վերջապէս «Ռավեննայում»։ «Ռավեննայում» բանաստեղծութիւնը հայ հայրենասիրական քնարերգութեան այն ստեղծագործութիւններից է, որը չի տառապում վերամբարձութեամբ, ամպագոռգոռ ածականներով, հայրենասիրական նուիրումի կեղծ ու եղերամայրին վայել երդումներով։ Բանաստեղծը ընդամէնը 12 տողում հայրենիքի գոյութեան ու յաւերժութեան խորհրդի անսպասելի բանաստեղծական լուծում է գտնում։ Միակ տեղանունը, որ հոլովւում է այս բանաստեղծութեան մէջ Արարատն է։ Ընդամէնը մի անգամ է յիշատակւում Արարատ անունը եւ վերջ։ Արարատը դառնում է հայրենիքի յաւերժութեան խորհրդանիշ, անխորտակելի լինելիութեան իմաստ ու ըմբռնում։

Արարատի ծեր կատարին
Դար է եկել, վայրկեանի պէս,
Ու անցել։

Անհուն թուով կայծակների
Սուրն է բեկուել ադամանդին
Ու անցել։

Մահախուճապ սերունդների
Աչքն է դիպել լոյս գագաթին
Ու անցել։

Հերթը հիմա քոնն է մի պահ
Դու էլ նայիր սէգ ճակատին
Ու անցիր…

1926 Յունիսի 8
Վենետիկ

Հայրենասիրական բանաստեղծութիւնների կողքին Իսահակեանը գրել է նաեւ սիրային բանաստեղծութիւններ։ «Ասում եմ թէ՝ դա այնպէս» եւ «Մի մրայօն աղջիկ տեսայ»։ Արձակ էջերից Իսահակեանը Վենետիկում է գրել «Սաադիի վերջին գարունը», «Լի Թայի սոն», «Լիլիթը», «Երանելին աբբայ Մարկոս», «Անպարտելի ոգին»։

1932ին Վենետիկում լոյս տեսաւ «Աչնան ծաղիկներ» բանաստեղծութիւնների ժողովածուն։ 1924ին Վենետիկում Իսահակեանը հանդիպում է Մարտիրոս Սարեանին եւ Եղիշէ Չարենցին։ Այդ հանդիպման տպաւորութեամբ Չարենցը գրում է իր հռչակաւոր «Էլէգիա գրուած Վենետիկում» բանաստեղծութիւնը, որը բանաստեղծական զրոյց է երկու բանաստեղծների միջեւ։ Մեր ժողովրդի ու հայրենիքի ճակատագրի մասին Չարենց—Իսահակեան կարծիքների խոհա—փիլիսոփայական իմաստաւորումը։

Սարեանի եւ Չարենցի հետ Իսահակեանը թափառում է Վենետիկի փողոցներում։ Մօտենում են Ռիալթոյի կամուրջին, որի մասին 1925 թուականի Դեկտեմբերին Իսահակեանը գրել էր մի անզուգական բանաստեղծութիւն։ Այս բանաստեղծութեան մէջ էլ Իսահակեանը յանկնիկ է։ Բանաստեղծական պատկերները հեռու են ճիչ ու աղաղակ լինելուց եւ ընթերցողի սիրտն են գրաւում քնարական մեղմութեամբ ու պատկերի գեղանկարչական յստակ դրսեւորմամբ։

«Մի մրայօն աղջիկ տեսայ»ն հայ սիրերգական քնարերգութեան ինքնօրինակ նմոյշներից է։

Լուի Արակոնը Իսահակեանին ու Չարենցին Ի. դարի մեծերի կողքին է դրել։ Մայակովսկի, Եսէնին, Էլիւար, Փրէվէր, Ռիլքէ, Կարսիա Լորքա։ Իսկ ռուս մեծագոյն բանաստեղծ Ալեքսանդր Բլոկը 1916ին բացագանչում է. «Իսահակեանի նման թարմ ու անմիջական տաղանդ այժմ բովանդակ Եւրոպայում չըկայ»։

Իսահակեանը «Մի մրայօն աղջիկ տեսայ»ն գրել է 1925թ. Դեկտեմբերին Վենետիկում։ Առաջին անգամ տպագրուել է Փարիզում։ «Յառաջ»ի 1926թ. Յունուարի 6ի համարում (թիւ՝ 68)։

Մի մրայօն աղջիկ տեսայ
Ռիալթոյի կամուրջին,
Ցորդ մազերը — գետ գիշերուայ,
Եւ յակինթներ՝ ականջին.

Աչքերը սեւ — արեւներ սեւ,
Արեւների պէս անշէջ,
Գալարւում էր մէջքը թեթեւ
Ծաղկանկար շալի մէջ։

Աչքս դիպաւ աչքի բոցին.
Ու գլուխս կախեցի,
Ժպտաց ժպտով առեղծուածի.
Յաւերժական կանացի։

Միամիտ չեմ՝ հաւատամ քեզ.
Տառապանքս փորձ ունի.—
Մի մրայօն կոյս էր քեզ պէս,
կոտրեց սիրտս պատանի…

Շաւարշ Միսաքեանը կանխահաս գուշակել էր…

ԵՐԿՐՊԱԳՈՒ

ԴՈՂՈՒԹԻ ԴՈՂՈՒՄ

ԹԱՔՍԻՄԻ (Պոլիս) Ս. Յարութիւն եկեղեցւոյ մէջ, Յունուար 13ին, անուանակոչութեան տօնին առթիւ յիշատակուած են Խասեանի բարերարներ Յովհաննէս և Մկրտիչ Խասեան եղբայրները, որոնք 113 տարի առաջ հիմնած են վարժարանը։ Եկեղեցական արարողութենէն ետք, Խասեան սանուց միութեան սրահին մէջ տեղի ունեցած է սիրոյ սեղան մը նախագահութեամբ պատրիարքական փոխանորդ Շահան արքեպիսկոպոսի։ Օրուան խօսնակը աւարտական դասարանէն Նարօտ Թօմպաքեան բեմ հրաւիրած է Սանուց միութեան ատենապետուհին տիկին Մարիամ Տրամէրեան, որ ողջունելէ ետք ներկաները, երախտագիտութեամբ յիշատակած է Խասեան եղբայրները, անդրադառնալով անոնց կատարած երախտաշատ առաքելութեան։ Շեշտած է թէ այս տարի պանծալի տարի մըն է քանի կը տօնուին Պէյօղլուի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ հիմնադրութեան 200ամեակը ու Խասեան սանուց միութեան 60ամեակը։ Ցոյց տրուած է տեսերիզ մը, որ կը ներկայացնէր վարժարանէն ներս կատարուած աշխատանքը ուսումնական գետնի վրայ։ Յաջորդաբար արտայայտուած են վարժարանի լիսէի բաժնի տնօրէն տիկին Սաթենիկ Նշան եւ նախակրթարանի բաժնի տնօրէնուհի օրդ. Առլին Եշիլթէփէ։ Աշակերտներուն հրամցուած գեղարուեստական բաժինէ մը ետք, ելոյթ ունեցած է Նայեան Ալթունթէփէ, որ կարդացած է իր ինքնագիր մէկ գրութիւնը հայերէն լեզուի կարեւորութեան մասին։ Հուսկ բանքը արտասանած է Շահան արքեպիսկոպոս։

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԱՆՔԵՐՆ ՈՒ ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՐԱՆՆԵՐԸ»

Այս էր նիւթը Փարիզի Ս. Մեսրոպ մշակութային կեդրոնին Փետր. 7ին կազմակերպած բանախօսութեան որ յանձնուած էր Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի տեսուչ՝ Հ. Յարութիւն վրդ. Պզտիկեանի խնամքին:

Բանախօս վարդապետը, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, անդրադարձաւ նախ Հայ մշակոյթի առանձնայատկութեան, որ ի սկզբանէ չէ կեդրոնացած անհատի մը պաշտամունքի վրայ, մշակոյթ մըն է որ ընդհանուր առումով դիակի մը շուրջ չի դառնար, ինչ որ է փարաւոններու պարագան (տաճարներ, բուրգեր, սփինքսեր, լաբիւրինթոսներ՝ դիակ մը պահելու, կամ սիկուատները): Հայոց արքաները, եկեղեցապետները ունեցած են պարզ, հասարակ մահկանացուներու նման դամբարաններ, բայց անոր փոխարէն զարկ տրուած է անհատական զարգացումին: Մինչեւ Գրոց գիւտը բոլոր ուսումնատենչ երիտասարդները եւ եկեղեցականները ղրկուած են օտար ափեր — Հռոմ, Աթէնք, Աղեքսանդրիա, Անտիոք — համալսարաններ յաճախելու. իսկ Գրոց գիւտով սկսած են Հայաստանի մէջ ծաղկիլ բազմաթիւ դպրոցներ, ուսումնական կեդրոններ, Ս. Սահակի եւ Մեսրոպ Մաշտոցի ջանքերով, որուն արդիւնքը եղած է Ե.–Թ. դարերուն փայլուն ժամանակաշրջան մը, գրականութեան, պատմագրութեան, փիլիսոփայութեան, թարգմանական գործերու ,օտար լեզուներու, աստուածաբանութեան, ճարտասանութեան, քերթողական արուեստի: Հայ հողին վրայ եւ դպրատուներու մէջ թարգմանուած են հեթանոս եւ քրիստոնեայ մեծագոյն հեղինակներու գործերը, Արիստոտէլ, Պղատոն, Սոփոկլէս, Փիլոն Աղեքսանդրացի, Աստուածաշունչը, Բարսեղ Կեսարացի, Ոսկեբերան Հայրապետ, Գրիգոր Նազիանզացի. Գրիգոր Նիւսացի, Պորփիւր...

Պատմութիւնը մեզի աւանդած է այդ շրջանի կարգ մը հեղինակներու անուններ. Յովհան Եկեղացի, Յովսէփ Պաղնացի, Կորիւն, Տիրայր Խորձենացի, Եզնիկ Կողբացի, Յովսէփ Վայոցձորեցի, Աբրահամ Արեւելցի, Մամբրէ Վերծանող եւ այլն:

Ժ.-ԺԴ. դարերուն 80է աւելի դպրոցներ սկսած էին գործել վանքերու մէջ կամ հարեւանութեամբ: Կային «Իմաստնոց տուներ», «Տուն դպրանոցներ» որպէս ժողովրդական դպրոցներ, զարգացած անհատի մը առաջնորդութեան տակ: Կային կարեւոր քաղաքներու մէջ գործող վարժարաններ՝ Անի, Կարս, Վան, Դսեղ, Սանահին եւն.:

«Վանական տարրական» դպրոցներու մէջ կ'աւանդուէին գրագիտութիւն, թուաբանութիւն, պատմութիւն, երաժշտութիւն:

«Վանական բարձրագոյն» կրթարանները կոչուած՝ նաեւ «Վարդապետարան» եւ «Համալսարան», կը դասաւանդէին աստուածաբանութիւն, փիլիսոփայութիւն, աստղաբաշխութիւն, հաշուապահութիւն, երկրաչափութիւն, գրականութիւն, եւն.: Այդ տարիներուն փայլած են Տաթեւի եւ Գլաձորի համալսարանները, «Նարեկ»ի ճարտասանական դպրոցը, Անի քաղաքի փիլիսոփայական համալսարանը, Սիսի ճեմարան–համալսարանը, Սանահինի, Հաղբատի ,Արշարունեաց, Երասխաձորի, Կամրջաձորի, Բջնիի, Կեչառիսի, Կարսի, Գօշավանքի. Ակների, Տարօնի, Սկեւռայի, Լամբրոնի, Դրազարկի եւ այլ դպրոցանոցները:

ԺԵ.-ԺԸ. դարերուն տեղի կ'ունենայ ընդհանուր անկում թուրք զանազան ցեղերու ասպատակութիւններու հետեւանքով, բազմաթիւ վարդապետարաններ հողին կը հաւասարին. Կեչառիսը, Գեղարդը, Աղջոց վանքը, Թանատի վանքը, Կուքի եւ Ոծոպայ վանքերը, Գլաձորի համալսարանը եւն., եւ կարճ ժամանակով կը ծաղկին նոր կեդրոններ աւելի ապահով նկատուած վայրերու մէջ, Բաղէշի Ամրդոլի վանքին կից կը սկսի գործել դպրոց մը, Տաթեւի Մեծ Անապատը, Ագուլիսի, Ախթամարի, Լիմի եւ Երեւանի վանական դպրոցները:

ԺԷ.–ԺԸ. դարերուն լուսաւորութեան կեդրոնները կը տեղափոխուին օտար ափեր, Վենետիկ, Նոր Ջուղա, Կ.Պոլիս, Լվով, Հռոմ, Ս. Ղազար եւ այլուր. արդէն ծնած էր Տպագրութեան դարը:

Բանախօս վարդապետը յատուկ անդրադարձաւ «Սիւնիքի վարդապետարան»ին որ համաձայն Ստեփանոս Օրբէլեան պատմիչին, սկիզբ առած է Զ. դարուն, հաւանօրէն Շաղխտա գիւղաքաղաքին մէջ, ուր աւանդուած նիւթերը, կ'ըսէ դարձեալ նոյն պատմիչը, ընդօրինակուած էին պաշտօնապէս Ս. Սահակէն եւ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցէն մանաւանդ մեկնաբանելու Սուրբ Գիրքը:

Սիւնիքի վարդապետարանը Զ. դարուն սկսաւ բարգաւաճիլ եւ տալ քերթողներ եւ իմաստասէրներ:

Յաճախ վարդապետանոցներէն աւելի «համբաւ վայելող վարդապետներն էին» որ կը ստեղծէին ուսումի կեդրոններ իրենց իսկ բնակած վանքերուն մէջ. այսպէս Կարինի՝ Խաչկայ, Արագածոտնի՝ Ս. Աստուածածին, Թեղենեաց, Հերմոնի, եւն.:

Եւ որպէս լրում իր ներկայացումին, դասախօսը ցոյց տուաւ գիտարուեստական մակարդակով իր իսկ պատրաստած ֆիլմը Հայաստանի ներկայ սահմաններուն մէջ գտնուող կարգ մը պատմական կանգուն եւ կիսաւեր վանքերուն:

Ներկաները դասախօսութեան աւարտէն ետք ալ երկար մնացին հիւրասիրուելով քաղցրեղէններով:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO Madame»

(9-10 février)

ALAIN TERZIAN ET CHAUMET

Ալէն Թէրզեան եւ գոհարավաճառ Շոմէ կը գործակցին Սեզարներու արարողութեան համար, որ տեղի կ'ունենայ Փետրուար 22ին: Ա. Թէրզեան նախագահն է Սինեմայի արուեստներու եւ թէքնիքներու ակադեմիային եւ Թիէրի Ֆրիշ, որ նախագահն է ծանօթ գոհարավաճառ Շոմէի միասնաբար իրագործած են բացառիկ նկարահանում մը, որ առիթ տուած է արուեստի նկարներու ցուցադրութեան մը, խորագրուած «Շօ Մի»: Ան լոյսին կը բերէ վաղուան չարժարուեստին յոյսերը: Այս գործակցութիւնը կը տեւէ երեք տարիէ ի վեր գոհացնելով երկուքն ալ: Ալէն Թէրզեան կ'ըսէ. «Միասին կ'ուզենք այնպէս ընել որ անմատչելի երազները իրականութիւն դառնան»:

ԴՈՂԱՑԻԹԻ ԴՈՂԱՑՔ

ՊՈԼՍՈՅ Ճէյլան Էնթէրգոնթինանթալ պանդոկի սրահներուն մէջ Յունուար 26ին տօնուած է հայ կաթողիկէ համայնքին պատկանող Ս. Յակոբ հիւանդանոցին 170ամեակը: Պատուոյ սեղանին նախագահած է հայ կաթողիկէ համայնքին Վիճակաւորը՝ Յովհաննէս արք. Չոլաքեան: Ճաշը բացուած է կարգադիր յանձնախումբի ղեկավար տիկին Սէլմա Իսքէնտէրօղլի ողջոյնի խօսքով: Ապա, ելոյթ ունեցած է հոգաբարձութեան ատենապետ Պեռնար Սարըպայ, որ պատմական տեղեկութիւններ տուած է հիւանդանոցին հիմնարկութեան դրուագներուն եւ նախկին հոգաբարձութենէն ցայսօր կատարուած աշխատանքներուն մասին: Խօսք առնելով Յովհաննէս արք. Չոլաքեան ծանրացած է այն երկար ճամբուն վրայ զոր կտրած է հիւանդանոցը մինչեւ այսօրուան ուրախացուցիչ եւ հպարտացուցիչ պատկերը: Ընթրիքի աւարտին Պէրնար Սարըպայ անակնկալ մըն ալ ըրած է Մարմարայի խմբագրապետին, որուն տարեդարձն էր նաեւ Յունուար 26ը եւ շնորհաւորած է զինքը, հրաւիրելով որ ինք կտրէ տարեդարձի կարկանդակը:

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԾՈՎԱՅԻՆ ԳԼԽԱՒՈՐ ՇՏԱՊԻ ԳԵՂԱՆԿԱՐԻՉԸ

– Դրա համար էլ հետեւէք շտաբականների օրինակին, – առարկում էր Յուլիա Եակովլեւնան, – եւ մնացէք թիկունքում: Ըստ որում կարող եմ ձեզ յիշեցնել այն կարգադրութիւնը, որի համաձայն ձեզ կցել են Ծովային գլխաւոր շտաբին: Այնտեղ ասուած է՝ «Կոչումն այս համարել պատուաւոր...»: Այդ կոչումը ձեզ որեւէ չափով չի պարտաւորեցնում, քանի որ սոսկ պատուաւոր է:

Այվազովսկին չվիճեց նրա հետ: Միայն ձեռքը թափ տուեց: Իսկ ծառային կարգադրեց, որպէսզի ճանապարհի պատրաստութիւն տեսնի: Երբ յաջորդ օրը հարազատներին հրաժեշտ տալով մօտեցաւ Արխիպին՝ ողջագուրուելու, ծերունին նրան ասաց.

– Ինչո՞ւ ես ինձ մնաս բարով ասում... Կարծում ես, թէ գութից ձեռքով կ'անեմ քեզ ու տո՞ւն կը մտնեմ...Ո՛չ, սիրելիս, դու ինձ վատ գիտես: Եթէ քո սիրտը չի դիմանում ու այդպէս Սեւաստոպոլ ես ձգտում, հապա ի՞նչ կը կատարուի իմ, ծեր նաւաստուս հոգում: Չէ, աւելի լաւ է միասին գնանք: Կարծում եմ, ինձ համար կողքիդ մի տեղ կը գտնուի... Ի՞նչ կայ այստեղ մտածելու, – յանկարծ բարկացաւ Արխիպը: – Ես ընդամէնը կատարում եմ իմ վաղեմի ծառայութիւնը, – որին ինձ նշանակել է ինքը՝ ծովակալ Միխայիլ Պետրովիչ Լազարեւը. ես պէտք է հոգամ նկարիչ Այվազովսկու կեանքի համար...

Սկզբում Այվազովսկին փոքր-ինչ շփոթուեց, բայց յետոյ լրջօրէն ասաց.

– Դէհ, ինչ արած, պատրաստուիր...

– Ես երէկուանից եմ սնտուկս պատրաստել:

Հռչակաւոր նկարչի Սեւաստոպոլում գտնուելու լուրը արագօրէն տարածուեց քաղաքը պաշտպանողների մէջ: Առաջին իսկ օրը նրան տեսան Մալախով Կուրգանում Նախիմովի եւ Կոռնիլովի հետ: Այվազովսկուն ուղեկցում էր հաշմանդամ ծեր նաւաստին, որն անբաժան էր նրանից:

Շուրջն ամէնուրեք եռում էր աշխատանքը, ամրացնում էին պաշտպանական գիծը: Կոռնիլովը Այվազովսկուն պատմեց գեներալ-ինժեներ Տոտլեբենի ու նրա բանուորների մասին, որոնք յաճախ ըստիպուած աշխատում էին հակառակորդի կրակի տակ: Այվազովսկին ունկն էր դընում ծովակալի պատմածներին եւ միաժամանակ ալբոմում ինչ-որ ուրուագծեր անում: Ապա Կոռնիլովը նկարչի ուշադրութիւնը հրաւիրեց հակառակորդի այն հողաթմբերի վրայ, որ գիշերս կառուցւում էին, իսկ ցերեկը մեր հրանօթների կողմից հողմացրիւ արւում: Հէնց այդ րոպէին հրետանային փոխհրաձգութիւն սկսուեց: Ֆրանսիացիներն ու Անգլիացիները օր ցերեկով հողաթմբեր էին կանգնեցնում: Սեւաստոպոլցիք որոշեցին խանգարել դա եւ կրակ բաց արեցին: Սկսուեց հրետանային ուժեղ մենամարտ, սուլում էին արկերը:

Արխիպը, փոքր-ինչ այն կողմ կանգնած, սրտի ցաւով դիտում էր խորտակուած նաւերի կայմերը: Յանկարծ նա ճանաչեց «Սիլիստրիա»յի նաւակայմը:

– Իվան Կոնստանտինովիչ, տեսէք՝ մեր «Սիլիստրիա»ն...:

Եւ խօսքը բերանում՝ ընկաւ: Ռումբը, անցնելով Կոռնիլովի, Նախիմովի ու Այվազովսկու կողքով, ջարդեց ծեր նաւաստու կրծքավանդակն ու միակ ոտքը:

Այվազովսկին եւ ծովակալը նետուեցին դէպի Արխիպը: Իսկ սա, վերջին ուժերը հաւաքելով, շշնջաց իրեն բարձրացնող նկարչին.

– Մի՛ տխրիր, Իվան Կոնստանտինովիչ... նաւաստու մահ բախտ ընկաւ ինձ... դա շատ աւելի լաւ է, քան հիւանդութիւնից անկողնում մեռնելը: Իսկ դու... մի՛ մնայ այստեղ, – լեզուն արդէն չէր ենթարկւում, բայց ծերունին մի կերպ շշնջաց իր վրայ կռացած Կոռնիլովին ու Նախիմովին.

– Աստուած սիրէք, պարոնայք ծովակալներ, յետ ուղարկեցէք դրան այստեղից: Նա տեսաւ Սեւաստոպոլը, այժմ անհրաժեշտ է, որ մեր թոռները նոյնպէս տեսնեն Սեւաստոպոլը պաշտպանողներին:

Ծերունին կորցրեց գիտակցութիւնը: Երբ նրան հասցրին վիրակապարան, արդէն մահացած էր:

Իվան Կոնստանտինովիչը միայն երկու օր մնաց Սեւաստոպոլում: Ռմբակոծութիւնները գնալով ուժեղանում էին, եւ Կոռնիլովը հասկանում էր, թէ որքան կարեւոր է պահպանել ծովանկարչի կեանքը: Այվազովսկին ստիպուած եղաւ ենթարկուել հրամանին եւ հեռանալ պաշարուած քաղաքից:

Հազիւ էր նկարիչը Խարկով հասել, երբ ստացուեց սարսափելի բօթը. Հոկտեմբերի հինգին, Մալախով Կուրգանում սպաննուել էր Վլադիմիր Ալեքսէեւիչ Կոռնիլովը:

(Շար. 164)

(Շար. Ա. էջէն)

թիւնը: Քուշնէրի դիրքը, ուրեմն, չի համապատասխաներ արտաքին նախարարութեան բանբերին Յունուար 23ի արտայայտութեան, ուր կ'ըսուէր թէ «ոեւէ մանուկ որ կը մասնակցի զինեալ հակամարտութեան մը, զոհ մըն է եւ այդպէս պէտք է նկատուի: Դէպքերու ընթացքին անչափահաս Պ. Խատր պէտք է յատուկ վարուելակերպի արժանանայ»: Այս է նաեւ կարծիքը Ռոպէր Պատէնթէրի, արդարութեան նախկին նախարար, որու ամերիկեան իշխանութիւններուն կողմէ մերժուած էր երթալ պաշտպանել պատանին:

ԼՈՆՏՈՆԻ իր բնակարանին մէջ գտնըուած է միլիառատէր վրացի գործարարի մը՝ Բադրի Պատարկացիշվիլիի դիակը, որ սկզբունքով զոհ գացած է սրտի տագնապի մը, բայց Սքոթլանտ Եարտ քննութիւն բացած է: Ենթական բազմաթիւ հարցերու, քաղաքական թէ դրամական, մասնակցած է եւ այդ իսկ պատճառով մահը բնական չի նկատուիր: Ծնած էր Թիֆլիս, 1955ին, հրեայ ընտանիքի մը ծոցը եւ սկիզբը հաւատարիմ համայնավար շարքային մը եղած է: Յետագային միացած է Բերեզովսկիի եւ անցած Մոսկուա, որու հետ կը խզէ 2002ին, կը հեռանայ Ռուսաստանէն ուր կը փնտռուէր կաշառքի չհատուկութեան համար: Կը թուի սակայն որ լաւ կապեր պահած էր Պուտինի հետ: Անցեալ աշնան, փորձած էր միանալ ընդդիմութեան, տապալելու համար Սահակաշվիլին եւ ձերբակալման նոր հրամանագրի մը ենթակայ էր այդ պատճառով: Այսուհանդերձ ներկայացած էր նախագահական ընտրութեան եւ ձայներու 7%ը ստացած: Լոնտոնի մէջ յայտնած էր թէ մահուան սպառնալիքի տակ էր եւ վրացական վարչակարգը «սպաննողներու զօրագունդ» մը պատրաստած էր իրեն դէմ:

«ՆՈՒՎԷԼ ՕՊՍԵՐՎԱԹԷՕՐ»ի տնօրէնը՝ Ժան Տանիէլ խմբագրականով մը կը գրէ թէ շաբաթաթերթը «սխալ մը» ըրած է արձագանգելով Սարքոզիի վերագրուած էՍ. էՄ. էՍ.ի մը, խոստովանելով սակայն որ նախագահը հրապարակ նետած է իր անձնական կեանքը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ լսատեսողական հանրային սպասարկութեանց գործադուլը մեծ համեմատութիւններու հասած էր Փետր. 13ին (70%), ինչ որ նախընթաց չունէր: Մշակոյթի նախարարուհին Քրիսթին Ալպանէլ փորձեց համոզել (հեռատեսիլի Բ. կայան, ժամը 20ին), որ ծանուցումներու բացակայութիւնը պիտի հատուցուի եւ պէտք չէ մտահոգուիլ այդ առընչութեամբ, թէեւ ճշգրիտ ոչինչ ըսաւ: Աշխատաւորներն ալ ցոյցի դիմած էին Փարիզ:

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ բանակը յայտարարած է Փետր. 13ին, որ «հետապնդուած» 70 պաղեստինցի ձերբակալած է Այսրյորդանան: Միւս կողմէ, երկու Պաղեստինցի ալ վիրաւորուած են իսրայէլեան բանակի կրակոցներէն:

ԱՆՐԻ ՍԱԼՎԱՏՈՐ մեռաւ Փետր. 13ին, Փարիզի իր բնակարանին մէջ, 90 տարեկանին: Երգիչներու ամէնէն երկարակեացը նկատուողը ծնած էր Գայէն (Կիւյան) 1917ին եւ կ'ըսէր թէ Պորիս Վիանի հետ, ինք է rock-ի մուտքի հեղինակը Ֆրանսայի մէջ: Մեռած է Վանտոմ հրապարակի այն յարկաբաժնին մէջ, զոր գնած էր յիսուն տարի առաջ իր առաջին կնոջ՝ Ժաքլինի (Կարապետեան) հետ, զոր իր մուսան կը նկատէր:

JOURNEES D'AMITIE

BAZAR ANNUEL DE CHARITÉ

16 - 17 février 2008

dans la salle polyvalente de la Paroisse des Arméniens Catholiques
13, rue du Perche — Paris 3ème

Alimentation orientale et occidentale — Brocante des cinq continents — Artisanat arménien — Confection — Librairie — Articles ménagers . . .

Métro : Hôtel de Ville — Rambuteau — Filles du Calvaire

Samedi 16 février : de 13h à 20h — Dimanche 17 février : 13h à 17h.

Un repas chaud sera proposé le dimanche 17 février, après la messe.

Nous comptons sur vous pour garnir nos comptoirs et venir les dévaliser.

Nous vous rappelons que le Bazar de charité est l'une des principales manifestations nous permettant de recueillir des fonds pour nos œuvres et notamment pour le fonctionnement de l'**Ecole du Samedi**

CAMP DE SKI

Camp de ski pour famille à « LA SOURCE » à THOLON LES MEMISES (près d'EVIAN) — Altitude : 1000m. — Dans un cadre agréable, de beaux locaux, ambiance arménienne et chrétienne.
Organisé par l'Eglise Evangélique Arménienne.
DATES : du 1er au 8 mars
PRIX : 249 à 288 euros la semaine. Prix par personne en pension complète (Réduction familles nombreuses)
CONTACT : Pasteur Joël MIKAELIAN — Tél. 01 47 36 02 50

L'ASCENSION A LOURDES

Nos paroisses de France organisent
UN PELERINAGE MARIAL A LOURDES
à l'occasion du 150ème anniversaire des apparitions de la Sainte Vièrge à Bernadette
du mercredi 30 avril au samedi 3 mai
sous la présidence de
SA BEATITUDE NERSES BEDROS XIX
Catholicos Patriarche de Cilicie des Arméniens Catholiques

Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **350 euros**
Pour inscriptions et informations : contacter le P. Curé de la Paroisse ou appeler le secrétariat de l'Eparchie — Tél. : 01 40 51 11 90.

Les inscriptions seront closes le 29 février 2008

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ – «Արամ» հաստատութիւն 100 եւրօ:

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage de Robert GUEDIGUIAN, réalisateur

Jeudi 21 février à 20 heures
HOMMAGE A MISSAK MANOUCHIAN
(les Arméniens dans la Résistance)

Film documentaire
d'Arto Pehlivanian, 2007

Réalisé dans le cadre de l'Année de l'Arménie, ce film retrace l'action du groupe Manouchian et des Arméniens dans la Résistance.

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN

P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro: République

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ARNOUVILLE

A l'occasion du 80ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France
La section Astrig d'Arnouville vous invite à fêter la
SAINT VALENTIN le 16 Février
à la salle Aznavour à Arnouville
La soirée sera animée par le chanteur Sahag SISLIAN et son orchestre ambiance assurée
Pour tous renseignements ou réservations, téléphoner à :
Chaké au 01 39 85 12 35 ou
Hripsimé au 01 39 87 08 73

Մ Ե Ծ Պ Ա Հ Ք

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, փետրուար 17

Գ. Կիրակի Քառասնորդաց
«Անառակի» Կիրակի

Գիշերային, Առաւօտեան Արեւագալ ժամերգութեամբ: Յաւարտին պատարագ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 20

ԺԷ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

***

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 15
ԺԲ. օր Մեծ Պահոց
Միասնական հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 19ին:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

RECTIFICATION

Dans mon article sur l'année 1937 en Arménie soviétique, publié dans le numéro de « Միտք և Արուեստ » de février 2008, je déplorais l'oubli par les Arméniens d'Arménie et de la diaspora des procès et des purges de l'année 1937. Je tiens à réparer ma propre négligence et à remercier Monsieur Arby Ovannessian de m'avoir donné les informations suivantes. L'écrivain Kévork Sarkissian (un auteur connu en Arménie) a écrit en 1991 une pièce intitulée **1937, Une heure de cauchemar**, dont l'action dramatique se déroule dans les locaux du Comité de Sécurité d'Etat, à Erévan. Cette pièce a été représentée à Paris, dans le cycle des lectures théâtrales des pièces arméniennes en un acte dirigé par Arby Ovanessian, le 15 décembre 2002, dans le centre culturel Alex Manoogian de l'UGAB. Elle a été publiée dans le tome 3 des pièces en acte édité à Erévan (2003) par Arby Ovannessian avec la collaboration de Jirayr Tcholakian.

Anahide TER MINASSIAN

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ – ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

– ՇԱԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 16, ժամը 16.30ին
ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ
ՀԱՅՐԵՆԻ ՄԵԾ ՆԿԱՐԻՉ ԳԱՐԼՈՍԻ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ
Հեղինակի ներկայութեամբ –
Կեդրոնի պատկերասրահին մէջ (Սեւր):

– ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 28, ժամը 21ին
ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԵՐԸ
ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ
Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տուն (12–14, ռիւ Սէն–Պազիլ):

– ՇԱԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 12, ժամը 15.30ին
ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԵՂԵՌՆԸ
ՍԿՍԱԾ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵՆԷՆ
Կեդրոնական դահլիճին մէջ (Սեւր):

– ՇԱԲԱԹ, ՄԱՅԻՍ 24, ժամը 15ին
ԺԹ. – Ի. ԴԱՐԵՐՈՒ
ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՆՑՔԵՐԸ
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ
Կեդրոնական դահլիճին մէջ (Սեւր):

դասախօս՝ Հ. Ց. ՊՉՏԻԿԵԱՆ

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

Ի գիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփ Շրջանի Հայ հասարակութեան՝ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 5ին, հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով. –
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27ին,
ՄԻՋԻՆՔ:

(Շար.)

***

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հսկումի ժամերգութիւններ ժամը 17.30ին

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 20
Ս. Սահակ – Ս. Մեսրոպ
(Սէն Ժերոմ)
Քարոզիչ՝
ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆՅ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 22
Ս. Կարապետ (Գամփ. Ֆրէզ)
Քարոզիչ՝
ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

(Շար.)

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 16-17
SAMEDI-DIMANCHE
16-17 FEVRIER
2008

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.897 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 83e ANNEE — N° 21.897

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՄԱՏ ՄՈՒՂՆԻԷԻ սպանութիւնը Դամասկոսի մէջ, զանազան հարցումներու առիթ տուած է, քանի Սուրիա ճանչցըւած է որպէս ապահով ապաստան մը Հեզպոլլայի անդամներուն համար: Ի՞նչպէս Ի. Մուղնիէ անակնկալի եկած է, ինք որ ցարդ կրցած էր ապրիլ գաղտնաբար եւ փրկուիլ բոլոր անոնցմէ, որոնք զինքը սպաննելու ծրագիր ունէին: Սպանութեան օրը եւ պահը կապ ունէի՞ն Հարիրիի սպանութեան տարելիցին հետ եւ ինչո՞ւ Դամասկոս լուռ մնացած էր զոհին ինքնութեան մասին եւ զայն յայտնած միայն 24 ժամ յետոյ: Խորհրդաւոր բան մը կայ և Իսրայէլ անմիջապէս ուրացած է որեւէ մասնակցութիւն: ԱՄՆ Արտաքին նախարարութիւնը յայտարարած է իր գոհունակութիւնը ըսելով.- «Աշխարհ աւելի լաւ վիճակի մէջ է առանց այդ մարդուն»: Իմատ Մուղնիէի յուղարկաւորութիւնն ալ ծովածաւալ բազմութիւն մը համախմբած էր հարաւային Լիբանան, մինչ Պէյրութի մէջ ալ հաւաքուած էր Սուրիոյ դէմ հոսանքին պատկանող ժողովուրդը, որ կ'ոգեկոչէր Հարիրիի սպանութեան Գ. տարելիցը: Մուղնիէի յուղարկաւորութեան, ելոյթ կ'ունենար Հեզպոլլայի պետ Հասան Նասրալլահ որ բուռն կերպով կը յարձակէր Իսրայէլի վրայ, վրէժի կոչ ընելով.- «Ոչ մէկ կասկած կայ, որ Իսրայէլացիք էին զինք սպաննողները, կ'ըսէր Նասրալլահ, պիտի վճարեն. չենք աճապարեր»: Իսրայէլ ապահովութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առած է:

ՍԱՐՔՈԶԻԻ նոր որոշումը որ կը վերաբերի նախակրթարանի ամէն մէկ աշակերտին սորվեցնել Շոայի զոհ գացած մանուկի մը անունն ու մականունը, նոր բանավէճի մը դուռ բացած է, ինչպէս ըրած էր Կի Մոքէի նամակին ընթերցումը: Դաստիարակներն, հոգեբաններն ու պատմաբանները բոլորովին դէմ են, ամէն մէկ ճիւղը իր առարկութիւններով: Շատեր անընդունելի կը գտնեն որ քաղաքականութիւնը այդ աստիճան մուտք գործէ դպրոցներուն մէջ: Մամուլը էջեր կը նուիրէ հարցին, խմբագրականներ կը գրուին եւ Փետրուար 15ին ալ Սարքոզի նախակրթարան մը կ'այցելէր:

«ԶՈԷԻ ՏԱՊԱՆ»Ի նախագահն ալ՝ Էրիք Պրըթօ քննութեան տակ առնուած է խաբերայութեան մեղադրանքով: Ներկայիս, իր հինգ ընկերակիցներուն հետ 8 տարուան բանտարկութեան տակ է, սպասելով Չատի նախագահին ներումին: Բոլորն ալ ամբաստանուած էին «103 մանուկներու առեւանգման փորձի համար»: Պրըթոյի հարցաքննութիւնը նոր եղած էր այն պատճառով որ հացադուլի դիմած էր եւ վատառողջ էր: Հարցաքննութեան ատեն կրկնած է որ ի՛նչ պայմաններու մէջ պատրաստած էր իր ծրագիրը եւ ամէն բան տեղեկացուցած էր Ֆրանսական իշխանութիւններուն:

ՀՌՈՄԻ ժողովրդական քաղաքապետը՝ Վալթէր Վելթրոնի հրաժարած է իր պաշտօնէն, որովհետեւ մտադիր է վարչապետ դառնալ եթէ դեմոկրատ (կեդրոն ձախ) իր նոր կուսակցութիւնը յաղթէ Ապրիլ 13ի եւ 14ի երեսփոխանական ընտրութիւններուն: Քաղաքապետ էր 2001էն ի վեր, բայց կը թուի որ իր ընտրապայքարը բաւական դժուար կրնայ ըլլալ Պէրլուսքոնիի (աջ) դիմաց:

ՕՊԱՄԱ կը շարունակէ յաղթական իր ճամբան դեմոկրատներու նախնական ընտրութիւններու մէջ, նահանգէ նահանգ: Փետր. 14ին, արդէն յաղթած էր ութ նահանգի մէջ եւ այդ գնացքով, կրնայ պարտութեան մատնել Հիլարի Գլինթընը Օգոստոսի վերջաւորութեան վերջնական եզրակացութեան:

ՏԱՎԻՏ ՄԱՐԹԻՆՈՆ Փետրուար 14ին չկրցաւ Էլիզէի բանբերի իր պաշտօնը կատարել, որովհետեւ անհրաժեշտ նկատած է քանի մը օր հանգստանալ: Ըստ երեւոյթին Նէօյիի իր «ընտրապայքարին» ձախողութիւնը շատ յոգնեցուցած է...

ՎԼ. ՊՈՒՏԻՆԻ մամուլի տարեկան ասուլիսը չորսուկէս ժամ տեւած է, աւելի քան հազար լրագրողներու առջեւ: Ռուսաստանի նախագահը, որ կը պատրաստուի վարչապետի աթոռը գրաւելու Մարտ 2ի ընտրութիւններէն ետք, չէ ծածկած իր ջղագրգռութիւնը, երբ արեւմտեան լրագրողներ հարցումներ ըրած են Չէչէնիոյ մասին: Ֆիկառոյի թղթակիցն է որ հարց տուած է Չէչէնիոյ երեսփոխանական ընտրութիւններուն մասին (2007 Դեկտեմբեր), երբ Պուտինի կուսակցութիւնը ձայներու 99%ը ստացած է եւ մասնակցութիւնն ալ նոյն համեմատութիւնը ունեցած էր ու թղթակիցը հարցուցած է «կը խորհի՞ք որ այս արդիւնքները համապատասխան են իրականութեան», ինչ որ Պուտին անպատշաճ հարցում մը նկատած է եւ պատասխանի պարտականութիւնը փոխանցած է Չէչէնիոյ պատասխանատուին որ երկար թուած է Ռուսաստանի մատուցած բարիքները Չէչէնիոյ: Ինչ կը վերաբերի արեւմտեան դէտերուն, որոնք պարտին հսկել Ռուսաստանի նախագահական ընտրութիւններու կանոնաւորութեան, Պուտին թելադրած է որ «տունը նստին եւ իրենց կնոջ ապուր եփել սորվեցնեն»:

ՎՐԱՑԻ ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐ Բադրի Պատարկացիշվիլիի մահը «բնական» գտնուած է առաջին քննութիւններէն ետք, թէեւ աւելի մանրամասն քննութիւններ ալ նախատեսուած են, գլխաւորաբար թունաւորման դէտնի վրայ: Այս առթիւ յիշուած էր ռուս ընդդիմադիրին մահուան պարագաները Լոնտոնի մէջ եւ միշտ կասկածներ կային:

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ըստ ադրբեջանական աղբիւրներու, Փարիզ կը գտնուէր Ադրբեջանի արտաքին գործերու նախարարը Է. Մամէդեարով. ան Փետրուար 14ին ընդունուած է Պ. Քուշնէրի կողմէ: Տեսակցութեան նիւթ եղած են երկու երկիրներու կապերը զարգացնելու հեռանկարները, շրջանային որոշ հարցեր: Այս վերջիններուն կարգին գտնուած է նաեւ Ղարաբաղեանը:
Ֆրանսայի Արտաքին գործերու Նախարարութենէն ըսուած է որ ֆրանսական ընկերութիւնները լայնօրէն ընդգրկուած են Ադրբեջանի գլխաւորաբար քարիւղի արդիւնաբերութեան, դրամատնային համակարգին, նաեւ շինարարութեան ու ըմպելիներու արտադրութեան ոլորտներուն մէջ: Ֆրանսան չորրորդ դիրքը կը գրաւէ Ադրբեջանի մէջ ներդրումներու առումով եւ ապրանքի շրջանառութիւնը երկու երկրին միջեւ, կը հասնի մէկ միլիառ եւրոյի:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԵԱՄԲ ՀՅԴ-Ի ԱՌԱՋԱՐԿԸ

ՀՅԴ Բիւրոյի ներկայացուցիչ Հրանդ Մարգարեան հեռատեսիլի հարցազրոյցի մը լուրջ մտահոգութիւն յայտնած է ընտրութեան նախօրեակին երկրին մէջ ձեւացած մթնոլորտին մասին. այդ մթնոլորտը որակած է «անհանդուրժողական»: Ըսած է թէ իր մտահոգութիւնը յայտնած է նաեւ նախագահ Ռ. Քոչարեանի եւ վարչապետ Ս. Սարգսեանի: Անոնց ըսած է. «Վատ հոտ ենք առնում: Պէտք է զգուշանալ, պէտք է խուսափել, պէտք է ամէն ճիգ թափել որ արիւն չըթափուի»:

Ապա կոչ ուղղած Լ. Տէր Պետրոսեանին որ «ինքն իրեն զսպի. վերջապէս, վերջնական խաղան չընդունի իր ճակատին եւ երկիրը չտանի եղբայրասպանութեան, չտանի ներքին վայրիվերումների»: Երկրին կայունութեան արժէքը չեշտելու համար Հ. Մարգարեան ըսած է թէ Ղարաբաղի պայքարին յաջողութիւնը արդիւնք էր անոր, մինչ Ադրբեջանի մէջ ամէն բան անկայուն էր: Աւելցուցած է թէ վախի դրդումով չէ որ կ'ըսէ այս բաները, այլ՝ հայրենասիրութենէն: «Մենք այս զգուշացումը կատարում ենք, այդ ահազանգը հնչեցնում ենք եւ ասում ենք իբրեւ Դաշնակցութիւն, իբրեւ բովանդակ Դաշնակցութիւն հայ ժողովրդի մէջ, մենք թոյլ չենք տայ որ արիւն հոսի այս երկրում»:

Հ. Մարգարեան յետոյ ներկայացուցած է առաջարկ մը, որպէս լարուած մթնոլորտը փոխելու միջոց, հիմնուելով Լ. Տէր Պետրոսեանի խոստումին վրայ թէ թեկնածութենէ կը հրաժարի, եթէ Ս. Սարգսեան եւս նոյն քայլը առնէ: «Ինչը պարտք է այս ժողովրդին եւ պարտք է Վազգէն Մանուկեանին 1996 թուականի ընտրութիւնները կեղծելու համար: Թող հանի իր թեկնածութիւնը եւ պաշտպանի Վ. Մանուկեանին: Նոյն արդիւնքը կը ստանանք, բոլորս կը համախմբուենք Վ. Մանուկեանի շուրջ եւ կը փոխենք վիճակը, եւ իրօք ճշմարիտ է եւ իրօք անկեղծ է իր արտայայտութեան մէջ եւ դա միայն աչքեր փակելու համար չէ, "թոզ փչել"ու գործողութիւն չէ» ըսած է ՀՅԴ Բիւրոյի անդամը:

***

Ա. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ ԿԸ ՀԱԿԱԴԱՐՁԷ Լ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻՆ

«Օրինաց երկիր»ի նախագահ ու նախագահական ընտրութեան թեկնածու Արթիւր Պաղտասարեան հարցազրոյցի մը ընթացքին հակադարձած է Լ. Տէր Պետրոսեանի իր հասցէին կատարած դաւաճանութեան ակնարկութեան: Այս վերջինը Սիւնիքի մէջ յայտարարած էր թէ Ա. Պաղտասարեան եթէ իրենց չմիանայ, որպէս քաղաքական գործիչ կ'անյայտանայ, իսկ ըրածը ժողովուրդին նըկատմամբ դաւաճանութիւն կ'ըլլայ: Ա. Պաղտասարեան «անընդունելի» համարած է ըսուածը, շեշտելով. «Դատապարտում եմ շանթաժի լեզուով խօսելը եւ քաղաքական մրցակիցներին պիտակաւորելը: Նոյն յաջողութեամբ ես կարող եմ ասել. "ո՛վ ինձ չի միանում, ուրեմն դաւաճանութիւն է անում"»:

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԿՈՉԸ

Ընտրապայքարի վերջին օրերու այս լարուած վիճակը Փետրուար 14ին միասնութեան յորդոր մը ուղղել տուած է Գերագոյն հոգեւոր խորհուրդին: Ժողովը գումարուած է Գարեգին Բ.ի նախագահութեամբ: Հրապարակուած կոչին մէջ նոյնպէս շեշտուած է միասնութեան, կայունութեան եւ համերաշխութեան անհրաժեշտութիւնը: Ապա ըսուած. «Մեր յորդորն է, որ պատասխանատու այս իրադարձութեան առջեւ մեր ժողովուրդը դրսեւորի հայրենասիրութեան բարձր գիտակցութիւն, առաջնորդուի բացառապէս հայրենի մեր երկրի հեղինակութեան գերակայութեան գաղափարականով: Թող ո՛չ մի քայլ, ո՛չ մի դրսեւորում չստուերի մեր ընտրութիւնը, չպառակտի մեր ժողովրդի միասնութիւնը»:

***

ՕԴԱՆԱՒԻ ԱՐԿԱԾԻՆ ՄԱՍԻՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Փետրուար 14ին Զուարթնոցի մէջ պատահած արկածին մասին արտակարգ խորհրդակցութեան հրաւիրած է գլխաւոր դատախազը, ոստիկանութեան, ապահովութեան եւ քաղաքացիական օդային գիծերու գլխաւոր վարչութեան ղեկավարները, արտաքին գործերու փոխնախարարը:

Իրաւապահ մարմիններուն յանձնարարուած է օդային գիծերու պատասխանատուներուն հետ հետաքննութիւն տանիլ: Պատահարին մասին քննութիւն կը կատարուի նաեւ թռիչքներու միջազգային կոմիտէին հետ որուն կը մասնակցին Բելառուսի եւ Գանատայի ներկայացուցիչները:

***

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆ ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ԺՈՂՈՎԻՆ

Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան Փետր. 13–14ին մասնակցած է Կիեւի մէջ գումարուած Սեւծովեան երկիրներու արտաքին գործերու նախարարներու ժողովին: Փետրուար 14ին ելոյթ ունեցած է:
Այցի օրերուն նախարարը հանդիպում ունեցած է Վրաստանի արտաքին գործերու նոր նշանակուած նախարար Դ. Բաքրաձէի ապա Սերպիոյ նախարար Վ. Երեմիչի հետ: Յաջորդ օրն ալ Վ. Օսկանեան կը տեսակցէր Ուկրանիոյ արտաքին գործերու նախարարին հետ:

***

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖԻԼՄԵՐ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՆ

Ազգային դիւաններու տնօրէն Ամատունի Վիրապեան յայտնած է թէ «Սովէքսփորթֆիլմ» ռուսական ընկերութիւնը իրենց կը վերադարձնէ 1960–80 խորհրդային շրջանին Հայաստանի մէջ պատրաստուած 22 ֆիլմեր: Անոնք օդային ճամբով ղրկուած են Երեւան: Խընդրոյ առարկայ ֆիլմերուն մէջ կան «Գիքոր»ը, «Նահապետ»ը, «Կտոր մը երկինքը», «Խաթաբալա»ն, «Նռան գոյնը», «Մեր մանկութեան թանկօն», եւլն., եւլն.:

ՂԱՐԱԲԱՂՆ ԱԼ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27-Ն ԱԼ ԸՆՏՐԱՐՇԱՒԻ ԱՏԱ՞ՂՁ

Լեւոն Տէր Պետրոսեան Փետրուար 9ի հանրահաւաքին որպէս ներկայի իշխանութիւններու հասցէին զգայացունց յայտարարութիւն, ըսած էր թէ Ռ. Քոչարեան — Ս. Սարգսեան — Վ. Օսկանեան երրեակը ընդունած էր հողային փոխանակումի տարբերակով կարգաւորել Ղարաբաղի խնդիրը, 1999ի աշնան: Փոխանակումը պիտի վերաբերէր Մեղրիի ու Լաչինի հետ Ղարաբաղի մէկ մասին: Առաջինը հայկական կողմը պիտի զիջէր Ազրպէջանի, միւսները՝ Ազրպէջանը Հայաստանի: Ներկայի ղեկավարներուն համար դաւաճանութեան համազօր այս համաձայնութենէն շատ աւելի վարկաբեկող էր այս կարգաւորութեան հետ հաստատուած կապը 1999 Հոկտ. 27ի խորհրդարանի ըսպանդին միջեւ: Լեւոն Տէր Պետրոսեան աւելցուցած էր թէ Քոչարեան–Սարգսեան–Օսկանեան երրեակին զիջումին դէմ ծառացած էր Կարէն Դեմիրճեան — Վազգէն Սարգսեան զոյգը, իր կեանքի գնով ալ վճարելով այդ ընդդիմութիւնը: Քաղաքական գիտութեան մեծ հմտութիւն անհրաժեշտ չէր հետեւցնելու համար թէ Լ. Տէր Պետրոսեան ներկայի ղեկավարները անուղղակի կերպով կ'ամբաստանէր ոճիրին պատասխանատուութեամբ:

Լեւոն Տէր Պետրոսեանի անակընկալ, բայց մեծ ինքնավստահութեամբ տարած ընտրարշաւին կանոնաւոր հետեւողը անոր առաջին հանրահաւաքներէն իսկ հասկցաւ թէ այդ հոլովոյթին ողնայարը կը կազմէր ներկայի իշխանութեան ջախջախումը, վարկաբեկումը յաչս ժողովուրդին: Ընտրարշաւը գրեթէ ճամբայ ելած էր այն տրամաբանութեամբ որ Ս. Սարգսեանի առջեւ ընտրուելու ճամբան փակել պիտի բաւէր առաջին նախագահին վերադարձը ապահովելու: Այս տրամաբանութիւնը աւելորդ նկատած էր Լ. Տէր Պետրոսեանի իշխանութեան եօթնամեայ արժեւորում–հաշուեկշիռ մը, սխալներու խոստովանութիւն մը, եւ ինչ որ ամէնէն կարեւորն էր, վերադարձի պարագային տարուելիք քաղաքականութեան ծրագիր մը: Ծրագիր որ միայն խօսքէ չբաղկանար, ունենար կիրարկելի համոզիչ բնոյթ, հիմնուած ըլլալով չօշափելի տուեալներու վրայ: Մանաւանդ որ գլխաւոր նկատուած երկու մրցակիցները — Լ. Տէր Պետրոսեան եւ ներկայի վարչապետը Ս. Սարգսեան — փորձուած դէմքեր էին, ժողովուրդը վայելած էր երկուքին ալ տաքն ու պաղը: Ճիշդ է որ Ս. Սարգսեանի պատճառած դժգոհութիւնները, գլխաւորութեամբ երկրին մէջ ճորտատիրական կարգերու հաստատումին, չունէին անկախութեան մը առաջին տարիներու հասկնալի արդարացումները: Բայց ժողովուրդը այնքան ալ պատրաստ չէր թուեր մոռնալու մութի ու ցուրտի ձմեռները, նոյն այդ շրջանին ուժանիւթի սադայէլական շահարկումի պնդումները, Թուրքիոյ նկատմամբ ու Ղարաբաղի հարցով տարուած քաղաքականութեան անորոշութիւնները: Նաեւ 1996ի նախագահական բ. ընտրութեան խայտառակ արդիւնքը. պահ մը երկրին փխրուն կայունութեան սպառնացած զարգացումները եւ հրաժարելու պարտադրանքով նախագահին մեկնումը:

Այս բաներուն մասին լուռ մնացող արշաւ մը, երբ մանաւանդ նախկին նախագահը ոչ իսկ հարկը զգացած էր գործակիցներու խումբը գոնէ նորոգելու, պիտի չմեկնաբանուէ՞ր ընտրուելու պարագային 1998ին փրթած տեղէն հանգոյցով մը շարունակելու քաղաքական նոյն լարը: Կարելի կ'ըլլա՞ր ապրուածին վրայէն սպունգ մը քաշել տալ, օրէնքի ամենաբծախնդիր յարգանքի պահանջով ներկայանալով:

Հողային փոխանակումով Ղարաբաղի հարց լուծելու ներկայի ղեկավարներուն զիջումն ու Հոկտեմբեր 27ի սպանդը առնչող Լ. Տէր Պետրոսեանի ամբաստանութիւնը անոր ընտրարշաւին ու յաջողութեան հաւատքին տկարացումին նշանները կու տան: Կարելի էր շատ բարակը չփնտռել քոչարեանական իշխանութեան տրուած աւազակախմբային որակումին, կամ նման արժեւորումներու: Բայց Ղարաբաղեան հարցին մէջ զիջումի տրամադրութիւնը որքա՞ն լրջութեամբ կարելի է ներկայի իշխանութեան միանաշնորհ նկատել ու նկատել տալ: Գոնէ գրաւեալ շրջանները ետ տալու պատրաստակամութեան շատ շշուկներ շրջած էին առաջին նախագահին օրով ալ: Թուրքիոյ հանդէպ տարուած քաղաքականութիւնն ալ բաւական դժգոհութեան աղբիւր էր:

Կայ նաեւ տրամաբանութեան ազդակը. ընդունելով նոյնիսկ թէ հիմունին Լ. Տէր Պետրոսեանի վերջին ամբաստանութիւնները, հարցումը չի՞ պարտադրուիր թէ ինչո՛ւ Քոչարեան — Սարգսեան — Օսկանեան երրեակը Ղարաբաղի կարգաւորումի զիջումի տարբերակը չգործադրեց, խոչընդոտները — Կ. Դեմիրճեան, Վ. Սարգսեան — մէջտեղէն վերցնելէ ետք: Եւ ընդհակառակը, հակառակ Լ. Տէր Պետրոսեանի «պատերազմի ժամ»ու ահազանգներուն, բան մը տալու ո՛չ արարքը գործուեցաւ, ոչ բանակցութեան սեղանին վրայ նման բան նիւթ եղաւ. Լեռնային Ղարաբաղի հանրապետութիւնն ալ 16 տարիէ ի վեր կը պահպանէ իր կայուն ընթացքը:

Փետրուար 12ի հայաստանեան թերթեր — «Ազգ», «Լրագիր», «Առաւօտ» — բաւական տեղ տուած էին հարցին. «Ազգը» եւ «Առաւօտ»ը մանրամասն յիշած էին տարածքի փոխանակումի մինչեւ 1992 երկարող պատմութիւնը: ԱՄՆ–էն քաղաքագէտ, վերլուծող Փոլ Կոպըլի առաջարկն էր այդ մէկը որ ներկայացուած էր նախագիծի ձեւով: Զանազան փուլերով, փոփոխութիւններով պարբերաբար օրակարգի եկած էր մինչեւ 2004: Նախագահի մամուլի քարտուղար Վ. Սողոմոնեան Փետր. 11ին լրագրողներու հետ զրոյցի մը «նախընտրական էժանագին հնարք» որակած էր Լ. Տէր Պետրոսեանի ամբաստանութիւնը («Ազգ») ինք ալ մանրամասնելով Կոպըլի առաջարկը ու յետագայ զարգացումները: «Առաւօտ»ի մէջ երեսփոխան Ա. Աշոտյեան Լ. Տէր Պետրոսեանի քարոզչական մարտավարութիւնը փորձ կը նկատէր քողարկելու «Լ. Տէր Պետրոսեանի քաղաքական պլատֆորմի աքիլլէսեան գարշապարը՝ այն է Լեռնային Ղարաբաղի հարցի լուծման ոչ հայանպաստ տարբերակների կողմնակից լինելը»: Ապա երկար կանգ առնելէ ետք Փ. Կոպըլի նախագիծին վրայ, հարց կու տար իր կարգին. «Եթէ լուսահոգի Վ. Սարգսեանին և Կ. Դեմիրճեանին սպանել էին, որպէսզի նրանք չխոչընդոտեն Կոպըլի ծրագրին եւ այն կեանքի կոչուի, ապա ինչո՛ւ Հոկտ. 27ից յետոյ այդ ծրագիրը, այնուամենայնիւ, իրականութիւն չդարձաւ»:

Կայ նաեւ այսքանէն ետք հարցումն ալ թէ ինչո՛ւ Լ. Տէր Պետրոսեան տեղեակ ըլլալով այդ մանրամասնութիւններուն, մօտ տասը տարի լուռ մնաց, կամ բացայայտումի, ամբաստանութեան չօշափելի քայլերու չդիմեց: Մանաւանդ որ գլխաւոր դատախազ Ա. Յովսէփեան մամուլի ասուլիսի մը պատասխանելով լրագրողներու նոյն նիւթի մասին հետաքրքրութեան, ըսած էր թէ փաստեր ունեցողին առջեւ իրենց դռները միշտ բաց են, փաստերը ստանալու եւ դիտարկելու համար («Լրագիր»): Աւելցուցած էր թէ Հոկտ. 27ի ոճիրը արդէն չափէն աւելի շահարկուած է: Գլխաւոր դատախազութեան տուած բազմաթիւ բացատրութիւններուն զոհերուն հարազատները ոչ մէկ բողոք ներկայացուցած են:

Առնուազն տխուր է տեսնել որ ժամանակակից մեր պատմութեան ամէնէն ողբերգական մէկ էջը ընտրապայքարի ատաղձի կը վերածուի, առանց նուազագոյն տրամաբանականի մը անհրաժեշտութեան անդրադարձին:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԺԵՐԱՆԵԱՆ

60 ՏԱՐԻ ՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ (1)

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Վաթսունամեայ վաստակ մը խըտացնող այս պերճ ալպոմը, մեր առջեւ կը գծէ բեղուն նկարիչի մը կեանքի գործը, իր շահեկան արուեստին տարբեր երեսներով: 124 էջերէ բաղկացած ցուցահանդէս մը որ արժանաւորապէս կը ներկայացնէ արուեստի ուղին, մեր երախտագիտութեան արժանի դարձնելով 1921ին Սեբաստիա ծնած ֆրանսահայ երիցագոյն այս նկարիչը, որ տասնամեակներէ ի վեր հանրածանօթ դէմք մըն է հայկական իրականութեան մէջ, Սփիւռքի թէ Հայաստանի, եւ անկէ անդին՝ արուեստի տարբեր շրջանակներու մօտ, Ֆրանսայի թէ օտար երկիրներու մէջ կազմակերպուած անձնական քառասնեակ մը ցուցահանդէսներով:

Ռիչար Ժերանեանի արուեստէն առաջին տպաւորութիւնը իր իրապաշտութիւնը կը կազմէ, լաւ է ըսել՝ իրականութիւնը որպէս մեկնակէտ ունեցող իր հայեացքը: Իր բնանկարները, որոնք ճանչելի են իրենց հասցէներով, կը դառնան ի՛ր, սեփականը, շնորհիւ տեսնելու, վերլուծելու եւ զգալու ինքնուրոյնութեան, որուն խորքը չէ անտարազելի վերացականութիւն մը: Իրեն կ'օժանդակէ իր երանգապնակը, ուր իր նախընտրած լազուարդը, դեղնդեղը, կանանչի տարբերակները իրարու կը յաջորդեն ջերմաւոր կամ ծաւալուն փոխանցումներով: Եւ բոլոր պարագաներուն իր բնանկարները օժտուած կ'ըլլան կենդանի, թրթռուն գրաւչութեամբ:

Այս մասին որպէս լրացում, ճիշդ կը գտնեմ մէջբերել 1965ին իրեն նուիրուած գրութենէս պարբերութիւն մը. «Ժերանեանի տեսողական դաշտը բաց է ժպտուն բնութեան եւ ջուարթ գոյներու առջեւ: Իրապաշտ կեցուածք, թէ՞ բնանկարիչի յատուկ առաքինութիւն մըն է այս տիրական գիծը իր մէջ: Ցամենայն դէպս իր քնարականութիւնը զինք չի դարձներ մտամոլոր կամ անկաշկանդօրէն յորդուն: Սանձուած է ան, իր յօրինողական, չըսելու համար կազմակերպչական մտահոգութիւններով, ինչ որ իր գործերը կ'օժտէ գիտակից չափաւորութեամբ մը: Այս դիտանկիւնէն՝ Ժերանեան կը դառնայ վստահելիին արուեստագէտը, իր գործերուն յստակ յօրինուածքով թէ մտածումով: Առողջ եւ հաւասարակշիռ այդ գործերը, այսուհանդերձ, յաջողած են դառնալ թրթռուն եւ զգայուն ստեղծագործութիւններ» (2):

Այս եղանակով է որ ան նկարած է տեսարաններ Ֆրանսայէն, Լիբանանէն, Հայաստանէն:

Աչքառու են իւղանկարները, որոնք իրեն կարելիութիւն կ'ընձեռեն փոքր միջոցի մը մէջ աւելի զօրութեամբ խտացնելու իր արուեստին նրբութիւնները, միջոցներու հաւասար յաջողութեամբ: Ալպոմին շուրջ 16 իւղանկարները առանձնապէս գրաւիչ են առանց երբեք իրարու նմանելու: «Կապոյտ պնակի իւղանկար»ը եւ «Նարինջներու իւղանկար»ը կրնան պատկերել նոյն կլոր սեղանը, տնային ներքնամասի նոյն խորքով, սակայն անբաղդատելի տարբերութեամբ, ոչ միայն որպէս երանգաւորում, այլ կառոյց, զգայնութիւն եւ մթնոլորտ:

Ժերանեան կ'այլափոխուի երբ կ'աշխատի գիծերով: Աշխատանքի նոր միջոցները կը պայմանաւորեն ազատ թեւաբախումներ առաջնորդելով իւրօրինակ ինքնատպութեան մը, առանց ուրիշներու հետ բաղդատական եզրերու: Չինական սեւ կամ գունաւոր մելանով իր գծագրութիւնները կը յայտնեն նորոգող արուեստագէտ մը, որ հոս եւս նախ երեւան կու գայ իբրեւ զօրեղ արհեստագէտ մը, որ գիծերու տիրապետումով կարելիութիւն կ'ունենայ նիւթին համապատասխան ձեւաւորումներ ստեղծելու: Ուղղաձիգ, խաչաձեւող, ջրվիժող գիծեր որոնք կը սուրան ամէն կողմերէ, իրենց հատման կէտերուն հիւսելով փնտռուած պատկերը: Այդ նոյն գիծերով կը ստեղծուին բնանկար, կառոյցներ, տաճար, մերկեր, կամ կը պատկերուին մտայղացքներ, որոնք կրնան առաջնորդել վերացական պատկերներու: Այս վերջին իրականութիւնը կ'աղերսուի նկարիչին որ կլանուած է երաժշտութեամբ:

Դասական նկարիչներէն Էնկրը բացայայտ է այս մասին երբ կ'ըսէ. «Եթէ կարենայի ձեզ բոլորդ երաժիշտ դարձնել, պիտի շահէիք իբրեւ նկարիչ: Բնութեան մէջ ամէն ինչ ներդաշնակ է... Պէտք է գիտնալ ճիշդ երգել մատիտով կամ վըրձինով, որքան՝ ձայնով: Ձեւերու ճշդութիւնը նման է ձայներու ճշդութեան»: Ժերանեան երաժշտութիւնը տեսանելի կը դարձնէ որպէս ձեւ կամ միջոցին մէջ ծաւալող կազմ: Եթէ Պէթհովէնի «Լուսնի լոյս» բանաստեղծին հնչեակ մը կը ներշնչէ, Ժերանեանին մօտ կը յառաջացնէ լուսնային սկաւառակներ, ակօսուած խռովայոյզ մութ շեղբերով: Այսպէս իրենց կարգին կը տեսնուին Չայքովսքիի «Իտալական կաբրիչիօ»ն, Տէպիւսիի «Ծով»ը, Խաչատուրեանի «Մասքարատ»ը, Կոմիտասի «Պատարագ»ը, ինչպէս նաեւ՝ Պախ, Ալպինոնի, եւ ուրիշներ: Վերացական ձայնայինը կը ներկայանայ խորհրդանիշերով եւ

ՓԱՐԻԶ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏԱՆ ՄԷՋ

Փետրուար 6 Չորեքշաբթի երեկոյեան Փարիզի Հայ ուսանողական տան մէջ տան կոմիտէին եւ Նոր Սերունդի երիտասարդներուն (Ա. Ահարոնեանի խումբ) նախաձեռնութեամբ բացումը կատարուեցաւ Շաւարշ Միսաքեանի նուիրուած ցուցահանդէսին որ նախ կազմակերպուած էր Հոկտ. 25ին, Փարիզի 9րդ Թաղամասի քաղաքապետարանին մէջ:

Հայ ուսանողական տան բացումին մասնակցեցաւ տան տնօրէնը Սահակ Սուքիասեան, ողջոյնի խօսքով ու Շ. Միսաքեանի կենսագրութեան համառօտ ակնարկով մը: Շեշտեց թէ որքա՛ն կարեւոր էր յարգանքը՝ նման դէմքի մը յիշատակին, մղած պայքարին, որոնք, ինչպէս եւ իր հիմնած «Յառաջ»ը մաս կը կազմէին արեւմտահայ արդի պատմութեան ու մշակոյթին:

Բացումին ներկայ ուսանողները կը պատկանէին ֆրանսահայ չորրորդ սերունդին. ոմանք ոչ մէկ տեղեկութիւն ունէին Շ. Միսաքեանի ու անոր հիմնած օրաթերթին մասին. բայց անդրադարձան որ կար հայախօս Փարիզ մը, աշխոյժ հայ երիտասարդութիւն մը որ փափաքած էր հայկական գիտակցութիւն զարգացնելու գործին մասնակցիլ:

Թերեւս տակաւին քիչ են անոնք որ կը յիշեն մեզի գանձարան մը կտակած բացակաները: Սակայն պէ՛տք է յուսալ, նկատի առած խումբը որ այնքան անկեղծ զգացումներով կազմակերպեց Շ. Միսաքեանի ցուցահանդէսը, անով հաստուցանելու համար երախտագիտութեան պարտք մը:

ՏԻԳՐԱՆ ԵԿԱՒԵԱՆ

Համապատասխան ծաւալներով, կարելի դարձնելով «Յիսուսի մուտքը Անի» քաղաք: Իսկ երբ ուզէ մնալ «իրապաշտ», մեզի կը ներկայացնէ հիանալի իրագործում մը, պատկերելով երկինքը երկրին կապող գոյնի եւ գիծի համանուագ մը, որ կը կոչուի «Հոնփլէօրի նաւահանգիստը»: Աւելցնենք թէ այս նկարիչը սիրահար մըն է հայրենի բնութեան եւ վանքերուն — Տաթեւ, Հաղբատ, Ախթամար, Նորավանք, եւ այլն:

Նկարիչ Ռիշար Ժերանեանի տաղանդը մեզ կը մօտեցնէ բնութեան կամ բնութիւնը մեզի, փոխանցելով անոր ջերմութիւնը: Գործերը ուժեղ են իրենց կայունութեամբ ու գրաւիչ՝ իրենց հաղորդականութեամբ, խուսափելով արուեստական միջոցներէ, զարմացնող չափազանցութիւններէ: Մարդկայինը յարգող եւ սակայն մարդը այլուր առաջնորդող հարազատ արուեստագէտ մը:

Գ. Ք.

Պոսթըն

1) Richard JERANIAN, 60 ans de peinture évolutive, 2006; Introduction : Roger Peyrefitte, Gérard Mourgue, Roger Ville. Հատորը հրատարակուած է Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան օժանդակութեամբ:

2) «Շիրակ» ամսագիր, Նոյեմբեր – Դեկտեմբեր 1965, Պէյրութ:

ԱՆԽՈՆՋ ՂԵԿԱՎԱՐԻՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Փետրուար 1ի երեկոյեան խուռներամ բազմութիւն մը լեցուցած էր Լիոնի Հայց. Առաք. եկեղեցւոյ կից՝ Կարպիս Մանուկեան հանդիսասրահը, ներկայ գտնուելու համար Յովհաննէս Պէրպէրեանի շքանշանի տուչութեան: Պարգեւատուն արդէն ցարդ արժանացած էր Ս. Էջմիածնէն յղուած երկու կոնդակներու. մին Հայրապետական Մաղթանք մըն էր՝ 1984ին, «Կոմիտաս» երգչախումբի 20ամեակին առիթով, իսկ միւսը Ս. Ներսէս Շնորհալի պատուանշանն էր, ստացուած 1993ին: Բայց այս անգամ Ֆրանսական պետութիւնն էր որ զինք կը մեծարէր, իրեն շնորհելով Արուեստի եւ գրականութեան ասպետի տիտղոսը:

Բեմին վրայ տեղ գրաւած էին Ֆրանսայի Թեմի նորընտիր առաջնորդ՝ Նորվան արք. Զաքարեան, Լիոնի Հայց. Առաք. եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ Իսահակ ա. քհնյ. Հէքիմեան, ծերակուտական-քաղաքապետ Ժերար Գոլոնի ներկայացուցիչը՝ խորհրդական Ժան-Իվ Սեշըրէս, Լիոնի ու Շրջակայից Հայց. առաք. եկեղեցւոյ Կրօնական ընկերակցութեան վարչութեան պատուոյ նախագահ՝ Սեպուհ Սարեան եւ ատենապետ՝ Արման Պահատուրեան, ու բնականաբար՝ Յովհաննէս Պէրպէրեան, իր կողակից Թերեզ Պէրպէրեանի հետ:

Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ՝ «Կոմիտաս», Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ՝ «Կիլիկիա», եւ Վիէնի՝ «Մեղեդի» երգչախումբերու անդամներուն անունով, «Կոմիտաս»ի վարչութեան ատենապետուհի՝ Ալիս Պօտուրեան արտասանեց սոյն հանդիսութեան բացման խօսքը, ուղղուած վերոյիշեալ անձնաւորութիւններէն զատ՝ հայ երկու քոյր համայնքներու հոգեւոր հովիւներուն, կրօնական ու քաղաքական դէմքերուն, ընկերակցութիւններու ներկայացուցիչներուն, եւ ներկայ հասարակութեան: Դրուատեց ղեկավարին ձեռնհասութիւնը, ուղղամտութիւնը, համբերատարութիւնն ու համեստութիւնը: Յիշեց թէ ան ծառայած է եկեղեցիին՝ աւելի քան 60 երկար տարիներ, սիրայօժար կերպով մասնակցած է անոր երգչախումբին՝ 40 տարի, ու զայն ղեկավարած՝ 1981էն սկսեալ: Ի վերջոյ երկար կեանք եւ առողջութիւն մաղթեց, որպէսզի շարունակէ ծառայել եկեղեցիին, ու ծանօթացնել հայ կրօնական թէ ժողովրդական երաժշտութիւնը օտար հանրութեանց:

Յաջորդելով ատենապետուհիին, Նորվան արքեպիսկոպոս իր ուրախութիւնը յայտնեց որ կրկին կը գտնուէր իր երբեմնի համայնքին մէջ, եւ սպահովեցուց թէ յետ այսու՝ զանազան առիթներով պատեհութիւնը պիտի ունենար Լիոն գտնուելու: Մայրաքաղաքէն յատկապէս ժամանած էր իր գնահատական խօսքը ուղղելու երգչախումբի ղեկավարին եւ անոր համեստ կողակիցին, որ իր մասնակցութիւնը կը բերէր նաեւ եկեղեցւոյ Տիկնանց միութեան գործունէութիւններուն: Երբ բարեջան առաջնորդը Ռօն-Ալփի շրջանը ուղարկուած էր իբր Կաթողիկոսական պատուիրակի փոխանորդ, «Կոմիտաս» երգչախումբը միայն տաղաւարներուն կը բերէր իր մասնակցութիւնը պատարագին: Իր առաջարկով է որ 1981էն ի վեր՝ ամէն Կիրակի քառաձայն երգեցողութիւն կը կատարուի, փայլ ու հմայք տալով ծիսակատարութեան: Հետեւաբար իր երախտագիտութիւնը յայտնեց, եւ մաղթեց որ Յ. Պէրպէրեան շարունակէ իր յօժարակամ ծառայութիւնը եկեղեցիին:

Պէտք է նշել թէ «Կոմիտաս» երգչախումբը հիմնուած է 1962ին, Հայց. Առաք. եկեղեցւոյ պայծառութեան համար, որուն հոգեւոր դասուն հովանաւորութիւնը կը վայելէ: Ժամանակի ընթացքին իր երգացանկը ճոխացած է ժողովրդական երգերով, որոնք համերգներու ընթացքին կը հրամցուին հայ թէ օտար ունկնդիրներու՝ շարականներու կողքին: Միջյարանուանական ձեռնարկներու մասնակցած է Կաթողիկէ, Ուղղափառ, Անկլիքան ու Բողոքական եկեղեցիներու կազմակերպութեամբ: Ֆրանսայի տարբեր քաղաքներէն դուրս՝ Զուիցերիա եւ Աւստրիա կանչուած է՝ հայկական երաժշտութիւնը ծանօթացնելու համար: 1998էն ի վեր, Տէսինի Հայց. Առաք. եկեղեցւոյ «Կիլիկիա» երգչախումբին հետ հայկական կրօնական ու ժողովրդական երգեր կը մեկնաբանէ: Վերջերս Վիէնի Հայ մշակոյթի տան «Մեղեդի» երգեցիկ խումբն ալ իրենց միացած է, ու ներկայիս 50 հոգիներէ կը բաղկանայ «Կոմիտաս» միացեալ երգչախումբը: Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարուան վերջինը մասնակցած է հինգ ձեռնարկներու՝ 2006ին եւ վեց՝ 2007ին, ընդառաջելով յատկապէս Ռօն-Ալփ շրջանի Ֆրանսական ընկերակցութիւններու խնդրանքին:

Ա. Պահատուրեան իր կարգին գովեց պարգեւատուին նուիրումն ու շարունակական ծառայութիւնը: Ապա տեղի ունեցաւ շքանշանի գետեղումը խմբավարին լամբակին վրայ, ձեռամբ Ս. Սարեանի՝ յանուն Ֆրանսայի Մշակոյթի եւ հաղորդակցութեան նախարարուհիին: Զուարճաբան պարգեւատուն քաջալերեց զինք՝ որ վերջ չտայ իր գործունէութեան, գոհ մնալով որ տեւական աշխատանք յանձնուած է իրեն, մինչդեռ ներկայիս՝ ընդհանրապէս սոսկ ժամանակաւոր գործի պայմանագիր կ'առաջարկուի խնդրարկուներուն...:

Ի վերջոյ խօսք առաւ շքանշանակիրը: Շնորհակալութիւն յայտնեց Կրօնական ընկերակցութեան պատուոյ նախագահին, որուն կը պարտէր իրեն եղած մեծարումը, ինչպէս նաեւ Նորվան արքեպիսկոպոսին, որ յատկապէս Փարիզէն փութացած էր այս առիթով: Երախտապարտ եղաւ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Ծխական խորհուրդին, Հոգաբարձութեան, իր կողակիցին, երեք երգչախումբերու պատկանող իւրաքանչիւր անդամի, նամանաւանդ իր դասընկեր եւ «Կոմիտաս»ի գանձապահ՝ Գաբրիէլ Պեքմեզեանին, նախագահուհի Ալիս Պօտուրեանին, ու երգէոնահար Կարինէ Գէորգեանին: Փափաք յայտնեց որ Նորվան արքեպիսկոպոսի ջանքերով հիմնուած Մարգարեան-Փափազեան վարժարանի աշակերտները այժմէն մտածեն ծառայել եկեղեցիին՝ փոխարինելով չափահասները, սակայն մինչ այդ՝ ինք պիտի շարունակէ իր պաշտօնավարութիւնը որոշ ատեն մը:

Ներկաները հաճելի անակնկալի մը առջեւ գտնուեցան, երբ երգչախումբի անդամները բեմ բարձրացան ու երգեցին Կոմիտաս վարդապետի «Ինչո՞ւ Պինկէօլը մտար» եւ «Ծօճան» խմբերգները, ապա՝ «Երեւան Էրեբունի»ն ու «Կենաց երգ»ը: Հանդիսութիւնը աւարտեցաւ ճոխ հիւրասիրութեամբ, ամբողջովին պատրաստուած եւ մատուցուած երգչուհիներուն կողմէ:

ԱՐԻ ԹՕՓՈՒԶԽԱՆԵԱՆ

Լիոն

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ԳՈՒՄԳԱՊՈՒԻ աթոռանիստ մայր եկեղեցւոյ մէջ, Յունուար 27ին, մատաղօրհնութիւն կատարուած է, որմէ ետք տեղի ունեցած է սիրոյ սեղան մը ի նպաստ Կեդրոնական վարժարանին Պէզճեան ամիրա սրահին մէջ: Հաւաքոյթին բացման խօսքը արտասանած է Կեդրոնական վարժարանի նախկին սաներէն Ռենա Էօզտէմիր, որմէ ետք խնամակալութեան ատենապետ Մկրտիչ Սրճիւեան բացատրութիւններ տուած է եկեղեցւոյ եւ վարժարանին պլանձէին մասին: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը, իսկ վերջաւորութեան խօսք առած է տնօրէնուհին տիկին Սիլվա Գույումճեան-Մարկոսեան, որ անդրադարձած է Կեդրոնական վարժարանի տարած կրթական աշխատանքին: Հաւաքոյթին հուսկ բանքը արտասանած է Թաթուլ ծ. վարդապետ:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ կեդրոնի սրահին մէջ, Յունուար 26ին, տօնուած է երաժիշտ, յօրինող եւ խմբավար Էդիկ Յովսէփեանի երաժշտական գործունէութեան 60ամեակը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի «Գուսան» երգչախումբի անդամներուն: Է. Յովսէփեան երաժշտական իր գործունէութիւնը ունեցած է նախ Պարսկաստան, ապա 1980էն ետք Գանատա, բայց, վերջերս իր առողջական վիճակը թոյլ չէ տուած որ շարունակէ եւ «Գուսան» երգչախումբը մնացած է առանց ղեկավարի: Ձեռնարկին հանդիսավարը եղած է Ռուբիկ Մնացականեան, որ անդրադարձած է Է. Յովսէփեանի վաստակին: Խօսք առած է Մեղրիկ ծ. վարդապետ որ նաեւ անդրադարձած է մեծարեալին երաժշտական եւ խմբավարական գործունէութեան: Հ.Յ.Դ. Սողոմոն Թեհլիրեան կոմիտէի կողմէ արտայայտուած է Յակոբ Ճանպազեան, որ իր կարգին դրուատած է Յովսէփեանի վաստակաւոր գործունէութիւնը թէ որպէս ղեկավար, թէ որպէս երգեցողութեան ուսուցիչ-դաստիարակիչ: Տեսերիզով ցոյց տրուած են «Գուսան» երգչախումբի ելոյթները:

ՎԱՐԴԱՆ ԱՒԵՏԵԱՆ

Արուեստներու Միջազգային Սիթէ-ն(*) կը ներկայացնէ Հայաստանէն Վարդան Աւետեանի գործերը Փետրուար 21էն Մարտ 1, ամէն օր ժամը 14էն 19, թիւ 4 սրահին մէջ:

(*) Cité Internationale des Arts,
18 rue de l'Hôtel de ville
75004 Paris

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ – ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

– ՇԱԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 16, ժամը 15ին
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ
ԹԱԳԱՒՈՐԱԿԱՆ ՏՈՒՆԵՐԸ
Կեդրոնական դահլիճին մէջ (26 ուիւ Թրուայոն, Սեւր):

– ՇԱԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 16, ժամը 16·30ին
ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ
ՀԱՅՐԵՆԻ ՄԵԾ ՆԿԱՐԻՉ ԳԱՐԼՈՍԻ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ
Հեղինակի ներկայութեամբ – Կեդրոնի պատկերասրահին մէջ (Սեւր):

– ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 28, ժամը 21ին
ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԵՐԸ
ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ
Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տուն (12–14, ուիւ Սէն–Պազիլ):

– ՇԱԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 12, ժամը 15·30ին
ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԵՂԵՌՆԸ
ՍԿՍԱԾ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵՆԷՆ
Կեդրոնական դահլիճին մէջ (Սեւր):

– ՇԱԲԱԹ, ՄԱՅԻՍ 24, ժամը 15ին
ԺԹ. – Ի. ԴԱՐԵՐՈՒ
ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՆՑՔԵՐԸ
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ
Կեդրոնական դահլիճին մէջ (Սեւր):

դասախօս՝ Հ. Յ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայդաս եւ Անկէն–լէ–Պէն
կը ներկայացնեն
ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆը
Կիրակի, Ապրիլ 6, ժամը 15·30ին
ԱՆԿԷՆ–ԼԷ–ՊԷՆԻ ՔԱԶԻՆՈՅԻՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

CHAVILLE

Dans une ambiance chaleureuse et amicale la Section de Chaville organise
U N G R A N D L O T O
A L'ATRIUM DE CHAVILLE
Espace Louvois
925 avenue Roger Salengro
le Dimanche 24 février
à 14 heures 30

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de Robert GUEDIGUIAN,
réalisateur

Jeudi 21 février à 20 heures
H O M M A G E
A MISSAK MANOUCHIAN
(les Arméniens dans la Résistance)

Film documentaire
d'**Arto Pehlivanian, 2007**

Réalisé dans le cadre
de l'Année de l'Arménie,
ce film retrace l'action
du groupe Manouchian
et des Arméniens dans la Résistance.

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN

P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

U C F A F
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro: République

Մ Ե Ծ Պ Ա Հ Ք

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, փետրուար 17
Գ. Կիրակի Քառասնորդաց
«Անառակի» Կիրակի
Գիշերային, Առաւօտեան Արեւագալ ժամերգութեամբ: Յաւարտին պատարագ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30*ին:*

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 20
ԺԷ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18*ին:*

ԿԻՐԱԿԻ, փետրուար 24
Դ. Կիրակի Քառասնորդաց
«Տնտեսի» Կիրակի
Գիշերային, առաւօտեան ժամերգութիւն. Արեւագալ:
Յաւարտին պատարագ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30*ին:*

***

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 22
ԺԹ. օր մեծ պահոց
Միասնական Հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 19*ին:*

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ–ԼԻՈՆ

Ի գիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփ Շրջանի հայ հասարակութեան՝ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔի *ամբողջ շրջանին* ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ *երեկոները ժամը* 5*ին, հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով. –*

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20*ին,*
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27*ին,*
ՄԻՋԻՆՔ:

(Շար.)

***

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հսկումի ժամերգութիւններ ժամը 17·30*ին*

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 20
Ս. Սահակ – Ս. Մեսրոպ
(Սէն Ժերոմ)
Քարոզիչ՝
ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆՅ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 22
Ս. Կարապետ (Գամփ. Ֆրէզ)
Քարոզիչ՝
ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

(Շար.)

Հ.Մ.Ը.Մ. ՖՐԱՆՍ

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի սկաուտութիւնը Նոր Տարուան եւ Ս. Ծնունդի արձակուրդէն ետք իր այս տարեշրջանի աշխատանքները վերսկսած է «Սամուէլ Մուրատ Մխիթարեան» վարժարանէն ներս:

Վեց տարեկանէն սկսեալ փոքրերն ու պատանիները կրնան մաս կազմել Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի սկաուտութեան:

Գործունէութիւնը տեղի կ'ունենայ ամէն Կիրակի ժամը 11*էն սկսեալ:*

Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի վարչութիւնը ամէն Կիրակի կ'ապահովէ փոխադրական միջոցը Ալֆորվիլէն եւ Փորթ տ'Օռլէանէն:

Յաւելեալ մանրամասնութեանց համար կը խնդրուի հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝

– *Մահպուպեան Պօղոս* 06·25·93·28·90
– *Մարգարեան Անտրէ* 06·12·72·15·26

L'ASCENSION A LOURDES

Nos paroisses de France organisent
UN PELERINAGE MARIAL A LOURDES
à l'occasion du 150ème anniversaire des apparitions de la Sainte Vièrge
à Bernadette
du mercredi 30 avril au samedi 3 mai

sous la présidence de
SA BEATITUDE NERSES BEDROS XIX
Catholicos Patriarche de Cilicie des Arméniens Catholiques

Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **350 euros**
Pour inscriptions et informations : contacter le P. Curé de la Paroisse
ou appeler le secrétariat de l'Eparchie — Tél. : 01 40 51 11 90.

Les inscriptions seront closes le 29 février 2008

CAMP DE SKI

Camp de ski pour famille à « LA SOURCE » à THOLON LES MEMISES
(près d'EVIAN) — Altitude : 1000m. — Dans un cadre agréable, de beaux locaux, ambiance arménienne et chrétienne.
Organisé par l'Eglise Evangélique Arménienne.
DATES : du 1er au 8 mars
PRIX : 249 à 288 euros la semaine. Prix par personne en pension complète (Réduction familles nombreuses)
CONTACT : Pasteur Joël MIKAELIAN — Tél. 01 47 36 02 50

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
կը հրաւիրեն

LE COLLEGE S. MOORAT
L'UNION DES ANCIENS ELEVES
L'ASSOCIATION DES PARENTS D'ELEVES
vous invitent

le **VENDREDI 22 FEVRIER à 20h15 précises**
au **YAN'S CLUB**
5 avenue Reille — 75014 PARIS
à un dîner à thème

Mihran KURKDJIAN, ancien élève
présentera

Le Logiciel «e-LEXIQUE MACHTOTZ»

traducteur français-arménien occidental (et l'inverse). Ses algorythmes et sa base de données (25.000 mots arméniens et 35.000 français) permettent à partir des phonèmes de retrouver l'orthographe exacte dans les deux langues. Disponibilité sur CD et Internet.

Réservation pour le dîner: téléphoner à Gérard au : 01. 47. 97. 64. 16.

2 NUITS OFFERTES A L'HOTEL EUROPE****

A CHAQUE ACHAT D'UN BILLET D'AVION

PARIS - EREVAN - PARIS

(sous conditions particulières, offre valable du 1er novembre au 23 mars 2008, sous réserve de disponibilités)

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS

Saberatours	**Sevan Voyages**	**Wasteels**
11 rue des Pyramides	**48 Cours de la Liberté**	**67 La Canebière**
75001 Paris	**69003 Lyon**	**13001 Marseille**
Tél. : 01 42 61 51 13	**Tél. : 04 78 60 13 66**	**Tél. : 04 95 09 30 60**

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 19
MARDI
19 FEVRIER
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·898
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
83e ANNEE — N° 21·898

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԸՆՏՐԱՊԱՑՔԱՐԻՆ ՎԵՐՋԻՆ ՇԱԲԱԹԱՎԵՐՋԸ

Նախագահական ընտրութեան երկու գլխաւոր թեկնածուները՝ Լ· Տէր Պետրոսեան եւ Ս· Սարգսեան իրենց վերջին հանրահաւաքները ունեցած են Փետր· 16ին եւ 17ին:

Լ· Տէր Պետրոսեանի նախորդէն շատ աւելի բազմամարդ հանրահաւաքին մասնակցած են նաեւ իրեն միացած Ժառանգութիւն եւ Նոր ժամանակներ կուսակցութիւնները, Երկրապահ կամաւորներու միութեան փոխ նախագահ Մ· Մալխասեանը, Հանրապետական կուսակցութենէն երեսփոխան Ս· Միքայէլեանը որ ըսած է թէ Լ· Տէր Պետրոսեանի զօրակցութեան պատճառով վտարած են կուսակցութենէն: Ան կոչ ուղղած է բոլոր երկրապահներուն որ ընտրութեան օրը ներկայ ըլլան բոլոր ընտրական կեդրոններուն մէջ ու թոյլ չտան խարդախութիւններու:

Լ· Տէր Պետրոսեան խօսած է ընտրարշաւին զուգահեռ տարբեր երկիրներու դիւանագիտական ներկայացուցիչներու հետ ունեցած հանդիպումներուն, այդ ընթացքին նաեւ Փետրուար 11ի Մոսկուա այցին մասին:

Այդ այցին լուրերը բաւական հակասական բնոյթ առած էին յաջորդական օրերուն: Մինչ առաջին տեղեկատուութեամբ ըսուած էր թէ ան տեսակցած է Նախագահ Պուտինի ու անոր թեկնածու Մէդվեդեւի հետ, յետագայ հերքումներ կասկածներու պատճառ եղան: Հայաստանի ռուսական դեսպանատունը յայտարարեց թէ ճիշդ չէին Նախագահ Պուտինի ու Մէդվեդեւի հետ տեսակցութեան լուրերը:

Լ· Տէր Պետրոսեան «շատ կարեւոր» որակած է Մոսկուայի իր հանդիպումները: Ցենլով իր տպաւորութիւններուն, ըսած է թէ այդ երկիրը Հայաստանը կը դիտէ որպէս շատ կարեւոր գործընկեր, բայց նաեւ երկրորդական չի համարեր թէ Հայաստանի մէջ ո՛վ է իր խօսակիցը: Աւելցուցած է թէ Ռուսաստան Փետր· 19ին ժողովուրդին ընտրած թեկնածուն կը նկատէ իրեն պատիւ բերող, ժողովուրդին համակրանքը վայելող գործընկեր· «Թեկնածու որ նուաստս է» յայտարարած է ան:

Մոսկուա այցին այս անդրադարձը յստակօրէն եղած է իր վերադարձին Ռուսաստանի հաւանութեան որպէս երաշխիք, քանի որ թեկնածութեան յայտարարութեան օրէն Լ· Տէր Պետրոսեան նկատուեցաւ որպէս Արեւմուտքին նախընտրած դէմքը: Մինչ Ս· Սարգսեան ռուսամէտ իր կեցուածքով կը մարմնաւորէր ամէնէն առաջ Մոսկուայի նախընտրութեան առարկան:

Խօսելով քաղաքականութենէն հեռու անցուցած տասնամեակին մասին, ան ըսած է թէ գիտութեամբ, թոռնիկ մեծցնելով, պարտէզ մշակելով անցուցած է այդ ժամանակը, երբ այսօր իրեն զօրակից դէմքեր ու կազմակերպութիւններ ներկայի ղեկավարութեան դէմ հետեւողական պայքար կը մղէին: Խոստովանած է թէ ամօթ կը զգայ անոնց առջեւ: Ապա կրկին չեշտած է Կ· Դեմիրճեանի ու Վ· Սարգսեանի հետ նպատակներու միութեան պարագան: Ներկաներուն եւ ամբողջ ընտրող զանգուածին կոչ ուղղած է քուէարկելու, անտարբեր չմնալու:

Հանրահաւաքը, ըստ սովորութեան, աւարտած է երթով մը որու մասնակցած է քանի մը տասնեակ հազար հոգի: Վերջաւորութեան ժամադրութիւն տրուած է Փետրուար 20ին, ժամը 15ին յաղթանակը տօնելու:

Փետրուար 16ի հանրահաւաքին Արմէն Ղազարեան անուն անձ մը յայտարարած է թէ Օրինաց երկիրի Կեդրոն համայնքի որոշ կուսակցականներ Լ· Տէր Պետրոսեանին միացած են: Յաջորդ օրը Ա· Պաղտասարեանի ընտրական գրասենեակէն ըսուած է թէ այդ անձը Օրինաց երկիրի հետ որեւէ կապ չունի: Իրենք դիմած են գլխաւոր դատախազութեան, պահանջելով որ կեղծ յայտարարութեան պատճառով օրինական հետապնդումի դիմեն Ա· Ղազարեանի դէմ:

Ազատութեան հրապարակին վրայ յաջորդ օրն ալ, Փետր· 17ին բազմութեան դիմած է Ս· Սարգսեան: Ան ինքնավստահութեամբ յայտարարած է թէ ի՛նք կ՚ըլլայ յաղթականը Փետր· 19ին եւ կ՚ըլլայ ամբողջ ժողովուրդին նախագահը: Այսուհանդերձ, հակառակ իր յաղթանակին մասին նախատեսումներու թէ ինք կ՚ընտրուի առաջին փուլէն իսկ, Ս· Սարգսեան չէ խօսած այդ մասին:

Խոստացած է որ ընտրութիւնը արդար եւ կեղծիքներէ զերծ կ՚ըլլայ· «ամէն բան պիտի անեմ որպէսզի ունենանք ժողովրդավարական չափանիշները յարգող ընտրութիւն: Պիտի չարտօնենք որ ափ մը մարդիկ վարկաբեկեն մեր ընտրութիւնը» ըսած է վարչապետ–թեկնածուն:

Երկրին ու ժողովուրդին խաղաղութեան լուրջ ծրագիրները յաճախ անհիմն ինքնագոհութեամբ ու դիմացինին վարկաբեկումով փոխարինած ընտրապայքար մը ապրեցաւ Հայաստան· յատկապէս ինչ կը վերաբերի այս երկու թեկնածուներուն: Մինչդեռ երկուքն ալ իշխանութեան գլուխ գտնուած դէմքեր էին ու իրենց ղեկավարութեան տարիներուն անկեղծօրէն անդրադառնալ, արժեւորել զանոնք, իսկական մտահոգութեան փաստ կրնար համարուիլ· նաեւ ժողովուրդին ու երկրին նկատմամբ իրաւ մտահոգութեան արդիւնք:

Վաղը անգամ մը եւս կարեւոր տուօով Հայաստանի չարչրկուած ժողովուրդին պիտի վիճակի «ճիշդ» ընտրութիւն կատարել, անխախտ կշռելէ ետք ամէն մէկուն ինքնագոհութիւնը, քննադատութիւնը, խոստումները: Ներքին սուր հակադրութիւններէ զատ, արտաքին աշխարհին ալ երբեմն վտանգաւոր ըլլալու հաւանականութիւն ներկայացնող զարգացումները կենսական կը դարձնեն թոյլ չտալ որ մէկուն կամ միւսին անձնական հաշիւներուն զոհուի երկրին կայուն ընթացքը, ժողովուրդին ապահովութիւնը:

Այս նախապայմանը յարգուելէ ետք, մնացածը «լաւ կը լինի» հաւանօրէն:

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ՄԵՐԿԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Նախագահ Ռ· Քոչարեան հեռատեսիլի ելոյթով մը այլ հարցերու կարգին մանրամասն ներկայացուցած է Ղարաբաղի պատերազմին առընչուած դրուագներ որոնք օրակարգի նիւթ եղան Լ· Տէր Պետրոսեանի ծանօթ ամբաստանութիւններով:

Առաջին ըսուածը այն է որ այդ շրջանի Հայաստանի իշխանութեան հետ կային կարեւոր հակադրութիւններ որոնք պատճառ էին լուրջ բախումներու: Տարբերութիւններ կային ռազմական գործողութիւններու մարտավարութեան հարցին մէջ: Ղարաբաղցիները ապահովութեան գօտի մը հարկաւոր կը նկատէին Ղարաբաղի շուրջ, իսկ Լ· Տէր Պետրոսեան այլ կարծիք ունէր: Առաջին մեծ բախումը երկու կողմերուն միջեւ –Հայաստան եւ Ղարաբաղ– 1993ին, Քելբաջարի գրաւումէն ետք էր: Յունիս 12ին Գորիսի հանդիպումի մը Լ· Տէր Պետրոսեան եւ իրեն ընկերացողները պնդած են որ Քելբաջարը յանձնուի. պնդումը հիմնած են միջազգային հանրութեան ճնշումին եւ տրուած խոստումին վրայ: Ղարաբաղեան կողմը –Ռ· Քոչարեան, Ա· Ղուկասեան եւ Գերագոյն խորհուրդի անդամներ– մերժած են: Երկու օր ետք Լ· Տէր Պետրոսեան Ղարաբաղ գացած է ու հոն խօսակցութիւնը շարունակուած, նոյն ճնշումներով: Ղարաբաղցիները յաբարբերութիւնները չխզելու համար համաձայնած են որ երկու ամիսէն, մինչեւ սահմանը ամրապնդեն, որպէսզի Քելբաջարը կրկին փորձանք չդառնայ Ղարաբաղին, կը յանձնեն: Սակայն Երեւանցիներուն վերադարձէն ետք Ռ· Քոչարեան զինուորականներու շատ սեղմ կազմի մը հետ խորհրդակցած է եւ որոշած են ձեռնարկել Աղդամի գործողութեան: Այդ օրերուն Ղարաբաղը ռմբակոծութիւններու տակ էր եւ իրենք կը տեսնէին թէ եթէ մնան առանց ապահովութեան գօտիի, Ղարաբաղի մէջ մարդ չի մնար: Աղդամի գործողութեամբ մոռցուած է Քելբաջարը: Երեւանի մէջ Ապահովութեան խորհուրդի նիստին որոշուած է անթոյլատրելի նկատել ԼՂՀ պաշտպանութեան բանակին նոր տարածքներ գրաւելը· Ռ· Քոչարեան մերժած է ստորագրել որոշումին պատճէնը, կրկին սուր հակադրութեան մէջ մտնելով Լ· Տէր Պետրոսեանի վարչակազմին հետ: Յաջորդած են Ֆիզուլիի, Ղուպաթլուի յաղթանակները:

Ռ· Քոչարեան չեշտած է թէ այս բաներու մասին մինչեւ իր յուշերը գրելու պահը խօսելու նպատակ չունէր· բայց պարտ էր չեշտել որ առանց իրենց որոշած ու կիրարկած ռազմավարութեան, Ղարաբաղի մէջ երբեք հրադադար չէր հաստատուեր: Եւ եթէ Հայաստանի ճնշումները եղած չըլլային, դիրքերը այսօրուընէ շատ աւելի նպաստաւոր կ՚ըլլային:

***

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Արամ Ա· Կաթողիկոս եւ Ազգային կեդրոնական վարչութիւնը Փետր· 16ի յայտարարութեամբ մը ձայնակցած են Գարեգին Բ·ի եւ Գերագոյն հոգեւոր խորհուրդին Փետուար 19ի նախագահական ընտրութեան առթիւ հրապարակած կոչին:

« Քաղաքական տարբերութիւնները պէտք չէ վնասեն մեր ժողովուրդի ներքին միասնութեան եւ հայրենիքի ապահովութեան » ըսուած է Անթիլիասի Մայր տաճարէն հրապարակուած յայտարարութեան մէջ: Անհրաժեշտ նկատուած է որ ընտրութիւնը ըլլայ ազատ, արդար ու թափանցիկ, յարգելով ժողովրդավարական սկզբունքները:

***

ՔՈՍՈՎՕՆ ԵՒ ՂԱՐԱԲԱՂԸ

Քոսովոյի անկախութեան հռչակումին Ղարաբաղի համար նախընթաց ներկայացնելուն մասին արտայայտուած է վարչապետ Ս· Սարգսեան: «Մենք ներկայիս շատ բարենպաստ դիրքի վրայ ենք: Քոսովոյի անկախութեան ճանաչումը մեզի համար արդիւնաւոր է» ըսած է ան: Ապա չեշտած որ եթէ գտնուին երկիրներ որոնք Քոսովոյի անկախութիւնը ճանչնան ու մերժեն Ղարաբաղինը, երկու չափ եւ երկու կշիռ կիրարկած պիտի նկատուին: Այսուհանդերձ, աւելցուցած է որ Քոսովոյի միջազգային ճանաչումը Հայաստանը պիտի չմղէ ԼՂՀ-ի ճանաչումին: «Հարկ է աւելի ճկուն արտաքին քաղաքականութիւն վարենք եւ կը խորհիմ թէ ամէնէն կարեւոր ըլլալիքներէն մէկը մեր դրացիներուն հետ լաւ յարաբերութիւններու հաստատումն է» ըսած է Ս· Սարգսեան:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԿԱԽ ՔՈՍՈՎՕ ՄԸ ԾՆԱՒ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ԵՒ ՍԵՐԲԻԱ ՉԵՆ ԸՆԴՈՒՆԻՐ

Կիրակի, Փետրուար 16, ժամը 16ին, խորհրդարանին առջեւ, Քոսովոյի վարչապետը Հաշիմ Թաչի հանդիսաւորապէս յայտարարեց թէ Քոսովօ անկախ է այլեւս, չեշտելով. – «Այսօրուընէ, Քոսովօն ազատ եւ անկախ է: Ժողովուրդը եւ հողամասը միացած են»:

Հարցը անշուշտ մեծ ուրախութիւն պատճառած է ժողովուրդին, որ խմելով եւ պարելով փողոցները լեցուցած է եւ յետագային միջադէպեր ալ եղած են, գլխաւորաբար մերձաւոր Միթրովիչա քաղաքին սերպ թաղամասին մէջ, ուր Եւրոպական Միութեան ու ՄԱԿ-ի շէնքերուն վրայ ձեռնառումբեր նետուած են:

Այս անկախութիւնը չեն ճանչնար ոչ միայն Սերպիա եւ Ռուսաստան, այլեւ Եւրոպայի կարգ մը երկիրներ: Արդարեւ, եթէ Ֆրանսա, Իտալիա, Գերմանիա եւ Անգլիա Փետր· 17ին իսկ պատրաստ էին ճանչնալու Քոսովոյի անկախութիւնը, եւրոպական այլ երկիրներ վերապահ կը մնան, հասկնալի հարցերու պատճառաւ: Անոնց կարգին են Սպանիա (պասքեան եւ գաթալոնեան պատճառներով), Յունաստան (Կիպրոսի): Կասկած չկայ որ այս անկախութիւնը բազմաթիւ հարցերու ծնունդ կու տայ, կարգ մը փոքրամասնութիւններու ախորժակը կը բանայ եւ Սերպիայէն ու Ռուսաստանէն զատ այլ ընդդիմութիւններ ալ կրնան ըլլալ:

***

Քոսովօ 10·877 քառ· քմ· տարածութիւն ունի, երկու միլիոնի կը հասնի իր բնակչութիւնը որ մեծամասնութեամբ ալպանախօս է· կան դեռ 100 հազար Սերպեր: Օսմանեան եւ սերպիական տիրապետութենէ ետք, 1998ին Քոսովոյի ազատագրութեան բանակը գործի անցած է, բայց Սերպիոյ զսպումը այնքան բուռն եղած է, որ ՄԱԿ-ը միջամտած է եւ ըստանձնած գաւառին հոգատարութիւնը: 1999 Յունիսին, Սերպիա (Միլոսեւիչի օրով) կը քաշէր իր զօրքերը Քոսովոյէն:

Ներկայիս ալ մտահոգութիւնները չեն պակսիր եւ Եւրոպական Միութիւնը որոշած է ոստիկանական ուժեր ղրկել (2 հազար) բաղկացած՝ անդամ բոլոր երկիրներէն, օգնելու համար Քոսովոյի նոր կառավարութեան:

Սերպիա յայտնած է որ երբեք պիտի չճանչնայ Քոսովոյի անկախութիւնը, մինչ Պուտին յայտարարած է· – «Քոսովոյի անկախութեան միակողմանի հռչակումը ապօրինի եւ ապաբարոյական արարք մըն է»: ԱՄՆ-ու դիրքը այն է որ պալքաններու վիճակը կայուն մնայ, Սոլանա (Եւրոպական Միութիւն) համոզուած է որ Քոսովոյի ղեկավարները գիտակից են իրենց պատասխանատուութեան, նոյն դիրքն ունի Վատիկան, մինչ շրջանային պասք կառավարութիւնը, որու դէմ է Սպանիա, յայտարարած է որ այդ անկախութիւնը «դաս մըն է խաղաղօրէն եւ ժողովրդավար ձեւով լուծելու ինքնութեան եւ պատկանելութեան հակամարտութիւնները»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«17ԵՐՈՐԴ ԿՈՂԸ» լոյս տեսաւ Մարիամ Ջաբաթեարթին Փետրուար 16/22 թիւին մէջ եւ սկիզբէն մեծ արձագանգ գտաւ

(Շար·ը Դ· էջ)

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՅԱՋՈՐԴ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԽԱՉԻԿ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

Նախագահական ընտրարշաւի ներկայ փուլին, Հայաստանի քաղաքացիներուն համար հետաքրքրական է հետեւիլ եւ ծանօթանալ թեկնածուներու քաղաքական ծրագիրներուն, բաղդատել անոնց առաջարկած լուծումները զիրենք յուզող խնդիրներու վերաբերեալ, ըստ այդմ ընտրութիւն կատարելու համար: Կասկած չկայ նաեւ որ այդ առիթով ցուցաբերուած քաղաքական վերաբերմունքը ցուցանիշ է թէ քաղաքացիական հասարակութիւն դառնալու գործընթացին մէջ Հայաստանի ընտրողները ո՛ր փուլին են հասեր:

Առանց ուրանալու վերը յիշուածներուն կարեւորութիւնը, նախագահական ընտրութիւնը եզակի է նաեւ որովհետեւ Ռ. Քոչարեանի տասը տարուան նախագահութենէն ետք տեղի ունենալիք անձի փոփոխութիւնը թոյլ կու տայ հաստատել որ յաջորդ նախագահը, ո՛վ որ ալ ըլլայ ան, Հանրապետութիւնը պիտի ղեկավարէ, սահմանադրական իրաւասութիւնները եւ լուծումները պիտի կիրառէ իւրայատուկ ձեւով: Անկասկած, քաղաքական եւ իրաւական դաշտերու ստեղծած հնարաւորութիւններէն եւ լիազօրութիւններէն ան պիտի օգտուի այլ կերպ, քան նախկին նախագահը: Անխուսափելիօրէն, յաջորդ նախագահը ուրիշ ձեւով պիտի ընթերցէ նախագահական լիազօրութիւնները, անոնց տալով իր սեփական մեկնաբանութիւնները: Անձի փոփոխութեան պիտի հետեւի կառավարման ոճի, մեթոտի փոփոխութիւն:

Նախագահական ընտրութեան իւրայատկութիւնը կապուած է նաեւ 2005ին ընդունուած Սահմանադրութեան բերած փոփոխութիւններուն: Հայաստան կը գտնուի նոր կացութեան մը առջեւ ուր իշխանական լիազօրութիւններու եւ իրաւասութիւններու գործադրումը կախուած է ոչ միայն նախագահի անձէն, այլեւ դեռեւս կարճ ժամանակուան կիրառում ունեցող սահմանադրական կարգէն: Օրէնսդրութեան եւ իրաւասութիւններու փոփոխութեան հետեւանքով, յաջորդ նախագահի փոխյարաբերութիւնները իշխանական միւս թեւերուն հետ, անպայման պիտի տարբերին մինչեւ վերջերս գործող համակարգէն:

Այս հարցը կը դառնայ ալ աւելի այժմէական երբ հաշուի առնենք անհերքելի թուացող շրջող բացատրութիւնները, ըստ որոնց յառաջիկայ վարչապետը շատ աւելի լայն սահմանադրական իրաւասութիւններ պիտի ունենայ, քան նախագահը: Առիթը ուրեմն պատեհ է քննելու համար Սահմանադրութեան ընձեռած նախագահական լիազօրութիւնները, անոնց ծիրը: Պիտի անդրադառնանք մասնաւորաբար խորհրդարանին եւ կառավարութեան հետ անոր ունենալիք փոխյարաբերութիւններուն: Պիտի վերլուծենք Ազգային ժողովի լուծարման, վարչապետի եւ նախարարներու նշանակման կապակցութեամբ նախագահին ունեցած հնարաւորութիւնները:

Ա– ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԼՈՒԾԱՐՈՒՄԸ

Խորհրդարանի լուծարման երկու հնարաւորութիւններէն առաջինը կարգաւորուած է Սահմանադրութեան 74·1 յօդուածի 2րդ պարբերութեամբ: Երբ Ազգային ժողովը երեք յաջորդական ամիսներու ընթացքին թերանայ նիստ գումարելու, չկարենայ, կամ մերժէ օրակարգի վրայ դրուած եւ աւելի քան երեք ամսուան ընթացքին քննարկուած նախագիծի վերաբերեալ որոշում կայացնել, ներառեալ կառավարութեան կողմէն անյետաձգելի յայտարարուած նախագիծը, այս պարագաներուն վարչապետը կամ խորհրդարանի նախագահը կրնայ Հանրապետութեան նախագահին դիմել որպէսզի ան լուծարէ խորհրդարանը: Նախաձեռնելու որոշումը ըլլալով սեփական հայեցողութեան խնդիր, ըստ Սահմանադրութեան, վարչապետը կամ Ազգային ժողովի նախագահը կրնայ նաեւ լուծարման խնդրանքով չդիմել Հանրապետութեան նախագահին նոյնիսկ եթէ խորհրդարանը մատնուած է վերը նշուած անշարժութեան: Նաեւ, նոյնիսկ եթէ առանց համապատասխան դիմումի նախագահը չի կրնար անձնական նախաձեռնութեամբ լուծարել խորհրդարանը, ան կրնայ ամենայն դէպս չընդառաջել միջնորդութեան. վարչապետին կամ Ազգային ժողովի նախագահին դիմումը անհրաժեշտ նախապայման է, բայց պարտաւորեցնող չէ: Սահմանադրութիւնը փաստօրէն թոյլ կու տայ որ Հանրապետութեան նախագահը ինքը գնահատէ եղած միջնորդութիւնը եւ սեփական հայեցողութեամբ որոշէ լուծարման պատեհութիւնը:

Ազգային ժողովի լուծարումը կը դառնայ պարտադիր երբ առկայ են ստորեւ նկարագրուած պայմանները: Ըստ Սահմանադրութեան (յօդուած 74·1ի առաջին պարբերութիւն), Հանրապետութեան նախագահը պարտաւոր է լուծարել երբ երկու ամիսներու ընթացքին, յաջորդական երկու քուէարկութիւններու ժամանակ Ազգային ժողովը մերժէ վաւերացնել կառավարութեան առաջարկած կառավարման ծրագիրը: Նման իրադրութեան ժամանակ նախագահը չունի երկընտրանքի կամ չենթարկուելու հնարաւորութիւն. Սահմանադրութիւնը Հանրապետութեան նախագահին կը ստիպէ ցրուել խորհրդարանը:

Խորհրդարանի եւ կառավարութեան միջեւ գոյութիւն ունեցող անհամաձայնութիւնը ըլլալով պարտադիր լուծարման միակ չարժառիթը, ներկայ քաղաքական գործընթացին դիտանկիւնէն, երբ կարծիք կայ որ Ազգային ժողովէն ներս մեծամասնութիւն կամ կուսակցութիւն չունեցող նախագահի ընտրութեան պարագային նոր կառավարութեան մը նշանակումը կրնայ խորհրդարանին ընդդիմութեան հանդիպիլ եւ երկիրը քաղաքական անելի առջեւ կանգնեցնել, անհրաժեշտ է մանրամասն քննել այն հանգամանքները որոնք խորհրդարանի լուծարումը պարտադիր կը դարձնեն:

Ըստ Սահմանադրութեան (տե՛ս. յօդուած 74), նոր կազմուած կառավարութիւնն է որ իր կառավարման ծրագիրը կը ներկայացնէ խորհրդարանին, վաւերացման համար — ուրիշ առիթներով կառավարութիւնը իր գործունէութեան մասին ծրագիր չի ներկայացներ: Իսկ նոր կառավարութիւն կը նշանակուի երբ վարչապետի պաշտօնը թափուր մնայ անոր հրաժարականին կամ մահուան պատճառով, երբ խորհրդարանը կառավարութեան ծրագիրը մերժէ, կամ երբ անոր անվստահութիւն յայտնէ (յօդուած 55, կէտ 4, պարբերութիւն 3): Սահմանադրութեան համաձայն, նոր նախագահի կամ Ազգային ժողովի ընտրութենէն յետոյ նոյնպէս կառավարութիւնը պէտք է հրաժարական ներկայացնէ: Այլ խօսքով, յառաջիկայ նախագահական ընտրութենէն անմիջապէս յետոյ, յաջորդ նախագահի պաշտօնն ստանձնելու օրը, այսօրուան կառավարութիւնը պարտաւոր է հրաժարական տալու, որպէսզի նորընտիր նախագահը այլ վարչապետ մը նշանակէ, նոր կառավարութիւն կազմելու համար: Եթէ Ազգային ժողովը վաւերացնէ 2008ի Մարտին կամ Ապրիլին ձեւաւորուելիք կառավարութեան ներկայացուցած կառավարական ծրագիրը, այդ կը նշանակէ որ խորհրդարանէն ներս գոյութիւն ունի նոր նախագահին սատարող մեծամասնութիւն: Իսկ եթէ խորհրդարանը երկու ամիսներու ընթացքին երկու յաջորդական քուէարկութեամբ մերժէ նոր ընտրուած Հանրապետութեան նախագահին կողմէն նշանակուած վարչապետին (կամ իրարու յաջորդող երկու վարչապետներու) կազմած կառավարութեան ծրագիրը, այս Սահմանադրութիւնը կը պահանջէ որ նախագահը արձակէ ներկայ խորհրդարանը:

Այստեղ հարց կը ծագի թէ յաջորդ նախագահը ո՛րքանով անկաշկանդ է վարչապետի եւ կառավարութեան անդամներու ընտրութեան մէջ: Այդ հարցին անդրադառնալով պիտի պատասխանենք յաճախ հնչող կարծիքին, ըստ որուն յառաջիկայ նախագահը ունի սահմանափակ հնարաւորութիւն, իսկ Ազգային ժողովը՝ լայն իշխանութիւն վարչապետ նշանակելու հարցով:

Բ– ՎԱՐՉԱՊԵՏԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄԸ

Նոյնիսկ եթէ վարչապետ նշանակելու իշխանութիւնը կը պատկանի Հանրապետութեան նախագահին, Սահմանադրութեան 55րդ յօդուածի 4րդ կէտը կը պահանջէ որ երեսփոխաններուն հետ խորհրդակցելէ յետոյ միայն ան կարենայ այս իրաւունքը իրականացնել: Նման հանդիպումներէ առաջ վարչապետ նշանակելու իրաւունք չունի: Սակայն այս խորհրդակցութիւնները սահմանափակ ազդեցութիւն ունին: Նախ, Սահմանադրութիւնը պայման չի դներ որ վարչապետը ըլլայ երեսփոխան, որ ըստ իրաւունքի խորհրդարանի մեծամասնութիւնը կազմող կուսակցութեան կամ կուսակցութիւններու դաշինքի ղեկավարը նշանակուի վարչապետ, նոյնիսկ եթէ վերը նշուած խորհրդակցութիւններու աւարտին նման անձ ստանձնէ այդ պաշտօնը: Երկրորդ, Սահմանադրութիւնը չի բացառեր որ խորհրդակցութիւններու ժամանակ Հանրապետութեան նախագահը ինքը առաջարկէ վարչապետի թեկնածուի կամ թեկնածուներու անուններ եւ երեսփոխաններու կարծիքին դիմէ որոշում կայացնելու համար: Երրորդ, բացի Հանրապետութեան նախագահին հետ խորհրդակցելու ժամանակ կատարուած բերանացի յայտարարութիւններէն, խորհրդարանականները իրենց նախընտրութիւնը արտայայտելու այլ միջոց չունին. Սահմանադրութիւնը չի թոյլատրեր որ Ազգային ժողովէն ներս քուէարկութիւն կազմակերպուի, որպէսզի նախքան վարչապետի նշանակումը, երեսփոխանները պաշտօնապէս մատնանշեն մեծամասնութեան աջակցութիւնը վայելող վարչապետի թեկնածուն: Արգիլուած է Ազգային ժողովի որոշում կայացնել, չկայ որեւէ տեսակի իրաւական ուժ ունեցող փաստաթուղթ ընդունելու հնարաւորութիւն, որով երեսփոխանները կարենան պաշտօնականացնել իրենց նախասիրութիւնը վարչապետի թեկնածուներու նկատմամբ: Ազգային ժողովը կը միջամտէ, աւելի ճիշդը՝ կ'արտայայտուի կառավարութեան կազմուելէն եւ իր կառավարման ծրագիրը խորհրդարանին առջեւ պաշտպանելէն յետոյ միայն: Հետեւաբար, խորհրդարանի արտայայտման միակ ձեւը եւ առիթը ներկայացուած կառավարման ծրագիրին ծանօթանալէն յետոյ կառավարութեան վստահութիւն կամ անվստահութիւն քուէարկելն է:

Աւելին, Սահմանադրութեան վերը նշուած յօդուածը կը նախատեսէ որ եթէ կարելի չէ ունենալ «երեսփոխանների մեծամասնության վստահությունը», հնարաւոր է այդ պարագային վարչապետ նշանակել «առավել թվով երեսփոխանների վստահությունը վայելող անձը»: Այստեղ կարելի է կատարել երկու հետեւութիւն.

ա) Սահմանադրութեան վերը նշուած յօդուածի «եթե այդ հնարավոր չէ» հատուածը կը նշանակէ նաեւ որ Հանրապետութեան նախագահը իրաւունք ունի մերժելու վարչապետ նշանակել «երեսփոխանների մեծամասնության վստահությունը վայելող անձը»: Կասկած չկայ որ արծարծուած անհնարինութիւնը միայն երեսփոխաններուն չի վերաբերիր, երբ անոնք չկարենան մեծամասնութիւն կազմել որեւէ թեկնածուի շուրջ. այն կը վերաբերի նաեւ Հանրապետութեան նախագահին, երբ ան գտնէ որ «հնարավոր չէ» վարչապետ նշանակել երեսփոխաններու մեծամասնութեան պաշտպանած թեկնածուն:

բ) Անխուսափելի, պարտադիր պայման չէ որ խորհրդակցութիւններու աւարտին վարչապետ նշանակուի այն անձը որ ունի երեսփոխաններու մեծամասնութեան (131 երեսփոխաններէն առնուազն 66ի) համաձայնութիւնը: Այսինքն, ըստ Սահմանադրութեան, նախընտրելի է որ վարչապետ նշանակուող անձը վայելէ առնուազն 66 երեսփոխաններու նեցուկը. բայց խնդիր չկայ «եթե այդ հնարավոր չէ»՝ խորհրդարանի յարաբերական մեծամասնութեան բերանացի աջակցութիւնը բաւական է այդ պաշտօնին նշանակուելու համար: Օրինակ, եթէ առաջարկուող երեք թեկնածուներ յաջորդաբար վայելեն 25, 24 եւ 23 երեսփոխաններու զօրակցութիւնը, Սահմանադրութիւնը թոյլ կու տայ որ ասոնցմէ առաջինը, այսինքն խորհրդարանի ընդամէնը 19%ի նախընտրած անձը, նշանակուի վարչապետ: Այլ խօսքով, փոքրամասնութեան պատկանող, նոյնիսկ ոչ-կուսակցական անձ կրնայ վարչապետ նշանակուիլ, որովհետեւ Սահմանադրութիւնը վարչապետի թեկնածուի օգտին արտայայտուող երեսփոխաններու թիւին վերաբերեալ նուազագոյն սահման չէ դրած:

Ինչպէս կը տեսնենք, անհերքելի է որ Հանրապետութեան նախագահը ունի աւելի լայն իշխանութիւն, քան շրջան ընող հաստատումներ ենթադրել կու տան, իսկ Ազգային ժողովը կրնայ ընդհանրապէս որեւէ որոշիչ դեր չունենալ վարչապետ նշանակելու ժամանակ:

(Մնացեալը յաջորդով)

Ի ՅՈՒՇ ՕՇԱԿԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ 60ԱՄԵԱԿԻՆ
(1948 Փետրուար 19)

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ ԳՐԱԳԷՏԸ

Զ. Եսայեանի կին տիպարները հարուստ են բանաստեղծական զգայութեանց առատ մթերքով մը, որ Պոլսէն կու գայ բայց հեռու է կեղծօրէն սանթիմանթալ ռոմանթիզմէն: Մտածումներու խոր ու առատ սարսուածներ հոգիին մերկութիւնները կը գարդանկարեն եւ հոգեկան տագնապին շուրջ կը ստեղծեն տարօրէն քաղցր ու բարձր ոլորտ մը, ժխտական հակումներն իսկ մեղմելով: Եսայեանի տիպարները կը խլեն մեր համակրանքը, երբեմն արցունքը եւ միշտ մեր շահագրգռութիւնը: Անոնց դժբախտութիւնները, նկարագրին թերացումները, անկումները մեզ կը յուզեն: Միջակէն վեր ուղեղ մը միշտ պիտի սիրէ այդ կիները, անոնց մեղքերէն անդին, անոնց լրջութեան, խորութեան, մտքի ճոխ շնորհներուն, մանաւանդ սրտի անսպառ ջերմութեան համար:

Իր վէպերուն հոգեբանական յատակը, ենթահողը յաւիտենական բացումն է: Եսայեանի վէպը ամէն բանէ առաջ սիրային աշխարհ մըն է: Հոն մեզի ներկայացող կին տիպարները կ'ատեն նախ քան սիրելը, ու իրենց մէջն է զսպանակը զգացումին զոյգ երեսներուն: Իր կիները ազնուական, առնուազն ոչ-գռեհիկ հովի մը մէջէն կը քալեն դէպի իրենց ճակատագիրը: Երբեք չեն իյնար անխուսափելի հասարակութեան մէջ, որպիսին էր Պոլիսը դարու սկզբին: Տիկին Եսայեան մեծ բանաստեղծ մըն է իր վէպերուն մէջ:

Արեւմտահայ գրականութեան ամէնէն կատարեալ գրագէտներէն մէկն է Եսայեան, եթէ ոչ ամէնէն կատարեալը: Իբրեւ տաղանդ ու իբրեւ գործունէութիւն, մանաւանդ իբր վաստակ լիովին արժանի է գրագէտի իր տիտղոսին:

Մեր գրականութեան մէջ ամէնէն կանացի զգայնութիւնն է անիկա — քնքշութիւն, գորով, գութ, վայելչութիւն եւ ճաշակ: Իր գործին երեք մեծ կեդրոնները կազմեցին Փարիզ, Պոլիս, Հայաստան, որոնց գոյները կը պահէն բնականութիւն, որքան տեղական հաստատ նկարագիր:

Զ. Եսայեանի մէջ հայ գրականութեան ամէնէն սիրալի շնորհները կանացի զգայնութեան, ամէնէն սրտայոյզ խռովքերը ու մեր ժողովուրդի հոգիին ամէնէն խորունկ սարսուռները իրարու կը միանան: Անիկա խղճմտանք մըն է, սիրտ մըն է, միտք մըն է, հաւասար ամրութեամբ ու արդարութեամբ: Տիկին Եսայեանի գործը ամբողջ մըն է: Անոր երկու մեծ բեւեռները՝ անհատներու հոգին ու ժողովուրդներուն հաւաքական զգայնութիւնը ընդմիշտ նուաճուած կր մնան անխորտակելի գործերու մէջ:

Զ. Եսայեան արեւմտահայ գրականութեան ամէնէն ամբողջ յաջողութիւնն է:

Յ. ՕՇԱԿԱՆ

ՍՊԱՆԻՈՅ ԾՈՎԱՄՈՅՆ ԳԱՆՁԵՐԸ

Ընդծովեայ հնաբանական ձեռնարկութիւն մը Սպանիոյ մշակոյթի նախարարութեան համար ովկէանոսներու յատակը հանգչող սպանական հարստութեան ցանկը պատրաստած է: Խօսքը կը վերաբերի այն նաւերուն որոնք ընկղմած են այն շրջանին երբ երկիրը գաղթատիրական կարեւոր կայսրութեան մը գըլուխը կը գտնուէր: Գծուած են բազմաթիւ քարտէսներ ուր մատնանշուած են Միջերկրականի եւ Ատլանտեան ովկէանոսի մէջ ընկղմած նաւերուն վայրերը:

Պատրաստուած ցանկը հեռու է ամբողջական ըլլալէ. կան տակաւին հազարաւոր պարագաներ որոնք առընչուած են ոսկի, արծաթ, կամ կարեւոր փաստաթուղթեր բեռցած նաւերու որոնց ընկղմելուն մասին ոչ մէկ տեղեկութիւն կայ: Գտնըւած են մասնագէտներ որոնք ծանօթ պարագաներէ մեկնելով փորձած են ծովամոյն այդ գանձին արժէքը չափել. գտած են աւելի քան հարիւր միլիառի գումարը որ հաւասար է Սպանիոյ համախառն ներքին արտադրութեան: Ուրիշներ կը պնդեն թէ նման արժեւորում ոչ մէկ ձեւով իրագործելի է: Սպանական օրէնքը կ'արգիլէ ազգային հարըստութիւն նկատուած իրերու առեւտուրը:

Ընկղմած կարեւոր նաւերու խրած վայրը որոշելու գործը, ըստ Ընդծովեայ հնաբանական ընկերութեան, հարստութեան ձգտումով չէ. հետաքրքրականը այդ նաւերուն պատմելիքն է: Յետոյ կայ պահպանութեան հարցը. կարելի է խրած նաւ մը պահպանել, եթէ ծանօթ ըլլայ անոր վայրը:

Պատրաստուած ցանկին նաւերուն մեծ մասը ընկղմած է ԺԶ.–ԺԹ. դարերու միջեւ: Անոնք մեծ մասով կը պատկանին Սպանիոյ եւ Հընդկաստանի արեւմտեան գօտիին միջեւ երթեւեկող նաւերու որոնք ծովամոյն եղած են փոթորիկներու, թէքնիք սխալներու, ծովային մեծ պատերազմներու, կամ պարզապէս ծովահէններու յարձակումներու պատճառով:

Ուշադրութիւններէ չէ վրիպած որ սպանական հնագիտական ազգային այդ ծրագիրը զուգադիպած է ամերիկեան ընկերութեան մը յայտնաբերումին. այդ ընկերութիւնը 2007ի գարնան սպանական եզերամերձ ջուրերուն յատակը կէս միլիոն արծաթ եւ ոսկի դրամներու գանձ մը յայտնաբերած է. արժէքը շուրջ 500 միլիոն եւրօ կը գընահատուի: Սպանական իշխանութիւնները կը վախնան որ Ամերիկացիները կը տիրանան այդ գանձին. դատ մը բացուած է որ կը տեւէ Ֆլորիտայի մէկ ատեանին առջեւ, որոշելու համար թէ որո՛ւ կր պատկանի գանձը:

Պատրաստուած նոր քարտէսներով ու ցանկով սակէ եւք աւելի դիւրին պիտի ըլլայ գանձախոյզերու դէմ սպանական ծովամոյն գանձերը պաշտպանել: Մինչդեռ նախապէս Սպանիոյ պատկան իշխանութիւններու այս մասին անտարբերութիւնը առակի կարգ անցած էր:

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ՄԷԿ ՕՐՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ...

• Մարդ մը իր աչքերը միջին հաշուով 17·280 անգամ կը թարթէ:

• Մարդ կը քրտնի այնքան, որ կարելի կ'ըլլայ 25 սանթիլիթր ընդունող 3 գաւաթ (75 ս·լիթր) լեցնել, եւ կը կորսնցնէ մինչեւ 100 մազ:

• 9 միլիոն անձեր նոյն օրը տարեդարձնին կը տօնեն:

• «Վոյաճըր-1» անջրպետանաւը, որ մարդուն կողմէ շինուած երկրագունդէն ամէնէն հեռու գտնուող առարկան է, 1·486·000 քմ· կը կտրէ:

• Աշխարհի երկրագործները 8·3 միլիոն թոն հացահատիկ, բանջարեղէն եւ միս կ'արտադրեն:

• Երկրագունդը հազիւ մէկ լման շրջան մը կ'ընէ ինքն իր վրան, մէկ «օրը» կը տեւէ 23 ժամ, 56 վայրկեան եւ 4·09053 երկվայրկեան:

• 2004ի Յունիս 18 եւ 19 օրերուն Համպուրկի մէջ (Գերմանիա) խտալացի Քրիսթիան Փեթրիյօ կտրած եւ յարդարած է 250 անձերու մազերը:

• Ամերիկացի Իզապէլ Պուշ պարանով 151·036 ոստումներ կատարած է 2005 Յուլիս 20 եւ 21ին, Ժիւնոյի մէջ (Ալասքա, Միացեալ Նահանգներ): Ամբողջ օրը ան միջին հաշուով 104 ոստում կատարած է մէկ վայրկեանին մէջ:

• Հարաւափրիկեցի Ատամ Թաս եւ իր երկու երաժիշտները 24 ժամուան ընթացքին 41 երգահանդէսներ տուած են Փրեթորիոյ եւ անոր շըրջակայքի սրահներուն մէջ, 2005 Մայիս 5 եւ 6ին, մինչեւ մէկ օրուան ընթացքին ամէնէն շատ նուագահանդէսներ տուող չափորախումբը էմանուէլ էմմոնտինն է: Ան 16 ներկայացումներ կազմակերպած է 2001 Սեպտեմբեր 28 եւ 29ին, Ութուղերմիտըն քաղաքին մէջ (Հոլանտա):

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԾՈՎԱՅԻՆ ԳԼԽԱՒՈՐ ՇՏԱԲԻ ԳԵՂԱՆԿԱՐԻՉԸ

Այդ օրը, առաւօտեան եօթն անց կէսին, հակառակորդը փոթորկալից կրակ տեղաց Սեւաստոպոլի վրայ: Առաջին արկերը թափուեցին Մալախով կուրգանում: Կոռնիլովը իսկոյն շտապեց այնտեղ: Յայտնուեց չորրորդ բաստիոնում, արկերի կարկուտի տակ: Անցնելով հրանօթից հրանօթ նա քաջալերում էր նաւաստիներին ու զինուորներին: Յետոյ, ռումբերի հարուածների տակ, իջաւ բլրից եւ կանգ առաւ հինգերորդ բաստիոնում, որտեղ գործում էր Նախիմովը: Վեցերորդ բաստիոնում լինելուց յետոյ, Կոռնիլովը, ամբողջովին կաւի ու արեան մէջ թաթխուած, բայց անվնաս, նորից վերադարձաւ Մալախով կուրգան: Ծովակալը ենթադրում էր, որ կրակը գլխաւորապէս ուղղուած էր չորրորդ բաստիոնի վրայ, ուրեմն Ֆրանսիացիք մտադիր էին իրենց յարձակումն ուղղել նրա կողմը: Այստեղ էլ, ցերեկուայ ժամը տասներկուսին մահը վրայ հասաւ: Արկը խփեց ստոծանուն: Երբ զինուորները, մօտ վազելով, բարձրացրին նրան, ծովակալը բացագանչեց.

– Պահպանեցէ՛ք Սեւաստոպոլը:

Վիրակապարանում նա գիտակցութեան եկաւ: Շուրջը կանգնածներին Կոռնիլովն ասաց.

– Լաց մի՛ եղէք... Մահն ինձ համար սարսափելի չէ: Պատմեցէք բոլորին, որ հաճելի է մեռնելը, երբ խիղճդ հանգիստ է:

Մահուանից մի րոպէ առաջ լուր բերեցին, որ անգլիական հրետանակէտերը ճզմուած են: Մահամերձ ծովակալը շըշնջաց.

– Ուռա՜... ուռա՜...

Սա նրա վերջին խօսքն էր:

Սեւաստոպոլի հերոսական պաշտպանութեանը Այվազովսկին բազմաթիւ կըտաւներ նուիրեց.

...Ամառային պարզկայ վերջալոյս, բայց քաղաքի վրայ տարածուող իրիկնային երկինքը պատած է վառօդածխի քուլաներով: Հրետանային ուժեղ մենամարտ է հեռւում կանգնած դաշնակիցների նաւատորմի ու սեւաստոպոլեան առափնեայ մարտկոցների միջեւ: Նկարի առաջին պլանի վրայ՝ Ֆրանսիացի գերիներն են ռուս ուղեկցորդների հսկողութեան տակ: Նկարը, որը ստեղծուեց 1859 թուականին, նկարիչն անուանեց «Սեւաստոպոլի պաշարումը»:

Դրանից յետոյ ամբողջ կեանքում նա բազմիցս վերադառնում էր այդ հերոսական եւ ահեղ օրերին: Այվազովսկու՝ Ղրիմի պատերազմին եւ Սեւաստոպոլի պաշտպանութեանը նուիրուած կտաւների մէջ առանձնանում են «Փոթորիկ Եւպատորիայի մօտ», «Ռուսական զօրքերի տեղաշարժը դէպի հիւսիս», «Սեւաստոպոլի պաշտպանութիւնը»:

Այվազովսկին նկարից նկար փառաբանում էր ռուս ծովայինների հերոսութիւնը Սեւաստոպոլի պաշտպանութեան տառապալից օրերին: Բայց նրա տեսադաշտում աւելի ու աւելի յաճախ և յստակ գծագրւում էր Մալախով Կուրգանը: Դա հանգիստ չէր տալիս նրան եւ սպառում էր իր մարմնաւորմանը. չէ՞ որ այնտեղ զոհուել էին ծովակալներ Նախիմովն ու Կոռնիլովը: Այնտեղ մնաց ծերունի Արխիպը:

Պիտի անցնէին տարիներ, մինչեւ որ «Մալախով Կուրգան»ի սիւժէն վերջնականապէս ձեւաւորուէր նկարչի երեւակայութեան մէջ:

ՄԱՍՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ

Ամուսնութիւնից քիչ անց Այվազովսկին ընկերոջը գրում էր. «Հիմա շտապում եմ ձեզ պատմել... իմ երջանկութեան մասին: Արդարեւ, ես ամուսնացայ խսկական արտիստի նման, այսինքն սիրահարուելով, ինչպէս երբեք: Երկու շաբաթում ամէն ինչ արուեց – վերջացաւ: Այժմ, ութ ամիս յետոյ, ձեզ ասում եմ, որ այնքան երջանիկ եմ, որ ես երբեք չեմ պատկերացրել այս երջանկութեան կէսն անգամ: Օրէցօր աւելի ու աւելի եմ աղօթում աստծուն բախտաւոր ճակատագրի համար: Իմ լաւագոյն նկարները նրանք են, որ նկարուած են ներշնչանքով, այդպէս էլ ես ամուսնացայ...»:

Բայց երկար չտեւեց Իվան Կոնստանտինովիչի երջանկութիւնը. ընդամէնը մի քանի տարի: Յետոյ կինը սկսեց արտնջալ Թէոդոսիայից, այդ խուլ ծայրագաւառից, եւ աւելի ու աւելի յաճախ պահանջել տեղափոխուել Պետերբուրգ կամ մեկնել արտասահման: Ճուլիա Եակովլեւնան ուզում էր մոռանալ, որ մի ժամանակ, երիտասարդութեան օրերին, դաստիարակչուհի էր պետերբուրգեան մեծահարուստի տան, նրա պատուասիրութիւնը մինչեւ հիմա վիրաւորուած էր այդ գիտակցութիւնից: Հիմա, երբ հռչակաւոր նկարչի կին էր, նա ցանկանում էր իր սեփական տունն ունենալ մայրաքաղաքում: Գեղանի Անգլուհուն դադար չէր տալիս պետերբուրգեան սալոնների մշտական հիւրը լինելու գայթակղութիւնը:

(Շար. 165)

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

Dans le cadre de ses animations culturelles, la Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture, en partenariat avec l'Association «Les Masqués vénitiens», propose du 22 février au 8 mars prochain, une exposition dont le thème sera une double errance dans Venise.

C'est une double histoire, d'une Cité des Doges commerçante, accueillante, partenaire culturel privilégié des Arméniens et d'une Sérénissime frivole, festive, gaillarde, symbolisée par les masques et les costumes du Carnaval qui sera proposée au visiteur.

Plusieurs thèmes seront mis en scène :

Les marchands vénitiens commerçant avec le Royaume arménien de Cilicie. Négociants vénitiens et arméniens faisant connaître à l'Occident les produits de l'Orient.

Venise honorant, depuis le Moyen-Age, **le Carnaval** dans de longues fêtes au cours desquelles le masque est roi.

La présence arménienne à Venise auprès des **maîtres imprimeurs** et sur l'île de **San Lazzaro.**

Venise qui, en février 1980, verra le **Carnaval renaître.**

Vous pourrez découvrir des créations intemporelles réalisées par des passionés de la fête vénitienne regroupés dans l'Association «Les masqués vénitiens» qui co-organise cette manifestation. Masques, loups, costumes somptueux et étranges, seront exposés.

Une occasion unique de vivre les coulisses du Carnaval et de profiter de ces créations.

Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture
12-14, rue Saint-Bazile
13001 MARSEILLE

Tous les jours de 13h à 18h.

— Entrée gratuite —

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de Robert GUEDIGUIAN,
réalisateur

Jeudi 21 février à 20 heures
HOMMAGE
A MISSAK MANOUCHIAN
(les Arméniens dans la Résistance)

Film documentaire
d'**Arto Pehlivanian, 2007**

Réalisé dans le cadre
de l'Année de l'Arménie,
ce film retrace l'action
du groupe Manouchian
et des Arméniens dans la Résistance.

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN

P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro: République

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 20
ԺԷ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ, փետրուար 24
Դ. Կիրակի Քառասնորդաց
«Տնտեսի» Կիրակի
Գիշերային, առաւօտեան ժամերգութիւն. Արեւագալ:
Յաւարտին պատարագ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին:

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 22
ԺԹ. օր մեծ պահոց
Միասնական Հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 19ին:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Ի գիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփ Շրջանի հայ հասարակութեան՝ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 5ին, հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով. –

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27ին,
ՄԻՋԻՆՔ:
(*Տար.*)

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հսկումի ժամերգութիւններ ժամը 17.30ին

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 20
Ս. Սահակ – Ս. Մեսրոպ
(Սէն Ժերոմ)
Քարոզիչ՝
ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆՅ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 22
Ս. Կարապետ (Գամփ. Ֆրէզ)
Քարոզիչ՝
ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ
(*Տար.*)

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
կը հրաւիրեն

LE COLLEGE S. MOORAT
L'UNION DES ANCIENS ELEVES
L'ASSOCIATION
DES PARENTS D'ELEVES
vous invitent

le **VENDREDI 22 FEVRIER à 20h15 précises**
au **YAN'S CLUB**
5 avenue Reille — 75014 PARIS
à un dîner à thème

Mihran KURKDJIAN, ancien élève
présentera

Le Logiciel «e-LEXIQUE MACHTOTZ»

traducteur français-arménien occidental (et l'inverse). Ses algorythmes et sa base de données (25.000 mots arméniens et 35.000 français) permettent à partir des phonèmes de retrouver l'orthographe exacte dans les deux langues. Disponibilité sur CD et Internet.

Réservation pour le dîner: téléphoner à Gérard au : 01. 47. 97. 64. 16.

(Տար. Ա. Էչէն)

եւ ջղագրգռած է Էլիզէն եւ անմիջական շրջանակը: Խորագրուած «Հանրապետական զգօնութեան մը համար» զանազան հոսանքներէ ծանօթ անձեր այս կոչով կ'ուզեն որ վերահաստատուին հանրապետական սկզբունքները: Ստորագրողները կրնան տարակարծութիւններ ունենալ քաղաքական տարբեր կէտերու մասին, բայց յանձնառու են հաւատարիմ մնալու այն հրամայականներու, որոնք ի զօրու եղած են Հանրապետութեան պատմութեան երկայնքին: Իրենց գլխաւոր ըսածն է. – ա) հաւատարիմ մնալ հանրապետական սկզբունքին, մերժել որեւէ շեղում դէպի անձնական իշխանութիւն որ կը տանի ընտրական միապետութեան. բ) հաւատարիմ մնալ մամուլի ակախութեան. գ) հաւատարիմ մընալ այն մեծ ուղղութիւններուն, որոնք 50 տարի է առաջնորդած են արտաքին քաղաքակրթութիւն մը, կուսակցական տարակարծութիւններէ անդին, պաշտպանել մարդկային իրաւունքներ, պահպանել ազգային անկախութիւնը: Կոչին մէջ չկայ Սարքոզիի անունը, թէեւ ամբողջութիւնը անոր կը վերաբերի: Ստորագրողներու մէջ յիշենք Սեկոլէն Ռուայալը, Ֆրանսուա Պայրուն, Ժ.-Փ. Շըվէնըմանը, Նիքոլա Տիւփոն-Էնեանը, Նոէլ Մամէրը, Պերթրան Տըլանօյէն, Մարիէլ տը Սարնէզը, Արնօ Մոնթըրպուրը, եւլն., եւլն.:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Եատ Վաշէմ Մեմորիալին բանբերը ողջունած է Սարքոզիի որոշումը ամէն մէկ աշակերտի (ՍԷ.ԷՄ. 2ի) պարտադրելու Շոայի զոհ մանուկի մը յիշողութիւնը, շեշտելով թէ «դրական մօտեցում մըն է յիշել եւ նոյնանալ Ողջակէզի զոհերուն հետ»: Առաջին անգամն է որ պետական ղեկավար մը նման նախաձեռնութիւն մը կ'առնէ: Այդ որոշումը, սակայն կը շարունակէ սուր բանավէճի նիւթ ըլլալ Ֆրանսայի մէջ, թէեւ Ֆր. Հոլանտ համամիտ է, մինչ նախկին վարչապետ Տ. տը Վիլըփէն որոշումը «տարօրինակ» կը գտնէ, աւելցնելով՝ «չեմ կարծեր որ կարելի է յիշողութիւնը պարտադրել, զայն հոչակել»: Սիմոնն Վէյլ իսկ «աներեւակայելի, անարդար» կը գտնէ Սարքոզիի որոշումը: Ամէն պարագայի մէջ, բանավէճը օրէ օր ծաւալած է գրաւելով մետիաներու բոլոր հոսանքները, ինչ սակայն հաստատեց կրկին ըսածը, հակառակ ծագած լայն ընդդիմութեան: Կը թուի թէ անգամ մը եւս նախագահը ուզած է ժողովուրդին ուշադրութիւնը այլ հարցով մը զբաղեցնել, որպէսզի չխորհին բուն հարցերուն, մանաւանդ գնելու կարողութեան մասին: Քննադատողները դիտել կու տան նաեւ որ Սարքոզի ներշնչուած է, անգամ մը եւս ամերիկեան օրինակէ, բայց Ֆրանսա Ամերիկա չէ:

ԱՄՆ արտաքին գործերու նախարարը Գ. Ռայս Գոնկրէսի արտաքին յարաբերութհւններու յանձնաժողովին առջեւ ելոյթ ունենալով շեշտած է ուժանիւթի ոլորտին դիւանագիտութեան առումով մեծ կարեւորութիւնը. ապա առ այդ յայտարարած է թէ նպատակ ունին Կասպեան շրջանին եւ Կեդրոնական Ասիոյ համար ուժանիւթի յատուկ պաշտօնատար մը նշանակելու: Հասկնալի է որ ԱՄՆ նպատակը կը հետապնդէն այդ գօտիին ու այդ մարզին մէջ ալ վերջ տալու Ռուսաստանի գերակայ դիրքին: Այս քաղաքականութեան կիրարկումով Գոնկրէսին յատուկ ուշադրութիւնը կը կեդրոնանայ Ատրբեջանի վրայ ուր այց տըւած են վերջին շրջանին Գոնկրէսի անդամներ: Ասոնց մէջ գտնուած է Եւրոպական հարցերու ենթայանձնախումբին նախագահը: Բաքու կ'ակնկալէ որ այս զարգացումներուն զուգահեռ աւելնայ Ատրբեջանի տրուած ամերիկեան օժանդակութիւնը:

ԻՐԱՆԻ նախագահը՝ Մ. Ահմատինեժատ երկօրեայ այցելութիւն մը պիտի կատարէ Իրաք Մարտ 2էն: Այս այցելութիւնը աննախընթաց կը նկատուի, քանի որ երկու երկիրները պատերազմի մէջ էին 80ական թուականներուն:

ՔԱՆՏԱՀԱՐԻ մէջ (Աֆղանիստանի հարաւը) անձնասպանական ոճրափորձ մը գործուած է Փետրուար 16ին, որու ընթացքին առնուազն 80 հոգի մեռած է եւ տասնեակ ուրիշներ ալ վիրաւորուած են: Աւելի քան 500 հանդիսականներ կը դիտէին շուներու մրցում մը, երբ ոճրափորձը գործուած է:

ԿԻՊՐՈՍԻ նախագահական ընտրութեան առաջին շրջանին (Փետր. 16) ներկայ նախագահը՝ Թասոս Փափատոփուլոս դուրս մնացած է մրցարշաւէն, Գ. դիրքի վրայ հասնելով: Ա. դիրքի վրայ է անկախ Թեկնածու Եաննիս Քասուլիտէս, որու կը յաջորդէր համայնավար Տ. Քըրիսթոֆիաս: Բ. շրջանը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 24ին:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ տուրքերու հսկայ գայթակղութեան մը դէմ յանդիման է եւ մեծ է թիւը այն գործատէրերուն, որոնք մաս կը կազմեն այդ գայթակղութեան: Երեւան ելած է որ չորս միլիառ եւրօ փոխանցուած է Լիխթընշթայնի ԷԼ. ԺԷ. ԹԷ. դրամատան, որ կը պատկանի իշխանական պետութեան:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE»

(17-18 février)

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆԻ ՀԵՏ

Թերթին Երեւանի թղթակիցը հարցազրոյց մը ունեցած է Հայաստանի արտաքին նախարարին հետ նախագահական ընտրութեան նախօրեակին: Առաջին հարցումին պատասխանելով, Վ. Օսկանեան կը մատնանշէ Ս. Սարգսեանի եւ Լ. Տէր Պետրոսեանի տարբերութիւնները, որոնց գլխաւորը կը նկատէ այն որ առաջինը կ'ապահովէ տնտեսական յաջողութիւնները, արտաքին քաղաքականութեան արդիւնքներու շարունակութիւնը, մինչ երկրորդին մասին ոչ մէկ ապահովութիւն կայ թէ ի՛նչ պիտի ընէ: Իր ռազմավարութիւնն է բացասական ընտրարշաւ մը տանիլ, հոգեբանական պատերազմ մը ի տես իր սուր քննադատութիւններուն՝ նախագահին եւ վարչապետին հասցէին: Օսկանեան կը ծանրանայ նաեւ Հայաստանի արձանագրած յառաջդիմութեան վրայ վերջին տասը տարիներու երկայնքին (իր պաշտօնին ժամանակաշրջանը), ապա եզրակացութեան մէջ, հարցումը կը հասնի Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններուն: Օսկանեան յուսախաբ է որ ԱՄՆ պէտք եղած ազդեցութիւնը չեն ունեցած Թուրքիոյ վրայ, բարելաւելու համար յարաբերութիւնները: Թուրքիա կ'ուզէ մուտք գործել Եւրոպական Միութենէն ներս, բայց անդամակցութեան պայմաններէն մէկը բնականոն յարաբերութիւններ եւ բաց սահմաններ ունենալ է դրացիներուն հետ: Հայոց Ցեղասպանութեան ճանաչման հարցը միշտ կայ, բայց զայն երբեք նախապայման չեն բած բնականոն յարաբերութիւններու հաստատման: Գնդակը Թուրքիոյ ձեռքն է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20
MERCREDI
20 FEVRIER
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Փարիզ : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83րդ ՏԱՐԻ - Թիւ 21.899
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
83e ANNEE — N° 21.899

ԱՄՆ

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒ ԲՈՂՈՔԸ ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԻՆ ԴԷՄ

Գոնկրէսի 52 անդամներ, Հայաստանի աջակցող խումբի նախագահներ Ֆ. Նոլէնպէրկի ու Ֆ. Փալոնի միասնաբար, նամակով մը դիմած են արտաքին գործերու նախարար Գ. Րայսին: Նամակով բողոք յայտնած են Ղարաբաղի մէջ պատերազմը վերսկսելու ազրպէյճանական սպառնալիքներուն, որոնք պարբերաբար կը հնչեն: Երեսփոխանները նշած են թէ այդ ընթացքով Բաքու Հարաւային Կովկասի մէջ խաղաղութեան եւ կայունութեան ԱՄՆ-ու ջանքերը կը ջլատէ:

«Ազրպէյճան արդէն տարիներէ ի վեր պատերազմով կը սպառնայ Հայաստանին: Սակայն, վերջին շրջանին աւելի բարձրաստիճան պաշտօնատարներու նոյնիմաստ յայտարարութիւնները ապացոյց են որ ազրպէյճանական հռետորութիւնը շատ իրական եւ վտանգաւոր սպառնալիքի վերածուած է» ըսած են նամակին հեղինակները:

Հայաստանի աջակցող խումբը Փետր. 15ին Գոնկրէսին մէջ ցրուած է նամակ մը որով կ'առաջարկուի նշել Լեռնային Ղարաբաղի ազգային - ազատագրական շարժումին 20ամեակը: Հոն գնահատանք կայ ժողովրդավարութեան սատարելու եւ ժողովրդական շարժման մէջ Ղարաբաղի ժողովուրդին խիզախութեան: Շարժում որ ծաւալեցաւ նախկին խորհրդային հանրապետութիւններուն եւ վարշաւեան ուխտի երկիրներուն մէջ: «Մենք կը նկատենք որ այդ շարժումը ոչ միայն ազատութիւն բերաւ Լեռնային Ղարաբաղի ժողովուրդին, այլեւ իր ներդրումը ունեցաւ աշխարհի ապահովութեան երաշխաւորութեան» ըսուած է նամակին մէջ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԷՐՏՈՂԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Թուրքիոյ վարչապետը լրագրողներու պատասխանելով ըսած է թէ Էրկէնէքօն կազմակերպութիւնը տակաւին ամբողջութեամբ բացայայտուած չէ եւ իրենք վճռակամ են մինչեւ յետին մանրամասնութիւնը լուսաբանելու: Երաշխիք ալ տուած է որ լաչակի հարցով ոչ ոք ճընշումի ենթակայ պիտի ըլլայ եւ թէ իրենք կրօնապետութիւն մը հիմնելու հետամուտ չեն:

Էրտողան նոյն ասուլիսին կրկին նիւթ ըրած է Հայաստանի հետ յարաբերութիւնները: Ըսած է թէ առաջնայինը սահմանին բացումը չէ, այլ Հայերու տարած լոպիական աշխատանքը: Ցայտ է որ ակնարկութիւնը Սփիւռքի Հայերուն ուղղուած է, որոնց Հայաստան պէտք է պատուար կանգնի, նոյնիսկ կապերը խզէ հայութեան այդ հատուածին հետ: Թուրքիոյ վարչապետը Հայաստանին նկատմամբ որոշ հոգածութիւն մըն ալ արտայայտած է, ըսելով որ Սփիւռքի Հայերը Այս կեցուածքին պատճառը այն է որ օգտուիլ կը ջանան...:

Այս կեցուածքին պատճառը այն է որ Սփիւռքի ներկայացուցիչներ պարբերաբար կը յայտարարեն թէ Թուրքերը Արեւմտեան Հայաստանի գրաւիչներն են: Իսկ Թ. Էրտողան «շատ տգեղ պնդում» կ'որակէ այս յայտարարութիւնը: Գրաւիչը, իր հաշիւներով, Հայաստանն է Ղարաբաղի մէջ: Ամբողջ աշխարհն ալ

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱԻՕՏԸ

Նախագահական ընտրութեան առաւօտուն, ժամը 8ին բացուած էին երկրին 1923 ընտրական կեդրոնները որոնք կը փակուէին երեկոյեան ժամը 20ին: Ժողովուրդը նախագահ ընտրելու պարտականութեամբ քուէատուփ կը դիմէր անկախութեան տարիներուն հինգերորդ անգամ ըլլալով. կարելի է ըսել թէ անհամբերութենէ բխած լարուած մթնոլորտի մը մէջ:

Առաջին ընտրութիւնը որ վստահաբար միակ արդարն ու ժողովրդավարականն էր, 1991 Հոկտեմբերին նորահաստատ այդ աթոռին առաջնորդած էր Լ. Տէր Պետրոսեանը, քուէներու աւելի քան 88%ի ջախջախիչ մեծամասնութեամբ մը: Բաւական վիճելի վերընտրութեամբ (1996) ան ան հազիւ երկու տարի կըրցած էր պահպանել աթոռը, պարտադրուած ըլլալով հրաժարելու (1998): Մինչ հինգերորդ այս ընտրութեան սուր մըրցակցութեամբ ստեղծուած քիչ մը անհաճոյ մթնոլորտը որոշ մտահոգութիւն կը պատճառէ, ատոր արմատը հաւանօրէն պէտք է փնտռել 1996ի ընտրութեան արդիւնքին խարդախութեան պնդումներով ծագած միջադէպերուն մէջ:

1998ի եւ 2003ի ընտրութիւնները իրենց դիւրաւ գուշակելի արդիւնքով, մերլուայրումներ չունեցան: Երկուքին ալ յաղթականը եղաւ Ռ. Քոչարեան որուն Գ. պաշտօնավարութեան շրջան մը չարտօներ Սահմանադրութիւնը:

Ան ընտրութեան նախօրեակին հանդիպում ունեցած է Օ. ԷՍ. Սէ. Ը.ի ներկայացուցիչներուն, անոր անդամ երկիրներու դիւանագէտներուն եւ Եւրոպական խորհրդարանի, զանազան կառոյցներու դէտերուն հետ: Բացատրած է տարուած նախապատրաստական կազմակերպչական լայն աշխատանքը. համոզում յայտնած որ ընտրութիւնը տեղի կ'ունենայ հանդիստ պայմաններու մէջ, առանց միջադէպերու:

Ընտրութեան նախօրեակի նշելի երեւոյթներէն էր կիներու շարք մը կազմակերպութիւններու երեւանեան երթը: Անոնք այցելելով ինը թեկնածուներուն գրասենեակները ուղերձ մը ներկայացուցած են. հոն շեշտուած է միասնականութեան եւ իշխանատենչութեան թոհուբոհին մէջ չկոտրակուելու հրամայականը: Թեկնածուներուն կոչ ուղղուած է հայրենիքը չվտանգելու, քանի որ ընտրութիւններով կեանքը ոչ կը սկսի, ոչ ալ կը վերջանայ:

«Մենք անվերջ ներում ենք ձեզ, բայց կարող ենք նաեւ էլ չներել» ըսուած է ուղերձին մէջ:

***

Ընտրութեան առաւօտուն արդէն թեկնածուներուն մեծ մասը քուէարկած էր: Արդիւնքներուն համար պէտք էր սպասել մինչեւ Փեբրուար 20ի ժամը 20ը որմէ ետք Կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովը կը հրապարակէր նախնական տուեալները. վերջնական արդիւնքը նոյն յանձնաժողովը պարտի հրապարակել 3 օր ետք:

Վարչապետ Ս. Սարգսեան որ գլխաւոր մրցակիցներէն եւ շատերու համար յաղթանակին ամէնէն մօտ թեկնածուն է, քուէարկելէն ետք ըսած է թէ էականը այն չէ որ քանի փուլ կ'ունենայ ընտրութիւնը. այլ այն որ լաւ անցնի, վերաբերումներն ու գնահատականները լաւ ըլլան:

***

Քուէատուփ դիմելու հրաւիրուած աւելի քան երկու միլիոն քաղաքացիներուն մէջ կան աւելի քան հարիւրամեայ 824 հոգի: Խումբը կը գլխաւորէ 117 տարեկան մը:

***

Փետրուար 19ին կէսօրուան մօտ ընտրական խարդախութեան լուրեր հասած էին Կեդր. ընտրական յանձնաժողովին, Տաւուշէն ու այլ վայրերէ: Ժամը 11ի կացութեամբ (տեղական ժամով) մասնակցութեան տոկոսը միջին հաշուով 11%ի շուրջ էր: Երեւանի մէջ 91.576 հոգի քըւէարկած էր (11,9%), Շիրակի մէջ՝ 19.430 հոգի (9%):

Առաւօտուն ընտրական կեդրոններու բացումէն առաջ Արովեան քաղաքին մէջ առեւանգուած ու խոշտանգուած էր Լ. Տէր Պետրոսեանի վստահուած անձ երեւանցի բնակիչ Լարիսա Թադեւոսեան: Ենթական ըսած է որ առեւանգիչներէն մէկը եղած է Բարգաւաճ Հայաստանի նախագահին մէկ թիկնապահը: Այս կուսակցութիւնը զօրավիգ է Ս. Սարգսեանի:

ՔՈՍՈՎՈՅԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ, ԱԴՐԲԵՋԱՆԸ, ՂԱՐԱԲԱՂԸ

Հետաքրքրական է որ մինչ Թուրքիան եւ Կիպրոսի Թրքական գօտին Քոսովոյի անկախութիւնը առաջին ճանչցողներէն կ'ըլլային, Բաքու բոլորովին այլ դիրքէ կը յայտնուէր: Արտաքին գործերու նախարարութեան մամուլի բանբերը «միջազգային սկզբունքներու անյարիր եւ ապօրինի» կը հռչակէր յայտարարուած «միակողմանի» անկախութիւնը: Երբ իրեն հարց տրուած էր Ղարաբաղի հարցին մէջ այդ յայտարարութեան նախընթացի բնոյթի մասին, բանբերը ըսած էր թէ ժխտական ոչ մէկ ազդեցութիւն կըրնայ խնդրոյ առարկայ ըլլալ: «Ոչ ոքէ վախ ունինք. մտահոգ ալ չենք որ Ղարաբաղի անկախութիւնը եւս կրնայ ճանաչում գտնել: Մինչեւ այսօր Ազրպէյճանի հողային ամբողջականութիւնը ընդունած երկիրներէն ոչ մէկը ճանչցաւ այդ անկախութիւնը» աւելցուցած էր նոյն պաշտօնատարը:

Քոսովոյի պարագան Ազրպէյճանի Ազգային ժողովին մէջ քննարկումի դրուած է, երեսփոխաններուն տիրող կարծիքը եղած է որ առայժմ Բաքուի յարմարագոյն դիրքը չէզոքութիւնը կ'ըլլայ:

Ինչ կը վերաբերի ԼՂՀ արտաքին գործերու նախարար Գէորգի Պետրոսեանի, անոր կարծիքով Քոսովոյի անկախութեան ճանաչումը Ղարաբաղի դիրքը կ'ամրապնդէ Ազրպէյճանի հետ բանակցութիւններուն մէջ: Ան նոր լծակ կը հանդիսանայ այդ բանակցութիւններուն:

ԱՒԵԼՈՐԴ ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ

Ֆրանսահայերու Յառաջդիմութեան Շարժումը (MAFP) հրապարակած է անստորագիր հաղորդագրութիւն մը Մ. Մանուշեանի ոգեկոչման առթիւ, ուր տեղ գտած են ի՛նչ ի՛նչ դրդապատճառներով, հարցին հետ կապ չունեցող յերիւրածոյ տողեր Շաւարշ Միսաքեանի մասին: Կ'ըսուի թէ Շաւարշ Միսաքեան քանիցս Պէրլին գացած է գրաւման շըրջանին «Յառաջ»ի հրատարակութեան համար արտօնութիւն ուզելու:

Անմիջապէս հեռաձայնեցինք Շարժումին Նախագահ Պ. Մ. Գաշգաշեանի, որ զարմանքով յայտնեց թէ որեւէ լուր չունի այդ հաղորդագրութենէն, հակառակ իր հանգամանքին:

Աւելորդ նկատելով հանդերձ, գոնէ անցեալին անծանօթ սերունդներուն համար վերյիշենք այնքան ծանօթ եւ բացայայտ ճշմարտութիւններ. Շաւարշ Միսաքեան քանիցս Պէրլին չէ գացած եւ երբեք թերթիս հրատարակութեան արտօնութիւն չէ ուզած գրաւող իշխանութիւններէն: Թերթին հրատարակութիւնը կամովին դադրեցուցած է 1940 Յունիս 9-ին, երբ Ֆրանսական իշխանութիւնները մեկնած էին Փարիզէն եւ գոյութիւն չունէր այլեւս Տեղեկատուութեան նախարարութեան գրաքննութեան սպասարկութիւնը: Թերթը վերհրատարակուած է 1945 Ապրիլ 8ին, կառավարութեան արտօնութեամբ, որպէս առաջին օտարալեզու օրաթերթ:

Այսքանը առ ի լուսաբանութիւն հորամցուած յերիւրանքին. իսկ թէ նման բան ի՛նչ նպատակով կ'ըլլայ, բացատրութիւնը կը վիճակի հաղորդագրութեան հեղինակին/հեղինակներուն:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ Ե՞ՐԲ ԿԸ ՃԱՆՉՆԱՅ 1915-Ի ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ամերիկահայ մամուլը կ'արձագանգէր «Հերըլտ թրիպիւն»ի մէկ յօդուածին. ան նիւթ բրած էր Աւստրալիոյ կառավարութեան երկրին բնիկներէն պաշտօնապէս ներողութիւն խնդրելու արարքը: Այդ առիթով ալ թուած էր նոյն արարքով հանդէս եկած կառավարութիւններ որոնք մինչեւ այսօր թերացած են այդ պարտքին մէջ: Այս երկրորդ խումբին մէջ չէր մոռցուած Թուրքիան որ կը մերժէ ճանչնալ Հայկական ցեղասպանութիւնը:

Ի՞նչ մեծահոգի կեցուածք ամերիկեան թերթի մը կողմէ, երբ մաս կը կազմէ մամուլի մը որ ընդհանրապէս ի յառաջագունէ ամենայն երկիւղածութեամբ կը պաշտպանէ ոճրագործը որուն միակ առաքինութիւնն է ԱՄՆ-ու հաւատարիմ դաշնակիցի անշեղ հանգամանքը: Թերեւս մտածողներ գտնուին որ Հայ Դատի մարմինները պարտին շնորհակալութեան գիրեր ուղղել թերթին խմբագրութեան, նման պարագաներու յայտնուած ճորտերէնի կաղապարներուն թաթխելով գրիչները:

Ինչ կը վերաբերի 1915ին Թուրքիոյ կողմէ ճանաչումին, ան վստահաբար տեղի կ'ունենայ այն օրը որուն նախօրեակին ԱՄՆ-ու կառավարութիւնը, կամ Գոնկրէսը ճանչցած կ'ըլլայ Ամերիկա կոչուած հողամասին բնիկ կարմրամորթերուն կիրարկուած քանի մը անգամ 1915 Ցեղասպանութիւնը:

Թ. ԱՐՓԻ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՅԱՋՈՐԴ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Բ. եւ Վերջին մաս)

ԽԱՉԻԿ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

Գ— ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԳՈՐԾԱԴԻՐԻ ԱՅԼ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐՈՒ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

Եթէ Ազգային ժողովը իրաւունք ունի կարծիք յայտնելու վարչապետի թեկնածուներու վերաբերեալ, ան ընդհանրապէս չի միջամտեր նախարարներու ընտրութեան եւ նշանակման ժամանակ: Այստեղ, Հանրապետութեան նախագահն ու վարչապետը միակ դերակատարներն են՝ ըստ Սահմանադրութեան. նախարարները կը նշանակուին Հանրապետութեան նախագահին կողմէն վարչապետին ներկայացմամբ (յօդուած 55, կէտ 4, պարբերութիւն 2): Ընդհանուր առմամբ, այս դրութիւնը կը գործէ երկու վերապահումներով: Առաջինը քաղաքական է՝ նախագահ - վարչապետ յարաբերութեան բնոյթը, իւրաքանչիւրի քաղաքական յարաբերական կշիռը որոշիչ են նախարարներու ընտրութեան հարցով: Այսինքն, վարչապետին կողմէն առաջարկուած գործիչներու նախարար նշանակումը արդիւնք է անոր քաղաքական հեղինակութեան, Հանրապետութեան նախագահին հետ բանակցութիւններ վարելու եւ իր կամքը թելադրելու կարողութեան:

Երկրորդ վերապահումը իրաւական է եւ չի բխիր Սահմանադրութենէն: Քանի որ Սահմանադրութիւնը խտրականութիւն չէ դրած նախարարներուն միջեւ, անոնք բոլորն ալ պէտք է որ առաջադրուէին վարչապետին կողմէ, որպէսզի նախագահը կարենար զիրենք համապատասխան պաշտօնի նշանակել: Սակայն, մէկ կողմէն որոշ նախարարութիւններու վերանուանումն ու կարգավիճակի փոփոխութիւնը (Հայաստանի մէջ չկայ Ներքին գործոց նախարարութիւն, չկայ Ներքին գործոց նախարար, հետեւաբար վարչապետը նախարարի թեկնածու չառաջարկեր նախագահին), միւս կողմէն 2003ին եւ 2007ին ստորագրուած միջկուսակցական համագործակցութեան դաշինքները, որոշ նախարարներու (օրինակ, Արտաքին գործոց եւ Պաշտպանութեան) եւ հանրապետական մարմիններու ղեկավարներու նշանակումը կը դարձնեն նախագահի մենաշնորհ, որ կը բացառէ վարչապետի միջամտութիւնը:

Բացի վերը թուարկուածներէն, որոնք վարչապետի նկատմամբ նախագահի գերադասութիւնը կը հաստատեն, վարչապետը ընդհանրապէս որեւէ առնչութիւն չունի շարք մը բարձրաստիճան պաշտօնեաներու ընտրութեան ժամանակ: Նախագահի բացարձակ հայեցողութեան կը պատկանի բանակի սպայական կազմի, Սահմանադրական դատարանի չորս եւ Արդարադատութեան խորհուրդի երկու անդամներու, Հայաստանի դեսպաններու նշանակումները: Ոչ խորհրդարանը, ոչ ալ վարչապետը, չեն կրնար միջամտել, ազդեցութիւն բանեցնել կամ փոխել նախագահին կատարած նշանակումը: Իսկ եթէ Մարդու իրաւունքներու պաշտպանի ընտրութիւնը բացառապէս Ազգային ժողովի խնդիրն է (անցեալին, Պաշտպան նշանակելու իրաւասութիւնը Հանրապետութեան նախագահինն էր), ուր ո՛չ կառավարութիւնը, ո՛չ ալ Հանրապետութեան նախագահը կը միջամտեն, դեռեւս այս վերջինն է որ Ազգային ժողովին կը ներկայացնէ Կեդրոնական դրամատան եւ Վերահսկիչ պալատի նախագահներու, ինչպէս նաեւ գլխաւոր դատախազի թեկնածութիւնը: Ազգային ժողովի հեղինակութեան բարձրացումը սակայն յարաբերական է որովհետեւ եթէ ան կրնայ մերժել առաջարկուած թեկնածուն նշանակել համապատասխան պաշտօնին, նախագահին առաջադրածներէն բացի, խորհրդարանը որեւէ այլ անձ այդ պաշտօններուն նշանակելու իրաւունք չունի:

Աւելին, ինչ կը վերաբերի մարզպետներուն, որոնք կառավարութեան (եւ ոչ վարչապետի) կողմէն կը նշանակուին, այդ որոշումները վաւերացնելու իրաւասութիւնը տալով Հանրապետութեան նախագահին, այստեղ եւս վերջինս կրնայ միջամտել, եւ ինչու չէ, իր կամքը պարտադրել: Նոյնիսկ իր տեղակալի (փոխվարչապետի) նշանակումը պէտք է որ ստանայ Հանրապետութեան նախագահին համաձայնութիւնը (տես Սահմանադրութեան 85րդ յօդուածի 3րդ պարբերութիւնը):

Ինչպէս կը տեսնենք, պետութեան բարձրագոյն եւ կարեւորագոյն պաշտօնեաներէն ո՛չ մէկուն նշանակումը վարչապետի իրաւասութեան կը պատկանի, ո՛չ մէկ բարձրաստիճան պաշտօնեայ կը նշանակուի անոր կողմէ: Հակառակ տարածուած կարծիքներուն եւ պնդումներուն, յառաջիկայ նախագահը ունի այնպիսի լիազօրութիւններ որոնք ոչ կախեալ իրաւասութիւններ են, տալով անոր բաւական ընդարձակ ազատութիւն, առանց որեւէ գործադիր այլ կառոյցի կամ օրէնսդիրի միջամտութեան կամ վերահսկողութեան: Հետեւաբար ճիշդ չեն այն պնդումները թէ յառաջիկայ նախագահի լիազօրութիւնները խիստ սահմանափակ են:

Դ— ՆՇԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐՈՒ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՄԸ

Երբ մինչեւ հոս կատարուած վերլուծութեան նայինք մօտեցող նախագահական ընտրութեան դիտանկիւնէն, պարզ կը դառնայ որ անհրաժեշտութիւն չկայ որ յաջորդ նախագահի կուսակցութիւնը կազմէ խորհրդարանական մեծամասնութիւն (օրինակ, եթէ Ա. Պաղտասարեանը կամ Վ. Յովհաննիսեանը ընտրուին նախագահ): Նոյնիսկ կարիք չկայ որ նորընտիր նախագահին կուսակցութիւնը ներկայ ըլլայ Ազգային ժողովին մէջ որպէսզի ան կարենայ իր քաղաքական հայեացքները կրող անձ մը նշանակել վարչապետ (այդ է միւս բոլոր թեկնածուներու պարագան, բացի Սերժ Սարգսեանէն):

Այսուամենայնիւ, եթէ վարչապետն ու նախարարները կը նշանակուին վերը նկարագրուած կարգով, այդ նշանակումները դեռեւս վերջնական չեն: Քանի որ կառավարութիւնը պատասխանատու է Ազգային ժողովին առջեւ, փաստօրէն նախագահին հնարաւորութիւնները կը գործեն մինչեւ կառավարութեան կողմէն գործադրուելիք կառավարման ծրագրին ներկայացումը խորհրդարան: Այլ խօսքով, պէտք է նախագահը այնպիսի նշանակումներ կատարած ըլլայ որ վարչապետն ու կառավարութիւնը արժանանան խորհրդարանի մեծամասնութեան զօրակցութեան: Այսինքն, եթէ 131 երեսփոխաններէն առնուազն 66ը թեր քուէարկէ կառավարութեան ծրագրին, իրականութեան մէջ անոնք իրենց համաձայնութիւնը տուած կ'ըլլան նախագահին, անոր նշանակած վարչապետին եւ ձեւաւորուած կառավարութեան կազմին: Իսկ եթէ խորհրդարանի մեծամասնութիւնը մերժէ կառավարման ծրագիրը, ապա կառավարութիւնը պէտք է որ իր հրաժարականը ներկայացնէ նախագահին: Վերջինս, երկրորդ անգամ ըլլալով, երեսփոխաններու հետ խորհրդակցութիւններու արդիւնքին կը նշանակէ մէկ այլ վարչապետ (կրնայ նաեւ նոյնը նշանակել) եւ նախարարներ որոնք նոյնպէս պարտին Ազգային ժողովին ներկայացնել կառավարման ծրագիր՝ վստահութեան քուէի ակնկալիքով: Եթէ այս կառավարութեան նկատմամբ խորհրդարանը կրկին անվստահութիւն քուէարկէ, ըստ Սահմանադրութեան, նորընտիր Հանրապետութեան նախագահը պէտք է որ պարտադիր արձակէ Ազգային ժողովն ու նշանակէ արտահերթ խորհրդարանական ընտրութիւն, խնդրելով ժողովուրդէն խորհրդարան ղրկել նախագահին սատարող մեծամասնութիւն: Հետեւաբար, Ազգային ժողովը լուծարելու նախագահական իրաւասութիւնը այն գործօնն է որ կառավարութիւն կազմելու հարցով նախագահին կու տայ գրեթէ անսահման ազատութիւն: Նոյնիսկ եթէ յառաջիկայ ընտրութեան Ս. Սարգսեան չընտրուի նախագահ, բացառուած չէ որ 2007ի Մայիսին ընտրուած երեսփոխանները Նախընտրեն վստահութիւն յայտնել յաջորդ նախագահին ձեւաւորած կառավարութեան, քան ընդդիմանալով հրաժարեն խորհրդարանի լուծարումը:

Ե— ԵԶՐԱՓԱԿՈՒՄ

Կատարուած վերլուծութիւնը կը հերքէ տարածուած եւ պարբերաբար հնչող այն հաստատումները ըստ որոնց յառաջիկայ նախագահը ունի սահմանափակ իրաւասութիւններ, որ հիմնական իշխանութիւնը կեդրոնացած է վարչապետի պաշտօնին կոչուածին ձեռքերուն մէջ, որ կառավարութեան հարցով Ազգային ժողովը կրնայ իր կամքը պարտադրել: Յօդուածս ցոյց տուաւ որ խորհրդարանը դեռեւս անզօր է եւ որ յաջորդ վարչապետը, ո՛վ որ ալ ըլլայ ան, չունի իրեն վերագրուած սահմանադրական ընդգծուած իրաւասութիւններ: Փաստօրէն, յաջորդ վարչապետը կրնայ իր կամքին համաձայն նախարար նշանակել միայն այն պարագային, երբ Հանրապետութեան յաջորդ նախագահէն աւելի բարձր քաղաքական ազդեցութիւն ունի:

Եզրափակելու համար ըսենք որ եթէ համակարգը վերլուծելու ընթացքին հրաժարեցանք Սահմանադրութեան վերաբերեալ գնահատականներ տալէ, այդ ըրինք, ո՛չ որպէս համաձայնութեան նշան Հայաստանի մէջ գործող համակարգին նկատմամբ, այլ որովհետեւ խնդիր չէինք դրած իւրաքանչիւր հանգրուանին մատնացոյց ընել իշխանութիւններու տարանջատման սկզբունքին հակասող երեւոյթները: Առանց մտնելու մանրամասնութիւններու մէջ, չեշտենք որ վերը նկարագրուած նախագահ—կառավարութիւն—խորհրդարան յարաբերութիւններուն մեծ մասը սրբագրելու անհրաժեշտութիւնը անխուսափելի կը դարձնէ Սահմանադրութեան եւ օրէնսդրութեան փոփոխութիւնը: Խօսքը մասնաւորապէս կը վերաբերի մասնատուած գործադիր իշխանութիւնը ամբողջական դարձնելուն եւ այն քայլերուն որոնք անհրաժեշտ են կուսակցութիւններու կայացման համար, ինչ որ խոչընդոտուած է այսօրուան օրէնսդրութեան եւ պետական աւանդոյթներուն կողմէ:

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԽԵՆԹԵՑԱՒ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Հայ ժողովուրդը, երբ «Կոմիտաս» կ'ըսուի, մեքենաբար կը յիշէ երկու բան: Նախ Հայոց երաժշտական աշխարհէ ներս կոմիտասեան փառաւոր ժառանգութիւնը: Յետոյ՝ Կոմիտասին հիւանդութիւնը:

Առաջինը, այսինքն Կոմիտասեան երաժշտութիւնը, Հայ ժողովուրդի մեծագոյն քանի մը գանձերէն մէկն է եւ առաւել կամ նուազ չափով ան թափանցած է իւրաքանչիւր հայ մարդու կեանքէն ներս, այդ Հայը այս իրողութեան գիտակցութիւնը ունենայ կամ ոչ:

Երկրորդը դժբախտութիւն մըն է զոր ամէն հայ մարդ իր սրտին մէջ ցաւով կը յիշէ: Գրեթէ ամէն Հայ գիտէ որ Կոմիտաս 1915ի տարագրութեան ազդեցութեան տակ կորսնցուց իր մտային ու հոգեկան հաւասարակշռութիւնները ու անկէ վերջ ապրեցաւ արուեստական ու անամէջ կեանք մը:

Առաջինին մասին շատ բան գրուած ու շատ բան լսուած է: Հայաշխարհի մէջ չկայ համերգ մը որուն յայտագրին մէջ գոնէ Կոմիտաս մը կամ Կոմիտասեան շունչ մը չգտնուի:

Բայց երկրորդին մասին շատ բան գրուած չէ: Քիչեր միայն գիտեն թէ Կոմիտաս ի՞նչպէս ապրեցաւ հիւանդանոցներու մէջ, ի՞նչ էր հիւանդութիւնը, ո՞ր բժիշկները կը դարմանէին ու ի՞նչ էր բժիշկներուն կարծիքը Կոմիտասին հիւանդու-

թեան մասին, Կոմիտաս ի՞նչպէս կը դիմաւորէր հիւանդանոցի կեանքը: Կոմիտաս վարդապետին կենսագիրները չեն կրցած կամ չեն ուզած շատ ծանրանալ այս հարցումներուն վրայ: Մինչդեռ եթէ անգամ մը մտնենք Կոմիտասի կեանքի քուլիսներուն մէջ, մեզի համար շատ աւելի հետաքրքրական ու կարեւոր պիտի դառնայ յայտնաբերել Կոմիտասի կեանքի այս երկրորդ մասի մանրամասնութիւնները:

Բայց այստեղ ամէնէն առաջ հարցում մը պիտի տանջէ մեր միտքը: Կոմիտաս վարդապետի կենսագիրները ընդհանրապէս մեր մեծ վարդապետին հիւանդութիւնը կը կապեն 1915ի տեղահանութեան: Բոլորս գիտենք որ Կոմիտասն ալ եղաւ առաջին աքսորուածներէն մէկը եւ ղրկուեցաւ Չանքըրը: Հոն իրեն հետ միասին իբր ճակատագրի ընկեր ունէր իր ծանօթներէն տքթ. Թորգոմեանը: Տքթ. Թորգոմեանին կինը Պոլսոյ մէջ շատ աշխատեցաւ որպէսզի իր ամուսինն ու Կոմիտաս վարդապետը փրկէ աքսորէն, ապահովէ անոնց Պոլիս վերադարձը: Յաջողեցաւ: Կոմիտաս վարդապետ, ի հարկէ որոշ ժամանակ մը տանջանքներու ու սարսափներու մատնուելէ ետք, վերադարձաւ: Նախ կարծուեցաւ որ Կոմիտաս փրկուած էր, իր բնականոն կեանքին վերադարձած էր: Բայց տարի մը վերջ արդէն ամէն մարդ պիտի անդրադառնար որ Կոմիտաս շատ բան կորսնցուցած էր իր հոգեկան առողջութենէն: Այս խանգարումին իբր պատճառ ցոյց պիտի տրուէր Չանքըրըի մէջ պատահած դժբախտ դէպք մը: Աքսորի օրերուն, զինուոր մը կռնակէն բռունցքի ուժեղ հարուած մը իջեցուցած էր Կոմիտաս վարդապետին ծոծրակին վրայ: Կոմիտաս ահաւոր ցնցում մը ապրած էր այդ հարուածով: Ան որ մինչեւ այդ օրը յարգանք ու պատիւ տեսած էր իր ժողովուրդէն, ահաւոր կերպով վիրաւորուած էր իր արժանապատուութեան մէջ: Բայց հարցը միայն արժանապատուութեան հարց չէր: Նաեւ սարսափի ու ատելութեան հարց մըն ալ ծագած էր: Կոմիտաս այլեւս սկսած էր ահաւոր կերպով վախնալ Թուրք համազգեստաւոր մարդոցմէ, ոստիկան, զինուոր կամ այլ բան: Շարունակ կը վախնար որ անոնցմէ մէկուն հետ գործ կրնար ունենալ եւ բոլոր տանջանքները դարձեալ կը սկսէին իրեն համար:

Շատերու կարծիքով այս դժբախտ միջադէպն էր որ պատճառ դարձաւ որ Կոմիտաս վարդապետ խենթենայ: Բայց որոշ կենսագիրներ կամ բժիշկներ կ'ուզեն ընդգծել որ միայն Չանքըրըի մէջ պատահած դէպքը չէ՛ր որ պատճառ դարձաւ Կոմիտասի հիւանդութեան: Երկրորդ ազդակ մըն ալ կայ, զոր պէտք է փնտռել Կոմիտասի անբախտ մանկութեան մէջ: Կոմիտաս կանխահասօրէն որբ մնաց ու ապրեցաւ տաժանելի մանկութիւն մը: Ապագային, ինչպէս պիտի տեսնենք, ան պիտի ըսէ որ կեանքին մէջ երկու բան չէ կրցած մոռնալ ու շարունակ մնացած է այդ երկու բանին ժխտական ազդեցութեան տակ: Նախ չէ կրցած մոռնալ մանկութեան այն օրերը երբ դպրոցի դասարաններուն մէջ երկար ժամեր կը նստէր սառած գետնին վրայ ու կը դողար, կը սառէր: Յետոյ չէ կրցած մոռնալ Թուրք զինուորին բռունցքի հարուածը ծոծրակին վրայ:

Դժուար պիտի ըլլայ ենթադրել ուրեմն որ Կոմիտաս վարդապետ, հայ երաժշտութեան հիմնադիր հանդիսացած այդ հրաշալի մարդը, արդէն որոշապէս հակամէտ էր հիւանդութեան ու ստեղծագործական ամբողջ կեանքի ընթացքին անոր առողջական վիճակը կայծի մը կը սպասէր որպէսզի բռնկէր ամբողջովին: Չանքըրըի միջադէպը այդ կայծին դերը կատարեց: Բռնկեցուց Կոմիտասին խռովեալ ներաշխարհը, աւերիչ հրդեհ ծագեցուց այդտեղ: Անկէ վերջ Կոմիտաս այլեւս երբեք պիտի չըլլար այն ստեղծագործ մարդը որ եղած էր մինչեւ այդ թուականը:

Մենք Կոմիտասի կեանքի քուլիսներուն մէջ պտըտելու ընթացքին ընդհանրապէս պիտի դանդաղինք միայն հիւանդութեան շրջանին վրայ ու պիտի տեսնենք անոր հիւանդանոցի կեանքը: Բայց անկէ առաջ պիտի արժէ որ կարճ տողերով անդրադառնանք իր մանկութեան եւ որբութեան դժբախտ օրերուն:

Ռ. Հ.

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈՍԹԸՆԻ մէջ, Յունուար 28ին, իր մահկանացուն կնքած է պարսկահայ ծանօթ բանաստեղծ Արմանտ, բուն անունով Արամ Անտոնեան: Ծնած էր Թեհրան 1915ին, տարրական եւ միջնակարգ կրթութիւնը ստացած էր ամերիկեան վարժարաններու մէջ, հետեւելով գրական եւ տնտեսագիտական դասընթացքներու: Աշխատակցած է արտասահմանեան պարբերականներու, մասնաւորաբար «Հայրենիք»ի, «Արփի» եւ «Արմենուհի» ամսագիրներու, «Ալիք» օրաթերթի եւ «Բագին»ի: Լոյս ընծայած է նաեւ քերթուածներու հատորներ:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հ.Բ.Ը.Մ. «Ե. եւ Ա. Տէմիրճեան» կեդրոնի ասպետներու սրահին մէջ, Յունուար 25ին, տեղի ունեցած է Ժիրայր Դանիէլեանի «Գրական որոնումներ» գիրքին ներկայացումը, կազմակերպութեամբ ՀԲԸՄիութեան «Խօսնակ» պաշտօնաթերթի խմբագրութեան: Հանդիսութեան բացման խօսքը արտասանած է «Խօսնակ»ի խմբագիր Համբիկ Մարտիրոսեան, որ նշած է թէ Դանիէլեան իր գործունէութեամբ հայ մշակոյթի ասպարէզին մէջ ունեցած է մեծ դերակատարութիւն՝ մտքի որոնումներով նոր ակօսներուն տալով թեւ եւ թռիչք: Ապա, սրտի իր խօսքը փոխանցած է Անժէլ Միխիրեան, յայտնելով որ Ժ. Դանիէլեանի «Գրական որոնումներ» գործը գրական, մշակութային եւ ազգային կեանքը յուզող բազմաթիւ հարցեր քննութեան առարկայ դարձուցած է եւ հաստատած է որ Ժ. Դանիէլեան իսկական հայ մտաւորականի կերպարի տէր է՝ պարկեշտ եւ անաչառ: Խօսք առնելով, Անդրանիկ Ծ.Վ. Կռանեան նշած է որ Դանիէլեանին համար կեանքը դիւրինին եւ հինին, եւ կաղապարուած գաղափարականներուն դէմ պայքար մըն է: Ընդգծած է որ Դանիէլեանի համար տնօրէն ըլլալը պաշտօն չէ, այլ յանձնառութիւն եւ ան նախանձախնդիր է, բայց ոչ՝ նախանձոտ: Երկրորդ խօսք առնողը եղած է Պարոյր Աղպաշեան որ շեշտած է թէ նշեալ գործը միայն որոնումներ չէ այլեւ յստակ եզրակացութիւն, քննական-առարկայական մօտեցում եւ համոզիչ իրականութիւն: Գինեձօնի արարողութենէն յետոյ, փակման խօսքը արտասանած է գիրքին հեղինակը Ժիրայր Դանիէլեան: Ան յայտնած է որ նման հանդիսութիւններ ենթակային վրայ կը բեռցնեն յաւելեալ պարտաւորութիւններ եւ աւելի մեծ պատասխանատուութիւն շարունակելու համար աշխատանքը: Ու շնորհակալութիւն յայտնելով փակած է իր խօսքը:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Յակոբ Տէր Մելքոնեան» սրահին մէջ, Յունուար 27ին, տեղի ունեցած է զուարճանքի մենախօսական երեկոյթ մը կատարողութեամբ քանդակագործ Զաւէն Խտըշեանի, որ մէկուկէս ժամ տեւողութեամբ ներկայացուցած է լիբանահայ արուեստագէտներու արկածախնդրութիւնները: Նախքան երեկոյթին սկսիլը, Զ. Խտըշեան յայտնած է «Ազդակ»ին որ այս ձեռնարկը երկրորդն է իր տեսակին մէջ: 5-6 տարի առաջ «Կարտըն Թաուըր»ի մէջ ներկայացուցած է Փօլ Կիրակոսեանը մէկ ժամ 40 վայրկեան տեւողութեամբ, երեւոյթ մը որ մեծ յաջողութեամբ պըսակուած է: Այս անգամ, Զ. Խտըշեան ներկայացուցած է Փօլ Կիրակոսեանը, Կիւվոէրը, Թորոս Տէր Յակոբեանը, Տիգրան Տատրեանը, որոնց հետ բարեկամութիւն հաստատած էր եւ նոյն արուեստին գեղանկարչութեան կը ծառայէին բոլորն ալ: Ելոյթի սկզբնաւորութեան յայտնած է որ ընդհանրապէս եր գծանկարիչներ արուեստագէտներուն ծաղրանկարները կը գծեն, սակայն ինք ծաղրանկարներ գծելու կարողութիւն չունենալով հանդերձ որոշած է այդ արուեստագէտներուն ծաղրանկարը խօսքով, պատմելով ներկայացնել: Ու Զ. Խտըշեան հաճելի մթնոլորտի մը մէջ, պատմած է դրուագներ վերոնշեալ արուեստագէտներու կեանքէն, անոնց հետ ունեցած զրոյցներէն եւ դէպքերէն, զուարճալի մթնոլորտ մը ստեղծելով:

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ

Ծուլիա Եակովլեւնային քաջ յայտնի էր, որ հանգուցեալ Նիկոլայ Ա.ը դժգոհել էր Այվազովսկու Թէոդոսիա տեղափոխուելու առթիւ: Հիմա, ահա, նրանք կը վերադառնան Պետերբուրգ, կայսերական պալատը բարեհաճ վերաբերմունք կ'ունենայ իրենց հանդէպ, իրենց կը հրաւիրեն պալատական պարահանդէսներին: Իր այդ սնափառ երազանքները նա բաժանում էր Իվան Կոնստանտինովիչի հետ: Սկզբում Այվազովսկին սրտանց ծիծաղում էր նրա քմահաճոյքների վրայ, բայց յետոյ սկսեց վրդովուել, տեսնելով, որ կինը լրջօրէն որոշել է շեղել իրենց կեանքի ընթացքը, պոկել-տանել նրան հարազատ Թէոդոսիայից, ուր այնպէս լաւ էր աշխատելն ու ապրելը:

Ծուլիա Եակովլեւնան այնքան խելք ունէր, որպէսզի հասկանար, որ ամբողջ կեանքում Թէոդոսիայում մնալու Այվազովսկու որոշումը ամուր էր, աներեր: Այդ ժամանակ, նա սկսեց, երեկոներ եւ պարահանդէսներ կազմակերպել իր տանը, որոնց հրաւիրում էր նահանգի եւ տեղի ընտրանուն: Սկզբնական շրջանում Իվան Կոնստանտինովիչը հաշտւում էր դրա հետ, բայց յետոյ սկսեց ձանձրանալ: Ստիպուած էր հիւրասէր տանտիրոջ դեր խաղալ յաճախ դատարկ, սնափառ մարդկանց առաջ, որոնք նրան կտրում էին սիրած աշխատանքից: Իսկ նրան աւելի ձգում էին ձկնորսները, արհեստաւորներն ու նաւահանգստային քաղաքով անցնող նաւաստիները: Նա բազմաթիւ ընկերներ ունէր այդ հասարակ մարդկանց մէջ, սիրում էր նրանց հրաւիրել իր տունը եւ մի բաժակ խաղողի գինու շուրջը երկար զրուցել: Սկզբում՝ կինը ձեւացնում էր, թէ ոչինչ չի նկատում, բայց յետոյ սկսեց նրան կշտամբել պլեբէյական համակրութիւնների համար, պահանջելով, որ այդ հասարակ մարդիկ չայցելեն իր տունը: Այդ խօսակցութիւնները երբեմն կռւով էին վերջանում:

Տարիների հետ Ծուլիա Եակովլեւնայի գեղեցկութիւնն աւելի էր փթթում: Նըկարչի սիրտը կատարելապէս գերուած էր կնոջ հմայքով, թէեւ ուղեղով նա պարզ գիտակցում էր ճաշակների, սովորութիւնների եւ աշխարհըմբռնման օրաւուր աճող տարբերութիւնը: Այվազովսկու բոլոր փորձերը եթէ ոչ փոխելու, ապա գոնէ մեղմելու կնոջ հայեացքները, նրա կողմից մեծամիտ ու յամառ դիմադրութեան էին հանդիպում: Վերջ ի վերջոյ Ծուլիա Եակովլեւնան սկսեց երեխաների հետ աւելի յաճախակի մեկնել մէկ՝ Պետերբուրգ, մէկ՝ Եալթա, մէկ՝ Օդեսա: Այնտեղ, իր նոր ծանօթների եւ բարեկամների շրջապատում, նա յաճախ գանգատւում էր Իվան Կոնստանտինովիչից: Համատեղ կեանքը դարձաւ անհնարին:

Ամուսնական կեանքի տասներկուերորդ տարում Անգլուհին լքեց Այվազովսկուն եւ այլեւս Օդեսայից չվերադարձաւ: Նա իր հետ տարաւ բոլոր չորս աղջիկներին. Ալեքսանդրային, Ելենային, Մարիային ու Ժաննային՝ միայն ժամանակ առ ժամանակ թոյլ տալով նրանց այցելել իրենց հօրը:

Նկարչի կեաքը դառնացաւ: Այվազովսկին սիրում էր Ծուլիա Եակովլեւնային, եւ այդ խոր հիասթափութիւնը նրա համար տանջալից էր: Ժամերով պտըտւում էր ամայացած տան սենեակներում, մէկ-մէկ մտաբերում տասներկու տարւայ համատեղ կեանքի բոլոր իրադարձութիւնները եւ չէր գտնում մի բան, որում կարելի լինէր մեղադրել իրեն:

Նկարիչը մնացել էր մենակ: Բայց նրա հետ էր իր աշխատանքը, կրքոտ սէրը արուեստի նկատմամբ: Նա չդաւաճանեց իր կոչմանը, մնաց նրան հաւատարիմ նոյնիսկ ընտանեկան երջանկութեան գըլնով: Այդ օրերի միակ մխիթարանքը Թալիոնիի մասին խորհրդածութիւններն էին: Յիշեց նրա հետ ունեցած զրոյցը Վենետիկում, երբ պարուհին պատմում էր իր ամուսնալուծութեան պատճառների մասին: Եւ թւում էր, թէ նորից լսում էր նրա մեղմ, խոր անկեղծութեամբ լի քընքոյշ ձայնը. «Մեր վէճերը տանջալից էին ինձ համար: Ես սիրում էի ամուսնուս իսկական, մեծ սիրով, բայց նրա անյարգալից վերաբերմունքն իմ արուեստի նըկատմամբ սպաննում էր սէրս... Ես սկըսեցի նրան իմ կողքին զգալ որպէս դաժան, կոյր մի ուժի... Երեք տարի ես կանգնած էի դժուարին երկընտրանքի առաջ. արուե՞ստ, թէ սէր: Եւ, ի վերջոյ, ընտրեցի արուեստը...»:

Այվազովսկին գրասեղանի արկղից հանեց փոքրիկ մի զարդատուփ, որտեղ պահում էր Թալիոնիի միակ նամակն ու մետաքսեայ մաշիկը: Այդ զարդատուփը նրա հետ էր ամէնուրեք, որտեղ էլ ճանապարհորդելիս լինէր: Նա հոգածութեամբ ձեռքն առաւ սպիտակ մաշիկը: Սա սիրած կնոջ ոտքի կօշիկը չէ միայն: Հիմա սա խորհրդանիշ էր յանուն արուեստի արուած մեծ զոհաբերութեան: Նա ինքն էլ իր զոհը մատուցեց:

Եւ արուեստը վարձահատոյց եղաւ նկարչին կորցրածի համար: Նա, որ հազարաւոր կտաւներ ունէր նկարած եւ հռչակուած էր ողջ աշխարհով մէկ, դեռ բազում հոյակապ գործեր պիտի ստեղծէր:

(Շար. 166)

(Շար. Ա. էջէն)

ընդունած է այս իրականութիւնը: Մինչ-կի խմբակը այլեւս պէտք է լուծում մը գտնէ հարցին, որովհետեւ Ազրպէջան օրէ օր զօրանայ եւ պիտի սկսի իր իրաւունքներուն հետամուտ ըլլալ:

⁂

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑՈՎ ՀԱՐԻՒՐ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆԻ ԿՈՉԸ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ

Հարիւր մտաւորականներ քրտական հարցին խաղաղ կարգաւորումին համար գործօն դերակատարութեան կոչ մը ուղղած են Հանրապետութեան նախագահ Ա. Կիւլի: Անոնք յիշեցուցած են այդ բնոյթով կարգաւորումի մը խոստումները, ապա ըսած են թէ օրէ օր չէշտուող բըռնութիւնն ու ազգայնամոլութիւնը կը խոչընդոտեն տրամաբանական լուծումի որոնումները եւ կը տկարացնեն համակեցութեան տրամադրութիւնը:

Մտաւորականները, որոնց մաս կազմած են համալսարանի դասախօսներ, հակադրած են քրտամէտ կուսակցութեան (ՏԹՓ) փակումին. գրած են թէ քաղաքական, տնտեսական, մարդկային լուծումներու կենսական այս շրջանին նման փակում լարումի վիճակն ու անել կացութիւնը պիտի խորացնէ, ծանրօրէն վնասէ ժողովրդավարութեան: «Եթէ այս երկրին մէջ կան Քիւրտեր որոնք իրենց ինքնութիւնը պահպանելով կ'ուզեն քաղաքականութեամբ զբաղիլ, հարկ է կուսակցութիւն ալ ունենան» ըսած են անոնք:

Ապա աւելցուցած են որ Քիւրտերը անգոյ համարել վարկաբեկող ու մտահոգիչ է: Պէտք է ականջ տալ բոլոր կողմերուն. ժողովրդավար մօտեցումներն ու խաղաղ լուծումները մէկդի ձգել գործին կը ծառայէ անոնց որոնք իրենց յոյսը դրած են բիրտ ուժին վրայ: Ըսելէ ետք թէ կարօտցած են միասին ու եղբայրաբար ապրուելիք օրերը, չեշտած են թէ սահմանադրութիւնը ազգին միութեան ներկայացուցիչ նշանակած է Հանրապետութեան Նախագահը: Անոր կողմէ լուծումի գործօն քայլեր կ'ակնկալեն:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ՀԱԶԱՐ ՈՍՏԻԿԱՆ, Փետր. 18ի վաղ առաւօտեան խուժած են փարիզեան արուարձաններէն Վիլիէ-լը-Պէլ, ինչպէս նաեւ շուրջի արուարձանները (Սեւրան, Սարսէլ, Արնուվիլ-լէ-Կոնէս) անակնկալի բերելով ոչ միայն բնակիչները, այլեւ քաղաքապետը որ նախապէս տեղեակ չէր պահուած: Ոստիկաններուն հետ կային բազմաթիւ լրագրողներ եւ նկարահաններ, ինչ որ ըսել կու տար ընդդիմութեան դէմքերուն, որ ցուցադրութեան համար կազմակերպուած գործողութիւն մըն էր: Այդ գործողութիւնը հետեւանք էր այն ծանր միջադէպերուն որոնք պատահած են 2007 Նոյեմբեր 25էն 27, բախումէ մը ետք ոստիկանական կառքի մը եւ մոթոյի մը, որուն վրայի երկու պատանիները մահացած էին եւ յաջորդած դէպքերուն ալ 119 հոգի վիրաւորուած: Այդ թուականէն ի վեր հետազօտութիւններ կը կատարուէին եւ հրաւէր ալ եղած էր բնակիչներուն, որպէսզի հարկ եղած տեղեկութիւնները հաղորդեն, անանուն: Ներքին նախարարուհին յայտարարեց թէ ինք որեւէ լուր չէր տուած մետիաներուն, որպէսզի ներկայ ըլլան եւ պատրաստ էր քննութիւն մը կատարելու այդ ուղղութեամբ: Իսկ գործողութիւնը աւարտած էր շուրջ 35 կասկածելիներու ձերբակալութեամբ:

ԱԼԷՆ ՌՈՊ-ԿՐԻՅԷ, որ նոր վէպի «պապը» կը նկատուի, մեռած է 85 տարեկանին: Ֆրանսական Ակադեմիայի անդամ ընտրուած էր 2004ին Մորիս Ռեմսի աթոռին, բայց երբեք տեղի չէր տուած աւանդական սովորութիւններուն, այլ խօսքով երբեք չէր կրած գդեստը, ոչ ալ սուրը և ներկայ ալ չէր եղած նիստերուն: Հատորներէ զատ, հեղինակ էր նաեւ ֆիլմերու:

Վ. ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆԻ փաստաբանը յայտարարած է որ Եուկոսի նախկին փոխ նախագահը որ հիւանդանոց փոխադրուած էր ի վերջոյ, ճնշումներու տակ (խիրդէ եւ սիտայէ կը տառապի) անկողնին կապուած է ձեռնակապերով: Ենթական կ'ամբաստանէ իշխանութիւնները որ «զինքը գերեզման առաջնորդած են»:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE»

(19 février)

LE KARABAGH, A LA GUERRE COMME A LA PAIX

Թերթին Երեւանի յատուկ թղթակիցը (որ առջի օր ալ հարցազրոյց մը ունեցած էր Վարդան Օսկանեանի հետ) Պիտր Սմոլար խիստ չահեկան յօդուած մը ստորագրած է Ղարաբաղի մասին: Լաւագոյնս կը նկարագրէ շրջանը Աղդամէն Շուշի եւ Ստեփանակերտ, չխնայելով տաքն ու պաղը, բայց միշտ դրական մօտեցումով: Ամբողջ էջ մը կը գրաւէ յօդուածը, որուն կ'ընկերանան Աղդամի նկարը իր աւերակներով, քարտէս մը եւ զինուորներու այլ նկար մը:

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, փետրուար 24

Դ. Կիրակի Քառասնորդաց

«Տնտեսի» կիրակի

Գիշերային, առաւօտեան ժամերգութիւն. Արեւագալ:

Ցաւարտին պատարագ:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 27

ԻԴ. օր մեծ պահոց

ՄԻՋԻՆՔ

Հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

⁂

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հսկումի ժամերգութիւններ ժամը 17·30ին

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 22

Ս. Կարապետ (Գամփ. Ֆրէզ)

Քարոզիչ՝

ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 27

ՄԻՋԻՆՔ

Ս. Գէորգ եկեղեցի (Սէն Լու)

Քարոզիչ՝

ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՅ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 29

Ս. Յակոբ եկեղեցի (Պլ. Օտտօ)

Քարոզիչ՝

ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 22

ԺԹ. օր մեծ պահոց

Միասնական Հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 19ին:

⁂

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 29

ԻԶ. օր Մեծ Պահոց

Միասնական Հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 19ին:

⁂

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Ի գիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփ Շրջանի հայ հասարակութեան՝ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 5ին, հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով. –

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 27

Արեւագալի ժամերգութիւն՝ ժամը 10·30ին:

Հսկում՝ ժամը 17ին:

Հսկումի ժամերգութիւններ տեղի կ'ունենան նաեւ՝

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 5ին,

ՉՈՐԵՔԱՇԲԹԻ, Մարտ 12ին:

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,

Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,

Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,

Քարոզ եւ հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին:

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de Robert GUEDIGUIAN,
réalisateur

Jeudi 21 février à 20 heures
HOMMAGE
A MISSAK MANOUCHIAN
(les Arméniens dans la Résistance)

Film documentaire
d'Arto Pehlivanian, 2007

Réalisé dans le cadre
de l'Année de l'Arménie,
ce film retrace l'action
du groupe Manouchian
et des Arméniens dans la Résistance.

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN

P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro: République

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայդաս եւ Անկէն-լէ-Պէն
կը ներկայացնեն
ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆը
Կիրակի, Ապրիլ 6, ժամը 15·30ին
ԱՆԿԷՆ-ԼԷ-ՊԷՆԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Դուրգէն Գործունեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ջրբաշեան 200 եւրօ կը նուիրեն Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 200 եւրօ «Յառաջ»ին:

COMMEMORATION
DU SOUVENIR
DU GROUPE MANOUCHIAN
organisée par le MAFP

Le **Dimanche 24 février** est organisée au Cimetière parisien d'Ivry-sur-Seine une cérémonie commémorative à la mémoire de Missak Manouchian et de ses camarades de combat tombés sous les balles allemandes le 21 février 1944.

Le cortège partira de la Porte de Choisy à 10h30.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԼԻՈՆ

ՄԻՋԻՆՔ

Լիոն-Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը կը հրաւիրէ միասին տօնելու մեր աւանդական Միջինքը

Չորեքշաբթի, Փետրուար 27, ժամը 12ին

Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ կից «Կարպիս Մանուկեան» սրահին մէջ:

Ընտանեօք եւ բարեկամներով, հրամմեցէք ճաշակելու մեր աւանդական Միջինքի եւ Մեծ Պահքի յատուկ ճաշերը:

Ապահովեցէք ձեր տեղերը, հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն. –
04·78·45·17·55 կամ 04·74·04·74·97

Ճաշագին՝ 15 եւրօ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ - ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

– ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 28, ժամը 21ին
ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԵՐԸ
ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ
Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տուն (12-14, ռիւ Սէն-Պազիլ):

– ՇԱԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 12, ժամը 15·30ին
ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԵՂԵՌՆԸ
ՍԿՍԱԾ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵՆԷՆ
Կեդրոնական դահլիճին մէջ (Սեւր):

– ՇԱԲԱԹ, ՄԱՅԻՍ 24, ժամը 15ին
ԺԹ. – Ի. ԴԱՐԵՐՈՒ
ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՆՑՔԵՐԸ
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ
Կեդրոնական դահլիճին մէջ (Սեւր):

դասախօս՝ Հ. Յ. ՊՁՏԻԿԵԱՆ

Les Activités du Mois de février
du Centre Culturel Sahak-Mesrob de Marseille
Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

CONFERENCE
avec REINE CIOULACHTJIAN
autour de son livre

«Cadeaux d'Arménie»

ou l'apport arménien à la civilisation universelle
à travers les arts, les sciences...

le Jeudi 28 février à 20 heures 30

au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339, avenue du Prado — 13008 MARSEILLE

— Entrée libre —

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21
JEUDI
21 FEVRIER
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.900 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 83e ANNEE — N° 21.900

ՍԵՐԺ ՍԱՐԳՍԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐՐՈՐԴ ՆԱԽԱԳԱՀՆ Է ՔՈՒԷՆԵՐՈՒ 51.66 %ՈՎ

Ընդունուած սովորութիւն է ընտրութեան մը բարձրագոյն թիւով քուէն ստացող թեկնածուն կոչել յաղթականը: Սակայն, հաւանօրէն սխալ պիտի չըլլայ Հայաստանի նախագահական հինգերորդ ընտրութեան առաջին յաղթականի պատուոյ կումը տալ երկրին ժողովուրդին. այն զգօն ու ողջամիտ զանգուածին, որ հակառակ երբեմն գրգռութեան հասնող կոչերու ստեղծած լարուած մթնոլորտին, գիտցաւ իր պաղարիւնը պահել. գիտցաւ չվրդովել երկրին փորձութիւններով խսկ պահպանուած մէկուէս տասնամեակի կայունութիւնը:

Գլխաւորաբար Լեւոն Տէր Պետրոսեանի անակնկալ թեկնածութեան ու տարած երբեմն չափազանց ինքնավստահ ու յարձակողական ընտրապայքարին պատճառով հաւկնալի մտահոգութիւն կը տիրէր ընտրութեան օրուան նկատմամբ: Ու համատարած էր համոզումը թէ մէկ կամ միւս թեկնածուէն շատ ու շատ ծանր կը կշռէր ժողովուրդին ապահովութիւնը, երկրին կայունութիւնը: Բարեբախտաբար, հակառակ ապօրինութեան, անընդունելիներու պարագաներու, ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ խաղաղ մթնոլորտի մը մէջ:

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ԹԻՒԵՐՈՎ

Փետրուար 20, Չորեքշաբթի կէսօրին Կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովին հրապարակած արդիւնքներով՝ մասնակցութեան համեմատութիւնը 69,25% էր, իսկ թեկնածուներու ստացած քուէները կը պարզէին հետեւեալ պատկերը. –

Սերժ ՍԱՐԳՍԵԱՆ	– 55,66%
Լեւոն ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ	– 21,02%
Արթուր ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ	– 16,30%
Վահան ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ	– 6,04%
Վազգէն ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ	– 1,30%

Մնացեալ չորսը՝ Տիգրան Կարապետեան, Արամ Յարութիւնեան, Արտաշէս Գեղամեան և Արման Մելիքեան չէին յաջողած նոյնիսկ հասնիլ 1%ի համեմատութեան:

Ըստ նախնական տուեալներու, ընտրութեան մասնակցութեան ամէնէն բարձր տոկոսը արձանագրուած է Գեղարքունիքի մէջ 74,81%ով. ամէնէն ցածը (63,70%) Շիրակի մարզին մէջ: Երեւանը քայլ պահած է ընդհանուր միջինին հետ (69,47%):

Ըստ զանազան դէտերու մեկնաբանութեան, չէր սպասուեր որ վերջնական արդիւնքներով այս տուեալները մեծ փոփոխութեան ենթարկուէին:

ԱՊՕՐԻՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐ

Ընտրութեան օրը մինչեւ կէս գիշեր քրէական եօթը հետաքննութեան ձեռնարկուած էր, որպէս արդիւնք ապօրինութիւններու մասին կատարուած զանազան դիմումներու: Կատարուած բողոքները մեծ մասով վերաբերած են թեկնածուներու վստահուած անձերու դէմ կիրարկուած բռնութեան արարքներու, խոչընդոտումներու, որոնք խանգարած են քուէարկութեան ընթացքը: Եղած են նաեւ քուէատուփերուն մէջ ապօրինի կերպով քուէ նետելու մասին լրատուութիւններ:

Ամէնէն ծանրակշիռ բողոքը յայտնուած է Լ. Տէր Պետրոսեանի ընտրական կեդրոնէն. անոր պատասխանատուները պնդած են թէ յաղթականը իրենց թեկնածուն է, ընտրութիւնը կեղծուած է, եւլն.: Ընտրութեան օրն իսկ հրապարակուած այս բողոքին պատասխանած է Ս. Սարգսեանի կեդրոնը, ըսելով թէ պնդումը կը հակասէ ընտրութեան իրական եւ ժողովրդավարական ընթացքի պատկերին: Անոնք կը վկայեն Լ. Տէր Պետրոսեանի խմբակին քաղաքական անհանդուրժողութեան և ծայրայեղականութեան:

Փետր. 20ին մամուլի ասուլիսի մը Լ. Տէր Պետրոսեանի խումբէն Ն. Փաշինեան իշխանութիւնները մեղադրած է «կրիմինալ յեղաշրջման փորձ»ով: Ապա ներկայացուցած է ընտրութեան արդիւնքրու իրենց տարբերակները: Ըստ անոնց, քուէարկողներու թիւը պաշտօնապէս յայտարարուածէն 500 հազար նուազ է, ինչ որ ըստ Ն. Փաշինեանի «իշխանութիւններին համար ստեղծում է ընտրակեղծիքների հզօր ռեզերվ»: Փաշինեան ըսած է թէ պիտի փորձեն քաղաքական եւ օրինական միջոցներով իրենց ունեցած փաստերուն տալ իրաւաբանական ուժ:

ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔ ՅԵՏ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ

Այս անզիջող հակադրութիւնը յատուկ ուշադրութեան եւ նաեւ որոշ մտահոգութեան առարկայ կ'ընէր Փետր. 20ի հանրահաւաքը որուն հրաւէրը ուղղուած էր Լ. Տէր Պետրոսեանի կողմէ, ընտրապայքարի վերջին ցոյցին: «Յաղթանակ տօնել»ու նպատակով եղած կոչը վախ կար որ վերածուի գրգռութեան նոր առիթի: Մանաւանդ որ Լ. Տէր Պետրոսեանի խումբին գլխաւոր դէմքերը՝ «Հայկական ժամանակ»ի խմբագիր Նիկոլ Փաշինեան, Ալեքսանդր Արզումանեան եւ Գրիգոր Յարութիւնեան յայտարարած էին ընտրութեան աւարտէն անմիջապէս ետք, որ Փետր. 20ին Մատենադարանի բացատին վրայ կը նշեն իրենց թեկնածուին յաղթանակը. եւ եթէ փորձ ըլլայ կասկածի ենթարկելու զայն, օրինականութեան բոլոր ձեւերով կը պայքարին յանուն այդ արդարութեան:

Այսուհանդերձ, այդ խմբակէն Գրիգոր Յարութիւնեան բացառած էր քաղաքացիական պատերազմի մը հեռանկարը:

Փետրուար 20ի առաւօտը յայտարարուած էր թէ Լ. Տէր Պետրոսեանի խումբին հանրահաւաքին ժամը փոփոխութեան ենթարկուած է եւ փոխանակ ժամը 15ի, ան կը սկսի ժամը 11էն: Հաւանօրէն տհաճ միջադէպերու նախատեսութեամբ նոյն առաւօտէն խիստ հսկողութիւն սահմանուած էր Երեւան մտնող ճամբաներուն վրայ:

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ս. Սարգսեանի ընտրութիւնը առաջին շնորհաւորողներէն եղած է Ռ. Քոչարեան: Ան ըսած է. «Ազատ եւ արդար ընտրութիւններում ձեր ստացած քուէն Հայաստանի արագընթաց զարգացման ու ժողովրդավարացման միտուած բարեփոխումների շարունակականութեան քուէն է»: Ապա մաղթած է որ Ս. Սարգսեանի պաշտօնավարութեան առաջին տարիները նշեն պետութեան կայունութեան ամրապնդման ու հանրութեան մէջ հանդուրժողականութեան խորացումը:

***

Ո՞Վ Է ՍԵՐԺ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Այս ընտրութեամբ ալ շարունակուեցաւ Հայաստանի նախագահութեան աթոռին վրայ հայաստանածին դէմք մը չունենալու աւանդութիւնը, քանի որ Ս. Սարգսեան ալ իր նախորդին պէս Ղարաբաղէն է: Ծնած է 1954ին Ստեփանակերտի մէջ: Երեւանի համալսարանէն վկայուելէ ետք պաշտօններ վարած է ԼՂԻՄ-ի մէջ. եղած է Ստեփանակերտի քաղկոմի բաժնի վարիչ, յետոյ Բ. քարտուղար, Ա. քարտուղար, մարզային կոմիտէի Ա. քարտուղարի օգնական, եւլն.:

Ղարաբաղի շարժումը 1989էն զինք մասնակից դարձուցած է ինքնապաշտպանութեան գործին. մինչեւ 1993 վարած է Ինքնապաշտպանութեան ուժերու կոմիտէին նախագահութիւնը: Նոյն տարիներուն երեսփոխան ընտրուած է Հայաստանի Ազգային ժողովին: 1993–1995 Լ. Տէր Պետրոսեանի նախագահութեան օրով գլխաւորած է Պաշտպանութեան նախարարութիւնը: 1995–96 Պետական ապահովութեան վարչութեան պետ է, յետոյ Ազգային ապահովութեան նախարար: 1996–99 Ներքին գործերու եւ ազգային ապահովութեան նախարարութիւնը իրեն յանձնուած է: 1999-2000 Հայաստանի նախագահի աշխատակազմի ղեկավարն է եւ նախագահին առընթեր Ազգային ապահովութեան խորհուրդի քարտուղարը: 2000-2007 վարած է Պաշտպանութեան նախարարութիւնը, իսկ 2007 Ապրիլին նշանակուած վարչապետ:

Նախագահն է «Հանրապետական» կուսակցութեան:

Ամուսնացած է, երկու զաւակ ունի:

Իր ընտրութեամբ Հայաստանի նախագահական աթոռին վրայ կրկին «դրսեցի» մը տեսնողներ պիտի ըլլան անկասկած. մաղթելի է որ Ս. Սարգսեան իր գործունէութեամբ յաջողի հրջել այդ պատկերը եւ բոլորին համար խորհրդանշէ Հայաստան – Ղարաբաղ միասնութեան ամուր մէկ գրաւականը:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ երեսփոխանական ընտրութիւններուն նախագահ Մուշարաֆի կուսակցութիւնը ծանր պարտութիւն մը կրած է: Գլուխը կը հասնի Փաքիստանցի ժողովուրդին կուսակցութիւնը (Պութթոյի կուսակցութիւնը), որ ձեռք կը ձգէ մօտ 90 աթոռ, իրեն կը հետեւի նախկին վարչապետ Շարիֆի կուսակցութիւնը 70 աթոռով, որ ծնունդ առած էր 2001ին եւ միայն Գ. դիրքը կը գրաւէ նախագահին Մահմետական լիկան երկու ընդդիմադիր կուսակցութիւններու դիմաց: Այս արդիւնքները պարտութիւն մըն են նաեւ Ուաշինկթընի համար, որ համակերպութեամբ ընդունած է կացութիւնը: Ընդդիմութիւնը եւ մամուլը կ'ուզեն որ Մուշարաֆ քաշուի: Երեսփոխանական ժողովը 297 աթոռէ բաղկացած է:

ՖԻՏԷԼ ԳԱՍԹՐՕ, պաշտօնապէս յայտարարած է Փետր. 19ին, որ կը քաշուի քաղաքական ասպարէզէն, այլ խօսքով Գուպայի նախագահի աթոռէն: 46 տարի վարած է երկիրը եւ՝ ամիսներէ ի վեր ծանր հիւանդ էր: Ամէն կողմէ կը սպասուի որ Գուպա ժողովրդավար դառնայ: Ներկայիս, ինչպէս վերջին ամիսներուն, Գասթրոյի եղբայրն է որ զինքը կը փոխարինէ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ արտաքին նախկին նախարարը՝ Ֆիլիփ Տուսթ-Պլազի ՄԱԿ-ի ընդհանուր քարտուղարին կցորդ նշանակուած է: Պան Քիմուն իրեն յանձնած է նոր ֆինանսաւորումներու թղթածրարը:

ԱԲԽԱԶԻՈՅ արտաքին նախարարը՝ Սերգէյ Շամպա կարճ հարցազրոյցով մը Ֆիկառոյի (Փետր. 19) կը գտնէ որ Քոսովոյի անկախութիւնը յոյսերու դուռ մը բացած է Աբխազիոյ համար եւ կը բացատրէ իրենց իրաւունքները: Որեւէ ձեւով, կը շեշտէ, կարելի չէ նախատեսել Վրաստանի մաս կազմել կրկին:

«ՄՈՆՏ»ի մէջ (Փետր. 20), հոգեբոյժ Բորիս Սիրիւլնիք յօդուածով մը կ'անդրադառնայ Սարքոզիի որոշումին, ինչ կը վերաբերի «Սէ. էՄ. 2ի ամէն մէկ աշակերտի յանձնել Շոայի զոհ մանուկի մը յիշողութիւնը», դէմ արտայայտուելով: Այս առընչութեամբ կ'ըսէ թէ «ոմանք կրնան առարկել որ Հայերն ալ իրաւունք ունին զանգատելու եւ Գամպոճցիներն ու Ռուանտացիներն ալ»:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ արտաքին գործերու նախարարը Ա. Պապաճան յայտնած է թէ իրենց նպատակներուն մաս կը կազմէ դէպի Հիւսիսային Իրաք ցամաքային գործողութիւն մըն ալ. միայն հարկ է ժամանակը լաւ որոշուի: Միւս կողմէ նոյն գօտիին քրտական ղեկավարութեան նախագահը Մ. Պարզանի յայտարարած է թէ այլեւս պիտի չկարենան լուռ մնալ Թուրքիոյ նախաձեռնած գործողութիւններուն դէմ:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ վաղուան հաւանական նախագահ՝ Դիմիտրի Մեդվեդեւ երկար հարցազրոյցով մը «Իտոկի» շաբաթաթերթին, կը հաստատէ որ «Ռուսաստան կրնայ միայն առաջնորդուիլ նախագահական զօրաւոր իշխանութեան մը կողմէ», ինչ որ կը հակասէ Պուտինի վերջին յայտարարութիւններուն: Ան կը պնդէ որ, ըստ Սահմանադրութեան, նախագահն է, և միայն ան, որ կը վարէ երկիրը: Կը պարզուի որ, արդէն իսկ Մեդվեդև կ'ուզէ պարտադրել իր անձնաւորութիւնը իր ապագայ վարչապետին դիմաց, զգուշանալով սակայն բանավէճ մը ստեղծելէ:

ՆԻՔՈԼԱ ՍԱՐՔՈԶԻԻ ժողովրդականութիւնը օրէ օր անկում կ'արձանագրէ եւ «Էքսփրէս» շաբաթաթերթին համար եղած վերջին հարցախոյզը ամէնէն ցած համեմատութեան հասած է: Արդարեւ, իրեն համակիրներու համեմատութիւնը 36%ի իջած է, մէկ ամսուան մէջ 9 կէտ կորսնցնելով:

ՔՈՍՈՎՈՅԻ անկախութեան հռչակումը եւ մանաւանդ Եւրոպական Միութեան դիւանագիտութեան ղեկավար Խաւիէ Սոլանայի ժամանումը Փրիսթինա, պատճառ եղան որ Փետր. 19ին իսկ ծանր միջադէպեր պատահին: Սերպեր բուռն ցոյցերու դիմած են: Սերպիոյ եւ Քոսովոյի միջեւ սահմանային կայաններ քարուքանդ եղած են, հակառակ անոր որ Սերպիոյ նախագահը հանդարտութեան կոչեր ըրած է, յիշեցնելով նաեւ որ անգիտակից արարքներ կը վտանգեն Քոսովոյի Սերպերու կեանքը:

ՑԻՒՐԻԽԻ անհատական Պիւհրլէ թանգարանէն օր ցերեկով գողցուած չորս ծանօթ պաստառներէն երկուքը գտնուած են թանգարանէն հազիւ 500 մեթր հեռու: Գտնուած պաստառներն են Մոնէի եւ Վան Կոկի գործերը:

ՎԻԼԻԷ-ԼԸ-ՊԷԼԻ ոստիկանական գործողութեան ընթացքին ձերբակալուած 37 պատանիներէն հինգը ազատ արձակուած են: Հարցաքննութիւններէն պարզուած է որ 17 երիտասարդներ մասնակցութիւն ունեցած են ոստիկանները վիրաւորող կրակոցներուն (75 վիրաւոր, որոնց 5ը ծանր վիճակի մէջ): Խուզարկութիւնները սակայն ոչ մէկ արդիւնք տուած են:

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՄՏԵՐՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

«ԵԱԳՈՒՊԻԷՆ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ»

ՀԵՂԻՆԱԿ՝ ԲԺԻՇԿ ԱԲՐԱՀԱՄ ԵՐԷՑԵԱՆ
(ՀԱԼԷՊ – 2006)

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

Եագուպիէն մէկն է Սուրիոյ հայաբնակ այն քանի մը գիւղերէն, որոնք ունին դարաւոր պատմութիւն եւ որոնք դեռ կը շարունակեն պահել հայեցի որոշ դիմագիծ մը՝ իրենց համայնքային, կրթական կամ կենցաղային կեանքով:

Այս գիւղերուն ամէնէն համբաւաւորը Քեսապն է անշուշտ, որ վերջին քսանամեակին տակաւ փոխակերպուեցաւ քաղաքատիպ աւանի, բարձրայարկ շէնքերու կառուցումով, քառաստղանի պանդոկներու հաստատումով, ամարանոցային ծառայութիւններու արդիականացումով եւ մասամբ նորին:

Երկրորդ կարգի վրայ կու գայ Եագուպիէն, որ համեմատաբար ինքնամփոփ ու լուսարձակներէ հեռու հայ գիւղ մըն է, ընդհանրապէս արաբախօս, եւ որուն հնադարեան պատմութիւնը հետաքրքրական ուսումնասիրութեանց առարկայ սկսած է դառնալ վերջերս:

Հալէպաբնակ ծանօթ բանասէր ու հայագէտ Յակոբ Չոլաքեանի «Անտիոքի մերձակայ Ռուճի հովիտի հայերը» նորատիպ գիրքը (Անթիլիաս, 2006) լայն համեմատութիւններով լուսարձակի տակ առած էր արդէն Եագուպիէի ու անոր դըրացի Գնիէ (Քընէյէ) լատինացած գիւղին պատմութիւնը: Այս հատորին երեւումին գրեթէ զուգահեռ՝ Հալէպի մէջ հրատարակուեցաւ «Եագուպիէն երէկ եւ այսօր» պատմագիրքը, գիւղին ծերունազարդ նահապետներէն բժ. Աբրահամ Երէցեանի (Քասիս) հեղինակութեամբ:

Բժ. Երէցեան Եագուպիէի հարազատ զաւակն է, ծնած՝ 1922ին: Ութ տարեկանին ծնողաց կողմէ ղրկուեր է Հալէպ եւ աշակերտ դարձեր Ազգ. Հայկազեան վարժարանին, զոր աւարտեր է 1936ին: Երկրորդական ուսումնառութիւնը ամբողջացուցած է քաղաքին Միսիոն Լայիք Ֆրանսական դպրոցը: Յետոյ բժշկութիւն ուսանած է Դամասկոս ու Մոնփըլիէ (Ֆրանսա) եւ 1950էն սկսեալ իր ասպարէզը յաջողութեամբ կիրարկած նախ Ճըսըր Շուղուր քաղաքը (Եագուպիէի մերձակայ), հուսկ հիւսիսային Սուրիոյ Արաբ Բունար գիւղաքաղաքը, այնուհետեւ ալ Հալէպ՝ 1960-1994, իր սեփական դարմանատան մէջ, ճիշդ 35 տարի, մինչեւ իր հանգստեան կոչուիլը:

Սխալ պիտի չըլլար ենթադրել, որ «հանգստեան կոչուել»ու բարիքներէն մին ալ ներկայ հատորին գրառումն է եղած, որով բժ. Ա. Երէցեան ուզած է փրկել իր հայրենի գիւղին պատմութիւնը. նախ բծախնդրօրէն արձանագրելով իր անձնական հարուստ վկայութիւններն ու դիտարկումները, ապա ի մի բերելով իրեն հասանելի պատմական այն բոլոր վաւերական դրուագներն ու տեղեկութիւնները որոնցմով կարելի կ'ըլլայ «հիւսել» պատմութիւն մը: Այս առնչութեամբ, հատորին համառ ստորագրած իր յառաջաբանին մէջ Հալէպահայ գրող Թորոս Թորանեան նկատել կու տայ, որ «Եագուպիէի անցեալին ու ներկային նըւիրուած այս գիրքը հեղինակին իսկ հաստատումով՝ վերջին խօսք մը չէ այս նիւթին շուրջ, բայց կարեւոր աղաղակ մըն է պատմաբաններուն համար»:

Եագուպիէի նուիրուած այս մատեանը պատկերազարդ է ու կը բաղկանայ 190 էջերէ: Գրքին ամբողջ երկայնքին, հեղինակը մերթ կը հակի պատմական դէպքերու վրայ ու ընթերցողը կ'առաջնորդէ դէպի հեռաւոր անցեալ, մերթ ալ կը խօսի ներկային մասին ու այժմէական տեղեկութիւններով կ'ուրուագծէ Եագուպիէի այսօրը: Անկասկած, գործը բնաւ չի յաւակնիր ըլլալ գիտական պատմագրութիւն մը, այլ առաւելաբար կը կրէ յուշամատեանի մը բնոյթը, պարունակելով անհրաժեշտ այն բոլոր տեղեկութիւնները որոնք կրնան ծառայել Եագուպիէի կամ եագուպիէցիի ծանօթացումին:

Եագուպիէն վարչականօրէն մաս կը կազմէ Սուրիոյ Իտլիպ նահանգին: Կը գտնուի Հալէպէն 125քմ. դէպի հարաւ-արեւմուտք, Օրոնդէս գետի հովիտին մօտիկ: Ծովու մակերեսէն 480մ. բարձր է ու շրջապատուած է ընդարձակ ձիթաստաններով ու պտղատու ծառերու պարտէզներով: Գիւղէն 7քմ. անդին կը գտնուի նշանաւոր Շէյխ Իսա ջերմուկը, որ իր երկաթախառն ջրաւազանով առողջապահական վաղեմի կայան մըն է Սուրիոյ մէջ:

Եագուպիէի ամէնէն մօտիկ գիւղը նախկին հայաբնակ Քընէյէն է, իրեն ուղղակի սահմանակից, որ աւելի քան դար մը առաջ դաւանափոխ դարձեր եւ ընդուներ է լատինութիւնը: Երկու գիւղերուն պատմութիւնը գրեթէ անանջատելի է, թէեւ իւրաքանչիւրը ենթակայ եղած է տարբեր ճակատագրի:

ԵԱԳՈՒՊԻԷՆ ԵՐԷԿ

Սկիզբէն իսկ նկատել կը տրուի, որ Եագուպիէն հնադարեան հայ գիւղ մըն է: Ատոր գլխաւոր ապացոյցն ալ տեղւոյն համբաւաւոր Ս. Աննա հայկական ուխտատեղի-մատուռն է, որուն համար կ'ըսուի թէ կառուցուած է ԺԴ. դարուն: Հաստատ իրողութիւն է նաեւ, որ ԺԲ. դարու վերջերը թէ՛ Եագուպիէն, թէ՛ ալ անոր մօտիկ քանի մը գիւղեր (Քընէյէ, Քֆըր Թպպին եւ այլն) լրիւ հայաբնակ էին: Այս մասին շատ հետաքրքրական տըւեալներ մէկտեղած էր Յ. Չոլաքեան իր վերոնշեալ հատորին մէջ:

Բայց թէ հայկական այս գիւղը դարերու ընթացքին ի՞նչպէս ապրեր է, իր մեկուսի անկիւնին մէջ կծկուած՝ ի՞նչպէս կրցեր է տոկալ ու հասնիլ մինչեւ մեր օրերը, եւ կամ ինչո՞ւ մոռցեր է իր մայրենի լեզուն ու դարձեր արաբախօս, այդ մասին պատմական յստակ տեղեկութիւններ չկան: Գիւղին մասին ամէն տեղեկութիւն գրեթէ միշտ կը սկսի ԺԹ. դարու վերջին քսանամեակէն: Անկէ առաջ, թանձր խաւար ու անորոշութիւն...:

Եագուպիէի մասին հին վկայութիւններէն մէկը, զոր մէջբերած է բժ. Երէցեան, կը պատկանի Հալէպի նշանաւոր «Օթէլ Պարոն»ի հիմնադիր Օննիկ Մազլումեանին: Ան գիւղ այցելած է 1899ին ու թղթակցութեան մը մէջ (թէեւ չէ նշուած, սակայն անձնապէս ստուգեցինք՝ Պոլսոյ երբեմնի «Բիւրակն»ը) գրած է հետեւեալը.

«Այս տարաբախտ գիւղացիները, որոնք Միջերկրականի քաղաքակըրթութեան շատ մօտիկ են, բոլորովին մոռցուած եւ կորստեան դատապարտուած վիճակի մէջ կը գտնուին: Անոնք անծանօթ են հայ մամուլին, Պատրիարքարանին եւ աշխարհին: Ոչ ոք կը ճանչնայ զիրենք, ոչ ոք խորհած է անոնց մասին»:

Ազգային մարմիններու կողմէ այս անտեսումը ճակատագրական պիտի ըլլար գիւղին համար: Առիթը վարպետօրէն օգտագործելով՝ դրացի Քընէյէ գիւղին լատին վարդապետները գործի կը լծուին: Անոնք քաջալերուած Քընէյէի մէջ իրենց գտած կատարեալ յաջողութենէն (այստեղի բովանդակ բնակչութեան՝ 120 հայ ընտանիքներուն 115ը լատինացած էր արդէն 1878–1906ի շրջանին), այս անգամ մարդորսական թիրախի կը վերածեն Եագուպիէն: Բարեբախտաբար, շնորհիւ Հայ եկեղեցւոյ նկատմամբ եագուպիէցիներու անգիջող փարումին, դաւանափոխութեան ճիգերը գրեթէ ապարդիւն կը մնան: 1906ի առոյգ տուեալներով՝ Եագուպիէի մէջ կային լոկ հինգ լատինադաւան ընտանիքներ ու քարաշէն կիսաւարտ եկեղեցի մը, որուն բացումը պիտի կատարուէր 1908ին:

Դժբախտաբար սակայն, ամբողջին պատերը ճաքիլ կը սկսին ու տակաւ ժամ կու գան 1909ին, Ատանայի ու Կիլիկիոյ հայասպան կոտորածներու թէժ օրերուն: Բժ. Երէցեան կը յիշեցնէ որ Կիլիկիոյ ջարդերուն ահն ու սարսափը հասաւ մինչեւ Եագուպիէ: Կեանքի ապահովութեան համար գիւղացիք ճարահատ ապաստան փնտռեցին դրացի Քընէյէ գիւղին լատինաց ամրակուռ վանքին մէջ: Այդ արտօնութիւնը — մարդասիրակա՜ն ոգիով — տրուեցաւ անոնց, բայց փոխարէնը՝ լատին վանահայրը (Փիէռ Պաթիսթա Մարկոթթի) պահանջեց ապաստանեալներէն իրե՛ն յանձնել բոլորին ինքնագրերը, զանոնք պետական տոմարներու մէջ պաշտօնապէս լատին արձանագրելու համար...: Ահա այսպիսի խարդաւանանքով մը տասնեակ ընտանիքներ ակամայ փրթան Հայ եկեղեցիէն ու անցան դիմացի ճակատը...: Եագուպիէի լատին համայնքին առաջին կորիզը ուռճացաւ:

1911ին Լաթաքիոյ եւ շրջակայքի հոգեւոր տեսուչ Մովսէս վրդ. Ոսկերիչեան մարդահամար մը կը կատարէ Եագուպիէի մէջ, յականէ անուանէ արձանագրելով 152 ընտանիք (տես էջ 33-39): Ասոնց 14ը լատին էին:

1915ին, Օսմանեան կայսրութեան հայաբնակ բոլոր վայրերուն նման Եագուպիէն ու Քընէյէն ալ տարագրութեան հրահանգ կը ստանան: Բայց բարեբախտաբար ատիկա չիրականանար: Շրջանի լատին ֆրանչիսկեան կղերականները կը յայտնեն թէ իրե՛նք է որ յաջողած են կասեցնել տարագրութիւնը, խնդրելով միջամտութիւնը Պէյրութի պապական նուիրակին ու Գերմանիոյ դեսպանին:

Առաջին աշխարհամարտէն ետք կացութիւնը ա՛լ աւելի աղիտաբեր կը դառնայ: Ֆրանսական գաղութարար իշխանութեան Սուրիոյ մէջ հաստատումով՝ շրջանի կաթողիկէ-լատին կղերին հեղինակութիւնը ոգալիօրէն կը բարձրանայ: Եագուպիէի լատինները բռնարարքներու կը դիմեն հայադաւաններուն դէմ: Մահուան սպառնալիքի տակ գիւղին նորոծ հայ քահանան կը վտարեն (1924), ձեռք կը դնեն դպրոցին ու եկեղեցիին վրայ, կը գրաւեն եկեղեցապատկան կալուածները: Գիւղը իրողապէս կը լատինանայ: «Շուրջ տասը տարի, 1918–1928, գիւղին հայ աշակերտութիւնը կը յաճախէ լատինաց դպրոցը»:

Գիւղին երեւելիներէն Սմբատ Քասիս (հայրը՝ հատորիս հեղինակ բժ. Աբրահամ Երէցեանին) բազմիցս դիմումներ կը կատարէ Հալէպ, Ազգ. Առաջնորդարան, անմիջական օգնութիւն աղերսելով:

(Մնացեալը յաջորդիւ)

ՎԵՆԵՏԻԿԻ, ԼՈՐԴ ԿՈՐՏԸՆ ՊԱՅՐԸՆԻ ԵՒ ՆՐԱ ՍԻՐՈՅ ՄԱՍԻՆ... ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՀԱՆԴԷՊ

Վենետիկի պատմութեամբ ու մշակոյթով հետաքրքրուողների համար անգնահատելի տեղեկութիւններ է տալիս «Տընօէլ» հրատարակչութեան «Venise entre les lignes» գիրքը: Այս գրքում Վենետիկ այցելած համաշխարհային գրականութեան ու մշակոյթի հանրաճանաչ անունների տպաւորութիւններն են ժողվուած. Վենետիկից, նրա կղզիներից, թանգարաններից, ջրանցքներից, կոնտոլներից ու կոնտոլավարներից: Կամ պարզապէս հիւթեղ հումորով փայլող վենետիկցիներից: Գրքի յառաջաբանը գրել է ֆրանսիական ակադեմիայից Ժան տ'Օրմէսոն: Վենետիկեան իրենց օրերի մասին գրքում տեղ են գտել Ժան-Ժագ Ռուսոյի, Շաթոպրիանի, Ժորժ Սանդի, Ալֆրէտ տը Միւսէի, Թոմաս Մանի, Վակնէրի եւ ուրիշ յայտնի ու անյայտ մարդկանց տըպաւորութիւնները:

Գրքի 283 էջերում տեղ է գտել Ջորճ Կորտըն Պայրընի մէջ նամակը Վենետիկից Ջոն Մըրրէին (1778 - 1843). Ջոն Մըրրէն Պայրընի հրատարակիչն էր, որի հետ պահպանել է մշտական նամակագրութիւն սկըսած 1811ից մինչեւ իր մահը: Պայրընը Վենետիկում էր արդէն մի քանի ամիս: 1816ի Ապրիլի 25ին արդէն ճանաչում ստացած բանաստեղծ, անգլիացի երեսփոխան Պայրընը իր հայրենիքում ենթարկուելով անընդհատ հալածանքի եւ վիրաւորանքի՝ յանդուգն ելոյթների համար, խորապէս դժգոհ իր միջավայրից, հեռանում է Անգլիայից, այլեւս չվերադառնալու որոշմամբ:

Նոյն թուականի աշնանը Պայրընը ծանօթանում է Մխիթարեաններին հետ: Հայրենիքից հեռու, եւրոպական քաղաքակրթութիւնից յոգնած բանաստեղծը Ս. Ղազարի մայրավանքում սկսում է ուսումնասիրել հայերէն: Յետագայում Յովհաննէս Այվազովսկին կը յաւերժացնի այն պահը, երբ Մխիթարեանները դիմաւորում են Պայրընին Ս. Ղազար կղզում. «Պայրընի այցը Մխիթարեաններին Ս. Ղազար կըղզում» գեղանկարով, 1898ին: Պայրընը արտակարգ հետաքրքրութիւն է ցուցաբերում դէպի հայ մշակոյթը: Թարգմանում է հատուածներ Մովսէս Խորենացու «Հայոց պատմութիւնից», Ներսէս Լամբրոնացու «Ատենաբանութիւնից»: Ս. Պօղոսի եւ Կորնթացիների նամակագրութիւնը, որի բնագիրը չի պահպանւել, իսկ թարգմանութիւնը այդ ժամանակ գոյութիւն է ունեցել միմիայն հայ մատենագրութեան մէջ եւ առաջին անգամ անգլերէն է թարգմանուել Պայրընի կողմից:

Պայրընի հայերէնի ուսուցիչն էր հայր Յարութիւն Աւգերեանը: Աւգերեանը զարգացած մարդ էր, լեզ-

տարան, բառարանագիր եւ Թարգմանիչ: Կատարելապէս տիրապետել է յունարէնին ու լատիներէնին: Իմացել է եբրայերէն, իտալերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն, հունգարերէն, գերմաներէն, Թուրքերէն: Նա, Պայրընի հետ կազմել եւ հրատարակել է անգլերէն-հայերէն, հայերէն–անգլերէն քերականութեան ձեռնարկներ, նաեւ անգլերէն–հայերէն բառարան: Աւգերեանը խնդրում է Պայրընին հայերէն - անգլերէն քերականութեան ձեռնարկի առաջաբանը գրել: Իր գրած առաջաբանում Պայրընը Թուրքերի եւ պարսիկների հասցէին սուր խօսքեր է գրում: Քաղաքական նկատառումներով Մխիթարեանները մերժում են հրապարակել առաջաբանը: Մերժումը բախումի պատճառ է դառնում Պայրընի եւ Մխիթարեանների միջեւ:

Յունաստան մեկնելուց առաջ Պայրընը այցելում է իր հայ բարեկամներին: Շատ յուզիչ է եղել բանաստեղծի բաժանումը Մխիթարեաններից: Երբ բանաստեղծի մակոյկը հեռացել է տեսադաշտից, Հայր Յարութիւն Աւգերեանն ու Հայր Սուքիաս Սոմալեանը, այդ «երկու այեփառ ծերունիներն իրարու երես նայեցան, մեկնած էր ան, զոր տարիներով սիրած էին իրենց անառակ որդւոյն պէս: Ան պիտի մեկնէր դէպի Արեւելք... եւ երկուքին ալ աչքերէն զոյգ մը արցունքի կաթիլներ գլորեցան եւ տղու պէս լացին», («Բազմավէպ», 1932, Թիւ 6–7, էջ 242, Ռուբէն Որբերեան Ճորճ Պայրըն ի Ս· Ղազար):

Յունաստանում, որպէս Թուրքերի դէմ ազատագրական պայքարի գլխաւոր, Պայրընը ցուցաբերում է արտակարգ արիութիւն: Նրա առողջութիւնը գնալով վատթարանում է: Թուրքերով շրջապատուած Միսոլոգի քաղաքում եւրոպական քաղաքակրթութիւնը Թուրքերից փրկելու տենչով վառուած Պայրընը հիւանդ ապստամբների ջոկատը: Մեռաւ 36 տարեկանին:

Մխիթարեանները գուրգուրանքով պահում են Պայրընի աշխատասենեակը, ուր հազարաւոր այցելուների առջեւ վեր է յառնում բանաստեղծի կենսագրութեան այն էջերը, որ լցուած են եղել հայ լեզուի, մշակոյթի հանդէպ հիացմունքի զգացումով: Այդ հիացմունքի արտայայտութիւններից մէկն է 1816 Թուականի Դեկտեմբերի 4ի նամակը, որը տեղ է գտել «Venise entre les lignes» գրքում:

«Պարոն Մըրրէին,

... Սկսել եւ շարունակում եմ Հայոց լեզուի ուսումնառութիւնը, որին տիրապետում եմ հնարաւորութիւններիս սահմաններում· ամէն օր գնում եմ հայկական վանք՝ դասեր առնելու մի գիտնական վանականից, եւ որոշ բացառիկ ու օգտակար տեղեկութիւններ եմ արդէն ձեռք բերել արեւելեան այդ ժողովրդի գրականութեան եւ սովորութիւնների մասին: Նրանք այստեղ ունեն հաստատութիւն, եկեղեցի եւ իննսուն վանականից բաղկացած միաբանութիւն: Նրանցից ոմանք շատ ուսեալ եւ կիրթ մարդիկ են: Ունեն նաեւ տպարան եւ մեծ ջանքեր են գործադրում իրենց ազգը լուսաւորելու համար: Իմ համոզմամբ Հայոց լեզուն (որ երկուսն է գրաբար եւ աշխարհաբար) դժուարին է, բայց ոչ անյաղթահարելի (յամենայն դէպս, ես յոյսով եմ) կը շարունակեմ ուսումնառութիւնըս: Հարկաւոր է միտքս մարզել աւելի խիստ ուսման բնագաւառում, եւ այս լեզուն, ամենադժուարինը լինելով ինձ համար, նոյնպիսի անհրաժեշտութիւն է, որպիսին պոչը օձի համար:

Ես նկատի ունեմ մնալ այստեղ մինչեւ լաւ օրերը: Հասցէագրէք ուղղակի – Վենետիկ «ցպահանջ նամակներ»: Ես սիրահարած եմ, պէտք է մնալ, որքան որ դա տեւի: Կարծում եմ, որ ձմեռը կ'անցկացնեմ նրա հետ եւ կը զբաղուեմ հայկական այբուբենով: Բարեբախտաբար տիկինը իմ հանդէպ նուազ անողոք է, քան լեզուն· այլապէս երկուսի միջեւ խելքիս մնացած մասն էլ կը Թռցնէի: Ի դէպ նա հայուհի չէ, այլ վենետիկուհի, կարծում եմ, որ այդ մասին արդէն գրել եմ»:

Գրքում տեղ գտած նամակը հայերէնի հանդէպ հիացմունք լինելուց զատ մի անսպասելի յիշեցում է· հայերէնի իմացութիւնը հոգեւոր անհրաժեշտութիւն է, հոգեւոր հաճոյք, հոգեւոր հարստացման գրաւական:

Գրողը սրանից 200 տարի առաջ Պայրընը ինքն էր: Ան որ բնաւ անտարբեր չէր կեանքի մնացած հաճոյքների հանդէպ...

ԵՐԿՐՊԱԳՈՒ

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՀԱՅՈՑ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

• Ուրբաթ, Յունուար 18ին, Ֆըրանքֆուրթի մէջ տեղի ունեցաւ Գերմանիոյ Քրիստոնէական եկեղեցիներու համագործակցութեան կեդրոնական մարմնի հիմնադրման 60ամեակի հանդիսութիւնները՝ հանդիսաւոր ձեռնարկով եւ միջեկեղեցական արարողութեամբ մը: Հանդիսութեանց ընթացքին տարբեր եկեղեցիներու ներկայացուցիչներ անդրադարձան կեդրոնական մարմնի ստեղծման կարեւորութեան եւ անոր 60ամեայ գործունէութեան դերակատարութեան: Հանդիսութիւններուն Գերմանիոյ Հայոց առաջնորդութիւնը կը ներկայացնէին Սերովբէ վրդ· Իսախանեան եւ փրոֆ· տոքթ· Խաչիկ Ղազըրեան, որոնք Առաջնորդութիւնը կը ներկայացնեն միջեկեղեցական տարբեր կառոյցներու մէջ:

■ Նկատի ունենալով որ Յունուար 19ին կը լրանար Պոլսոյ մէջ լոյս տեսնող «Ակօս» Թերթի հիմնադիր ու խմբագիր Հրանդ Տինքի սպանութեան տարելիցը, Գերմանիոյ տարբեր քաղաքներու հայ եւ օտար շրջանակներու մէջ կատարուեցան եկեղեցական ու աշխարհիկ ձեռնարկներ:

Գերմանիոյ Հայոց առաջնորդարանը Գերմանիոյ Հայոց Կեդրոնական խորհուրդի եւ Քէօլնի հայ համայնքի հետ միասին Յունուար 19ին եկեղեցւոյ մէջ կազմակերպած էր յիշատակի օր մը: Լի ու լի լեցուն եկեղեցւոյ մէջ յանուն Կեդրոնական խորհուրդի խօսք առաւ Սօսի Շայէր, Քէօլնի հայ համայնքի՝ Նորայր Պոյաճեան, եւ յանուն Առաջնորդարանի՝ Գարեգին արք· Պեքճեան: Արտակ Ոսկանեան, եւ Սարգիս Քէթէնճեան երգերով լրացուցին ծրագիրը:

• Շաբաթ, Յունուար 19, Հրանդ Տինքի նահատակութեան տարելիցի առիթով, Ֆրանքֆուրթի «Փաուլսքիրխէի» մէջ ոգեկոչման ձեռնարկով մը, որ կազմակերպուած էր կարգ մը Թրքական եւ գերմանական կազմակերպութիւններու կողմէ, բացումը կատարուեցաւ Հրանդ Տինքի կեանքն ու գործունէութիւնը ներկայացնող լուսանկարներու ցուցահանդէսին: Բացման եւ ոգեկոչման ձեռնարկին իր մասնակցութիւնը բերաւ Սերովբէ վրդ· Իսախանեան: Ձեռնարկի վերջաւորութեան հայր Սերովբէ հոգեհանգստեան աղօթք արտասանեց Տինքի յիշատակին: Այդ եւ յետագայ օրերու ընթացքին բազմահարիւր այցելուներ առիթն ունեցան դիտելու խնամքով պատրաստուած ցուցահանդէսը եւ վաւերագրերու եւ լուսանկարներու օգնութեամբ մօտէն ծանօթանալու Հրանդ Տինք անձին եւ անոր գործունէութեան:

■ Կիրակի Յունուար 20, Հանաուի մէջ յետ Պատարագի տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն Հրանդ Տինքի յիշատակին: Արարողութեան աւարտին Հրանդ Տինքի մասին յիշատակի խօսքեր արտասանեցին Սերովբէ վրդ· Իսախանեան եւ «Ընդդէմ Ցեղասպանութեան» միութեան ատենապետ, Թուրք մտաւորական Ալի Էրթէմ:

• Յունուար 20ին Պրէմէնի մէջ տեղի ունեցաւ Հրանդ Տինքի նուիրուած յիշատակի օր մը: Ծրագիրը սկսաւ քաղաքի կեդրոնական պարտէզներէն մէկուն մէջ, ի յիշատակ 1915ի Հայոց ցեղասպանութեան, Հայ մշակութային ժառանգութեան հիմնարկի կողմէ 2005 Ապրիլ 24ին կանգնեցուած խաչքարին առջեւ հոգեհանգստեան պաշտօնով, ապա շարունակուեցաւ Ս· Փիուս եկեղեցւոյ սրահներուն մէջ: Հանդիսութեան գլխաւոր խօսնակներն էին Եօխըն Մանկըլըըն, որ հեղինակն է Հայոց ցեղասպանութեան նուիրուած վէպի մը, տոքթ· Րաֆֆի Քանդեան եւ Առաջնորդը: Հանդիսութեան գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին նաեւ դուդուկահար Ռուստամ Ղազարեան, երգիչ Ալին Պարթէլէմի եւ պետական օփերայի դերասաններէն պրն· Փէթէր Լիւխինկէր, որ Հրանդի երկար մէկ յօդուածը կարդաց շատ ներկայանալի ձեւով: Յետ եկեղեցւոյ մէջ իրագործուած ծրագրին Պրէմէնի հայ համայնքը սրահին մէջ կազմակերպած էր պատշաճ ընդունելութիւն մը:

■ Յունուար 26, Շաբաթ օրը Պէրլինի Հայ եկեղեցւոյ եւ մշակութային համայնքին կազմակերպած դասախօսութեան, տիկին Յասմիկ Մելքոնեան դասախօսեց Միջնադարեան հայրեններու մասին: Այս առթիւ արտասանութիւններ կատարեց տիկին Աննա Շաւինեան:

• Յունուար 27ին Պէրլինի Հայ եկեղեցւոյ եւ մշակութային համայնքը յուշապահակ կազմակերպած էր Թրքական հիւպատոսարանին առջեւ, ի յիշատակ անցեալ տարի Յունուար 19ին սպաննուած Հրանդ Տինքի: Նոյն օրը համայնքը եւ Ցեղասպանութեան ճանաչման յանձնախումբը միասնաբար կազմակերպած էին յուշերեկոյ մը «Փոքրամասնութիւնները պահպանել, մարդկային իրաւունքները պաշտպանել» խորագրով: Յաջորդ օրը, Յունուար 20ին հոգեհանգըստեան արարողութիւն մը տեղի ունեցաւ Պէրլինի մայր տաճարին մէջ:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ· Ա· ՎԱԳՆԷՐ
Ն· Ս· ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ

Վաթսունական Թուականներին սկսւում է Այվազովսկու «կապոյտ ծովանկարներ»ի շրջանը: Նրա կտաւներում հետզհետէ խամրում է վառ կոլորիտը, որը բնորոշ էր այն ժամանակներում, երբ նա բնութեան մէջ որոնում էր իրենց դրամատիզմով ցնցող կոնտրաստներ: Հիմա նկարիչն իր կտաւները ստեղծում էր երկնագոյնի եւ կապոյտի մեղմ եւ զուսպ գունաշարով:

Աւելի ու աւելի յաճախ էր Այվազովսկին համակւում հոգեկան աշխուժութեան ու խանդավառութեան այն բերկրալից զգացողութեամբ, որի մասին նրան պատմում էր Թալիոնին, զգացում, երբ քեզ Թւում է, Թէ Թեւեր առած ճախրում ես օդում: Թւում էր, Թէ այդ րոպէին լըսում է իր սիրելի բանաստեղծի՝ Պուշկինի ձայնը...

Իսկ կտաւների վրայ կեանք էին առնում պարզ միջօրէին փայլփլող երկնագոյն ծովը, նրա, արեւի ոսկէ շողերից հիւսուած մեղմ ծփանքը, դէպի ափ վազող ալիքների Թափանցիկ կանաչը, երկնքի ջինջ լազուրը:

ԹԻՖԼԻՍ

Հարազատ տան լռութիւնը անտանելի դարձաւ: Երբեմնի ուրախ, աղջիկների զուարթ ձայներով Թնդացող տունը այժմ լուռ եւ տխուր էր: Առաջուայ նման պատերից կախուած էին նկարները, առաջուայ նման ամէն առաւօտ փոխւում էին ծաղիկները ծաղկամաններում եւ երեկոյեան վառւում ջահերը՝ հիւրասենեակում ու աշխատասենեակում, այցի էին գալիս ընկերներ, բարեկամներ: Առաջուայ նման նա սիրալիր եւ ուշադիր էր բոլորի նկատմամբ՝ խնամքով Թաքցնելով հոգու տառապանքը կողմնակի աչքից:

Խաթարուած ընտանեկան կեանքի մասին դառնագին մտքերն ու խորհրդածութիւնները խլացնելու համար նկարիչը որոշեց մեկնել հեռաւոր ճանապարհորդութեան: 1868 Թուականին Այվազովսկին շրջեց Կովկասն ու Անդրկովկասը: Ամէնուրեք նրան շրջապատում էին լեռների վեհապանծ բարձունքներ՝ անմատչելի ձիւնէ կատարներով, խորախոր կիրճեր, փոթորկոտ ջրվէժներ: Այս խատաչունչ, ասես նախաստեղծ բնութիւնը մեծապէս գերում էր նրա երեւակայութիւնը, եւ ճանապարհային ալբոմը արագօրէն լցւում էր ճեպանկարներով:

Թիֆլիսը դուր եկաւ Այվազովսկուն: Նա այնտեղ արուեստանոց ձեռք բերեց իր համար եւ մնաց ձմեռելու: Շուտով նկարիչն անցաւ աշխատանքի: Կովկասի զմայլելի տեսարանները նա կտաւին էր յանձնում իրեն յատուկ հմտութեամբ ու արագութեամբ:

Արուեստանոց էին այցելում բազմաթիւ ծանօթներ: Հարաւի այս մեծ քաղաքում մարդիկ հաղորդասէր են, արագ են մտերմանում: Հռչակաւոր վարպետի ժամանումը Թիֆլիս կարեւոր իրադարձութիւն էր: Անգամ կառապանները իրենց կանգառները փոխադրեցին նրա տան մօտ, այնքան որ շատ էին նրան այցելողները: Այն մասին, որ Այվազովսկին նկարում է Կովկասեան տեսարաններ՝ Թիֆլիսում գիտէին բոլորը: Այդ մասին խօսում էին ոչ միայն կրթուած ընտանիքներում, այլեւ իւրաքանչիւր խաչմերուկում, իւրաքանչիւր գինետնում, որտեղ յաճախորդները վիճում էին, գրազ բռնում, պատմում ֆանտաստիկ անեկդոտներ: Վէճերն ու անեկդոտները մեծ մասամբ վերաբերում էին այն արագութեանը, որով նկարիչը ստեղծում էր իր կտաւները: Իսկ նա այդ ձմեռ, իրօք, առանձնապէս արագ էր աշխատում: Կարճ ժամանակում նկարեց տասներկու նկար:

(Շար· 167)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ռոզա Տակառեան 400 եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր քրոջ Վարդուհի Շիրին-եանի եւ եղբօր Ներսէս Տակառեանի մահուան 4րդ տարելիցներուն առթիւ (Փետր. 6 եւ 17, 2004):

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԼԻՈՆ

ՄԻՋԻՆՔ

Լիոն–Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը կը հրաւիրէ միասին տօնելու մեր աւանդական Միջինքը

Չորեքշաբթի, Փետրուար 27, ժամը 12ին

Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ կից «Կարպիս Մանուկեան» սրահին մէջ:

Ընտանեօք եւ բարեկամներով, հրամմեցէք ճաշակելու մեր աւանդական Միջինքի եւ Մեծ Պահքի յատուկ ճաշերը:

Ապահովեցէք ձեր տեղերը, հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն. —
04·78·45·17·55 կամ 04·74·04·74·97

Ճաշագին՝ 15 եւրօ

□

CHAVILLE

Dans une ambiance chaleureuse et amicale la Section de Chaville organise

UN GRAND LOTO

A L'ATRIUM DE CHAVILLE

Espace Louvois

925 avenue Roger Salengro

le Dimanche 24 février

à 14 heures 30

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԴԻՐՔԸ ԻԲՐԵՒ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ԼԵԶՈՒ»

կազմակերպութեամբ՝

Արնուվիլի

Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ

Մշակութային Յանձնախումբին

ՄԱՐՏ 28, ԺԱՄԸ 20ին

եկեղեցւոյ սրահը

5 avenue de la Concorde — Arnouville

L'UCFAF organise deux voyages en Arménie

1 voyage touristique du 26 juillet au 10 août

soit 16 jours / 15 nuits au prix de 1565 euros par personne, max. 30 personnes, base demi-pension et chambre double, incluant un circuit de 6 jours jusqu'au Karabagh (taxes d'aéroport et visa en sus) renseignements : E. Yazidjian au 01 42 87 95 98 (heures de bureau)

1 voyage randonnée du 14 au 25 juillet

soit 12 jours / 11 nuits au prix de 1390 euros par personne, max. 12 personnes, incluant un circuit de 7 jours randonnée en pension complète et 3 jours à Erevan en demi-pension avec excursions et visites quotidiennes (taxes d'aéroport et visa en sus) renseignements : A. Samikyan au 01 48 03 18 78

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Փետրուար 24

Դ. Կիրակի Քառասնորդաց

«Տնտեսի» կիրակի

Գիշերային, առաւօտեան ժամերգութիւն. Արեւագալ:

Յաւարտին պատարագ:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 27

ԻԴ. օր մեծ պահոց

ՄԻՋԻՆՔ

Հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

⁂

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հսկումի ժամերգութիւններ ժամը 17·30ին

ՈՒՐԲԱԹ, Փետրուար 22

Ս. Կարապետ (Գամփ. Ֆրէզ)

Քարոզիչ՝

ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 27

ՄԻՋԻՆՔ

Ս. Գէորգ եկեղեցի (Սէն Լու)

Քարոզիչ՝

ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՅ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Փետրուար 29

Ս. Յակոբ եկեղեցի (Պլ. Օտտօ)

Քարոզիչ՝

ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՈՒՐԲԱԹ, Փետրուար 22

ԺԹ. օր մեծ պահոց

Միասնական Հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 19ին:

⁂

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Փետրուար 29

ԻԶ. օր Մեծ Պահոց

Միասնական հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 19ին:

⁂

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

Ի գիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփ Շրջանի հայ հասարակութեան՝ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 5ին, հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով. —

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 27

Արեւագալի ժամերգութիւն՝ ժամը 10·30ին:

Հսկում՝ ժամը 17ին:

Հսկումի ժամերգութիւններ տեղի կ'ունենան նաեւ՝

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 5ին,

ՉՈՐԵՔԱՇԲԹԻ, Մարտ 12ին:

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,

Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,

Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,

Քարոզ եւ հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Les Activités du Mois de février du Centre Culturel Sahak–Mesrob de Marseille

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

CONFERENCE

avec REINE CIOULACHTJIAN

autour de son livre

«Cadeaux d'Arménie»

ou l'apport arménien à la civilisation universelle à travers les arts, les sciences...

le Jeudi 28 février à 20 heures 30

au Centre Culturel Sahak-Mesrop

339, avenue du Prado — 13008 MARSEILLE

— Entrée libre —

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR FAMILIAL A BELLEFONTAINE

organisé par la Section Archalouis Tathéossian de Paris

du 2 au 9 mars

Ambiance arménienne et familiale assurée

Venez, avec vos enfants, petits-enfants ou amis

Rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre

Renseignements et inscriptions auprès de

Araxie	01 39 83 71 19	(19h00 à 21h00)
Alice	01 42 93 03 56	(19h00 à 21h00)

Date limite d'inscription 17 février

□

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Candidatures à adresser à

CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS

par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13

Date limite des candidatures : **31 mars**

Armenian	French
Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ	**LE COLLEGE S. MOORAT**
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ	**L'UNION DES ANCIENS ELEVES**
ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ	**L'ASSOCIATION DES PARENTS D'ELEVES**
կը հրաւիրեն	vous invitent

le **VENDREDI 22 FEVRIER à 20h15 précises**

au **YAN'S CLUB**

5 avenue Reille — 75014 PARIS

à un dîner à thème

Mihran KURKDJIAN, ancien élève

présentera

Le Logiciel «e-LEXIQUE MACHTOTZ»

traducteur français-arménien occidental (et l'inverse). Ses algorythmes et sa base de données (25.000 mots arméniens et 35.000 français) permettent à partir des phonèmes de retrouver l'orthographe exacte dans les deux langues. Disponibilité sur CD et Internet.

Réservation pour le dîner: téléphoner à Gérard au : 01. 47. 97. 64. 16.

CAMP DE SKI

Camp de ski pour famille à « LA SOURCE » à THOLON LES MEMISES (près d'EVIAN) — Altitude : 1000m. — Dans un cadre agréable, de beaux locaux, ambiance arménienne et chrétienne.

Organisé par l'Eglise Evangélique Arménienne.

DATES : du 1er au 8 mars

PRIX : 249 à 288 euros la semaine. Prix par personne en pension complète (Réduction familles nombreuses)

CONTACT : Pasteur Joël MIKAELIAN — Tél. 01 47 36 02 50

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 22
VENDREDI
22 FEVRIER
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·901
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
83e ANNEE — N° 21·901

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽՆԱԿԱՆ ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

Կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովը փետր. 20ին հետեւեալ ձեւով ամփոփած է փետր. 19ի նախագահական ընտրութեան նախնական պաշտօնական արդիւնքներ. քուէարկութեան մասնակցած է 1·670·656 հոգի (70,45%)։ Վաւերական համարուած է 1·633·599 քուէաթերթ։

Թեկնածուներու ստացած ձայները կը պարզեն հետեւեալ պատկերը.-

Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆ	863·544
Լ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ	351·306
Ա. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ	272·256
Վ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ	100·876
Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ	20·939
Տ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ	9·754
Ա. ԳԵՂԱՄԵԱՆ	7·473
Ա. ՄԵԼԻՔԵԱՆ	4·357
Ա. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ	3·092

Այս արդիւնքներով՝ Ս. Սարգսեան ստացած է ձայներու 52,8%ը, Լ. Տէր Պետրոսեան՝ 21,5%, Ա. Պաղտասարեան՝ 16,2%, Վ. Յովհաննիսեան՝ 6,12%, Վ. Մանուկեան՝ 1,2%, մնացեալը չէ հասած 1%ի համեմատութեան։

***

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԷՏԵՐՈՒ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՊ-ի դէտերէն ետք, Օ. ԷՍ. ՍԷ. Ը.ի դէտերու խումբն ալ յայտնած է թէ փետրուար 19ի ընտրութիւնը քայլ մըն էր դէպի ժողովրդավարութեան կայունացում, նոյն ատեն համապատասխան միջազգային չափանիշերուն։ Թէեւ Հայաստան պարտի նոր քայլերու ձեռնարկել ընտրական համակարգը բարելաւելու համար։ Բացասական երեւոյթներէն նկատուած է ընտրապայքարի շրջանին վարչապետ Ս. Սարգսեանի պաշտօնի վրայ մնալը։

Եւրոպական խորհուրդի դէտերու խումբին մաս կազմած էին Ֆրանսայէն Ֆր. Ռոշպլուան եւ Ռ. Ռուքէ։ Կար նաեւ Թուրք երեսփոխանուհի մը։

***

ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐՈՒՆ

Փետր. 19ի ընտրութեան արդիւնքներուն առաջին առարկութիւնը հնչեց փետր. 20ին, Լ. Տէր Պետրոսեանի հրաւիրած ցոյցին. հոն հրապարակուեցաւ անոր ընտրական կեդրոնին յայտարարութիւնը ուր կ'ըսուէր թէ չեն ճանչնար կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովին հրապարակած արդիւնքը եւ նոր ընտրութիւն կը պահանջեն։ Կ'ըսուէր նաեւ թէ կը շարունակեն պայքարը մինչեւ որ օրինական ընտրութիւն կատարուի եւ վերահաստատուի ժողովուրդին արժանապատուութիւնը։

Ըստ կազմակերպիչներու, Ազատութեան հրապարակին վրայ 200 հազար հոգի խմբած ցոյցին որուն մասնակիցներուն համար 20 հազարի թիւը կու տային եւրոպական աղբիւրներ, ելոյթ ունեցած է Լ. Տէր Պետրոսեան։ Յայտարարած է որ արտառոց բան չկայ, «հերթական անգամ տեղի են ունեցել նորմալ խայտառակ ընտրութիւններ»։ Ապա Ս. Սարգսեանի յաղթանակը որակած է «կրիմինալի յաղթանակ»։ Ըսած է թէ ունին յստակ ծրագիր, հասնելու իրենց յաղթանակին։

Ապահովութեան ուժերու ակներեւ ներկայութեամբ կատարուած ցոյցը աւարտած է երթով մը որ անցած է Մաշտոցի պողոտայէն, Ամիրեան փողոցէն, Հանրապետութեան հրապարակէն, Նալպանտեանէն, հասնելով Կեդր. ընտրական յանձնաժողովի շէնքին առջեւ։ Այդ երթին ընթացքին ցուցարարները ստէպ վանկարկած են. «Սերժիկ հեռացի՛ր, Լեւո՛ն նախագահ»։

***

Պարտուած երկրորդ թեկնածուին՝ Ա. Պաղտասարեանի ընտրական գրասենեակն ալ յայտարարութեամբ մը առարկութիւններ ներկայացուցած է. ապօրինութիւններու թւումը յանգած է այն եզրակացութեան որ կասկածի տակ են ընտրութեան ազատութիւնը, օրինականութիւնը, արդարութիւնը։ Յայտարարուած է որ կը ձեռնարկեն արդիւնքներու վերաքննութեան եւ բողոքի գործընթացի, պահանջելով որ անվաւեր հռչակուին աւելի քան հարիւր ընտրական կեդրոնի արդիւնքները։ Կ'ըսուի տակաւին թէ քուէարկութեան իրական պատկերը տալու գործը խոչընդոտելու եւ աղաւաղելու փորձերը հանրային առճակատումի վտանգով լի են։

***

Հ.Յ.Դ. Բիւրոյի ներկայացուցիչ Հրանդ Մարգարեան փետր. 20ին յայտարարած է թէ կ'ընդունին իրենց թեկնածու Վ. Յովհաննիսեանի պարտութիւնը։ Պատասխանելով հարցումին թէ ի՛նչպէս նոյն թեկնածուն 2007 Մայիսի խորհրդարանական ընտրութեան 13% քուէ ստանալէ ետք, նախագահական ընտրութեան ունեցած է միայն անոր կէսը, Հ. Մարգարեան ըսած է թէ այդ պարագան կը մտահոգէ զիրենք։

***

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայաստանի Հանրապետութեան երրորդ նախագահ Ս. Սարգսեանի ընտրութիւնը Ռ. Քոչարեանէն ետք շնորհաւորած են Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Արամ Ա., Ֆրանսայի նախագահ Ն. Սարքոզի, Ռուսաստանի նախագահ Վլ. Պուտին, Վրաստանի նախագահ Մ. Սահակաշվիլի եւ ուրիշներ։

Նախագահ Ն. Սարքոզի իր շնորհաւորական գիրին մէջ կովկասեան կայունութիւնն ու խաղաղութիւնը ամրապնդելու գործին Ֆրանսայի հաստատակամ աջակցութիւնը հաւաստած է նորընտիր նախագահին, նաեւ Ղարաբաղի հակամարտութեան ընդունելի եւ մնայուն լուծումին ուղղութեամբ տեւական ջանքը։

***

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 19Ի ԱՐԴԻՒՆՔԸ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ԱԿՆՈՑՈՎ

Ըստ Թրքական արձագանգներու, Հայաստանի նախագահական ընտրութեան արդիւնքները գոհունակութեան պատճառ չեն Անգարայի համար։ Ս. Սարգսեան Թուրքիոյ հանդէպ խիստ քաղաքականութիւն վարող Ռ. Քոչարեանի «պահաժառանգ»ը կը նկատուի։ Անոր ընտրութեան առթիւ Թուրք մամուլը կրկին նիւթ կ'ընէ երկու երկիրներու սահմանին հարցը։ «Հիւրրիյէթ» (Փետր. 21) տեղ կու տար Թուրք դիւանագէտի մը յիշեցումին թէ Թուրքիա այդ սահմանը կը բանայ երեք պայմանով. ա) Հայաստան պէտք է հրաժարի Ցեղասպանութեան Թուրքիոյ կողմէ ճանաչումի պահանջէն ու վերջ տայ այս ուղղութեամբ միջազգային իր քարոզչութեան, բ) Իր զօրքը քաշէ Ղարաբաղի գրաւեալ հողերէն եւ Ազրպէյճանի հետ մնայուն լուծում մը գտնուի, գ) Հայաստան ճանչնայ 1920-21ի Կարսի եւ Գիւմրիի համաձայնագրերը, յայտարարէ թէ հողային պահանջ չունի Թուրքիայէն։

Արտաքին գործերու նախարար Ա. Պապաճան ալ Մոսկուայի մէջ յայտարարած է թէ Թուրքիա պատրաստ է նստիլ խօսելու Հայաստանի նոր ձեւաւորուող իշխանութիւններուն հետ։

***

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԼՂՀ

ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԸ

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան մայրաքաղաքին մէջ փետր. 20ի առաւօտեան Ազատութեան հրապարակէն դէպի Վերածնունդի հրապարակ երթով սկսած է Ղարաբաղեան շարժումին քսանամեակի նշումը։ Հազարաւորներ մասնակցած են երթին, որուն ընկերացած է անկախութեան օրով վերաբացուած երկու տասնեակ եկեղեցիներու զօղանջը, որպէս ժողովուրդին յաւերժութեան խորհրդանիշ։

Վերածնունդի հրապարակին վրայ հանրահաւաքը վարած է Շարժումին գործօն մասնակիցներէն Ժաննա Գալըստեան։ Յուշեր պատմուած են, ապա հնչած՝ «Միացո՛ւմ», աւանդական կոչին միացած «Ճանաչո՛ւմ»ը։ Քսանամեակի ձեռքբերումը այսօրուան երիտասարդութեան փոխանցելու արարք որպէս, 20 տարուան եռագոյն մը յանձնուած է քսանամեայ արցախուհիի մը։

Շնորհաւորական խօսքին մէջ նախագահ Բ. Սահակեան ըսած է թէ 1988ի շարժումին մեծագոյն նուաճումը, Արցախի պետականութիւնն է եւ «Արցախը երբեք չի հրաժարուի անչափ թանկ գնով ձեռք բերուած ազատութիւնից ու անկախութիւնից։ ԼՂՀ անվտանգութիւնը երբեք չի լինի որեւէ սակարկութեան առարկայ։ Մենք տէրն ենք մեր տարած յաղթանակների ու կրած զրկանքների։ Ապագան տեսնում եմ միայն լուսաւոր ու բարգաւաճ, հզօր ու հայկական»։

Հանրահաւաքին կարդացուած է նաեւ Ազգային ժողովի յատուկ յայտարարութիւնը։ Հոն կոչ եղած է Ազրպէյճանի իշխանութիւններուն որ «յարգեն միջազգային հանրութեան, այդ թւում՝ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան առջեւ ստանձնած պարտաւորութիւնները, հրաժարուեն առճակատման անհեռանկար քաղաքականութիւնից եւ յետագայ քայլերն ուղղեն բացառապէս կողմերի միջեւ հանդուրժողականութեան եւ փոխադարձ վստահութեան մթնոլորտի ձեւաւորմանը, ինչը դրական լիցք կը հաղորդէ համապարփակ կարգաւորման ուղիների որոնման ջանքերին»։

Նոյն յայտարարութեամբ վստահութիւն յայտնուած է որ միջազգային հանրութիւնը արժանի գնահատումը կ'ընէ ժողովրդավարական, իրաւական պետութիւն կառուցանելու ԼՂՀ ժողովուրդին ձեռքբերումին եւ ըմբռնումով կ'ընդառաջէ ազատ պետութիւններու ընկերակցութեան մաս կազմելու անոր ձգտումներուն։

Վերածնունդի հրապարակէն բազմութիւնը ուղղուած է յուշահամալիր, յարգանքի տուրք մատուցանած Արցախի ազատութեան ու անկախութեան իրենց կեանքը զոհածներու յիշատակին։ Յետոյ տօնական նշումները շարունակուած են մինչեւ ուշ գիշեր, աւարտած՝ համերգով ու հրավառութեամբ։

***

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ՈՒՂԵՐՁԸ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան նոյն օրը ուղերձով մը դիմած է Հայաստանի ու Ղարաբաղի ժողովուրդին։ Ղարաբաղեան շարժումը «խաղաղ եւ օրինական պահանջի արտայայտութիւն» որակելով, անոր արդիւնք Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութիւնը նկատած է «ոչ միայն ազգային ինքնութեան պահպանման միջոց, այլեւ՝ սեփական հողում խաղաղ զարգանալու միակ իրական երաշխիքը»։

Ուղերձը աւարտած է շնորհաւորութիւններով ու խաղաղութեան, բարգաւաճումի, նորանոր նուաճումներու մաղթանքով։

ՊՈԼԻՍ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԲԱԺԻՆ

Պոլսոյ «Պօղազիչի» համալսարանին մէջ հայերէնը որպէս ընտրովի լեզու պիտի դասաւանդուի։ Որոշումը վաւերացուած է Ազգային ժողովին կողմէ։ Դասաւանդութիւնը պիտի սկսի ներկայ տարեշրջանի Բ. եռամսեային։ Նախ դասաւանդութեան նիւթ պիտի ըլլան հայագիր Թրքերէն բնագրեր։

Հայերէնի բաժնին համար բացուած արձանագրութիւնները շուտով փակուած են, ուսանողներու տրամադրելի տեղերը սպառած ըլլալով։ Հայերէնին հետ պիտի ուսուցուի մշակոյթի պատմութիւնը։

Բաժինին հաստատումը կատարուած է օսմանեան պատմութիւն հետազօտողներու գործը դիւրացնելու մտադրութեամբ։

ՄԱՄՈՒԼ

«LIBERATION»

(21 février)

ARMENIE :

SARKISSIAN, L'APPARATCHIK RESTE AU POUVOIR

Թերթին Մոսկուայի թղթակիցը առաջին տողերուն մէջ կ'արձագանգէ քաղաքական հարցերու մասնագէտ Ալեքսանդր Իսկէնտէրեանի խօսքերուն. – «Հայաստանի մէջ յեղափոխութիւն մը կարելի է, բայց կարելի չէ ներկայիս»։ Ապա, կը յիշէ Սարգսեանի եւ Տէր Պետրոսեանի ստացած ձայներու համեմատութիւնը (52,8% եւ 21,5%)։ Կ'արձագանգէ նաեւ Փետրուար 20ի ցոյցին (Լ. Տէր Պետրոսեանի) որ կը դատապարտէր խարդախութիւնները։ 400 դէտեր, ընդհանուր ձեւով քուէարկութիւնը համապատասխան գտած էին միջազգային չափանիշներուն։ Յօդուածագիրը, ապա կ'անդրադառնայ Սարգսեանի կենսագրականին։

Ա. Կիրակոսեան, որ գլուխն է ժողովրդավարութեամբ մտահոգ ոչ-կառավարական միութեան մը, կը ջանայ ներկայացնել երկու անձերու (Ս. Սարգսեան եւ Լ. Տէր Պետրոսեան) միջեւ գոյութիւն ունեցող տարբերութիւնները, դիտել տալով որ Լ. Տէր Պետրոսեանի ծրագիրը շատ ընդհանուր էր եւ զօրավիգ էին իրարմէ շատ տարբեր անձեր՝

(Շար.ը Դ. էջ)

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՄՏԵՐՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

«ԵԱԳՈՒՊԻԷՆ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ»

ՀԵՂԻՆԱԿ՝ ԲԺԻՇԿ ԱԲՐԱՀԱՄ ԵՐԷՑԵԱՆ (ՀԱԼԷՊ – 2006)

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

Կացութիւնը կը բարելաւուի 1929ին, երբ գիւղ կ'այցելէ Հալէպի առաջնորդ Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան: Ան տեղւոյն մնայուն հովիւ կը նշանակէ Բարգէն քհնյ. Ցակոբեանը որուն խիզախ ջանքերով համայնքը կը վերատիրանայ իր կալուածներուն, ժողովուրդը կը վերադառնայ մայրենի եկեղեցւոյ գիրկը: Գիւղացիք սրբագրել կու տան իրենց անձնաթուղթերը, «լատին»ը փոխարինելով «հայ ուղղափառ» նշումով:

Լատինները ձեռնածալ չեն մնար սակայն: Ցետագայ տարիներուն անոնց Թիւր մասնակի մակցումներ կ'արձանագրէ: 1932ին անոնք կը կառուցեն մեծածաւալ վանք մը, մայրապետանոց ու դպրոց:

Իրողութիւն է, որ հայ-լատին բուռն վէճերն ու պայքարները Եագուպիէի պատմութեան ամէնէն էական մասը կը կազմեն: Անոնք բժ. Աբրահամ Երէցեանի գրքին ալ նկարագրուած են մանրամասնօրէն, ընդհանրապէս ականատեսի կամ ականջալուրի վկայութիւններով: Հեղինակը թէ՛ անդրադարձած է հարեւան Քրէնէյէ գիւղի լատինացման պարագաներուն, թէ՛ բացատրած է Եագուպիէի մէջ լատին ներթափանցումին գտած մասնակի յաջողութեան դրդապատճառները: Ան նկատել տուած է որ մինչեւ 1904 Քրէնէյէի հայ ազգաբնակչութեան մեծամասնութիւնը ընդմիշտ հեռացած էր արդէն իր մայրենի եկեղեցիէն: «Եկեղեցական կալուածները միաբանութեան կողմէ կլանուած էին: Գիւղին Ս. Նիկողայոս հայոց եկեղեցին փակուած էր, սպասներն ու թանկագին իրերը զրաւուած էին վերոյիշեալ միաբանութեան կողմէ: Մինչեւ, «Հալէպի Առաջնորդարանն ու Ազգային իշխանութիւնը իրենց ներքին դժուարութիւններով մտահոգուած, երկար ատեն չկրցան օգնութեան ձեռք երկարել Քրէնէյէի մայր համայնքին, որ կարիքն ունէր օգնական ուժերու» (էջ 88):

Ըստ հեղինակին, երբ Քրէնէյէն ամբողջովին պատած լատին «համաճարակը» հրդեհ սկսաւ լափլիզել հայադաւան Եագուպիէն եւս, Հալէպցիք նոր է որ շարժման անցան: Բայց արդէն աւերը կատարուած էր ու երկու դաւանանքներու հետեւորդներուն միջեւ գոյացած էր խորունկ Թշնամանք ու ոխ, որ պիտի շարունակուէր դեռ երկար տարիներ: Զորօրինակ, 1938ի յուլիսեան օր մը Եագուպիէն կը վերածուէր ահռելի կռուադաշտի մը: «Բոլոր թաղերուն մէջ հայ եւ լատին զ'րար կը հարուածէին, օգտագործելով ինչ որ ձեռքերնին հասնէր: Տանիքներուն վրայ քարերու կոյտեր դիզուած էին զիրար հարուածելու համար: Մինչ այդ. ֆրնէյէցի լատիններ Եագուպ'է կը փութան իրենց դաւանակիցներուն օգնելու համար: Սակայն Հայերը օգտուելով իրենց գիւղի բարձրադիրստ դիրքերէն, քարերու տարափին տակ փախուստի կը մատնեն իրենց հակառակորդները» (էջ 126): *Նմանօրինակ կռիւներ պարբերաբար պիտի շարունակուէին մինչեւ 1960ական Թուականներ:*

ԵԱԳՈՒՊԻԷՆ ԱՅՍՕՐ

Եագուպիէի այսօրուան մասին բաւական առատ ու չահեկան տեղեկութիւններ կարելի է գտնել այս գրքին մէջ:

80ական Թուականներուն սկսած գիւղին շինարարական զարգացումը հիմնապէս բարեկարգած է զայն: Կառուցուած են նոր ճամբաներ, փողոցները ասֆալթապատուած են եւ լուսազարդուած, անհետացած են ցեխն ու փոշին, գիւղին մուտքը ընդլայնած է, դէս ու դէն բարձրացած են արդիական առանձնատուներ: Ապահովուած են ելեկտրականութեան, խմելիք ջուրի եւ հեռաձայնի սպասարկութիւնները: Վարձու տուներ ու քանի մը ճաշարաններ ձեռնտու են, միայն Թէ «կը բացակայի յարմարաւէտ պանդոկ մը, որ մեծապէս պիտի բարձրացնէր գիւղին զբօսաշրջական վարկը»:

Կ'իմանանք Թէ «այսօր, Հայ առաքելական համայնքը կը կազմէ գիւղի բնակչութեան կէսէն աւելին» *(իմանալ՝ 65 ընտանիք, միւս կէսը լատիններն են): Շուրջ 300 եագուպիէցի ընտանիքներ ալ կայք հաստատած են Լաթաքիա, Հալէպ կամ արտասահման (ընտանիքներու անուանացանկը տրուած է ամբողջութեամբ, էջ 40–50):*

Գիւղը, որ Բերիոյ Թեմի վիճակին մաս կը կազմէ, իր ծոցին մէջ կը պահէ հայկական երկու եկեղեցիներ՝ Ս. Աննա եւ Ս. Հռիփսիմէ: Առաջինը անզմբէլթ մատուռ մըն է եւ ինչպէս նշեցինք արդէն, կու գայ ԺԴ. դարէն ու հրաշագործ ուխտատեղիի մը համբաւը կը վայելէ բովանդակ սուրիահայութեան մօտ: Եկեղեցիին Ուխտի օրը կը կատարուի ամէն Օգոստոսի վերջին Կիրակին, հազարաւորներու մասնակցութեամբ: Ըստ բժ. Երէցեանի՝ «շարք մը բուժումներ պատահած են հոն, որոնք գիտականօրէն չեն բացատրուիր: խուլեր, համրեր եւ այլազան հիւանդութիւններէ տառապող հաւատացեալներ գիշերած են եկեղեցւոյ մէջ եւ առաւօտուն արթնցած են բուժուած···» (էջ 67):

Իսկ Ս. Հռիփսիմէն հայկական գողտրիկ ոճով կառուցուած է 1954ին, Հալէպաբնակ յայտնի խաղախորդ Յովհաննէս Տապպաղեանի բարերարութեամբ, նախկին հնամեայ Ս. Թէոդորոս եկեղեցիին վայրը:

Այս եկեղեցիին կից կը գործէ Ազգ. Վերածնունդ վարժարանը որ վերաբացուած է 1929ին եւ ուր պետական կրթական ծրագրին կողքին, կը դասաւանդուին շաբաթական 4 պահ հայերէն ու 3 պահ կրօն: Վարժարանը երկար տարիներ եղած է ՀԲԸՄ-ի նպաստընկալ դպրոցներէն մին, իսկ 1967էն ի վեր ենթակայ է Բերիոյ Թեմի ազգ. Առաջնորդարանին: Դպրոցին քարաշէն շէնքը վերջին տարիներուն նորոգուած, ընդարձակուած ու բարեզարդուած է Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան նուիրատուութեամբ: Աշակերտութեան Թիւը կը տարուբերի 50-60ի միջեւ: 2005էն ի վեր տընօրէնի պաշտօնը կը վարէ Սեւակ Փօղոսեան:

Դպրոցին կողքին կայ հանդիսասրահ ու երիցատուն:

Բերիոյ Թեմը գիւղին մէջ ունի ազգապատկան համալիր մը, վարձու խանութներով:

Եագուպիէն միշտ ալ ունեցած է իր մնայուն հոգեւոր հովիւը: 30ական Թուականներէն սկսեալ հոս քահանայագործած են Թադէոս քհնյ. Մխիթարեան, Դանիէլ քհնյ. Գէորգեան, Ներսէս քհնյ. Թաթարեան եւ Բարգէն քհնյ. Զէնեան: Այսօր, նոյն պաշտօնին կոչուած է Վարդան քհնյ. Մարտիրոսեան, որ ծագումով եագուպիէցի է: Ան գիւղի Թաղականութեան հետ կը վերահսկէ զոյգ եկեղեցիներու եւ վարժարանին գործունէութիւնը:

Համայնքային կեանքը, որ անշուշտ բոլորուած կը մնայ եկեղեցիին ու դպրոցին շուրջ, բարերար պատուաստներ կը ստանայ նաեւ այլ անկիւններէ: Ասոնցմէ մին ՀԲԸՄ-ի Եագուպիէի մասնաճիւղն է (հիմնուած՝ 1935ին), միւսը՝ Եագուպիէի Հայրենակցական միութիւնը (Հալէպի ու Լաթաքիոյ զոյգ մասնաճիւղերով), որոնք զգալի ներդրում ունին գիւղին մէջ, դառնալով «արթուն պահակ»ը այս հրնադարեան փոքրիկ գաղութին·

Եագուպիէցի բազմաթիւ երիտասարդներ իրենց բարձրագոյն ուսումը կատարելագործած են Երեւանի համալսարանը ու վերադարձած՝ մասնագիտական տարաբնոյթ վկայականներով: Նոյնիսկ եղած են Նիկողոսի Մելգոնեանէն շրջանաւարտներ: Սուրիական պատկերասփիւռային Ֆիլմաշարերուն մէջ շատ յայտնի դերասան մըն է գիւղին զաւակներէն Սէլլում Հատտատ (Դուրբինեան):

Հատորին վերիջն մասով, շուրջ 25 էջի սահմանին մէջ, բժ. Երէցեան կը խօսի Եագուպիէի գիւղական հնաւանդ բարքերուն, սովորութիւններուն, գիւղացիներու առտընին կեանքին ու կենցաղին մասին: Կը բացատրէ Թէ ինչպէ՛ս կը կատարուի նշանախօսութիւնն ու հարսանիքը, ի՛նչպէս կը նշուին եկեղեցական տաղաւար տօներն ու Համբարձումը, կը Թուէ այն արհեստներն ու զբաղումները որոնք տարածուն են գիւղին մէջ, ինչպէս՝ հողամշակութիւնն ու երկաթագործութիւնը: Յետոյ կը նկարագրէ հունձքի շրջանին կալերու աշխատանքը, որ այլեւս յուշ դարձեր է, իր տեղը Թողլով արդիական հսկայ մեքենաներուն: «Կալերուն վրայ, կը գրէ ան, տեղի կ'ունենային տարեկան տօնախմբութիւններ, պարեր, հարսանեկան խրախճանքներ, գեղջկական թատերախաղեր»: *Ու բացայայտ ափսոսանքով նկատել կու տայ որ մերօրեայ* «գիւղացին որոշ չափով քաղքենիացաւ···» *(էջ 162):*

Գնահատելի նախաձեռնութեան մը պսակումն է բժ. Աբրահամ Երէցեանի այս գիրքը: Միայն Թէ երանի անիկա առարկայ դառնար աւելի բծախնդիր վերանայումի ու խմբագրումի, բառնալու համար կարգ մը էական Թերութիւններ, որոնք նշմարելի են առաջին հայեացքով իսկ: Զորօրինակ, փոյթ չէ եղած նիւթերու շարադրանքին մէջ ժամանակագրական յստակ դասաւորում մը կատարելու: Կատարուած մէջբերումներուն վերաբերեալ աղբիւրագիտական անհրաժեշտ ու ճշգրիտ յղումներ գրեթէ չեն կատարուած (հատորին վերջին էջին կցուած «Օգտագործուած աղբիւրներ»ու ցուցակն ալ անկատար է ու Թեւատ): Ասոնք անպայման բաներ մը զեղչած են հատորին արժէքէն ու զայն հեռացուցած «գիտական ուսումնասիրութիւն մը դառնալու բաղձալի կարելիութենէն:

Բայց հիմնականն այն է որ Եագուպիէի պատմութիւնը այլեւս փրկուած է կորուստէ:

Հալէպ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՆԱՒԱԿԱՏԻՔԸ

(ՅԱՊԱՂԱԾ)

ՍԻՐԱՆ ՍԵՐՈԲԵԱՆ–ՍՎԱՃԵԱՆ

Երբ Ալֆորվիլ անունը լսենք, անմիջապէս մեր մտքին մէջ հայկական գաղութ մը կը պատկերանայ եւ երբ գաղութ ըսենք, կը հասկընանք Թէ հոն կը գտնուին հիմնական երեք բաներ, եկեղեցի, դըպրոց, եւ մշակոյթի կեդրոն:

Իբրեւ Հայ, բոլորս ալ համոզուած ենք Թէ այսքան դարերու ընթացքին հայ ազգը գոյատեւած է եւ կը գոյատեւէ շնորհիւ հայկական եկեղեցիին, եւ այդ պատճառաւ ջանք ճիգ չէ խնայուած եւ պէտք չէ որ խնայուի, հայկական եկեղեցին, որ յարանուանութեան ալ պատկանի, կանգուն պահելու, զօրացնելու, աճեցնելու, զարգացնելու, Աստուծոյ խօսքը ողջամտութեամբ բացատրելու, որ հայ ժողովուրդը կարենայ ապրիլ ճշմարիտ հայ քրիստոնեայի կեանքով:

Ալֆորվիլի Հայ Աւետարանական եկեղեցին կը ներկայացնէ մաս մը այս հայկական գաղութէն: Հիմնըւած է 1966ին, տարիներու ընթացքին տարբեր հովիւներ ստանձնելով բեմը հասանք մինչեւ օրս, ուր ներկայիս եկեղեցիին հոգեւոր առաջնորդն է վերապատուելի Յովէլ Միքայէլեան:

Զանազան պատճառներ նկատի առնելով, Ֆրանսայի Հայ Աւետարանական եկեղեցիներու միութիւնը որոշեց եկեղեցւոյ շէնքը ընդարձակել: Աստուծոյ վստահելով այս ծրագիրը ի գործ դրուեցաւ եւ իր աւարտին հասաւ Նոյեմբեր 2007ին:

2007 Նոյեմբեր 23ին, եկեղեցւոյ նորոգուած շէնքին նաւակատիքը տեղի ունեցաւ, ուր հաւաքուած էին Ֆրանսայի Հայ Աւետ. համայնքին բոլոր հովիւները անխտիր, քոյր եկեղեցիներու հոգեւոր պետեր, ինչպէս նաեւ պաշտօնական դէմքեր:

Յայտագիրը սկսաւ վեր. Յովէլ Միքայէլեանի բացման խօսքով որուն յաջորդեցին Աստուածաշունչէն ընթերցումներ եւ աղօթքներ

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՀԱՅՈՑ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

(Բ. եւ Վերջին մաս)

• Յունուար 27ին Քէօլնի Առաջնորդանիստ մայր եկեղեցւոյ մէջ կը տօնուէր Սուրբ Սարգիս Զօրաւորի տօնը: Այդ օրը Կէօփինկենէն հիւրաբար ներկայ էր եւ կը պատարագէր Տիրատուր քհնյ. Սարտարեան: Տէր Հայրը իր խրատականին մէջ կարեւորեց Ս. Սարգիսի տօնը այսօրուան մեր կեանքին մէջ եւ օրինակներ բերաւ մեր ներկայ կեանքի ընթացքի մասին: Պատարագի ժամանակ երգեցիկ դասը կը կազմէր Քէօլնի Կոմիտաս երգչախումբը եւ այդ օրուան համար յատուկ պատրաստուած մանուկներու. Արմաշ մանկանց երգչախումբը պատարագէն երգեցին երկու բաժին եւ ուրախացուցին ներկայ հաւատացեալ ժողովուրդի սիրտերը:

Պատարագէն յետոյ համայնքի սրահին մէջ սարքուած էր սիրոյ սեղան, որ պատրաստած էր Ալֆըրանտ Պետրոսեան, որ սիրոյ ճաշի ընթացքին ներկայացուց դասախօսութիւն մը՝ նուիրուած Հայ բարեգործական ընդհանուր միութեան:

■ Փետրուար 2ին Պէրլինի Հայ եկեղեցւոյ եւ մշակութային համայնքի տան մէջ տեղի ունեցաւ Ս. Վարդանանց տօնի առթիւ արարողութիւն մը, որու աւարտին Վիէննայէն հանրածանօթ օփերայի մեներգչուհի տիկին Սեւան Սալմասի ելոյթ ունեցաւ հայ եւ օտար երգահաններու ստեղծագործութիւններով:

• Կիրակի, Փետրուար 3ին, Ֆրանքֆուրթի մէջ, կազմակերպութեամբ «Ապրիլ 24ի յանձնախումբ»ի, որ կեանքի կոչուած է Գերմանիոյ Հայոց առաջնորդութեան եւ Գերմանահայոց կեդրոնական խորհուրդի կողմէ, տեղի ունեցաւ փրոֆ. տոքթ. Ռիչըրտ Յովհաննէսեանի «Արեւմտահայաստանի փոփոխուող տեսադաշտը» լուսասահիկներով դասախօսութիւնը: Փրոֆ. Յովհաննէսեան հին ու պատմական լուսանկարներու եւ նոր քաշուած լուսանկարներու օգնութեամբ ներկաներուն ներկայացուց 2006ի ամրան դէպի Արեւմտահայաստանի զանազան գաւառներ կատարած իր ուղեւորութեան տպաւորութիւնները: Ան ցաւով նշեց, որ դիտումնաւոր կամ ոչ տարուէ տարի կը սրբուին եւ հողին կը հաւասարուին հայութեան եւ հայ մշակոյթին հետքերն ու կոթողները, Արեւմտահայաստանը կը պարպուի նաեւ իր հայկական յիշողութենէ: Մեր ժողովուրդի իրական կորուստը մարդկային բիւրաւոր զոհերու կողքին, մարդ կը զգայ միայն այն ատեն, երբ կ'այցելէ այդ վայրերը, մտովի իր աչքի առջեւ կը պատկերէ փառաւոր անցեալը իր ժողովուրդի եւ անոր մշակոյթի եւ ցաւով կ'արձանագրէ ներկայ տխուր պատկերը:

Դասախօսութեան աւարտին, ներկաները առիթ ունեցան իրենց հարցումները ուղղելու դասախօսին եւ ստանալու սպառիչ պատասխաններ:

■ Փետրուար 8ին Առաջնորդ Գարեգին արքեպիսկոպոս այցելեց Հալլը-Զաալը քաղաքի հայ համայնքին, որ ի գլուխ ունենալով իր հոգեւոր հովիւը Արիստակէս արղյ. Այվազեանը, վերջերս լծուած է խանդավառ աշխատանքի, նոր գնուած եկեղեցւոյ ու Հայ տան նորոգութեան աշխատանքներուն: Գարեգին արք. աչքէ անցուց կատարուած աշխատանքները, որոնք մեծաւ մասամբ համայնքայիններու սեփական մասնակցութեամբ ու նիւթական նպաստներով յառաջ կ'երթան եւ տուաւ իր գնահատանքը բծախնդիր ու նուիրեալ այս պոհոպութեան համար: Այս առթիւ որպէս քաջալերանք համայնքին տրամադրեց հինգ հազար եւրօ, ինչ որ Թեմական խորհուրդի վերջին նիստին մէջ որոշուած էր:

• Փետրուար 9ին Պրաունշվայկ քաղաքին մէջ եւս տեղի ունեցաւ յիշատակի օր մը, նուիրուած Հրանդ Տինքի: Տեղւոյն համայնքին կողմէ կազմակերպուած հանդիսութիւնը սկսաւ ժամը 14.00ին, Պրիւտէրկիրխէ անուն աւետարանական եկեղեցւոյ առջեւ, դարձեալ Հայ մշակութային ժառանգութեան հիմնարկի կողմէ 2006 Մայիս 1ին ի յիշատակ 1915ի հայ բիւրաւոր նահատակներուն համար կանգնեցուած խաչքարին շուրջ հոգեհանգստեան արարողութեամբ մը:

Հանդիսութեան կը նախագահէր առաջնորդը հետն ունենալով Արիստակէս արղյ. Այվազեանը:

Հոգեհանգստեան արարողութենէն ետք, եկեղեցւոյ սրահը հաւաքուած հայ եւ գերմանացի ներկաներուն ներկայացուեցաւ յայտագիր մը, որուն բացման խօսքը կատարեց Թորոս Սարեան: Ապա յաջորդաբար խօսք առին տոքթ. Րաֆֆի Քանդեան, որ իր խօսքը կատարեց պաստառին վրայ ցուցադրուած Հրանդ Տինքի յուղարկաւորութենէն առնուած նկարներով: Համպուրկի պետական Թատրոնի արուեստագէտներէն Ռութ Մայէր կարդաց Հրանդ Տինքի գրի առած վերջին յօդուածը «Աղաւնիի պէս վախկոտ» վերնագրով, որ սքանչելի ներկայացում մըն էր: Վերջին խօսքը առաջնորդինն էր, որ ներկայացուց Հրանդ Տինքի մահէն մէկ տարի յետոյ Թուրքիոյ մէջ կատարուած անցուդարձերու հաշուեյարդարը: Ան հետեւելով թերթերու լրատուութեանց, ներկայացուց ստեղծուած բոլորովին աննպաստ արտայայտութիւններն ու արարքները պետական շրջանակներու:

Հանդիսութիւնը համեմուած էր նաեւ Ռուստամ Ղազարեանի դուդուկի մեղեդիներով եւ Անի Մարգարեանի երգերով:

Եկեղեցական ու քաղաքական շրջանակներէն ներկաներու մէջն էին լիպէրալ կուսակցութենէն Դանիէլ Քրայսնէր ու Ժուլիան Լէհման, Ընկերվարական կուսակցութենէն Քլաուս Փէթէր Պախման, Քաղաքապետուհի Ֆրէտէրիքէ Հարլֆինկէր, Աւետարանական եկեղեցւոյ վերին իշխանութեան ներկայացուցիչ Ժ. Շնայտէր, ինչպէս նաեւ տեղւոյն եկեղեցւոյ հովիւ Կոցէք:

■ Փետրուար 9, Շաբաթ օրը Պէրլինի Հայ եկեղեցւոյ եւ մշակութային համայնքը կազմակերպած էր դասախօսութեան երեկոյ մը, ուր տոքթ. Թէսա Հոֆման դասախօսեց «Թուրքիոյ մէջ քրիստոնեաներու կացութիւնը» նիւթով:

• Փետրուար 10ին հանդիսաւոր պատարագով եւ մշակութային ճոխ ծրագիրով մը նշուեցաւ Ս. Սարգիսի տօնը: Ձեռնարկուած մշակութային հանդիսութեան ընթացքին Մարիա Մասսի կառավարութեամբ «Մարալիկ» պարախումբը ելոյթ ունեցաւ:

■ Փետրուար 10ին Քէօլնի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ առաջնորդանիստ մայր եկեղեցւոյ մէջ Քէօլնի հայ համայնքը հիւրընկալեց աշխարհահռչակ հայ պատմաբան փրոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննէսեանը, որ շահեկան դասախօսութեամբ մը ներկայացաւ Քէօլնի հայ համայնքի անդամներուն: Երեկոն սկսաւ համայնքի հոգեւոր հովիւ Հայազատ քհնյ. Մարտիկեանի բացման խօսքով եւ ապա համայնքի ատենապետուհի Մինու Նիքբայ ներկայացուց փրոֆ. Ռ. Յովհաննէսեանի կենսագրական գիծերն ու գործունէութիւնը:

Փրոֆ. Ռ. Յովհաննէսեան նկարներով ցոյց տուաւ իր եւ իր ընկերներու ճանապարհորդութիւնը դէպի Արեւմտեան Հայաստան: Յարգելի փրոֆէսորը ներկայացուց իր ամբողջ ապրումները, կապուած այդ հայրենի օրրաններու մասին:

ԴԻՒԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

Քէօլն

եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան կողմէ, ապա իւրաքանչիւր հովիւ իր հերթին Աստուածաշունչէն հատուածներ առնելով, քաջալերեցին ներկաները վկայութիւն դառնալու այս հայ գաղութին մէջ որպէսզի եկեղեցիները հաւատացեալներով լեցուին:

Յայտագիրը շարունակուեցաւ եկեղեցիին անդամներու կողմէ պատրաստուած երգչախումբով, երիտասարդներու կողմէ նուագախումբով, ապա կիրակնօրեայ դպրոցի խմբերգով, որուն հանդիսութիւնը աւարտելու համար վեր. Յովէլ Միքայէլեան եկեղեցիին պատմականը ներկայացուց, շնորհակալական խօսքեր ուղղեց բոլոր անոնց որոնք սատարեցին այս գործին յաջողութեան, ապա փառաբանութեան եւ օրհնութեան աղօթք մատուցանեց Աստուծոյ:

Ս.Ս.-Ս.

Livres reçus

L'AIGLE DE CONSTANTINOPLE

Marina DEDEYAN

Ed. Flammarion,
Paris 2008

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

ԹԻՖԼԻՍ

Այվազովսկու նոր ծանօթներից շատերը ներկայ էին լինում նրա աշխատանքի ժամանակ, եւ արուեստանոցը յաճախ թնդում էր ոգեւորուած ու հիացական կանչերից: Դեռ երէկ քաշուած մաքուր կտաւների վրայ յայտնւում էին բարձրաբերձ լեռներ, խոր կիրճեր, ջրվէժներ, փրփրադէզ գետեր...

Ի վերջոյ, Թիֆլիսում լուր տարածուեց, որ Այվազովսկին ցուցահանդէս է բացում: Այցելուները տեսան նրա «Կովկասեան լեռնաշղթան», «Ափը Փոթիի մօտ», «Արարատ լեռը», «Արեւելեան ափը Սուխումի մօտ», «Ռիոն գետը», «Դարեալի կիրճը», «Ձնակոյտի փլուզումը Կազբեկի մօտ Ռազմավիրական ճանապարհի վրայ», «Սեւանայ լիճը», «Թիֆլիս»: Թիֆլիսեցիք չէին կշտանում Այվազովսկու Կովկասի տեսարաններով հիանալուց: Նրանք, ովքեր դրանից առաջ բախտ էին ունեցել տեսնելու նրա ծովանկարներն, ասում էին, որ միայն ծովի երգիչը կարող է այդպէս հարազատօրէն վերարտադրել կովկասեան բնութեան վեհասքանչ գեղեցկութիւնը:

Բուռն օրեր էր ապրում Թիֆլիսը: Համբաւաւոր ծովանկարչի անունն անցնում էր բերնէ բերան: Բոլորը գնում էին դիտելու նրա ցուցահանդէսը, թէեւ մուտքի վճարը զգալի թանկ էր: Նկարիչը նախապէս յայտարարել էր, որ ամբողջ հասոյթը տրամադրում է քաղաքի հայկական մանկատանը: Դա հիացմունքի նոր ալիք բարձրացրեց յատկապէս հայկական շրջանակներում: Թիֆլիսեցիք բարձր գնահատեցին նկարչի գթառատ ու լայն սիրտը: Հիմա փողոցում անծանօթ մարդիկ անգամ գլխարկ էին հանում Յովհաննէս-աղա Այվազովսկուն: Իսկ մանկատան հոգաբարձութիւնը որոշեց յատուկ երեկոյ կազմակերպել մեծ նկարչի պատուին:

Եւ ահա սկսեցին տենդագին նախապատրաստութիւններ. բոլորն ուզում էին ներկայ գտնուել այդ երեկոյին: Բայց սրահը մեծ չէր, հազիւ 200 հոգի էր տեղաւորւում: Սրահը թնդում էր երգ ու պարերից. հեզիկ պարում էին վրացի ու հայ աղջիկները, տղաներն ուրախ թռչկոտում լեզգինկայի հնչիւնների տակ, երգում ու նուագում էին Թիֆլիսի լաւագոյն սազանդարները:

Պարն ու երաժշտութիւնը դադարում էր թէ չէ, սկիզբ էին առնում ողջոյնի ոգեշունչ խօսքեր, ձօներ ու բանաստեղծութիւններ, իսկ երբ նստեցին խնջոյքի սեղանի շուրջ եւ բոլորն իրենց բաժակները լցրեցին Կախեթի հին գինով, երեկոյի կարգադրիչն ուժեղ ծափ տուեց:

Կից դռները լայն բացուեցին եւ յայտնուեցին մանկատան երեխաները՝ սպիտակ զգեստներով, ձեռքներին՝ ծաղիկներ: Նրանք մօտեցան Այվազովսկուն եւ կանգ առան նրանից մի քանի քայլ հեռու:

Սրահում տիրեց հանդիսաւոր լռութիւն: Մանկատան հոգաբարձուն կարգադրիչի ձեռքից վերցրեց փոքրիկ տուփը, միջից դուրս բերեց ոսկեզօծ եղջիւրը եւ գինի լցնելով յուզուած դիմեց Այվազովսկուն.

— Մեր թանկագին հիւր եւ յարգելի բարեկամ Յովհաննէս Այվազովսկի: Մենք՝ թիֆլիսեցիներս, անչափ շոյուած ենք եւ հպարտ ենք զգում մեզ, որ դուք ձեր կովկասեան ճանապարհորդութեան ժամանակ ամէնից երկար կանգ առաք մե՛ր քաղաքում:: Մեզ համար մեծ պատիւ է, եւ մենք սրտանց շնորհակալ ենք դրա համար, որ դուք բարեհաճեցիք ձեր հանճարեղ վրձինով այդպէս սքանչելիօրէն կտաւին դրոշմել մեր բոլորիս սիրելի կովկասեան բնութիւնն ու մեր հարազատ Թիֆլիսը: Երբեք չենք մոռանայ նաեւ ձեր առատապարգեւ ընծան մեր մանկատան սաներին: Արդ, թանկագին մեր հիւր եւ մեծարգոյ նկարիչ, ընդունեցէք մեր՝ թիֆլիսցիների կողմից...
—այդ խօսքերն արտասանելիս հոգաբարձուի ձայնը սկսեց դողդողալ, բոլորը ոտքի կանգնեցին, — գինով լի այս եղջիւրը, որպէս խորհրդանիշը ձեր անգուգականօրէն առատ ու շռայլ հանճարի...

(Շար. 168)

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, փետրուար 24
Դ. Կիրակի Քառասնորդաց
«Տնտեսի» Կիրակի
Գիշերային, առաւօտեան ժամերգութիւն. Արեւագալ:
Ճաշու պատարագ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 27
ԻԴ. օր մեծ պահոց
ՄԻՋԻՆՔ
Հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

⁂

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հսկումի ժամերգութիւններ ժամը 17·30ին

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 22
Ս. Կարապետ (Գամփ. Ֆրէգ)
Քարոզիչ՝
ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 27
Մ Ի Ջ Ի Ն Ք
Ս. Գէորգ եկեղեցի (Սէն Լու)
Քարոզիչ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՅ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 29
Ս. Յակոբ եկեղեցի (Պլ. Օտտօ)
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 22
ԺԹ. օր մեծ պահոց
Միաժամանակ Հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 19ին:

⁂

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 29
ԻԶ. օր Մեծ Պահոց
Միաժամանակ հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 19ին:

⁂

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Ի գիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփ Շրջանի Հայ Հասարակութեան՝ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 5ին, հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով. –

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 27
Արեւագալի ժամերգութիւն՝ ժամը 10·30ին:
Հսկում՝ ժամը 17ին:
Հսկումի ժամերգութիւններ տեղի կ'ունենան նաեւ՝
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 5ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 12ին:

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ:
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

COMMUNIQUE

Dans le cadre du dossier « compromis AXA », la Croix Bleue des Arméniens de France procédera à la distribution des quote-parts des 400 000 USD qu'elle a reçus des avocats arméno - américains.
Les associations arméniennes concernées sont d'ores et dèjà informées de cette décision.

□

Լ Ի Ո Ն

Մ Ի Ջ Ի Ն Ք

Լիոն–Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը կը հրաւիրէ միասին տօնելու մեր աւանդական Միջինքը
Չորեքշաբթի, փետրուար 27, ժամը 12ին
Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ կից «Կարպիս Մանուկեան» սրահին մէջ:
Ընտանեօք եւ բարեկամներով, հրամմեցէք ճաշակելու մեր աւանդական Միջինքի եւ Մեծ Պահքի յատուկ ճաշերը:
Ապահովեցէք ձեր տեղերը, հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն. –
04·78·45·17·55 կամ 04·74·04·74·97
Ճաշագին՝ 15 եւրօ

□

CHAVILLE

Dans une ambiance chaleureuse et amicale la Section de Chaville organise
U N G R A N D L O T O
A L'ATRIUM DE CHAVILLE
Espace Louvois
925 avenue Roger Salengro
le Dimanche 24 février
à 14 heures 30

CONCERT

le 4 avril à 20h30
PETITE MESSE SOLENNELLE DE G. ROSSINI
Eglise Ste. Croix des Arméniens
13, rue du Perche — 75003 Paris
Métro : St. Paul ou Filles du Calvaire
QUATUOR VOCAL MONDETOUR
Geneviève Ellrodt-Lièvre (soprano)
Taline Ter Minassian (alto)
Jean-Robert Raviot (ténor)
Erwan Léon (baryton)
Vital Chauve (piano)
Françoise Menghini (harmonium)
Direction musicale et chef de chant : Catherine Cardin

L'UCFAF organise deux voyages en Arménie

1 voyage touristique du 26 juillet au 10 août

soit 16 jours / 15 nuits au prix de 1565 euros par personne, max. 30 personnes, base demi-pension et chambre double, incluant un circuit de 6 jours jusqu'au Karabagh (taxes d'aéroport et visa en sus) renseignements : E. Yazidjian au 01 42 87 95 98 (heures de bureau)

1 voyage randonnée du 14 au 25 juillet

soit 12 jours / 11 nuits au prix de 1390 euros par personne, max. 12 personnes, incluant un circuit de 7 jours randonnée en pension complète et 3 jours à Erevan en demi-pension avec excursions et visites quotidiennes (taxes d'aéroport et visa en sus) renseignements : A. Samikyan au 01 48 03 18 78

CAMP DE SKI

Camp de ski pour famille à « LA SOURCE » à THOLON LES MEMISES
(près d'EVIAN) — Altitude : 1000m. — Dans un cadre agréable, de beaux locaux, ambiance arménienne et chrétienne.
Organisé par l'Eglise Evangélique Arménienne.
DATES : du 1er au 8 mars
PRIX : 249 à 288 euros la semaine. Prix par personne en pension complète (Réduction familles nombreuses)
CONTACT : Pasteur Joël MIKAELIAN — Tél. 01 47 36 02 50

(Շար. Ա. էջէն)

մայքիստներէն մինչեւ ազատականները: Լ. Տէր Պետրոսեան «Ամերիկայի թեկնածուն էր», քանի ան կը գտնէ որ Հայաստան շատ մօտ է Ռուսաստանի եւ վարչակարգի փոփոխութիւն կ'ուզէ, բայց, կ'աւելցնէ Կիրակոսեան, 90ական թուականներու Լ. Տէր Պետրոսեանի հաշուեկշիռը թոյլ չի տար խորհիլ որ ան կրնար իսկապէս փոխել Հայաստանի քաղաքականութիւնը:

⁂

Նոյն օրուան Ֆիկառօ քանի մը տող կը յատկացնէր միայն, ըսելու համար որ ընտրութիւնը չընդունուիր հակառակ Օ. ԷՍ. ՍԷ. Ը.ի դրական կարծիքին:

Լը Մոնտ ալ արձագանգած էր առաջին արդիւնքներուն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ք Ա Ն Ի Մ Ը Տ Ո Ղ Ո Վ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Եատ Վաշէմ Մեմորիալի մուտքը արգիլուած է երախաներուն եւ խարայէլեան այս կարգադրութիւնն է, որ կը յիշուի Սարքոզիի նոր որոշումին առթիւ՝ ՍԷ. ԷՄ. 2ի աշակերտներուն պարտադրել գոհ գացած մանուկի մը յիշողութիւնը: Աւելի քան տասը օր յետոյ ալ բանավէճը չէ մարած եւ թերթերու սիւնակները միշտ լեցուն են թեր ու դէմ յօդուածներով: Ըսուեցաւ որ Սարքոզիի այս որոշումը ներշնչուած էր իր գրասենեակին պետ՝ տիկին Էմմանիւէլ Մինեոնի կողմէ, որ նոր բանավէճի մը դուռ ալ բացած է անուղղակի պաշտպանելով աղանդները: Արդարեւ, հարցազրոյց մը տալով Վէ. ԷՍ. Տէ. չաբաթաթերթին, յայտարարած էր որ Ֆրանսայի մէջ աղանդները գոյութիւն ունեցող հարց մը չեն, ինչ որ բուռն բողոքներու առիթ տուած էր: Ընկերվարականներու բանբերը՝ Ժ. Տրէ յայտարարած է որ այս գնացքով աշխարհականներն ալ փողոց պիտի իջնեն: Նոյն տեսակէտն ունի նաեւ Հոլանտ, մինչ գոհ են Սիանթոլոժիի հետեւորդները, որոնք կը խորհին թէ լաւ ճամբայ մը կրնայ բացուիլ իրենց համար: Մինեոն մասնակի հերքումը տուած էր, բայց շաբաթաթերթը կը հաստատէ լոյս տեսած նախադասութեան իրողութիւնը: Հոս ալ, Սարքոզի կը հետեւի ամերիկեան օրինակին:

ՍԱՐՔՈԶԻ լրագրողուհի Քրիսթին Օքրէնթը նշանակած է Ֆրանս 24, ԷՌ. ԷՖ. Ի. եւ Թէ. Վէ. 5ի կայաններու թիւ 2ը, ինչ որ կը նշանակէ թէ իր ձեռքն է այլեւս լրատուութեան արտաքին պատասխանատուութիւնը: Հոս ալ ձգտումը կայ օրինակելու ամերիկեան Սի. Էն. Էն. կայանը: Հարցը հոն է սակայն, որ Ք. Օքրէնթ կինն է արտաքին նախարար Պ. Քուշնէրի ինչ որ բանավէճի մը եւս դուռ կը բանայ եւ բողոքները կը բազմանան: Անցեալին, նման պարագաներու, կիները կը հրաժարէին (Անն, Սէնքլէր, Մարի Տրիւքէր, Պէաթրիս Շէօնպէրկ): Այս նոր կառոյցին՝ «Ֆրանս Մոնտ» գլուխն է Ալէն տը Փուզիյաք:

ԺԱՆ ՍԱՐՔՈԶԻ, նախագահին կրտսեր զաւակը յայտարարած է որ թեկնածու է Հարաւային Նէօյլի գանթոնալներու ընտրութեան: Այս առթիւ հարցազրոյց մըն ալ տուած է Ֆիկառոյի, ուր կ'ըսէ թէ կ'ուզէ պայքարիլ ի՛ր քաղաքին համար, չի խորհիր որ հօրը գործը կը խանգարէ, քանի ան ըսած է իրեն որ մնայ ինչպէս որ է:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ արտաքին գործերու նախարարը յայտարարած է որ չեն ճանչնար Քոսովոյի անկախութիւնը, նման հարց մը չի ներկայանար իրենց: Ըսած է թէ արեւմուտքի ռազմավարական գործընկերներու հետ յարաբերութիւնները զարգացնելու հետամուտ են, բայց հարկ է տարուած քաղաքականութիւնը յարիր ըլլայ Վրաստանի ազգային շահերուն: «Մենք մտահոգ ենք այդ յայտարարութեան հաւանական գրգռիչ ազդեցութեամբ» ըսած է վրացի նախարարը:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR FAMILIAL A BELLEFONTAINE

organisé par la Section Archalouis Tathéossian de Paris
du 2 au 9 mars
Ambiance arménienne et familiale assurée
Venez, avec vos enfants, petits-enfants ou amis
Rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre
Renseignements et inscriptions auprès de
Araxie 01 39 83 71 19 (19h00 à 21h00)
Alice 01 42 93 03 56 (19h00 à 21h00)
Date limite d'inscription 17 février

□

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Candidatures à adresser à

C B A F — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : **31 mars**

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23-24
SAMEDI-DIMANCHE
23-24 FEVRIER
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.902 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 83e ANNEE — N° 21.902

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՖՈԼՔԼՈՐԻՔԷՆ ՎՏԱՆԳԱՒՈՐԸ

Լ. Տէր Պետրոսեանի զարմացնող, բայց ոչ համոզիչ թեկնածութիւնը յետ ընտրական անոր ընթացքով յուսախաբութիւն ալ պատճառել կը սկսի: Յուսախաբութիւն, ո՛չ անպայման ընտրութեան արդիւնքներուն մերժումով, ո՛չ նոյնիսկ նոր ընտրութեան պահանջով: Ի վերջոյ, այդքան հեռուէն ու այնքան ինքնավստահութեամբ քաղաքական բեմ վերադարձող մը բնական է որ գոնէ յարաբերականացնել փորձէ իր պարտութիւնը. պայքարի ասպարէզէն գլխիկոր հեռացողի պատկերը տալ չուզէ: Լ. Տէր Պետրոսեանի պատճառած յուսախաբութիւնը ամէնէն առաջ «ծրագիր» կոչածին առընչուած է: Աշխարհի բոլոր կողմերը ընկալուած սովորութիւն է որ թեկնածու մը այդ որակումով մշակուած առաջադրութիւններ ներկայացնէ ընտրող զանգուածին, գաղափար մը տալու համար թէ ի՛նչ պէտք է յուսալ իր պաշտօնավարութենէն: Այլ հարց է թէ խոստումին ու կիրարկելիին տարբերութիւնը կախում կ'ունենայ թեկնածուին անկեղծութիւն – չահարկում, իսկ ընտրողներու փորձառութիւն – միամտութիւն խառնուրդէն:

Լ. Տէր Պետրոսեան ընտրապայքարի իր ելոյթներուն մէջ գրեթէ ոչինչ ըսաւ որ համոզէր թէ գործունէութեան գոնէ ընդհանուր գիծերով հեռանկար մը մշակած է: Բան մը, որ պատկեր տար ժողովուրդին թէ ի՛նչ տեսակ Հայաստանի մը մէջ կ'ապրին յետագայ հինգ տարուան ընթացքին: Իսկ երբ այսօր նոյն թեկնածուն 1988ի տաք օրերուն կարօտով կը ջանայ սիրաշահիլ բազմութիւններ ու հակառակ ամէն բանի դժուար առարկելի իր պարտութիւնը վերածել ժողովրդական դժգոհութեան շարժումի, յստակ կը թուի թէ «ծրագիր» կոչուածը նկատի ունէր այսօրուան գործունէութիւնը եւ ոչ՝ պաշտօնավարութեան հնգամեակ մը:

Փետր. 21ի հանրահաւաքին աւարտէն ետք իւղոտած անիւներու վրայ դրուածի պէս քալած է ամէն բան: Դեղին – կապոյտ ու վրաները. Լ. Տէր Պետրոսեանի նկարով ագդաթերթեր փակցուած վրաններ հաստատուած են Ազատութեան հրապարակին վրայ, ուր գիշերած է, նուազ 15 աստիճանին, շուրջ հազար հոգի, երգ ու պարով: Անոնց ուտելիք – խմելիք ու այլ պիտոյքներ բերուած են, նոյնիսկ կոչ եղած է չաղտոտելու վայրը, աղբերը կանոնաւոր կերպով հաւաքելու եւլն.: «Ընդհանրապէս ամէն ինչ շատ լաւ է կազմակերպուած» նշումը որ կար զանազան աղբիւրներու լրատուութեան մէջ, կատարեալ զուգահեռ մը կը գծէր Լ. Տէր Պետրոսեանի նախորդ օրուան յայտարարութեան թէ ծրագիր ունին մինչեւ յաղթանակ, այսինքն՝ մինչեւ նոր ընտրութեան կազմակերպում, շարունակելու շարժումը:

Փետր. 22ի առաւօտը նորէն նոյն հրապարակը սկսած էին դիմել ցուցարարներ:

Երեւութապէս ֆոլքլորիք ու դրացի Վրաստանի յետընտրական քայլերը ընդօրինակած այս զարգացումներուն լրջօրէն մտահոգիչը Լ. Տէր Պետրոսեանի ուսանողութեան ուղղուած դասադուլի գրգռիչ կոչն էր. կարելի է թերեւս երգել, պարել «տակաւին հո՛ս եմ»ի տպաւորութիւնը տալ, վրան կանգնել, սնունդ բերել տալ հրապարակ, բայց երկրին ամէնէն դիւրաւառ տարրը ներքաշել «խաղ»ին մէջ, կը նշանակէր դուռները լայն բանալ վըտանգաւորին առջեւ: Ու երեւանեան աղբիւրներ Փետր. 22ին կը տեղեկացնէին թէ կէսօրուան մօտ բարձրագոյն ուսման տարբեր հաստատութիւններու ուսանողներ երթով անցած են Երեւանի կեդրոնական փողոցներէն ու դիմած դէպի Ազատութեան հրապարակ:

***

ԱՄՆ–ՈՒ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆԸ

Այս համայնապատկերին մէջ բաւական բան կ'ըսէ ԱՄՆ-էն արտայայտուած մտահոգութիւնը... ան արդիւնք է, կ'ըսուի, քուէներու հաշուումին մասին տըրուած տեղեկութիւններու: Արտաքին գործերու քարտուղարութենէն պաշտօնատար մը ըսած է թէ կ'ուսումնասիրեն ընտրական որոշ գրասենեակներու մէջ դէտերու վկայած ապօրինութիւնները: Ապա Հայաստանի իշխանութիւններուն եւ ցուցարարներուն կոչ ուղղած է պահպանելու հաւաքներու խաղաղ բնոյթը:

Յայտնապէս անարդեւ բանող կապ մը հաստատուած է Ուաշինկթընի եւ Ազատութեան հրապարակի ցուցարարներուն միջեւ...

***

ՆՈՐ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հակառակ Լ. Տէր Պետրոսեանի նախաձեռնած բողոքի ցոյցերուն, յատկապէս արեւմտեան կարեւոր դիրքերէ շընորհաւորութիւններ կը շարունակեն հասնիլ Ս. Սարգսեանին: Փետրուար 21ին զինք շնորհաւորած են Եւրոպական Միութեան արտաքին քաղաքականութեան եւ ապահովութեան հարցերու գերագոյն յանձնակատար Խ. Սոլանան, ՕԹԱՆ-ի գլխաւոր քարտուղարը Սխիֆեր: Շնորհաւորական ուղերձներ ղրկած են տակաւին Բելառուսի նախագահ Ալ. Լուկաշենկօ, ՀԱՊ-ի գլխաւոր քարտուղար Ն. Բորդյուժա, ԼՂՀ նախագահ Բակօ Սահակեան:

Ուշագրաւ է որ Սոլանայի եւ Սխիֆերի շնորհաւորական ուղերձներուն մէջ գոհունակութիւն յայտնուած է ընտրութեան մասնակցութեան բարձր տոկոսին եւ յատկապէս Օ. ԽՍ. Սէ. Ը.-ի դէտերուն դրական արժեւորումին: Արդարեւ, անոնք ըսած էին թէ ընտրութիւնը համապատասխան էր նոյն կազմակերպութեան չափանիշներուն, Եւրոպական խորհուրդի պարտաւորութիւններուն:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԾ Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆԸ

Թուրքիոյ հանրապետութեան նախագահը Ա. Կիւլ շնորհաւորագիր մը ղըրկած է Ս. Սարգսեանին: Հոն ըսած է. «Կը յուսամ որ ձեր նոր պաշտօնը առիթ տայ յարաբերութիւններու բնականոնացումին մթնոլորտ ստեղծելու հայ եւ թուրք ժողովուրդներուն որոնք դարերով խաղաղ ու հաշտ համակեցութեան փաստը տուած են: Սրտանց կը մաղթեմ որ մեր միասնական ջանքերը ստեղծեն փոխադարձ վստահութեան եւ գործակցութեան յենած մթնոլորտ մը որ օգնէ մեր շրջանին խաղաղութեան եւ բարգաւաճման: Այս առթիւ առողջութիւն եւ երջանկութիւն կը մաղթեմ ձեզի, իսկ Հայաստանի ժողովուրդին՝ խաղաղութիւն եւ բարօրութիւն»:

ԼԵՒՈՆ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՉԴԱԴՐԻՆ

Լ. Տէր Պետրոսեանի խումբին կողմէ Փետր. 21ին ալ հանրահաւաք մը կազմակերպուած է. անոր վարիչը՝ «Այլընտրանք» նախաձեռնութեան ներկայացուցիչ ու լրագրող Նիկոլ Փաշինեան յայտարարած է որ իրենց պայքարը պիտի կրէ «պերմանենտ» բնոյթ, ու այլեւս պիտի չդադրի: Ամէնօրեայ հանրահաւաքներուն հետ պիտի կազմակերպուին երթեր, ցոյցեր, եւլն.: Արդէն նոյն գիշերը վրաններու մէջ նստացոյցի դիմած էին շատեր:

Հայաստանի Պահպանողական կուսակցութեան նախագահ Միքայէլ Հայրապետեան հանրահաւաքի բեմէն կոչ ուղղած է ուսանողութեան որ առանց պայմանաժամի դասադուլի դիմեն: Իրեն նոյնիմաստ կոչով մը յաջորդած է Լ. Տէր Պետրոսեան: Ցետոյ այս վերջինին ու անոր զօրավիգ գործիչներու հետ երաժշտութեան ընկերակցութեամբ պար բռնած են ցոյցին մասնակիցները: Պաշտպանութեան փոխ նախարարներ՝ Մ. Գրիգորեան եւ Գ. Մելքոնեան եւս գըտնուած են ներկաներուն մէջ:

Փետր. 21ի հանրահաւաքին մասնակցած է նաեւ «Օրինաց երկիր»էն Հեղինէ Բիշարեան, հակառակ նոյն ամպիոնէն կուսակցութեան նախագահ ու թեկնածուին դէմ վերջերս հնչած վիրաւորական խօսքերուն: Յայտարարած է որ նոյն օրը կարգ մը կեդրոններու մէջ սկսած են կրկին հաշուել քուէները եւ իրենք անոնց արդիւնքին կը սպասեն: Իրենց համոզումով, վերահաշուումը դրական կերպով պիտի փոխէ Ա. Պաղտասարեանի պաշտօնապէս վերագրուած արդիւնքը:

***

ԱՄՆ-ու Երեւանի դեսպանութիւնը թելադրած է իր քաղաքացիներուն որ հեռու

(Շար.ը Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՎԱԳԸՖՆԵՐՈՒ ՕՐԷՆՔԸ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒԱԾ

Վագըֆներու օրէնքին մաս մը յօդուածներուն վաւերացումէն ետք, Թուրքիոյ Ազգային ժողովը Փետր. 20ին օրակարգի վրայ ունեցած է մնացեալին քննարկումը: Թեր ու դէմ կարծիքներու բախումէ մը ետք 314 թեր, 72 դէմ քուէ տրուած է եւ օրէնքը վաւերացուած: Կը սպասուի որ նոր օրէնքը դրական փոփոխութիւն բերէ փոքրամասնութիւններու վագըֆներուն նկատմամբ մինչեւ այսօր ցոյց տրուած խտրական ու վնասակար վերաբերումին: Այս պատճառով ալ ազգայնական խմբաւորումները մեծ դժգոհութիւններ ու քննադատութիւններ բանաձեւած են: Օրէնքը նըպաստաւոր նկատուած է ԱՄՆ-ու, Եւրոպայի. ըսուած է որ ան կը նպաստէ Թուրքիոյ մասնատումին, ինչպէս եղած է Օսմանեան կայսրութեան օրով, եւլն.:

ՄՀՓ-ի երեսփոխաններէն մէկը թարգմանը ըլլալով այդ կուսակցութեան ազգայնամոլական հակումներուն, ըսած է թէ կը վախնայ որ նոր օրէնքը կ'առաջնորդէ Ցեղասպանութեան, Կիպրոսի վերաբերեալ պնդումներու:

Կը սպասուի որ նոր կարգադրութեամբ փոքրամասնութիւններու վագըֆներուն դէմ կատարուած անիրաւութիւնները գոնէ մասամբ դարմանուին, անոնց կարելիութիւն տրուի կալուած գնելու, կամ ստանալու, զանոնք իրենց յարմար դատած ձեւով գործածելու, եւլն.:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԻ՛ ՍՏՈՒԵՐԷՔ, ՈՒՐԻՇ ԲԱՆ ՉԵՆՔ ՈՒԶԵՐ

Օրերէ ի վեր տգեղ, շատ տգեղ բանավէճի մը կորիզին վերածուած է Ի. դարու մեծագոյն ողբերգութիւններէն Հրեաներու Ողջակէզին նիւթը: Տգեղ, նոյն ատեն վարկաբեկիչ, վիրաւորող: Նախագահ Սարքոզիի ծանօթ որոշումով, որուն ընդդիմադիրները կողմնակիցներէն աւելի կը թուին, այդ ողբերգութեան զոհն ու կսկիծը, յուշն ու վերապրածը դարձած են շուկայիկ կռուախնձոր: Ամբողջ ժողովուրդի մը բնաջնջումի էջը, յիշողութիւնը քաղաքական գործօն ընելու փութկոտութիւնը արդար զայրոյթի, հակազդեցութեան, մերժումի պատճառ կ'ըլլայ: Ու հանրային գետնի վրայ ծաւալած վէճը ամէն օր նոր փուլ կ'արձանագրէ:

Ողջակէզի միջազգային ընկալումը մենք միշտ համեմատած ենք 1915ի իրականութեան անտեսումին, անոր բնոյթը եթէ ոչ մերժելու, կարելի նուազագոյնի մը զեղչելու յաճախադէպ մօտեցումներու հետ:

Ճիշդ ընկալումին առաջինին յաջողութիւնը շատ անգամ բացատրած ենք շահերու, դիրքերու եւն. հաշիւներով. հազուադէպօրէն մըտածելով երեւոյթին մէջ մեր բաժինին մասին: Ու համեմատութեան արդիւնք հսկայական տարբերութիւնը յաճախ ընդվզեցուցած է, երբեմն բարի նախանձ պատճառած.

Ֆրանսայի հանրային կարծիքը փոթորկած նորագոյն վիճարկումը այս ենթախորքին վրայ մէջս զարմանալի հոգեվիճակ մը ստեղծեց առաջին պահէն: Ծնաւ միտահոգութեամբ ու վախով խառն զգացում մը. ան Ողջակէզին ընկալումին նկատմամբ մեր "աւանդական" կեցուածքին հակոտնեայ է: Հապա՞ եթէ Ն. Սարքոզիի որոշումին առարկողներու ձայնը տեղ հասնի, անոնց "ինչո՞ւ նաեւ ոչ հայկականը" բողոքը արձագանգ գտնէ: Ու դար մը անտեսուած մեր զոհերն ալ յանկարծ դառնան քաղաքական գործօն...

Զըլլա՛յ որ խախտի սա նոր անհաւասարակշռութիւնը Ողջակէզին ու 1915ի նորօրեայ ընկալումին միջեւ: Մենք արդէն մեր ուժէն հազար անգամ մեծ դժուարութիւն ունինք վերապրելու, յիշողութեան, հատուցումի մեր բարդ կծիկը քակելու:

Շնո՛րհ որ աւելի չկնճռոտի ան:

Թ. ԱՐՓԻ

ԹԱՆԷՐ ԱՔՉԱՄԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ՝ «ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԱԾ Է»

Թուրք ընկերաբան-պատմաբան Թ. Աքչամ վերջերս Պոլսոյ մէջ լոյս տեսած թրքերէն այս հատորով նիւթ կ'ընէ առաջին աշխարհամարտի տարիներուն Հայերու հանդէպ մշակուած ու կիրարկուած քաղաքականութիւնները, ըստ օսմանեան փաստաթուղթերու: «Իլէթիշիմ» (Հաղորդակցութիւն) հրատարակչականին տպած գիրքը ձօնուած է Հ. Տինքի: 340 էջ է, բաժնուած եօթը գլուխներու:

Նկատի առնուած, քննուած եւ վերլուծուած փաստաթուղթերը հեղինակը կ'առաջնորդեն այն համոզումին որ Հայերու տեղահանութեան, աքսորին բուն նպատակը այդ տարրին բնաջնջումն էր:

Առաջին գլուխը յատկացուած է աղբիւրներու դասակարգումին. այդ աղբիւրները կը պատկանին վարչապետարանի, պատերազմական ատեանի թղթածրարներուն, մամուլին, Երուսաղէմի պատրիարքարանի դիւաններուն, Երեսփոխանական ժողովի (օսմանեան) ատենագրութիւններուն, տպուած կամ անտիպ յուշերու: Դասակարգումէն ետք նիւթ եղած է փաստաթուղթերու փճացումի հարցը: Ատիկա յայտնապէս իթթիհատական ղեկավարութեան համար կարեւորագոյն պարագայ մը եղած է: Թ. Աքչամ գլխաւորաբար Թալաթի եւ այլ պատասխանատուներու հեռագիրներէն մէջբերումներով կը խօսի փճացումի հրահանգներուն մասին: Փաստաթուղթերը փճացնելու գործը պատերազմէն ետքն ալ շարունակուած է: Առաջնային մտահոգութիւններն են դէպքերու շրջանին օտարականներու, յետագային ալ պատմաբան, կամ վրիպողներու փաստ չձգել:

Վերջին շրջանին դիւաններ փճացնելու, մաքրագործելու արարքը թափ առած է յատկապէս 1980ի զինուորական պետական հարուածէն ետք:

Բ. գլուխին մէջ Աքչամ կը բացատրէ Անատոլուն միատարրելու ծրագիրը: Կը թուէ այդ հոլովոյթին փուլերը. կ'ըսէ թէ ցեղային կառոյցի հիմով մարդահամարներ կազմակերպուած, քարտէսներ գծուած են, քրիստոնեաներու տնտեսական կացութեան մասին ցանկեր պատրաստուած են, քրիստոնէական տեղանուններ փոփոխութեան ենթարկուած են. իսկ մահմետական ոչ թուրք բնակչութիւնը ձուլելու նպատակը հետապնդուած է: Այս հատուածին գլխաւոր տարրը, հասկնալի է որ Քիւրտերը կազմած են: Ձուլումի քաղաքականութեան մէջ կարեւոր դեր կատարած է բնակեցման յատուկ օրէնքներով տարուած շարժումը:

Գ. գլուխը նիւթ կ'ընէ Պալքանեան պատերազմէն ետք Եգէականի եւ Թրակիոյ պարպումը: Դ. գլուխը կ'ամփոփէ պատերազմի ընթացքին Յոյներու հանդէպ կիրարկուած քաղաքականութիւններու փոփոխութիւնները: Թ. Աքչամի եզրակացութիւնը այն է որ նոյն շրջանին իրարմէ տարբերած են Հայերու եւ Յոյներու հանդէպ տարուած օսմանեան քաղաքականութիւնները: Օրինակ, տարագրութեան ընթացքին որպէս Հայ սխալմամբ աքսորուածներու արտօնութիւն տրուած է ետ դառնալու, կամ Անատոլուի շատ մը վայրերէն աքսորուած Յոյներու պարագային, անոնց հետ նոյն խստութեամբ չեն վարուած, եւլն.:

Ե. գլուխին նիւթն են Հայերու հանդէպ արտակարգի բերուած քաղաքականութիւնները: Այս բաժինին մէջ Հայերու տեղահանութեան բուն նպատակին բնաջնջում ըլլալուն մասին փաստացի հարուստ տեղեկութիւն կայ, ինչպէս Թալաթի եւ այլ պատասխանատուներու գաղտնագիր հեռագրեր, վկայութիւններ, եւլն.:

Զ. գլուխը կը կազմէ ներքին գործերու նախարարութեան գաղտնագրերու գրասենեակին փաստաթուղթերուն մէջ աքսորի եւ սպանդներու նիւթը: Աքչամի եզրակացութեամբ՝ բաւարար փաստ կայ ըսելու համար թէ Հայերու տեղահանութենէն, տարագրութենէն առաջ, նպատակը ապրելու կարելիութիւն չձգել էր անոնց: Նկատի առնուած են Անգարայէն, Տիյարպէքիրէն, Պօղազլեանէն, եւլն. հեռագրեր: Այս գլուխին մէջ հետաքրքրական է հեղինակին ըսածը փաստաթուղթերու մէջ գործածուած լեզուին, ոճին մասին: «Օսմանեան պաշտօնական փաստաթուղթերու մէջ գործածուած լեզուին իմաստային կառոյցը անջատ նիւթ մըն է որ պէտք է առանձին ուսումնասիրուի» կը գրէ Աքչամ, ապա կ'ըսէ թէ ներքին գործերու նախարարութեան գաղտնագրերու գրասենեակին պատկանող թուղթերէն, որոնց մէկ մասը Թալաթի ստորագրածներն են, ահագին բան կայ ցոյց տուող թէ ոճիրներուն տեղեակ էր ան, բայց անոնց հանդէպ ամբողջովին անտարբեր: Այդ փաստաթուղթերէն է օրինակ 1915 Յուլիս 26 թուակիր հեռագիրը որ «անձնապէս գործադրելի» արձանագրութեամբ ղրկուած է բազմաթիւ վիլայէթներ. անով կը պահանջուի որ պատերազմին սկիզբէն ի վեր հիւանդութեան, ապստամբութեան, բանակի շարժումներու հետեւանքով ոչնչացած Հայերու թիւը, կարելի ստուգութեամբ, տեղեկացուի (էջ 199):

Նոյն գլուխին մէջ ենթաբաժիններով խօսուած է որբերու իսլամացումին, բռնի ամուսնութիւններու, ձուլումի քաղաքականութեան, Հայերէ գրաւուած ստացուածքի խնդրին, այդ առընչութեամբ մշակուած կանոնագրութիւններու, հաւաքումի, այդ ապրանքներուն եկամուտին գործածութեան մասին: Հայապատկան հարստութիւնը ծառայած է անոնց տէրերուն վտարումէն ետք անոնց տեղերը բերուած իսլամ գաղթականներու պահանջներուն, իսլամ քաղքենիութեան մը պատրաստութեան, զինուորական պահանջներու գոհացումին, աքսորի ծախքերուն դիմագրաւումին, եւլն.: Այս բոլորին առնչուած փաստաթուղթերը ցոյց կու տան թէ ինչո՛ւ աքսորի վայրերուն մէջ Հայերուն հատուցում չէ կատարուած իրենց ձգած ու պետութենէն գրաւուած ստացուածքին փոխարէն: «Կառավարութիւնը այդ ստացուածքը գործածած է իր պահանջներուն համար եւ Հայերուն տրուելիք բան չէ մնացած»:

Նոյն գլուխը ունի տակաւին տարագրութեան առնչուած հարցաքննութիւններու, կախաղան հանուածներու, Պոլիսէն եւ Իզմիրէն աքսորուածներու, կաթողիկէ ու բողոքական Հայերու ենթաբաժիններ:

Է. եւ վերջին գլուխը խորագրուած է. «Տարագրութիւնը խստագոյն հակակշռի ենթակայ է»: Առաջին տողերով իսկ Թ. Աքչամ կը հերքէ պաշտօնական թէզը. անով կը շեշտուի թէ 1915ի տարագրութեան պատճառ էր Արեւելեան Անատոլուի մէջ կեդրոնական հակակշռին անհետացումը: Շրջանը քաղաքացիական պատերազմի վայր էր ու փոխադարձ սպանութիւններ կատարուած են: «Մինչդեռ մեր ունեցած օսմանեան փաստաթուղթերը այս տեսակէտին ամբողջովին հակոտնեայ պատկեր մը կու տան» կը գրէ Աքչամ: Յետոյ ենթաբաժիններով կ'ամփոփէ իր համոզումները. Հայերու աքսորները բնակչութեան ընդհանուր քաղաքականութեան մաս կը կազմեն, հետապնդումը կատարուած է նոյնիսկ անհատներու մակարդակով, խիստ քննութեան ենթարկուած են կրօնափոխութեան պարագաները, եւլն.:

Հատորին վերջաբանին մէջ Աքչամ երեք կէտով կ'ամփոփէ աշխատասիրութեան նպատակը. ցոյց տալ որ 1915ին Հայերու հանդէպ կիրարկուած քաղաքականութիւնները մեկնած են Անատոլուի ցեղային-մշակութային կառոյցը միատարրելու միտող բնակչութեան քաղաքականութեան մը շրջանակէն. անոնց կիրարկութեան ընթացքին Հայերը միւս քրիստոնեաներէն տարբեր վարուելակերպի թիրախ եղած են. այս կէտերը կրնան մատնանշուիլ, հիմնուելով օսմանեան փաստաթուղթերու: Այլ խօսքով՝ օսմանեան եւ արեւմտեան դիւանային նիւթերուն միջեւ ոչ մէկ հակասութիւն կայ, ինչպէս կը պնդուի մինչեւ այսօր, այլ ընդհակառակը, բոլորն ալ պատմական նոյն անցքերը նիւթ կ'ընեն, տարբեր սեւեռակէտերէ:

Նոյն էջին մէջ Աքչամ կ'անդրադառնայ նաեւ «1915ը ցեղասպանութիւն է՞ր, թէ ոչ» վէճին: Իր տեսակէտը այն է որ ի՛նչ որակում ալ տրուի, «առաջնայինը ընդունիլ է իրականութիւնը թէ բարոյապէս դատապարտելի սխալ արարք մը խնդրոյ առարկայ է»: Երկրորդ մատնանշումը այն է թէ «ցեղասպանութիւնը միմիայն պատժական օրէնսգրքին պատկանող սահմանում մը չէ. ընկերային գիտութիւններու ճիւղեր ալ զայն կը գործածեն: Այս առումով 1915ի զանգուածային բընաջնջումը սահմանելու համար ցեղասպանութիւն եզրը կրնայ գործածուիլ»: Ինք այս կարծիքին տէր է: Որպէս ընկերաբան շեշտելէ ետք այս կէտը, կ'աւելցնէ թէ «Հասկընալ»ու եւ «բացատրել»ու ձգտումին կարեւոր պատճառներէն է նման ողբերգութիւններու կրկնութեան կանխումը: Ատոր համար ալ անհրաժեշտ է պատմութեան հետ առերեսումը: Իսկ Թուրքիոյ պարագային երբ այնքան բուռն հակազդեցութիւն կը տրուի այդ առերեսումին, նաեւ զայրոյթ, վախ պատճառը «կրկնութեան լուրջ կարողականութիւն»ն է, ընդգրկուած՝ արտայայտած կեցուածքին մէջ:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԿԸ ՀԱՍԿՆԱ՞ՆՔ ՃՈՆ ՄԱՔՍՈՒԷԼ ՔԵՕԹԶԻԻ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Կը գրենք, քանի որ չենք գիտեր ի՞նչ ըսել:
Ճոն Մաքսուէլ Քօէթզի,
Գրականութեան Նոպէլեան դափնեկիր, 2003

Յ. ՊԱԼԵԱՆ

Հարաւային Ափրիկէի «աֆրիքաներ» գրող է Ճոն Մաքսուէլ Քեօթզի, այսինքն՝ ոչ սեւամորթ, հոն հաստատուած Եւրոպացիներու սերունդէն: Ինքզինք կը սահմանէ որպէս «Հարաւային Ափրիկէ ապրող արեւմտեան գրող»: Իր գրականութիւնը պատմութեան ընթացքէն տարբեր տեղ կը գտնուի եւ ապրելով հանդերձ խտրականութեան երկրին մէջ, գրականութիւնը չի վերածեր քաղաքական-գաղափարական վիճարկումի: Բայց պատկերները կը փոխանցեն ահաւորութեան զգացում:

Հզօր գրականութիւն մը որ սուր կերպով կ'անդրադառնայ այն իրողութեան որ իշխանութիւնը կը քանդէ, կը ստիպէ կորսնցնել բառերու իմաստը, որուն հետեւանքով անկարելի կը դառնայ մարդոց միջեւ երկխօսութիւնը: Եզրակացութիւնը այն կ'ըլլայ որ իւրաքանչիւր անհատ կը դառնայ բանտարկեալը իր առանձնութեան, միաժամանակ տառապելով շրջապատին մէջ տեղի ունեցող չարիքներէն: Առանձնութիւնը, հանդիսատեսի վիճակը, կը մշակեն մեղաւոր եւ անկարող ըլլալու զգացում, կամ պոռթկում: Այդպէս կը ծնին այլախոհները, Սոլժենիցին, Սախարով կամ Թիէնանմէնի հրապարակի տղաքը, կամ՝ յեղափոխականները:

Իր գիրքը, «Սպասելով բարբարոսները»(*), կայսրութեան մը փլուզման սարսափի պատճառով ծնունդ առնող բռնութիւններու պատկերը կը բերէ: Իր ողբերգական տիպարները մեզի կը ներկայանան գեղեցիկ դրոշմով: Բացառիկ պատմող մըն է: Պաստառը Ափրիկէն է, բայց նաեւ աշխարհը, իր անհանդուրժողութիւններով, մոլեռանդութիւններով եւ իշխանատենչութեամբ, որոնք յատուկ չեն մեծ կայսրութիւններու, որոնք կը գործադրուին մեծ ու պզտիկ տիրակալներով: Արդէն, երկի մը մեծութիւնը եւ յաջողութիւնը կը կայանան անոր մէջ, որ մարդիկ եւ ընկերութիւններ իրենք զիրենք կը տեսնեն բացուող պատկերներուն դիմաց:

Երեւակայական աշխարհ մըն է պատումի բեմը, ինչ որ կը նշանակէ քիչ մը ամէն տեղ: Այս պատճառով ալ ընթերցումը կը մղէ մտածելու եւ կ'անհանգստացնէ: Մի՞թէ միշտ այդպէս չէ եղած, Սոկրաթէն ի վեր, որ կ'անհանգստացնէր եւ զինք դատապարտեցին մոլեխինդով, թոյնով, մեռնելու...

Իշխանութիւնը կ'այլասերի, կը դառնայ ոճրածին, երբ կ'անդիմանայ մարդը: Ճոն Մաքսուէլ Քեօթզի կը հակադրէ տիպարներ, որոնց կը հանդիպինք ամէն օր, եթէ ոչ մեր անմիջական շրջապատին մէջ, բայց ապահովաբար մեր հոգիի եւ մտքի հորիզոնները ողողող լուրերուն մէջ, եւ քանի որ հաղորդակցական միջոցները մեր ջղային դրութեան նոր ցանցը կը կազմեն, անոնք մեզի հետ են: Քեօթզի կը վկայէ տիրելու ցանկութեան ընկերացող եւ տեւաբար տարբեր երեսներով նորոգուող չարութեան մասին, որ կը հակադրուի բարիին, սիրոյ, մարդկայնութեան, երբ կը գտնուին ընկերային ընդունուած միջինին շուրջ եւ մէջ, եւ մարդիկ միւսին մէջ չեն տեսներ իրենց նմանը, այլ տարբերը, ստորադասը, այն որ պէտք է ենթարկուի, հեռացուի: Եւ այդ պայմաններուն մէջ իշխանութիւնը կը դառնայ չարիքի գործիք, ճզմելով միւսը, օրինակ՝ երկրի բնիկը, զայն համարելով բարբարոս եւ իր կարգին դիմելով բարբարոսութեան: Եւ մարդիկ իրարու հանդէպ կը դառնան անթափանց, փակ:

Ժողովուրդներու բախման այդ մթնոլորտին մէջ կան բարին՝ որ ըստ ամենայնի մերժելի կը թուի իշխանատենչութեան կամարներուն տակ, սէրը՝ որ միշտ սահմանա-

ԳԱՐԼՈՍԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Անցնող Շաբաթ, Փետրուարի 16-ին, Մշակութային հարուստ ժամեր ապրեցան Մխիթարեան կեդրոնի հիւրերն ու բարձրագոյն կարգի աշակերտութիւնը, որ յետ ունկնդրելու շահեկան դասախօսութիւնը Հայոց պատմութեան Թագաւորական տուներու նուիրուած, ներկայ գտնուեցան հայրենի տաղանդաւոր նկարիչ ԳԱՐԼՈՍի ցուցահանդէսին, կեդրոնի լուսաւոր եւ ընդարձակ պատկերասրահին մէջ:

Ներկաներուն առաջին տպաւորութիւնը նրբութեան եւ քնքշութեան համատարած զգացում մըն էր, անսպասելի շնորհք, ներկայացուած՝ 23 իւղանկարներով եւ փաստելներով, ընդհանուր նիւթ ունենալով «Կնոջ տիպարը»:

Ծիրանեգոյն մեղմ գոյներու մէջ թաղուած կնոջական տիպարներ, անդէմ բայց խօսուն, Տէկայի շարժումները յիշեցնող, մեզ փոխադրեցին քաղքենի աշխարհ մը աւելի մօտ «Պէլ էփոք»ի, քան մեր ժամանակներուն:

Գարլոս համեստ, ազնիւ հոգիի տէր անձ մըն է, վրձինով վարպետ, ակադեմական կրթութեամբ, ուժգնութենէ աւելի քնքշութիւնն է տիրողը իր ստեղծագործութիւններուն մէջ, նոյնիսկ իր ներկայացուած մի քանի բնանկարներուն մէջ կը գտնենք խաղաղութեան զգացում:

ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐ

Ա. ԲԼԷԵԱՆԻ ՆԱՄԱԿԸ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

«Յառաջ»ի Յունուար 10ի թիւին մէջ «Ա. Բլէեան կրթական մշա՞կ է, թէ քաղաքական գործակատար, կամ տէր պապա – մոլլա» խորագրուած գրութեամբ (Ա. Թոքոյեան) անդրադարձած էինք Երեւանի Մխիթար Սեբաստացի կրթարանին մէջ կազմակերպուած «Ատրպէյճանական օրեր»ուն: Մէկդի ձգելով հեռաւոր անցեալը, մեր ապրած ժամանակին այդ երկրին կեցուածքը, բնթացքը, բռածները – Ղարաբաղի կեղեքումէն մինչեւ հազարաւոր զոհ պատճառած պատերազմը, շրջափակումէն մինչեւ Ջուղայի խաչքարերուն քանդումը, տակաւին՝ ամէնօրեայ սպառնալիքները, եւլն. – առնուազն զարմացուած, նաեւ զայրացուած էինք որ ատրպէյճանամէտ քաղաքականութեան նախընտրութեամբ ծանօթ տնօրէն Ա. Բլէեան դրացիական լաւ յարաբերութիւններու, մարդասիրական զգացումներու պատճառաբանութեամբ մատ մը երախաներ յծորդէր իր քաղաքական համոզումներուն:

Կրթական պատասխանատուի, քաղաքական գործիչի, նաեւ հոգեւոր մշակի խառնուրդ տիպարի մը վայել այդ գործունէութեան հիմով էր հարցումը թէ դպրոցի մը մէջ կ'արդարանա՞ր Ատրպէյճանի նման երկրի մը մասին այդ բնոյթի գործունէութիւն, ներկայի պայմաններով:

Ա. Բլէեանի արձագանգին մէջ դպրոցին, երկրին սահմանադրութեան, արտաքին քաղաքականութեան առընչուած բաներ կան, բայց ոչ հարցումին պատասխանը: Չհասկցանք նաեւ թէ «ներքում»ը ի՛նչի առընչուած է: Այսուհանդերձ, կը հրատարակենք զայն. թերեւս գտնուի ընթերցող որ հոն գտնէ մեր չտեսածը: Գոնէ մեր անկարողութեան վրայ աւելցուած չենք ըլլար ուրիշներու լուսաբանութեան իրաւունքը կապտած ըլլալու մեղքը: Եթէ անշուշտ գտնուի լուսաբանող մը:

⁂

Յարգելի Արփի Թոթոյեան, յարգանքը Ձեր, «Յառաջ» թերթի նրկատմամբ պարտաւորեցնում է ինձ արձագանգել «Ա. Բլէեան կրթական մշա՞կ է, թէ քաղաքական գործակատար, կամ տէր պապա–մոլլա» («Յառաջ», Յունուարի 10, 2008թ.) յօդուածին:

Ես ունեմ մի որոշում (պայմանաւորուածութիւն), որին, ահա հետեւում եմ. իմ հրապարակային (կրթական–հասարակական) գործունէութեանը վերաբերող տպագիր նիւթերը հասանելի են դարձնում կրթահամալիրի բոլոր ուսուցիչներին, սովորողներին եւ նրանց ծնողներին՝. տեղադրելով դրանք կրթահամալիրի ինտերնետ կայքում (www.mskh.am) *եւ գրադարանում: Մենք ունենք որեւէ գրաքննութիւնից ազատ կայք, որ մատչելի է իւրաքանչիւրին, որեւէ սովորող կամ մեծահասակ կարող է կայքի տասնեակի չափ էլեկտրոնային պարբերականներում ազատ տեղադրել իր արձագանգը: Ի դէպ, մեր կայքը դասւում է Հայաստանում յայտնի 100 ամենակարդացուողներից: Խնդրում եմ բացել մեր կայքն ու ծանօթանալ «Յառաջ»ի հրապարակմանը սովորողների եւ նրանց ուսուցչի արձագանգին: Սրանով կ'աւարտէի, եթէ Ձեզ, ու թերթը չճանաչէի, չգնահատէի: Ի՞նչ ասել է «տէր պապա – մոլլա»: Ինչո՞ւ էք փորձում վիրաւորել ինձ: Կը վիրաւորուէի, եթէ օգտագործէիք նաեւ «քահանայ» կամ «տէրտէր» անուանումները: Ես Աշոտ Բլէեանն եմ, Ձեզ յայտնի կրթահամալիրի տնօրէնը, ՀՀ քաղաքացի: Բաւարարուէք այսքանով: Իսկ Քրիստոսն իմ ուսուցիչն է եղել եւ մնում. Հայաստանի քաղաքացու եւ կրթութեան գործչի իրաւագիտակցութիւնը, արդի մարդու արժէհամակարգը ինձ պարտաւորեցնում են յարգել այլոց իրաւունքներն ու արժանապատուութիւնը, արգելում են իրաւունքների եւ ազատութիւնների օգտագործումը ազգային, ռասայական, կրօնական ատելութիւն բորբոքելու, բռնութիւն եւ պատերազմ քարոզելու նպատակով: Յարգելի հայրենակից, արգելուած են ՀՀ սահմանադրութեամբ: Իմացա՞ք: Երեւի կ'ուրախանաք, որ կրթութեան մասին ՀՀ օրէնքով (յօդուած 5) կրթութեան բնագաւառում պետական քաղաքականութեան սկզբունք է ճանաչուած «կրթութեան մարդասիրական բնոյթը, համամարդկային արժէքների, մարդու կեանքի ու առողջութեան, անհատի զատ եւ համակողմանի զարգացման առաջնայնութիւնը»: Ուզում եմ՝ իմանաք նաեւ, որ Հայաստանում գործող Սահմանադրութեամբ ՀՀ արտաքին քաղաքականութիւնն իրականացւում է միջազգային իրաւունքի նորմերին համապատասխան՝ բոլոր պետութիւնների հետ բարիդրացիական, փոխշահաւէտ յարաբերութիւններ հաստատելու նպատակով: Թւում է՝ ես աւարտեցի: Եթէ իմ քաղաքական-հասարակական-կրթական գործունէութեամբ որեւէ կերպ դաւաճանել եմ իրաւունքի ուժ ստացած ազգային այս «բարոյականութեանը», համեցէք, ցո՛յց տուէք: Ուզում եմ՝ իմանաք, որ ես Հայաստանում, ինչպէս Դուք՝ Ֆրանսիայում, ապրում եմ իմ կեանքով, ես ոչ Ձեր, ոչ էլ «պատմական յիշողութիւն» կամ, կը ներէք, պատմական անարդարութեան գործակատարը չեմ. Եթէ կայ անարդարութիւն իմ եւ իմ ժամանակակիցների, իմ հայրենակիցների կեանքում, փորձում եմ այն չակել, վերացնել, բայց ոչ ապրող մարդկանց հաշուին աւելի մեծ անարդարութիւններ գործելու՝ նրանց կեանքի, գոյքի, հեռանկարի հաշուին: Համեցէք–որոշենք, թէկուզ համացանցում* (en ligne) *կամ յօդուածներով, եթէ իմ գործունէութիւնը հետաքրքրում է Ձեզ՝ արտայայտուէք, Ձեր իրաւունքն է, բայց առանց իմ արժանապատուութեանը կպչելու: Ես դա թոյլ չեմ տայ: Կարծում եմ՝ կը տպագրէք իմ այս խօսքը՝ որպէս պատասխան Ձեր հարցերին եւ որպէս հերքում:*

Ա. ԲԼԷԵԱՆ

18·02·2008*թ.*

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՆԴԷՍ
Գրականութեան և Արուեստի
Աշուն 2007

Թեհրան (Իրան)

զանց է, մտածման անկումը՝ երբ հրահանգի ենթարկուելով կը ծնին կեդրոնացման ճամբարներու կամ Գուլակի մարդամեքենայ պահակներ: Քէօթզիի գրքին մէջ կան անոնք, նոյնիսկ եթէ թատերաբեմ երկրին եւ տիպարներուն յատուկ անուններ չեն տրուած:

Բայց Ճոն Մաքսուէլ Քէօթզիի գրականութիւնը սովորական հակագաղութարարական կամ հակաշխարհակալական թուցիկ չէ, ան բաց գիրքն է ժամանակակից մարդոց հակասութիւններուն, որոնցմէ չեն յաջողիր ձերբազատիլ ընկերութիւնները, հակառակ շռնդալից ճառերու եւ նոյնքան գոռացող անուններով կազմակերպութիւններու, որոնց կը կառչինք յոյսերով:

Ինչպէս բոլոր մեծ երկերը. «Սպասելով բարբարոսները» *հայելի մըն է, որուն մէջ ժամանակակիցներս եթէ մենք մեզ դիտենք... թերեւս կը գտնենք ի՞նչ ըսելու եւ ի՞նչ ընելու ճանապարհը: Եւ միւսին հետ խօսիլ, միւսին հանդիպիլ, կը դադրին մեղանչում ըլլալէ: Ազատութիւնը եթէ չմարդկայնացնէ իշխանութիւնը, կը ծնի զառանցանքը, որ պատերազմ է, բռնակալութիւն, չարաշահում, մենատիրութիւն, հալածանք, եւ շարքը երկար է:*

«Սպասելով բարբարոսները» *գրքէ ընթերցումը կ'անհանգստացնէ, բայց կը վերցնէ նաեւ մտքի հորիզոնը խափանող վարագոյրները, եթէ չենք կորսնցուցած այդ առաքինութիւնը, բառ՝ զոր միշտ սիրած եմ գործածել իր հռոմէական իմաստով,* վիրթուս, *հոգեկան ուժ:*

Ո՞վ կամ որոնք են բարբարոսները...

Յ. Պ.

Կլենտորա, Գալիֆորնիա

* Waiting for the barbarians, J. M. Coetzee, London 1980, South Africa 1981.

En attendant les barbares, J. M. Coetzee, collection Points, Edition du Seuil, France.

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

ԹԻՖԼԻՍ

Այվազովսկին խորապէս յուզուած, վերցրեց եղջիւրը նրա ձեռքից. Բոլորը ոգեւորուած կենացներ ասացին, ուրախ զնգացին գինով լի բաժակները...

– Փա՛ռք Այվազովսկուն, երկար կեանք, յաւերժ փա՛ռք, – լսւում էր չորս կողմից:

Իսկ մանկատան սաները նկարչին ողողում էին թարմ ծաղիկներով:

Երբ բաժակները դատարկուեցին, եւ աղմուկը փոքր-ինչ դադարեց, Այվազովսկին վեր կացաւ եւ նշանացի ինչ–որ բան հասկացրեց դրան մօտ կանգնած սպասաւորին: Բոլորը լռեցին: Յաջորդ րոպէին դռները լայն բացուեցին եւ երկու սպասաւոր սրահ բերեցին Պետերբուրգի հոյակապ մի տեսարան:

– Բարեկամներս, ես անչափ զգածուած եմ ձեր հռչակաւոր քաղաքում ինձ ցուցաբերած հիւրասիրութիւնից, ինձ այստեղ ամէնուրեք շրջապատող ուշադիր եւ սիրալիր վերաբերմունքից: Թող այս Պետերբուրգի տեսարանն էլ լինի իմ համեստ նուէրը հիւրամեծար ու ազնուահոգի Թիֆլիսին:

Այվազովսկու այս կարճ խօսքն ընդունուեց ծափերով:

Նորից թնդաց նուագը, նորից երգեցին եւ պարեցին աղջիկներն ու պատանիները:

Նկարիչը նստել էր իր անկիւնում եւ խանդաղատանքով լի աչքերով դիտում էր ուրախ տեսարանը:

ԵԳԻՊՏՈՍՈՎ ՍԱՆԹ–ԱԿԱԹԱ

Բայց ահա կովկասեան ճանապարհորդութիւնը սոսկ թանկագին յուշ դարձաւ: Միառժամանակ Պետերբուրգում մնալուց յետոյ Այվազովսկին վերադարձաւ Թէոդոսիա, իսկ 1869 թուականի աշնանն ուղեւորուեց Եգիպտոս՝ ներկայ գտնուելու Սուէզի ջրանցքի բացմանը:

Հանդիսաւոր այդ արարողութեանը մասնակցելու էին գալիս աշխարհի բոլոր ծայրերից: Ուղարկուեց նաեւ յատուկ ռուսական շոգենաւ, որի վրայ Այվազովսկին ամենապատուաւոր ուղեւորն էր: Ռուսները հպարտանում էին, որ այդ խոշոր իրադարձութիւնը՝ Սուէզի ջրանցքի հանդիսաւոր բացումը, կտաւին պիտի դրոշմի իրենց հռչակաւոր ծովանկարիչ Այվազովսկին: Երբ մտան Սուէզի ջրանցք, ստիպուած եղան չնախատեսուած դադար տալ. առջեւից գնացող ֆրանսիական նաւը խրուել էր ծանծաղուտը: Լուսնեակ գիշեր էր, Եգիպտոսի ամայի ափերը զմայլեցուցիչ էին իրենց վեհասքանչ գեղեցկութեամբ: Այստեղ ամէն ինչ խօսում էր անցած դարերի, բիբլիական ժամանակների մասին: Լուսնի լոյսն անգամ թւում էր հնօրեայ: Շուրջը տիրում էր խուլ մի անդորր, որ ժամանակ առ ժամանակ ընդհատւում էր Ֆրանսիացի նաւաստիների բացագանչութիւններով, որոնք ջանում էին նաւը ծանծաղուտից հանել:

Ռուսական շոգենաւի վրայ ոչ ոք չէր քնում: Բոլորը դուրս էին եկել տախտակամած: Հարկադրական այս դադարի ժամանակ մարդիկ աւելի մտերմացան իրար, քան ամբողջ նաւարկութեան ընթացքում: Գտնուեցին ուղեւորներ, որոնք լաւ ձայն ունէին, եղան նաեւ երգի սիրահարներ: Դահլիճում ինչ-որ մէկը նստեց դաշնամուրի առաջ, Այվազովսկին էլ բերեց ջութակը, որ միշտ անբաժան էր նրանից: Եւ ահա, հին Եգիպտոսի ափերին հնչեց ռուսական երգը՝ Վոլգայի, ռուսական տափաստանների ու դաշտերի մասին: Հայրենի հողից հեռու այս երգերը առանձնապէս թանկ էին ուղեւորների համար: Խմբերգի մէջ առանձնանում էր Ժաննայի՝ Այվազովսկու կրտսեր աղջկայ քաղցրալուր ձայնը: Երկար բանակցութիւններից յետոյ Ճուլիա Եակովլեւնան թոյլ էր տուել դստերը հեռաւոր ճանապարհորդութեան գնալ հօր հետ:

(Շար. 169)

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, փետրուար 24

Դ. Կիրակի Քառասնորդաց
«Տնտեսի» Կիրակի

Գիշերային, առաւօտեան ժամերգութիւն. Արեւագալ:

Ցաւարտին պատարագ:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 27

ԻԴ. օր մեծ պահոց
ՄԻՋԻՆՔ

Հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

***

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հսկումի ժամերգութիւններ ժամը 17·30ին

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 27

Մ Ի Ջ Ի Ն Ք

Ս. Գէորգ եկեղեցի (Սէն Լու)
Քարոզիչ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՅ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 29

Ս. Յակոբ եկեղեցի (Պլ. Օտտօ)
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 29

ԻԶ. օր Մեծ Պահոց

Միասնական հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 19ին:

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

Ի գիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփ Շրջանի հայ հասարակութեան՝ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔի *ամբողջ շրջանին* ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ *երեկոները ժամը 5ին, հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով. –*

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 27

Արեւագալի ժամերգութիւն՝ ժամը 10·30ին:

Հսկում՝ ժամը 17ին:

Հսկումի ժամերգութիւններ տեղի կ'ունենան նաեւ՝
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 5ին,
ՉՈՐԵՔԱՇԲԹԻ, Մարտ 12ին:

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

MARSEILLE

La Section «Sossé Mayrig» de Marseille-Ville organise une sortie le **Samedi 1er mars**
« U N E   J O U R N E E   E N   P R O V E N C E »
au Domaine du Grand Servan près de Tarascon.

Visite de l'exploitation d'oliviers, apéritif sur place, déjeuner à l'Abbaye de St-Michel de Frigolet, visite guidée du Chateau de Barbentane.

Rendez-vous à l'église arménienne de Beaumont à 8h45. Départ du car à 9h. Retour vers 18h.

Coût total de la journée : 50 euros.

Inscriptions :

— Denise Pietri : 06 80 74 59 20
— Odette Djolakian : 06 16 96 40 26.

□

Լ Ի Ո Ն

Մ Ի Ջ Ի Ն Ք

Լիոն–Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը կը հրաւիրէ միասին տօնելու մեր աւանդական Միջինքը

Չորեքշաբթի, փետրուար 27, ժամը 12ին

Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ կից «Կարպիս Մանուկեան» սրահին մէջ:

Ընտանեօք եւ բարեկամներով, հրամմեցէք ճաշակելու մեր աւանդական Միջինքի եւ Մեծ Պահքի յատուկ ճաշերը:

Ապահովեցէք ձեր տեղերը, հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն. –
04·78·45·17·55 *կամ* 04·74·04·74·97
Ճաշագին՝ 15 *եւրօ*

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Համազգային – Փարիզ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.–

Ամանորի առթիւ՝ Պ. Գէորգ Շահինեան 500 *եւրօ:*

Ընկերուհի Լենա Գարագոմշեանի հօր մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Լեւոն Պաղտասարեան եւ Տէր եւ Տիկին Պերճ Մխեռեան 100*ական եւրօ, Տիկին Սեդա Փափազեան* 150 *եւրօ:*

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ – ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

– ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 28, ժամը 21ին
ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԵՐԸ
ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ
Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տուն (12–14, ռիւ Սէն–Պազիլ):

– ՇԱԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 12, ժամը 15·30ին
ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԵՂԵՌՆԸ
ՍԿՍԱԾ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵՆԷՆ
Կեդրոնական դահլիճին մէջ (26, ռիւ Թրուայոն, Սեւր):

– ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 20, ժամը 20·30ին
ՄԵՐ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿՈՐՈՒՍՏԸ,
1894–1925 *ՏԱՐԻՆԵՐՈՒՆ*
Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ Ժողովրդապետութիւն, (26 ռիւ Սիպիէ, 13001):

– ՇԱԲԱԹ, ՄԱՅԻՍ 24, ժամը 15ին
ԺԹ. – Ի. ԴԱՐԵՐՈՒ
ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՆՑՔԵՐԸ
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ
Կեդրոնական դահլիճին մէջ (Սեւր):
դասախօս՝ Հ. Ե. ՊՉՏԻԿԵԱՆ

– ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՄԱՅԻՍ 5, ժամը 20·30ին
ՇԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀՈԳԵՒՈՐ
ՏԱՂԵՐՈՒ ԾԱԳՈՒՄԸ ՀԱՅ ԾԷՍԻՆ ՄԷՋ
Հ. ՎՐԹԱՆԷՍ ՎՐԴ. ՈՒԼՈՒՀՈՃԵԱՆ
(Վենետիկէն)
Կեդրոնական դահլիճին մէջ (Սեւր):

(Շար. Ա. էջէն)

մնան նախագահական ընտրութեան արդիւնքներէն եւ գգոյշ ըլլան: Ըսուած է որ նոյնիսկ խաղաղ ցոյցեր կրնան քախումներու պատճառ ըլլալ:

***

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՄՈՍԿՈՒԱ ՄԵԿՆԱԾ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Փետր. 22ին Մոսկուա կը մեկնէր, մասնակցելու ՀԱՊ ի երկիրներու ղեկավարներու ոչ պաշտօնական վեհաժողովի մը: Ան նոյն ատեն հանդիպումներ կ'ունենար Ռուսաստանի ու Վրաստանի նախագահներուն հետ:

թեան ալ բաւական ծանր միջադէպեր պատահած են: Թալանողներ կրակի տուած են ամերիկեան դեսպանատունը, ուրկէ դիակ մըն ալ հանուած է: Եղած են նաեւ 87 վիրաւորներ: Պաստառներուն վրայ լոզունգները չէին փոխուեր՝ «Քոսովօն մե'րն է», «Քոսովօն Սերպիոյ կը պատկանի»: Վարչապետն ալ բեմ բարձրանալով վճռապէս ըսած է.– «Ոչ ոք Սերպիոյ մէջ կրնայ արտօնել անկախ Քոսովոյի մը գոյութիւնը»:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ *խորհուրդը կարգ մը վերապահութիւններով եւ սահմանափակումներով, Փետր. 21ին վաւերացուց արդարութեան նախարարուհիին օրինագիծը որ կը վերաբերէր պատիժի մը գործադրութենէն ետք արգելափակման, ինչ որ անակնկալ մը եղաւ: Այլ խօսքով, դատապարտեալ մը, գլխաւորաբար սեռային յանցագործութեան պարագային, պատիժը կրելէն ետք, կրնայ արգելափակուիլ ընելիք յանցագործութեան հաւանականութեան համար: Խորհուրդին համար նոր արգելափակում մը չէ, այլ՝ «ապահովութեան հարց մը»:*

ՓԱՐԻԶԻ *Հանրապետութեան հրապարակը գիշերած են, Փետր. 21էն 22, քանի մը հարիւր հոգի, պատասխանելով 28 միութիւններու կոչին, իրենց զօրակցութիւնը ցոյց տալու համար դէշ պայմաններու մէջ բնակողներուն: Մասնագէտներու համաձայն այդ պայմաններուն մէջ գտնուող ընտանիքներու թիւը երեք միլիոն է:*

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ք Ա Ն Ի   Մ Ը   Տ Ո Ղ Ո Վ

ՊԵԼԿՐԱՏԻ *մէջ, Փետրուար 21ին, աւելի քան 200 հազար Սերպեր փողոց ելած են բողոքելու համար Քոսովոյի անկախութեան դէմ: Վարչապետին կոչին պատասխանելով է որ բազմութիւնը համախմբուած էր եւ ցոյցին վերջաւորու–*

Հ.Մ.Ը.Մ. ՖՐԱՆՍ

● *Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանսի Ֆութպոլի խումբի փորձերը տեղի կ'ունենան ամէն* Երեքշաբթի *եւ* Հինգշաբթի *ժամը* 21·00–*էն* 22·30:

18 *տարեկանը լրացուցած ու Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի խումբէն խաղալ ուզող մարզիկները կրնան դիմել Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի Ֆութպոլի պատասխանատուին հեռաձայնելով հետեւեալ թիւին՝* 06 61 82 05 96

Փորձերու դաշտի հասցէ՝

Parc des Choisy — Plaine Sud — 94000 Choisy le Roi

● *Իսկ Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի պասքէթի խումբի փորձերը տեղի կ'ունենան* Երեքշաբթի *եւ* Հինգշաբթի *օրերը, ժամը* 20·30-*էն* 22·30:

Հասցէ՝ Gymnase Glacière — 121 rue Glacière — 75013 Paris

16 *տարիքը լրացուցած տղաք կրնան դիմել եւ մաս կազմել Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանսի պասքէթի խումբին:*

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութիւններու համար կը խնդրուի հեռաձայնել 06 68 97 94 94 *թիւին:*

L'ASCENSION A LOURDES

Nos paroisses de France organisent
UN PELERINAGE MARIAL A LOURDES
à l'occasion du 150ème anniversaire des apparitions de la Sainte Vierge à Bernadette
du mercredi 30 avril au samedi 3 mai
sous la présidence de
SA BEATITUDE NERSES BEDROS XIX
Catholicos Patriarche de Cilicie des Arméniens Catholiques

Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **350 euros**
Pour inscriptions et informations : contacter le P. Curé de la Paroisse ou appeler le secrétariat de l'Eparchie — Tél. : 01 40 51 11 90.

Les inscriptions seront closes le 29 février 2008

2 NUITS OFFERTES A L'HOTEL EUROPE****
A CHAQUE ACHAT D'UN BILLET D'AVION
PARIS - EREVAN - PARIS
(sous conditions particulières, offre valable du 1er novembre au 23 mars 2008, sous réserve de disponibilités)

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS

Saberatours
11 rue des Pyramides
75001 Paris
Tél. : 01 42 61 51 13

Sevan Voyages
48 Cours de la Liberté
69003 Lyon
Tél. : 04 78 60 13 66

Wasteels
67 La Canebière
13001 Marseille
Tél. : 04 95 09 30 60

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 26
MARDI
26 FEVRIER
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.903 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 83e ANNEE — N° 21.903

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՑՈՅՑԵՐԸ

ԶՕՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆԱԵՒ ԴԷՄ ՑՈՅՑ

Փետր. 19ի նախագահական ընտրութեան արդիւնքը բողոքելու նպատակով Լ. Տէր Պետրոսեանի նախաձեռնած ցոյցերը շարունակուած են շաբաթավերջին ալ: Ազատութեան հրապարակին վրայ հաւաքուածներու շուրջ երկու տասնեակ վրան կայ ու քանի մը հարիւր հոգի կը շարունակեն ցոյցի վայրը գիշերել:

Լ. Տէր Պետրոսեան ցուցարարներուն ուղղած իր ելոյթներուն մէջ «կեղծարարութեան» որակած է Կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովին կողմէ Ս. Սարգսեանի Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ հռչակումը: Աւելցուցած է [illegible] փաքիր Հայաստանի մէջ ժողովրդավար իշխանութիւն տեսնել, այլապէս չէր լռեր կատարուած «խայտառակ» ընտրութեան ի տես: Արեւմուտքի լռութիւնը բացատրելով կայուն վիճակը պահպանելու մտահոգութեամբ, Լ. Տէր Պետրոսեան ըսած է թէ ներկայի կայունութիւնը այնպիսին է «որը ծնում է Սատտամ Հիւսէյն»:

Յայտարարելով իր գլխաւորած շարժումին յարող բարձրաստիճան պաշտօնատարներու անուններ, նախկին նախագահը հռետորական կոչ մըն ալ ուղղած է արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեանին, ըսելով որ իրեն համար մարդկութեան հրասթափութեան վերջին ճիչը կ'ըլլայ եթէ նախարարը մերժէ իրենց միանալ: Աւելցուցած է թէ միանալով Վ. Օսկանեան կը քաւէ իր տասը տարուան մեղքերը, հակառակ պարագային քամահրանքի արժանի կ'ըլլայ:

ԶՕՐԱԿՑՈՂ ԱԼ ԿԱՅ...

Լ. Տէր Պետրոսեանի նախաձեռնած եւ «Ժողովրդական շարժում» մկրտուած ցոյցերուն միացած է դեսպաններու խումբ մը. անոր մէջ են Իտալիոյ, Սպանիոյ եւ Փորթուկալի դեսպան Ռուբէն Շուգարեան, Ղազախստանի ու Կրգիզստանի դեսպան Լեւոն Խաչատրեան, Ուկրանիոյ եւ Մոլդովայի գործավար Ռազմիկ Խումարեան եւ արտաքին գործերու նախարարի տեղակալ, դեսպան Արմէն Բայբուրդեան: Անոնք կոչ մըն ալ ստորագրած են ուժի դիմելով խնդիր լուծելու փորձութեան չենթարկուելու: Իրենց միացած են արտաքին գործերու նախարարութենէն վեց պաշտօնատարներ նաեւ Երկրապահ կամաւորականներու միութեան փոխ նախագահը՝ Մ. Մալխասեան. այս վերջինը կոչ ուղղած է բանակի զօրավարներուն, սպաներուն եւ իրաւապահ մարմիններու պատասխանատուներուն որ իրենց միանան:

Փետրուար 22ին յայտարարուած է որ «Հանրապետական» եւ «Բարգաւաճ Հայաստան»էն եօթը երեսփոխաններ ալ միացած են Լ. Տէր Պետրոսեանի բողոքի շարժումին:

Զօրակցութեան ցոյցով Փետր. 23ի հանրահաւաքին մասնակցած ու խօսք առած է գլխաւոր դատախազի օգնական Գագիկ Ջհանգիրեան:

Գտնուած են զօրակցութեան արարքը դերագոյն ատեանի հասցնողներ ալ, որոնք հրապարակին վրայ հացադուլ յայտարարած են: Անոնց խմբակը կը գլխաւորէ Ղարաբաղ կոմիտէի անդամներէն Սամուէլ Գէորգեան. իրմէ զատ կան հինգ այլ մասնակիցներ:

Պայծն աւելի պայական դիրքով յայտնուած է ՍԴՀԿ-ի ԱՄՆ-ու Կեդր. վարչութիւնը, Փետր. 22ին: Հրապարակուած յայտարարութեամբ պահանջուած է Կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովէն, հաստատել Փետր. 19ի նախագահական ընտրութեան Լ. Տէր Պետրոսեանի յաղթանակը «որպէս ազդընտիր նախագահ»: Մինչ ինքը, «անիրաւուած» թեկնածուն կը պահանջէր քուէներու վերստին հաշւում եւ նոր ընտրութիւն:

ՍԴՀԿ նաեւ ամբողջական զօրակցութիւն յայտնած է «Հայաստանի մէջ թափ առած համաժողովրդական շարժումին՝ ազատութեան եւ արդարութեան համար մղուած պայքարին մէջ»:

ՔՆՆԱԴԱՏՈՂ ԱԼ

Վ. Մանուկեան Փետրուար 22ի յայտարարութեամբ կը շեշտէ թէ ապօրինութիւններով տեղի ունեցած հերթական ընտրութիւնն էր եւ հիմա արատաւոր այդ համակարգը ստեղծողները կը պայքարին անկէ օգտուողներուն դէմ. պայքարին մէջ կը ներքաշուին բազմաթիւ ազնիւ մարդիկ որոնք կը կարծեն թէ պայքարը երկրի ապագային համար է:

«Իրականում, դա կազմակերպիչների համար պայքար է ատելութեան ալիքի վրայ ամէն գնով իշխանութեան հասնելու: Այդ պայքարից օգուտ չի ստանայ ոչ մեր պետութիւնը, ոչ մեր ժողովուրդը» ըսած է Վ. Մանուկեան:

***

ՊԱՇՏՕՆԱԶՐԿՈՒՄՆԵՐ, ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նախագահին մամուլի գրասենեակը տեղեկացուցած է որ Ռ. Քոչարեան անջատ հրամանագրերով պաշտօնազրկած է Գ. Ջհանգիրեանն ու Շարժումին միացած 4 դեսպանները:

Երեւանեան աղբիւրներ կը տեղեկացընէին նաեւ խուզարկութիւններու, ձերբակալութիւններու: Ընտրական յանձնաժողովին աշխատանքը խանգարելու, խոչընդոտելու մեղադրանքով խուզարկուած է «Ժողովրդավարական հայրենիք» կուսակցութեան նախագահ Պ. Մակէեանի բնակարանը, շրջաններու մէջ կնքուած են Լ. Տէր Պետրոսեանի ընտրական գրասենեակներ, ոստիկանատուն տարուած են Լ. Տէր Պետրոսեանի զօրավիգ երեսփոխան ու յայտնի գործարար Խ. Սուքիասեանի թիկնապահները, ինքնաշարժերը:

Ձերբակալուածներու մէջ էր նաեւ «Նոր ժամանակներ» կուսակցութեան ղեկավար Ա. Կարապետեանը: Ան Փետր. 22ի ցոյցին ընթերցումը կատարած է յանուն ցուցարարներուն Կեդր. ընտրական յանձնաժողովին յղուած նամակի մը որով պահանջուած է անյապաղ վճռական միջոցներու ձեռնարկել ընտրական կեղծիքները բացայայտելու համար: Դիմումը մերժելու պարագային, Կեդր. ընտրական յանձնաժողովը կը դառնայ «աւազակապետութեան վերարտադրման հիմնական գործիք ու յենարան», բաժնելով յետագայ իրադարձութիւններու ամբողջ պատասխանատուութիւնը:

***

ՑՈՅՑ
Լ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԲՆԱԿԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Փետր. 22ին երեւանեան լրատուներ յայտնած էին թէ Ս. Սարգսեանի կողմնակիցներ շրջաններէ Երեւան դիմելու նախաձեռնութիւն առնել ուզած են, բայց կարելի եղած է հանդարտութեան հրաւիրել զիրենք: Այսուհանդերձ, այդ կողմնակիցներէն խումբ մը շաբաթավերջին Լ. Տէր Պետրոսեանի տան առջեւ ցոյց մը կատարած է, յայտարարելով որ չեն փափաքիր անոր վերադարձը: Յիշած են անոր նախագահութեան տարիներուն ժողովուրդին ենթարկուած դժուարութիւնները:

***

ԳՐԳՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԵՐՔՈՒՄՆԵՐԸ

Փետրուար 22ին իսկ Պաշտպանութեան նախարարութիւնը հերքած էր Լ. Տէր Պետրոսեանի նախօրէի յայտարարութիւնը թէ նոյն նախարարութենէն երկու փոխ նախարարներ՝ Գ. Մելքոնեան եւ Մ. Գրիգորեան յարած են իրենց: Նախարարութեան մամուլի քարտուղարը գնդապետ Ս. Շահսուվարեան ըսած է թէ յայտարարութիւնը չի համապատասխաներ իրականութեան:

Երկրորդ հերքումը կատարուած է համալսարանի շրջանակէն: Որոշ բաժիններու ուսանողներուն դասադուլի լուրերը հերքուած են ու ըսուած է թէ դասերը բնականոն ընթացքով կը շարունակուին, ուսանողներու 75–80%ին մասնակցութեամբ: Հերքումը բրած է Երեւանի պետական համալսարանի տեսչութիւնը:

***

ՆԱԽԱԳԱՀ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան խորհրդակցութիւններ ունեցած է Ազգային ապահովութեան ծառայութեան ղեկավարութեան եւ Զինեալ ուժերու բարձրագոյն հրամանատարութեան կազմերուն հետ: Երկու խորհրդակցութիւններն ալ օրակարգի նիւթ ունեցած են երկրին ներքաղաքական կացութիւնը եւ անկէ թելադրուած քայլերը:

Ազգային ապահովութեան ծառայութեան պատասխանատուներուն հետ հանդիպումին Ռ. Քոչարեան շեշտած է թէ եղածը իշխանութիւնը գրաւելու փորձ է, թէ պատասխան գործողութիւնները վճռական եւ կտրուկ պիտի ըլլան:

«Երկրի կայունութիւնը որեւէ պարագայում սակարկման առարկայ չէ» ըսած է ան, համապատասխան յանձնարարութիւններ տալով պատկան իշխանութեան:

Զինեալ ուժերու պատասխանատու դէմքերու հետ հանդիպումին ալ նախագահը յայտարարած է թէ վճռակամ է ձեռնարկելու բոլոր միջոցներուն, երկրին մէջ կարգն ու կանոնը պահպանելու համար եւ թէ որեւէ մէկուն թոյլ չի տար ներքաղաքական կայունութիւնը վտանգելու:

Իրեն խօսակից հրամանատարները պատասխանած են որ բանակը երկրին կայունութեան կարեւորագոյն երաշխիքներէն է եւ այսօր ալ անհրաժեշտութեան պարագային կը ձեռնարկէ երկրին սահմանադրական կարգերը պահպանելու քայլերու:

***

Վ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ ՀՐԱԺԱՐԱԾ Է ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՓՈԽ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ՊԱՇՏՕՆԷՆ

Ազգային ժողովի փոխ նախագահ եւ Հ.Յ.Դ.-ի նախագահական թեկնածու Վահան Յովհաննիսեան Փետր. 22ին յայտարարութեամբ մը հանդէս եկած է եւ յայտնած թէ կը հրաժարի Ազգային ժողովի փոխ նախագահի պաշտօնէն:

Յայտարարութեան մէջ խոստովանած է իր ձախողութիւնը, աւելցուցած թէ անգամ մը եւս սահմանափակուած է ժողովուրդին կամքին ազատ արտայայտութեան իրաւունքը եւ քաղաքացիներու արժանապատուութիւնը վիրաւորուած:

Հանդարտ ու զուսպ մնալու կոչ ուղղելով, անդրադարձած է 1996ի նախագահական ընտրութեան կոպիտ կեղծումին որուն հեղինակները «այսօր փորձում են գնալ ընդվզումի ճանապարհով»: Աւելցուցած է թէ այդ կեղծումով ընտրական ապօրինութիւններու ինքզինք կատարելագործող մեքենայ մը սանձազերծուեցաւ, զոր մինչեւ այսօր չեն յաջողիր կանգնեցնել:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Սահմանադրական խորհուրդը կարգ մը սահմանափակումներով վաւերացուցած էր օրէնքը ըստ որուն դատապարտեալ մը իր պատիժը կրելէ ետք, կրնայ արգելափակուած մնալ նոր յանցագործութեան մը հաւանականութեան դէմ: Այս օրէնքը անմիջական գործադրութիւն չունէր (2023էն գործադրելի պիտի ըլլար), բայց Սարքոզի գոհ չէ եւ Բեկանիչ ատեանին դիմած է որպէսզի անմիջապէս գործադրուի, ինչ որ

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԾԻԾԱՂԵԼԻ ԲՈՂՈՔԸ

Ատրպէյճանի Արտաքին գործերու նախարարութիւնը բողոքագիր մը յղած է Եւրոպական խորհրդարանին, Օ.ԷՍ.ԱԷ. Ը.-ին եւ Եւրոպական խորհուրդին, «Ադրբեջանի գրաւեալ տարածքներուն եւ Լեռնային Ղարաբաղի մէջ Հայաստանի նախագահական ընտրութեան գրասենեակներու եւ քուէարկութեան կազմակերպումին» նիւթով: Պահանջած ալ է որ Հայաստան պարզաբանէ «Լեռնային Ղարաբաղի մէջ տեղի ունեցած քուէարկութիւն»ը:

Հասկնալի է որ Ադրբեջան Հայաստանը վարկաբեկելու համար օգտագործէ ամէն առիթ, նոյնիսկ առիթ կարծածը: Քաղաքականութիւնը մարդ մըն է ուր սովորական կը նկատուի ոչ միայն օգտագործումին, այլեւ չահարկումին ամէն տեսակը: Կ'երեւի Բաքուի համար «ամէն տեսակը» ընդլայնուած է մինչեւ ծիծաղելի ըլլալուն ընդգրկումը:

***

Միւս կողմէ, արտաքին գործերու փոխ նախարար Ա. Ազիմով ըսած է թէ իր երկիրը տակաւին պատրաստ չէ Հայաստանի նոր նախագահին հետ հանդիպումի, Ղարաբաղեան հարցին բանակցութիւնները շարունակելու համար: Այդ հանդիպումը պէտք է պատրաստուի Մինսկի խումբին նախագահներուն նախաձեռնութեամբ, ըստ նոյն պաշտօնատարին:

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ – ՎԼ. ՊՈՒՏԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան որ ՀԱՊ-ի երկիրներու ղեկավարներու ժողովի մը պատճառով Մոսկուա կը գտնուէր, Փետրուար 22ին հանդիպում մը ունեցած է Վլ. Պուտինի հետ: Այս վերջինը անցած տարիներուն հայեւռուս քաղաքական եւ տնտեսական յարաբերութիւններու զարգացման Ռ. Քոչարեանի անմիջական ներդրումին շնորհակալութիւն յայտնած է, ակնկալելով որ նորընտիր նախագահին առաջին այցերէն մէկը Ռուսաստան կ'ըլլայ. այդ իմաստով Ռ. Քոչարեանի միջոցով իր հրաւէրը ուղղած է Ս. Սարգսեանին:

Ռ. Քոչարեան պատասխանելով իր խօսակիցին, ըսած է թէ վերջին տարիներուն երկու երկիրներուն յարաբերութիւնները բոլոր ուղղութիւններով յառաջդիմութիւն արձանագրած են, առանձնայատուկ բնոյթ ստանալով:

Թ. ԱՔՉԱՄ՝ «ՆՊԱՏԱԿԸ ՀԱՅԵՐԸ ՈՉՆՉԱՑՆԵԼՆ ԷՐ»

Թ. Աքչամի «Հայկական հարցը կարգադրուած է» հատորին հրատարակութեան առթիւ «Ռատիքալ» Յունուար 25ի «Գիրքեր»ու յաւելուածին մէջ հարցազրոյց մը հրատարակած է իրեն հետ: Պատասխանելով Էֆնան Աթմաճայի հարցումներուն, հեղինակը յաւելեալ բացայայտումներ կ'ընէ հատորին ըսածներուն մասին, կու տայ աւելի լայն կարծիք:

Հարցումին թէ ներկայացուցած փաստերուն լոյսին տակ այլեւս կարելի՞ է ըսել թէ ոչ մէկ կասկած կայ 1915ին կատարուածին, ցեղասպանութիւն մը ըլլալուն, Աքչամ կը պատասխանէ. «Այո՛, այս փաստերով ամենայն հանգստութեամբ կրնանք պնդել թէ 1915ին ապրուածին 1948ի ցեղասպանութեան սահմանումին յարիր չըլլալուն թեզը այլեւս ոչ մէկ վաւերականութիւն ունի: Թուրք կառավարութեան դէմքերը որոնք միակ վստահելի աղբիւր կը նկատեն օսմանեան փաստաթուղթերը, պիտի տեսնեն որ մեր պետական փաստաթուղթերն ալ ցոյց կու տան թէ Իթթիհատը Հայերու բնաջնջումին նպատակը հետապնդող քաղաքականութիւն մը տարած է»: Աքչամ «Վերջին ծայր տգիտութեան արտայայտութիւն» կը կոչէ այն խօսքերը զորս Թրքական պաշտօնական թեզերու պաշտպանները կ'ընեն պարբերաբար, պահանջելով որ իրենց ներկայացուին ցեղասպանութեան փաստեր: Կ'ըսէ թէ ցեղասպանութեան արարքը միակ կամ մէկ-երկու փաստով ապացուցելի բան չէ: Ինք հատորը գրի առած չէ ցեղասպանութիւնը փաստելու յատուկ ձգտումով. ջանացած է 1915ին պատահածներուն բնոյթը հասկնալ ու բացատրել: Փաստելու մօտեցումը թերի ու սխալ կը նկատէ. նոյն ատեն՝ դատախազի մը, կամ դատաւորի մը պարտականութիւնը:

Համոզուած է թէ հատորին մէջ նիւթ եղածները որպէս ներքին գործերու նախարար Թալաթի ղրկածներն են. այլ խօսքով՝ կուսակցական փաստաթուղթեր չեն, այլ կառավարական: Ոմանք իր ստորագրութիւնը կը կրեն, ուրիշներ՝ ոչ: Թ. Աքչամ կը բացատրէ թէ շատ կարեւոր է 1915ի առնչութեամբ իրարմէ զանազանել կառավարութիւնը եւ կուսակցութիւնը: Կուսակցութիւն մը խլրացուցած է կառավարութիւնը, բոլոր արարքները անոր ճամբով գործած, բայց եւ այնպէս կառավարութեան մէջ գտնուած են նոյն կուսակցութեան ընթացքին ընդդիմացող տարրեր: Եղած են նաեւ ուղղամիտ պաշտօնատարներ որոնց շնորհիւ որոշ դէպքեր տեղ գտած են պետական արձանագրութիւններու մէջ:

Հետաքրքրական է հարցումը թէ Հայկական ցեղասպանութեան, Թուրքիոյ կողմէ ճանաչումը ժրխտական ու դրական ի՛նչ հետեւանք կրնայ ունենայ: «Չեմ գիտեր. չեմ ճանչնար պետութիւն մը, կամ կառավարութիւն մը որ տուժած ըլլայ անցեալի սխալ մը ընդունելով» կը պատասխանէ Աքչամ: Ու կը շեշտէ թէ իրականութիւնը ճիշդ հակառակն է. այն վարչակարգերը որոնք քօղարկած են պատմութիւնը, ուրացած՝ անիրաւութիւններն ու վայրագութիւնները, մերժած զանոնք, շատ լուրջ դժուարութիւններու դէմ յանդիման մնացած, նոյնիսկ կործանած են: «Թուրքիա պատմական անիրաւութիւն մը ընդունելով միայն կը մեծնայ եւ գնահատանքի կ'արժանանայ: Թուրքիա մը որ կը յաջողի իր պատմութեան անարդարութիւններու հետ առերեսումի, աւելի դիւրաւ կրնայ տեղ գրաւել քաղաքակիրթ աշխարհի առջեւ» կ'ըսէ Թուրք ընկերաբանը: Ատիկա ընելու ձեւեր ալ կը թելադրէ. օրինակ, կարելի է խնդրոյ առարկայ անարդարութեան մասին արտայայտուողները դաւաճան չըհամարել, չպատժել, դատարաններ չառաջնորդել: Մտածումի ազատութիւնն ու ժողովրդավարութիւնը նման պատմութեան մը հետ առերեսումի առաջին պայմանները կը կազմեն:

Հոս եւս անդրադարձ կ'ըլլայ նիւթին յարիր լեզու մը զարգացնելու անհրաժեշտութեան: Աքչամ կը բացատրէ թէ Թուրքիոյ մէջ իշխանութեան եւ կեդրոնական մամուլին լեզուն յարձակողական բնոյթ ունի, Հայերը թշնամի, դաւաճան, այլ կը նկատէ, ցեղապաշտ լեզուն մըն է: Այդ է պատճառը որ իրեն նման քննադատաբար մօտեցող պատմաբաններ դաւաճան կը հռչակուին, հակաքարոզչական արշաւներու թիրախ կ'ըլլան: «Հ. Տինք սպաննուած է այս մտայնութեան կողմէ»: Մինչդեռ, նախ պէտք է այս լեզուն մէկդի ձգուի: Պէտք է մշակուի ու զարգանայ լեզու մը որ հայ կամ Թուրք ըլլալու հանգամանքը յարգէ, «միւսը» դաւաճան չնկատէ, չվարկաբեկէ:

Աւելի գործնական գետնի վրայ, Հայաստանի ու Թուրքիոյ միջեւ հարկ է առանց նախապայմանի դիւանագիտական յարաբերութիւն հաստատուի եւ սահմանը բացուի: Շատ դժուար է որ Թուրքիա կարենայ բացատրել թէ ի՛նչպէս ոչ մէկ անպատեհութիւն կը տեսնէ Հաթայը իր սահմաններուն մէջ ցոյց տուող Սուրիոյ մը հետ, որ նաեւ տարիներով Իօճալանը կերակրած է, դիւանագիտական յարաբերութիւն հաստատելու եւ նոյն բանը չընելու Հայաստանի նկատմամբ:

Ինչ կը վերաբերի Հ. Տինքի սպանութեան, Թուրքիա անով կորսնցուց գեղեցկագոյն նուէրը զոր կրնար ընել Սփիւռքին եւ Հայաստանին: Կոտրեց ձիթենիի ճիւղը զոր պիտի կարենար երկարել:

Աքչամ չի կարծեր որ Թուրքիոյ իշխանութեան գլուխը գտնուող ԱԶ կուսակցութիւնը Եւրոպայի պատշաճելու իր քաղաքականութեան ետին այդ հարցին վերաբերող մտածում մը ունի: Ոչ մէկ բան այդ տպաւորութիւնը կը գործէ: Կա՛մ այս հարցին մասին բան չեն գիտեր, կամ բաւ կը նկատեն չարունակել աւանդական սուտերը: Ու ատով անգամ մը եւս կը շեշտուի ինք իրեն հետ հաշտ ըլլալու թելադրանքը: ԱԶ կուսակցութիւնը բաւ է որ տէր կանգնի իսլամական իր արմատներուն: Թ. Աքչամ կը մաղթէ որ լուրջ մօտեցում ունենայ անոնց:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԹԱԳԱՒՈՐԱԿԱՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի մշակութային կեդրոնի դասախօսութիւններու երրորդ շարքը նուիրուած էր մեր «Թագաւորական տուներ»ուն, ներկայացուած վարժարանի տեսուչ՝ հ. Յ. վրդ. Պզտիկեանի կողմէ, ուշադիր բազմութեան մը առջեւ:

Բանախօսը նախ յարմար դատեց համառօտ ակնարկ մը տալ հայ ժողովուրդի ձեւաւորման, թէ ինչպէս երկար դարերու ընթացքին, շուրջ 1000 տարի Հուրրիներու, Միտանիներու Հայասայի, Նայիրիի, եւ այլ բնիկներու ընդմէջէն «Արարատեան Թագաւորութեան» մը հիմը կը դրուի «Ուրարտու» անուանակոչութեամբ, որուն հիմնադիրը կը հանդիսանայ Արամէ 860-834 Ք.ա. Էրիլի-Էրիլաուէ — Թագաւոր Թագաւորաց — տիտղոսով:

ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ անոր յաջորդներուն ատեն հետզհետէ կը զօրանայ, կ'ընդարձակէ իր սահմանները Վասպուրականէն մինչեւ Կասպից եւ Սեւ ծով եւ Արգիշտիս Ա.ի գահակալութեան օրերուն (780–753 Ք.ա.) Փոքր Ասիոյ Կեսարիայէն կը հասնի մինչեւ Կիլիկիա՝ Մարաշի շրջան:

Ռուսաս Ա.ի (735–713) գահակալութեան տարիներուն է որ Սենեքերիմ Ասորեստանի արքայից-արքան սպաննող՝ Ադրամելէք եւ Սանասար կ'ապաստանին Արարատեան Թագաւորութիւն, որ նկատուած էր միակ ուժը այդ հզօր կայսրութեան դիմադրող, եւ այս պատմական դէպքը, յիշուած նաեւ Աստուածաշունչ մատեանէն, ժամանակի ընթացքին ծնունդ պիտի տար Սասունցի Դաւիթի ժողովրդական դիւցազներգութեան:

Արարատեան Թագաւորութեան վերջին Թագաւոր Ռուսաս Գ.ի տարիներուն (605–585 Ք.ա.) Արմէնները արդէն թափանցած էին եւ փոխանցած իրենց լեզուն հայկական լեռնաշխարհի բովանդակ տարածքին, սերած ըլլալով Փռիւգական մեծ ընտանիքէն որոնք Ք.ա. 1200 - 600 տարիներուն վերջ տուած էին Հիթիթեան կայսրութեան:

Այնուհետեւ 200 տարի պիտի ըսպասենք որ Մեծն Աղեքսանդրի արշաւանքներով վերջ գտնէ պարսկական տիրապետութիւնը Հայաստանի վրայ եւ Աղեքսանդրի մահէն վերջ յայտնուի Արտաշէս Առաջին (189-161 Ք.ա.) եւ հիմը դնէ ԱՐՏԱՇԷՍԵԱՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԵԱՆ որ պիտի երկարի մինչեւ 15 Թուականը (204 տարի), պիտի ունենայ 14–15 գահակալ, երկիրը պիտի դառնայ յարատեւ պատերազմի դաշտ եւ կռուախնձոր երկու հզօր կայսրութիւններու միջեւ. Պարթեւական՝ արեւելքէն եւ Հռոմէական՝ արեւմուտքէն. պիտի ստեղծէ Հայոց պատմութեան փառքի ամենաշքեղ էջը Մեծն Տիգրանով (Ք.ա. 95-55) որ կարճ ժամանակի մը համար պիտի դառնայ գահակալը երրորդ հզօր կայսրութեան, սահմանները ընդարձակելով Կասպից ծովէն Կարմիր ծով, Սեւ ծովէն Միջերկրական եւ հուսկ պիտի խոնարհի Հռոմէական կազմակերպուած լեգէոններու առջեւ, պահելով մեծ Հայաստան մը որպէս դաշնակից՝ Հռոմի:

ԱՐՇԱԿՈՒՆԵԱՑ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ որ Հայոց պատմութեան ամենաերկարակեացն է, 376 տարի դիմանալով (52–414) սկիզբ կ'առնէ այն պահուն երբ Պարթեւներու Վաղարշ Ա. թագաւորը իր Տրդատ եղբայրը կը կարգէ Հայաստանի թագաւոր:

Տրդատ (52–75) հանգիստ թագաւորելու համար խոհեմութիւնը կ'ունենայ երթալու Հռոմ ուր Ներոն փառաւոր ընդունելութիւն մը կը կազմակերպէ իր հիւրին (66Թ.): Անոր յաջորդին՝ Սանատրուկի (75-110) օրերուն նոր արշալոյս մը կը յայտնուի հայկական հողին վրայ, Ս. Թադէոսի եւ Ս. Բարդուղիմէոսի առաքելութեամբ, ցանելով քրիստոնէական հաւատքի սերմեր որոնք մշակութային անկախութեան եւ ազգային միասնականութեան ապագայի կռուանը պիտի հանդիսանային:

Արշակունեաց հարստութեան ամենէն փայլուն դէմքերը կը հանդիսանան Մեծն Խոսրով Բ. (222-250) որ դաւաճանութեամբ կը սպաննուի Անակ իշխանէն, եւ իր որդին Տրդատ Գ. որ Անակի որդի Գրիգոր Լուսաւորչի քարոզչութեամբ 301 Թուականին արքունի հրովարտակով կը ջնջէ կռապաշտութիւնը եւ Քրիստոնէութիւնը ազգային-պետական կրօնք կը յայտարարէ:

Խոսրով Կոտակ (337-342) կը հիմնէ Դուին քաղաքը եւ կը ստեղծէ իր անունը կրող անտառը:

Արշակ Բ. (350–367) իր պատերազմներով և արկածախնդրութիւններով յատուկ տեղ կը գրաւէ Հայոց պատմութեան մէջ. եւ ամէնէն մըտաւորականը կը հանդիսանայ Վըռամշապուհ (391-414) որուն դրական մասնակցութեամբ Ս. Սահակ Հայրապետ եւ Ս. Մեսրոպ Մաշտոց ծնունդ կու տան Հայոց «Ոսկեդար»ին՝ ստեղծելով «Այբ ու Բեն»ը եւ գրական վիթխարի շարժում մը:

Անյուհետեւ Հայոց պետութիւնը պարսիկ եւ հայ մարզպաններով կը կառավարուի մինչեւ արաբ հրոսակներու յայտնուիլը Է. դարուն, երբ աւեր եւ արիւն պիտի սփռէին հայկական լեռնաշխարհին մէջ:

Արաբները ամէն փորձ կ'ընեն հայ իշխանական տուները ոչնչացնելու, սակայն Բագրատունիները ժամանակի ընթացքին կը յաջողին հակադարձել, եւ յարմար առիթին Աշոտ Ա. Բագրատունի հիմը կը դնէ ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԵԱՑ ՀԱՐՍՏՈՒԹԵԱՆ որ թէեւ պիտի ըլլայ ամենակարճատեւը Հայոց պատմութեան մէջ, 160 տարի (885-1045), բայց ամենաճոխը մշակութային գործիչներով եւ գործերով:

Պիտի ծնի Անի մայրաքաղաքը իր ճարտարապետական հրաշալիքներով, պիտի կառուցուին վանական մեծ համալիրներ ուր հռչակաւոր վարդապետներ գիտութեան բոցը վառ պիտի պահեն, Թագաւորութեան կործանումէն վերջն ալ եւ հուսկ իրենց խոհեմ շարժումներով և անաղմուկ կազմակերպութեամբ, իրենցմէ սերած Ռուբէն Իշխանը հիմը պիտի դնէ ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ:

Այդ տարիներուն տեղի կ'ունենայ

«Արշաւանք»ի տարօրինակ երեւոյթ մը. Բնակիչները չէն որ մէկ քաղաքէն միւսը կը տեղափոխուէին ի խնդիր ապրուստի, այլ ազգ մը ամբողջ իր իշխաններով, եկեղեցականներով, ժողովուրդով, աստիճանաւոր կերպով, կ'իջնէ դէպի հարաւ, ուր լեռները մայրենի հողին շարունակութիւնն էին եւ ընդարձակ ծովը նոր հորիզոններ կը բանար իրենց առջեւ. այդ անտէր Կիլիկիան կ'ունենայ տէր, կը ստեղծուի իշխանութիւն եւ ապա թագաւորութիւն: Արմէններէն վերջ աս կը հանդիսանայ երկրորդ խաղաղ – ստեղծագործ արշաւանքը ողջ ժողովուրդի մը որ այդ չոր ու ցամաք լեռներուն վրայ շուտով կը ստեղծէ բերդաքաղաքներ, մշակոյթի կեդրոն՝ տասնեակ վանքեր եւ վարդապետարաններ (Սկեւռա, Լամբրոն, Դրազարկ, Ակներ, Հռոմկլա, Սիս, Տարսոն եւ այլն) եւ կու տայ շարք մը իմաստուն թագաւորներ, սկըսած՝ Լեւոն Ա. Մեծագործէն (1187-1219), Հեթում Ա. (1224–1269), Լեւոն Բ. (1269-1289), Հեթում Բ. (1289–1305): Անոնք հեռատեսութիւնը կ'ունենան մինչեւ Քարաքորում երթալու վաղաժամ վտանգի առջեւը առնելով եւ Հայոց բանակները մինչեւ Երուսաղէմ հասցնելով:

Կիլիկեան հարստութիւնը համեմատաբար աւելի երկար կեանք կ'ունենայ նախորդէն (1080-1375) 295 տարի, կը բացուի Արեւմուտքի առջեւ, մենաշնորհներ կու տայ զանազան ծովային թագաւորութիւններու, փոխադարձ մենաշնորհներ ձեռք ձգելով իր ժողովուրդին համար: Խաչակիր ասպետներու շփումով ոչ միայն կը ծանօթանայ անոնց նրբութիւններուն եւ կազմակերպչական մեթոտներուն, այլեւ խառն ամուսնութիւններով կը ստեղծէ մշակութային եւ ռազմավարական կապեր, որոնց շնորհիւ Կիլիկիան կ'ունենայ երկու Խաչակիր ասպետներ որպէս թագաւոր՝ Կի տը Լուսինեան (1342–1344) եւ Լեւոն Ե. Լուսինեան (1374-75) որուն հերոսական դիմադրութիւնը Սիսի ամրոցին մէջ, կը վայելէ յարգանքը եգիպտացի յարձակող ուժերուն. կեանքը կը խնայուի, գերի կը տարուի, կ'ազատագրուի եւ կը թաղուի Ս. Տընիի մայր տաճարին մէջ՝ Ֆրանսայի թագաւորներու շարքին:

Ներկաներուն համար հաճելի անակնկալ մը եղաւ երբ բանախօս վարդապետը ներկայացուց ՎԵՅԵՐՈՐԴ հարստութիւն մըն ալ, սակաւ անձերու ծանօթ, որ ծաղկած եւ ծաղկեցուցած է ԲԻԶԱՆԴԻՈՆԻ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ԱԹՈՌԸ: Հոն ոչ միայն համրանքով Յոյներէն աւելի շատ եղած են հայկական ծագումով կայսրեր, այլեւ հզօրագոյնները եղած են անոնք:

Եթէ Հերակլ եւ Մօրիկ մեծ կայսրերու հայկական ծագումի մասին տարակարծութիւններ կան գիտնականներու մօտ, սակայն ոչ ոք կը տարակուսի Վարդան Փիլիկի, Լեւոն Ե. Հայկազնի, Վասիլ Մակեդոնացիի, Լեւոն Զ. Իմաստասէրի, Աղեքսանդր Արշակունիի, Կոստանդին Պերփերուժէնի, Ռոմանոս Լեկաբենոսի, Ռոմանոս Բ. Կրտսերի, Յովհաննէս Զմշկիկի, Վասիլ Բ. Բուլղարասպանի եւ Կոստանդին Ը.ի հայկական ծագումին մասին եւ անոնց բազմաթիւ ծագումով հայ սպարապետներուն, որոնք յաճախ փոխարքայի տիտղոսով մեծ երկրամասեր կը կառավարէին Իտալիոյ մէջ (Իսահակ Հայկազն, Ներսէս Հայկազն) Փիլարտոս՝ Կիլիկիոյ մէջ, Մամիկոնեան եւ Բագրատունի բազմաթիւ իշխաններ բիւզանդական դրօշները հասցուցած են մինչեւ Ափրիկէ, Սիկիլիա, Սուրիա, Պալքաններ, որոնց մասին այնքան մանրամասն գրած է Մխիթարեան երիտասարդ նահատակ վարդապետ՝ Հ. Կարապետ Տէր Սահակեան, իր «Բիւզանդիոնի հայ կայսրեր»ու նուիրած զոյգ հատորներուն մէջ – բ. տպագրութիւն, 1927, Վենետիկ:

Բանախօսը թուարկեց նաեւ Բիւզանդիոնի կայսերական գահը հարստացուցած երեւելի հայազգի կայսրուհիներ Մարիանէ (788 – 795), Թէոդոսիա (813-820), Եւփրոսինէ (823–830), Թէոդորա Ա. (830-867), Հեղինէ (919–961), Թէոդորա Բ. (971–976), Թէոդորա Գ. (1042-1056), Ռիթա (1296 – 1333):

«Ձեմ կարծեր որ այս ամէնը կարենաք մտքերնիդ պահել» ըսաւ բանախօս վարդապետը, կեդրոնի դասախօսութիւններուն հիմնական նպատակը հայագիտական ընդհանուր զարգացում մը հետապնդելն է: Այսօր մենք կը զգանք թէ որքան ընդարձակ ասպարէզներ կ'ընդգրկէ Հայոց պատմութիւնը սկսած Ուրարտու-Արարատեան թագաւորութենէն մինչեւ մեր օրերը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻՆԵՐԸ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԵՐԿՈՒ ԳԼԽԱՏՈՒՄՆԵՐԸ

Հինգշաբթի, Փետրուար 14ին, կոկիկ բազմութիւն մը հաւաքուած էր Ս. Մեսրոպ մշակութային կեդրոնը ներկայ գտնուելու մեր ժամանակակից պատմութեան մշակութային երկու կարեւոր դէմքերու՝ Սիամանթոյի եւ Չարենցի կեանքին եւ ողբերգական վախճանին ձօնուած երեկոյթին: Իր բացման խօսքին մէջ, Կարէն Սիմոնեան յիշատակեց հայ ժողովուրդի պատմութեան ոճրագործութեան գագաթնակէտը հանդիսացող 1915 եւ 1937 երկու թուականները ու շարունակեց. «Ի հարկէ, մտաւորականութիւնը սոսկ գրագէտները չեն, այլ և հոգեւորականներ, իրաւաբաններ. բժիշկներ, ճարտարագէտներ, ուրիշ խօսքով՝ ազգային սերուցքը, սակայն առաջին հերթին միշտ կը յիշենք հոգեւոր մշակոյթի գործիչները քանի որ հոգեւորը սպաննելով է որ բարոյական աղէտի առաջ կը կանգնեցնեն ժողովուրդը»:

Ապա, Սիամանթոյի մասին արտայայտուեցաւ մեծ գրողին քրոջ թոռը՝ Մանուկ Աղամեան: Ան ներկայացուց ընտանեկան յիշողութիւններ եւ պատմեց ինչ ձեւով յաջողեր էր 2005ին Հայաստանի մէջ հրատարակել Սիամանթոյի գործերը, բնագրին հարազատութեամբ:

Իր կարգին, Կարէն Սիմոնեան պատմեց Եղիշէ Չարենցի եւ խորհրդահայ մտաւորականութեան 1937ին ապրած ողբերգութիւնը, այն դաժան և մղձաւանջային մթնոլորտը որ կը տիրէր այդ ժամանակներուն Հայաստանի մէջ, նկատելով որ «գլխապարտութեան ենթարկուած հայ գրողներուն ժառանգութիւնը պէտք չէ ընկալել միանշանակ: Հարկ է վերապրելու, սեփական մաշկին վրայ վախի ու սարսափի մթնոլորտը զգալու փորձ մը ընել, արուեստի ճշմարիտ արժէքները հարկադրուած տուրքէն զատելու համար»: Ինչ որ բանախօսը հաստատեց մէջբերած քանի մը բանաստեղծութիւններով:

Երեկոյթին ընթացքին կարելի եղաւ լսել Մանուկ Աղամեանի ջանքերով հրապարակ հանուած երկու խտասալիկներէն մէկը Սիամանթոյի, միւսը Չարենցի ընտիր ստեղծագործութիւններուն նուիրուած հատուածներ: Հայրենի ծանօթ դերասան եւ արտասանող Ազատ Գասպարեանի մեկնաբանութեամբ:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ «Տիրան Պապիկեան» սրահին մէջ, Յունուար 29ին տեղի ունեցած է զրոյց-ճաշ մը, կազմակերպութեամբ ԼՕԽ-ի «Կարս» մասնաճիւղին: Օրուան բանախօսը եղած է Ժիպէյլի «Թռչնոց բոյն»ի տնօրէն Եղիշէ ծ. վրդ. Մանճիկեան: Բարի գալուստի խօսքը արտասանած է մասնաճիւղի ատենապետ Ալիս Հարմանտարեան եւ նշած որ, հակառակ երկրին մէջ տիրող անապահով կացութեան, ԼՕԽականը «ո՛չ» կ'ըսէ ամէն տեսակ սպառնալիքի եւ կը շարունակէ իր բեղուն կործունէութիւնը եւ ներկայացուցած է բանախօսը, որուն նիւթն էր «Քրիստոնէական դաստիարակութիւն»: Ան դիտել տուած է որ Արամ Ա. Վեհափառ կը հնչեցնէ նկատել տալով որ վտանգ կայ քրիստոնէական դաստիարակութեան մարզին մէջ ու մանրամասն խօսած է այն վտանգներուն մասին, որոնք արգելք կը հանդիսանան այդ դաստիարակութեան: Նախ ընդգծած է կարեւորութիւնը հայ ընտանիքին, ուր մանուկը պէտք է դաստիարակուի հոգեւոր կեանքով, ինչ որ ներկայիս կը պակսի: Երկրորդ տեղը նկատած է դպրոցը, ուր աշակերտները չեն սորվիր եկեղեցական գիտելիքներ: Աւելցուցած է որ ընկերութիւնն ալ ունի իր կարեւոր դերակատարութիւնը, սակայն ներկայիս բոլորովին տարբեր ընթացքի մէջ է եւ գիրն ու գրականութիւնը խաւարի մէջ մնացած են: Ու եզրակացուցած է «Պէտք է հաւաքուինք, մեր գաղափարները փոխանակենք եւ զանոնք իրագործենք, այն ատեն կաթողիկոսին պատգամը կ'արժեւորուի»:

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԵՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

ԵԳԻՊՏՈՍՈՎ, ՍԱՆԿՏ-ԱԿԱԲԱ

Կիզիչ արեւն ու բուռն անձամբերութիւնը ժամ առաջ կտաւին յանձնելու Եգիպտոսից ստացած առաջին տպաւորութիւնները զարթեցին Այվազովսկուն. [illegible] Գահիրէի սպիտակ [illegible] Արեւը նոր էր մայր մտել, բայց երկինքն դեռ հալած պղնձի գոյն ունէր: Նկարակալի վրայ մաքուր կտաւը սպասում էր [illegible] օրուանից, բայց նոր միայն նկարչին յաջողուեց ձեռքն առնել վրձինները:

Անցած երեք օրը անվերջանալի երկար թուացին, որովհետեւ խախտուել էր նրա կեանքի սովորական ռիթմը: Նաւի վրայ անգամ նա չէր հրաժարւում իր սահմանած ռիժիմից՝ գործի անցնել առաւօտեան վաղ, իսկ այստեղ, ահա այս անվերջանալի ճաշկերոյթներն ու ընդունելութիւնները խանգարում էին: Երէկ նա ուզում էր աննկատելիօրէն դուրս պրծնել ճաշկերոյթից, շուտ քնել, որպէսզի առաւօտեան նոր նկար սկսէր: Բայց, հակառակի պէս, նրան իր մօտ կանչեց Ֆրանսիական կայսրուհի Էօժէնին եւ սկսեց հարցափորձ անել իր աշխատանքների մասին: Նաեւ, թէ երբ է մտադիր նորից այցելել Փարիզ: Յիշեց Ֆրանսիայի մայրաքաղաք կատարած նրա այցը 1857ին, երբ նկարչին պարգեւատրել էին Պատուոյ լեգէոնի շքանշանով եւ այդ առթիւ պաշտօնապէս ներկայացրել իրեն՝ Նափոլէոն Գ.ին: Իվան Կոնստանտինովիչն արդէն պատրաստւում էր հրաժեշտ տալ, երբ մօտեցաւ Ֆրանց Իոսիֆը, եւ կայսրուհին նկարչին ներկայացրեց աւստրիական կայսերը...

Օգոստափառ անձնաւորութիւնների բարեհաճ վերաբերմունքն իր վրայ հրաւիրեց բոլորի ուշադրութիւնը, եւ նա այլեւս չէր կարող աննկատ հեռանալ: Մէկ՝ մէկն էր մօտենում, մէկ՝ մի ուրիշը, եւ նկարիչը հիւրանոց վերադարձաւ կէս գիշերն անց: Բայց այնքան ուժեղ էր Գահիրէի վաղորդեան երկինքը կտաւին յանձնելու ցանկութիւնը, որ նա յաղթահարեց այդ օրերի յոգնածութիւնը եւ հաճոյքով ձեռքն առաւ վրձինը...

Այնպէս տարուեց աշխատանքով, որ անգամ չլսեց նախաճաշի կանչող զանգը: Սթափուեց միայն այն ժամանակ, երբ սենեակ մտաւ Ժաննան:

– Հայրիկ, գիտե՞ս հէնց նոր ինչ լսեցի սեղանի շուրջ: Տարիքով այն լէյտին, –որը երեք աղջիկ ունի, – ասում էր, որ տօնակատարութեան վերջում ներկայացուելու է Վէրտիի նոր, «Այտա» օփերան: Եգիպտական կառավարութիւնն այդ օփերան Վէրտիից պատուիրել է յատուկ Ջրանցքի բացման առթիւ: Լէյտին ասաց, որ այն բեմադրուելու է բնական պայմաններում՝ բուրգերի ֆոնի վրայ, բաց երկնքում, ջահերի լոյսի տակ... Պատկերացնո՞ւմ ես, Հայրիկ: Ասում են, Վէրտին արդէն ժամանել է... Իսկ ես կարծում էի, թէ դու աշխատանքով տարուած կարգադրել ես, որպէսզի նախաճաշդ բերեն այստեղ:

– Շնորհակալութիւն, խելօքս, – Այվազովսկին մի կողմ դրեց վրձինն ու հաճոյքով նայեց աղջկայ ոգեշունչ դէմքին:

– Հետաքրքիր է, դա ի՞նչ օփերա է: Ինչպիսի՞ն կը լինի նուագախումբը: Ես այնպէս սիրում եմ նրա «Ռիկոլէթթօ»ն: Յիշո՞ւմ ես, վերջում, երբ նուագախմբում լսւում է քամու ոռնոցն ու ամպերի դղրդիւնը... Ինձ թւում է, թէ կայծակի պայթիւններն անգամ վերարտադրւում են երաժշտութեան մէջ: Երբ ունկնդրում եմ այդ կտորը, թւում է, թէ տեսնում եմ քո գիշերային փոթորիկները ծովի վրայ: Ասա, Հայրիկ, իսկ դեռ երկա՞ր կը տեւեն այս հանդիսութիւնները, որովհետեւ ասում են, որ Վէրտիի օփերան դրանք աւարտելուց յետոյ միայն պիտի ցուցադրուի:

– Տօնակատարութիւնները մի քանի շաբաթ կը շարունակուեն, բայց ես չեմ ուզում այդ ամբողջ ժամանակ մնալ այստեղ՝ Գահիրէում: Մենք քեզ հետ միասին կը ճանապարհորդենք դէպի Եգիպտոսի խորքերը:

...Արեւը մայր մտաւ: Նեղոսի ափերից զով քամի փչեց: Աղօտացան հեռաւոր բուրգերի ուրուագծերը:

– Ժաննա, վաղը վերադառնում ենք Գահիրէ, – Այվազովսկին շոյեց աղջկայ գլուխը: – Ցաւում եմ, որ պիտի դառնացնեմ քեզ, բայց ես տեղեկացայ, որ «Այտա»ն չի բեմադրուելու: Եւ Վէրտին էլ Գահիրէում չէ... Նա հրաժարուել է օփերան ներկայացնել Ջրանցքի բացման առթիւ...

(Շար. 170)

(Շար. Ա. էջէն)

հակասահմանադրական է եւ նախընթաց չունի: Ընդդիմութիւնը բուռն բողոքներ բարձրացուցած է, ինչ որ աւելին ըսել կու տայ որ ձախը մարդասպաններուն կողքին է:

ՍԱՐՔՈԶԻ, որ ամէն օր բանավէճի նիւթ մը կը ստեղծէ, Շաբաթ օր ալ, Փետրուար 23ին, նոր առիթ մը ստեղծեց: Հողագործութեան ցուցահանդէսի բացման, մինչ կը ջանար բոլորին ձեռքը սեղմել, ասոնցմէ մէկը կը մերժէր Սարքոզիի ձեռքը, առարկելով՝ «չեմ ուզեր աղտոտիլ» եւ Սարքոզի անմիջապէս կը պատասխանէր «Գաս թուա, փօվր գոն», ինչ որ առնուազն անվայել արտայայտութիւն մըն է Հանրապետութեան նախագահի մը համար: Բայց, հոս ալ, Իւ. ԷՄ. Փէ.ի կարկառուն դէմքեր, ի շարս որոնց նախկին պահպանողական նախարարապետ՝ Ռաֆարէն, կը պաշտպանեն, արդարացնելով որ անհատէ անհատ խօսակցութիւն մըն էր...: Եւ ըսել որ դեռ անցեալ շաբթու Սարքոզի դըպրոց մը կ'այցելէր ուր քաղաքավարութեան դաս կու տար աշակերտներուն:

ԹՐՔԱԿԱՆ զօրաբաժիններ Փետր. 22ին տասը հազար զինուորով Հիւսիսային Իրաք մտած են, ՓՔՔ-ի դէմ ցամաքային գործողութեան մը նպատակով: Օդուժն ալ նեցուկ եղած է գործողութեան: Ատոր զուգահեռ, նախագահ Ա. Կիւլ հեռաձայնի խօսակցութիւն մը ունեցած է Իրաքի նախագահ Ճ. Թալապանիի հետ, ձեռնարկուած գործողութեան մասին տեղեկութիւն տուած, ապա զինքը Անգարա հրաւիրած: Ըստ քրտական աղբիւրներու մօտ 70 Թուրք զինուոր սպաննըւած էր եւ Թրքական ուղղաթիռ մը վար առնուած: Թուրքերը կը պնդէին թէ աւելի քան հարիւր ՓՔՔ-ի մարտիկ ըսպաննուած է: Ցայտնապէս Թրքական բանակի գործողութիւնը կը վայելէ ԱՄՆ-ու եւ Եւրոպական Միութեան համաձայնութիւնը:

ԿԻՊՐՈՍԻ նախագահ ընտրուած է համայնավար Տիմիթրիս Քրիսթոֆիաս, ընտրութեան Բ. շրջանին, ձայներու 53,4%ով: Անմիջապէս բարեկամական ողջոյնի ուղերձ մը յղած է Թուրք Կիպրացիներուն, կոչ ընելով որ «միասին վերամիացնեն հայրենիքը, առանց օտար միջամտութեան»:

ՔԵՐՊԱԼԱ (Իրաք) շիիներու սրբազան քաղաքը ուխտագնացութեան գացող Թափօրէն 40 ուխտաւորներ սպաննուած են Փետրուար 24ին, քամիքազի մը կողմէ, որ օգտուած էր անոնց ճաշարան մտնելէն: 60 ուրիշներ ալ վիրաւորւած են:

ԷՔՈՒՄԷՆԻՔ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ մը, գլխաւորութեամբ Թրուայի եպիսկոպոսին, այցելութիւն մը տուած է Իրաքի քրիստոնեաներուն եւ վերադարձին (Փետրուար 21) շեշտը դրած է քրիստոնեայ այդ համայնքին (բնակչութեան 3%ը) վրայ, որ անհրաժեշտութիւնն ունի «տեղւոյն վրայ ապագայ մը գտնելու»: Պատուիրակութիւնը իրաքեան Քիւրտիստան այցելած է Փետրուար 11-19, ուր հանդիպած է Պաղտատէն եւ Մուսուլէն խոյս տուած քրիստոնեաներու: Ըստ այս փաստականներուն, Մուսուլի քրիստոնեայ բնակչութեան կէսը դէմ յանդիման է ամէնօրեայ անհանդուրժելի կեանքի մը: Քրիստոնեայ այդ փոքրամասնութիւնը կը գտնէ նաեւ թէ միջազգային հաւաքականութիւնը զօրավիգ չէ: Փաքս Քրիսթիի այս պատուիրակութիւնը առաջինն է որ տեղւոյն վրայ փութացած է Ս. Հիւսէյնի տապալումէն ի վեր:

ԳՈՒՊԱՅԻ նորընտիր Ազգային Ժողովը Ֆիտէլ Գասթրոյի եղբայրը՝ Ռաուլ Գասթրօն նշանակեց անոր տեղը, ինչ որ անակնկալ մը չէր:

ԲԵԿԱՆԻԶ ԱՏԵԱՆԸ մերժած է Անտրէ Սանթինիի դիմումը՝ ջնջելու համար իրեն դէմ եղած մեղադրանքը եւ քննութեան տակ առնուիլը: Իսիի քաղաքապետը, որ նաեւ ենթանախարար է Հանրային պաշտօնատարութեան, քննութեան տակ առնուած էր «Արուեստի Ժան Համոն Հիմնարկ»ի մասին եղած քննութեան մը առթիւ, ծրագիր մը որ երբեք չէ իրականացած, հակառակ մեծագումար մսխումներու: Սանթինի ամբաստանուած էր «հանրային գումարներու» խալացման համար:

ՄԱՐԻՈՆ ԳՈԹԻՅԱՐ չարժարուեստի ամերիկեան Օսքարին արժանացաւ որպէս լաւագոյն դերասանուհի Փիաֆի դերին համար «Լա Մոմ» ֆիլմին մէջ: Նոյն մրցանակը ստացած էր նաեւ ֆրանսական Սեզարին արժանանալով: Ինչ կը վերաբերի ամերիկեան ճակատին, նոյն մրցանակը ստացած էր 1960ին, Սիմոնն Սինեորէ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Հրանոյշ եւ Արաքսի Գազազեան իրենց ծնողաց՝ Գէորգ եւ Ազնիւ Գազազեանի յիշատակին 150 եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

25e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 25րդ ՇԱՐՔ

(Ա. ԾՐԱԳԻՐ)

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

● Gourgen BORIAN
LE FIANCE DE LA FORET
ԳՈՒՐԳԷՆ ԲՈՐԵԱՆ
ԱՆՏԱՌԻ ՓԵՍԱՑՈՒՆ (1969)

● Mariam OHANIAN
JE NE VEUX PAS DEVENIR FOLLE
ՄԱՐԻԱՄ ՕՀԱՆԵԱՆ
ԵՍ ՉԵՄ ՈՒԶՈՒՄ ԽԵՆԹԱՆԱԼ (1999)

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 16, ժամը 16ին
DIMANCHE 16 MARS, à 16 heures

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57 Boulevard Jourdan - 75014 PARIS
Mc Pte d'Orléans / Cité Universitaire
Մուտքը՝ 5 Եւրօ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Լ Ի Ո Ն

Մ Ի Ջ Ի Ն Ք

Լիոն-Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը կը հրաւիրէ միասին տօնելու մեր աւանդական Միջինքը
Չորեքշաբթի, Փետրուար 27, ժամը 12ին
Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ կից «Կարպիս Մանուկեան» սրահին մէջ:
Ընտանեօք եւ բարեկամներով, հրամմեցէք ճաշակելու մեր աւանդական Միջինքի եւ Մեծ Պահքի յատուկ ճաշերը:
Ապահովեցէք ձեր տեղերը, հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն. -
04.78.45.17.55 կամ 04.74.04.74.97
Ճաշագին՝ 15 եւրօ

2008Թ. ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 28-ԻՆ
Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի մէջ տեղի կ'ունենայ

ՍՈՒՐԲ ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

բարձր հովանաւորութեամբ
Գ Ա Ր Ե Գ Ի Ն Բ.
Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի,
իր հետ աղօթակից ունենալով Նուիրապետական Աթոռներու գահակալները, թեմական առաջնորդները եւ հաւատացեալ հայ ժողովուրդի աղօթասէր զաւակներու հոծ բազմութիւնը:

Նկատի ունենալով այդ օրուան կարեւորութիւնը հաւատացեալի կեանքին մէջ

Թեմիս Առաջնորդ
ՆՈՐՎԱՆ ԱՐՔ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Կ Ո Չ կ'ուղղէ
Ֆրանսահայ Թեմի բոլոր զաւակներուն
2008Թ. Սեպտեմբեր 26էն մինչեւ Հոկտեմբեր 3
մասնակցելու
ՄԻԱՄՆԱԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ՝ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾԻՆ,
մեր աղօթքը բերելու
Ս Ո Ւ Ր Բ Մ Ի Ւ Ռ Ո Ն Ի Օ Ր Հ Ն Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

Ուխտագնացութիւնը կը կազմակերպուի Ֆրանսահայոց Թեմի Առաջնորդարանին կողմէ:

Յաւելեալ տեղեկութեան համար դիմել տեղի ձեր հոգեւոր հովիւներուն և հոգաբարձուներուն, կամ Ֆրանսահայ Թեմի Առաջնորդարան՝ 01.43.59.67.03 թիւէն:

Մ Ե Ծ Պ Ա Հ Ք

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 27
ԻԴ. օր մեծ պահոց
ՄԻՋԻՆՔ
Հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 2
Ե. Կիրակի Քառասնորդաց
«Դատաւորի Կիրակի»
Գիշերային եւ Առաւօտեան Արեւագալի ժամերգութիւն, պատարագ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 5
ԼԱ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 7
ԼԳ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 9
Զ. Կիրակի Քառասնորդաց
«Գալստեան Կիրակի»
Գիշերային եւ Առաւօտեան Արեւագալի ժամերգութիւն, պատարագ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին:

***

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 29
ԻԶ. օր Մեծ Պահոց
Միասնական հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 19ին:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հսկումի ժամերգութիւններ ժամը 17.30ին

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 27
Մ Ի Ջ Ի Ն Ք
Ս. Գէորգ եկեղեցի (Սէն Լու)
Քարոզիչ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՅ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 29
Ս. Յակոբ եկեղեցի (Պլ. Օտտօ)
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Ի գիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփ Շրջանի հայ հասարակութեան՝ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 5ին, հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով. -

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 27
Արեւագալի ժամերգութիւն՝ ժամը 10.30ին:
Հսկում՝ ժամը 17ին:
Հսկումի ժամերգութիւններ տեղի կ'ունենան նաեւ՝
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 5ին,
ՉՈՐԵՔԱՇԲԹԻ, Մարտ 12ին:

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ:
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8.45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9.45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին,
Քարոզ եւ հոգեհանգիստ՝ ժամը 11.45ին:

ESPOIR POUR L'ARMÉNIE

VOYAGE EN ARMENIE ET AU KARABAGH
DU 6 AU 16 JUILLET

Logement en hôtel 3 étoiles en pension complète
Visite des sites historiques de l'Arménie et du Karabagh
— Lac Sevan, Khor Virab, Guéghard, Garni, etc... —

Prix 1550 euros
Serge Kurkdjian, tél. : 04 91 77 23 44
E-mail : serge@kurkdjian.org
www.espoirpourlarmenie.org

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27
MERCREDI
27 FEVRIER
2008

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.904 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 83e ANNEE — N° 21.904

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ՀԱՄԱԽՄԲՈՒԵԼՈՒ ԿՈՉԵՐ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՐԿՐԱՊԱՀՆԵՐՈՒ ՊԱՌԱԿՏՈՒՄ

Երեւանէն եկող ամբողջ երկիրը ցոյցի հսկայական հրապարակի մը վերածուելու նշաններ ցոյց կու տայ. սակայն այս անգամ այդ նշանները միայն մտահոգիչ են, բաները ըլլալով վտանգաւոր անկայունացման հեռանկարի մը, տըգեղ ու վարկաբեկող մրցակցութեան մը: Լեւոն Տէր Պետրոսեանի շարունակուող շարժումին զուգահեռ, գանազան շրջաններու մէջ տեղի կ'ունենան Ս. Սարգսեանի ի նպաստ ցոյցեր: Նաեւ Փետր. 25ի ուշ երեկոյեան Հայաստանի հեռատեսիլը յայտարարած էր թէ այս վերջինին զօրակիցները մեծ ցոյցի մը կը պատրաստուէին յաջորդ յետմիջօրէին, Հանրապետութեան հրապարակին վրայ: Նոյն օրուան լուրերուն համաձայն Փետրուար 25ին Լ. Տէր Պետրոսեանի հանրահաւաքին մասնակիցներու թիւը իջած էր շուրջ ութ հազարի:

***

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ստեղծուած կացութիւնը լաւագոյնս բացատրող յայտարարութեամբ մը հանդէս եկած է արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան. Փետրուար 25ին ան ըսած է թէ Հայաստանի ներքաղաքական ներկայի վիճակը կրնայ շատ բացասաբար անդրադառնալ երկրին միջազգային հեղինակութեան ու Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտութեան խաղաղ կարգաւորման: Այն դրական պատկերը որուն տիրացած էր երկիրը միջազգային հանրութեան շրջանակին մէջ վերջին խորհրդարանական ընտրութենէն ետք, կրնայ վտանգուիլ, ըստ նախարարին:

«Նոյնիսկ Ազատութեան հրապարակում կազմակերպուած հաւաքները ժողովրդավարութեան դրսեւորում են: Սակայն այս պահին եթէ կարողանանք իրավիճակը ճիշդ գնահատել, վերջ դնել այս ամէնին, միմիանց ձեռք սեղմենք ու մերձեցման գործընթաց սկսենք, ապա հնարաւոր կը լինի պահել ձեռք բերուածը» ըսած է Վ. Օսկանեան, որ կոչ ալ ուղղած է տրագօրէն համախմբուելու:

***

Նոյնիմաստ մտահոգութիւն արտայայտած է Հայաստանի Լրագրողներու միութեան նախագահ Աստղիկ Գէորգեան: «Ինձ խիստ մտահոգում են այս ապակայունացուած վիճակը եւ դրա շարունակական ընթացքը» ըսած է ան, վերջին ծայր անյարիր նկատելով ուսանողութեան ուղղուած դասադուլի կոչերը. աւելցուցած է թէ անոնք հնչած էին 88ին, բայց «այն ժամանակ ուրիշ հակառակորդի դէմ էինք, ուրիշ խնդիրներ ունէինք. էդ ժամանակ հնարաւոր էր ե՛ւ դասադուլ, ե՛ւ գործադուլ, որովհետեւ համաժողովրդական ալիքը պայքարում էր բոլորովին ուրիշ խնդիրների համար»:

Այս համեմատութեան նման տեղին նշում մըն ալ ըրած էր Լ. Տէր Պետրոսեանի նախաձեռնած հանրահաւաքներուն մասին Հ.Յ.Դ. թեկնածու Վ. Յովհաննիսեան. ակնարկելով 88ի օրինակով Լ. Տէր Պետրոսեանի այսօր բարձրացուցած բունցքին, ան ըսած էր թէ Ղարաբաղի շարժումին տեղին էր բունցքը որ ուղղուած էր թշնամիին, իսկ այսօր շարժումը թշնամիի մը դէմ չէր:

***

ԵՐԵՒԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանի քաղաքապետարանը Փետր. 25 թուակիր յայտարարութեամբ մը կոչ ուղղած էր դադրեցնելու չարտօնուած զանգուածային հանրահաւաքները. շեշտուած էին յատկապէս Ազատութեան հրապարակին ցոյցերուն, նստացոյցերուն, անկէ ծայր առած երթերուն խանգարիչ բնոյթը քաղաքին բնականոն առօրեային համար, երթեւեկի խճողումները, գիշերային աղմուկը, մաքրութեան հարցը, եւլն.: Բաներ որոնց առընչութեամբ մեծաթիւ բողոքներ ստացած էին բնակիչներէն:

***

Լ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԸ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԻՆ

Լ. Տէր Պետրոսեան Փետրուար 25ին նամակով մը դիմած է Սահմանադրական ատեանին, տեղեկացնելով որ մտադիր է պաշտօնապէս բողոքել Փետր. 19ի ընտրութեան հրապարակուած արդիւնքներուն դէմ:

***

ԵՐԿՐԱՊԱՀՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՊԱՌԱԿՏՈՒՄԻ ԵՐԵՒՈՅԹ

Երկրապահ կամաւորական միութիւնը որ երկրին պաշտպանութեան կարեւոր յենակներէն է, առաջին օրէն շահարկուեցաւ Լ. Տէր Պետրոսեանի նախաձեռնած շարժումին կողմէ: Յայտարարուեցաւ թ անոր գլխաւոր դէմքերէն շարժումին յարողներ եղած են, եւլն.: Նոյն միութեան կարգ մը անդամներուն մէկ յայտարարութեամբ ակներեւ է պառակտումի երեւոյթ մը: Այդ խմբակը տեսնելով որ առանց վարչութեան որոշումին ոմանք սկսած են զբաղիլ երկրապահի ոչ վայել գործունէութեամբ, ինչ որ անընդունելի եւ երկրին յետագայ զարգացումին համար խոչընդոտ կը նկատեն իրենք, յայտարարուած է թէ վերջ կու տան իրենց անդամակցութեան:

Յայտարարութիւնը ստորագրած են՝ զօրավար-գնդապետ Սէյրան Օհանեանը. զօրավար-հազարապետ Արշալոյս Փայտեանը, զօրավար-հազարապետ Հայկազ Բաղմանեանը, գեներալ – հազարապետ Լեւոն Երանոսեանը, գեներալ – հազարապետ Կամօ Աղաջանեանը եւ բազմաթիւ այլ բարձրաստիճան զինուորականներ:

***

Հ.Յ.Դ.–Ի ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հ.Յ.Դ. Փետրուար 25ին հրապարակած է յայտարարութիւն մը ուր ներկայացուցած է կուսակցութեան կեցուածքը նախագահական ընտրութեան արդիւնքներուն եւ ստեղծուած քաղաքական կացութեան նկատմամբ:

Նախ ըսուած է թէ ընտրարշաւը թշնամական ու ատելութեան, անհանդուրժողութեան եւ սպառնալիքներու գերակայութեամբ տարուեցաւ. հանրութիւնը երկփեղկուեցաւ, մէկ կողմէ՝ իշխանութիւն փոխելու նախկիններու մոլեռանդութեամբ, միւս կողմէ՝ ամէն գնով սեփական դիրքերը պահպանելու ներկաներու ձգտումով: Ապա անդրադարձ եղած է անօրինութիւններուն, կաշառքին, բռնութեան պարագաներու: Այսուհանդերձ, Հ.Յ.Դ. Հայաստանի Գերագոյն մարմինը յայտնած է թէ չի վիճարկեր վերջնական արդիւնքները եւ յաջողութիւն կը մաղթէ նորընտիր նախագահ Ս. Սարգսեանին:

Նոյն ատեն կը պահանջուի կեղծիքներու ամբողջական քննութիւն կատարել, յանցաւորները, պատժել, դատապարտել բռնի ուժով իշխանութիւնը փոխելու մտայնութիւնը, անյապաղ ձեռնարկել Հայաստանի միջազգային վարկը ամրապնդելու, ներքին լարումը մեղմելու քայլերու, եւլն.:

***

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՒ ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Փետրուար 25ին Ազատութեան հրապարակին վրայ ձերբակալուած է «Հանրապետութիւն» կուսակցութեան քաղաքական խորհուրդի անդամ Սուրէն Սուրէնեանց: Նոյն ընթացքին Լ. Տէր Պետրոսեանի շարժումին գործօն հետեւորդներուն եւ նախընտրական կեդրոններու պատասխանատու անձերու տուները խուզարկութիւններ կատարուած են: Այդ պատասխանատուներէն «Հայրենիք եւ պատիւ» կուսակցութեան նախագահ Գառնիկ Մարգարեան եւ Գորիսի նախկին քաղաքապետ Սամուէլ Յարութիւնեան ձերբակալուած են, ըստ Լ. Տէր Պետրոսեանի շրջանակէն տրուած լուրերու:

ԶԷՆՔԵՐ ՅԱՅՏՆԱԲԵՐՈՒԱԾ ՈՒ ԳՐԱՒՈՒԱԾ

Փետրուար 25ին Երեւանի մէջ ոստիկանութիւնը երկու ինքնաշարժ խուզարկած է եւ անոնց մէջ յայտնաբերած փամփուշտներ, ատրճանակ, զմելիներ, դանակ, ինքնաձիգ, փամփուշտարգել բաճկոններ, հակակազ դիմակներ, ռատիօկապի միջոց, եւլն.: Ձերբակալուած են ինքնաշարժերուն մէջ գտնուող անձերը, 9 հոգի:

Քաղաքացիներու լրատուութեան վը-

(Շար.ը Դ. էջ)

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԱՐՈՒԱՆ» ԱԼՊՈՄԸ

Փարիզի «Պետրոսեան» հաստատութեան մէջ Փետր. 25ի երեկոյեան ընդունելութեամբ մը անգամ մը եւս շնորհակալութիւն յայտնուեցաւ Հայաստանի տարուան մասնակիցներուն ու նոյն ատեն ներկայացումը կատարուեցաւ նոյն տարուան նուիրուած ալպոմին: Հրաւիրեալներուն, որոնց մէջ էին քաղաքական դէմքեր, ինչպէս ԼՂՀ ներկայացուցիչ Յ. Գէորգեան, Ա. Սանթինի, մտաւորական հայ եւ ֆրանսացի դէմքեր, կազմակերպուած ձեռնարկներու ստորագրողներ, Ֆրանսայի թեմին առաջնորդը Նորվան արք. Զաքարեան, վեր. Ժ. Միքայէլեան, Մխիթարեան միաբանութեան ներկայացուցիչ Հ. Յարութիւն Պզտիկեան, մամուլի ներկայացուցիչներ, Ֆրանսահայ խորհուրդի նախագահ Ա. Կէօվճեան ու բազմաթիւ ուրիշներ, խօսք ուղղեց տիկին Նելլի Թարտիվլէ. ան տարուան Ֆրանսայի կողմի յանձնակատարն էր ու այդ հանգամանքով թէ՛ կազմակերպչական գործի, թէ կողմնակի բազմաթիւ հարցերու կարգադրութեան, հարթումի բեռը տարած էր: Նախ յիշեց տարուան գլխաւոր մասնակիցները, մեկենասները, ապա ծանրացաւ Հայաստանի ընտրութեան վրայ: Հակառակ նախորդած տարիներու երկիրներուն –Չինաստանի, Պրազիլի– հետ անհամեմատական չափերուն Հայաստան իր 8–9 միլիոն Հայով, բայց մշակութային մեծ հարստութեամբ արժանի նկատուած էր ընտրութեան: Պատրաստութեան 2–3 տարին, ըսաւ Ն. Թարտիվլէ, բաւեց հասկնալու թէ ինչպէս կը պահպանուէր ժողովուրդի մը ինքնութիւնը, առանց իր «տան», երկրին մէջ ըլլալու: Այս յաջողութիւնը Հայերու ունեցած մեծագոյն հարստութիւնը նկատեց ան. ապա ներկայացուց ալպոմը:

Մօտ 200 մեծադիր էջերով պատկերազարդ, գունաւոր, տպաւորիչ հատոր մըն է որ ամէն բան ամփոփած է Հայաստանի տարուան մասին: Յառաջաբանը զոր ստորագրած է Ն. Թարտիվլէ, նաեւ ամէն մէկ բաժնի ներկայացման էջը տրուած են անգլերէն եւ արեւելահայերէն թարգմանութեամբ ալ (բնականաբար սովետական ուղղագրութեամբ):

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՏՈՒԵԱԼՆԵՐՈՎ ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ԿԱՅՔԷՋ ՄԸ

Ազգային Ժողովի օրակարգին նիւթ եղած է համացանցի կայքէջ մը որուն վրայ ամփոփուած են ամբողջ երկրին հայկական եւ յունական դպրոցներուն, տաճարներուն, հրատարակչութիւններուն անունները, հասցէները, հեռաձայնի թիւերը: Հոն տեղ գտած են նաեւ ուսմբ պատրաստելու, զինուորական դաստիարակութեան, հարցաքննութեան թէքնիքներու, թմրեցուցիչի արտադրութեան մասին տեղեկութիւններ:

Նման կայքէջի մը գոյութիւնը յիշեալ փոքրամասնութիւնները բացայայտ թիրախի վերածելու գործօն նկատող երեսփոխաններ հարցումներ ուղղած են վարչապետ Էրտողանի. ուզած են գիտնալ թէ նման կայքէջեր կը հետապնդուի՞ն, քանի՞ է անոնց ստոյգ թիւը, անոնց հետ հաղորդակցութեան արգելքի կամ սահմանափակումի միջոցներ ձեռք առնուա՞ծ են, բաւարա՞ր են անոնք, նկատի առած որ այդ կայքէջերը երկրին ամբողջականութեան, ընկերային խաղաղութեան, հայրենակիցներու կեանքին ու ստացուածքին սպառնալիք են: Ապա պահանջուած է որ իշխանութիւնները վերջ տան նման բնոյթի կայքէջներու գործունէութեան:

***

ՀԱՅԵՐԷՆԸ ՅԱՐԳԻ ԱՊՐԱՆՔ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Պօղազիչի համալսարանէն, Նեւշէհիրի համալսարանէն ետք, Ցամաքային պատերազմական վարժարանն ալ մաս կը կազմէ հայերէնի դասաւանդութեան տեղ տուողներու կարգին: Հոն հայերէն սկըսած է դասաւանդուիլ որպէս ընտրովի լեզու: Դասաւանդութեան համար, ըստ «Մարմարա»յի կը գործածուի «Այբբենարան ընթերցարան» մը եւ 42 էջնոց դասագիրք մը: Նաեւ հայերէն–թրքերէն բառարաններ: Հայերէն սորված կը նըկատուի այն սպան որ մօտ 800 բառ գործածելու կարողութեան տիրացած կ'ըլլայ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

ՅԻՊԷ-Ի ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ ԵԻՍԵԲԻՈՍԻ ՀԵՏ

ՄԱՍՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԵԻՍ. — Չէի գիտեր որ այսքան թունդ հայրենասէր հոգի ունիս։

ՅԻՊԷ — Թունդ՝ այո՛։ Ո՛չ կոյր. կոյրերը տեսողութիւն չունին, կրնան փոս իյնալ։ Իմ ժողովուրդը իրաւունք ունի թունդ կերպով սրբելու, ունի բազմաթիւ հոգեկան, մշակութային հարստութիւններ, բայց հարկ է որ ըլլայ միշտ յստակատես եւ արթուն, վաղանցիկ հրապոյրներու ծուղակը չիյնայ։ Շէնիկը մեզի բաւական խորհրդածելու նիւթ հայթայթեց. կրնա՞ս շարունակել։

ԵԻՍ. — «Ունի երկու եկեղեցի - կը գրէ Թորամանեան - մին Ամենափրկիչ անունով եւ միւսը Ս. Աստուածածին անունով։ Ամենափրկիչը փոքր եկեղեցի է, արեւմտեան կողմէն դուռով, ըստ ամենայնի հնութիւն կը ներկայացնէ, թերեւս Է. դարէն առաջ... հոն գտնուեցան Է. դարու ձեւով գերեզմանաքարերու բեկորներ։ ...Իսկ Ս. Աստուածածնի միայն արեւելեան մասն է մնացեր, գեղացիք 1903 թուականի հին եկեղեցւոյ... կցեր են նոր շինութիւնը» (նոյն, էջ 174-5)։

Իմ այցելած օրս, այս գիւղական եկեղեցին ալ կիսաւեր վիճակի մէջ գտայ, ուր հովիւները կանոնաւոր աշխատանքներ տարած են իրենց ոչխարներն ու կովերը պատսպարելու...։ Մարդիկ յանցանք չունին. երբ պետութիւնը երեսէ բոլորովին ձգած է, գոնէ հովիւները օգտուին։

ԳԱՌՆԱՀՈՎԻՏ

Շէնիկէն չարունակելով մեր վերելքը, հասնելով 2150մ. բարձրութեան, դիմացնիս կը փռուի ընդարձակ գիւղ մը, որուն «հնութիւնը կը յայտնէ հոյակապ եւ հաստակառոյց եկեղեցին, անսիւն, գմբէթաւոր, ոչ ընդարձակ այլ վայելուչ, խաչաձեւ բոլոր ձեւով, աւելի երկայն քան լայն, ոչ սակաւ նման Էջմիածնի Հռիփսիմեանց վկայարանին, բայց նորաձեւ են իր սրանկիւն թեւերը, չորս կիսաբոլոր խաչի թեւերուն մէջ, ճառագայթի նման տարածուած. մեծ բոլորակներուն թեւերու մէջ խորաններ կան եւ բոլոր թեւերուն ծայրերուն վրայ եւ Աւագ խորանին, գմբէթին եզերքը տասը խորշեր կամ պահարաններ կան, ուր կարելի է որմերու մէջէն բարձրանալ եւ անցքերով օժտուած են իրարու մէջ։ Գմբէթը ունի 12 պատուհան, մինչ եկեղեցին 4» (Այրարատ, էջ 134)։

ՅԻՊԷ — Այս մարդը իսկապէս զարմանալի է. ես ուշադիր ամէն անկիւն ուսումնասիրելով հանդերձ չէի կրցած հասկնալ ի՞նչ նշանակութիւն ունին վերի խորշերը, կամ ինչպէ՞ս կապուած են իրարու, քանի այս հոյակերտ տաճարը պարզապէս գլուխ-գործոց մըն է եւ շատ աւելի կարեւոր քան Հռիփսիմէի տաճարը, նոյնատիպ կառոյցները ըմբռնելու համար, քանի որ գրեթէ նորոգութիւն չէ տեսած դարերու ընթացքին. նոյնը չենք կրնար ըսել Հռիփսիմէի տաճարի պարագային։ Այնչափ առանց երբեք հոն ոտք նոխած ըլլալու ի՞նչպէս կրցած է այնքան մանրամասնութիւններ քաղել։

Գառնահովիտի եկեղեցին, 1998ի նորոգութենէն յետոյ, դարձած է լեռներու մէջ անմահական յուշարձան։

ԵԻՍ. — Ես միշտ երազած եմ Լենինի տապալած յուշարձանին տեղը, ուր երկար ատեն անամօթաբար գռեհկական ցից մը տնկուած էր հեռատեսիլի ընդարձակ պաստառով եւ ամէն յիմարութիւն կը բաշխէր Երեւանի եւ Արմենիա պանդոկի օտար հիւրերուն, կանգնել Գառնահովիտի Է. դարու տաճարին հարազատ կրկնօրինակը որ կրնար իր վայելչութեամբ ամբողջացնել Թամանեանի կերտած Հանրապետութեան հրապարակը։

ՅԻՊԷ — Չեմ հասկցած ինչո՞ւ այդ կէտը պարապ կը մնայ։

ԵԻՍ. — Հիմա փէտայիներու եւ ձիաւորներու դարն է. սկսիմ Սասունցի Դաւիթէն, Արգիշտի Ա., Տիգրան Մեծ, Յովհաննէս Բաղրամեան, Գայ, Զօրավար Անդրանիկ, Ասլիրալ Իսակով... քաղաքի պարտէզներուն մէջ, փոքրիկները սարսափեցնող քանի մը արձաններ ալ զետեղուած են՝ Նոյ Նահապետ, Դաւիթ Անյաղթ, Գրիգոր Նարեկացի, հատ մըն ալ Եղեգնաձորի հրապարակին վրայ կը գտնուի՝ Եսայի Նչեցիին նուիրուած։ Խեղճ մարդը եթէ տեսնէր իր յուշարձանը, վըստահաբար կը գղջար աշխարհ եկած ըլլալուն... եւ այսպէս համայնավար շրջանէն մնացած մեծաթիւ յուշարձաններ, ուր ամէնէն զուարճալին Գարեգին Նժդեհին նուիրուած հրապարակն է, բայց պատուանդանին վրայ զետեղուած է թունդ համայնավար երիտասարդ գործիչ մը՝ Սուրէն Սպանդարեան որ բախտն անգամ չունեցաւ Սովետական Հայաստանը ողջունելու...։

ՅԻՊԷ — Կը նկատեմ որ ներկայ իշխանութիւնը շեշտուած յարգանք եւ բարեացակամութիւն ցոյց կու տայ Ամենայն Հայոց Աթոռին հանդէպ։ Ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ ամբողջ երկրի տարածքին, Հայոց Մեծ Լուսաւորիչ Ս. Գրիգորի յուշարձան մը գոյութիւն չունի։ Անոր շնորհիւ է որ «Նոր ազգ» մը ծնունդ առաւ, օտարանալու դուռը հասած հեթանոս Հայաստանին մէջ, որ իր ծնունդին 1700ամեակն ալ մեծ շուքով տօնեց, եւ որուն շնորհիւ ունեցանք այն ամէնը ինչ մեր հպարտութիւնը կը կազմէ՝ գիր, գրականութիւն, արուեստ, ճարտարապետութիւն, պատմութիւն, գրչութիւն, գիտութիւն...

ԵԻՍ. — Ո՛վ Յիպէ... կը կարծէի այսքան երկխօսութենէ վերջ, բան մը հասկցած կ'ըլլաս. ի վերջոյ, ո՞վ էր Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ... Պարթեւ Անակի որդին. ո՛չ ՀՀՇ-ի անդամ էր, ո՛չ ՀՅԴ-ի, ո՛չ ՀՀԿ-ի, ո՛չ ալ հաւատարմօրէն ծառայած սովետական բանակին... ի՞նչ գործ ունի մեր հողին վրայ...։

ՅԻՊԷ — Ես կը խոնարհիմ Վատիկանի մեծահոգի «ժեստին» առջեւ։ Ս. Պետրոսի Մայր տաճարին վրայ կանգնելով մեր Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի արձանը ոչ միայն յարգեց այդ մեծ սուրբը որ մենք քիչ մը անտեսած էինք, այլ ցոյց տուաւ նաեւ յարգանքի բացառիկ նշան մը հանդէպ Հայութեան։

ԵԻՍ. — Օտարները, յատկապէս զարգացած օտարները, միշտ աւելի յարգանք ցոյց տուած են մեր արժէքներուն հանդէպ, քան մենք։ Ես այս կէտը նկատեցի Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարիին առիթով։ Լուվրի մէջ ճաշակով զետեղուած երկու տասնեակ խաչքարեր բիւրաւոր այցելուներու զմայլանքի առարկայ դարձան, մինչ մենք, մեր հարազատ հողին վրայ հազարաւոր խաչքարերու հանդէպ ամենափոքր յարգանք չունինք. կը կոխկռտենք, հոս հոն կը փոխադրենք, կը սեփականացնենք՝ առանձնատուներու պարտէզները զարդարելով, մրոտելով, յաճախ անոնց զոյգ բեկորներուն վրայ խորոված պատրաստելով...

ՅԻՊԷ — Աչքէդ բան չի փախչիր. դարման մը կա՞յ այս բոլորին։

ԵԻՍ. — Արմատական դարմանը կը սկսի դպրոցէն. սէր, յարգանք, մշակել հոգեկան հարստութեան հանդէպ, բացատրել, սիրցնել, առաջնորդել, միայն այն ատեն է որ կը դադրի կերպընկալէ կամ ապակիէ շիշերու եւ զանազան աղբերու գոյութիւնը յուշարձաններու շրջաբակերէն ներս։ Գոմքի մէջ, Վայքի շրջան, մինչեւ իսկ փճացած, ժանգոտած Ժիգուլիի կառք մը նետած էին միջնադարեան եկեղեցիին սրահներէն ներս... կարծեմ քիչ մը շատ է։

ՅԻՊԷ — Եթէ կրթութեան նախարարին ըսածներուն ականջ կախենք, մեր երկրի կրթական եւ աշակերտական մակարդակը մրցունակ է Արեւմտեան երկիրներուն հետ։

ԵԻՍ. — Այդ է պատճառը որ այս տարի կարգ մը կեդրոնական վարժարաններուն մէջ ոստիկանական կայուն հսկողութիւն դրուեցաւ որ ուսանողները գիրար չդաշունահարեն...։ Ոչ թէ Արեւմուտքի այլ Թեքսասի մակարդակ... Երբ ուսանողին խելքը միտքը երգիչ-երգչուհի դառնալ է, եւ դասախարակինն ալ «փող աշխատել - քուէ հաւաքել», արդիւնքը այս կ'ըլլայ։

ՅԻՊԷ — Ի՛նչ գեղեցիկ պիտի ըլլար, երբ ատենին ընտիր պարտէզներ եւ պուրակներ նային մայրաքաղաքին մէջ, փոխան սրճարաններու, զարդարուէին հայութիւնը կերտող անձնաւորութիւններով, սկսելով Մեծն Արտաշէսէն, Տիգրանէն, Արշակ Բ., Տրդատ, Լուսաւորիչ, Վարդան, Ղեւոնդ, Մուշեղ, Աշոտ Ա., Գագիկ Արծրունի, Մանդակունի, Օձնեցի, Սահակ, Մեսրոպ, Մաշտոց կաթ., Նարեկացի, Գր. Պահլաւունի, Շնորհալի, Լամբրոնացի, Սմբատ Սպարապետ, Լեւոն Ա., Հեթում, Մխիթար Սեբաստացի, Չամչեան, Ալիշան, Ինճիճեան, ծիրանաւոր Աղաճանեան, Ներսէս Աշտարակեցի եւ այլն եւ այլն... հայ եւ օտար զբօսաշրջիկը հարց տար թէ ո՞վ են ասոնք, ինչպէս հարցեր կու տանք երբ շրջինք Փարիզի մէջ եւ կանգ առնենք, Մոլիէրի, Կորնէյի, Վոլթէրի, ժան տ'Արքի եւն. յուշարձաններու առջեւ։

ԵԻՍ. — Այս երեւոյթը մեր մակարդակին անդնդախոր ցածութիւնը ցոյց կու տայ։ Հաճիս աչք մը տուր խանութներու եւ վաճառատուներու անուններուն... 100ի վրայ հազիւ թէ մէկ հատ հայերէն անուն գտնես։ Նոյնն է պարագան վարձակառքի ծառայութեանց ընկերութիւններուն։ Գոյնզգոյն կոչումներ միայն.- Վիփ, Ամերիքն, Պոն Վայաժ, Փրակա, Փրէսթիժ, Սան Ֆասօն, Իրիս, Օլիմփիա, Գլէօփաթրա, Տէլթա, Կամմա, Պէթա, Կոզմոս Գլոպուս եւն., եւն... Եւ տակաւին կարգ մը կարեւոր հիմնարկներու պաշտօնական թուղթերը ռուսերէն են, հեռատեսիլի ռուսերէն գովազդներ, հաղորդումներ, երգեր...

ՅԻՊԷ — Չի բաւեր մեր ունեցած չունեցածը ռուսերուն տուինք պարտքի փոխարէն, ամիս մը առաջ շոգեկառքի ընկերութիւնն ալ իրենց յանձնեցինք, մեր միակ հարստութիւնը մեր Մեծասքա՞նչն ալ...։ Ո՛վ Ս. Մեսրոպ օգնութեան հասիր։

ԵԻՍ. — Ասոնք պարզ կեղեւներ են։ Մեր երկիրը օրէ օր բացառիկ աճ կ'արձանագրէ. պաշտօնական տուեալները կարդա՛ որ ուրախանաս. չորս կողմդ դիտէ՛ ի՛նչ հանրախանութներ, ի՛նչ «պութիքներ» կը բացուին, որքա՛ն ապրանք կայ սփռուած խանութներուն մէջ. հոգ չէ թէ թրքական եւ անորակ ըլլան, կա՛ն, կարեւորը՝ աչք կը կշտացնեն։ Աչքով կշտանալն ալ շատ է այս ժողովուրդին. անցեալին ոչինչ կար. հիմա ամէն ինչ...։

(Շար. 10)

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՈՐԲՈՒԿ ՄԸ ԿՈՒՏԻՆԱՅԻ ՓՈՂՈՑՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Կոմիտաս Կուտինայի մէջ Սողոմոնեան մականունով բարեկեցիկ ընտանիքի որդին էր։ Միայն թէ երբ աշխարհ կուգար, 1869, Սողոմոնեան ընտանիքին բախտը խանգարուած էր արդէն, ընտանիքը սնանկացած էր։ Ուստի փոքրիկը աշխարհ պիտի գար սնանկացած ընտանիքի մը երդիքին տակ։ Կոմիտասին կը տրուէր Սողոմոն անունը։ Սողոմոն Սողոմոնեան.

Սողոմոնին հայրը Կուտինայէն Գէորգ Սողոմոնեանն էր, արհեստով կօշկակար, բայց ան երաժշտութիւն շատ կը սիրէր։ Սողոմոնեան ընտանիքի տան մթնոլորտը երաժշտական մթնոլորտ էր։

Սողոմոնին մայրը Թագուհի Յովհաննէսեան Պուրսայէն հարս եկած էր։ Շատ երիտասարդ հասակին ամուսնացած էր ու 16 տարեկան էր երբ աշխարհ պիտի բերէր Սողոմոնը։ Ան ալ յարմարած էր Սողոմոնեան ընտանիքի արուեստի մթնոլորտին։ Գէորգ եւ եղբայրը Յարութիւն կ'երգէին Կուտինայի Սուրբ Թէոդորոս եկեղեցիին մէջ, բայց միայն եկեղեցական երգերով չէին գոհանար, անոնք կը նուագէին ու կ'երգէին նաեւ գուսանական երգեր։

Գէորգ քաղաքին ամէնէն զուարթ մարդը կը նկատուէր: Բայց կինը մելամաղձոտ ու տխուր էր, տխուր ու հիւանդագին: Ի՛նչ մեղք որ անոնց ամուսնական կեանքը երկար չտեւեց: Թագուհի Սեպտեմբերին աշխարհ բերաւ Սողոմոնը ու յաջորդ տարի Մարտ ամսուան մէջ ալ մեռաւ: Գէորգ, որ արդէն ալքոլամոլութեան հակում ունէր, ինքզինք բոլորովին յանձնեց ալքոլին: Ասիկա առաջին մեծ հարուածն էր զոր Սողոմոն կը ստանար, որովհետեւ իր մօրը մահէն վերջ պիտի մնար անպաշտպան: 11 տարեկան էր երբ հայրը զինքը ղրկեց Պուրսա, մօրենական մեծ մօր ու մեծ հօր քով: Բայց հոն ալ շատ չկրցաւ մնալ, որովհետեւ յանկարծ լսեց որ հայրը մեռած էր: Իր հօրը մահէն անմիջապէս վերջ, անհասկնալի պատճառով մը, որբ տղան դարձեալ Կուտինա ղրկուեցաւ: Ինչո՞ւ ղրկուեցաւ. յայտնի չէ: Սողոմոն Կուտինայի մէջ այլեւս ո՛չ հայր ունէր, ո՛չ ալ մայր: Փողոցներուն մէջ գրեթէ անտէր մնացած էր ու թշուառ կեանք մը կ՚ապրէր: Սողոմոնին մանկութեան ընկերներէն մէկը ապագային պիտի պատմէ որ յաճախ փողոցը կը հանդիպէր Սողոմոնին, անօթի ու թշուառ վիճակի մէջ: Դժուարաւ զինքը տուն կը տանէին: Սողոմոն գիշերները ընդհանրապէս կը պառկէր լուսարարանին մէջ, բարեկամները զինքը կ՚արթնցնէին ու տուն կը ղրկէին: Հօրեղբայրը Յարութիւնն էր որ տէր կանգնած էր անոր, բայց անբաւարար չափով:

Սողոմոնի մանկութեան այս շրջանը անկասկած խորունկ վէրքեր բացած պէտք է ըլլայ անոր հոգեկան աշխարհին մէջ: Բարեբախտաբար Սողոմոնին կեանքը հիմնովին պիտի փոխուէր տարի մը վերջ, երբ Պուրսայի առաջնորդ Գէորգ վրդ. Դերձակեան պիտի որոշէր իրեն հետ միասին Էջմիածին տանիլ այս գեղաձայն փոքրիկը: Դերձակեան վարդապետ Էջմիածին պիտի երթար եպիսկոպոս ձեռնադրուելու համար, եւ իրմէ խնդրուած էր որ իրեն հետ Էջմիածին տանէր որբ, բայց գեղեցիկ ձայն ունեցող տղաներ, եթէ կային այդպիսիներ: Որբուկները պիտի ուսանէին Գէորգեան Ճեմարանի մէջ: Դերձակեան որոշեց իրեն հետ տանիլ Սողոմոնը որ ո՛չ միայն գեղեցիկ ձայն ունէր, այլ նաեւ գիտէր ու կ՚երգէր բազմաթիւ երգեր: Միայն թէ փոքրիկ Սողոմոն հայերէն չէր գիտեր, մէկ բառ իսկ չէր խօսեր հայերէնով: Միայն թրքերէն գիտէր: Ուստի Էջմիածնի մէջ ամէն բանէ առաջ պիտի ստիպուէր հայերէն սորվիլ: Գէորգ Դ. կաթողիկոս շատ սիրած էր Սողոմոնը ու տէր կանգնեցաւ անոր: Բայց մէկուկէս տարի վերջ կաթողիկոսն ալ պիտի վախճանէր ու Սողոմոն կրկին անպաշտպան պիտի մնար, մինչեւ որ մտնէր այս անգամ Խրիմեան Հայրիկ կաթողիկոսի պաշտպանութեան տակ:

Մնացեալը յայտնի է: Սողոմոն շուտով դարձաւ երաժշտութեան սիրահար, ուսանեցաւ, կուսակրօն, հոգեւորական դառնալ ուզեց ու ձեռնադրուեցաւ, ստացաւ Կոմիտաս անունը, գնաց Թիֆլիս, Պերլին, բայց չկրցաւ գտնել այն միջավայրը որ անհրաժեշտ էր իրեն համար, չկրցաւ գտնել այն շրջանակը որ պիտի հասկնար զինքը ու պիտի քաջալերէր անոր երաժշտական տաղանդը: Հակամարտութիւններ ունեցաւ ժամանակակից հոգեւորականներու հետ եւ մեծ յոյսերով անցաւ Փարիզ: Ահա այն քաղաքը ուր պիտի ուզէր մնալ ու ստեղծագործել: Բայց այստեղ ալ պատահեցաւ այն ինչ որ Կոմիտաս վարդապետին համար պիտի ունենար ճակատագրական կարեւորութիւն: Փարիզի Հայոց եկեղեցին նոր կառուցուած էր այդ շրջանին ու Կոմիտաս ուզեց երգչախումբի վարիչ նշանակուիլ հոն: Ինչ մեղք որ եկեղեցւոյ պատասխանատուները չկրցան ստանձնել Կոմիտասը պահելու ծախսը: Եթէ կարենային ընել այդ բանը, անտարակոյս Կոմիտաս պիտի մնար Փարիզի մէջ, պիտի չստիպուէր վերադառնալ Ս. Էջմիածին, մանաւանդ հոնկէ ալ երթալ Պոլիս ու հոն վերջին հաշուով դառնալ 1915 թուականին տարագրուած մտաւորական-արուեստագէտներէն մէկը:

Փարիզէն վերջ Կոմիտաս անգամ մը եւս վշտաբեկ ու բեկուած սրտով վերադարձաւ Էջմիածին: Տխուր էր, բայց չէր գիտեր թէ ինչեր կը սպասէին իրեն:

Ռ. Հ.

2008-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁՆԵՐ, ՏԱՐԵԼԻՑՆԵՐ

Պոլսոյ "Ժամանակ" օրաթերթին Յունուար 28 եւ 29ի թիւերուն մէջ Սեւան Տէյիրմէնճեան "Յիշելով յոբելեար գրագէտները" խորագրով նոր ցանկ մը ներկայացուցած է. հոն տեղ գրաւած են անուններ որոնց ծննդեան կամ մահուան կլոր տարեդարձները, տարելիցները կը զուգադիպին 2008ին:

Կը քաղենք առաւել կարեւորները:

* * *

◆ ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ (1908 - 1984) – Ծննդեան 100ամեակ Ալիքսանեանի, որ մաս կը կազմէ Պոլսոյ 1925-1950 թուականներու գրական – հրապարակախօսական կեանքին մէջ հասունցած դասուն: 1926-1927 տարիներուն յաջորդաբար ձեռնարկած է շաբաթաթերթերու, կիսամսեայ եւ պարբերական հանդէսներու հրատարակութեան. «Կիթառ» (1928), «Ամսուան գիրքը» (1930), «Պատկեր» նախ որպէս ամսագիր, ապա շաբաթաթերթ (1930-40), «Նոր օր» եւ «Այսօր» (1947-1948): 1950ականներուն անցած է Փարիզ, ուր 1959 – 1960էն մինչեւ իր մահը հրատարակած է «Աշխարհ» շաբաթաթերթը: Ունի գեղարուեստական էջեր՝ հրապարակագրութեան առընթեր:

■ ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ (1851 - 1908) – Մահուան 100ամեակն է Արփիարեանի, որ ծնած էր 1851ին, Սամսունի նաւահանգիստը, երբ իր ծնողը՝ Փիլիպպոսն ու Թէնուֆը Ակնի Ապուչեխ գիւղէն կը տեղափոխուէին Պոլիս: Օրթագիւղի Թարգմանչաց վարժարանին մէջ կը ստանայ ան իր նախնական ուսումը, ապա կ՚ուղեւորուի Վենետիկ, ուր կ՚ուսանի Մուրատ-Ռափայէլեանի մէջ, աշակերտելով Հ. Ղեւոնդ Ալիշանին: 1870ին կը վերադառնայ Պոլիս ու կը սկսի աշխատիլ Պատրիարքարանին մէջ, որպէս օգնական–քարտուղար: 1880-1895 թուականներու միջեւ հիմնականին Արփիարեանի խմբագրութեամբ հրատարակուած «Արեւելք», «Հայրենիք» ու «Մասիս» պարբերականներուն մէջ ձեւաւորուեցաւ արեւմտահայ գրականութեան իրապաշտ գրողներու ամբողջ փաղանգը՝ Գրիգոր Զօհրապ, Լեւոն Բաշալեան, Տիգրան Կամսարական, Երուանդ Օտեան, Միքայէլ Կիւրճեան, Երուխանը, Յովհաննէս Թլկատինցին, Ռուբէն Զարդարեանը եւ այլն: 1896ին կը մեկնի արտասահման, ուր ալ կը շարունակէ իր գործունէութիւնը, թէեւ ոչ նոյն ուժգնութեամբ: 1908ին կը նահատակուի՝ Եգիպտոսի մէջ զոհը դառնալով եղբայրասպան փամփուշտներու: Յայտնի գործերն են «Կարմիր ժամուցը», «Մինչեւ ե՞րբ», «Ոսկէ ապարանջան», «Դատապարտեալը», «Երազի մը գինը» եւ այլն: Գեղարուեստականի կողքին ունի նաեւ գրական ուսումնասիրութիւններ եւ ընդարձակ յօդուածներ, նուիրուած շրջանի գրականութեան դէմքերուն ու ինչ-ինչ խնդիրներուն:

*◆ ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ (1868-1943) Ծննդեան՝ 140ամեակ, մահուան՝ 65ամեակ: Ծնած է Սկիւտար, ծագումով բալուցի ընտանիքէ մը: Յաճախած է Պէրպէրեան վարժարանը: 1884ին միացած է Արփիար Արփիարեանին եւ անոր ղեկավարութեամբ աշխատակցած՝ «Արեւելք»-ին ու «Մասիս»ին: Հայ գրականութեան իրապաշտ սերունդի գլխաւոր ներկայացուցիչներէն է ան: 1889ի վերջերուն կ՚անցնի Փարիզ, ուրկէ Պոլիս կը վերադառնայ 1891ին: Կը դառնայ Արփիարեանի օգնականը՝ այս անգամ «Հայրենիք»ին մէջ: 1896ին ուրիշ հայ մտաւորականներու հետ կը հեռանայ Պոլիսէն: Արփիարեանի հետ Լոնտոնի մէջ կը մասնակցի Վերակազմեալ Հնչակեան կուսակցութեան հիմնումին եւ կը դառնայ խմբագիրը կուսակցութեան գրական կիսամսեային՝ «Նոր կեանք»ին, մինչեւ 1897: Ան այդ թուականէն վերջ կը լքէ գրականութիւնը ու կը նուիրուի առեւտրական գործունէութեան: Ազգային հասարակական պաշտօններ ալ կը վարէ. 1922ին կը դառնայ Ազգային պատուիրակութեան խորհրդականը, 1923ին կը նշանակուի Հայ գաղթականաց Կեդրոնական յանձնաժողովի ընդհանուր քարտուղար եւ Հայկական բարեգործական ընդհանուր միութեան Կեդրոնական վարչութեան աշխատակից: Ունի պատմուածքներ, նորավէպեր, յուշագրական գրութիւններ, հրապարակախօսական յօդուածներ:

(Շար. 1)

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

ԵԳԻՊՏՈՍՈՎ ՍԱՆԹ–ԱԿԱԹԱ

– Ատտուա՛ծ իմ, իսկ ես այնպէս ըսպասում էի դրան: Խնդրում եմ, հայրիկ, տուն վերադառնանք Իտալիայով, Գէթ մի անգամ տեսնեմ Վէրտիին:

...Միլանի գնացքը մօտեցաւ Ֆիորենցուոլա-Արտա կայարանին: Դրանից յետոյ մինչեւ Վէրտիի Սանթա–Ակաթա դաստակերտը, պէտք էր գնալ ձիով: Ժաննան հետաքրքրութեամբ դիտում էր Լոմպարտիայի համայնապատկերը: Շուրջն ամէնուրեք դեղնին էին տալիս հնձած արտերը: Ամայի դաշտերի արանքում տեղ–տեղ երեւում էին հաստաբուն կնձնիներ, դաստակերտներ, պանրի գործարաններ...

– Ահա սինեոր Վէրտիի ձիաբուծարանը: Լաւ ձին նրա թուլութիւնն է,– ցոյց տուեց կառապանը հեռւում կանգնած շինութիւնը,– հիմա արդէն շատ չմնաց մինչեւ Սանթ-Ակաթա:

Շուտով երեւաց գեղեցիկ այգին, որի միջով ճանապարհ էր գնում մինչեւ մեծ երաժշտի տուն: Բարդիների ծառուղին Ժաննային յիշեցրեց նոյնպիսի մի ծառուղի իրենց Շէյխ–Մամայում(*): Կառքը հասաւ առջեւից գնացող ծերունու յետեւից, որ բրինձ ուտած քայլում էր ծանր աշխատանքից յոգնած մարդու քայլուածքով: Ճակատին քաշած ծղօտէ լայնեզր գլխարկը ստուերել էր նրա դէմքի վերին մասը, բաց թողնելով արեւահարուած քիթն ու սպիտակին տուող թաւ մօրուքը:

– Բարեւ ձեզ, չգիտէք այդեօք տա՞նն է սինեոր Վէրտին,– դիմեց նրան Այվազովսկին, դիպչելով կառապանի թեւին, որպէսզի սա կանգնեցնի ձիերին:

Գիւղացին կանգ առաւ եւ նայեց տարօրինակ այցելուի դէմքին:

– Մի՞թէ այդ դուք էք, սինեոր Այվազովսկի,– ուրախ բացագանչեց նա:– Ողջո՜յն:

Մինչ այդ, կառապանը իջնելով ցած, յարգալից խոնարհումների էր արժանացնում գիւղացուն: Վէրտին նստեց առջեւի նստարանին: Նրա կապոյտ, խորն ընկած աչքերը լցուեցին խանդաղատանքով, հանդիպելով Ժաննայի երջանիկ, զարմացական հայեացքին:

...Ճաշեցին դարաւանդում: Այստեղ էլ մատուցեցին սուրճը: Այվազովսկին տանտիրոջը պատմեց, թէ ինչպէս Գահիրէում բոլորը սպասում էին Վէրտիին՝ երազելով լսել նրա «Այտա»ն, թէ ինչպէս իրենք՝ Ժաննայի հետ միասին, շրջեցին Եգիպտոսով մէկ, գրի առան Ֆէլլահների երգերն ու ապա որոշեցին վերադառնալիս այցելել իրեն:

– Սինեոր Այվազովսկի, ձեզ յետոյ կը բացատրեմ, թէ ինչու չկատարեցի եգիպտական կառավարութեան պատուէրը: Իսկ հիմա ես կը ցանկանայի, որպէսզի օրիորդ Ժաննան մեզ համար երգէր Ֆէլլահների երգեր: Որ օրիորդը երգում է՝ ինձ համար վեր է ամէն կասկածից: Դաշնամուրն իմ աշխատասենեակում է դրուած...

– Մի՛ քաշուիր, երգիր այնպէս ինչպէս տանն ես երգում... – հասցրեց դստեր ականջին շշնջալ Այվազովսկին: – Իսկ Ֆէլլահների երգից յետոյ սինիոր Ջուզէփփէի համար երգիր Ջիլտայի արիան...

...– Շնորհակալութիւն, սինիորինա: -Վէրտին իր գեղջկական կօշտ ափերի մէջ առաւ Ժաննայի քնքոյշ ձեռքն ու համբուրեց: – Ձեր ձայնը, ճիշդ է, դեռեւս կարիք ունի մշակման, բայց այն գեղեցիկ է: Դուք օժտուած էք բնական պէլ-քանթօով: Բայց, օրիորդ, խնայեցէք ձեր ձայնը, դուք վտանգաւոր տարիքում էք, երբ ձայնը կարող է հեշտութեամբ կոտրուել:

Ժաննան ցնծութեան մէջ էր: Ինքը՝ Վէրտին էր գովել նրա ձայնը: Ուզում էր ուրախութիւնից թռչկոտել տեղում, բայց զսպեց իրեն եւ խոնարհ մի ռեվերանս անելով, համեստօրէն նստեց կոմպոզիտորի կողքին:

– Իսկ հիմա ես ձեզ համար կը նուագեմ եւ կ՚երգեմ «Այտա»յից:

Վէրտին անցաւ դաշնամուրի առաջ:

Հնչեց «Արքայական քայլերգ»ը: Առաջին իսկ հնչիւններից Այվազովսկին եւ Ժաննան ամբողջապէս կլանուեցին տխրական մեղեդիով: Նրանց աչքերի առաջ յառնեց Եգիպտոսը, փարաւոնների հինաւուրց երկիրը... Ապա հնչեց Այտայի աղօթքը, ցնծալից Ֆինալը հայրենիք վերադառնալու առթիւ: Յետեւեց Այտայի կարօտակէզ մեներգը: Եւ ի վերջոյ՝ Ամներիսի հոգեկան ողբերգութեան գագաթնակէտը, երբ նա վերջին անգամ նետւում է դէպի Ռատամէսը: Քրմերի թափորը... Ամներիսի ողբը Ռատամէսի ու Այտայի գերեզմանին...

– Ահա այն բոլորն, ինչ մինչեւ հիմա աւարտած է, – ասաց Վէրտին, նայելով ստեղների վրայ փռուած իր խոշոր ձեռքերին:

(Շար. 171)

(*) Շէյխ–Մամա – Այվազովսկու կալուածքը Թէոդոսիայից ոչ հեռու, Ստարի Ղրիմի մօտ:

(Տար. Ա. էջէն)

րայ խուզարկուած է պետական համարանիշով ինքնաշարժ մըն ալ ուրկէ գտնուած է մահակ, ատրճանակ, փամփուշտ: Ձերբակալուած երեք հոգիէն մէկն է պետական եկամուտներու նախկին նախարար Սմբատ Այվազեան:

ՍՓԻՒՌՔԻ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁՆԵՐԷՆ

Մինչ ամբողջ Սփիւռքը արդար մտահոգութեամբ կը հետեւի հայաստանեան զարգացումներուն ու կը մաղթէ որ անոնք անփորձանք վերջ գտնեն, Լոս Անճըլըսի մէջ Փետր. 24ին Լ. Տէր Պետրոսեանի համակիրներ զօրակցութեան ցոյց մը կատարած են: Իսկ Ֆրանսայի մէջ «Սոլիտարիթէ Ֆրանքօ Արմէնիէն»ը Փետր. 25 թուակիր յայտարարութեամբ մը կը դատապարտէ ցուցարարներուն դէմ կիրարկուած բիրտ միջոցները, կը պահանջէ անհիմն պատճառաբանութիւններով ձերբակալուածներու անմիջական ազատ արձակումը:

Ֆրանսական մամուլը, որ ընդհանրապէս ժլատ գտնուեցաւ Հայաստանի նախագահական ընտրութեան առթիւ, բացառութիւն մը արձանագրեց Փետր. 25ին: Արդարեւ, այդ թուականի «Լիպերասիոն» հսկայ նկար մը հրատարակած էր Երեւանի մէկ ցոյցէն, որու մասնակցած են 50 հազար հոգի (Տարաթ, Փետրուար 23ին): Նկարին ընկերացող արձագանգին մէջ, թերթը կ'ըսէ թէ սեւ եւ գիշեր ցոյցեր տեղի կ'ունենան Լեւոն Տէր Պետրոսեանի կոչին ի պատասխան եւ որոնց ընթացքին խնդրոյ առարկայ կ'ըլլան նախագահական ընտրութեան արդիւնքները:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ գիները, մանաւանդ սննդեղէնի ճիւղին մէջ, յարաճուն յաւելում կը կրեն եւ համեմատութիւնները ըստ ապրանքներու 5%էն 48%ի հասած են Նոյեմբերէն ի վեր: Յաւելումները 20%ի հասած են կաթնեղէնի ապրանքներուն համար եւ մինչեւ 45%ի բարձրացած են խմորեղէնի: Նախարարապետը տեղեկատուական նիստ մը գումարեց Փետրուար 25ին, շահակից նախարարներու հետ, ուր որոշուեցան խիստ միջոցներ ձեռք առնել եւ հետապնդումներ կատարել, ճշդելու համար թէ ուրկէ՞ կու գան այդ յաւելումները: Գլխաւոր յաւելումները կրած են մածունը եւ ժամպոնը:

Ն. ՍԱՐՔՈԶԻ երկար հարցազրոյց մը ունեցած է «Փարիզիէն» օրաթերթի ընթերցողներու հետ, Էլիզէի մէջ, Փետրուար 25ին: Հարցազրոյցը գրաւած է թերթին յաջորդ օրուան թիւին երեք ամբողջական էջերը: Հոն, Սարքոզի կը խոստովանի նաեւ որ Հողագործութեան ցուցահանդէսին աւելի լաւ ըրած կ'ըլլար չպատասխանելով այն այցելուին որ մերժած էր ձեռքը սեղմել, «չաղտոտելու համար», բայց կը գտնէ նաեւ որ նախագահը մէկն է զոր կարելի է նախատել: Բայց, միւս բոլոր հարցումներուն առթիւ, Սարքոզի չի ծածկեր իր գոհունակութիւնը:

Հ. ՏԻՆՔԻ սպանութեան դատավարութիւնը Փետր. 25էն յետաձգուած է Ապրիլ 28ին: Պոլսոյ Պատժական ատեանին դոնփակ նիստին պահանջուած է որ ամբաստանեալները աւելի խոր հարցաքննութեան ենթարկուին: Ոճիրը դրդելով ամբաստանուած Ե. Հայալ մերժած է ահաբեկչական կազմակերպութեան մը պատկանելուն ըմբռնումները. իսկ ուրիշ ամբաստանեալ մը տուժակիր կողմին փաստաբաններուն բոլոր հարցումներուն «չեմ գիտեր, չեմ յիշեր» պատասխանած է: Փետր. 25ի դատավարութեան ընթացքին ոճրագործը հայհոյած է Տինք ընտանիքին փաստաբանին. իսկ Ե. Հայալի փաստաբանը «կատղած Հայ» որակումով հակազդեցութեան պատճառ եղած է:

«ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԼԻԿԱ»ն յայտարարութեամբ մը կոչ կ'ընէ «պահպանելու Հանրապետութեան աշխարհական բնոյթը», քանի շատեր դժգոհ են եւ մտահոգ Սարքոզիի յայտարարութիւններէն կրօնքը պաշտպանելու: Այն տպաւորութիւնը կայ որ խնդրոյ առարկայ կ'ըլլայ 1905ի օրէնքը որ կը հաստատէ Պետութեան եւ Եկեղեցւոյ բաժանումը: Այդ օրէնքը իր առաջին յօդուածով կ'ըսէ.– «Հանրապետութիւնը կ'ապահովէ խղճի ազատութիւնը: Կ'երաշխաւորէ պաշտամունքի ազատ կիրարկումը»:

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԱՐԱՄ Ա. Կաթողիկոսը Փետր. 25ի նամակով մը շնորհաւորած է Կիպրոսի Հանրապետութեան նորընտիր նախագահ Տ. Քրիսթոֆիասը:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ռոզի Ալէքսեան 200 եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր եղբօր՝ Ներսէս Ալեքսեանի մահուան քառասունքին եւ քրոջ՝ Էլիզաբէթ Ալեքսեանի մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Արշակ Ջամալեան» մասնաճիւղի անդամուհիները սրտանց ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհիներ Մարի եւ Ռոզ Գալուստեանի իրենց մօր՝ Տիկին Արաքսի Գալուստեանի մահուան առթիւ:

□

MARSEILLE

La Section «Sossé Mayrig» de Marseille-Ville organise une sortie
le **Samedi 1er mars**
«UNE JOURNEE EN PROVENCE»
au Domaine du Grand Servan près de Tarascon.

Visite de l'exploitation d'oliviers, apéritif sur place, déjeuner à l'Abbaye de St-Michel de Frigolet, visite guidée du Chateau de Barbentane.

Rendez-vous à l'église arménienne de Beaumont à 8h45. Départ du car à 9h. Retour vers 18h.

Coût total de la journée : 50 euros.

Inscriptions :

— Denise Pietri : 06 80 74 59 20
— Odette Djolakian : 06 16 96 40 26.

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ – ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

– ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 28, ժամը 21ին
ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԵՐԸ
ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ
Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տուն (12–14, ռիւ Սէն–Պազիլ):

– ՇԱԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 12, ժամը 15.30ին
ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԵՂԵՌՆԸ
ՍԿՍԱԾ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵՆԷՆ
Կեդրոնական դահլիճին մէջ (26, ռիւ Թրուայոն, Սեւր):

– ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 20, ժամը 20.30ին
ՄԵՐ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿՈՐՈՒՍՏԸ, 1894–1925 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒՆ
Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ Ժողովրդապետութիւն, (26 ռիւ Սիպիէ, 13001):

– ՇԱԲԱԹ, ՄԱՅԻՍ 24, ժամը 15ին
ԺԹ. – Ի. ԴԱՐԵՐՈՒ
ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՆՑՔԵՐԸ
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ
Կեդրոնական դահլիճին մէջ (Սեւր):
դասախօս՝ Հ. Ե. ՊՋՏԻԿԵԱՆ

– ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՄԱՅԻՍ 5, ժամը 20.30ին
ՇԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀՈԳԵՒՈՐ ՏԱՂԵՐՈՒ ԾԱԳՈՒՄԸ ՀԱՅ ԾԷՍԻՆ ՄԷՋ
Հ. ՎՐԹԱՆԷՍ ՎՐԴ. ՈՒԼՈՒՀՈՃԵԱՆ
(Վենետիկէն)
Կեդրոնական դահլիճին մէջ (Սեւր):

Les Activités du Mois de Mars
du Centre Culturel Sahak-Mesrop de Marseille

Directeur : Khatchig YILMAZIAN

CONCERT

du Chœur Arménien de Marseille
SAHAK-MESROP
Vendredi 7 mars à 21 heures
à l'Abbaye Saint-Victor

Direction : Kh. YILMAZIAN
Au piano : Juliette YILMAZIAN
Solistes : Ani Conquet — Antranik Minassian — Noubarig Derminassian

Au programme :
Komitas — Dikranian — Ganatchian — Aprikian — Ekmalian . . .

— P.A.F. : 20 euros —

Réservatons : Centre Culturel Sahak-Mesrop
☎ 04. 91. 77. 84. 70

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 2
Ե. Կիրակի Քառասնորդաց
«Դատաւորի Կիրակի»
Գիշերային եւ Առաւօտեան Արեւագալի ժամերգութիւն, պատարագ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 5
ԼԱ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 7
ԼԳ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 9
Զ. Կիրակի Քառասնորդաց
«Գալստեան Կիրակի»
Գիշերային եւ Առաւօտեան Արեւագալի ժամերգութիւն, պատարագ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Փետրուար 29
ԻԶ. օր Մեծ Պահոց
Միասնական հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 19ին:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հսկումի ժամերգութիւններ ժամը 17.30ին

ՈՒՐԲԱԹ, Փետրուար 29
Ս. Յակոբ եկեղեցի (Պլ. Օտտօ)
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Ի գիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփ Շրջանի հայ հասարակութեան՝ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 5ին, հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով. –

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 5ին,
ՉՈՐԵՔԱՇԲԹԻ, Մարտ 12ին:

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ:
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8.45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9.45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին,
Քարոզ եւ հոգեհանգիստ՝ ժամը 11.45ին:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR FAMILIAL A BELLEFONTAINE

organisé par la Section Archalouis Tathéossian de Paris
du 2 au 9 mars

Ambiance arménienne et familiale assurée
Venez, avec vos enfants, petits-enfants ou amis
Rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre

Renseignements et inscriptions auprès de
Araxie 01 39 83 71 19 (19h00 à 21h00)
Alice 01 42 93 03 56 (19h00 à 21h00)

□

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Candidatures à adresser à

CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : **31 mars**

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 28
JEUDI
28 FEVRIER
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·905 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 83e ANNEE — N° 21·905

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՑՈՅՑԵՐՈՎ ՅԱԳԵՑԱԾ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Ռ· ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ԵԼՈՅԹԸ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Փետր· 26ի օրը Հայաստանի լարուած մթնոլորտը չեղոքող գլխաւոր երեք ազդակով յատկանշուեցաւ: Հանրապետութեան հրապարակին վրայ տեղի ունեցաւ վարչապետ ու ընտրութեան յաղթական Ս· Սարգսեանի համախոհներուն հանրահաւաքը, մինչ Ազատութեան հրապարակին վրայ կը շարունակուէր Լ· Տէր Պետրոսեանի կողմնակիցներուն տեւական բնոյթ առած շարժումը· նոյն օրը հեռատեսիլի ելոյթ մը ունեցաւ նախագահ Ռ· Քոչարեան:

***

Ս· ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔԸ

Սումգայիթի խժդժութեան տարելիցին առթիւ զոհերու յիշատակին պահուած վայրկեանի մը լռութենէն ետք Ս· Սարգսեան շնորհակալութիւն յայտնած է զինք ընտրողներուն, խոստանալով ամէն բան ընել լուծելու համար երկրին առջեւ ծառացած խնդիրները:

«Այսօր հաւաքուել ենք բժշկելու այն վէրքը որ մեր ժողովրդի մարմնի վրայ բացեցին ընտրութիւնները: Պէտք է յաղթահարենք այս փորձութիւնը, պէտք է կարողանանք այնպէս անել որ այս վէրքն էլ արագ սպիանայ» ըսած է ան, ապա հաստատած որ մանրամասն վերլուծութեան կ'ենթարկուին ընտրարշաւի փուլին թեկնածուներուն արտայայտած բոլոր քննադատութիւնները:

Նոյն ելոյթով վարչապետը կարեւոր կոչ մը ուղղած է ընտրութեան իր բոլոր մրցակիցներուն, ըսելով· –

«Եկէ՛ք համագործակցենք: Ընդհուպ մինչեւ կոալիցիոն կառավարութեան ձեւաւորում: Նպատակներիցս մէկն է՝ օգտագործել բոլոր կառուցողական, հիմնակազմիչ ուժերին, ի նպաստ Հայաստանի զարգացման»:

Ակնարկելով Լ· Տէր Պետրոսեանի համախոհներուն տարած գործունէութեան, ան «հասարակութեան բաժանման ու տրոհման» երեւոյթ որակած է զայն, կոչ մըն ալ ուղղելով բոլորին՝ «անկախ իրենց քաղաքական հայեացքներից, անկախ իրենց գաղափարախօսական մօտեցումներից, յաղթահարել մեր ժողովրդի միջեւ մտցուած այս արհեստական բաժանումը»: «Մի՛ մոռնաք որ միւս հրապարակում հաւաքուածները մեր քոյրերն ու եղբայրներն են» ըսած է ան:

Շեշտելով թէ «2008 թուականի նախագահական ընտրութիւններն այլեւս պատմութիւն են», Ս· Սարգսեան ըսած է թէ կը յարգէ խօսքի ազատութեան, հանրահաւաքներու, բողոքի իրաւունքները, բայց առիկա չի նշանակեր զրպարտութեան եւ հայհոյանքի, մայրաքաղաքի կեանքը կաթուածահար ընելու ազատութիւն, սահմանադրական իրաւունքներու ոտնահարում:

Հակառակ տեղացող ձիւնախառն անձրեւին, մասնակիցները քանի մը ժամ մնացած եւ ունկնդրած են նաեւ երգիչ-երգչուհիներու ելոյթները:

***

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ՑՈՅՑԸ ԵՒ ԵՐԹԸ

Գրեթէ նոյն ժամերուն Ազատութեան հրապարակին վրայ շարունակուած է Լ· Տէր Պետրոսեանի նախաձեռնած տեւական ցոյցը ուր ընթացքին ելոյթ մը ունեցած է Ս· Դեմիրճեան եւ կոչ ուղղուած է երեսփոխաններուն որ լքեն խորհրդարանը, այն տրամաբանութեամբ որ օրինաւորութիւնը այսուհետեւ Օփերայի հրապարակին վրայ կեդրոնացած է...: Հոնկէ երթով մը ցուցարարները «Մի՛ացո՛ւմ», «Պայքա՛ր, պայքա՛ր», «Լեւո՛ն, Լեւո՛ն», եւ «Սերժի՛կ հեռացի՛ր» լոզունգներով Մաշտոցի պողոտայէն իջած են Ամիրեան, դիմելով Հանրապետութեան հրապարակը, ուր Ս· Սարգսեանի հանրահաւաքին հետեւողները կը սկսէին խմբուիլ:

Այդ երթը շատերուն մօտքին մէջ յարուցած է վախցնող հարցումը թէ «օրինաւորութեան» նկրտողները ամէն գնով հետամուտ չէ՞ն բախում մը սանձազերծելու ժողովուրդին երկու հատուածներուն միջեւ: Բարեբախտաբար օրը աւարտած է առանց միջադէպի:

Ազատութեան հրապարակին վրայ Փետրուար 26ի ցոյցին ներկայ գտնուած են նախորդ օրը հսկողութեան տակ առնուած «Հայրենիք եւ պատիւ» կուսակցութեան նախագահ Գ· Մարգարեան ու Գորիսի նախկին քաղաքապետ Ս· Ցարութիւնեանը:

Հոն պարզուած են ուկրանական եւ գերմանական դրօշակներ, ամերիկեան երաժշտութիւն եւ քոչարին կ'ընկերանան ներկաներուն, «Լեւոն Տէր Պետրոսեան խաղաղութեան լոյսը» արձանագրութեամբ պաստառներով: Չէ մոռցուած Ղարաբաղեան շարժումի ցոյցերու խորհրդանիշ չեփորն ալ որ ինքնին կը բաւէ շահարկումի տրամադրութիւններու մասին վկայելու:

Փետր· 26ին Լ· Տէր Պետրոսեան կոչ ուղղած է հացադուլին վերջ տալու:

Լ· Տէր Պետրոսեանի նախընտրական կեդրոնի մամուլի քարտուղար Ա· Մուսինեան յայտնած է Փետր· 26ին թէ դիմած են Սահմանադրական դատարան, պահանջելով որ ընտրութեան արդիւնքը անվաւեր հռչակուի:

Նոյն քարտուղարը աւելցուցած է թէ իրենց պայքարը կը շարունակուի ու ամէն օր կ'աւելնայ պետական պաշտօնեաներու թիւը որոնք կը միանան Լ· Տէր Պետրոսեանի: Քննադատած է իշխանութեան հրահանգով ձերբակալութիւնները, բռնութիւնները, խուզարկութիւնները, նաեւ հացադուլի դիմածներուն համար Ազատութեան հրապարակ օգնութեան կառքեր չղրկելու կեցուածքը: Քաղաքապետարանը պատճառաբանած է թէ ազատ կառքեր չկան:

***

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ԱՇՏԱՐԱԿԸ ԳՐԱՒԵԼՈՒ ԱՌԱՋԱՐԿ

Փետր· 26ին Ազգային ապահովութեան մամուլի կեդրոնը հաղորդագրութեան մը նիւթ ըրած է տեղեկութիւնը թէ Լ· Տէր Պետրոսեանի հանրահաւաքին հեռատեսիլի աշտարակը, Հանրային հեռատեսիլի ընկերութիւնը գրաւելու եւ ուղղակի հաղորդում կատարելու տարբերակներ քննարկուած են: Այդ առընչութեամբ հսկողութեան տակ առնուած է Կարէն Տէր Ստեփանեան որ հանրահաւաքին բացատրած է թէ պէտք է երթան դիմեն հեռատեսիլի Նորքի աշտարակը: Ան ըսած թէ աշտարակը կը պահպանուի միայն 2–3 ոստիկանի կողմէ եւ կարելի է առանց դժուարութեան ներս մտնել·եւլն·:

***

Ռ· ՔՈՉԱՐԵԱՆ· – «ՄԵՐ ՀԱՄԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ՍՊԱՌՈՒԱԾ Է»

Հանրային հեռատեսիլէն տրուած հարցազրոյցով մը ներկայի զարգացումներուն անդրադարձած է նախագահ Ռ· Քոչարեան, Փետր· 26ին: «Քաղաքական մշակոյթի բացակայութիւն» որակելով յետընտրական կացութիւնը, ան ըսած է թէ հակառակ միջազգային դէտերու գնահատականին, պարտուած կողմը կը մերժէ իր պարտութիւնը ընդունիլ: Ինչ կը վերաբերի քուէահամարին առընչուած բողոքներուն, յայտնած է թէ խնդրոյ առարկայ 156 կեդրոններէն 135-ին մէջ վերահաշուում կատարուած եւ միայն մէկուն մէջ լուրջ ապօրինութիւն արձանագրուած է· այդ կեդրոնին ընտրական յանձնաժողովին ղեկավարն ալ ձերբակալուած է:

«Ժամանակուեն է որ բոլորն սթափուեն ու հասկանան որ զոռպայութեամբ իշխանութեան չեն գալիս» յայտարարած է նախագահը· աւելցուցած է· «Մենք շատ համբերատար ենք: Ցանկացած այլ երկրում ոչ մի իշխանութիւն 6 օր անընդմէջ թոյլ չէր տայ չարտօնուած հանրահաւաքներ եւ երթեր: Մեր համբերութիւնը սպառուած է»: Ապա ըսելով որ հանրային կարգուկանոն պահպանողներու համբերութիւնն ալ կրնայ սպառիլ, կոչ ուղղած է Ազատութեան հրապարակը հաւաքուածներուն՝ «չդառնալ գործիք անպատասխանատու քաղաքական գործիչների ձեռքերում: Դա ձեր խաղը չէ, այս պայքարից դուք չէք շահի, միայն կը կորցնէք, եւ կը կորցնի երկիրը»:

***

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երեւանեան մտահոգիչ կացութիւնը յայտարարութիւններ ընել կու տայ քաղաքական կարեւոր դէմքերու խմբաւորումներու:

Փետր· 26ին «Օրինաց երկիր»ի նախագահ ու ընտրութեան թեկնածու Արթուր Բաղդասարեանի կեդրոնին ներկայացուցիչները հրապարակած են յայտարարութիւն մը· անընդունելի համարած են ընտրութեան արդիւնքներուն ուղղուած բողոքներուն նկատի չառնուիլը, քաղաքական գործիչներու ձերբակալութիւնները: Նոյն ատեն ըսած են թէ անընդունելի կը նկատեն նաեւ քուէներու 65%ով յաղթած ըլլալու Լ· Տէր Պետրոսեանի պնդումները եւ ինքզինք նախագահ հռչակելու ընթացքը:

***

ԱԺՄ նախագահը եւս հանդէս եկած է Փետր· 26 թուակիր յայտարարութեամբ մը: Նախ ափսոսանք յայտնած է որ հակառակ ժողովրդավարական, օրինականութեան, արդարութեան գաղափարներով նոր որակի իշխանութիւն ու նոր որակի Հայաստան ունենալու կարելիութիւն կար, ան չիրականացաւ: Ապա ինք ալ ըսած է թէ բազմաթիւ ապօրինութիւններ արձանագրած են ընտրութեան ընթացքին, բայց չեն պահան-

(Շար·ը Դ· էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ Ի ՊԱՏԻՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԹԵՄԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՆՈՐՎԱՆ ԱՐՔ· ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

Հայաստանի դեսպանատունը Փետր· 26 Երեքշաբթի երեկոյեան ընդունելութեամբ մը մեծարեց Ֆրանսայի թեմին առաջնորդ Նորվան արք· Զաքարեանը: Այս առթիւ հրաւիրուած էին համայնքի քանի մը տասնեակ անձնաւորութիւններ, կազմակերպութիւններու, մամուլի ներկայացուցիչներ:

Դեսպան Է· Նալպանտեան շնորհակալութիւն յայտնելով Հայաստանի նորընտիր նախագահին յղուած Նորվան արքեպիսկոպոսի շնորհաւորութեան, ծանրացաւ երեւանեան ծանօթ կացութեան վրայ· բան մը որ արդէն բոլոր մտքերը զբաղեցնող նիւթն էր: Ըսաւ թէ Ս· Սարգսեան նոյն յետմիջօրէին Երեւանի Հանրապետութեան հրապարակի իր հանրահաւաքին համախոհական կառավարութիւն մը կազմելու կոչ ըրած էր ընտրութեան իր բոլոր մրցակիցներուն· բայց կոչը ընդհանուր համաձայնութեան չէր արժանացած:

Ապա դիմելով Նորվան արք·ի, ուրախութիւն յայտնեց Ֆրանսայի թեմին կազմաւորումին, անոր առաջնորդին ընտրութեան· ըսաւ թէ Նորվան արք· 40 տարուան փորձառութեամբ, մտաւորականի ու հոգեւորականի անրասիր կենսագրութեամբ արժանաւորագոյն դէմքն էր առաջնորդի պաշտօնին· յիշեց Իսկի, Լիոնի մէջ անոր տարած եկեղեցաշինական, դպրոցաշինական գործունէութիւնը և մաղթեց որ շարունակուի այսուհետեւ եւս, քանի որ շատ էին ընելիքները եւ ակնկալութիւնները՝ մեծ:

«Դեսպանութիւնը իր ամէն հնարաւորութիւններով ձեր կողքին է, ինչպէս եկեղեցին՝ մեր պետութեան» ըսաւ Է· Նալպանտեան ու Պօղոս առաքեալի ԺՁ· դարու հաւաքածոյ մը նուիրենց օրուան մեծարեային:

Պատասխան ուղերձով մը Նորվան արքեպիսկոպոս շեշտեց հայ ազգային զարգացման մէջ եկեղեցիին դերը, յիշեց աշխարհականներու, աշխարհական սկզբունքներու եեղեցիի կողմէ տրուած տեղը: Ըսաւ թէ թեմական կառոյցի ծրագիրը հրամայականէ մը կը բխէր, կը ձգտէր միասնական աշխատանքի նպատակին: Ներկայի հարցերը շատ էին ու բազմազան, կարելի չէր առանձին ջանքով պատասխանել անոնց:

Անդրադառնալով «Հայաստանի տարւան» նման ծաւալուն ծրագրով կարեւոր ձեռնարկի մը յաջողութեան ու անոր մէջ Է· Նալպանտեանի ներդրումին, խօսքը աւարտեց մաղթանքով որ Հայաստանի պետութիւնը տարուէ տարի բարգաւաճի, ժողովուրդը ապրի բարօրութեան մէջ եւ նորընտիր նախագահը երկիրը առաջնորդէ դէպի անսասան ապագայ:

Ա· Թ·

ՎԱՏԻԿԱՆ

ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉԻ ՅՈՒՇԱՏԱԽՏԱԿԻ ԲԱՑՈՒՄ

Բենեդիկտոս ԺԶ· Փետր· 22ին յատուկ արարողութեամբ մը բացումը կատարած է Գրիգոր Լուսաւորիչի ձօնուած յուշատախտակին: Ներկայ գտնուած է նաեւ հայ կաթողիկէ պատրիարքը Ներսէս – Պետրոս Ժ· Թարմունի: Պապը ոգեկոչած է Լուսաւորիչի ջանքով 17 դար առաջ հայ ժողովուրդին քրիստոնէութեան դարձը, որ խորապէս դրոշմած է անոր ինքնութիւնը:

Պապը աւարտած է իր խօսքը, ըսելով թէ կ'աղօթէն որպէսզի հայ ժողովուրդը իր սքանչելի եւ հիանալի զաւկին միջնորդութեամբ շարունակէ յառաջանալ հաւատքի ճամբէն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

ՅԻՊԷ-Ի ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ ԵՒՍԵԲԻՈՍԻ ՀԵՏ

ՄԱՍՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՅԻՊԷ – Ձեռքիս քարտէսին վրայ, կը տեսնեմ որ Դառնահովիտէն կլոր շրջան մը կատարելով կը հասնինք Սառնաղբիւր:

ԵԻՍ. — Սառնաղբիւրը հրաշալի գիւղ մըն է. Մարալիկ քաղաքէն 7–8քմ. հիւսիս-արեւելք կը գտնուի: Դիրքը գեղատեսիլ է, կլիման՝ ամարանոցային, ջուրը՝ սառնորակ. շուրջ 2500–3000 բնակիչներով, եկած հոն հասած՝ Ալաշկերտի, Կարսի, Մուշի գիւղերէն Պասինէնչի նահանջող գունդին հետ:

Հրապարակին վրայ այր մարդերու բազմութիւն մը, պատի մը եզերքը պպըզած կը ծխեն. մօտեցայ եկեղեցիները ցոյց տալու պատրուակով. կարծեմ սփիւռքահայ տեսած ըլլալու չէին երկար տարիներէ, շուտով դարձանք մտերիմ խօսակիցներ: Բոլորն ալ անգործ էին. ամէնքն ալ մի քանի անասունի տէր, որուն հովիւը առաւօտ կանուխ բարձրացուցած էր մերձակայ արօտավայրերը, մինչ իրենք աննպատակ կը խօսէին օդէն-ջուրէն, սպասելով գարնանային եղանակին, արտերու վար ու ցանքը սկսելու համար:

Կը խօսէին «այն երջանիկ օրերու» մասին երբ ամէնքն ալ գործ ունէին, կը գանգատէին ու կը ծաղրէին մայրաքաղաքէն պարբերաբար եկող գացող խոստումներ բաշխող քաղաքական գործիչները: Ոմանք լրջօրէն հաւատացած կը հակաճառէին, որուն արձագանգը կ'ըլլար. «մի՛ հաւատար ընկեր, փող է ստացել»... կը զգայի որ անվստահութեան, կասկածի մթնոլորտ մը խանգարած էր այս պարզունակ հոգիներուն խաղաղութիւնը: Կորսնցուցած կը թուէին որեւէ հեռանկար բարւոք ապագայի. ոմանք արդէն կ'ապրէին իրենց Ռուսաստան գտնուող զաւակներուն շնորհիւ. մաս մը ծրագիրներ կը մշակէին երկրէն հեռանալու, յիշելով բոլոր անոնք որ հեռացած ըլլալով ժամանակին, լաւ վիճակի մէջ կը գտնուէին...:

Այս է ընդհանուր տրամադրութիւնը հայ գիւղացիին Լոռիէն մինչեւ Մեղրի, որոնց դիմաց անզէն եւ անճրկած կը փորձէի յուսադրիչ լուրեր տալ, իբրեւ թէ լաւատեղեակ աղբիւրներէ իմացած ըլլամ... ի վերջոյ անոնցմէ ամէնէն «ինտէլեկտուալը» ինքզինքը առաջարկեց իրենց գիւղին հնութիւնները ցոյց տալու. եւ սկսանք մեր դէմը գտնուող Ս. Թադէոս եկեղեցէին, կառուցուած 1888ին, եռանաւ պազիլիկ է, շատ սիրուն վերանորոգուած եւ գործող ուր քահանան կը ժամանէ միայն պարբերաբար կրօնական արարողութիւնները կատարելու:

Նոյն շրջանակին մէջ, քչիկ մը վար Ս. Յակոբ եկեղեցիի 5րդ դարու աւերակներն են, ուր յատակագիծը ամբողջութեամբ կ'երեւի, իսկ երրորդ եկեղեցին 1205 թուականի Ս. Կարապետն է, նոյնպէս աւերակ: Ապա բարձրացանք գիւղին վերեւ ուր բնական քարայր մը, խաչով եւ խորանով հինէն ի վեր Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի նուիրուած ուխտատեղին է որ գիւղացիներուն կը շնորհէ զուլալ, յորդառատ աղբիւրը խմելու ջուրի:

Շրջակայքը 15է աւելի բերդաչէնքերու մնացորդներ, գերեզմաններ եւ հին գիւղերու հետքեր կան եւ վեց քմ. դէպի արեւելք, բարձունքին վրայ կայ Ս. Ղազարի նուիրուած եկեղեցի մը Ե.-Զ. դարերէն մնացած, ուր չկրցայ բարձրանալ:

ՅԻՊԷ – Ո՞ւր մնաց Ալիշանի յիշատակած նշանաւոր Հոգեվանքը:

ԵԻՍ. — Գիւղի մուտքին է, բլրակի մը վրայ, մայրուղիէն գալով. մենք լեռնային արահետով գիւղ մտանք:

ՀՈԳԵՎԱՆՔը որ Թորամանեանն ալ կը յիշէ, ափսոսալով որ քայքայուելու վտանգ կ'ապրի, ներկայիս ամբողջովին նորոգուած՝ նորահարսի նման ճիւնապատ շրջանակին մէջ, իր տուֆակերտ կառոյցով ցցուած է մատանիի ընտիր քարի նման: Փոքր արահետով մօտեցայ. նախ աչքիս զարկաւ Ե. դարէն համալիրի մը յատակագիծը խնամքով մաքրուած, տարօրինակ կառոյց մը՝ մէջէ-մէջ դռներով. հաւանաբար Հոգեվանքի հետ կապ ունեցող: Կանգուն եկեղեցին ԺԱ. դարէն է, գրեթէ ոչինչ կորսնցուցած է իր առաջին օրերու գեղեցկութենէն: Ալիշան կը գրէ.– «Հոգեվանքի եկեղեցին կանգուն է, գմբէթաւոր, անսիւն, չորս որմասիւներու կրկնակ կամարներու վրայ բարձրացած, ներքսապէս անթերի եւ անաղարտ է, արտաքսապէս քիչ մը խախտած, կարմրագոյն քարով սալարկուած ... Աւագ խորանին աջ եւ ձախ կողմը ունենալով մատուռներ կամ խորաններ եւ ամէն կողմերէն մէկական լուսամուտ... իսկ արձանագրութիւնները թշնամութեամբ ջնջուած են՝ ոչ հնութենէն...» (Շիրակ, Վենետիկ, 1881, էջ 166–167):

ԼԵՌՆԱԿԵՐՏ

Անցեալին Տիրվանջուղ կոչուած, Հայաստանի հնագոյն եւ բարձրագոյն գիւղերէն մին է, շուրջ 2000 մեթր բարձրութեան վրայ: Ե՛րբ գացեր, ձիւն գտեր եմ հոն: Հաւանաբար ունի ամիսներ ուր ձիւնը կը հալի: Պէմզաշէնէն բաւական կոկիկ ճամբայ մը մեզ կը հասցնէ գիւղամէջ: Առաջին տպաւորութիւն. կը գտնուինք միջոցէ եւ ժամանակէ դուրս վայր մը, նեղ փողոցներով, ուր կարգ մը տուներու սրբատաշ քարերը հարուստ անցեալ մը կը մատնեն. տուն եւ ախոռ մեծ մասով կիսագետնափոր են. սաստիկ ցուրտէն պաշտպանուելու հնագոյն հնարք, զոր Քսենոփոն ալ կը յիշէ այդ կողմերէն անցած տարին: Հակառակ այս պայմաններուն, հոն մօտաւորապէս 1250 անձեր կ'ապրին իրենց դպրոցով եւ եկեղեցիով որուն պատմութիւնը մեզի կը հասնի հեթանոսական շրջանէն: Եկեղեցին նորոգուած է, բայց կը գործածուի որպէս դրացի տունին պահեստանոց: Դպրոցի միակ ուսուցչուհին, Ճեմման, քալելով կ'իջնէ իր բնակարանը 1 քմ. վար գտնուող Պէմզաշէն, հանրակառքի ծառայութեան բացակայութեան պատճառով: Բնակիչներուն մէկ կարեւոր մասը 1915ի գաղթականներ են Ալաշկերտէն, Պիթլիսէն, Մուշէն եւ պահած են իրենց լեռնականի դիմացկունութիւնը: Մանուկները կայտառ են, լաւ սնած եւ գոյնզգոյն ասուիներ հագուած:

Զարմանալիօրէն Ալիշան չի յիշեր Լեռնակերտը, անոր փոխարէն լայն տեղեկութիւններ կը քաղեմ Թորամանեանէն որ կը գրէ.

«Եկեղեցին հաւանօրէն հեթանոսական ծագում ունի: Հիմքը դրուած է անտաշ քարերու վրայ, ինչպէս ուրարտական շրջանին... պատուհան չի ունեցել, հարաւ արեւմտեան եւ արեւելեան կողմին վրայ ուշ ժամանակ բացել են պատուհաններ» (Բ. հատոր, էջ 139):

Իմ ալ տպաւորութիւնս այն եղաւ որ անցեալին հեթանոսական տաճարը վերածուած է եկեղեցիի, պահելով խորանը ուր որ է, առանց արեւելեան ուղղութիւն տալու համաձայն հայկական աւանդութեան:

«Շէնքը անպայման Ե. դարէն պէտք է մնացած լինի, եթէ ոչ աւելի հին... ե՛ւ խոյակները, որմնասիւները, ե՛ւ խարիսխները կատարելապէս նմանութիւններ են Տեկորի... այստեղ ամէն ինչ հնութիւն է: Հիւսիսային կողմը քանի մը յունարէն տառեր կը նշմարուին»: (Նոյն էջ 210): Նոյն դարերու կարգ մը կառոյցներ, ըստ Թորամանեանի, բարձրացած են հեթանոսական տաճարներու վրայ, կամ տեղը: Քրիստոնեայ Հայաստանը օգտագործած է զանոնք իր նոր տաճարներուն համար. վկայութիւնները շատ են: Ան կործանած է մի միայն ատրուշանները, ուր զրադաշտական կրակի պաշտամունքը կը կատարուէր: Ի պատասխան այն բոլոր տեսակէտներուն թէ քրիստոնէութիւնը ոչնչացուցած է մեր հեթանոս մշակոյթը, նախ ո՞ր մշակոյթի մասին կը խօսուի, երբ Հայոց երկնակամարը լեցուած էր Հելլեններէն եւ Պարսիկներէն փոխ առնուած աստուածներով ... միակ հեղինակ Արտաւազդ, որդի Տիգրան Մեծի, գրած է յունարէն ողբերգութիւններ, Յոյներու նման, յունական ներշնչումով... մինչ մեր ամբողջ ազգային, ժողովրդական գրական անգիր հարստութիւնը փրկած է քրիստոնեայ Մովսէս Խորենացի պատմահայրը:

Լեռնակերտ շատ հաւանաբար եղած է ուրարտական եւ նոյնիսկ նախաուրարտական բնակավայր: Այն ինչ գիւղացիները ցոյց տուած են Թորամանեանի, ես չկրցայ ստուգել, ձիւնի համատարած խաւով պատուած ըլլալով շրջակայքը:

Ան կը գրէ. «Գիւղէն մօտաւորապէս մէկ ու կէս քմ. դէպի արեւմուտք հեռանալուց յետոյ, հասանք մի հսկայական բլուրի, որուն գիւղացիք անուանում էին Վարի բերդ: Տարօրինակ տպաւորութիւն գործեց վրաս այս գրեթէ արուեստակեալ սարը՝ օգտուելով սարի դիրքից, մարդկային հսկայական աշխատանք էր գործ դրուած այս սարի շուրջը, սարը երկայնաձեւ դիրք ունի, ստորոտը լայնանիստ, իսկ գագաթը համեմատաբար նեղ. այս սարալանջի վրայ անօրինակ մեծութեամբ որձաքարերով չորս կարգ պարիսպներ են շիներ մինչեւ գագաթը... անհաւասար վիթխարի մեծութեամբ քարեր միմեանց վրայ կուտակուելով ձեւացած են պարիսպները, իւրաքանչիւր պարսպամէջ, որոնք 8-10 մեթր լայնութիւն ունին, միանգամայն հարթուած են, այնպէս որ մի քիչ հեռուից ամբողջ սարը մի եգիպտական աստիճանաւոր բուրգի կամ ասորա-քաղդէական "Զիկկուրա"յի կը նմանի ... յամենայն դէպս այս տեղը արժանի է մանրազնին հետազօտութեան բնորոշելու եւ նմաններից զանազանելու համար»: (Թորամանեան, Բ. հատոր, էջ 245–246):

Գիւղի ծերերը ինծի պատմեցին որ նման կարգ մը քարակոյտեր, որ մարդու գործ էին անտարակոյս, իրենք տարածած, մաքրած եւ հերկած են ափ մը ցորենի սիրոյն:

ՅԻՊԷ – Արագածի հարաւ-արեւելքէն սկսած մեր ճամբորդութիւնը ո՞ր կէտին վրայ կը գտնուի ներկայիս:

ԵԻՍ. — Առաջին օղակի հիւսիսային կէտին վրայ ենք, ուսկից Արարատը չերեւիր:

ՀԱՌԻՃԱՎԱՆՔ

Միջնադարեան Հայաստանեան կարեւոր վարդապետարաններէն մին. հարուստ անցեալով, ճարտարապետական մեծ համալիրով, Արագածի հիւսիսային կողին վրայ, 2015 մեթր բարձր ծովի մակերեսէն, Հառիճ գիւղի աջ ձորագլուխին:

Հառիճ գիւղը, անցեալին Ղփչաղ կոչուած է - մինչեւ 1946 – հակառակ անոր որ բնակիչները միշտ Հայեր եղած են, որոնց վրայ աւելցած են Բասենէն, Մուշէն, Երզնկայէն, Մժնկերտէն եւ Բաբերդէն ժամանած գաղթականները, բնակչութիւնը հասցնելով մինչեւ 1060 հոգիի: Իր մեծագոյն յուշարձանը վանքն է բնականաբար, բայց ունի նաեւ հնախօսական եւ պատմական արժէք ներկայացնող բազմաթիւ հարստութիւններ, երեք քմ. քառակուսի տարածութեամբ գամբանադաշտ մը, եւ 12 հեկտար բրոնզադարեան բնակատեղի, բազմաթիւ շերտերէ կազմուած, սկսած՝ Ք.ա. երրորդ հազարամեակէն մինչեւ Ժ. դար:

(Շար. 11)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ 80 ԱՄԵԱԿ

ԽՕՍՔ ՈՒ ԽՈՀ

Յ. ՓԱԼԵԱՆ

«Համազգային» կրթական եւ մշակութային միութեան ութսունամեակն է: Քսան տարի առաջ, վաթսունամեակի առիթով, կը գրէի որ միութեան մը կամ կազմակերպութեան մը տարիքը հիմ չի կրնար ծառայել գնահատումներու: Բազմաթիւ այլ միութիւններ կան որոնք հաւանօրէն աւելի տասնամեակներ կրնան հաշուել: Բայց ընկալեալ սովորութիւն է կլոր թուականներու առջեւ կանգ առնել եւ դառնալ դէպի ժողովուրդը, հաշուետուութիւն ընել, լսել մանաւանդ, լսուիլ, առանց բաւարարուելու մանր քաղքենիական գովերգութիւններով, այլ խօսքով, կատարուածի կողքին ըսել նաեւ թէ ի՛նչ կարելի էր ընել եւ չէ եղած, ինչ պէտք է ընել, եւ մանաւանդ՝ ինչո՞ւ:

Հակառակ կարգ մը աժան հաստատումներու, մշակոյթը ըլլալով հանդերձ համամարդկային ժառանգութիւն, էապէս ազգային ենթահողի վրայ կը ծնի եւ կը զարգանայ, կը նուաճէ համամարդկային արժէք եթէ ունենայ ոգի եւ որակ: Մշակութային պիտակով ներկայացող թափահարումները, աղմուկը եւ

տնախմբութիւններու հրավառութիւնները չեն նպաստեր մշակոյթի զարգացման, ընդհակառակն, զայն կը վերածեն ամբոխային տրամադրութիւններու հասարակ կերի: Այսպէս, չափանիշ կը դարձնենք «ներկաներու տպաւորիչ համրանքը», փոխանակ գնահատումը ընելու հրամցուածի որակին: Այս տեսակէտէն յատկանշական է «ստաբագիր» հայածնունդներու ստեղծուող աղմուկը... երբ մշակոյթը կը շփոթուի հասարակ քարոզչութեան հետ, կամ կը ծառայէ գաղթականի դեռ տեւող բարդոյթներ դարմանելու:

Համազգայինի պատասխանատուները, եւ ընդհանրապէս մշակոյթի գործիչները - գրողներ, արուեստագէտներ, հրապարակագիրներ, ուսուցիչներ -, անմիջականի գերութենէն պահ մը ձերբազատուելով, քանի մը հիմնական հարցեր պարտին յստակացնել եւ այդ յստակացումէն բխած եզրակացութիւններու լոյսին տակ հետեւիլ մշակութային քաղաքականութեան,– այս բառին ազնիւ եւ ազնուական ըմբռնումով -, ունենալ նախաձեռնութիւններ՝ որոնք չըլլա՛ն միայն տարեվերջի տեղեկագիրի մը նիւթ: Այսինքն, մշակոյթը պատահական երեւոյթ մը չէ, պատահականութիւններով ոչ մշակութային ենթահող կը պատրաստուի եւ ոչ ալ մշակոյթ կը զարգանայ: Ի մտի պէտք է ունենալ այն պարզ տուեալը որ թագաւորութիւններ եւ կայսրութիւններ եկած ու գացած են, ժողովուրդներ ապրած են օտարի տիրապետութեան տակ, բայց մնացած է մշակոյթը, անոնք տեւած են մշակոյթով: Հայութեան պարագան յատկանշական է. տեւած ենք լեզուով եւ մշակոյթով, երբ դարեր շարունակ պետութիւն չենք ունեցած, ենթակայ եղած ենք օտարներու բազմատեսակ տիրապետութիւններուն:

Մեկնելով այս հաստատումներէն, անհրաժեշտ է պարզաբանել սփիւռքեան կացութիւնը եւ Սփիւռքի գոյատեւման առնչուող խնդիրները, առաջին հերթին՝ ազգի համրանքի աւելի քան կէսի որպէս ազգի հատուած գոյութիւնը: Գաղտնիք չէ, մտածողներ եւ ըսողներ կան որ Սփիւռքը դատապարտուած է կորսուելու: Այս գոյութենական խնդրին նկատմամբ լուրջ վերաբերում երբեք չենք ունեցած: Այս մասին կը խօսուի երբ հայերէնի ուղղագրութեան վերականգնման գծով արտայայտութիւններ կ՚ըլլան: Ինչո՞ւ, ինչպէ՞ս, ի՞նչ չընելու պարագային Սփիւռքը կը դատապարտուի անհետանալու: Հարազատ մտաւորականութիւնը եւ մշակոյթի գործիչները, առանց կողմնապաշտութեան, առաջնորդուելով ազգային գաղափարախօսութեան թելադրանքով, պիտի քննե՞ն այս հարցերը, մանաւանդ որ, ինչպէս ուրիշ ժողովուրդներ, մենք եւս կը գտնուինք համաշխարհայնացման յորձանուտին մէջ, զոր չենք ուզեր տեսնել տնտեսական–քաղաքական ճնշումներքեւ եւ տարուելով զգացական հայրենասիրութեան ալիքներով, որոնք կը յառաջացնեն հաւկուրութիւն, կը մղեն անմիջականէն անդին չտեսնելու անհեռանկար վերաբերումներու:

Համազգայինի ութսունամեակը կ՚ըլլա՞յ առիթ, միութեան սահմաններէն անդին, քննելու ազգի եւ մշակոյթի մէկութեան պարզ–բարդ խնդիրները, անոնց երանգները, գերանցելով ճառային–կարգախօսային թափծու տարազները: Ինչպէ՞ս պիտի պահուի ազգային մշակոյթի ինքնուրոյնութիւնը, առանց կեթթոյի մէջ իյնալու. ինչպէ՞ս պիտի ձգտինք որակի: Տարբեր ձեւերով, այս հարցադրումը կ՚ընդգրկէ Հայաստանի Հանրապետութիւնը եւ աշխարհացրիւ հայութիւնը: Համաշխարհայնացման հունին մէջ կը զարգանայ համացանցային անմիջականութիւնը, որ իր ընծայած դիւրութեամբ միօրինակութեան եւ միատեսակութեան կրնայ առաջնորդել, եթէ ազգային ինքնուրոյնութիւնը պաշտպանելու եւ զարգացնելու ուղղութեամբ քայլերու չդիմեն անոնք որոնք ստեղծուող նոր քաղաքակրթութեան մէջ կրնան հարթըւիլ, անհետանալ: Տոկալու եւ տեւելու համար, ազգային գաղափարախօսութեան հասարակաց արժէքներու հիման վրայ նոր ծրագրում անհրաժեշտ է, որ խարխափում չըլլայ, այսինքն՝ ոչ-նպարավաճառային իսկական ղեկավարում-առաջնորդութիւն պէտք է, որպէսզի մեր մասին անցեալով չգրեն օր մը:

Պիտի խօսի՞նք կարգ մը հիմնահարցերու մասին, առանց խուսանաւումներու, առանց տուրք տալու զանազան բնոյթի անվաղորդայն մարդորսութիւններու (prosélytisme): Պիտի քննե՞նք ինչ որ կըրնանք կոչել սփիւռքեան մշակոյթ, Հայերու կողմէ ստեղծուող, ան ունի՞ ազգային բովանդակութիւն եւ ինքնուրոյնութիւն, երբ շրջապատի մշակոյթի նմանակն է, գրականութեան պարագային՝ նաեւ շրջապատի լեզուով: Միշտ ի մտի պէտք է ունենալ ժամանակակից գրող Վասիլիս Ալեքսաքիսի այն ուժեղ մտածումը, իր «Մայրենի լեզուն» - Edition Fayard, 1995 – գիրքին մէջ արտայայտուած, որ «Մենք զաւակներն ենք լեզուի մը»: Երբ մշակութային քաղաքականութեան եւ ընդհանրապէս քաղաքականութեան մասին պիտի խօսինք եւ պիտի գրենք, պէտք է յիշենք Վասիլիս Ալեքսաքիսի մտածումը, այլապէս կը բազմացնենք «ծագումով հայ» կոչուածներու խառնիճաղանճը, որ այլազգի բան դառնալու բաց դռնէն կը խուժէ: «Ծագումով հայ»երու ստեղծած մշակոյթը ո՞ւր կը դասուի որպէս ժառանգութիւն, յաջողութեան, հպարտութեան եւ քարոզչութեան նկատումները ըլլալով այլ մարզի հետաքրքրութիւն:

Ինչ կը վերաբերի Սփիւռքի ստեղծագործական–մշակութային ոլորտին, հարց պէտք է տալ որ Հայերու եւ «ծագումով հայ»երու կողմէ ըստեղծուող լայն առումով մշակոյթը, ունի՞ ազգային բովանդակութիւն, ազգային ինքնուրոյնութիւն, կրնա՞յ ունենալ, առանց անգիտանալու շրջապատը եւ անկէ եկող դրականը, հաղորդակցումը, որ չվերածուին նմանակի, կապկումի: Միշտ պէտք է կրկնել հարցում մը. ո՞ր աւազանին եւ ո՞ւր աւազանին մէջ կը հոսին հայածնունդ անհատներու ստեղծագործութիւնները: Յաճախ կը յիշեմ Ուիլիըմ Սարոյեանը, որ Հայ էր, Հայու ապրումներ ունէր, բայց անգլիագիր էր: Իր գրականութիւնը, ինչ որ ալ ըլլան մեր զգացումները, հայութեան չէր պատկաներ, ամերիկեան է: Բայց նոպէլեան դափնեկիր Իզաակ Սինկէրի գրականութիւնը հրեայ ժողովուրդին կը պատկանի, քանի որ ան գրած է եւրիշ լեզուով, ըսելով եւ կրկնելով որ ինք թերեւս վերջինն է եւրիշ լեզուով գրող, բայց այդ լեզուով պիտի գրէ, եւ բնական է որ համամարդկային ըլլալով հանդերձ, իր գրականութիւնը ունի ազգային հասցէ, ուրկէ կը ճառագայթէ:

Ութսունամեակի «աշխատանոց»ի կրնա՞նք վերածել այս խնդիրները:

Այս մտածումներու ուղիղ գծին վրայ կը ներկայանայ նաեւ կրթական հարցը. դպրոցներ, մանկավարժական հրատարակութիւններ: Իր երեք դպրոցներով – Լիբանան, Ֆրանսա եւ Աւստրալիա –, դասագիրքերով, Համազգայինը ազգային կրթութեան օղակ է, արտայայտութիւնը այն համոզման եւ գիտակցութեան, որ ազգային մշակոյթ եւ ինքնութիւն չեն պահուիր եւ չեն հարստանար առանց դպրոցի: Բայց հոս եւս, պատշաճեցման հրամայականները իրենց զիրենք պէտք չէ պարտադրեն այնքան որ խորքի զիջում ըլլայ, եւ հայկական վարժարանի նպատակը փոխարինուի այլ բանով: Ինչպէս միշտ կրկնած եմ, հայ տղան եւ աղջիկը կեանքի մէջ յաջողելու պէտք է պատրաստել, ուստի անհրաժեշտ են վկայականներու ձեռքբերումը, համալսարան մուտքը, սակայն հայ դպրոցի առաքելութիւնը հայ լեզուի ուսուցումն է, հայ մշակոյթի եւ արժէքներու փոխանցումը, եւ անոր յաջողութիւնը ա՛յս մարզերուն մէջ պէտք է չափել: Հայ դպրոցը պիտի ըսէ նաեւ, երբ իր յաջողութիւններուն մասին կը խօսի, թէ իր շրջանաւարտները կը տիրապետեն հայերէն լեզուին և գիրին, գիտեն պատմութիւն, անկախաբար՝ ձեռք բերուած օտար վկայականներէն: Երբ հայ դպրոցի աշակերտները դասարանէն դուրս կը դադրին հայերէն խօսելէ, կը վկայեն այդ դպրոցի ձախողութեան մասին: Այսօր՝ ութսունամեակ, վաղը՝ հարիւրամեակ: Ի՞նչ պիտի ըլլայ Սփիւռքի հայեցի կրթութեան եւ կրթական կառոյցներու հոլովոյթը յառաջիկայ քըսանամեակին, յիսնամեակին, որպէս մանկավարժութիւն, որպէս ծրագրում:

Որպէսզի ազգային լիցք ունենան հայկական համայնքները եւ ազգը ընդհանրապէս, անցեալի հաշուետուութեան կողքին, առաջնահերթութեամբ պէտք է մտածել քսան կամ յիսուն տարի ետք ըլլալիք հաշուետուութեան մասին, այսինքն այսօր մշակել անմիջականէն անդին վաղուան տեսիլքը, որ չըլլայ աւուր պատշաճի հնչեղութիւններու տարափ, որպէսզի ապագային իրականացած ըլլայ գործը: Որպէսզի «Մէկ ազգ մէկ մշակոյթ» տարազը իմաստաւորուի, հաւատարմութիւններ եւ հարազատութիւնները հարկ է վերականգնել, օրինակ, մաքրազտել հայերէնը եւ վերականգնել բազմադարեան հարազատ ուղղագրութիւնը, առանց յայտարարելու որ այդ հարցը ժամանակավրէպ է, քանի Սփիւռքը դատապարտուած է անհետացման:

«Թուղթով կպցրած» նախաձեռնութիւնները հրապարակին վրայ աղմուկ կը ստեղծեն, նոյնիսկ երբ յաջողութիւն համարուին, անոնք համամշակութային կեր կը հայթայթեն:

Բայց մշակոյթը կը ստեղծուի եւ կը յառաջդիմէ մշակոյթի մարդոցմով: Այս արդէն այլ խնդիր է, որուն քննութենէն պէտք չէ խուսափիլ:

Յ. Պ.

2008-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁՆԵՐ, ՏԱՐԵԼԻՑՆԵՐ

◆ ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ (1878-1943): Արեւմտահայ մեծագոյն գրագիտուհիին՝ Զապէլ Եսայեանի ծնընդեան 130ամեակն է եւ մահուան 65ամեակը: Կը ծնի Պոլիս, ուր ալ կը ստանայ իր ուսումը՝ Սկիւտարի Ս. Խաչ նախակրթարանին մէջ, աշակերտելով Արշակ Չօպանեանին: Բարձրագոյն ուսումը, գրականութեան գծով, կը ստանայ Սորպոնի համալսարանին մէջ, Փարիզ: 1902ին կը վերադառնայ Պոլիս: Առաջին աշխարհամարտէն վերջ կը սկսի ոդիսականը Եսայեանի, որ կը մեկնի նախ Պուլկարիա, ապա՝ Կովկաս, յետոյ վերստին Պոլիս, Փարիզ: 1927ին առաջին անգամ կ՚այցելէ Սովետական Հայաստան, ուր վերջնականօրէն կը հաստատուի 1933ին՝ ընդառաջելով երկրի իշխանութիւններու հրաւէրին: 1937ին, ստալինեան անհատի պաշտամունքի շրջանին, այլ հայ մտաւորականներու հետ կ՚աքսորուի, անյայտ անկիւն մը կը կնքէ իր մահկանացուն, հաւանաբար 1943ին: Գլխաւոր գործերն են «Աւերակներու մէջ», «ըՍպասման սրահին մէջ , «Սկիւտարի վերջալոյսները», «Շնորհքով մարդիկ», «Մոլորումը», «Հլուները եւ ըմբոստները», «Կեղծ հանճարներ», «Հոգիս աքսորեալ», «Երբ այլեւս չեն սիրեր», «Վերջին բաժակը», «Արգելքը», «Նահանջող ուժեր», «Պրոմեթէոս ազատագրուած», «Կըրակէ շապիկը», «Բարպա Խաչիկ», «Սիլիհտարի պարտէզները» և այլն:

■ ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ (1878-1945): 130 տարիներ առաջ ծնած է Օրթագիւղ: Կրթութիւնը ստացած է Ներսէսեան, Պէրպէրեան ու Կեդրոնական վարժարաններուն մէջ: Զանազան պաշտօններ վարած է Անգլիոյ, Ֆրանսայի ու Եգիպտոսի առեւտրային հիմնարկներուն մէջ: Եղած է դպրոցական խնամակալութեանց անդամ, ուսուցիչ եւ տնօրէն Պոլսոյ ու Մարսէյլի մէջ: Եղած է Ազգային երեսփոխանական ժողովի անդամ, ուսուցիչ եւ տնօրէն Պոլսոյ ու Մարսէյլի մէջ: Եղած է Ազգային երեսփոխան: Շրջան մը վարած է «Ժողովուրդին ձայնը – Ժամանակ»ի խմբագրութիւնը: 1922ին վերջնականապէս հեռացած է Պոլիսէն: Մահացած է Եգիպտոս ուր միջոց մը վարած է «Արեւ»ի խմբագրութիւնը:

• ԾԵՐԵՆՑ (ՅՈՎՍԷՓ ՇԻՇՄԱՆԵԱՆ) (1822 – 1888): Մահուան 120ամեակ հայ պատմավէպի նահապետին: Ծնած է Պոլիս: Միջնակարգի կրթութիւնը ստացած է Վենետիկի Մխիթարեան վարժարանին մէջ: 1837ին վերադարձած է Պոլիս: 1848ին մեկնած է Փարիզ, ուր Սորպոնի համալսարանի բժշկական բաժնին մէջ ստացած է իր բարձրագոյն կրթութիւնը, միաժամանակ դասաւանդելով տեղւոյն Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին մէջ: 1849ին, Փարիզի մէջ, Նահապետ Ռուսինեանի եւ այլոց հետ հիմնադրած է Արարատեան ընկերութիւնը: 1852ին կ՚աւարտէ Փիզայի համալսարանը: 1852ին կը վերադառնայ Պոլիս, ուր կը մասնակցի Ազգային սահմանադրութեան մշակման աշխատանքներուն, կը պայքարի դաւանաբանական վէճերու դէմ, կը դառնայ հակահասունեան պայքարի պարագլուխներէն մին: 1860ականներուն կը դառնայ հիմնադիրներէն մին Բարեգործական ընկերութեան: Շրջած է Կիլիկիոյ, Կիպրոսի, Վանի, Ալաշկերտի, Բայէզիդի մէջ, որպէս բժիշկ: Կեանքին վերջին տարիներուն ապրած է Թիֆլիսի մէջ, ուր ալ մեռած է եւ թաղուած Խոջիվանքի գերեզմանատան մէջ: Ունի երեք պատմավէպեր՝ «Թորոս Լեւոնի» (1877), «Երկունք Թ. դարու» (1879), «Թէոդորոս Ռշտունի» (1881):

(Շար. 2)

(Շար. Ա. էջէն)

ջած քուէներու նոր հաշուարկում, քանի որ առիկա ուրիշ թեկնածուներ ըրած էին 159 ընտրական կեդրոնի առընչութեամբ։ Ապօրինութիւնները սակայն խրախական բաւարար հիմ չեն տուած իրենց, Սահմանադրական դատարան դիմելու եւ բողոքելու համար արդիւնքներուն դէմ։

Անդրադառնալով ներկայի կացութեան որ վտանգ է երկրին ու ժողովուրդին ապագային, Վ. Մանուկեան կոչ ուղղած է միասին ուղիներ փնտռելու, որպէսզի կարելի ըլլայ երկիրը անելէն հանել եւ դնել իրական զարգացման ճամբուն վրայ։

⁂

Ներկայի իշխանութիւնը ամբաստանելով ընտրութեան կեղծիքներով, բռնութիւններով, սպառնալիքներով, Հայ կամաւորականներու համախմբման համակարգող խորհուրդը հանդէս եկած է Լ. Տէր Պետրոսեանի զօրակցութեան դիրքէն։ Ան կոչուած է «Համաժողովրդական առաջնորդ» որուն պէտք է անվերապահ հաւատք ունենալ ու կատարել բոլոր առաջադրանքները։ Ստորագրուած է ութ կամաւորականի կողմէ։

⁂

Օ. ԷՍ. ՍԷ. Ը.Ի ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԿՈՉԸ

Օ. ԷՍ. ՍԷ. Ը.ի ներկայի նախագահ Ֆինլանտիոյ արտաքին գործերու նախարար Ի. Գանէրվա Հայաստանի քաղաքական ոլորտի հակադիր կողմերը հրաւիրած է երկխօսութեան։ Ան ըսած է. «Թէեւ նման ցոյցեր աշխոյժ ժողովրդավարութիւններու մաս կը կազմեն, բայց քաղաքական հոլովոյթը կրնայ ապահովուիլ միայն բանակցութիւններով, բոլոր կողմերուն մասնակցութեամբ»։

ԼՂՀ

ՆԱԽԱԳԱՀ Բ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԼՂՀ նախագահ Բ. Սահակեան Փետր. 26ին Երեւանի մէջ հանդիպում ունեցած է Օ. ԷՍ. ՍԷ. Ը.-ի նախագահին հետ։ Գլխաւորաբար չեշտած է երկու կէտ. խաղաղ կարգաւորման իրենց անշեղ հաւատարմութիւնը եւ բանակցութեան որպէս լիարժէք կողմ մասնակցելու ձգտումը։ Ինչ կը վերաբերի Քոսովոյի պարագային նախընթացի բնոյթին, Բ. Սահակեան ըսած է թէ եթէ այդ անկախութիւնը նպաստէ ԼՂՀ-ի անկախութեան ճանաչումին, իրենք ուրախ կ'ըլլան։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐՔՈԶԻԻ տեղի-անտեղի ելոյթներու թերթօնը կը շարունակուի։ Այսպէս, մինչ «Փարիզիէն»ի ընթերցողներուն հետ ունեցած հարցազրոյցի ընթացքին ըսած կ'ըլլար որ, սխալ ըրած էր պատասխանելով Հողագործութեան ցուցահանդէսին այն այցելուին, որ մերժած էր ձեռքը սեղմել, նոյն օրը (Փետր. 26) այս վերջին նախադասութիւնը կը հերքուէր։ Կը ճշդուէր, որ Էլիզէ վերջին աչք մը նետած ատեն հարցազրոյցի բնագրին վրայ նախքան հրատարակութիւն, աւելցուցած էր այդ տողը։ Փետր. 27ին, «Փարիզիէն» ճշդում մը հրատարակելով կ'ըսէր թէ Սարքոզի այդպիսի զղջում չէ յայտնած։

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԻՐԱՔԻ խորհրդարանը յատուկ նիստի մը օրակարգին նիւթ ըրած է Թրքական ներխուժումը։ Կատարուած յայտարարութեամբ պահանջուած է որ Թուրք զինեալ ուժերը անյապաղ դուրս գան իրաքեան տարածքէն եւ վերջ տրուի գործողութեան պատճառով շրջանի ժողովուրդին կրած նիւթական եւ բարոյական կորուստներուն։ Միւս կողմէ Թուրքիոյ վարչապետ Թ. Էրտողան ելոյթի մը ընթացքին չեշտած է թէ գործողութիւնը արդարանալի է իրենց ինքնապաշտպանութեան մտահոգութեամբ։

ԲԵԿԱՆԻՉ ԱՏԵԱՆԸ վերապահ կը մնայ Սարքոզիի դիմումին նկատմամբ, բայց այս վերջինը կը յամառի եւ ճար մը կը փնտռէ որպէսզի «Տաթիի օրէնքը» անմիջապէս գործադրելի ըլլայ։ Ծանօթ է որ Սահմանադրական խորհուրդը սահմանափակումներ կատարած էր եւ պատիժէն ետք որոշուած արգելափակումը գործադրելի կը դառնար 2023ին միայն։ Բայց, Սարքոզի դժգոհ, դիմած է Բեկանիչ ատեանի նախագահին, որպէսզի փոփոխութեան լուծում մը գտնէ, ինչ որ նախագահը մերժած էր եւ հակասահմանադրական գտած։

ԼԻԽԹԸՆՇԹԱՅՆԻ դրամատունը փոխադրուած հսկայ գումարներու հարցը, գերմանացի մեծահարուստներու կողմէ, աւելի մեծ ծաւալ առաւ եւ պարզուեցաւ որ այլ երկիրներ ալ խնդրոյ առարկայ են, ի շարս որոնց Ֆրանսա։ Պիւտճէի նախարարը Էրիք Վէօրթ յայտնած է թէ տուրքերու ընդհանուր տնօրէնութիւնը շուրջ 200 անուններու ցանկ մը ունի, անձեր որոնք ուզած են խուսափիլ տուրքերէ։ Խնդրոյ առարկայ են նաեւ Իտալիա, Մեծն Բրիտանիա, Սպանիա, Շուէտ, Միացեալ Նահանգներ։

ԳԻՆԵՐՈՒ յարաճուն յաւելումները պատճառ են, որ սահմանային վայրերու բնակիչները այլ երկիրներ դիմեն։ Ասոնց կարգին են Նիսի բնակիչները, որոնք Իտալիա կը փութան իրենց գնումներուն համար։ Հոն գիները 40% նուազ են եւ կացութիւնը ուրախութեամբ դիմաւորած են իտալացի վաճառորդները։ Գիներու յաւելումին, Փետր. 26ին անդրադառնալով գլխաւորաբար ժամպոնի գինին, հիմուռ ալ փորձելով խօզէն մինչեւ ժամպոնի գինը զարմանք յայտնելով թէ մինչ կենդանիին գինը նուազում կը կրէ, ժամպոնը յաւելում կը կրէ...։

ՇԻՐԱՔ Փետրուար 26ին, աւելի քան երեք ժամուան այցելութիւն մը կատարած է Հողագործութեան ցուցահանդէսները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Թաղապետական ընտրութիւնները բաւական քարդ կացութիւն մը ստեղծած են աջին եւ ձախին միջեւ։ Ֆիկառօ (Փետր. 27) ամբողջ էջ մը կը նուիրէր Կոտէնի եւ Կէռինիի մրցակցութեան եւ անկէ զատ, որպէս յատկանշական ընտրարշաւ ընտրած էր 7րդ շրջանը, ուր դէմ առ դէմ են երկու կիներ։ Ընկերվարական ցանկը կը գլխաւորէ Սիլվի Անտրիէօ կողքին ունենալով Կարօ Յովսէփեանը։ Իրենց դէմ է ԻՒ.ԷՄ.ՓԷ.ի ցանկը, զոր կը գլխաւորէ Վալերի Պուայէ եւ աջը կ'ուզէ անպայման ձախին ձեռքէն առնել այդ շրջանը։ Այդ իսկ պատճառով կացութիւնը փափուկ կը նկատուի։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ. — Տէր եւ Տիկին Հայկազ Ասատուրեան 70 եւրօ։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SECTION «D. MISSAKIAN» DE SEVRAN-LIVRY

Dans le cadre du 80ème anniversaire de l'Association La section vous attend nombreux pour sa soirée

« COUSCOUS »

Le samedi 8 mars à 20 heures 30 à la Maison de la CBAF 17 rue Charles Péguy 93190 LIVRY GARGAN

Repas au profit de son école.

Réservations :

— Madeleine : 01 43 83 87 68
— Nilva : 01 42 36 33 73 (de 10h à 17h).

□

MARSEILLE

La Section «Sossé Mayrig» de Marseille-Ville organise une sortie le **Samedi 1er mars**

« UNE JOURNEE EN PROVENCE »

au Domaine du Grand Servan près de Tarascon.

Visite de l'exploitation d'oliviers, apéritif sur place, déjeuner à l'Abbaye de St-Michel de Frigolet, visite guidée du Chateau de Barbentane.

Rendez-vous à l'église arménienne de Beaumont à 8h45. Départ du car à 9h. Retour vers 18h.

Coût total de la journée : 50 euros.

Inscriptions :

— Denise Pietri : 06 80 74 59 20
— Odette Djolakian : 06 16 96 40 26.

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 2

Ե. Կիրակի Քառասնորդաց «Դատաւորի Կիրակի»

Գիշերային եւ Առաւօտեան Արեւագալի ժամերգութիւն, պատարագ։

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 5

ԼԱ. օր Մեծ Պահոց

Հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ։

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին։

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 7

ԼԳ. օր Մեծ Պահոց

Հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ։

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին։

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 9

Զ. Կիրակի Քառասնորդաց «Գալստեան Կիրակի»

Գիշերային եւ Առաւօտեան Արեւագալի ժամերգութիւն, պատարագ։

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին։

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Փետրուար 29

ԻԶ. օր Մեծ Պահոց

Միասնական հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ։

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 19ին։

⁂

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Ի գիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփ Շրջանի հայ հասարակութեան՝ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 5ին, հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով. —

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 5ին,
ՉՈՐԵՔԱՇԲԹԻ, Մարտ 12ին։

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ։

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8.45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9.45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին,
Քարոզ եւ հոգեհանգիստ՝ ժամը 11.45ին։

⁂

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հսկումի ժամերգութիւններ ժամը 17.30ին

ՈՒՐԲԱԹ, Փետրուար 29

Ս. Յակոբ եկեղեցի (Պլ. Օտտօ)

Քարոզիչ՝

ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 5

Սուրբ Աստուածածին եկեղեցի (Սէնթ Մարկրիթ)

Կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 7

Ս. Աստուածածին եկեղեցի (Նիս)

Կը քարոզէ՝

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 12

Ս. Փրկիչ եկեղեցի (Լա Սիոթա)

Կը քարոզէ՝

ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 14

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցի (Մարսէյլ — Փրատօ)

Կը քարոզէ՝

ՎԱՉԷ ՔՀՆՑ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

Les Activités du Mois de Mars du Centre Culturel Sahak–Mesrop de Marseille

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

CONCERT

du Chœur Arménien de Marseille

SAHAK-MESROP

Vendredi 7 mars à 21 heures

à l'Abbaye Saint-Victor

Direction : Kh. YILMAZIAN

Au piano : Juliette YILMAZIAN

Solistes : Ani Conquet — Antranik Minassian — Noubarig Derminassian

Au programme :

Komitas — Dikranian — Ganatchian — Aprikian — Ekmalian . . .

— P.A.F. : 20 euros —

Réservatons : Centre Culturel Sahak-Mesrop

☎ 04. 91. 77. 84. 70

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԴԻՐՔԸ ԻԲՐԵՒ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ԼԵԶՈՒ»

կազմակերպութեամբ՝

Արնուվիլի

Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ

Մշակութային Յանձնախումբին

ՄԱՐՏ 28, ԺԱՄԸ 20ին

եկեղեցւոյ սրահը

5 avenue de la Concorde — Arnouville

□

ՀայԴասս եւ Անկէն-լէ-Պէն

կը ներկայացնեն

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆը

Կիրակի, Ապրիլ 6, ժամը 15.30ին

ԱՆԿԷՆ-ԼԷ-ՊԷՆԻ ՔԱԶԻՆՈՅԻՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 29
VENDREDI
29 FEVRIER
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.906
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
83e ANNEE — N° 21.906

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ո՛Վ ՀԵՌԱՆԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ազատութեան հրապարակին վրայ չարունակուող ընդդիմութեան ցոյցը սկըսած է երեւանեան առօրեային մէկ մասնիկը կազմել: Յայտարարութիւնները, երթերը իրարու կը յաջորդեն, պահպանելով լարուած վիճակը եւ անոր պատճառած մտահոգութիւնները:

Փետրուար 27ին Լ. Տէր Պետրոսեանի յարածներէն «Հանրապետութիւն» կուսակցութեան նախագահ Արամ Սարգըսեան յայտարարած է թէ երկիր մը մէջ ուր 500 հազարնոց հանրահաւաք տեղի կ'ունենայ, այդ երկրին իշխանութիւնները ապագայ չունին: Փաստը տալով նաեւ այլ երկիրներու նախընթացներ օրինակելու իրենց ձգտումին, ըսած է թէ իշխանութիւնը անպայման կը փոխուի այն երկիրներուն մէջ ուր համաժողովրդական շարժումին կը միանայ ուսանողութիւնը: Ա. Սարգսեան, որուն քաղաքական դէմքի հանգամանքը կը կայանայ 1999 Հոկտեմբերի խորհրդարանի սպանդին զոհերէն Վազգէն Սարգըսեանի եղբայրը ըլլալուն մէջ, համոզում ալ յայտնած է որ քանի մը օր եւս եւ ներկայի իշխանութիւնը կը համաձայնի իրենց բոլոր պայմաններուն:

Այս ենթախորքին յարիր յայտարարութիւն մըն ալ ըրած է Լ. Տէր Պետրոսեան ըսելով թէ Հայաստանէն պէտք է հեռանայ կամ վարչապետ Ս. Սարգըսեանը, կամ հայ ժողովուրդը:

Նկատի առած՝ իր իշխանութեան տարիներուն սկիզբէն իսկ մէկ միլիոն հոգիի արտագաղթը եւ ներկայի ցոյցերով երկրին ապակայունացման մեծ սպառնալիքը, աւելի հաւանական կը թուի ժողովուրդին հեռացումը. բայց հարց է թէ այդ պարագային աւերակներու վրայ իշխանութիւն հաստատելու ի՛նչ տրամադրութիւն պիտի մնայ մէկուն կամ միւսին:

Լեւոն Տէր Պետրոսեան յայտարարած է տակաւին թէ Հայաստանի մէջ ժողովրդական այս շարժումը «դասական թաւշեայ-դեմոկրատական յեղափոխութիւն» է, որուն նպատակն է տնտեսութիւնը ազատագրել ճորտատիրական բռնատիրութենէն: Եթէ ներկայի իշխանութիւնը գործի գլուխ մնայ, երկիրը միջնադարէն դուրս պիտի չգայ, ըստ նախկին նախագահին:

Լ. Տէր Պետրոսեան նոյն ելոյթին մէջ անդրադարձած է Ղարաբաղի հարցով իրեն ուղղուած «Ղարաբաղը ծախելու» մեղադրանքներուն: Ըսած է թէ 1998ին հրաժարած է, որովհետեւ պատմութեան մէջ կան պահեր երբ դժուար է խօսքը Թիրախին հասցնել. ձգած է որ եկողները իրենց ծրագիրը իրականացընեն: Ան յիշած է Սեւրի դաշնագիրը, անգամ մը եւս դատապարտելով ժամանակի «հայկական էլիտա»ն որ առաւելագոյնին ձգտելով եւ յոյսը արտաքին աշխարհի աջակցութեան կապելով Թըշնամացաւ Թուրքերուն հետ եւ ոչ միայն չունեցաւ Սեւրը, այլեւ կորսնցուցին Հայաստանի կէսը: 1998ի «էլիտա»ն ալ աւելի ողջամիտ չէր. Ղարաբաղի հարցով ալ յոյսերը կապուած են արտաքին աշխարհին, Ատրպէյճանի տկարութեան, փոխանակ մտածելու ի՛նչ ընել:

Տասը տարուան ընթացքին ներկայի իշխանութիւնը չըրաւ ինչ որ պարտ էր ընելու, մինչդեռ տուեալ վիճակի պահպանումը, ըստ Լ. Տէր Պետրոսեանի, պատճառ եղած է կորուստներու. կորսուած է պետութեան բարոյականութիւնը, այդ տասը տարուան ընթացքին 500 հազար հոգի արտագաղթած է, 15 հազար ալ Ղարաբաղէն. այս վերջինները բերուած են Հայաստան. իրենց տրուած է գործարարութեան կարելիութիւն եւ պաշտօններ:

Այս պոռոտ յայտարարութիւններէն ետք կրկնուած է ցոյցերու արարողակարգը. Լ. Տէր Պետրոսեանի կողմնակիցները երթով անցած են Երեւանի կեդրոնական փողոցներէն. կանգ առնելով գլխաւոր դատախազութեան շէնքին առջեւ, վանկարկած են գլխաւոր դատախազի նախկին տեղակալ, ապօրինի զէնք կրելու եւ իշխանութեան ներկայացուցիչի նկատմամբ բռնութեան ամբաստանութեամբ ձերբակալուած Գ. Ջհանգիրեանի անունը: Անցնելով նաեւ Ռուսաստանի դեսպանատան մօտէն «Լեւո՛ն» եւ «Սերժի՛կ հեռացիր» լոզունգներով, վերադարձած են Ազատութեան հրապարակը:

***

ՑՈՅՑ Լ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԴԷՄ

Վեց օրէ ի վեր տասնեակ մը հոգի օր ու գիշեր կը հերթապահեն Լ. Տէր Պետրոսեանի բնակարանին առջեւ, պահանջելով որ ան վերջ տայ իր շարժումին, քանի որ ոչ ըսելիք, ոչ ալ ընելիք ունի երկրին համար:

***

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ոստիկանութեան Փետր. 27ի յայտարարութեամբ կոչ ուղղուած է վերջ տալու չարտօնուած հանրահաւաքներու, երթերու, ցոյցերու, նստացոյցերու, որոնք կը շարունակուին Լ. Տէր Պետրոսեանի եւ իր կողմնակիցներուն կողմէ եօթը օրէ ի վեր, հակառակ բազմաթիւ ազդարարութիւններու: Ոստիկանութիւնը հրաւիրած է աւելի չխանգարելու երեւանցիներու առօրեան: Ըսուած է նաեւ թէ ոստիկանութիւնը վճռական է օրէնքին իրեն տըւած իրաւասութիւններու շրջանակին մէջ պաշտպանելու երկրին սահմանադրական կարգն ու հանրութեան ապահովութիւնը:

***

ԵՐԿԽՕՍՈՒԹԵԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐ

Ազգային ժողովի Փետր. 27ի նիստին յաջորդած հարցում-պատասխանի բաժնին մէջ վարչապետ Ս. Սարգսեան պատասխանելով «Ժառանգութիւն» խմբակցութենէն Անահիտ Բախշեանի, ըսած է թէ ընդդիմութեան կողմէն արդէն արձագանգներ կան համագործակցելու նախորդ օրուան իր կոչին: «Մենք արդէն այսօրուանից աշխատում ենք: Կը լինի ձեր արձագանգը, ձեզ հետ էլ կ'աշխատենք, հաճոյքով» աւելցուցած է ան:

Միւս կողմէ, երկխօսութեան մը նշաններ տրուած են ցոյցի հրապարակէն ալ. Լ. Տէր Պետրոսեանի բանբեր Արման Մուսինեան ըսած է թէ եթէ երկխօսութեան, բանավիճելու պաշտօնական հրաւէր ստանան, կը մտածեն այդ մասին. սկզբունքով դէմ չեն ատոր: Աւելցուցած է սակայն թէ պաշտօնապէս ոչ ոքէ երկխօսութեան եւ գործակցութեան առաջարկ ստացած են:

***

Վ. ՍԻՐԱԴԵՂԵԱՆԻ ԵՂԲԱՅՐԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Փետրուար 26ի երեկոյեան Տաւուշի կոթի գիւղին մէջ ձերբակալուած է 1992–96 ներքին գործերու նախարար, յետոյ Երեւանի քաղաքապետ Վանօ Սիրադեղեանի եղբայրը՝ Սերյոժա Սիրադեղեան: Պատճառը այն է որ տանը խուզարկութեան ընթացքին հրացան գտնուած է: Ապօրինի զէնք ու զինամըթերք պահելու կասկածով ձերբակալուած է Նոյեմբերեանի բնակիչ Ե. Մամեան եւս:

***

ԱՐՑԱԽԷՆ ՆԱՄԱԿ ԵՐԿՐԱՊԱՀՆԵՐՈՒՆ, ԱԶԱՏԱՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒՆ

Հայաստանի յետընտրական մտահոգիչ կացութիւնը բնական է որ արձագանգ գտնէր Արցախի մէջ ալ. ժողովուրդը պառակտելու վտանգով ներկայացող զարգացումները «Արցախի հերոս» Արշաւիր Ղարամեանի թելադրած են դիմում մը, ուղղուած՝ նախկին ազատամարտիկներուն, երկրապահ զինակիցներուն:

«Ճակատագիրը դարձեալ մեզ փորձութեան է մղում» կ'ըսէ ան, ի տես՝ ազգային միասնականութեան դաւող պայմաններուն. «միասնականութիւնը մեր գոյապայքարի ամենամեծ նուաճումներից» նկատելով կը զգուշացնէ. «կորցընելն աղէտալի կը լինի բոլորիս համար»: Կը յիշեցնէ թէ գոյապայքարի ընթացքին երբ միասնաբար կենաց մահու պայքար կը մղուէր Թշնամիին դէմ, ոչ ոք քաղաքական փառատենչութեան, անձնական շահու հաշիւ կ'ընէր: Կը շեշտէ թէ այսօր եւս պէտք է այդպէս մնալ. «տեղծուած իրավիճակում լինելով զուսպ ու հաւասարակշիռ, զերծ մնալով ազգային անվտանգութեան խնդիրներին զգացական մօտեցումներից եւ զգուշանալով օտար ազդեցութիւններից»:

Գիտակցելով որ որեւէ պահու կարելի է կրկին խրամատներուն մէջ յայտնըւիլ Թշնամիին դէմ, Ա. Ղարամեան կը զգուշացնէ. «Մեր միասնականութեան տրոհմամբ, վաղը կը կանգնենք անդառնալի կորուստների ու հիասթափութիւնների անդունդի առջեւ, որի համար պատմութիւնը մեզ չի ների»:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՔԱՋԱԶՆՈՒՆԻԻ ԳԻՐՔԸ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՕՂԱԿ

Թուրքիոյ իշխանութիւնները որոնք ամէն առիթով կը յայտարարեն արար աշխարհի թէ իրենց դիւանները բացած են ու լոյսին բերած Ցեղասպանութեան ժխտումի անհամար փաստեր, իրենց պնդումներուն որպէս յենակէտ Յ. Քաջազնունիի գիրքէն աւելի լաւ բան չեն գտած: «Դաշնակցութիւնը անելիք չունի» խորագրուած հատորը որ ՀՅԴ-ի 1923ի համագումարին անոր ունեցած ելոյթն է, հրատարակուած է չորս լեզուով. Թրքերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն եւ գերմաներէն: Հրատարակել տուած է Պոլսոյ Առեւտրական սենեակը: Հայկական պնդումներուն որպէս լաւագոյն հերքում, ան պիտի տրամադրուի օտար պետութիւններու ներկայացուցչութիւններուն:

ԲԱՔՈՒԻ ԲԱՆԱՁԵՒԸ ՄԱԿ-Ի ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻՆ

Բաքու ՄԱԿ-ի ընդհանուր ժողովին յղած է «Ատրպէյճանի գրաւեալ տարածքներուն կացութիւնը» խորագրուած բանաձեւ մը. կ'ուզէ որ վաւերացուին երկրին սահմանները եւ Ղարաբաղի նկատմամբ իրաւունքները: Հոն շեշտուած է. «Ընդհանուր ժողովը կը վերահաստատէ թէ ոչ մէկ պետութիւն պէտք է ընդունի Ատրպէյճանի պատկանող տարածքներու գրաւումէն ծնած կացութեան մը օրինաւորութիւնը: Ոչ մէկ պետութիւն պէտք է այդ կացութեան շարունակութեան նեցուկ ըլլայ, կամ այդ ուղղութեամբ մըցակցութեան մղուի»:

Բանաձեւը կը պահանջէ տակաւին որ հայկական բոլոր ուժերը անմիջապէս, առանց նախապայմանի դուրս գան Ատրպէյճանի գրաւեալ բոլոր հողերէն: Կը շեշտուի թէ ատրպէյճանական շրջան՝ Լեռնային Ղարաբաղի մէջ զինեալ հակամարտութիւնը սպառնալիք է շրջանային խաղաղութեան եւ միջազգային ապահովութեան:

***

Արձագանգելով Ատրպէյճանի կողմէ յղուած բանաձեւին, Հայաստանի արտաքին գործերու նախարարութեան մամուլի վարչութենէն Տ. Բալայեան շեշտած է. «Հայաստանը շարունակում է գտնել, որ Լեռնային Ղարաբաղի հարցը պէտք է քննարկուի միայն Մինսկի խմբի շրջանակներում: Այս հարցում Հայաստանի դիրքորոշումը չի փոփոխուել»: Ան աւելցուցած է թէ Հայաստան պիտի շարունակէ պայքարիլ որ բանաձեւը ՄԱԿ-ի մէջ աջակցութիւն չգտնէ:

ԱԹՈՄ ԵՂՈՅԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ ԹԷԼ ԱՎԻՒԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ԿՈՂՄԷ

Թէլ Ավիւի համալսարանին «Տէն Տաւիտ» մրցանակներէն մէկը այս տարի տրուած է ծանօթ բեմադիր Ա. Եղոյեանի: Յանձնումը պիտի կատարուի Մայիս 19ին, Իսրայէլի նախագահ Շ. Փէրէզի ձեռքով: Ուրիշ մրցանակակիր մըն է ԱՄՆ-ու նախկին փոխնախագահ Ալ Կոր:

Մրցանակը կը պարգեւատրէ անհատներ որոնք կարեւոր գործ կատարած են արուեստի, բնապահութեան, ապագայ տաղնապներ դիմագրաւելու մարզերուն մէջ: Եղոյեանի ընտրութիւնը հիմնուած է այն դատումին վրայ որ անոր գործը կը շօշափէ մեկուսացումի, այլասերումի թեմաներ որոնք կը պատկանին այժմէականութեան եւ ընկերային ոլորտին: Նկատի առնուած են Հայոց պատմութեան եւ մշակոյթին առընչուած անոր հետաքրքրութիւնները որոնք արտայայտուած են «Արարատ»ի, անկէ առաջ նաեւ «Օրացոյց»ին մէջ:

Մրցանակը կը կրէ անունը հրեայ մեծահարուստ գործարար Տէն Տաւիտի որ հաստատած է հիմնադրամը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ քրտաբնակ շրջաններուն մէջ ժողովուրդը ցոյցերով կը բողոքէ Թուրք զինեալ ուժերու իրաքեան գործողութեան դէմ: Վանի մէջ հազարաւորներ «Ոճրագործ Էրտողան» լոզունգներով գացած են ԱԳ կուսակցութեան կեդրոնատեղին, հոն սեւ պսակ մը զետեղած: Ելոյթ ունեցողներ շեշտած են թէ քրտական հարցը բռնութեամբ, ճնշումով եւ պատերազմով չի կրնար լուծուիլ. ատոր փաստը տրուած է արդէն մինչեւ այսօր: Ցոյցէն ետք բախումներ տեղի

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

ՅԻՊԼ-Ի ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ ԵԻՍԵԲԻՈՍԻ ՀԵՏ

ՄԱՍՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՅԻՊԼ — Այս որքան պատմութիւն փոքրիկ գիւղի մը մէջ, աշխարհէս կտրուած, լերան մը կողքին. ո՛վ գիտէ որքան գաղտնիքներ պահած է իր ընդերքին մէջ:

ԵԻՍ. — Քեզի առաջին մէկ վայրկեանէն ըսի որ Արագածը բացառիկ նշանակութիւն ունի հայ ժողովուրդին համար. անոր օրրանն է, պատմութեան թանգարանը, հոն գտնուած կաւէ արձանիկները, գունաւոր խեցեղէնները, դրամները, երկաթէ եւ պղնձեղէն իրերը ցոյց կու տան որ հազարամեակներէ ի վեր եղած է մարդկութեան բնակավայր: Աշխարհի մեծագոյն լեզուաբանները, փրոֆ. Գարլօ Պոլոնիէզիի գլխաւորութեամբ – վերջերս մահացած – այն համոզումը սկսած են կազմել որ Հայաստան եղած է հնդեւրոպական լեզուներու օրրանը, եւ լեզուն տարածուած է դէպի արեւելք եւ արեւմուտք՝ Հնդկաստանէն Եւրոպա: Ասոր փաստ կրնայ նկատուիլ Հայոց լեզուի բացառիկ հարստութիւնը, անոր 11.000 արմատական բառերը, քերականական ճկունութիւնը, բարդութիւններու անսահման հնարաւորութիւնը: Հ. Աճառեան որքա՜ն պիտի ցնծար եթէ ողջ ըլլար. իր կոթողային, անկրկնելի արմատական բառարանով ակամայ ճամբան հարթած էր այս վարկածին: Մենք չարունակենք մեր ուխտագնացութիւնը, հիմնուած՝ լուսանկարչական ոսպնեակին եւ Ալիշանի թանկարժէք պրպտումներուն վրայ: Ան կը գրէ.

«Հառիճավանքին սկիզբը Հայոց քրիստոնէութեան օրէն է, նման Արագածի միւս կողմ գտնուող վանքերուն. սակայն հին պատմիչները չեն յիշեր ո՛չ գիւղը, ո՛չ վանքը. ո՛չ ալ Ժ. դարուն Յոյներու կողմէ հալածուած վանքերու ցանկին մէջ կայ: Բայց մեծ եկեղեցին ԺԳ. դարի սկիզբը կառուցուած Սպալասար Զաքարէն, մօտը ունի Ս. Գրիգորի նուիրուած փոքր եկեղեցին, ուր այս արձանագրութիւնը կը կարդանք.

"Ես Սարգիս Ծոն շինեցի զեկեղեցիս, եւ ի քրտանց իմոց ետու այլ ընծայ ի սուրբ ուխտս..."

...Ուրեմն կառուցողը՝ Սարգիս Ծոն, Վարդան պատմիչին յիշածն է Է. դարու: Այս հին եկեղեցին անսիւն է եւ բոլորշի, խաչաձեւ կարճ կիսաբոլոր թեւերով մէկական լուսամուտ ունենալով իւրաքանչիւր թեւին մէջ»... (Շիրակ, էջ 158):

Հառիճավանքի համալիրը բաղկացած է երկու եկեղեցիներէ՝ փոքրը, ինչպէս տեսանք, կը կոչուի Ս. Գրիգոր. կու գայ Է. դարէն, Ժ.ին կցուած է աւանդատունը, կամ ժամատան մը հետքերը, ԺԳ. դարուն երկրորդ աւանդատուն մը կցուած է հարաւ-արեւելեան անկիւնին վրայ, եւ 19րդ դարին, արեւմտեան մուտքին առջեւ զանգակատունը կառուցուած է, որ ըստ Վարազդատ Յարութիւնեանի «խաթարում է էապէս վաղ միջնադարեան այս յուշարձանի հնամենի տեսքը» (Հայկ. ճարտ. պատմ., Երեւան, 1992, էջ 312):

Ս. Աստուածածին, մեծագոյն եկեղեցին, համալիրի ամէնէն ինքնատիպ յուշարձանն է: Զաքարէ եւ Իւանէ Զաքարեան եղբայրներու գործն է, 1201 թ. կրող: Անոնք Պահլաւունիներէն գնած են Հառիճը եւ վերածած՝ վանք-ամրոցի: Կը պատկանի գմբէթաւոր դահլիճ կոչուած դասակարգին, բնորոշուած առանձնայատուկ գիծերով:

Չորս անկիւններուն աւանդատուներ կան, արեւմտեանները կրկնայարկ են: Դէպի երկրորդ յարկ տանող աստիճանները ներքին տեսքին հետաքրքրական լուծում տուած են:

Բաւական եզական է եկեղեցիին արտաքին ճարտարապետութիւնը որ նոյն թուականներու վրացական ճարտարապետութեան զարդաքանդակներու նմանութիւնը ունի. զարմանալու չէ քանի Զաքարեան եղբայրները Վրաստանի բանակի սպարապետներն էին:

Արեւելեան ճակատին վրայ կը գտնուի զոյգ եղբայրներու բարձրաքանդակը եկեղեցիին մանրակերտը բռնած, կայ արեւի ժամացոյցը եւ ձախակողմեան ճակատի քիւին վրայ սա գրութիւնը. «Աստուած ողորմեա աշխատաւորացս. Ամէն»:

Պատմական տուեալներով ամենահարուստ արձանագրութիւնը կը գտնուի հիւսիսային պատին վրայ, 1201 թուականը կրող, որմէ կարեւոր մաս մը արժէ մէջբերել.

«... Ես Զաքարէ Մանդատորթախուցէս Ամիր եւ Սպալասար Հայոց եւ Վրաց որդի մեծին Սարգսի, գանձագին արարի գհռչակաւոր սուրբ ուխտս Հառիճայ յիւր բնական հայրենատէրացն յաղագս կենդանութեան տեառն իմոյ բարեպաշտ Թամար Թագուհւոյ եւ փրկութեան ինձ եւ հարազատ եղբօր իմոյ Իւանէի եւ զաւակաց մերոց Շահնշահի եւ Աւագին եւ ծնողաց մերոց. շինեցի ի սմա ամրոց եւ զկաթողիկէս բազում ծախիւք եւ զարդարեցի ամենայն սպասիւք եւ սրբութեամբ. եւ զիմ գեղս որ էր մերձ ի սուրբ ուխտս զՄոկորիսն ընծայեցի սուրբ Աստուածածնիս բոլոր ամէն հողահատովն սարովն եւ ջրովն զոր բնական լեալ է. եւ ետու ջրաղաց մի ի Գետիկ որ Դիւաղաց կոչի. ջաղաց մի յԱնի Գլիձորին եւ պարտէզ մի ի Ծաղկաձորին, այգի մի յԵրեւան եւ այգի մի ի Թալին... գրեցաւ ի թուիս ՈԾ» (Շիրակ, 161):

Ալիշան կրցած է բազմաթիւ այլ արձանագրութիւններ ձեռք ձգել. այս մէկը շատ հետաքրքրական է. կը խօսի երաժշտի մը մասին, 568 թուականէն.

«Թուին ԺԷ. Այս է շիրիմ հանգիստ եւ բնական Երեմիայ երաժշտի»:

Վանքի պատերը պատմութեան գիրք մըն են իրենց պանազան տարիներու արձանագրութիւններով, նուիրատուութիւններով, տեղանուններով. կարեւոր տեղեկութիւններ կը հաղորդեն պատմական անցուդարձերու մասին:

Վանքի ձորակի եզերքը, սիւնաձեւ ժայռի մը գագաթին, փոքր մատուռ մը կայ անյայտ թուականով, թաղակապ տանիքով, որ հաւանաբար երկրաշարժի մը պատճառով բաժնուած է զանգուածէն եւ կախուած մնացած է մինչեւ այսօր, մօտենալու ոչ մէկ հնարաւորութիւն տալով:

Շրջապատը պարսպապատուած է Զաքարեաններէն: Հիւսիս արեւմըտեան կողմը աւելի ուշ, ԺԹ. դարուն, շինուած են վանական բնակարաններ, կաթողիկոսի ամարանոցը, դպրոցը որ կիսաւեր վիճակի մէջ կը գտնուի, ուր հաւատարիմ նուիրեալ մը թանգարանի նման անկիւն մը ստեղծած է մանր մունր հնութիւններ հաւաքելով:

Քանի մը տարի առաջ հնագոյն Ս. Գրիգոր եկեղեցիին բոլորաձեւ գմբէթը որ հաւանաբար Ալիշանի յիշած Սուլթան Ղահրիման պարսիկին չարափոխութեան արդիւնք էր (ան հոն իր անձնական դիտարանը շինած էր Հառիճը նուէր ըստանալով վրաց վերջին Հերակլ թագաւորէն) կրկին քանդուեցաւ եւ վերաշինուեցաւ ղասական ոճով, այսինքն վեղարաձեւ: Ճիշդ էր թէ սխալ՝ վիճելի հարց է:

1829-36 տարիներուն Հոռոմոսի վանքի Ստեփանոս եպիսկոպոս Խաժակ Հառիճ կը փոխադրէ իր միաբանները եւ նորոգութիւններ կը կատարէ: 1850ին եօթը ազգասէր Ալեքսանտրապոլցիներ (Կիւմայրի) Յովսէփ Կոստանդեանի Առաջնորդութեան օրերուն, բարեկարգեցին եւ վայելուչ դարձուցին. կը գրէ Ալիշան (էջ 164):

ՍԱՐԱԼԱՆՋ

Հառիճէն քիչ մը հիւսիս-արեւելք կը գտնուի, ունի 1000էն աւելի բընակչութիւն եւ զանազան հնութիւններ. Ե. դարու եկեղեցի, հին գիւղատեղի, միջնադարեան գերեզմաններ, մահարձան եւ այլ պատմական հետքեր:

Հասած ենք Արագածի, մեր որդեգրած Օղակաձեւ ճամբորդութեան ամէնէն հիւսիսային կէտին վրայ, Մեծ Մանթաշ, Գեղահովիտ, Հնաբերդ, Գեղաձոր, Ծաղկահովիտ:

Մեծ Մանթաշէն սկսող այս ճամբան կ'ուղղուի դէպի արեւելք եւ հասնելով Ալագեազ գիւղը, կը միանայ Երեւան Սպիտակ մայրուղիին:

Ճամբու երկարութիւնը թերեւս հազիւ 30քմ. է, հաւանաբար «ծագումով» կպրուղի եղած պիտի ըլլայ... բայց այնքան քայքայուած եւ փճացած է, տասնամեակներ ամբողջ լքուած իր ճակատագրին, որ հոն այդ 2000 միջին բարձրութիւն ունեցող գիւղերուն մէջ ապրողները, երկար ամիսներ, աշխարհէն կտրուած, պողպատեայ դիմացկունութիւն պէտք է ունենան աղքատիկ գոյութիւն մը քարշ տալու համար: Ընդունեցան սակայն որ իրենց չափ դիմացկուն միակ քաղաքացիները՝ հարկային պաշտօնեաներն են որ կանոնաւոր այցելութիւններով իրենց սառած ամայութիւնը կը «զուարթացնեն»...:

Դժուար եղաւ այդ բարի եւ միամիտ լեռնականները համոզելը որ առանց հարկային պաշտօնեայ ըլլալու ալ կարելի է, այս ցուրտ եղանակին, հասնիլ իրենց մօտ մեր «տուրքը» տալու մեր պատմութեան, մեր մշակոյթի խորանին:

Անպատմելի վեհութեամբ տեսարանը մոռցնել կու տայ ամէն դըժուարութիւն: Բնեխռայնին դաշտագետին մը որ քեզ չի ոչնչացներ իր սահման չունեցող հորիզոնով, այլ որդիաբար կը գրկէ Արագածի ընտանի չորս գագաթներով, ալեհեր հայրապետի մը վսեմութեամբ. հոս միակ տեղն է որ ան քեզ մագլցելու կը հրաւիրէ, այնքան մօտ է եւ այնքան փափուկ, գինքը պատող ձիւնին նման. ձիւն մը որ աշխարհէս մեկուսացած այս կէտին վրայ, միակ «կենդանի էակն» է որ օձապտոյտ գիծերով, աներկինք բարձրութենէ հեզաճկուն վար կու գայ, լուռ, անաղմուկ շարժում ստեղծելով եւ աննկարագրելի խաղաղութիւն պարգեւելով մեծ քաղաքներու աղմուկներէն թունաւորուած մեր հոգիներուն: ...Եւ մտածել որ հոս այս բարձունքներուն վրայ, հազարամեակներ ապրած եւ ստեղծագործած են մեր նախահայրերը:

(Շար. 12)

ԳԻՏԱԿԱՆ - ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ

Ո՞ՐՔԱՆ ԿԸ ՃԱՆՉՆԱՆՔ ՄԵԶ ՇՐՋԱՊԱՏՈՂ ՕԴԸ

Օրական միջին հաշուով 15.000 լիթր օդ կը ներշնչենք: Մեր առողջութեան համար նախընտրելի է հետեւաբար որ այս օդը լաւորակ ըլլայ: Մինչդեռ այդ չէ իրողութիւնը: Քաղաքներու մթնոլորտը հետզհետէ աւելի թունաւորուած է ինքնաշարժներու արտանետած կազերէն: Ճիշդ է, որ Եւրոպական Կանոնագրութիւնը պարտադրած է ինքնաշարժ արտադրող ընկերութիւններուն՝ բարելաւել իրենց արհեստագիտութիւնը, շրջապատի ապականումի աւերները սահմանելու ուղղութեամբ, ինչպէս՝ արտանետման սարքերու կատարելագործում, վնասակար մասնիկներու զըտիչներ եւ ելեկտրական շարժիչներ: Բայց, միեւնոյն ատեն հակառակ հակա-ապականացման միջոցառումներու, օդի որակը կը վատթարանայ, ի մասնաւորի օզոնի եւ մանր մասնիկներու ներկայութեամբ: Մթնոլորտային ապականումի պատճառաւ, Ֆրանսայի մէջ ամէն տարի 30.000ի մօտ անձեր կը մահանան վաղահասօրէն, քաղցկեղի եւ սրտերակային ախտերու հետեւանքով: Այս ուղղութեամբ ինքնաշարժի վարորդները առաջին զոհերը կը հանդիսանան: Արդարեւ, վերջին երկու ուսումնասիրութիւնները յայտնաբերած են որ անոնք, ճամբորդներէն աւելի՛ ենթակայ են մթնոլորտի ապականութեան: Աւելի խորհրդաւոր է հաստատել մեր բնակարաններէն ներս կայացած ապականութիւնը: Այս վերջինը արդիւնքն է տարբեր կազերով, ծխախոտէ արտանետուած մասնիկներով, ջեռուցման եւ մաքրութեան արտադրութեան, նաեւ ներկերու, նոյնիսկ կարասիներու հանած զանազան հոտերով եւ քիմիական արտադրութիւններով բեռնաւորուած օդին վատորակ բնոյթին:

Ուրեմն մաքուր օդը ներշնչելու համար, բաւարար չէ պատուհանները անթափանց փակել, կամ ընդհակառակը լայն բանալ, նախընտրելի է հսկել, կանխելով ապականող արտադրութիւններու գործածութիւնը: Սակայն իրապէս կը ճանչնա՞նք թէ ի՞նչ է իսկական մաքուր օդը:

Չոր օդը կը բաղկանայ 78 առ հարիւր բորակածինէ, 21 առ հարիւր թթուածինէ եւ 1 առ հարիւր տարբեր կազերէ:

Արդեօք մթնոլորտային օդին այս

բաղադրութիւնը Երկիր մոլորակին կազմութենէն ի վեր փոփոխութեան չէ՞ ենթարկուած: Այո՛: Մօտաւորապէս 4.5 միլիառ տարիներ առաջուան «նախնական մթնոլորտ»ը միմիայն հէլիում եւ ջրածին կը բաղկանար: Հրաբխային գործունէութիւններու շնորհիւ նախ ջրային (85%) եւ ածխածին երկօքսիտով (10–15%) հարուստ մթնոլորտ մը փոխակերպուեցաւ, ուր բորակածնին երեւումը նշմարելի է (1-3%): 3-3.5 միլիոն տարիներ առաջ մանրակազմութիւններուն արտադրած թթուածինը տարածուեցաւ մթնոլորտին մէջ եւ միայն 2 միլիոն տարիներէ ի վեր է որ մեր նորօրեայ ապրելու յարմար մթնոլորտը վերջնականապէս ձեւաւորուեցաւ: Այդ ժամանակէն ասդին անոր բաղադրութիւնը չատ չէ փոխուած, գլխաւոր կազերու բաժինին նկատմամբ: Սակայն փոխարէն, փոքրամասնութիւն կազմող կազերու համեմատութիւնը աճ արձանագրած է մարդկային բազմատեսակ գործունէութեան պատճառաւ:

Օդին բաղադրութիւնը բարձրութեան հետ փոփոխութեան կ'ենթարկուի, 85 քմ.-էն վեր: Այս բարձրութեան վրայ օդին ճնշումը զգալիօրէն կը նուազի, օդը աւելի նօսրացած ըլլալով, նուազ թթուածին կը ներշնչենք: Այս բարձրութեան վրայ թթուածինը կը մանրանայ իր հիւլէներուն, ուրկէ ծնունդ կ'առնէ նշանաւոր օզոն կազը, որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ թթուածինին երկուքի փոխարէն երեք ատոմ պարունակող տարբերակը: Ամբողջ օզոն պատնէշին նշանակութիւնը մանուշակագոյն ճառագայթներէն պաշտպանելն է: Այս պատնէշին խտութիւնը մանուշակագոյն ճառագայթներէն, զօրաւոր արեւի ներկայութեան եւ օզոնի կայունութեան կախեալ է: Իսկ ձմռան՝ ան աւելի ունի, մանաւանդ ինքնաշարժներու արտանետած բորակածինի եւ ածխաջրային օքսիտներուն, ինչպէս նաեւ ձմռան արտադրած կազերուն հետ: Ջերմաստիճանի փոփոխութիւնը, հովը, անձրեւները եւս ունին իրենց բնորոշիչ ազդեցութիւնները, մթնոլորտը աղտոտող տարրերու տարածման նկատմամբ: Ի դէպ, ակար հովի ներկայութեամբ համարուն օդը մը պարարտ, հոծ մակերեսային աղտոտութիւնը աճ կ'արձանագրէ:

Ինչ կը վերաբերի մեր բնակարաններուն օդի որակին, ինչպէս վերեւ յիշուեցաւ, ան յաճախ կը խոտորի մեր գործածած զանազան քիմիական բաղադրութիւններէն: Եթէ այս ուղղութեամբ ուշադիր չըլլանք, մեր ներքին օդը արտաքին օդէն աւելի վտանգաւոր կրնայ դառնալ: Պէտք է խնամք ցուցաբերել օդափոխութեան եւ տաքացման սարքերու: Պատուհանները բաց պահել առաւօտեան կանուխ եւ իրիկուան ուշ ժամերուն եւ ոչ թէ կէսօրուան ժամերուն, քանի որ այս վերջին պարագային դուրսի օդը աւելի աղտոտուած կրնայ ըլլալ: Ինքնաշարժերէ եւ գործատուներէ արտանետուած կազերը, ինչպէս նաեւ ջեռուցային համակարգերէ արտանետուած փոշեհատիկները եւ մանրէները, որոնց տրամագիծը փոքր ըլլայ, աղտոտ վնասակար ազդեցութիւն կը գործեն մեր առողջութեան վրայ: Ներշնչուած չափազանց փոքր տրամագիծով մասնիկներով աղտոտուած օդին կանոնաւոր ներշնչումը մարդկային ամբողջ կեանքին ընթացքին, այդ կեանքը մօտ 10 ամիս կը կրճատէ:

Ուրեմն ձգտինք փնտռելու մաքուր օդ եւ ներշնչելու զայն:

Բժիշկ ՍՈՒՐԷՆ ՇԻՐԻՔ

ԾՈՂՈՒԿԻ ԾՈՂՈՒԿ

ՍԱՄԱԹԻԱՅ Անարատ Յղութեան վարժարանի սրահին մէջ, Փետրուար 3ին տօնուած է վարժարանի հիմնադրութեան 140րդ տարեդարձը: Օրուան հանդիսութեան նախագահած է Հայ կաթողիկէ Հայոց վիճակաւոր Յովհաննէս արք. Չոլաքեան: Օրուան խօսնակը եղած է վարժարանի ուսուցչուհիներէն Սիլվա Պալճը, որ յայտնած է թէ այն վստահութիւնն ունի որ բարերարները իրենց գուրգուրանքին առարկայ պիտի դարձնեն վարժարանը, որ իր նիւթական կարիքները դիմագրաւելու համար դժուար և կնճռոտ փուլերէ կ'անցնի: Ապա, խօսք առած է վարժարանի տնօրէնը՝ Կարապետ Միսալեան: Ան յայտնած է որ վարժարանը հիմնուած է 1868-ին, ուրեմն 140 տարուան անցեալ մը ունի եւ այս տարի ծրագրած են զանազան հանդիսութիւններով նշել այդ տարեդարձը: Յետոյ, բեմը յանձնուած է «ԼՏՍ» բարեսիրական ընկերութեան պատասխանատուներուն՝ Արա Թօփաքեան, հայրը՝ Տիգրան Թօփաքեան ընկերակցութեամբ ամերիկացի իրենց գործակցուհիին, որոնք վարժարանին նուիրած էին 10ական հատ հեռատեսիլ, համակարգիչ եւ Տէ.Վէ.Տէ.: Հանդիսութիւնը փակուած է Չոլաքեան արքեպիսկոպոսի խօսքով: Ան անդրադարձած է այն մեծ զոհողութեան, զոր վարժարանի հոգաբարձութիւնը ի գործ կը դնէ կանգուն պահելու համար վարժարանը:

***

ՖԷՐԻՔԻՒՂԻ Վարդանանց Դպրաց Դասու եւ Վարդանանց երգչախումբի կրկնակ տարեդարձները նշուած են Փետր. 3ին: Յաւարտ պատարագի բազմութիւնը հաւաքուած է Նազար Շիրինօղլու սրահը: Օրուան հանդիսավարը եղած է Մարիամ Տրամէրեան, որ ներկայացուցած է ճոխ յայտագիր մը: Երգչախումբի անդամներէն Գարէն Թէրզեան ներկայացուցած է Դըպրաց Դասու տեղեկագիրը: Խօսք առած է երգչախումբի տնօրէն խորհուրդի ատենապետ Սեդրակ Տավութհանի, որ ըսած է թէ ուրախութեամբ կը հաստատէ որ երգչախումբը կը գոյատեւէ եւ նոր ուժերով ալ կը ճոխանայ: Իր սրտի խօսքը ըսած է նաեւ Շիշլիի փոխ քաղաքապետ Վազգէն Պարըն որ շնորհաւորած է երգչախումբը, որ հասած է այսօրուան բարձր մակարդակին: Ապա, պատայայտուած է Մարմարայի խմբագրապետը՝ Ռ. Հատտէճեան, որ ընդգծած է թէ ունինք մեր հարստութիւնները, որոնք կուգան չատ հիներէն եւ Վարդանանց երգչախումբն ալ մէկն է այդ հարստութիւններէն եւ Դպրաց Դասն ալ գալ տարի պիտի բոլորէ իր հարիւրամեակը: Հանդիսութեան աւարտին, հուսկ բանքը արտասանած է Թաթուլ Ծ. վարդապետ:

***

ԱԹԱԹԻՒՐՔ մշակութային կեդրոնին մէջ, Փետր. 4ին, անգամ մը եւս ելոյթ ունեցած է Մխիթարեան Սանուց միութեան «Իսլար» երգչախումբը, նոյն յաջողութիւնը արձանագրելով:

2008-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁՆԵՐ, ՏԱՐԵԼԻՑՆԵՐ

◆ ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ (1886 – 1908) — 100ամեակն է մահուան: Ծնած է Սեբաստիոյ Բինկեան գիւղը, ուրկէ 1896ին ընտանեօք կը տեղափոխուի Սեբաստիա: 1896–1901 թուականներուն ուսանած է Մարզուանի «Անատոլիա» գիշերօթիկ վարժարանին մէջ: 1901ին կու գայ Պոլիս, ուր ուսումը կը շարունակէ Կեդրոնական վարժարանին մէջ, սակայն 1905ին կիսատ կը թողու կրթութիւնը՝ անողոք հիւանդութեան պատճառով: Յուլիս 1908ին կը մահանայ: Աճիւնը ամփոփուած է Պալըքլըի գերեզմանատան մէջ:

■ ՅԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐԻ (1886-1978) – մահուան 30ամեակն է մեծանուն գիւղագիրին: Ծնած է 1886ին Երզնկայի Փոքր Արմտան գիւղին մէջ, որ կը գտնուէր Եփրատի ձախ ափին, Մնձուրի լեռնաշղթային դիմացը: 1897ին եկած է Պոլիս, ուր շրջան մը հետեւած է Ռոպէրթ Գոլէճի դասընթացքներուն: Վերադարձած է Արմտան, ուրկէ վերջնականապէս Պոլիս եկած է 1914ին: Իր առաջին պատմուածքը՝ «Հարս ու կեսուր» տպագրուած է 1906ին, «Մասիս»ին մէջ: 1914-1920 թուականներուն աշխատակցած է «Մեհեան»ին, «Նաւասարդ»ին, «Ոստան»ին ու «Բարձրավանք»ին: Իր առաջին գրքոյկը հրատարակուած է 1931ին, «Երկրորդ ամուսնութիւնը» խորագրով: Երեք ստուար հատորներուն մէջ ամփոփած է իր գրական վաստակը՝ «Կապոյտ լոյս» (1958), «Արմտան» (1966) եւ «Կոունկ, ուստի՞ կու գաս» (1974): Յետ մահու Պոլիս լոյս տեսած է «Տեղեր ուր եղեր եմ»ը (1983): Աճիւնը կը հանգչի Շիշլիի գերեզմանատան մէջ:

(Շար. 3)

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

ԵԳԻՊՏՈՍՈՎ ՍԱՆԹ-ԱԿԱԹԱ

– Խորին յարգանք Ձեզ, սինիոր Ճուզեփփէ, – Այվազովսկին վեր կացաւ եւ ցածր խոնարհուեց Վէրտիին: – Շնորհակալութիւն ձեր նուիրուածութեան համար հարմոնիային...

– Շնորհակալութիւն, սինիոր Վէրտի: Ես երբեք չեմ մոռանայ այս երեկոն: – Ժաննան ջերմօրէն համբուրեց Վէրտիի այտը եւ չփոթուեց իր համարձակութիւնից:

Աշխատասենեակից նորից գնացին դահլիճ: Մութ, հեղձուկ գիշեր էր, երկնքում ամպրոպ էր կուտակւում: Լուսինը մէկ իրեն ցոյց էր տալիս ամպերի միջից, մէկ նորից անհետանում: Պարտէզի կողմից մեղմ փչում էր աշնանային ծաղիկների արբեցնող բոյրը: Գիշերային թիթեռները պտոյտ էին գալիս սեղանին դրուած լամպերի շուրջը: Այվազովսկին նստել էր բազմոցին, Ժաննան՝ ճօճաթոռին, Վէրտին էլ ծանր քայլերով գնում-գալիս էր ընդարձակ դահլիճում:

– Ես չկատարեցի եգիպտական կառավարութեան պատուէրը եւ չբեմադրեցի «Այտա»ն Սուէզի ջրանցքի բացման առթիւ... Պատճառն այն էր, որ ինձանից պահանջում էին այնտեղ փառաբանել Եգիպտոսի հզօրութիւնը, փառաբանել հին փարաւոնների, մինչդեռ աշխատանքը օփերայի վրայ սկսելու հետ մէկտեղ ես անմիջապէս հասկացայ, որ նրա երաժշտութիւնը պէտք է մարդկանց մէջ ոչ թէ հիացմունք առաջացնի Եգիպտոսի հզօրութեան նկատմամբ, այլ նախ եւ առաջ՝ կարեկցանք նրա զոհերի հանդէպ, հանդէպ Այտան, Ռատամէսը, գերեվարուած Հաբէշները, եւ այլ լսելով հարկ է, որ մարդիկ բողոքով լցուեն ճնշման ու կեղեքման դէմ: Եգիպտական քրմերն ինձ մօտ մոլեռանդ դաժանութեան մարմնացումներ են, նրանք չատ նման են իմ նախորդ օփերաների կաթոլիկ հոգեւորականներին:

– Գիտէք, սինիոր Ճուզեփփէ, ձեր մէջ ես չատ ընդհանուր բաներ եմ տեսնում իմ նէապոլիտանական հին ընկերոջ՝ Վէքիի հետ, որը Կարիպալտիի համհարզն էր, թէեւ արտաքինով չատ տարբեր էք իրարից... Եւ, այնուամենայնիւ, դուք ինչ-որ բանով ինձ յիշեցնում էք նրան...

– Այդ նրանից է, սինիոր Այվազովսկի, որ ձեր ընկերն ու ես միեւնոյն գաղափարի մարդիկ ենք, գաղափարներ, որոնց մենք երկուսս էլ նուիրաբերեցինք մեր սիրտը, իսկ ձեր ընկերը՝ նաեւ կեանքը... Ես մինչեւ հիմա էլ լսում եմ այդ տարիների փոթորկալից, ցնծագին ձայները: Եւ թէեւ կարիպալտիականները պարտուեցին, բայց դեռ ապրում է նրանց ոգին: Իմ ուժերի ներածին չափ ես ջանում եմ, որպէսզի այն ապրի նաեւ իմ երաժշտութեան մէջ, չնայած դա չատերին դուր չի գալիս: Առհասարակ, հիմա երաժշտութեան մէջ կատաղի պայքար է գնում: Կոմպոզիտորների եւ երաժիշտների շրջանում գնալով աւելանում է այն մարդկանց թիւը, ովքեր չեն ընդունում օփերան: Իսկ օփերան դարիս մեծագոյն նուաճումն է: Արդէն երեք հարիւր տարի է, ինչ այն գերիշխում է երաժշտութեան բոլոր տեսակների վրայ: Պէթհովէնի սիմֆոնիաները նոյն այդ օփերաներն են, միայն թէ առանց խօսքերի: Իսկ հիմա յայտնուել են էսթէտներ, որոնք պահանջում են ինչ-որ բացարձակ երաժշտութիւն...

– Սինիոր Ճուզեփփէ, ես յիշում եմ, թէ ինչպէս «Վիվա Վէրտի» բացագանչութիւնը դարձել էր իտալացի հայրենասէրների ազատագրական պայքարի ամենանուիրական խօսքը, թէ ինչպէս ձեր անունը խորհրդանիշ էր Իտալիայի միաւորման գաղափարին: Տակաւին պատանի, լինելով Իտալիայում եւ Վենետիկից ու Ֆլորենցիայից անցնելով Միլանո, ես ականատես եղայ, թէ ինչպիսի յաջողութիւն էր վայելում այնտեղ ձեր «Նաբուգոդոնոսորը», ապա նաեւ՝ «Լոմպարտիացիք»: Ինչպէ՜ս էր վրդովւում ատսրիական ոստիկանութիւնը եւ ինչպիսի՜ ցոյցեր էին բռնկւում թատրոնում, հէնց ներկայացման ժամանակ: Յիշում եմ, Վէքիի հետ միասին, կոկորդներս պատռուելու աստիճան գոռում էինք. «Վիվա՛ Վէրտի, վիվա՛ Վէրտի»:

– Դրանք նաեւ ձեր ջահէլ փառքի օրերն էին, սինիոր Այվազովսկի... Յիշում եմ, ինչպէս ինձ առաջին անգամ տարան ձեր նկարների ցուցահանդէսին՝ Նէապոլում: Ինչ մեղքս թաքցնեմ, սկզբում ինձ թւում էր, թէ Այվազովսկի անուան տակ իտալացի մի նկարիչ է թաքնուած, որը պարզապէս խորհրդաւորութիւն է ստեղծում իր անուան շուրջը: Դեռ ոչ մի օտարականի չէր յաջողուել այդպէս վերարտադրել իտալական բնաշխարհը: Եւ եթէ ընկերների հաւաստիացումները չլինէին, ես հաւանաբար մնայի իմ կարծիքին... Իտալիայում բոլորն անկեղծօրէն սիրում եւ իւրային են համարում ձեզ...

...Մի քանի օր յետոյ հիւրերը հրաժեշտ տուեցին: Այվազովսկին որպէս յիշատակ Վէրտիին ընծայաբերեց եգիպտական մի բնանկար: Իսկ Վէրտին Ժաննային նուիրեց Այտայի մեներգի նոթաները: Աղջիկը ակնածանքով կրծքին սեղմեց նոթատետրը՝ կոմպոզիտորի եռանդուն ձեռագրով գրուած:

(Շար. 172)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՏԻՍԻՆԻ մասնաճիւղը
կը ծանուցանէ, թէ
Շաբաթ, 8 Մարտի երեկոյեան
ժամը 17էն 19,
Տէսինի Հայ մշակոյթի տան մէջ տեղւոյն վրայ պատրաստուած թարմ ՄԱՆԹԸ պիտի ծախուի՝ մատչելի գիներով:

□

SECTION «D. MISSAKIAN»
DE SEVRAN-LIVRY

Dans le cadre du
80ème anniversaire de l'Association
La section vous attend nombreux
pour sa soirée
«COUSCOUS»
Le samedi 8 mars à 20 heures 30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy
93190 LIVRY GARGAN
Repas au profit de son école.

Réservations :

— Madeleine : 01 43 83 87 68
— Nilva : 01 42 36 33 73 (de 10h à 17h).

□

MARSEILLE

La Section «Sossé Mayrig» de Marseille-Ville organise une sortie
le **Samedi 1er mars**
«UNE JOURNEE EN PROVENCE»
au Domaine du Grand Servan près de Tarascon.

Visite de l'exploitation d'oliviers, apéritif sur place, déjeuner à l'Abbaye de St-Michel de Frigolet, visite guidée du Chateau de Barbentane.

Rendez-vous à l'église arménienne de Beaumont à 8h45. Départ du car à 9h. Retour vers 18h.

Coût total de la journée : 50 euros.

Inscriptions :

— Denise Pietri : 06 80 74 59 20
— Odette Djolakian : 06 16 96 40 26.

(Շար. Ա. էջէն)

ունեցած են ցուցարարները եւ ոստիկանութեան ուժերու միջեւ: Նոյնիմաստ բողոքի ցոյցեր տեղի կ'ունենան կարեւոր քիւրտ բնակչութիւն ունեցող եւրոպական կեդրոններու մէջ ալ: Կան նաեւ հացադուլի դիմողներ:

Ն. ՍԱՐՔՈԶԻ, կնոջը հետ, Հարաւի Ափրիկէ մեկնեցաւ Փետրուար 27ին երկօրեայ այցելութեան մը համար: Ճամբուն վրայ կարճ հանդիպում մը ունեցաւ Չատի նախագահին հետ եւ յաջողեցաւ ապահովել միջազգային քննիչ յանձնախումբի մը կազմութիւնը, գտնելու համար անհետացած երկու ընդդիմադիրներու հետքը: Վերջին խռովութիւններու ատեն, անհետացած էին երեք ընդդիմադիրներ, որոնցմէ մէկը յայտնուեցաւ, բայց ոչ միւս երկուքը: Փետրուար 27ին, Էմնըսթի Ինթէրնէշընըլ յայտարարած է, թէ Ֆրանսա, Փետր. 11էն ի վեր գիտէր թէ ուր են: Անկախ մնացած է սակայն Զոէի Տապանին 6 անդամներուն ներումի հարցը, որուն ակնարկած է Սարքոզի, առանց ծանրանալու:

ԻՐԱՆ արտօնութիւն չէ տուած որ Փետր. 23ին Ադրբեջանի Թեհրանի դեսպանին ալ մասնակցութեամբ Նշուի Խոջալուի մէջ «Հայերու կատարած» սպանդին 16րդ տարելիցը: Արտօնութիւն չէ տրուած Թեհրանի Հայաստանի դեսպանատան առջեւ բողոքի ցոյցի մը կազմակերպութեան ալ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակուած ու կիրարկութեան դրուած է վաքըֆներու օրէնքը որ երկար վէճերէ ետք ընդունուած էր խորհրդարանին կողմէ:

ԳՈԼՈՄՊԻՈՅ ՖԱՐՔ-ը (Գոլոմպիոյ յեղափոխական զինեալ ուժերը), Փետր. 27-ին ազատ արձակեց չորս պատանդներ եւս, որոնք գոլոմպիացի նախկին երեսփոխաններ են: Անոնք Գարագաս փոխադրուեցան եւ ընդունուեցան Կարմիր Խաչին կողմէ: Պատանդներէն մէկը յայտնած է որ 23 օր առաջ, պահ մը տեսած է Ինկրիտ Պէթանքուրը որ շատ գէշ վիճակի մէջ է: ՖԱՐՔ-ը յայտարարած է նաեւ որ այլեւս ոչ ոք ազատ պիտի արձակէ, եթէ փոխադարձ արարքներ չըլլան:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ կրթական նախարարութեան մէջ, ուր Փետրուար 27ին, Շոայի յիշողութեան փոխանցման հարցին համար յատուկ յանձնախումբ մը կազմուած էր, վերջնապէս թաղուեցաւ Սարքոզիի որոշումը ՍԷ.ԷՄ.-2ի աշակերտներուն պարտադրել Ողջակէզին զոհ իրենց տարեկիցներուն յիշատակի ոգեկոչումը: Յանձնախումբին, որու մաս կը կազմէր նաեւ Սիմոն Վէյլ, «անգործադրելի» որակած է Հանրապետութեան նախագահին առաջարկը: Ցեղադային, նախարար Տարքոս բացատրած է որ հարցը, այլ ձեւով, կրնայ վերաբերիլ ամբողջ դասարանի մը եւ ոչ թէ աշակերտի մը: Ընկերվարականներուն համար, նոր ապտակ մըն է Սարքոզիին:

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ բանակը բուռն կերպով կը հարուածէ Համասի դիրքերը Գազայի մէջ: Փետր. 27ին, ռմբակոծութիւններէն 10 Պաղեստինցիներ սպաննուած են եւ Պաղեստինի Ներքին նախարարութիւնն ալ վնասներ կրած է: Պաղեստինցի զոհերու մէջ կար նաեւ 10 ամսու նորածին մը:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ տիկին Ալեքսի Կէօվճեան 150 եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ին Գուրգէն Գործունեանի յիշատակին:

25e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 25ՐԴ ՇԱՐՔ

(Ա. ԾՐԱԳԻՐ)

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

■

● **Gourgen BORIAN**
LE FIANCE DE LA FORET
ԳՈՒՐԳԷՆ ԲՈՐԵԱՆ
ԱՆՏԱՌԻ ՓԵՍԱՑՈՒՆ (1969)

● **Mariam OHANIAN**
JE NE VEUX PAS DEVENIR FOLLE
ՄԱՐԻԱՄ ՕՀԱՆԵԱՆ
ԵՍ ՉԵՄ ՈՒԶՈՒՄ ԽԵՆԹԱՆԱԼ (1999)

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 16, ժամը 16ին
DIMANCHE 16 MARS, à 16 heures

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57 Boulevard Jourdan - 75014 PARIS
M° Pte d'Orléans / Cité Universitaire
Մուտքը՝ 5 Եւրօ

2008Թ. ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 28-ԻՆ
Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի մէջ տեղի կ'ունենայ

ՍՈՒՐԲ ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

բարձր հովանաւորութեամբ
ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի,

իր հետ աղօթակից ունենալով նուիրապետական Աթոռներու գահակալները, թեմական առաջնորդները եւ հաւատացեալ հայ ժողովուրդի աղօթասէր զաւակներու հոծ բազմութիւնը:

Նկատի ունենալով այդ օրուան կարեւորութիւնը հաւատացեալի կեանքին մէջ

Թեմիս Առաջնորդ
ՆՈՐՎԱՆ ԱՐՔ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
ԿՈՉ կ'ուղղէ
Ֆրանսահայ Թեմի բոլոր զաւակներուն
2008Թ. Սեպտեմբեր 26էն մինչեւ Հոկտեմբեր 3
մասնակցելու
ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ՝ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾԻՆ,
մեր աղօթքը բերելու
ՍՈՒՐԲ ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ

Ուխտագնացութիւնը կը կազմակերպուի Ֆրանսահայոց Թեմի Առաջնորդարանին կողմէ:

Յաւելեալ տեղեկութեան համար դիմել տեղի ձեր հոգեւոր հովիւներուն և հոգաբարձուներուն, կամ Ֆրանսահայ Թեմի Առաջնորդարան՝ 01·43·59·67·03 թիւէն:

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 2
Ե. Կիրակի Քառասնորդաց
«Դատաւորի Կիրակի»
Գիշերային եւ Առաւօտեան Արեւագալի ժամերգութիւն, պատարագ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 5
ԼԱ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 7
ԼԳ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 9
Զ. Կիրակի Քառասնորդաց
«Գալստեան Կիրակի»
Գիշերային եւ Առաւօտեան Արեւագալի ժամերգութիւն, պատարագ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին:

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Ի գիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփ Շրջանի Հայ Հասարակութեան՝ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 5ին, Հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով. –

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հսկումի ժամերգութիւններ ժամը 17·30ին

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 5
Սուրբ Աստուածածին եկեղեցի
(Սէնթ Մարկրիթ)
Կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 7
Ս. Աստուածածին եկեղեցի (Նիս)
Կը քարոզէ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 12
Ս. Փրկիչ եկեղեցի (Լա Սիոթա)
Կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 14
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցի
(Մարսէյլ – Փրատօ)
Կը քարոզէ՝
ՎԱԶԷ ՔՀՆՅ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

***

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 5ին,
ՉՈՐԵՔԱՇԲԹԻ, Մարտ 12ին:

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին:

Les Activités du Mois de Mars du Centre Culturel Sahak–Mesrop de Marseille

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

CONCERT

du Chœur Arménien de Marseille
SAHAK-MESROP
Vendredi 7 mars à 21 heures
à l'Abbaye Saint-Victor

Direction : Kh. YILMAZIAN
Au piano : Juliette YILMAZIAN
Solistes : Ani Conquet — Antranik Minassian — Noubarig Derminassian

Au programme :
Komitas — Dikranian — Ganatchian — Aprikian — Ekmalian . . .

— P.A.F. : 20 euros —

Réservatons : Centre Culturel Sahak-Mesrop
☎ 04. 91. 77. 84. 70

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976